Kemal Ljevaković

RJEČNIK
TEŠANJSKOGA KRAJA
~ prilog leksikografiji bosanskog jezika ~

áhinjak
bàlduza cȁjg
čȉmēn ćìmbār dàgma
džáiz đèrdek erváhī farcùle
gorògan hunjèrluk ìzor kòptisati
pȉzma rȁboš rajétak sùmālić štrȁj
jȍl lahúrī mȕšno namusàletiti ȍtīk
tȍlīč tȕbōk ȕbožīšte uvàksuziti ȕgur

Miljanovci
Omanjska
Piljužići
Bobare
Kaloševič
Mrkotić
Planje
JelahJelah
Tešanj
Raduša
Banja Vrucica
Šivša
Kraševo
Matuzići
Tešanjka
Lepenica
Mravići
Medakovo
Šije
Novo Selo
Trepče
Kosov
Jablanica
Karadaglije
tešanjski kraj
E73

KEMAL LJEVAKOVIĆ //

R J E Č N I K
TEŠANJSKOGA KRAJA
~ PRILOG LEKSIKOGRAFIJI BOSANSKOG JEZIKA ~

unuku Edahu i unuci Alini

BIBLIOTEKA *LOGOS*

AUTOR
Kemal Ljevaković

REDAKTOR
I ZAVRŠNA LEKSIKOGRAFSKA I LINGVISTIĆKA OBRADA
Akademik prof. dr. Dževad Jahić

RECENZENTI
Akademik prof. dr. Dževad Jahić
Prof. dr. Hazema Ništović
Prof. mr. Muhamed Arnaut
Ramiz Brkić

NASLOVNA STRANA
Lejla Šehić-Petrović

TEHNIČKA OBRADA
Adnan Šehić & Belma Ljevaković-Bošnjak

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine,

Sarajevo 811.163.4*3'282(497.6 Tešanj)(038)

LJEVAKOVIĆ, Kemal

Rječnik tešanjskoga kraja : prilog leksikografiji bosanskog jezika / Kemal Ljevaković. - Tešanj : Opća biblioteka, 2014. - 437 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Biblioteka Logos / Opća biblioteka, Tešanj) Bilješka o autoru: str. 436.
- Bibliografija: str. 413-416. - Registar.

ISBN 978-9958-792-99-1

COBISS.BH-ID 21002758

Kemal Ljevaković

R J E Č N I K
TEŠANJSKOGA KRAJA
~ PRILOG LEKSIKOGRAFIJI BOSANSKOG JEZIKA ~

Tešanj, 2014.

S A D R Ž A J

Bez šubhe je bábin jezik najlašnji,
svatko š njime vama vîkom besjedi.
Slatka braćo Bošnjaci,
hak vam Omer govori.

Omer Humo, oko 1875. godine

PREDGOVOR

"Naš jezik je naš moral, njegova smo duševnost, njegova toplina, mehkoća i njegovo utočište.
Potomci davnih Bošnjana i danas žive u bosanskome jeziku."[1]
Riječi nekog jezika se prikupljaju, proučavaju, popisuju, te štampaju u posebnim knjigama. Te se knjige zovu **rječnici**.
Rječnik treba da sadrži: oblik riječi, njeno gramatičko svojstvo, porijeklo, leksičko značenje, a neke riječi i primjere upotrebe te riječi u rečenici. Riječi se objašnjavaju i opisno i pomoću sinonima, a neke riječi i slikovno.

Zašto ovaj RJEČNIK?

"Pojava svake knjige koja u svome naslovu ima sintagmu *bosanski jezik* značajan je događaj, a pogotovo ako je to rječnik, jer su rječnici knjige koje se teško pišu. To je jednostavno zbog toga što se sve lekseme ne mogu popisati i što se jezik stalno mijenja" – riječi su dr. Refika Bulića na promociji *RJEČNIKA bosanskoga jezika,* autora S. Halilovića,

1 Alija Isaković, Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku, Sarajevo, 1993, 8.

I. Palića i A. Šehović.

Rječnici ne mogu obuhvatiti ni sve oblike pojedine riječi, nego samo one koje se smatraju jedinicom rječnika, pa i one oblike koji nose neke fonetske ili morfološke osobenosti. Za razliku od **enciklopedijskih rječnika**, koji u sažetoj formi tumače pojmove, **lingvistički rječnici** opisuju riječi sa raznih pozicija: značenja, porijekla, upotrebe, izgovora, pisanja i sl. Ovaj **R J E Č N I K** riječi iz GOVORA TEŠANJSKOGA je pokušaj doprinosa leksikografiji bosanskog jezika. Ovo je pokušaj da se bosnističkoj leksikografiji ponudi cjelovitiji rječnik jednoga užega kraja, dakle lokalni rječnik, odnosno rječnik mjesnoga govora, bez tendencije da se lekseme i njihova semantika nametnu i ožive, već da se njihovom svojevrsnom fosilizacijom na jednome mjestu omogući da, eventualno, posluže u nekim jezičkim iskopavanjima budućih lingvističkih istraživača, leksikografa i leksikologa. Ovo je pokušaj traganja po kontinuitetu jednoga jezičkoga bića i djelimice pokušaj uranjanja u tle kulturnoga bića bosanskoga tla. Pogotovo, kad se zna, da je u svom *Rječniku karakteristične leksike u bosanskome jeziku* Alija Isaković, 1993. godine, kako kaže prof. Dževad Jahić "prvom djelu te vrste u bosanskome jeziku" od 13500 riječi, **iz tešnjskoga kraja zabilježio samo trinaest riječi i to:** ***ćéjrečiti, ćùst, jàbukovača, kòšćen, kŕndija, làpiti*** (brzo uhvatiti), ***landòhan, ohròniti*** (oronuti, smršaviti), ***òkruga*** (bijela povezača), ***šćùka*** (riba štuka), ***tàgara, tùzluk*** i ***vùhko***. Dakle, nedopustivo je, da se od bogate narodne leksike tešanjskoga kraja u nekoj leksičkoj ostavštini nađe samo tih trinaest riječi apostrofiranih kao tešanjske. Ovo je RJEČNIK autentičnih odlika koje zrače iz izvorne i vjerodostojne narodne leksike.

Rođen sam 1948. godine. Kao dijete i kao osnovac,

pa zatim kao gimnazijalac i kao svršeni nastavnik, slušao sam govor svojih roditelja, djedova i nana, amidža i strina, i komšiluka u mojim Zlatićima, i mome Trepču, i u cjelini jednoga trouglastoga prostora koji obrazuju svojom prirodnošću rijeke Bosna i Usora i planinski vijenac: Crni vrh, Husar, Krnjin. Trepče je u središtu istočne strane tog trougla kojeg zovem tešanjski kraj uz uvažavanje činjenice da neka sela pripadaju općini Maglaj i dvjema novoformiranim općinama Usori i Doboj-jugu. Radeći četrdeset godina kao nastavnik maternjega jezika (koji se imenovao kao bosanski, zatim dugo kao srpskohrvatski/hrvatskosrpski i najzad ponovo kao bosanski jezik) i kao nastavnik historije, neke karakteristične leksičke fenomene sam i bilježio u sveščice oblika rječnika, sa crvenom linijom po sredini stranice, i od toga nešto sačuvao do svojih poznih godina života i kraja nastavničkog rada i još sačuvano sjećanje na taj čisto narodni govor: govor jednoga utorka - pazarnoga dana tešanjske čaršije, govor jednoga sela, jedne mahale, jednoga komšiluka, koji je bio pun divnih, sada već, arhaičnih i zastarjelih riječi i oblika riječi, lokalizama i sintagmičnih sklopova narodnih mudrosti, i tako učinim korak da načinim ovaj RJEČNIK za koji bih kazao da je u mnogome i rječnik zaboravljenih riječi i oblika riječi.

Govor sela Trepča je bio, zapravo, govor tešanjskih sela i neka vrsta paradigme govora, uz uvažavanje nekih govornih razlika na nivou mjesnog govora. Te razlike su se očitovale, recimo: u akcentiranju nekih riječi (u njihovom izgovoru), u ekavskoj zamjeni glasa jat, u izgovoru pojedinih glasova, u obliku neke riječi koja se upotrebljava, u vezama riječi u rečenici i sl.

Dakle, osvrćući se danas govorno stotinjak godina unazad, a prema trajanju tadašnje leksike narodnoga govora sigurno i

mnogo, mnogo duže, mnogobrojne riječi i oblici tih riječi se ne čuju više u Trepču, niti u drugim selima, iščezavaju iz govora. Potiskuju ih standardni govori, tj. školovani govori, govori obrazovanih ljudi, a zatim ih potiskuju i posuđenice, a naročito u novije vrijeme anglizmi, te sam odlučio da svoje bilješke i sjećanja, moja i starijih Trepčana, Radušana, Koprivčana, Jablančana, Lepenčana, Mrkotićana, Miljanovčana, Kaloševljana itd., konsultirajući pri tome djelimice i pisane tragove prošloga vremena, uobličim u publikaciju i objavim je radi podsjećanja i podsticanja nekih jezičkih i drugih istraživača na dalja traganja. Očito je da dragocjena narodna leksika bosanskog jezika ima svoje oticanje i zaborav.

Recimo, samo ime sela *Trȅpče*, sredinom XX vijeka izgovaralo se kao *Trȅvče*, a u starije vrijeme u austrougarskim zemljišnim kartama iz 1882. godine selo se imenuje kao *Trȅbče*; a u još starije vrijeme u sidžilima iz 1740. godine ime sela se piše kao *Trȅpča*, danas se imenuje kao ***Trȅpče***. Slično je i sa nekim imenima drugih sela: u narodnom govoru Jȁblanica se imenovala kao *Jȅblanica* i u zapisima kao *Stànojevići*, Kȁradaglije kao *Kȁrdaga* i *Kȁrdaglije*, Nòvo Sèlo kao *Nósovci*, Àlibegovci kao *Àlbegovci*, Hrvatìnovići kao *Hrvàtin*, Ljȅtinić je zapisivan kao *Lȅtinci* i kao (*Lȅtinić, Lȅtinjić, Lȉtinić*)[2], Piljùžići su zapisivani kao *Plùžići* i *Plùžice*, Krâševo je zapisivano kao *Hrâsovo* i *Krêševo*, Mìljanovci su zapisivani kao *Mèljine* i *Mèline*, Mrȁvići su zapisivani kao *Mrȁkovići*, Mòševac kao *Mȕšologe* i *Mȍšev Lûg*, Kalòšević kao *Górnja Mòdriča*, Nètača kao *Nètice*, Òmanjska kao *Òmanska*, Žȁbljak kao *Žȁbjak*, Ósoje kao *Ósojice*, Sívša kao *Šívša*, Dòbōj kao *Dòbūj*, Tȕgavići kao *Tȕgovići* a u zapisima kao *Vȕkovil* i kao *Dȕgave*, Mȁtuzići kao *Mȅtuzići* itd.

---

2 Andrija Zirdum, Iz naistariie komušanske matice 1708-1723.

Ta najmanja smislena jedinica koja se u govoru u rečenici ostvaruje kao posebna, donekle samostalna, jedinica, zove se **r i j e č**. Riječ, eto, nastaje, traje, mijenja se, pa i nestaje. Riječ u svom bitisanju ponekad ispoljava svoju autonomnost u jezičkom sistemu jezika kojem pripada, otima se od gramatičkih pravila i pravila pravopisanja. A kako i ne bi bila takva iz koliko je samo usta, i koliko neizbrojivo puta, izgovorena, i kako, na koje načine, sve izgovarana, i u kojim sve vremenima i životnim okolnostima?

Jezik jeste živa materija, svojevrsni živi fenomen. Jezik nastaje, razvija se, bitiše, traje, stari, podmlađuje se, pa opet stari, pa i nestaje. I jezik bi trebao pamtit svoje pretke, ali čovjek je sklon zaboravu, pa tako i jezik ima svoje zaborave. "Jezik je drevna pojava", kaže prof. Dževad Jahić,"koja više, i vjerodostojnije, nego i jedna druga u čovjekovome životu svjedoči šta se sve sa društvom, državama i narodima zbivalo kroz vijekove. Riječ je u tom smislu živi spomenik kulture".

Riječi i oblici riječi koje opservira ovaj RJEČNIK su, najvećim dijelom, danas:

- ili arhaizmi – zastarjele riječi i oblici riječi koje se više ne koriste u govoru – grubo rečeno;

arhaizmi (grč. *archaios* = drevan), riječi koje su postale dijelom pasivnoga leksika zbog unutarjezičnih razloga. Treba ih razlikovati od **zastarjelica**, koje još nisu dio pasivnog leksika. Jesu li arhaizmi ili pak zastarjelice riječi: *héjbet, jògurt, jèmek, hàsta, sàbur, kòlijevka, bèšika čàkmak, jàzuk, púnac, kùčka, dèmet, tèžāk, nèvjesta, kàhpija*[3] itd. koje u svom turskobosanskome rječniku *Potur-Šahidija* bilježi autor Muhamed

3 *Nekime lekar, muze sagar, mileko de süde, yogurt kisjelo.* – stih, Tursko-bosanski rječnik *Potur-Šahidija*, Muhamed Hevaije Uskufi 1631. godine, 14.

Hevaije Uskufi 1631. godine;

- ili lokalizmi – koji su se govorili samo u tešanjskome kraju, ali više ne: *ćùnt, càgara, bèzec, kòšćen, òkrugača, nájam* itd;
- ili historizmi – koji su prestali biti u upotrebi zbog izmijenjenih društveno-historijskih i razvojnih okolnosti: *blatári, sjenári, piljáči, tèsari, bunárdžije, kalájdžije* itd.

Riječi i oblici riječi ovoga RJEČNIKA imenuju pojave, predmete, radnje, zbivanja, osobine, pripadnosti i sl. i to su uglavnom leksička značenja tih riječi i pripadaju općeupotrebnoj leksici, dakle, svakodnevno su se upotrebljavale i s velikom frekvencijom viševjekovnih generacija. Iz ovoga RJEČNIKA očito je moguće zaključiti o postojanoj otvorenosti našeg jezika, što se ogleda u usvajanju orijentalizama, germanizama, anglizama, romanizama, hungarizama, latinizama, grcizama i drugih tuđica.

Jezik jednoga kraja, ili jednoga naroda je kao jedno trajanje, jedno úže koje ima dva kraja – početak i kraj, ali mu kraj dobro vidimo i vidimo kako mu taj kraj i nije kraj, nego se produžava, sa razvojem tehnika i tehnologija kojima se čovjek služi, produžava novim riječima i oblicima riječi. A onaj njegov početak nevidljivo izjeda zaborav kako se čovjek prestaje služiti zastarjelim predmetima, tehnikama i tehnologijama. Riječi koje to sve imenuju polahko iščezavaju iz naših usta, potrebno ih je, i pored toga što su negdje u literaturi pominjane, sakupiti, koliko je moguće, na jedno mjesto, fosilizirati ih u rječnik i slovom i ilustracijom koliko je to moguće, radi lakšeg viđenja i susreta sa njima i, eventualno, novog saživljavanja sa njima. Svaka riječ je kulturno dobro jednoga naroda i ovo je mali pokušaj zaustavljanja nestajanja leksičkog kulturnoga

dobra na jednom prostoru. Dakle, kao i svaki rječnik, i ovaj neveliki rječnik po svom fondu riječi i oblika riječi krije u sebi ostatke prošlosti, leksičke prošlosti, nasljeđuje je i predaje budućnosti, a sve to radi razumijevanja naše kulturne baštine. On je svojevrsni prenosnik i čuvar dijela duhovne kulture tešanjskoga kraja, pa i bosanskohercegovačkoga prostora.

Ovdje su ugniježđene mnoge zaboravljene lekseme naših nana i djedova. Hoće li ih više iko, kada i koliko, smiještati u svoje sintaksičke forme, neizvjesno je. U ovom rječniku one su obgrljene sa dvije korice, ponuđene su javnosti i smještene u neku vrstu kolektivnoga pamćenja. Poziv "*Čuvaj, rode, jezik iznad svega,// u njem živi, umiri za njega*" je poziv bosanskohercegovačkoj javnosti iskazan prije 122 godine, 30. jula 1891. godine, u listu *Bošnjak*, u tekstu pod naslovom *Čuvajmo materinski jezik*, kao da još dojekuje i zóve mu čujemo.

Na početku ovoga rječnika iznešene su neke osobenosti u narodnome govoru tešanjskoga kraja. U drugom dijelu data je sinteza dosadašnjih jezičkih istraživanja tešanjskoga kraja. U trećem dijelu knjige, i najvećem, rječnik je riječi koje su zaboravljene, ili su na putu da to budu, za svakodnevnu komunikaciju ljudi. Četvrti dio sadrži izraze u kojima su iskazane narodne mudrosti u narodnom leksičkom sklopu. I u petom dijelu je dat ilustrirani etnološki rječnik sa fotografijama.

Ovo je svojevrsni spomenar i gnom koji čuva uspomenu na dio leksičkoga blaga bosanskog jezika.

Srdačno se zahvaljujem svima onima koji su mi pomogli na prikupljanju građe za ovo djelo, a posebno se zahvaljujem na saradnji i velikoj podršci akademiku prof. dr. Dževadu Jahiću.

Autor

NEKE OSOBENOSTI U NARODNOM GOVORU TEŠANJSKOGA KRAJA

Govor tešanjskoga kraja, ili – *Govor Usore* – kako kaže Ivan Brabec – ijekavskošćakavski je. Narodni govor tešanjskoga kraja ima svoje osobenosti koje zavrjeđuju lingvistička traganja. Životni prostor prirodnoga trougla oivičen rijekom Bosnom i usorskom dolinom, s dvije strane, i planinskim vijencem Krnjin-Husar-Crni vrh, s treće strane, čini se da je i dosta i nedovoljno istraživan prostor kako u oblasti lingvistike tako i u drugim naučnim disciplinama. Doduše, ovim prostorom, ili njegovim dijelom, u jezičkom istraživanju dosada su se bavili, koliko mi je poznato, Milan Rešetar, koji se bavio problemom štokavskoga dijalekta (1907), zatim Gojko Ružičić, koji je govor u tešanjskome kraju imenovao *Jednim nezapaženim bosanskim govorom* (1936), zatim Ivan Brabec, koji je istraživao govor na lijevoj obali rijeke Bosne (1959), potom Dalibor Brozović, koji je istraživao problem ijekavskošćakavskoga dijalekta (1966), Miloš Okuka, koji istražuje vokale u govoru donjeg toka Usore (1972) i u novije vrijeme Refik Bulić, koji istražuje ekavsko-jekavski govor tešanjsko-maglajskoga kraja (2003).

Dakle, u posljednjih 100 godina, jezička istraživanja u tešanjskome kraju, ili tešanjsko-maglajskome kraju, vršena su, u obimnijem smislu, šest puta (ne računajući *Upitnike* i *Pitanja o govoru prostoga naroda,* i neobjavljene radove), što govori o zanimljivom jezičkom prostoru. Između prva dva istraživanja proteklo je 29 godina, zatim između drugog i trećeg istraživanja proteklo je 23 godine, a onda između trećeg i četvrtog, te četvrtog i petog istraživanja protečе samo 6 i 7 godina, da bi između petog i šestog istraživanja prošlo čak 31 godina. U tešanjskome kraju je, i pored toga, ostalo za buduća istraživanja još naučno nedefiniranih jezičkih idioma.

Narodni govor tešanjskoga kraja karakterišu:
- oblici šćakavštine;
- karakteristične lekseme u govoru muslimanskoga stanovništva, odnosno, Bošnjaka;
- karakteristike govora nemuslimanskoga stanovništva (uglavnom katoličkoga, odnosno Hvata, u selima Žabljak, Sivša, Omanjska, Alibegovci, Rosulje, Potočani, Ularice, Makljenovac; i pravoslavnoga, odnosno Srba, uglavnom u selima Medakovo, Mekiš i Rosulje);
- neke osobenosti peteročlanog fonološkog sistema vokala[4];
- ekavski izgovor;
- ostaci ikavskog izgovora;
- akcenatske dosljednosti;
- još neke jezičke zanimljivosti.

Oblici šćakavštine

U traganju za narodnim leksemama utvrđeno je da se šćakavština zadržavala naročito u govoru ruralnoga stanovništva izgovaranjem suglasničkog skupa *šć*[5]:
- *šć* umjesto *št* npr. *dvòrīšće*-dvorište, *dopúšćati*-dopuštati;
- *šć* umjesto *htj* npr. *šćȅde*-htjede, *šćȅdošē*-htjedoše, *šćȅdnē*-htjedne;
- *šć* umjesto *ht* npr. *dȑšćati*-drhtati, *šćȉo*-htio;
- *šć* umjesto *sk* i *kć* npr. *šćèmlija*-skemlija, *šćêr*-kćer.

Ovdje je ponuđeno ukupno 50 šćakavskih leksema:
dopúšćati-dopuštati,
dȑšćati-drhtati,

4 Osobenosti peteročlanog fonološkog sistema vokala u dvanaest sela tešanjskoga kraja istraživao je M. Okuka 1972. godine. O tome će u sažetku biti riječi na stranama 35-40.

5 Dulba Ćeman, *Govor tešanjskoga kraja*, Seminarski rad, Pedagoška akademija, Zenica, 1998.

dȓšćē-drhće,
dvorīšće-dvorište,
iskorišćávati-iskorištavati,
ispúšćati-ispuštati,
ȉšćē-traži,
ȉšćū-traže,
ìšćerati-istjerati,
izvješćávati-izvještavati,
kòšćica-koštica,
mjèšćani-mještani,
nȁmješćāj-namještaj,
oprášćati-opraštati,
òprošćen-oprošten,
oprošćénje-oproštenje,
ošćèniti-oošteniti,
òtpušćati-otpuštati,
pošćápati-poštapati,
premjéšćānje-premještanje,
prȅmješćāj-premještaj,
prîšć-prišt,
pȕšćati-puštati,
pȕšćen-pušten,
pušćénac- puštenac
pušćènica-puštenica,
ràšćerati-rastjerati,
šćâp-štap,
šćápati-štapati,
šćéka-šteka,
šćèmlija-skemlija,
šćène-štene,
šćènica-stjenica,
Šćèpān-Stjepan
šćípati-štipati,
šćȍhle-dijete
šćòhlac-dijete
šćȕcati-štucati,
šćȕla-kost,
zàpušćati-zapuštati,
zàpušćen-zapušten

Karakteristične lekseme u govoru Bošnjaka

U narodnom govoru Bošnjaka karakteristične lekseme su sa glasom ***h***:

- *háčiti, hapùrika, hóran, hôrma, hrȁlje, hȑđa, màhnit, hrȕpiti, húčati, màhrama, dúhati, hȕj...*

U nekim riječima glas ***h*** je zamijenjen glasom ***f:***

dòfatiti-dohvatiti, *fála*-hvala, *pofáliti*-pohvaliti, *prìfatiti*-prihvatiti, *zafáliti*-zahvaliti, *fȁćati*-hvatati, *ùfatiti*-uhvatiti, *sfȁćati*-shvatati...

Karakteristične lekseme u govoru Hrvata i Srba

Govor hrvatskog i srpskog življa odlikuje se istim fonemama kojima se odlikuje i govor bošnjačkoga življa, upotrebom glasa ***h***, glasa ***f*** i glasa ***j***, ali na svoj karakterističan način:

- lekseme koje počinju glasom ***h*** u govoru su bez glasa ***h***, npr. haber-*àber*, hadž-*ȁdž*, hadžija-*àdžija*, hafiz-*áfiz*, hajduci-*ajdúci*, hambar-*ȁmbār*...
- tako je i sa ličnim imenima: Himzo-*Ímzo*, Halil-*Àlīl*, Halid-*Álid*, Hamdo-*Ámdo*, Hamzo-*Ámzo*, Hasan-*Àsan*... pa i kod imena države Hrvatska-*Rvátska*, i pripadnika naroda Hrvat-*Rvāt*, pa i nedavno 1992. godine kada se formiralo HVO (Hrvatsko vijeće obrane) stariji bi Žabljačani skraćenicu izgovarali *AVO (â-vē-ô)*...
- ako se glas ***h*** nađe unutar riječi ispušta se u govoru:

ahbab-*àbāb*, bahnuti-*bànuti*, behar-*bȅār*, Ahmed-*Àmed*, Bahrija-*Baríja*, Ibrahim-*Ibráim*...

- lekseme u kojima se umjesto glasa ***h*** upotrebljava glasa ***j***:

kuhinja-*kùjina*, promaha-*pròmaja*, sahadžija-*sàjdžija*, sahibija-*sajìbija*, tiho-*tìjo*. snaha-*snàja*

- lekseme u kojima se glas ***h*** dodaje ispred riječi: Ajka-*Hájka*,

avaz-*hàvāz*, avlija-*hàvlija*…
- u nekim riječima umjesto glasa ***f*** izgovara se glas ***v***:
hefta-*èvta*, Franjo-*Vránjo*, frtalj-*vȑtālj*, ćufte-*ćùvte*… Još neke karakteristične lekseme, koje su u iščezavanju, u govoru Hrvata, kod rijetkih starijih Žabljačana, Omanjana, Sivačana, Ularičana, Makljenovčana, Alibegovčana i dr.:

Àbīb-Habib
aìrli-hajirli
àjdūk-hajduk
ajdúci- hajduci
àjvān-hajvan
àlāl-halal
Álid-Halid
âlva-halva
àljina-haljina
âm-ham
Àmdija-Hamdija
Ámid-Hamid
anùma-hanuma
armònika-harmonika
átur-hatur
bèār-behar
Bìāć-Bihać
biùzūr-bihuzur
bùara-buhara(zatvor)
bùva-buha
čàura-čahura
čèra-čehra
čòja-čoha
Ćeája-Ćehaja
dànuti-dahnuti
èlāć-helać
ȅrav-hera*èrōj*-heroj
èrōj-heroj
Fáir-Fahir
grȁ/grȁv-grah
àmbār-hambar
ìća-hića
Idájet-Hidajet
Ílmo-Hilmo
ìljada-hiljada
ìrurg-hirurg
ìtac-hitac
ìtar-hitar
ítiti-hititi
Jàorina-Jahorina
krùa-kruha
ládan-hladan
ljȅb-hljeb
máati-mahati
màmūran-mahmuran
Mȅmed-Mehmed
mòuna-mohuna
muànat-muhanat
nàlada-nahlada
naràniti-nahraniti
nàuškati-nahuškati
nèoticē-nehotice
ȍće-hoće
ódati-hodati
òdnīk-hodnik
òdža-hodža
óran-horan
òrōz-horoz
òšaf-hošaf
òtel-hotel
pòode-pohode
proújalo-prohujalo
rábar-hrabar
ramètli-rahmetli
rániti-hraniti
râst-hrast
ríšćanin-hrišćanin
snàja-snaha
šuvèli-šuhveli
tìjo-tiho
účati-hučati
ùdžara-hudžara
ùljebiti-uhljebiti
Úso-Huso
Váid-Vahid
zàmet-zahmet
zaùār-zauhar
zàuktāno-zahuktano
zèra-zehra

Ekavski izgovor

Jedna od specifičnosti govora tešanjskoga kraja je ekavski izgovor na nekim lokalitetima, koji se, doduše, danas sve više gubi; za razliku od ranijeg vremena pa i nekoliko decenija iza Drugog svjetskog rata, kada se u svakodnevnom razgovoru u Tešnju i nekim selima mogla čuti ekavica, kao Dobropolju, Čifluku, Vukovu, Raduši, npr. *bélo, mléko, déte, séno, lépo*, ali moglo se čuti i, nekom vrstom "ekavske inercije", kako neki kažu: *prèznajēm* (umjesto priznajem), *prekáži* (umjesti prikaži), *prekòvati* (umjesto prikovati), *prèkaza* (umjesto prikaza), *prêđēm* (umjesto priđem), ȕ*bē* (umjesto ubije) i sl. Zanimljivo je to da se ekavska zamjena jata najčešće pojavljuje u oblicima riječi s refleksima jata u dugim slogovima. Tako ćemo čuti kako jedna ista osoba kaže: *vréme, tésan, têlo,* ali i *vjȅra, pjȅsma, djètinjī, tjeskòba, tjèlesnī* kao i:

- malo *déte*, ali pun razred *djècē*,
- sušili smo *sêno,* ali seno nose *sjenári*,
- *rêč* dajem, ali i vaše *rêči* su me uvrijedile,
- sijao sam *pésa*k, ali zemlja je *pjeskòvita*,
- košulja je *béla*, ali *bjelìne* behara,
- pijem *mléko*, ali u Tešnju treba *mljèkara*...

Otkud ekavska zamjena praslavenskoga glasa jata u govoru tešanjskoga kraja?

U narodnom pripovijedanju ima više hipoteza:

- da su ga donijeli prvi srbijanski učitelji, koji su, činjenica je, učili djecu u školama tešanjskoga kraja;
- da su tešanjski mladići služeći vojni rok po Srbiji, koji je trajao dvije-tri godine, a i *zapovjedni jezik* ili *komandni jezik* u JNA, bio je ekavskog izgovora (*nalēv*ȍ, *nàprēd* i sl.). Tako su se, malo po navici, a malo

  i po pomodarstvu, koristile neke ekavske riječi dugo poslije odsluženja vojnoga roka;
- ima pretpostavki da je to prosto ugledanje na činovnike kajkavce, doseljene većinom iz Hrvatske poslije austro-ugarske okupacije (Milan Rešetar); zatim,
- da su rudari iz južne Srbije i Kosova donijeli ekavicu, a po kojima su, što je malo vjerovatno, i neki toponimi nastali na tešanjskome prostoru (Trepče, Kosova, Kosovčići, Kosovac i sl.) i
- da je ekavica u tešanjski govor došla migracijama, ili jednom od migracija, muslimanskoga življa u vrijeme turskih poraza u Madžarskoj i Slavoniji u 18. stoljeću.

Miloš Okuka je poslije svog jezičkog istraživanja govora donjeg toka Usore 1976. godine ustvrdio da - *ovi ekavizmi nisu import iz standardnog jezika ili pak proizvod djelatnosti nekih misionara ekavaca.*
Refik Bulić je 2003. godine vršio istraživanja o porijeklu ekavizama u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja, o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Ostaci ikavskog izgovora

Tragajući za zaboravljenim riječima i oblicima riječi narodnoga govora tešanjskoga kraja i danas, 2013. godine, u govoru starijih žitelja čuje se ikavska zamjena praslavenskog glasa jata. Tako se čuje: *sìkira* (umjesto sjekira), *sìkirīšće* (umjesto sjekirište), *sikìrati* (sekirat), *bìži* (umjesto bježi), *dȉ* (umjesto gdje), *prìd* (umjesto pred), *prìcīzno* (umjesto precizno), *bòlilo* (umjesto boljelo); i neke ikavske inercije: *prisječèno* (presječeno), *prìsječak* (presječak) i sl.

Akcenatske nedoumice ili ispravnosti

Akcentiranje riječi je ono po čemu se govor kraja može raspoznavati. Akcentiranje riječi u tešanjskome kraju je uglavnom prema pravilima rasporeda akcenta u riječi; slijedi etimologiju i semantiku riječi, ali ima i svoje osobenosti.

U tešnjskome kraju je:
jabuka *kisèla*, a ne kìsela;
jabuku *pojédi*, a ne pòjedi;
djevojka je *pamètna*, a ne pȁmetna;
dijete je *vesèlo*, a ne vȅselo;
žena je *debèla,* a ne dèbela;
teče *rȉjeka,* a ne rijéka;
majka je *mâjka*, a ne májka;
sòbica u tešanjskome kraju je zgradica za sušenje šljiva i drugog voća, a *sòbica* je i *dem.* od sòba, (mada se taj *dem.* čuje u Trepču (mahala Zlatići) sa dugouzlaznim akcentom *sobíca,* hipok. *sobíčak*)
Akcent tešanjskih prezimena je u skladu sa svojom etimologijom i semantikom:

Ljevákov́ić..(a ne Ljèvaković), **nastalo od ljèvāk (lijevā ruka);**
Šáćirović....(a ne Šaćírović), **nastalo od imena Šáćir;**
Smȁilbegović...(a ne kako se drugdje u Bosni i Hercegovini čuje Smailbégović), **nastalo od Smȁil i bȅg;**
Sȑkalović.......(a ne Srkálović), **nastalo od sȑkati, sȑkalo;**
Ibrìšimović.....(a ne Ibrišímović), **nastalo od Ibrìšim;**
Bȅgović......(u Zagrebu bi rekli Bégović), **nastalo od bȅg;**
Mȅšić...nastalo od od Mȅša - *hipok.* od Mȅhmed, i **Méšić... nastalo od Mého**);
Šàbanović.....(a ne Šabánović), **nastalo od Šàban;**
Mèhmedović...(drugdje se čuje Mehmédović). **od Mèhmed;**
Ràhmanović....(a ne Rahmánović), **nastalo od Ràhman;**
Šàranović...(a ne Šaránović), **nastalo od nadimka Šàran** itd.

Još neke jezičke zanimljivosti

- **upotreba prijedloga *na* umjesto prijedloga *u*:**

Iako je mjesto Tešanjka u nizini, kao u krilu svoje okoline, uvriježeno je u govoru tešanjskoga kraja da se kaže: *idem na Tešanjku; bio sam na Tešanjci; čekaj me na Tešanjci; završio sam školu na Tešanjci; radim na Tešanjci; bila sam na pijaci na Tešanjci; proslava na Tešanjci;* tako je i sa mjestima Vukovo i Jelah: *na Vukovo, na Jelah,* dakle imamo prijedlog *na,* koji označava da se neko ili nešto nalazi iznad nekoga ili nečega, umjesto prijedloga *u,* koji kazuje neku unutrašnjost.

- **neki pridjevi imaju karakterističan završetak:**

slòmīt – slomljen;
ùgrōzīt – ugrožen;
zabòravīt – zaboravljen;
ìspustīt – ispušten, ispušćen;
iskòristīt – iskorišten, iskorišćen i sl.

- **prisutna je upotreba krnjeg infinitiva:**

slòmit – slomiti;
ugrózit – ugroziti;
zabòravit – zaboraviti;
ispùstit – ispustiti;
iskorístit – iskoristiti i sl.

- **instrumental društva od imenice dijete *mn.* djeca:**

s djècima – umjesto s djecom.

- **oblici futura I glagola na *-ti* kada je skraćeni oblik pomoćnoga glagola iza glagola:**

U usmenom govoru u pravilu se kaže:
ȍ*pēću*.....umjesto....opet ću,
kȁćeš......umjesto....kad ćeš,
sȁćemo....umjesto....sad ćemo,

plȅšću......umjesto....plest ću,
rádiću.......umjesto....radit ću itd.

- **vokalska grupa *ao* sažima se u *o*:**

písō-pisao, *pròšō*-prošao, *dòšō*-došao, *mórō*-morao, *pòsō*-posao, *kō*-kao, *rȅkō*-rekao, *povíkō*-povikao, *ìmō*-imao itd.

IZ DOSADAŠNJIH JEZIČKIH ISTRAŽIVANJA

Do danas na prostorima jednoga dijela lijeve obale Bosne, ili donjega toka Usore, ili tešanjsko-maglajskoga kraja, istraživanja u oblasti jezika je bilo, kako je ranije rečeno, u više navrata; ponekad u kontekstu globalnijih jezičkih istraživanja, a ponekad veoma konkretnih istraživanja na mikro-planu, na planu govora nekoliko tešanjskih sela, ili mikro-istraživanju jednoga govornog segmenta.

Ovaj kraj je bio i u žiži istraživačkih interesovanja narodnog stvaralaštva. Tako su istraživači narodne poezije bili češki melograf Ludvig Kube, zatim Matija Murko, Njegoslav Dvorović, fra Mirko Šestić, Salih Mešić i Dženana Buturović. Uz istraživače narodne poezije, logično je, slijedili su istraživači koji su se bavili istraživanjem jezika. U *Kronologiji i bibliografiji Tešnja i okoline,* koju je priredio Mustafa Ćeman, nailazimo na istraživače:

- Milana Rešetara, koji je 1907. godine u Beču objavio rad pod naslovom *Der Stokavische Dijalekt*;
- Gojka Ružičića, koji je objavio istraživački rad pod naslovom *Jedan nezapažen bosanski govor*, objavljen u Prilozima za književnost, jezik, istoriju i folklor, 1936. godine, u broju 16, na stranama 236-254;
- Ivana Brabeca, koji se bavio istraživanjem *Govora na lijevoj obali rijeke Bosne,* rad je objavljen u Ljetopisu JAZU, 1959. godine u broju 63. na stranama 421-422;
- Dalibora Brozovića, kojeg je zanimao *Problem ijekavskošćakavskog dijalekta*, rad je objavljen u Hrvatskom dijalektološkom zborniku, 1966. godine, u broju 2;

- Miloša Okuku, koji je juna 1972. godine vršio jezička istraživanja i objavio rad pod naslovom *Neke osobenosti vokalizma današnjeg govora donjeg toka Usore,* Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu, knjiga VII, Sarajevo, 1973, 83-100; i
- u novije vrijeme istraživačko interesovanje za jezičke osobenosti tešanjsko-maglajskoga kraja pokazao je Refik Bulić, koji je, 2003. godine, obilazeći mjesta i pri tome razgovarajući sa brojnim starijim mještanima, istraživao ekavsko-jekavski govor tešanjsko-maglajskoga kraja u namjeri da opovrgne *jednu narodnu hipotezu o porijeklu ekavizama u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja.*

ŠTOKAVSKI DIJALEKT[6]

Istražujući osobine štokavskoga govora 1907. godine Milan Rešetar, u svojoj monografiji o štokavskom dijalektu, kaže da je bio jako začuđen kada je konstatirao činjenicu da na raznim tačkama Bosne i muslimani nerijetko upotrebljavaju ekavske oblike.

„Tako sam", kaže on, „vrlo često (pored običnih jekavskih) čuo ekavske oblike od muslimana u Maglaju, zatim od jednog starog muslimana u Žepču: *svêt, vréme, lépo, podrétlo*; ekavske oblike kod muslimana posvjedočavaju mi i iz Sanskog Mosta i Tešnja." Rešetar se interesovao da muslimani, koji u svom govoru imaju i ekavske oblike, nisu slučajno u Bosnu doseljeni iz ekavskih krajeva Srbije poslije turske predaje utvrđenih gradova srpskoj vladi poslije 1867. godine. Međutim, „to su mi odlučno pobijali"- veli Rešetar, misleći na ljude s kojima je razgovarao. Rešetar dalje razmišlja:„I pošto ja ne mogu lako vjerovati u spontani razvitak većeg broja ekavskih oblika

6 Milan Rešetar, Der štokavische Dialekt, Wien 1907,72-73.

specijalno kod muslimana, dopuštena je pretpostavka da je to prosto ugledanje na činovnike kajkavce, doseljene većinom iz Hrvatske što se za pojedine navedene primjere može i dopustit, tako naročito za *prêko, pȍnēla, dȅlo, têlo, pòslednjī*, iako protiv te pretpostavke govori okolnost da ti muslimani imaju i ekavskih oblika kao *mêr, pêr, vêr, prêtelj* koje nisu mogli čuti od doseljenih kajkavaca, pošto oni za takve oblike i ne znadu." Zanimljivo je da je Rešetar pogriješio kada je riječ *prêtelj* uzeo kao ekavski oblik od *prìjatelj;* u tešanjskome govoru te dvije riječi imaju diferencirana značenja; *prêtelj* je zetov ili snahin otac, a *prijatelj* je iskren i dobar drug, jaran. Rešetar je prvi ukazao na govore sa dvostrukim refleksom (jat) ѣ i na to da se ta glasovna promjena događa po određenom pravilu, prema tome kakvog je kvantiteta bilo to (jat) ѣ. Konstatuje da takvih govora ima više, nekoliko vrsta:

- ikavsko-jekavski govor, u kojem je dugo (jat) ѣ zamijenjeno sa *i*, a kratko sa *je*;
- jekavsko-ikavski govor, u kojem je dugo (jat) ѣ zamijenjeno sa *ije*, a krtatko sa *i*; i
- ekavsko-jekavski govor, u kome je dugo (jat) ѣ zamijenjeno sa dugim *ē*, a kratko sa *je*.

JEDAN NEZAPAŽEN BOSANSKI GOVOR[7]

Gojko Ružičić je 1936. godine vršio jezička istraživanja u dolini Bosne i začudio se kada je čuo mnoge ekavske oblike iz usta muslimana iz Tešnja i okoline (pomenuvši samo Dobropolje, Ravnu, Bobare, a ne pominjući Radušu, Vukovo, Čifluk gde se, također, čuju ekavski oblici), te muslimana

7 Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, Gojko Ružičić, *Jedan nezapažen bosanski govor.* 1936. 16. 236-254.

Maglaja, Žepča i Novog Šehera. Utvrdivši da ti ekavizmi nisu primljeni od stranaca ili kajkavskih činovnika, kao što je pretpostavljao prof. Rešetar,"nego su organske osobine jednog neobično interesantnog govora koji je dosad u našoj nauci ostao nezapažen, tj. da su ti ekavizmi, ustvari, primjeri redovne zamjene dugog (jat) ѣ sa *e*".

Pošto je Ružičićevo istraživanje imalo druge ciljeve, on se nije zadržavao na detaljnijem ispitivanju toga govora da bi odredio njegovo teritorijalno prostiranje, tj. utvrdio u kojim se sve naseljima i u kojoj mjeri njime govori.

Na osnovu Ružićevih istraživanja osnovne odlike ovoga govora bile bi sljedeće:

A. Akcentuacija

Ružičić kaže da se akcentuacija govora (ekavsko-jekavskog) u tešanjsko-maglajskome kraju zasniva na sistemu četiri akcenta, dva silazna i dva uzlazna, koji po svojim fiziološko-akustičnim osobinama uglavnom potpuno odgovaraju akcentima drugih novijih štokavskih govora, a po mjestu akcenta u osnovi se slažu sa novoštokavskim. Ali kod dugog silaznog akcenta kad je riječ o mjestu u ovim govorima često je i jedno značajno odstupanje. Naime, dugi silazni akcent nije uvijek vezan za početni slog riječi, nego se često javlja i na drugim slogovima, pa i na kraju riječi.

Nekoliko primjera:

a) iz Tešnja: *ukâžē, izlêčī, izîdē, prodâjē, pokvârī, obrîčī, poglêdā, galâmī, prikûčī, probûdī, unîdē, zabrânī, izmênī, iznêti, nanîdē, progûrā, odgovârā, iznenâdī, iscêpāj, okrênēm, utvârāš, zarâdīm, upîtāj, privêžēm, izmênīm, otkorêpīš, unîdēmo, upâmtio, potêgāvši, rēčî, drvâ, ženê, zemljê, kahvê, tōrbê, grmî, jednôč, jučêr, sedêćkē, ležêćkē, zatêžē* i sl.

b) iz Maglaja: *zapîšē, hesâbē, nanídē, oprâšćā, procêdī, izlêčī, zamênī, pozvêrī, zarêvā, zarâdīm, ispîšēm, umívām se, kapetânskā, muslimânskē, devedesêtē, polûpāna, podêljeno, zemljê, bolê, fajdê, Hūsê, dućân, idêm, svojôj, sultân, vodôm, Alâh, ramazân, sedamdesêt* i sl.

"Ovo kolebanje u mjestu dugog silaznog akcenta može se zapaziti kod svih pripadnika ovoga govora. Ono nije uslovljeno nikakvim naročitim momentima, ali se, izgleda, kod starijih lica ipak češće javlja, nego kod mlađih" – konstatuje Ružičić.

B. Fonologija

1) Samoglasnici

Samoglasnik (jat) ѣ. Zamjena ovog starog samoglasnika nesumnjivo je najinteresantnija i najznačajnija crta ovog govora i ona mu daje naročito mjesto među ostalim štokavskim govorima.

- dugo (jat) ѣ=ē

Nekoliko primjera: *béda, bédi; bêl, béla, bélo, obélio; bésan, bésno; blêd, blédo, poblédio; zabléšćile, zabléhćile; brêg, na brégu; brêst, Brésnicu; nȅsvēst, zanesvéstilo; vêk, ȕvēk; vrédī, vrédan, vrédno; vréme; déte; grêh, gréšan, ogréšit se; odélo; sàdēva, sadévašē, sadévat, sadévō; déliti, dêlē, pòdēljeno; zvézda; lêvo, lêva, nȁ lēvo, s lêvā, lêvī; lêp, lépo, lêpōg; lêk, lêčī, izlêčī; lêp, lêpī; lépit, ulépit, zalépit; lêćē, dòlēćē, òdēlćē; ména, razméni, proméni; primétit; mêh; mêšā, mêšāno, pòmēšāno; mléko; nêm, némo, zanêmī; snêt, snêti; pésak, péska; nàprēd, ȕnaprēd; prêko, pȍprēko, prêk; rêtko; rêka, rêkōm, nȁ rēku; rêč, rêči; sêno, sêna, séna* (nom. pl.)*; svêt, ȕ svēt; snêg; sténa; stréla – štréla, strêl'ā, strél'ajū, strêl'āni; tésan, tésne, tésno; tréska, trêšće; crêp; cêv, cêvi; cêdī, cédit, procédi; cêlī, cêlā; céna, cênī; cépat, ìscēpāj...mêr,*

méran, mérno; pêr, nȁ pēr, na péru;
Pored toga javlja se *e* za dugo (jat) ѣ i u prefiksu pre: *préstonicu, présjednik*; i u glagolskim osnovama: *odnéti, òdnēt, dònēt, dònēću, pònēt, pȍnēla, ùmrēt, ùmrēće, ȕmrē* (3.l. aor.), *nè smē*. U Maglaju je Ružičić zabilježio i *nésam, néste,* pored *nȉje*, ali u Tešnju umjesto toga redovno je *nísam, nísi* itd.
I Ružičić kaže da u ovu vrstu pojave ne bi ubrajao oblik *prêtelj* (pored *prijatèljstvo*), kao što to čini Rešetar.
Od ovog pravila zamjene dugog (jat) ѣ sa *ē* Ružičić je zabilježio veliki broj primjera odstupanja: *dvî, ziêvā, zjêvšē, sȉjevā, siêvā, prȉje,* već je pomenuto *nísam-nísi-níje-nísmo-níste-nísu;* ostali primjeri su sporadična odstupanja: *bijéda, bȉjelōg, pobijélio, prȉpovjētka, vȉjēk, ȕvijēk-ȕviēk, vrijédan, griéhovi, pobijéli* (aor.), *dijéte, đȉjetu* (dat.), *mȉjeh, osjédaju, prisjéci, svȉjet, svȉjeta, ùspjēvā, ȕ srijēdu, tiêlo, tijésno, cȉjelā, ȍdnijēla, ùmije, smjȉe, mjêr, miêr, miêrno, podmiérit;* nepravi jekavizam *kaziévō, pokriévala.*

<u>- kratko (jat) ѣ=je, odnosno ē</u>

Nekoliko primjera: *bjȅljī, bjelòšljive-bljelòšljive, bjèsnilo, brȅza, vjȅšćica, nèvjesta, dugòvječan, dugòvjećan* M, *vjènćām* M, *vjȅra, vrȅća, djèvōjka, djȅvēr, djèca, jȅo, jȅlo, mèdjed* T, *ljȅvšī* T, *smjȅšćā se, pjȅsma, pjȅšē, svjètlica, sjȅć, pòsjeć, sjȅn, smjȅo* T, *tjȅrā-ćȅrā, pòtjerāj-pòćerāj, pòćeraš, šćȅrašē* T, *čȍek* T, *njȅšto, njȅkī, nȅakoga, njȅākvo, njȅākī, njȅkoliko, njȅkolko, njȅkad, njȅgde, njȅgdi, šćȅt, šćȅo, đȅ, ôvđe, pȍšlje, nȁjpošlje; sjeròtinja, sjeròmah, pròbjerā.*
Odstupanje od kratkog (jat) ѣ=*je*, odnosno *ē* ide u pravcu ikavizma: *prìvarit, prìvario, prìpadām se, prìpō se, prìkinio, prinòći* (aor.), *prȉgledā, prìsjećak* M, *nèdilja, ponèdiljk, bìžat, bȉži, prȉd vrāta, prìko, razùmila, izgòrila; i ekavizma: đȅtelina, cèdiljka, nèdelja, ponèdeljak.*

Za oblike: *óvde, ôvdek, vodékā, ondékāre, túde, goríkāre, dolíkār* Ružičić sumnja da imaju refleks jata.
Zamjena samoglasnika je u sljedećim primjerima: *úšćep, Dòbuj,* (*sùbata, Sùbatica* – op.a.)...
Sekundarno analoško *o* u osnovi *to*: *nȁ otō, ȕz otō, òtē gȍdinē, òtōg, òtīm.*
Samoglasnička grupa *ao* se redovno sažima u *o*: *ìšō, dòšō, nànišō, òtišō, ìzišō, prìšō, prìpō se, kázō, pòslō, rȅkō, òstō, vȉđō,ȍbećō, obûkō, vèćerō* M, *pòsō,* kad je *a* pod akcentom nema sažimanja: *dȁo, zȁo...*

2) Suglasnici

ć - đ su u Tešnju štokavskoga tipa; po artikulaciji i po akustičnom momentu identični sa ć i đ ostalih štokavskih govora: *mèđa, mèđāš, mlȁđī, slȁđī, ćȁđe,* (*ćȁđe* M).
Ružičić kaže da je od jednog muslimana iz Raduše zabilježio riječ *slȁjī,* a koji mu je potvrdio da se i u gradu Tešnju govori *mlȁjī, slȁjī, mèja* (i u Trepču se govorilo *mlȁjī, slȁjī,* ali ne i *mèja,* op.a.);
č - dž se u Tešnju razlikuju od *ć - đ*: *večèras, tefèrič, bùdžāk, džámija, hándžija;*
ć umjesto **č** **i** **đ** umjesto **dž** u maglajskom govoru se često čuje: *ćȕdo, ćìtav, ćôjka, ćètiri, naćìnio, rúća, rúćak, prèćac, saćûvā, raćunâm, tefèrić; đȁba, đámija, àmiđa, sìnđīr;*
h se dosta čuva i u Tešnju i u Maglaju: *hân, hesâbē, strèha, njȉhā, grehòta, trȕhnē, máhni se, vȅhnē;*
ž ispred **e** prešlo je u **r**: *mȍre, nè mere.*

C) Morfologija

Imenice i zamjenice su u potpunosti novoštokavskoga tipa u oba mjesta.

Glagoli:

infinitiv – ima gotovo redovno oblik bez i: *znȃt, uzét, bjèžat, rȇzat, mòlit, vȉdjet, vȉdit, ćútit, šćípat, uščinit, dóć, náć, unić...*
aorist – je u govoru očuvan i često se upotrebljava: *dójdo, dójde, dójdosmo, dójdoste, dójdoše, pójde, káza, dȁdo, ȍdo, nájdo, unido...*

Dakle, Ružičić je utvrdio postojanje dvojnog refleksa za jat (ѣ) u ekavsko-jekavskim govorima Tešnja i Maglaja:

- ne može se objasniti glasovnim razvojem *ije>ē* ako bi se pošlo od pretpostavke da su ovi govori prvobitno bili čisto jekavski govori;

- ne može se ni pomišljati na unošenje ekavizama spolja: geografski položaj njihov isključuje takvu pretpostavku;

- da, po njegovom mišljenju, predstavnici ovih govora nisu autohtoni stanovnici ovih krajeva, nego doseljenici, što potvrđuje živa tradicija o doseljavanju nekih porodica iz Ugarske, Slavonije ili Srbije (ima porodica s prezimenom Užičanin);

- da onda ostaju dvije mogućnosti za tumačenje postanka dvojnog refleksa za jat (ѣ) u ovim govorima:

Prvo: Moglo bi se pretpostaviti da je odnos *ē:je* nastao na tešanjsko-maglajskome prostoru na taj način što su u sastav stanovništva ušli doseljenici dijelom iz ekavskih a dijelom iz jekavskih krajeva, pa je nastala mješavina dvaju refleksa, ali Ružičiću ovakva pretpostavka ne izgleda nimalo vjerovatnom;
Drugo: Prirodnije je i mnogo vjerovatnije pretpostaviti da je odnos dvaju refleksa stvoren na drugome mjestu, negdje na granici ekavskog i jekavskog govora (po svoj prilici u blizini Save), i to u ranije vrijeme, pa je seobom prenesen u tešanjsko-maglajski kraj. Definitivno objašnjenje ovog pitanja mogu dati samo detaljna proučavanja naših dijalekata i njihove prošlosti – konstatira Ružičić.

GOVOR NA LIJEVOJ OBALI BOSNE

Ivan Brabec je 1959. godine istraživao *Govor na lijevoj obali Bosne* i u tom istraživanju on se ovlaš dotakao govora sa ekavsko-jekavskom zamjenom jata u tešanjsko-maglajskome kraju.

Brabec je, posjetivši prvo Tešanj pa Novi Šeher, čuvši ekavsko-jekavski govor i u Novom Šeheru, shvatio da je to onaj isti tešanjski ekavsko-jekavski govor. Istražujući govor stanovništva na lijevoj obali rijeke Bosne, Brabec je ipak naglasio da ga je zanimao, kako on kaže „još jedan problem – ekavci u Tešnju". Zapravo njega je zanimalo kakav je tešanjski govor spram usorskoga govora uopće, i da li ekavski govor Tešnja i ekavski govor Maglaja imaju međusobni kontinuitet – da li ima ekavice u selima između Tešnja i Maglaja (Tugavići, Jablanica, Ripna, Trepče, Kosova, Moševac, Karadaglije, Koprivci, Ravna, Ošve, Brezove Dane, op.a.). Brabec kaže da se uvjerio „da muslimani u selima između Tešnja i Maglaja govore uobičajeni jekavski tip govora tih krajeva", te da su podjednako i pravoslavci jekavci (misleći na pravoslavce Tugavića, Ošava i Brezovih Dana, op.a.). Brabec je ustvrdio da se tešanjski govor razlikuje od govora muslimana iz okoline Tešnja samo po zamjeni glasa *jat* u dugom slogu, a „inače nosi sve karakteristike bosanskih govora".

Ivan Brabec zaključuje „da su Tešnjaci starosjedioci kod kojih se izgovor *jata* razvio nešto drukčije nego kod ostalih žitelja onog kraja", a zatim kaže da se „u popis ekavskih mjesta u Bosni može unijeti i selo Rajševa[8]", čiji starosjedioci imaju isti izgovor kakav je i u Tešnju. Brabec iznosi još jednu zanimljivost, koja može biti od koristi i za razmatranje pitanja

8 Refik Bulić, *Ekavsko-jekavski govori u Bosni i Hercegovini*, Bosansko-hercegovački slavistički kongres I. Zbornik radova. Sarajevo, 2012, 156-157.

o postanku tešanjsko-maglajskoga govora, kad kaže:"Za povezanost Rajševa i Tešnja značajna je tradicija da je Rajševo naselilo Tešanj".

PROBLEM IJEKAVSKOŠĆAKAVSKOGA DIJALEKTA

Dalibor Brozović je 1966. godine istraživao problem ijekavskošćakavskoga dijalekta i pri tome nije mimoišao ni neke osobine ekavsko-ijekavskog govora tešanjsko-maglajskoga kraja, koje po svom karakteru i pripadaju problemu ijekavskošćakavskoga dijalekta, ne računajući zamjenu glasa jat. Brozović smatra da je ekavsko-jekavski tešanjsko-maglajski govor govorna oaza unutarnjega govora „koji je najbolje nazvati usorski" i koji je „po dosada poznatim osobinama stanovit prijelaz između ijekavskih i ikavskih šćakavskih govora, vjerovatno prijelaz organskog karaktera"[9].

NEKE OSOBENOSTI VOKALIZMA GOVORA DONJEG TOKA USORE[10]

Dr. Miloš Okuka je u junu 1972. godine boravio u Ljetiniću, Lepenici, Jevadžijama, Mračaju, Miljanovcima, Piljužićima, Žabljaku, Potočanima, Omanjskoj, Bobarama, Jelahu i Rosuljama. Istraživao je govor Muslimana, Hrvata i Srba.

Okuka prenosi konstataciju I. Brabeca "*govor Usore je ijekavskošćakavski*" i konstataciju Milenka S. Filipovića,

9 Refik Bulić, *Ekavsko-jekavski govori u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, Bosanskohercegovački slavistički kongres I, Zbornik radova, Knjiga 1, 2012, 157.

10 Miloš Okuka, *O fonetskim osobenostima današnjeg govora donjeg toka Usore*, Sarajevo, 1973, 118.

koji kaže:"Srbi u Usori govore štokavski i ijekavski, ali sa primjesama šćakavštine".
Zatim Okuka svojim istraživanjem utvrđuje da je "fonološki sistem inherentnih vokala u današnjem usorskom govoru peteročlan (a, e, i, o, u), kao i u standardnom jeziku. Izvjesna je zatvorenost boje vokala a, e, i, o".

Izdvajamo neke zanimljive riječi i njihove fonetske varijante iz istraživanja Miloša Okuke:

upāmtla (Omanjska) – upamtila
džámja (Mračaj) – džamija
vrátlo (Omanjska) – vratilo
njáki (Žabljak) – nekakvi
rádla (Ljetinić) – radila
olašnjâva (Lepenica) – olakšava
svàdla (Omanjska) – svadila
paràdžik (Ljetinić) – parče, dio
galámla (Lepenica) – galamila
gràbla (Lepenica) – grabila
kȍlko (Lepenica) – koliko
s kòlma (Lepenica) – kolima
bólncu (Žabljak) – bolnicu
vèlkī (Omanjska) – veliki
destelácija (Rosulje) – destilacija

U datim riječima je u narodnom govoru izostavljan vokal *i*.
"Fonetski varijeteti što su na liniji zatvorenosti – mada su i minimalni – u usorskom govoru su unekoliko specifični u odnosu na susjedne govore (ili u odnosu na bosanske govore u cjelini).

Usora ima nekih zajedničkih crta sa Tuzlom i sa bosanskom i slavonskom Posavinom – a i stanovitih razlika.
Često se u današnjem (1972.) usorskom govoru izgovara jedan vokal na mjestu gdje se u standardnom jeziku nalazi neki

drugi. Ta je pojava od izuzetnog značaja za njegov inherentni vokalizam." Tako imamo:

i* mjesto *a

òmiče se (Omanjska) – omače se

mìkni to (Bobare) – makni to

dȍsti (Miljanovci, Potočani, Lepenica, Jelah) – dosta

u Usori se čuje i *bacìklo* i *bìciklo*

dìljī i *dìlje* (Bobare) – dalji i dalje

i* mjesto *o

dìvikoza (Potočani, Bobare) – divokoza

čikuláda (Lepenica, Ljetinić, Bobare, Jelah) – čokolada

i* mjesto *e

na *cirádu* (Bobare) – cerada

gȍri (Žabljak, Omanjska, Ljetinić, Potočani, Jelah) – gore

goríkārce (Žabljak,Omanjska,Ljetinić,Kalošević,Miljanovci,Piljužići) – gore

goríkār (Ljetinić, Miljanovci) – gore

Ìnglēskā (Ljetinić, Kalošević) – Engleska

gȉometar i *giomètrija* (Rosulje, Bobare) – geometar, geometrija

indžìlīr (Rosulje) inžìnjēr – inženjer

prìko (Ljetinić) – preko

i* mjesto *u

sìrutka (Lepenica, Potočani) – surutka

mètnijo – metnio; *zóvnila* – zovnula

cìra (Ljetinić) – cura; *bìdnē* (Bobare, Lepenica) – budne

e* mjesto *a

temperetúru (Lepenica) – temperaturu

mètera (Jelah, Bobare) – metara

nòćes (Lepenica, Jelah, Potočani, Bobare, Kalošević) – noćas

jèbadžija (jebandžija op.a.) – jabàndžija

Stenári – Stanari; *zatèslečio* – zataslačio

žȁtva (Žabljak) – žȅtva; *komèndīr* (Omanjska) – komandir

vrébac/vrébci (cijela donja Usora) – vrabac/vrepci

e **mjesto *o***

evlikā/evlikō (Jevadžije) – ovolika/ovoliko

evàk (Lepenica) – ovako

reperácija/eperácija (Omanjska) – operacija

čekuláda (Lepenica) – čokolada

nè mere, nè merem, nè meremo (čuje se na cijeloj teritoriji)

pëtero/pëterica, čëtvero/čëtverica (najčešće – ero i – erica

e **mjesto *i***

gòmela (Lepenica) – gomila; *dòtečnī* (Žabljak) – dotični

prènuđen (Bobare) – prinuđen; *fäbreka* (Omanjska) – fabrika

čèteri – četiri

Muslèmān/muslemânska (Omanjska,Potočani,Mračaj,Rosulje) – *Muslìmān* će se čuti od „učenijeg"

kòselca (Omanjska) – kosilica

atelèrija (Jelah, Kalošević) – artiljerija

desteláčija (Bobare, Jelah, Kalošević, Potočani) – destilacija

medecînskī (Omanjska) – medicinski

lemuzína (Lepenica, Jelah) – limuzina

kapetulácija (Omanjska, Žabljak) – kapitulacija

fàmēlija (Omanjska, Bobare) – familija

a **mjesto *i***

sàšō – sišo

a **mjesto *e***

salâm (Lepenica) – selam

akanòmija (Potočani) – ekonomija

pötlje i *pötlja*

džamàdan i *džemàdan* – kožna torba, kovčeg, prtljaga; prsluk srebrom vezen

a **mjesto *o***

kömara (Piljužići) – komora

Sùbatica (Bobare) – Subotica; *sùbata* – subota

apèrisat – operisat; *apatéka* – apoteka
ànamo (Kalošević) – onamo; *pàlitika* – politika
__*o* mjesto *a*__
Kolòšević (Bobare) – Kalošević
koncelàrija (Bobare) – kancelarija
dolèko (Miljanovci) – daleko
mitròljēz – mitraljez
bokràčić (Ljetinić) – bakračić
sklȍnjala (Ljetinić) – sklanjala
goláma (Lepenica) – galama
trȍljav (Ljetinić) – traljav
ràsodnjāk (Ljetinić) – rasadnjak
__*o* mjesto *e*__
mèrdovine (Lepenica) – merdevine
__*o* mjesto *u*__
dőkomente (Žabljak) – dokumente; *kokurúza* – kukuruza
__*u* mjesto *i*__
mìruše (Lepenica) – miriše (miruh miruše - miris miriše)
__u mjesto o__
vagúne – vagone; *telèfūn* – telefon
dȍktur – doktor; *Dòbūj* – Doboj

Dakle, prošlo je 40 godina od istraživanja koje je obavio Miloš Okuka. Istraživanje je vršeno samo na jednom dijelu tešanjskoga kraja, u 13 sela, dakle može se govoriti o jednoj trećini prostora. Sa stanovišta ovoga *RJEČNIKA govora tešanjskoga kraja* nije najbitnije to što je istraživanjem opserviran samo dio prostora tešanjskoga govora. Sasvim je moguće izvoditi tačne zaključke šta se zbilo sa leksičkim blagom za samo četiri decenije, te kako i zašto se to događalo. No, to nije cilj ovoga *RJEČNIKA*, ali jeste da ukaže i potakne na to u budućim razmišljanjima.

Od stotinjak karakterističnih leksema narodnoga govora, iz rada Milana Okuke, a koje se odnose na upotrebu vokala, od prije četiri decenije, već danas, gotovo da ni jednu leksemu nije moguće čuti na ulici, u kafani, u razgovoru šezdesetogodišnjaka, a od mlađih pogotovo, samo ih rijetki još dokučuju sjećanjem.

JEDNA NARODNA HIPOTEZA O PORIJEKLU EKAVIZAMA U GOVORIMA TEŠANJSKO-MAGLAJSKOGA KRAJA[11]

I danas, 2013. godine, u govoru tešanjsko-maglajskoga kraja imamo pojavu ekavizama u gradu Tešnju i njegovoj bližoj okolini (Dobropolje, Bukva, Čifluk, Raduša, Vukovo) i Maglaju (Misurići). Ali se može konstatirati da je sve manji broj onih koji u svom govoru imaju ekavizme, što zbog procesa migracija, mortaliteta i sl. i što zbog obrazovanja - koje se u principu odvija upravo na jezičkom planu ijekavsko-jekavske zamjene *jata*, dakle, na onome što je bitna značajka i samoga standardnog jezika.

Prof. Refik Bulić je 2003. godine vršio istraživanja o porijeklu ekavizama u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja. To istraživanje je zapravo teklo u pravcu obaranja narodne hipoteze da su ekavski govor tešanjsko-maglajskoga kraja donijeli učitelji ekavci iz Srbije.

O porijeklu ekavizama u ekavsko-jekavskim govorima tešanjsko-maglajskoga kraja prof. Refik Bulić kaže da postoji nekoliko različitih hipoteza. One bi se prema karakteru svoga nastanka mogle podijeliti u “dva tipa: prvi tip bismo uvjetno mogli nazvati narodnom hipotezom, a drugi tip bi bile naučne

11 Refik Bulić, *Jedna narodna hipoteza o porijeklu ekavizama u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja*, IZ BOSANSKE DIJALEKTOLOGIJE, Sarajevo, 2004, 105-120.

hipoteze, nastajale u različitim fazama razvoja južnoslovenske dijalektologije".

Prof. Refik Bulić zapaža:"Mnogi stanovnici tešanjsko-maglajskoga kraja svjesni su različitih realizacija riječi s refleksom jata u dugim slogovima. Na pitanje otkud ekavski u njihovu kraju, oni najčešće odgovoraju da je to osobina koju su u ovaj kraj donijeli učitelji iz Srbije[12]".

Dalje prof. Bulić kaže:" Ova hipoteza postaje neodrživa jer se ekavski refleks jata u dugim slogovima javlja u tešanjsko-maglajskom kraju samo u govorima Bošnjaka.

Dakle, postavlja se logično pitanje zašto ekavizma nema u govoru Srba, Hrvata, Jevreja u tešanjsko-maglajskom kraju, jer i njih su učili učitelji ekavci iz Srbije."

Obaranju teze da su ekavizam donijeli učitelji iz Srbije doprinose i druge činjenice, pa prof. Bulić kaže:"Ako su ekavizam donijeli učitelji iz Srbije, onda bi se nastanak ekavizma u tešanjsko-maglajskom kraju morao vezati za neko relativno novije vrijeme, kako i misle zastupnici ove hipoteze, jer se znatniji dolazak učitelja iz Srbije u tešanjsko-maglajski kraj može vezati za period poslije Prvog svjetskog rata. Međutim, ekavizmi su u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja bili prisutni i u devetnaestom stoljeću, a to se može utvrditi dvama sigurnim dokazima: kvestionarom popunjenim 1897. godine u Tešnju i Maglaju, te jezikom pjesama koje je početkom dvadesetog stoljeća u Tešnju zapisao Salih Mešić." Mešićeva, kao cjelina, neobjavljena zbirka pjesama ima 314 lirskih i lirsko-epskih pjesama, ali od toga je 120 pjesama doživjelo objavljivanje zahvaljujući M. Maglajliću i Tešnjaku, S. F. Terziću u knjizi *Sa gornjeg čardaka,* 1976. godine. Bulić navodi nekoliko stihova iz Mešićeve zbirke na osnovu kojih se

12 Refik Bulić, *Ekavsko-jekavski govori u Bosni i Hercegovini,* Bosanskohercegovački slavistički kongres I. Zbornik radova,Sarajevo, 2012, 153-165.

može vidjeti prisustvo ekavizama:
Došla Sava od brega do brega.
Ni od kiše ni od bjela snega. (pjesma 112)
Mili Bože, lepa ti sam. (pjesma 130)
Koliko je u Zemunu snega. (pjesma 176)
"Pjesme su zapisane 1910. godine a preuzete su od kazivača koji su bili stari 60-80 godina", kaže Buturović, "koji nisu pohađali zajedničke osnovne škole da bi mogli biti pod uticajem učitelja ekavaca, jer su bile odrasle osobe u vrijeme otvaranja zajedničkih osnovnih škola. Neke od pjesama Mešić je zapisao i od svoje majka Dilfe".
Vratimo se dokazu kvestionaru, govornim upitnicima, za koje prof. Bulić kaže:"Na tešanjsko-maglajskom području popunjeno je 1897. godine više kvestionara *Pitanja o govoru prostoga naroda,* postojanje ekavizma u dugim slogovima potvrđeno je za Tešanj i bližu okolicu, te za Maglaj. Kvestionar za Tešanj i okolicu popunio je učitelj Ilija Terzić, koji je bio Hrvat; a kvestionar za Maglaj popunio je učitelj Derviš Čolaković, a za okolicu Maglaja kvestionar je popunio paroh M. Josić".
Nadalje Bulić ističe:"Postojanje ekavizma u Tešnju i okolici obrazloženo je na 4. strani *Upitnika* primjedbom uz prvo pitanje:'*Jevreji, rimokatolici, istočno pravoslavni i stariji muhamedanci ikavci su, ali mješovito sa južnim narječjem, dok mlagji u mnogome su ekavci*'. Na osnovu napomena koje je Terzić unio u *Pitanja* i na osnovu našeg poznavanja tešanjskoga govora, zaključujemo da on nije dovoljno dobro poznavao govor okolice Tešnja, a možda ni tešanjski. Pored pitanja na prvoj strani on je zapisao napomenu:'*Moj teritorij je mjesto Tešanj u najbližoj okolici. Vrijeme mi ne dopušta da ispitam okolicu kako sam želio'...*"

Nadalje, prof. Bulić kaže:"Vrlo je vjerovatno da prije popunjavanja *Pitanja* i nije dugo boravio u Tešnju. Nije isključeno da je Terzić u Tešnju slušao neke muslimane *ikavce*

mješovito s južnim narječjem, koji su mogli biti iz ijekavske tešanjske okolice, ali i neke Tešnjake koji možda u to vrijeme nisu bili ekavci. Moguće je da je ekavizam u Tešanj došao iz okolice, a to što je učitelj tu osobinu zapažao kod školske djece i mladića može biti i razlog što su u školu dolazila djeca i iz predgrađa, koje je u to vrijeme, možda, bilo znatnije ekavsko. Diskutabilan je i njegov termin *ikavci mješovito s južnim narječjem*. Prije će biti da su bili ijekavci koji u svom govoru imaju ikavizama.

Upitnik počinje općim pitanjem, koji se odnosi na cijeli upitnik: *Govori li se u vašem mjestu*, a potom dolaze pitanja s odgovarajućim oblicima ili konstrukcijama. U prvom se pitanju provjeravaju oblici: *dijete, mlijeko, rijeka, sijeno, vrijeme, lijep, slijep, dijeliti, kolijevka, cijena, nijesam* ili *dite, mliko, rika, sino, vrime, lip, slip, diliti, kolivka, cina, nisam*. Kao što se vidi iz ovoga pitanja, pri sastavljanju *Upitnika* nije računato na mogućnost ekavskih oblika navedenih leksema".

Ali, zanimljivo je da "u *Upitniku* za Maglaj uz prvo pitanje u prostoru za zabilješke piše: *Prosti narod u ovom mjestu govori: dete, lepo, mleko, reka, seno, vreme, lepo, slep, deliti, kolevka, cena, nesam (muhamedanci i istočno-pravoslavni, jer katolika ovdje i nema)*".

Prof. Bulić napominje "u oba upitnika" (tešanjskom i maglajskom op.a.) "potvrđeno je prisustvo ekavizma. To se prisustvo u Tešnju veže samo za *mlađe muhamedance*, dok se za starije kaže da su ikavci ali mješovito sa južnim narječjem, a u Maglaju nema takve diferencijacije. Teško je povjerovati u konstataciju da u Maglaju svi muslimani govore ekavski, a u Tešnju samo mlađi.

Prihvatimo li tačnim Terzićevo zapažanje da mlađi muslimani govore ekavski, a da su stariji ikavci mješovito sa južnim narječjem, onda se postavlja pitanje kako su *mlađi muhamedanci* usvojili ekavski. Takva nagla promjena govora u kojoj bi roditelji govorili ikavski ili ijekavski, a djeca ekavski

teško se može prihvatiti u uvjetima zajedničkog života djece i roditelja, pa čak ni za situaciju da su u školi djecu *'tjerali'* da uče ekavski".

Prof. Refik Bulić zaključuje:"Ekavizam u tešanjsko-maglajski kraj nisu donijeli učitelji iz Srbije što potvrđuju i podaci iz historije školstva na tom području, koji govore da je početak rada zajedničkih osnovnih škola bio od 1886. godine a u to vrijeme na tom prostoru je već postojao ekavski govor u dugim slogovima".

Još 1972. godine, Miloš Okuka je istražujući *Neke osobenosti vokalizma govora donjeg toka Usore* kazao kako misli da ekavizmi u tešanjsko-maglajskom kraju nisu import iz standardnog jezika ili, pak, proizvod djelatnosti nekih misionara ekavaca.

Na kraju svog istraživačkog rada prof. Refik Bulić konstatuje:
-"Ekavizam u tešanjsko-maglajskom kraju ne može se povezivati sa djelovanjem učitelja iz Srbije; i
- moguće je da su učitelji iz Srbije, ako su bili ekavci, doprinijeli da se ekavizam u tešanjsko-maglajskim govorima bolje sačuva."

Dakle, bosanskoj dijalektologiji ostaje da i dalje traga za naučnom istinom, ili joj se djelimično približavati, kad je riječ o pitanju otkuda ekavizam u govoru tešanjsko--maglajskoga kraja, a dokazivanjem jedne hipoteze da nije moguća je pomak u tom pravcu.

* * *

Treba reći da se u novije vrijeme (1991. i 1999. godine) na ekavsko-jekavski tešanjsko-maglajski govor kratko osvrće i prof. Dževad Jahić, kako u knjizi *Jezik bosanskih Muslimana* tako i u knjizi *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora.* Jahić je ekavizam tešanjsko-maglajskog govora okarakterizirao kao jednu od odlika govora bosanskih Muslimana, a pišući o specifičnim crtama dijalekata bosanskog jezika, i kao odliku bošnjačkih govora.

R J E Č N I K
TEŠANJSKOGA KRAJA
~ prilog leksikografiji bosanskog jezika ~

NAPOMENE UZ RJEČNIK

Sve riječi i oblici riječi ovoga RJEČNIKA su riječi i oblici riječi koje su pripadale ili još sporadično pripadaju svakodnevnom govoru tešanjskoga kraja.

Riječ je o riječima narodnog govora tešanjskoga kraja. tj. trouglastoga prostora kojeg obrazuju rijeke Bosna i Usora i planinski vijenac Krnjin-Husar-Crni vrh. Prostor koji je po svojoj geografskoj, historijskoj, komunikacijskoj, sociološkoj, kulturološkoj, obrazovnoj, govornoj i drugoj strukturi umnogome kompaktan prostor. **Pored toga što sve riječi i oblike riječi iz ovoga RJEČNIKA, odnosno govora tešanjskoga kraja, ne bilježi *Rječnik bosanskog jezika*[13], ne bilježe ih, mnoge, ni drugi autori rječnika (Klaić, Vujaklija, Škaljić), a mnoge riječi i oblike riječi ne bilježi ni *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku* Alije Isakovića, kao npr. afèrim, atrèsa, àkort, àmdol, àmgor, anlàisati, ćimbar itd., također, neke riječi ne bilježi ni višetomni enciklopedijski** *Rječnik bosanskog jezika* **Dževada Jahića,** (konsultirano pet tomova, s tim što nam šesti i sedmi tom, koji su u štampi, na žalost, još nisu bili dostupni), **kao npr. àbriktovati, abecèdārka, baldúzišna, bȁmbrkati, càgara, čvàknūt, ćírpo, dvònjuše, èzāb, farcùle, gáće, hàjkara, jármica, kàjasiti se, kàlamār, káljac, kàrlisati, kȁstan, kȁum, koštírati se itd. a neke ne bilježi ni** *Školski rječnik bosanskog jezika* **Dževada Jahića (ćásak, ćalésak, pràla** (mjesto na rijeci ili nekom potoku gdje se peru ili su se nekada prale haljine i to mjesto obiluje oblim i pločastim kamenjem na kojem su

13 Rječnik bosanskog jezika. Institut za iezik. Sarajevo, 2007.

se izbjeljivale haljine i lupačom lupale), **prálja** itd.). Samo uz neke riječi u fusnoti je napisano koji rječnici ih ne bilježe, kao izraz čuđenja, kao npr. *gìvit, farcùle, dùmati, òplaza, pȍpašan, prèsnac, púha* mn. *púhe, rájnika, tàgara, zvèčaj* i dr., dok je mnogo, mnogo, riječi u ovom rječniku koje aktuelni rječnici bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika ne bilježe. Treba reći da veliki broj riječi i oblika riječi ovoga RJEČNIKA ne pripadaju samo tešanjskome lokalnom prostoru a po svom izgovoru i pisanju su u bosanskom standardnom jeziku, ali ih *Rječnik bosanskog jezika* u izdanju Instituta za jezik ne bilježi, kao npr. *aferim, àrsuz, àzāb, bàška, beúkati, cìcvara, còkne, cvìter* itd. Njih, doduše, većim dijelom jedino bilježi, najobimniji i leksikografski daleko najkompletniji, višetomni *Rječnik bosanskog jezika* Dževada Jahića, dosad najveće i najznačajnije djelo bosanskog jezika (do danas objavljeno sedam od planiranih dvanaest tomova).

Također, ovaj RJEČNIK bilježi riječi i oblike riječi koje spomenuti Institutov *Rječnik bosanskog jezika* bilježi sa određenim značenjem, ali im ne bilježi značenje koje imaju u govoru tešanjskoga kraja. Dakle, riječ je o riječima i oblicima riječi koje imaju značenja na jednom prostoru a da ta značenja spomenuti *Rječnik bosanskog jezika* ih ne bilježi. Dakle, radi se o lokalnom semantizmu riječi. Upotreba tih riječi i oblika riječi s datim značenjem, također, na izmaku je i samo su u sporadičnoj upotrebi kod starijih ljudi. Ovim RJEČNIKOM one se želi sačuvati od zaborava, npr. *àmper* (porculanska ili pocinčana limene kanta) gotovo da je u izgovoru nema već danas, a takav je slučaj i sa *bùbnićom, sòbicōm, bòščōm, bàšlukom, čàbrom, čekmèdžōm, čìvijōm* itd.

U ovom RJEČNIKU su i riječi i oblici riječi koje aktuelni rječnici bosanskog jezika bilježe, ali su u sve rje-

đoj upotrebi u svakodnevnom govoru i namjera je da se i na tu činjenicu ukaže ili, pak, da se konstatuje stanje jednog leksičkoga procesa. Tako će se vrlo rijetko u svakodnevnoj komunikaciji ljudi čuti *ádet, àčik, àlčak, amánet, árnjevi, àšikovānje, basàmak, bùkadar* itd, a još manje u pisanoj komunikaciji, u korespondenciji pravnih subjekata nikako, a sporadično u beletristici i sl.

Također, ovaj RJEČNIK se ne bavi značenjem riječi, koje je općepoznato za tu riječ i još je u upotrebi i zato ga i ne bilježi sem u iznimnim slučajevima, ali se bavi značenjem riječi koje je zaboravljeno, kao npr:
-*òdžāk* - u značenju kúća (a ne kȕća za stanovanje) - òdžāk (kúća) krompira, òdžāk bundava, òdžāk bostana, òdžāk krastavaca; dok općepoznato značenje da je to dio kuće koji odvodi dim (dimovod) ovaj rječnik ne bilježi;
-*ćútīti* - u značenju slušati, a ne u značenju šutiti - ćútīm radio, ćútīm šta govore;
-*kȕća* - u ranijem tj. zaboravljenom značenju velika prostorija u kući, čim se uđe u kuću, sa zemljanom površinom, tu su ukućani u kišne dane i u večernje vrijeme do odlaska na spavanje, provodili vrijeme, sjedeći oko ognjišta, tu se na siniji objedovalo i slično, a ne *kȕća* u značenju *dom, kuća*;
-*nòvinār* - u značenju prodavač novina, a ne novinar po struci,
-*nàdvōr* ići - u značenju ići na veliku nuždu, ili izlazak napolje, a ne u značenju *dvor, dvorac* i dr. primjeri.

Dakle, zaboravljenost riječi iz ovoga RJEČNIKA se odnosi na njihovo nekorištenje u komunikaciji, ali dobar broj tih riječi ili oblika riječi su zaboravljene i za rječnike jer ih oni ne bilježe, kao npr. *šàjbok, ševàričīšće, šìlješće, šȉndrati, šȉndariti, šìpilo, šklòpac, škrîp, škúbiti, šlìper, šmàgati, šmàgljiv, sàti* (u smislu *dijte sasne, tele sasne*) itd.

Pošto je ovo praktički lokalni rječnik sa prostora *iješć.* dijalekta bosanskog jezika, dakle samim tim i dijalekatski rječnik, a namijenjen prije svega i "lokalnoj", najšire "regionalnoj" upotrebi, nisam bio u situaciji niti mogućnosti da ovdje primijenim dosljedniju i kompletniju savremenu leksikografsku metodologiju. Ta metodologija ovdje je praktički "kompromisna"; između naučnopopularne i one prave leksikografske. Ipak, nastojao sam, koliko sam umio i mogao, primijeniti bar jedan skromni optimalni tip strukture natuknice, kako to leksikografi kažu i kako mi je terminološko-metodološki sugerirao i sam prof. Jahić. To znači da bi Rječnik ipak mogao biti dosta pouzdan prilog leksikografiji bosanskog jezika, koja se ovih godina nalazi u vrlo intenzivnoj razvojnoj fazi.
Gramatički opis unutar svake od natuknica (boldiranih riječi) prilagođen je tipu dijalekatske, a ne standardnojezične ili književnojezične leksike.
Primjeri za samu upotrebu riječi u rečenicama dati su iza znaka ◈, a uglavnom su iz samoga tešanjskoga govora, ali ih ima i iz literature, posebno, bošnjačke književnosti, koja, opet, pripada prostoru i autorima tešanjskoga kraja ranijeg, a i skorijeg vremena.
U cjelini, Rječnik osim svoje upotrebe u lokalnim ili regionalnim prostorima, može poslužiti, naravno, i našoj nauci o bosanskome jeziku, samim svojim objelodanjivanjem bogateći leksički fond toga jezika u smislu njegovoga spasavanja od nestajanja i zaborava.

SARADNICI U PRIKUPLJANJU GRAĐE

Dio građe za ovaj rječnik prikupljen je uz pomoć kolega i kolegica po struci, zatim, prijatelja i poznanika, bilo da su mi dostavljali u više navrata usmeno ili zbirno napisane riječi, koje su za svakodnevnu komunikaciju, po nihovom mišljenju, zaboravljene, bilo da smo prilikom brojnih druženja u razgovoru dokučivali ih svojim sjećanjima.

Dio građe je prikupljen konsultirajući pisane tragove: rječnike, memoare, beletristiku i druge pisane izvore.

Također, na pronalaženju etno-eksponata i njihovo fotografisanje, za rječnik u slici, zaslužna su etno-udruženja.

Svima i svakom ponaosob, i za svaku riječ, se najsrdačnije zahvaljujem!

* * *

- Mr. sci. Smail Galijašević, politolog, 78 godina, Tešanj;
- Ibrahim Hukić, 67 godina (donosi riječi svoje majke), Tešanj;
- Nerma Prnjavorac-Dobrijević, nastavnica bosanskog jezika i književnosti, Tešanj;
- Ramiz Brkić, nastavnik bosanskog jezika i književnosti, 65 godina, Tešanj;
- Alija Galijašević, ekonomista, 80 godina, Tešanj;
- Sakib Brkić, ekonomista, 78 godina, Tešanj;
- hadži Hakija Ahmetagić, nastavnik, 65 godina, Tešanj;
- rahmetli Muhamed Omić, penzioner, 84 godine, Šije;
- Senad Ahmić, nastavnik biologije i hemije, 55 godina, Miljanovci;
- Đulba Ćeman, nastavnica razredne nastave, Jelah;
- Ljubica Sadiković, učiteljica, Jelah;
- Suljo Hambašić, tesar, 69 godina, Trepče;
- Emin Zlatić, moler, 63 godina, Trepče;

- Mehmed Zlatić, penzioer, 75 godina, Trepče;
- Ahmet Skopljak, učitelj, 70 godina, Lepenica;
- Bejto Babajić, penzioner, 96 godine, Lepenica;
- rahmetli Salko Čamdžić, penzioner, 92 godine, Ljetinić;
- hadži Fajko Šišić (Hadžimehić), penzioner, 70 godina, Raduša;
- Salih Brkić, učitelj, 68 godina, Raduša;
- Redžo Sinanović, zemljoradnik, 70 godina, Raduša;
- rahmetli Haso Bašić, zemljoradnik, 75 godina, Jablanica;
- rahmetli Kadira Halilović, domaćica, 68 godina, Dobropolje;
- hadži Akif Brka, penzioner, 70 godina, Dobropolje;
- Fuad Brka, penzioner, 60 godina, Dobropolje;
- Muhamed Hambašić, auto-mehaničar, 40 godina Hrvatinovići;
- Ahmo Salihbašić, penzioner, 81 godina, Novo Selo;
- Muharem Ćehajić, majstor, 52 godina, Novo Selo;
- Rifat Halilović, inženjer, 50 godina, Koprivci;
- Edhem - Edo Bošnjak, građevinski majstor, 64 godine, Kološević;
- Adnan Šehić, nastavnik bosanskog jezika i književnosti Tešanjka;
- Fikret Ramić, tesar, 59 godina, Mrkotić;
- Suada Ahmić, nastavnica razredne nastave, Mrkotić;
- Omer Jusufović, penzioner, 67 godina, Tugavići i
- hadži Muharem Sejdić, poduzetnik, 64 godine, Čaglići.

ETNO-UDRUŽENJA koja su pružila podršku:

- Etno-muzej KUD-a „Izudin Mulabećirović Izo“ Jelah;
- Udruženje građana „SEHARA“ Tešanj;
- ETNOAVLIJA Klokotnica, Doboj-istok;
- Mini muzej STARINA-ANTIKE i
- Muzej franjevačkog samostana Fojnica.

SKRAĆENICE

akuz.	akuzativ
aneg.	anegdota
ar.	arapski
arh.	arhaizam
asir.	asirski
augm.	augmentativ
br.	broj
c.k.	carska kruna
cm	centimetar
češ.	češki
dat.	dativ
dem.	deminutiv
derog.	derogativno (ponižavajuće)
dijal.	dijalekatski
engl.	engleski
fig.	figurativno
franc.	francuski
gen.	genitiv
gl.	glagol
gl. pril.	glagolski prilog
grč.	grčki
hebr.	hebrejski
hipok.	hipokoristika
hist.	historijski
ef.	efendija
il.	ilirski
im.m.r.	imenica muškog roda
im.ž.r.	imenica ženskog roda
im.s.r.	imenica srednjeg roda
imper.	imperativ
ind.	indijski
inf.	infinitiv
instr.	instrumental
iron.	ironično
itd.	i tako dalje
izv.	izvorno
jap.	japanski
jerm.	jermenski
jevr.	jevrejski
jd.	jednina
JNA	Jugoslavenska narodna armija
komp.	komparativ
lat.	latinski
lok.	lokalizam
M	Maglaj
madž.	madžarski
metaf.	metafora
mn.	množina
MNS	Muslimanska napredna stranka

nar. pj. narodna pjesma
nar. pošt. narodna poštapalica
nar. žarg. kaz. narodnim žargonom kazano
nar. vj. narodno vjerovanje
nesvrš. nesvršeni (gl. oblik)
nom. nominativ
npr. naprimjer
nar. pošt. narodna poštapalica
njem. njemački
onomat. onomatopeja
op.a. opaska autora
orij. orijentalizam
part. partikula
pejor. pejorativ
perz. perzijski
pjesn. pjesnički
plur. plural
plur. tant. pluralija tantum
podr. podrugljivo
pog. pogrdno
potvrd. potvrdna
poz. pozitiv
pren. preneseno
prez. prezent
pridj. pridjev
pril. prilog
prij. prijedlog
pril. proš. prilog prošli
pril. sad. prilog sadašnji
razg. jez. razgovorni jezik
rij. riječca
rus. ruski
S.G. Smail Galijašević
SFRJ Socijalistička federativna republika Jugoslavija
sevd. pj. sevdalinka pjesma
sint. sintagma
svrš. svršeni
sl. slično
slav. slavenski
stsl. staroslovenski
sup. superlativ
supr. suprotno
španj. španjolski
T Tešanj
tal. talijanski
tj. to jest
tur. turski
uzr. uzrečica
uzv. uzvik
upitn. upitno
v. vidi
vezn. veznik
vok. vokativ
vulg. vulgaran
zamj. zamjenica
zb. zbirna
žarg. žargonizam

A

äbadžija *orij.* – *im.m.r.* suknar, onaj koji izrađuje abu (debelo sukno od valjane vune); onaj koji šije odjeću od abe

abecèdārka, *mn.* abecèdārke,(lat. *abecedarius*) – *im.ž.r.* početnica, bukvar; slova abecede kao pomoćno nastavno sredstvo u tečajevima opismenjavanja i osnovnoj školi ◈ *ne nije, niti jedna abecedarka zalutala niti nehotice u koje muslimansko selo; ne bi muslimani znali za te abecedarke* - Memoari - A. Mešić

abecedírati, *prez.* abecèdīrām – *gl.* slagati po abecedi, poredati abecednim redom

àbort, *gen. jd.* àborta, *nom. mn.* àborti, *gen. mn.* àborātā (njem.) – *im.m.r.* velika nužda, obavljanje velike nužde; nužnik, hala, ćenifa, zahod, wc ◈*spopala me nekakva sraćka pa malo-malo trčim na abort*

àbriktovati, àbrihtovati, àbrihtati, *prez.* àbriktujēm/àbrihtujēm/àbrihtām, (njem. *abrichten* - izvježbati) – *gl.* srediti nešto, izmuštrati, prilagoditi određenoj svrsi i namjeni - najčešće osobu; savjetovati, poučavati (često preko mjere) ◈*ja sam njega abriktovala kako ja hoću; ona njega nastoji abriktovati, ali malo joj uspijeva, i dalje on tjera po svom*

àbriktovānje – *im.s.r.* savjetovanje i poučavanje preko mjere; prilagođavanje, muštranje, dovođenje nekoga ured prema sebi ◈*dosadilo mu ženino abriktovanje, pa je otišao od kuće*

adálet, *gen. jd.* adáleta (tur.) – *im. m.r.* pravda, pravednost, ispravnost, pravilnost ◈*znalo se u čitavom selu za djedov adalet*

ádet, *gen. jd.* ádeta, *gen. mn.* ádētā (tur.) – *im.m.r.* običaj, navika ◈*ima nevaljal adet da reže nokte u akšam*

ádetōsum (ar.tur.) – *pril.* običajno, običaja radi, radi reda, po navici, po tradiciji ◈*ma, to je uvijek*

adetosum bilo da se kurban dijeli redom

ädeš, *gen. jd.* ädeša (tur.) – *im.m.r.* čovjek istog imena ◈*Salih je moj adeš i u vojsku smo zajedno narukovali*

ádžo *hipok.* od amidža – *im.m.r.* striko, stric ◈*hodi adži; adžo tebe voli*

ađustírati, *prez.* ađùstīrām (lat. *adjustirati*) – *gl.* srediti, urediti, kultivisati; obući, opremiti, odjenuti; popraviti, prilagoditi, baždariti

àčik (tur.) – *pridj.* nešto što je jasno vidljivo, lijepo, bez predrasuda ◈ *ova mi je basma baš ačik; vidi se ačik da te izaziva*

ačikluk, *gen. jd.* ačikluka (tur.) – *im.m.r.* otvorenost, jasnoća, očitost

àčikōsum (tur.) – *pril.* jasno, otvoreno, očito ◈*ma, to je bilo ačikosum da on ima nešto protiv tebe*

äfedersum, äfedersun *orij.* – *uzv.* izvini, pardon, oprosti

afèrim (perz.) – *uzv.* pohvala, svaka čast, bravo, živ bio, tako valja ◈*e, aferim, sine! aferim ti bilo!*

àgda, *gen. jd.* àgdē – *im.ž.r.* ukuhan šećer u vodi

agdàli – *pridj.* sa puno agde ◈*baklava joj je malo više agdali*

àgditi *nesvrš.*, *svrš.* poàgditi, *prez.* àgdīm (tur.) – *gl.* zaliti agdom ◈ *kadaif je taman, ni manje - ni više, poagdila*

agènda, *mn.* agènde (lat.) – *im.ž.r.* tekući poslovi, neriješeni poslovi: podsjetnik, bilježnica

àgraz, *gen. jd.* àgraza – *im.m.r.* loš čovjek, štetočina, nasilnik (S.G.)

ahâ[14] – *uzv.* podrugljivo nijekanje ◈*ahā, samo se ti nadaj*! - naglo shvaćanje ◈*ahā, sad shvaćam!*

ahä – *uzv.* da, jest ◈*je l' tako - aha*

àhbāb, *gen. jed.* ahbába (ar.) – *im.m.r.* prijatelj ◈*mi smo ahbabi još iz vojske*

ahbábstvo, *gen. jd.* ahbábstva – *im.s.r.* prijateljstvo, jaranstvo ◈*ne mogu da pogazim naše ahbabstvo*

ahbàbluk, *gen. jd.* ahbàbluka – *im.m.r.* jaranstvo, prisnije prijateljstvo ◈*naš ahbabluk traje dugo*

àhmak, *gen. jd.* àhmaka, *pogr.* àhmačina, *mn.* àhmaci, *gen. mn.* àhmākā (ar.) – *im.m.r.* glupan, glupak, neznalica

àhmačiti, *prez.* àhmačīm (ar.) – *gl.* pričati budalaštine, gluposti

àhmakast (ar.) – *pridj.* poglup, glupav ◈*on je malo ahmakast*

áhinjak, *gen. jd.* áhinjka, *mn.* áhinjci, *gen. mn.* áhinjākā (perz.) – *im.m.r.* veliki smijeh, zabava sa velikim šalama i smijehom

áj – *nar. uzv.* za gađenje, da nešto nevalja, najčešće se to govorilo dje-

14 Rječnik hrvatskog jezika, Leksikografski zavod, Zagreb, 2000, 9.

tetu ◈*to je âj (ne diraj)*

àjkuna (tur.) – *im.ž.r.* draga, ljubavnica

akomodácija, akomodírānje (lat. *accomodare*-udesiti, podesiti – *im. ž.r.* podešavanje, prilagođavanje

akomodírati, *prez.* akomòdīrām – *gl.* prilagoditi, podesiti ◈*da se poradi da se ženidbena zabrana glede muslimanskih vojnih obveznika u sporazumu sa c.k. ministrom rata u zakonu predviđenim putem ublaži, te našim vjerskim i obiteljskim i štatutom zajamčenim pravima akomodira* - Memoari - A. Mešić

àkort, àkord, *gen. jd.* àkorta (fr.) – *im.m.r.* uraditi nešto za određeno vrijeme i za određene novce ◈*uzeli smo akort i brzo iskopali krečnicu*

àkrep, *gen. jd.* àkrepa (ar.) – *im. m.r.* neko ko je mnogo ljut, škorpija ◈*ljut ko akrep; gazi kroz blatnjavu močvaru punu zmija i akrepa - Konjanici, M. Bešlagić*

äla, *gen. jd.* äle (ar.tur.) – *im.ž.r.* mitološko čudovište slično aždaji (aždahi) i zmaju

àlāj (tur.) – *pril.* mnoštvo, gomila◈ *ide ih čitav alaj; u mahali je nekad nas djece bilo čitav alaj*

alámet, *gen. jd.* alámeta (ar.) – *im. m.r.* znak, predznak ◈*kakav je ovo alamet; našta vodi ovaj alamet*

alaselámet (ar.) – *uzv.* Bože, spasi nas, uputiti nekoga na Božiju pomoć, allahiselámet, Allâh selámet, alahselámet

Allâhu kudretállā – *uzv.* Bože, pomozi!

aláknuti, haláknuti, *prez.* aláčēm, haláčēm – *gl.* zagrajiti, zagrajati, viknuti u veliki glas

ala tùrka (tal. alla turca) – *izr.* na turski način, po turskom običaju

Àlbegovci, Àlibegovci, *gen. jd.* Àlbegovācā, Àlibegovācā – ime usorskog sela

àlčak, *gen. jd.* àlčaka, *nom. mn.* àlčaci (tur.) – *im.m.r.* nevaljalac, prefrgant, mangup, vragolan ◈*od alčaka obično alčak otpada*

àlčačica – *im.ž.r.* vragolanka

alčàkluk, *gen. jd.* alčàkluka (tur.) – *im.m.r.* nevaljalstvo, manguplu k ◈*njegov mu alčakluk ne da da ti se izvini*

Àlđun, Àliđun (ar.-tur.) – *im.m.r.* praznik Ilindan, Ilina, Alijindan, 2. august

àlmāz, àlmās (ar. *elmas; orj.* Jahić; *grč.* Škaljić) – *im. m.r.* alat za rezanje stakla; tvrdi dragi kamen

altòmāt, *gen. jd.* altomáta (grč.) – *im.m.r.* automatska puška, automat

áma-hä – *uzv.* taman, istom, nešto podobro, baš kako treba ◈*to je bilo ama-ha!*

àmān (tur.) – *uzv.* pobogu, zaboga,

ako Boga znaš, pomagaj, uzvik preklinjanja ◈*aman, jarabi, šta se to desi!? aman, ljudi, pomozite!*

àmān-dèrmān (tur.) – *uzv.* zaboga pomagaj!

amánet, *gen. jd.* amáneta (ar.) – *im.m.r.* dar momka djevojci i obrnuto kad se cura isprosi kao znak odanosti i vjernosti; preporuka; zavjet; oporuka ◈*otac mu je ostavio u amanet sahat; cura je zaručena, uzela je amanet - prsten i dva dukata; koje mu je otac predanjem u amanet ostavio* - Konjanici, M. Bešlagić

ambréla, *gen. jd.* ambrélē (tal. *ambrello*) – *im.ž. r.* kišobran

àmdol – *pril.* doći dolje

àmel – *pridj.* dobar, prefinjen ◈*ti si amel, ma amel Božiji, a moj Mujo nevalja*

ameliorácija (lat. *melior*-bolji) – *im.ž.r.* poboljšanje, popravljenje, povećanje plodnosti zemljišta navodnjavanjem ili isušivanjem ◈*mi smo za dovođenje vode u krajeve gdje je nema dosta za amelioraciju neplodne zemlje* - Memoari - A. Mešić

àmgor – *pril.* ovamo gore, doći gore

âmo – *pril.* ovamo ◈*hodi amo; hote amo siročići moji* - nar. pj.

àmodēr – *pril.* daj ovamo; pogledaj ovamo ◈*amoder tu flašu; okreni se amoder*

àmper – *im.m.r.* kanta ◈*na obranovci donese dva ampera vode*

ànam, ànamo – *pril.* tamo

anamókārce, tamókārce - *pril.* tamo negdje, podalje ◈*kud ode anamokarce pa ga nikad*

anamȍn, anamoòn, anamonjèga, anamonjèmu – *zamj.*◈*da anamo on je.. anamo njega!*

anlàjsati, *prez.* anlàjšēm (tur.) – *gl.* razumjeti, shvatiti, anlàisati ◈ *anlajšeš li ti ovo što ja govorim? ne anlajšem ništa*

apatéka, *dat.* apatéci (grč.) – *im. ž.r.* prodavnica lijekova, apotéka

apatèkār (grč.) – *im.m.r.* prodavač lijekova, apotèkar

apatèkārka, apatekàrica (grč.) – *im.ž.r.* prodavačica lijekova, apotèkārka, apotèkarica

àpcigati i ȁpcigovati[15], *prez.* àpci-

15 riječ *àpcigati* i *ȁpcigovati* ne bilježe rječnici: *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Adulah-Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP"Sejtarija", Sarajevo, 2011; riječ bilježi *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, 1988.

gām i äpcigujēm, (njem. abzichen) – *gl.* odbiti, sustegnuti, zakinuti ◈ *apcigovo mu je od nadnice onaj sahat što nije radio; jesi li mu apcigovao brašno za ušur?*

aprovizácija,[*gl.* aprovizírati] (lat.) – *im.ž.r.* opskrba, snabdijevanje živežnim namirnicama; ustanova za opskrbu ◈ *kotarski ured nudi meni aprovizaciju za cijeli kotar tešanjski; ne dozvoljavam da preuzme aprovizaciju; kasnije je preuzeo Zijabeg Donlagić sam za svoj račun aprovizaciju* - Memoari - A. Mešić

aràluk, *gen. jd.* aràluka, *mn.* aràluci (tur.) – *im.m.r.* dogradnja uz kuću, mali hodnik, međuprostor

áranj, *gen. jd.* árnja, *mn.* árnjevi (madž.) – *im.m.r.* polulučni krov na seoskim kolima, stranice sa šiljcima na zaprežnim kolima radi lakšeg i obimnijeg tovarenja laganijeg a kabastijeg tovara (snoplje, trava, sijeno i sl.)

àrap, *gen. jd.* àrapa – *im.m.r.* pogrdan naziv za čovjeka sa lošim osobinama, sklonog prevarama,*premazanog svim mastima,* arap se u ovom značenju koristi od davnina ◈*lopov ko Arap; Mustafa je arap* (S.G.)

argàtluk, argàtovānje, *gen. jd.* argàtluka, argàtovānja – *im.m.r.* irgetluk, irgetovanje

àrkadāš, *gen. jd.* àrkadāša (tur.) – *im.m.r.* kolega, drug ◈*onaj te tvoj arkadaš tražio*

arlaùkati *nesvrš., svrš.* arlaúknuti, *prez.* arlaȕčēm – *gl.* neartikulisano vikati

àrslan, *gen. mn.* àrslānā (tur. *arslan, aslan*-lav,*fig.* junačina, delija) – *im.m.r.* drznik, lupež, nevaspitanko, kavgadžija ◈*onaj Asimov arslan pobi djecu u mahali; od Asimovog arslana ni starija djeca ne mogu biti smijerom*

àrsuz, haìrsuz, *gen. mn.* àrsūzā, (ar.) – *im.m.r.* neposlušnik, bezobraznik; ljut, naprasit ◈*onaj njegov arsuz mi razbi prozor*

àršīn, *gen. jd.* aršína (tur.) – *im.m.r.* stara mjera za dužinu između 65 i 75 cm (dunderski 75,8 cm; šaršijski 68 cm, terzijski 65 cm)

asentácija (lat.) [*trp. pridj.* asèntīrānī] – *im.ž.r.* odobravanje, regrutacija, novačenje ◈*mladići i njihovi roditelji će se i pismeno obvezati s tim da budu asentirani i pozvani na vojnu službu* - Memoari - A.Mešić

àshāb, *gen. jd.* ashába, *mn.* ashábi (tur.) – *im.m.r.* drug, kolega, dobar čovjek

ásī, hásī (ar.) – *pridj.* neko ko je neposlušan, obijestan, nepokoran◈*on je posto asi; kloni se asi čojka*

ásija, *gen. jd.* ásijē [*gl.* ásijati se *nesvrš., svrš.* poásijati se] (ar.) – *im.m.r.* silnik, buntovnik, siledžija, hasija ◈*ti si asija, i tebi će neko, jal'*

zakon, na vrat leći; kad se čovjek počne asijati, neće izaći na dobro - prip. *Nekad i danas* - Subašić S: Hasan

asìluk, hasiluk (ar.) – *im.m.r.* neposluh, nepokornost, odmetništvo ◈ *sad je pokazao svoj asiluk*

àsker, *gen. jd.* àskera, *mn.* àskeri (ar.) – *im.m.r.* vojnik

àskerskī – *pridj.* na vojnički način, vojnički, strogo, disciplinovano ◈ *to je askerski život*

àsli (ar.) – *riječ.*[1] je li, da li ◈ *asli bi ti nju ostavio? asli je ona takva žena?* – *pril.*[2] sigurno, uistinu, zaista ◈ *to ti je asli tako kako ti velim*

àsma, *gen. jd.* àsmē (grč.) – *im.ž.r.* teško disanje, sipnja, àstma

asmàtičār, *gen. mn.* asmàtičārā – *im.m.r.* bolesnik od astme, astmàtičār

asmàtičnī – *pridj.* asmatični kašalj; asmatični ljudi; astmàtični

àščija, àhščija, *ž.r.* àščījka, àhščija – *im.m.r.* onaj koji drži aščinicu

àščīnca, àhščīnca – *im.ž.r.* manja kuhinjska radnja u kojoj se mogu jesti, uglavnom, kuhana jela

àščibaša, àhščibaša (perz.-tur.) – *im.m.r.* prvi ahćija, glavni kuhar, šef kuhinje

aščikàduna (perz.-tur.) – *im.ž.r.* kuharica

ašićáre, ašćáre (perz.) – *pridj.* otvoreno, očigledno, očito, jasno

ašićáretōsum - *pridj.* ašićare u nagovještaju ◈ *bilo je to nekako ašićaretosum da je tako*

àšik, ašiklija, *gen. jd.* àšika, ašiklije (ar.) – *im.m.r.* momak porastao za ašikovanje; zaljubljenik ◈ *Smajo je moj ašik; ašik sam ti na te tvoje oči* - sevd. pj.

àšikovānje, ašikluk, *mn.* àšikovānja, ašikluci (ar.-tur.) – *im.s.r.* ljubavni razgovor ◈ *narastao za ašikovanje; idemo u ašikluk*

àšikovati, *prez.* àšikujēm (tur.) – *gl.* udvarati se djevojci, voditi ljubavni razgovor

àšik-pèndžer – *im.m.r.* prozor za ašikovanje

ašìklija, *mn.* ašiklije (ar.) – *im.m.r.* momak koji ašikuje ◈ *on je moj ašiklija*

ateljèrija (fr.) – *im.ž.r.* topništvo, artiljèrija

atrèsa, *mn.* atrèse (fr.-njem.) – *im.ž.r.* mjesto stanovanja ili rada, adrèsa, adrèse

àuspīcīj, àuspīcija, àuspīcijum (lat. *auspicium*) – *im.m.r.* gatanje; *pren.* predznak; predviđanje, slutnja, izgledi; okrilje, pokroviteljstvo, zaštita; pod *àuspīcijama* - pod zaštitom, pokroviteljstvom ◈ *za vrijeme vladavine pod ovakvim* auspicijama *koje će davati direktivu našem budućem radu možemo sa zadovolj-*

stvom reći budućnost je naša - Memoari - A. Mešić

àvan (tur.) – *im.m.r.* namjenska posuda od dobro pečene gline, kamena, mesinga ili bronze, u kojoj se tuca mesinganim tučem kahva, biber i sl.

àvāz, *gen. jd.* aváza (perz.) – *im.m.r.* glas ◈*avaz mi primuko*

àvāzīle – *pril.* na sav glas ◈*plače avazile*

àvdest, *gen. jd.* àvdesta (perz.) – *im.m.r.* pranje određenih dijelova tijela s učenjem određenih dova prije klanjanja namaza, priprema za namaz, àbdest ◈*uzeti avdest; promijeniti avdest; kakav avdest takav namaz*

àvdestiti se, *prez.* àvdestīm se (perz.) – *gl.* priprema za klanjanje (molitvu) pranjem određenih dijelova tijela, àbdestiti se

avdestàna, avdesthàna, abdestàna, abdesthàna (perz.) – *im.ž.r.* uređeno i izgrađeno mjesto na kome se uzima abdest

àvlija, *gen. jd.* àvlijē (grč.) – *im.ž.r.* ograđeni prostor oko kuće, dvorište ◈*kad mirišu avlije*

avtoritēt, *gen. jd.* avtoritéta (lat.) – *im.m.r.* ugled, autoritēt, autoritéta

àzāb, èzāb, *gen. jd.* azába/ezába (ar.) – *im.m.r.* stalna muka, biti u azabu - biti u stalnoj nekoj brizi i muci ◈*život mi prođe u azabu: stalno sam u nekom azabu*

azábiti, *prez.* àzabīm – *gl.* patiti, sikirati se, činiti kome muke, biti u mukama ◈*ovo me moje dijete samo azabi*

B

bàba, *gen. jd.* bàbē – *im.ž.r.* to je u Tešnju jedna vrsta pite od bundave ili tikve, bundava se izreže na lisnate komadiće, pomiješa malo s kukuruznim ili pšenišnim brašnom, doda se nešto masnoće i kratko peče u pećnici, a zatim zalije slatkim kajmak-mlijekom, pita bundavnjača je nešto drugo - ona se pravi sa juhkama (S.G.) ◈*danas sam ručao babe*

bába, *gen. jd.* bábe – *im.ž.r.* označava osobu, muškarca ili ženu, koja je blago debilna, nesnalažljiva u životu, dobroćudna, spora i neokretna, nevješta, riječ se naglašava drukčije od riječi bàba (starica), ova riječ na persijskom znači naivčina, ali i malouman, lakomislen, pa i u tešanjskome kraju ima slično značenje (S.G.) ◈*Muhamed Prnjavorac reče: "Hamid Navrboc je bio bába čovo".*

bȁbica, *gen. jd.* bȁbice – *im.ž.r.* mali metalni nakovanj, uboden u drveni klin služi za klepanje (otkivanje) kose ◈*donesi mi klepac i babicu da poklepam kosu; vidio sam Jusu da je uzeo babicu, sigurno će otkivati kosu*

bȁbine, bȁbinje, bȁmje[16] *gen.* bȁbīnā (tur.) – *im.ž.r.* obilaženje porodilje dok leži poslije poroda najčešće je to bilo do 8 dana poslije poroda, a danas na babine se ide i mnogo kasnije

bábo, *gen. jd.* bábē (perz.) – *im. m.r.* otac

bábovina, *gen. jd.* bábovinē – *im.ž.r.* očevina ◈*gradim kuću na babovini; ovo je moja babovina*

bàcāčkā, *dat.* i *lok. jd.* bàcāčkōj – *im.ž.r.* stolica na ringlšpilu koja baca korisnika u zrak više od ostalih i više se plati

báciti se – *gl.* nalikovati, ličiti, oponašati - kada dijete, ili odrasli, po karakteru ili nekim fizičkim osobinama ima puno sličnosti sa nekim rodbinski najbližim svojim kaže se npr. ◈*bacio se na daidžu* umjesto *liči na daidžu; bacio se na ćaću*

bàdanj, *gen. jd.* bàdnja, *mn.* bàdnjevi (madž.) – *im.m.r.* šuplja, drvena cijev, 2 do 3 m duga i prečnika do 50 cm, (u novije vrijeme metalna cijev) kroz koju ide voda za pokretanje vodenog kola, odnosno žrvnja

badàva (tur.-perz.) – *pridj.* besplatno, vrlo jeftino, beskorisno, bezrazložno ◈*badava trud*

16 Glasnik, Zemaljski muzej u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo. 1987.

badavàdžisati, *prez.* badavàdžišēm (perz.) – *gl.* besposličariti, ljenstvovati, tračiti vrijeme ne radeći ništa

badavàdžija (ar.-tur.) – *im.m.r.* onaj koji hoće sve besplatno, džabe, onaj koji badava radi, beskorisno trači vrijeme, besposličar

bȁdlje, *gen.* bȁdljī – *im.ž.r.* bolest očiju u vidu pozderki koje žuljaju; uvrtanje trepavica koje bodu oko i zato se moraju čupati ili ispeći ◈ *pati s očima, makar joj često vade badlje*

bȁdljārka – *im.ž.r.* žena koja se bavi vađenjem badlji iz očiju, koja liječi očnu bolest badlje u očima ◈ *u Novom Selu ima žena badljarka koja vadi badlje iz očiju uz pomoć vrele pare*

bàdža, *nom. mn.* bàdže (perz.) – *im.ž.r.* pokretni kapak na krovu kuće, otvor na krovu za izlazak dima sa ognjišta, dimaluk ◈*idi zatvori badžu udarila je kiša; nije bilo tavanice, krovište je bilo isprečano gredama koje su vodile do vrha krova i badži* - Konjanici, Bešlagić

bádža, *gen. jd.* bádžē – *im.m.r.* hrabar, snažan čovjek ◈*on se trsio dok ga badža nije za pjevajku uhvatio*

bádžo, badžánac (tur.) – *im.m.r.* muževi dviju sestara jedan drugom su badže

badžènjača, *gen. jd.* badžènjačē, – *im.ž.r.* dugačka drvena motka kojom se otvara i zatvara badža; komènjača,

bȁgav (tur.) – *pridj.* onaj koji ima deformacije ruku ili nogu, sakat ◈ *šta ti može on onakav bagav?*

bàhnuti, *prez.* bȁhnēm – *gl.* iznenada doći, hrupiti, nenadano doći ◈ *mi o Salki a on bahnu na vrata*

bàhsuz, bàksuz – *im.m.r.* nesretnik, kome se sve nešto loše događa, koji drugome donosi nesreću

bahùljati, *prez.* bahùljām – *gl.* polako i nesigurno kretati se u mraku, tumarati

baìldisati, *prez.* baìldišēm (tur.) – *gl.* onesvjestiti se, pasti u nesvijest ◈*danas se za malo nisam baildisala*

bȁja, *gen. jd.* bȁjē – *im.m.r.* snažan momak, dasa, mangup, frajer

bajàgi, kobajàgi (tur.) – *pril.* kao da, ko biva, tobože ◈*kada te budnu zvali, ti se najprije, bajagi, odbrecaj - tobože ne čuješ; ti se bajagi smiješ, a znam da ti je žao*

bàjat (ar.) – *pridj.* star, nije frišak ili svjež, obično se misli na hljeb ili neku drugu hranu koja je dugo stajala ◈*ovaj hljeb je bajat; ta vijest je bajata*

bàjāt, *gen. jd.* bàjāti – *im.ž.r.* zadebljanje na tijelu koje je ostalo od neke rane, obično od neke posjekotine, velikog čira, micine i sl. ◈*ova me bajat sada samo svrbi*

bàjatiti *nesvrš., svr.* obàjatiti – *gl.* nešto se počelo kvariti ili zastarijevati ◈*kruh počeo bajatiti*

bàjbok, *ž.* bajbokàna, prdekàna, prdekhàna – *im.m.r.* zatvor, ćuza, hapsana ◈*dospio je konačno u bajbok; završio je u bajboku; konačno i on dođe prdekane*

bájo, bája, *mn.* báje – *im.m.r.* insekt

bàjuga, *gen. jd.* bàjugē – *im.ž.r.* augmentativ od riječi baja/bajo, velika i ružna buba, ponekad to znači bilo koji insekt (S.G.)

bàjunēt, *ž.* bajunéta (franc.) – *im. m.r.* bajonet, bajoneta, vojnički nož na puški

bȁk, *gen. jd.* bȁka (tur.) – *im.m.r.* bik, junac koji je rasan i služi za priplod ◈*krava mi je povela, a vodila sam je pod Smajinog baka*

bȁka – *im.ž.r.* muškobanja žena ◈ *od one bȁke Rabije iz Koprivaca ne možeš mira imati*

bàkalīn, *gen. jd.* bàkalīna, *dem.* bàkalinčić (tur.-ar.) – *im.m.r.* trgovac na malo ◈*ma, on je obični bakalinčić*

bàkāndža, *nom. mn.* bàkāndže, *dat.* i *lok. jd.* bàkāndži, *gen. mn.* bàkāndžī (madž. *bakancs*) – *im.ž.r.* vrsta teške obuće, obično vojničke cipele, cipele čiji su đonovi potkovani gvozdenim klincima i cvekama, cokule ◈*čuje se hod bakandži*

bàkardžija (tur.) – *im.m.r.* zanatlija koji izrađuje suđe od bakra

bàkrāč, bòkrāč, *gen. jd.* bakráča, bokráča (tur.) – *im.m.r.* veća bakarna posuda sa ručkom za nošenje, služi za grijanje vode i kuhanje jela na ognjištu objšen o verige ili je na sadžaku, kotao ◈*iznese pred ljuščilje bakrač varenjaka*

bȁkren/a – *pridj.* bakarna ◈*treba okalajsati ovu bakrenu ćasu*

bȁkrica – *im.ž.r.* manja posuda od bakra ◈*pokusao je bakricu mlijeka*

bàkriti, zbàkriti, *prez.* bàkrīm, zbàkrīm – *gl.* naljutiti, obuzet ljutnjom ◈*mene je zbakrilo i sve sam porušio*

bȁla, *gen. jd.* bȁle (tal.) – *im.ž.r.* slina iz nosa ◈*osekni te bale, balo jedan, balavi*

balìnkuša, balìnkura (tal.) – *im. ž.r.* pogrdan naziv za zaostalu, nekulturnu, neurednu ženu; pogrdan naziv za muslimanku

bàlčak, *nom. mn.* bàlčaci (tur.) – *im.m.r.* dio noža, sablje, koji se drži u ruci, držač, kamze ◈*zabio mu je nož do balčaka; gurnuo mu je do balčaka* (pren.)

bàlduza, *gen. jd.* bàlduzē (tur. *baldyz*) – *im.ž.r.* svastika, ženina sestra; A. Nametak, *svast*

bàlduzišna, *gen. jd.* bàlduzišnē – *im.ž.r.* kćerka balduze tj. svastike, ili ženine sestre ◈*ona je moja balduzišna*

baltàluk, **baltàlik** (tur. *baltalyk* od *balta*-sjekira) – *im.m.r.* šuma ili gaj određen za sječu a radi zadovoljavanja određenih potreba◈*za naseljavanje muhadžira i razdjeljivanje im zemlje mole i predlažu da se isključe zakonske osnove o* ***baltaliku*** *i dodijele površine za ove svrhe* - Memoari - A. Mešić

bàlūn – *im.m.r.* balon

bȁljega, **bȁljaga**, *gen. jd.* bȁljege, bȁljage – *im.ž.r.* balega *ekav.*, izmet od stoke - goveda, konja i sl. ◈*takvog mogu naći kada baljegu prevrnem* - nar. metaf. pri obezvrjeđivanju nekoga

baljègati – *gl.* izbacivati izmet, vršiti nuždu, srati, *pren.* besmisleno govoriti

baljèzgati – *gl.* neprimjereno govoriti, nekulturno, nekorisno, koješta pričati ◈*ne mogu slušati Ramino baljezganje*

bambr̀kati *nesvrš.*, *svrš.* obambr̀kati, *prez.* bambr̀čēm (tur.) – *gl.* krišom i neuredno neki jemek tj. jelo pomalo najedati sa svih strana ◈*opet si sutliju bambrkao*

bàndak, *gen. jd.* bàndaka – *im.m.r.* bunilo ili polubunilo, polusvijest, u trenutku totalno nesnalaženje, ne zna za sebe ◈*svu noć sam bio u bandaku; pao je u bandak*

bàndačiti se *nesvrš.*, *svrš.* ubàndačiti se, *prez.* bàndačīm se – *gl.* gubiti svijest, biti u polusvjesnom stanju ◈*svunoć sam se bandačio od temperature*

bánka, *gen. jd.* bánkē – *im.ž.r.* novčanica od deset dinara u SFRJ ◈ *dobio sam bajram-banku; nema ni banke u džepu*

baràba, *gen. jd.* baràbē (hebr.) – *im.m.r.* (nastala po imenu biblijskog razbojnika Barabe, koji je raspet pored Isusa Krista), razbojnik, mangup, skitnica, prevarant, propalica, neradnik ◈*on ti je baraba nad barabama; Oj, barabo, što te kući nema// hoće tvoja da pobjegne žena; Šta barabi cijelo selo more// kad barabu sve djevojke vole* - nar. pj. bećarac

bȁra-bȁra – *pril.* jednako, isto; približno jednako ◈*tu je to negdje, bara-bara*

bàračiti, *odrič.* ne bàračiti – gl. dirati, ne dirati ◈*šta baračiš mačku, dijete, ne barači je pa te neće ogrepsti*

bàrdāk, br̀dāk, *gen. jd.* bàrdāka, br̀dāka, *nom. mn.* bàrdāci, br̀dāci (perz.) – *im.m.r.* zemljani vodeni sud bež boje i braun šare, razlikuje se od testije i po obliku i po boji ◈*dodaj mi taj brdak da se avdestim*

barétak, *nom. mn.* baréci – *im. m.r.* njiva u ravnini u kojoj se nalazi uvijek pomalo vode; lokacija u kojoj se nalazi i u najvruće ljeto

neka mokar – kombinacija vode, blata i trave; podvodni dio obradive parcele ◈*pokosio sam baretak*

báriti *nesvrš.,svrš.* zbáriti, *prez.* bârīm – *gl.* u žargonu omladine sedamdesetih godina 20. vijeka značilo je osvajati djevojku, rjeđe djevojka bari mladića; ali i nekoga za nešto pridobiti, udobrovoljiti ◈ *dugo sam je bario, ali je nisam uspio zbariti*

bȁrkati, *prez.* bȁrkām – *gl.* dirkati, provocirati ◈*ti si ga prvi počeo barkati*

basàmak, *gen. jd.* basàmaka,*nom. mn.* basàmaci, *gen. mn.* basàmākā (tur.) – *im.m.r.* drvena stepenica, merdevina ◈*visok mu basamak; pao je niz basamake*

bàsati *nesvrš.,svrš.* nabàsati, izbàsati, *prez.* bàsām (tur.) – *gl.* tražiti izlaz ◈*ja sam s tvoga zabasao puta* - Ćatić; *oznojeni i zadihani izbasali su na ogoljeni vrh planine* - Konjanici, M. Bešlagić

bàsma, *gen. jd.* bàsmē (tur.) – *im. ž.r.* šarena, pamučna tkanina od koje su se krojile ženske haljine (bluze i dimije)

bȁš (tur.) – *rij.* zaista, upravo, izražavamo čuđenje, isticanje ◈*baš je to tako bilo!? baš tako*

bàšča, *gen. jd.* bàšče (tur.) – *im. ž.r.* voćnjak, šljivik, njiva puna raznovrsnih voćaka - značenje je u tešanjskoj upotrebnoj leksici ◈*rodila mi je bàšča - silu jednu*

bášta, *gen. jd.* báštē (tur.) – *im.ž.r.* vrt, prostor zasijan povrćem ◈*sve mi je u bášti dobro niklo što sam posijala; okopala sam báštu*

baščòvān, baštòvān, *gen. jd.* baščována, baštována (perz.) – *im.m.r.* dobar vrtlar, uzgajivač voća i povrća

bašìca (tur.) – *im.ž.r.* prva rakija koja poteče iz kazana ◈*od bàšicē, grlo gori*

baškáriti se, [*gl. im.* baškárēnje, *pril. sad.* baškárēći se] – *gl.* uživati u udobnostima, odmarati se; ljenčariti

bàšlija (tur.) – *im.ž.r.* spajalica sa glavom i iglastim dijelom

bàška, bàškali, nàpobaška (tur.) – *pril.* posebno, odvojeno, svako za se ◈*baška Turci, baška Kotorani; oni još spavaju napobaška*

baškàlučiti, *prez.* baškàlučīm (tur.) – *gl.* stavljati na stranu, odvajati, činiti nešto zasebnim

bàškaluk, *nom. mn.* bàškaluci (tur.) – *im.m.r.* odvojeno življenje, imati zasebnu sobu

bàšluk, *nom. mn.* bàšluci (tur.) – *im.m.r.* drvena naprava bronzastog izgleda oko koje se namota i veže vuna ili kučine od kojih se ispredaju niti a sve to skupa stoji na štapastom dijelu prele; drveni daskasti nadgrobni biljeg

bàtāl, batáljeno, bòtal, obotáljeno – *pridj.* pokvareno, neispravno

batáliti, *učest.* bataljívati, obataljívati, obotaljívati, *prez.* bàtālīm, batàljujēm, obatàljujēm (tur.) – *gl.* kvariti, razvaliti, remetiti red

batàljūn – *im.m.r.* bataljon

batèrisati, betèrisati, *prez.* batèrišēm (tur.) – *gl.* propasti u poslu, izgubiti imetak ◈*ne umije raditi, brate, i beteriso je*

batŕljak, **patŕljak** – *im.m.r.* ostaci odsječene ruke ili noge; odlomljeni komad letve, kolca, tarabe i sl. ◈ *dobro ga je onim batrljkom odalamio*

bèćār, *gen. jd.* bećára (perz.) – *im. m.r.* neženja, samac, seoska lola, neka vrsta seoskog boema ◈*šta bećara u srce udara// litar vina i curica fina* - nar. pj.

bećárac, *gen. mn.* bećárācā (perz.) – *im.m.r.* vrsta muške pjesme, (seoska pjesma, narodna lirska pjesma skromnog, krotkog i škrtog distiha - *Bećarske pjesme* - M. Spasojević ◈*Ahmet Lj. je mogao dobro povesti* (zapjevati) *bećarca*

bećáriti, *prez.* bèćārīm (perz.) – *gl.* živjeti kao samac, lolati se, bekrijati, dugo momkovati

bećaròvānje (tur.) – *im.s.r.* momkovanje, biti neoženjen ◈*od bećarovanja nema fajde*

bećàruša (tur.) – *im.ž.r.* žena koja živi već dugo sama, slobodnijeg ponašanja i neudata je ◈*bećarušo, kad bi moja bila, moja bi se želja ispunila* - nar. pj.

bēdāk, *gen. jd.* bēdāka (perz.) – *im.m.r.* koji je sklon glupim postupcima, glupan, ahmak, umno ograničen čovjek

bēdast – *pridj.* glup, budalast

bedèvija, *gen. jd.* bedèvijē – *im.ž. r.* kobila arapske rase

begènisati, *prez.* begènišēm, *pjes.* begènili ◈*eto, ljudi moji, fini ste mi// svakom kao meni tako begenili - Aleja bijelih duša*, K. LJ. (tur.) – *gl.* svidjeti se, zavoljeti, odabrati nekoga ili nešto po svome srcu ◈ *badava on ide za njom, kad ga Raza ne begeniše; izgleda da se naša djeca begenišu*

bèglučiti, *prez.* bèglučīm (tur.) – *gl.* besplatno raditi na imanju bega, begluku

bēhnuti se *svrš.*, ubēhati se, *prez.* bēhnēm se (tur.) – *gl.* iznenada nekoga uplašiti

bèhūt, *gen. jd.* behúta (perz.) – *im. m.* (*ž*) *r.* omamljenost, neprisebnost, manja izgubljenost, učuđenost, nesnalaženje u iznenađenosti ◈*zaljubi se pa je u behutu; iznenada umre otac pa smo u behutu*

bèjān, *gen. jd.* bejána (ar.) – *im.m.* (*ž.*) *r.* jasnost, na čisto, vidjelo, javnost ◈*sve izađe na bejan*

bèjānīlē – *pril.* jasno, vidno, otvoreno ◈*bejanile vode se i grle, ni stida nemaju*

bejániti *nesvrš., svrš.* obejánīti, *prez.* bejánīm se, obejánīm se – *gl.* objelodaniti, otkriti neku tajnu ◈ *obejanili su da se žene; istina se kad-tad obejani*

bèkan – *im.m.r.* umiljato muško janje (ovnić); *pren.* naivan čovjek ◈*ne vidi bekan jadan kako ga ona vara*

béknuti, *prez.* bêknēm (engl.) – *gl.* ne zna ništa progovoriti ◈*ne zna beknuti*

bèkrija, *gen. jd.* bèkrijē (ar.) – *im. m.r.* pijanica, lola

bekrìjati se, *prez.* bekrìjām se (tur.) – *gl.* pijančiti, lumpovati, lolati se

bèlāj, *gen. jd.* belája (tur.) – *im.m.r.* muka, nevolja, nesreća, nedaća, neprilika ◈*kad hoće belaj na belaj; ja belaja svakakvoga*

belàjisati, belàjsati, *prez.* belàjišēm, belàjšēm – *gl.* s mukom nešto rješavati, mučiti se, patiti se ◈*belajšem sa ovim šljivama, evo, mjesec dana*

belájli – *pridj.* nešto što je tegobno, komplikovano, nesretno, deverli ◈*okolo kalajli iznutra belajli*

bèlćum, belćim (ar.-perz.,tur.*belki*) – *pril.* možda, valjda, vjerovatno, je li stvarno ◈*bèlćim je to tako kako govoriš?*

belègija, *mn.* belègijē (ar.) – *im.ž.r.* oblikovan cementni kamen za oštrenje kose, brus

bèli, (ar. *belli*) – *pril.* sigurno, zaista, doista, i u upitnom smislu nije valjda; ali i priznaj da je tako ◈*pokori se, reci beli*

bèli valā, (ar. *valahâ*) – *rij.* zaista, bogami, tako je valahi

bȅna (tur.) – *im.ž.r.* budala, glupa, mahnita; u ovom obliku može biti iskazana i muškoj osobi ◈*Mustafa je bena od čovjeka*

bȅnast (tur.) – *pridj.* budalast

benáviti *nesvrš., svrš.* pobenáviti, *prez.* bènāvīm, pobènāvīm (tur.) – *gl.* smesti se, luditi, govoriti gluposti, budalesati ◈*beno jedna, šta benaviš?*

bèndati, *prez.* bèndām – *gl.* uvažavati, obraćati pažnju, fermati ◈ *ne benda te i ne broji niušto*

bèndel, *gen. jd.* bèndela – *im.m.r.* budala ◈*dođe u sobu bendel; bendel u vojsku, bendel iz vojske* (S.G.)

bèndele – *pril.* neraspoložen kao bendele, oborio nos, nezadovoljan nečim ko bendele ◈*blehno ko bendele*

benèsver, *gen. jd.* benèsvera – *im. m.r.* čovjek teške naravi, nezgodna, hirovita osoba ◈*ja benesvera čovjeka, sve porazbija!*

benèvrečiti se *nesvrš., prez.* benèvrečīm se – *gl.* praviti se važan, upinjati se, *žarg.* puhati se (duvati se) ◈*šta se benevrečiš i pušeš ko da si iz Pariza*

bènsilāh, *gen. jd.* bènsilāha, *nom. mn.* bènsilāsi (tur.-ar.) – *im.m.r.* kožni pojas koji su nosili imućniji ljudi u kojem su čuvali novac, duhansku kutiju, nož s korama i druge vrijednosti ◈*te bensilah s dukatima od pojasa pred Vezira odveže - Aleja bijelih duša,* K. LJ.

bȅnt, *gen. jd.* bȅnta, *gen. mn.* bȅntovi (perz.) – *im.m.r.* nasip, obala, brana, zemljana barijera, zemljano uzvišenje kao prepreka ◈*na konju je bent preskočio*

bèrber, bèrberin, *gen. jd.* bèrbera, bèrberina (tal.) – *im.m.r.* brijač, brico, onaj koji šiša

bérbo, *gen. jd.* bérbē – *im.m.r.* onaj koji suneti djecu, sunetlija

bèrbērnica (tal.) – *im.ž.r.* brijačnica

berèćet, berìćet, berèket (ar.) – *im. m.r.* korist, dobar prinos, napredak ◈*uvijek imo sriće i berićeta*

berèćetan, berìćetan, berićètli (ar.) – *pridj.* obilan, koristan, plodonosan

bèsjeda[17] (češ.) – *im.ž.r.* ružna riječ o nekome; govor s jasnom porukom upućen nekome ili nekom auditorijumu ◈*čuvaj se ružne besjede*

bèsjediti, *prez.* bèsjedīm (češ.) – *gl.* govoriti auditorijumu u svečanoj prilici, govoriti pripremljen govor

bȅspara (ar.-perz.) – *im.ž.r.* krpa za pranje posuđa ili krpa koja se koristi oko peći pri kuhanju, napravljena je od nekog pamučnog iznosanog platna (bȅspara je dobivena bez para, bez kupovine) ◈*daj mi tu bȅsparu da maknem lonac s vatre*

bespàrsuz (tur.) – *pridj.* onaj koji je bez para, nemati para ◈*ovo je neko besparsuz vrijeme*

béšati, *prez.* bêšām – *gl.* gomilati, nešto kamariti, nešto bez reda uveličavati ◈*šta si ovo sve nabešao?*

bès'eda[18] – *im.ž.r.* govor s jasnom porukom upućen nekome ili nekom auditorijumu ◈*mene su njene bes'ede zaboljele*

bèšika, *dat.* i *lok. jd.* bèšici (tur.) – *im.ž.r.* drvena naprava za bebu, kolijevka za novorođenče ◈*što bešika zaljulja to lopata zakopa*

bèštek (njem. *Besteck*) – *im.m.r.* pribor za jelo

bèštija, bèstija, *gen. jd.* bèštijē, bèstijē (lat.) – *im.ž.r.* nečovjek, ne-

---

17 *bèsjeda,* prema Skoku riječ je praslavenska i sveslavenska, a glagol *besjediti* osjeća se kao pjesnička riječ

18 glas *ś* se ne izgovara na klasičan način na kraju prednjeg nepca, već na početku prednjeg nepca pri zubima a čuje se kao glas između glasa *s* i glasa *š*, glas *s'*

odgovoran, nepouzdan, divlje sirov čovjek, bestidnik, bitanga ◈*ona beštija, bestidnica, ukalja obraz selu*

bèter (perz.) – *im.m.r.* nesposobnjaković, fizički neokretan i nesposoban, ne umije ništa čestito uraditi, spetljanko ◈*jesi beter; baš si ko beter*

bètli (perz.-tur.) – *pril.* čudno, iznenađujuće, neočekivano, (kao da je riječ nastala od uzvika *be*!) ◈*bi mu betli kad me vidje*

beúkati, bevúkati, *prez.* bèūčēm, bevúčēm – *gl.* glasno beukanje bakova pred borbu, beúkanje se razlikuje od rikanja ◈*povratkom goveda iz paše u zalazak sunca, izlaskom na ravan iza gajeva, mrkonja bi kao po pravilu beukao i rikao odjekujući Zlatićima*

bȅz, *gen. jd.* bȅza, [*pridj.* bȅzan/bȅznī] (tur.) – *im.m.r.* platno, domaće pamučno platno tkano na stanu ◈*svi peškiri od bijeloga beza*

bezbèli (tur.-ar.) – *pril.* dakako, sigurno, bez sumnje, jakako, naravno, tako je ◈*bezbeli, i ti ćeš s nama?* Edhem Mulabdić, *Zeleno busenje, 178.*

bèzec (njem. *besetzt*) – *im.m.r.* nepopušeni dio cigarete koji se daje drugom pušaču na pušenje, šezdesetih godina prošloga vjeka u mladalačko vrijeme kada dječaci počinju pušiti i u vrijeme nestašice cigareta pušači se solidarišu tako što na traženje *bezeca* pušač daje do jedne trćine nepopušenu cigaretu drugom pušaču na pušenje ◈*bezec, jarane!*

bèzecovati, *prez.* bèzecujēm – *gl.* zauzeti, rezervisati ◈*ja sam sebi mjesto bezecovo*

bèzecovān – *pridj.* zauzet, rezervisan ◈*cura je bezecovana*

bèzli – *pridj.* platneno, od pamučnog platna ◈*na njemu su bijele bezli pelengaće*

bíca[19]*gen. jd. pjes.*,bíbac, *gen. jd.* bípca – *im.m.r.* ◈*ko se rano oženio, svakog dobra poželio, od punice maslenice, a od punca žutog bica* – nar. pj. koja se pjevala na prelima u Lepenici i Kraševu, selima tešanjskoga kraja

bȉdnē – *gl.* budne ◈*more bit bidne, more bit ne bidne*

bihùzūr (perz.-tur.) – *pridj.* uznemiravan od nekoga, ometan, ugrožavaṇ, smetan ◈*prehladio sam se, pa sam svunoć bio bihuzur mokriti*

bihuzúriti, *prez.* bihùzūrīm – *gl.* uznemiravati, smetati ◈*bihuzurim vas svako jutro svojom škripom vrata*

bihuzúrluk, *gen. jd.* bihuzúrluka – *im.m.r.* stanje smetanja nekoga na bilo koji način, smetnja ◈*i svaki*

---

19 Ahmed Aličić, *Na sastavcima Usore i Bosne u sadašnjosti i prošlosti*

tvoj bihuzurluk ti halalim

bíka, *gen. jd.* bíkē – *im.ž.r.* nana, nena, očeva i majčina majka; obično starija žena ali i svaka druga osoba koja prereže pupčanu vrpcu i sveže pupak novorođenčetu

bìlmāza – *pril.* nešto màlo ili površno ◈*evo nešto malo, bilmaza, hedije*

bìlmez, *gen. jd.* bìlmeza (tur.) – *im.m.r.* neko ko je nesposoban, nije ni zašta, neotesan, pomalo ograničen ◈*baš si bilmez i ne umiješ*

bìlvaktīle, bìrvaktīle[20] (tur.) – *pril.* nekada, nekoć, davno, ne zna se kada ◈*to je bilo bilvaktile*

bìljeg, *nom. mn.* bìljezi (vjerovatno turkmansko-mongolska riječ) – *im.m.r.* taksena marka; oznaka, cilj, međnik; znak na tijelu; mezarski kamen ◈*platio sam trista forinti biljega za prepis zemlje*

bȉnjedžija, bȉnjadžija (tur.) – *im. m.r.* vješt jahač na konju, džokej ◈ *s binjedžijom konje da poteku...*

bìnjīš, *gen. jd.* binjíša – *im.m.r.* ogrtač od čohe, često crvene boje, dugih rukava, nosio se u svečanim prilikama ◈*vidi momka vidi mu binjiša*

bìrtija – *im.ž.r.* kafana ◈*čaše, flaše do su seke naše// a birtija naša gimnazija* - nar. pjes.

bìsage (lat.) – *im.ž.r.* dvostruka torba, najčešće kožna, prebačena preko sedla

bìskati, *prez.* bišćēm, bìskām – *gl.* prstima tražiti vaške u kosi, u glavi

bìtvoljak, zbìtvoljak, *gen. jd.* bìtvoljka, zbìtvoljka – *im.m.r.* neko ili nešto što je malo; zbijeni zamotuljak kučina ili vune koji je teško raščešljati; mali zgrudvani dio brašna, koji se nije razmijesio, u nekim jelima npr. puri, panduru, halvapiti, čorbi, koji se skrio kuharici dok je mijesila jelo i znak je njene kuharske slabosti ◈*on je zbitvoljak od dijeta, ali radi li radi* - pren.

bîvā – *uzreč.* dakle (uz govor druge osobe); (kao: pa eto biva, i tako biva), između dvije riječi služi za sasređivanje, za sabiranje misli, da se dobije na vremenu (od glagola: *bivati*) ◈*to ti, ko biva, meni reče*

bivákārce – *uzreč.* kao, tobože, uistinu ◈*to je bivakarce bilo, je li?*

blagodáriti, *prez.* blagòdārīm – *gl.* zahvaljivati se, odobravati ◈*blagodarim to što ste učinili*

blàjštik, *gen. jd.* blàjštika – *im.ž.r.* plava olovka, tintoplavka

blȁnja, blȁnjarica, blȁnjalica (lat.) – *im.ž.r.* hoblarica velika stolarska alatka za ravnanje većih i dužih drvenih površina, koje ne može ravnati hoblić, koji je četiri puta manji

20 *bìrvaktile* – Enver Čolaković, Legenda o Ali-paši, Islamska zajednica, Zagreb, 1989, 416.

blȁnjati, *prez.* blȁnjām - *gl.* hoblati, ravnati dasku i sl. drvene površine

blȁtār, *nom. mn.* blȁtāri – *im.m.r.* oni koji pripremaju i gaze blato (glinu) sa pljevom i slamom te lijepe šeperane kuće, staje, sobice i sl.

blȅntav – *pridj.* blesav, glup, onaj koji neumjesno govori, ima neumjesne postupke, lakomislen ◈*kani se blentava insana*

blénto, *gen. jd.* blénte – *im.m.r.* onaj ko je neznalica, blesavko, glupak, ponaša se neodgovorno ◈ *blento jedan blentavi, šta si ovo uradio?*

blìzančād, blìznād – *im.s.r.* dvonjci, bliznaci, blizanci, dvonjčad (ako se radi o mušku i žensku); *blìznād* - najčešće je imenovanje dvojki kod teladi, jagnjadi, jaradi

blízu/m – *pril.* nedaleko, tu ◈*mi stanujemo blizum jedni drugih*

bljùvati, *prez.* bljȕjēm – *gl.* povraćati ◈*bljuje, sve ključevi iz njega mlažu*

bljȕzgavica – *im.ž.r.* pomiješana kiša, snijeg i blato ◈*teško je hodati po ovoj bljuzgavici*

bóba, *gen. jd. bóbē* – *im.ž.r.* kuhano kukuruzno zrnevlje, kuhalo se i jelo zimi oko Božića ◈*najeli smo se bobe*

bògāz, *nom. mn.* bògāzi, *gen. jd.* bògāza – *im.m.r.* tijesni zapušteni putevi, teško prohodni s rijetkim prolaznicima, zabačeni putevi◈*zna sve staze i bogaze*

bògda, *gen. jd.* bògdē *dem.* bògdica (tur.) – *im.ž.r.* nešto sitno, malo ◈*e, to ti je ko Božija bogda! Bog dao malo; bogda Božija*

bògme – *razg.* riječ Boga mi, poštapalica kojom se pokušava uvjeriti sagovornik da nešto jest, da je zaista tako ◈*bogme je on tebe dobro popazio*

bôgznā – *pril.* ne zna se koliko - malo ili puno, samo to Bog zna ◈ *nije to bogzna šta; nije to bogzna koliko*

bôj, *gen. jd.* bòja (tur.) – *im.m.r.* sprat, kat; bitka ◈*visok li je za boj kuće*

bȍlan – *uzr.* hej, (nije bôlan koji se odnosi na bol) ◈*uzmi to, bȍlan; bȍlan, šta to radiš?*

bólja, *nom. mn.* bólje – *im.ž.r.* bolest, rana, povreda na tijelu kojoj se tepa obično u razgovoru s djecom ◈*hvata ga bolja; kakva ti je to bolja na prstu?*

bȍlje *imper.* – *gl.* dođi, dođi ovamo ◈*bolje ovamo*

bóna – *uzrj.* (*bôn*, *bóna* je *hip.* od bolestan, bolna, bolesna, Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku, Alija Isaković, 73); međutim: ◈*hajmo, bôna; dođi, bona* – *vok. bôna* ima značenje obraćanja,

umiljavanja, draga, mila, voljena

bȍš (tur.) – *pridj.* pust, prazan, ništavan, uzaludan, badava ◈*bȍš pazar; bȍš dogovor*

bȍšča, bȍhča, *gen. mn.* bȍščī/bȍhčī (perz.) – *im.ž.r.* veća marama, uglavnom bijele boje, kojom su se zavijale starije žene ◈*bijeli bohča prečicama njiva, idu babinarke...*

boščàluk[1], bohčàluk (perz.-tur.) – *im.m.r.* veći komad obično bijelog platna od kojeg se može sašiti bošča; mladin svadbeni dar zamotan u bošču ◈*donijela mi je platno koliko bošaluk*

boščàluk[2], bohčàluk (perz.-tur.) – *im.m.r.* dar zamotan u bošču koji daje mlada, nevjesta ◈*svakom svatu po bohčaluk daje*

botáliti, obotáliti, *v.* batáliti – *gl.* pokvariti, učiniti nešto neispravnim

bȍžjāk, bȍgālj, ūbog – *im.m.r.* sakat, jadnik, siromah, prosjak ◈*vidiš da je ubogi bogalj; ako božjaka ne pomozi, onda ga ne odmozi*

brȁdva, *gen. mn.* brȁdvī/brȁdāvā – *im.ž.r.* široka, oštra sjekira sa kratkim štilom a služi za tesanje, obradu drveta, samo su je imali bolji drveni majstori ◈*bradvom joj je glavu odrubio* (kokoški); *oštra ko bradva*

brȁjkan *hip.* – *im.m.r.* brat, brale, brajko

brâle *vok. hip.* brájko – *im.m.r.* brate ◈*ah, moj brale, gdje ćemo na prelo// il'u Trepče, il u Novo Selo?*

brázditi *nesvrš., svrš.* obrázditi, *prez.* brázdīm, obrázdīm – *gl.* početi orati, prve brazde uzorati ◈*danas sam obrazdio njivu računam da ću je s orati za tri dana*

brȁvadžija, *vok. jd.* brȁvadžija/brȁvadžijo (tur.) - *im.m.r.* bravar

brâv, *gen. jd.* brâva, *gen. mn.* brávā/brávī – *im.m.r.* ovca, rijetko koza

bravadžìluk, *nom. mn.* bravadžìluci, *gen. mn.* bravadžìlūkā (tur.) –, *im.m.r.* bravarski zanat, dio grada ili ulica u kojoj su većinom bravarske radnje ◈*sreli smo se u Bravadžiluku*

bràvaluk, *nom. mn.* bràvaluci – *im.m.r.* brava ◈*stavio sam ja sad novi bravaluk na vrata*

brávče, *gen. jd.* brávčeta – *im.s.r.* jagnje staro dva-tri mjeseca ◈*na posjek je zaklao bravče*

bràvčetina – *pridj.* jagnjeće meso

bràvetina – *pridj.* ovčije meso

brdàvica, bardàvica, *gen. jd.* brdàvicē/bardàvicē – *im.ž.r.* izraslina na koži, brdavice na grudima ◈*brdavice mu se izasule po rukama*

bȑdār, *gen. jd.* bȑdāra, *vok. jd.* bȑdāre/bȑdāru – *im.m.r.* onaj koji izrađuje tkalačka brda

br̀dilo, *gen. jd.* br̀dila – *im.s.r.* na stanu (*razboju*) naprava u koju se smiješta brdo i brdilom se tka

bȑdo, *gen. jd.* bȑda – *im.s.r.* 70x12 cm dugo i široko, naprava sa tankim lisnama (zupcima) koja je služila pri tkanju ◈*tkanju sam uvela i u nite i u brdo*

brȅcati *nesvrš.* – *gl.* pomalo pucati, neka površina puca na više mjesta a pukotine su tanke poput konca i poslije sanacije ponovo se javljaju ◈*ovaj mi plafon stalno breca; cigla mi je sva izbrecala*

brȅmza, *gen. mn.* brȅmzī (njem.) – *im.ž.r.* kočnica

brèmzati, *prez.* brèmzām – *gl.* kočiti ◈*ja sam bremzao ali nije kočilo*

brèzovača – *im.ž.r.* metla od brezovog pruća pogodna za grubo metenje dvorišta i održavanje štale

bȑklja, *gen. jd.* bȑkljē, *gen. mn.* bȑkljī – stožina sa ostacima grana koje su odsječeno na kratko ◈*vuhko sijeno treba sàditi na brklje*

bȓlja – *im.ž.r.* loša rakija, tanka rakija ◈*pije brlju; od brlje boli glava*

brȍkvice, **brȕkvice** – *im.ž.r.* namjenski ekserići sa ukrasnom glavom za cipele i kožne opanke

brȍkvičāri – *pridj.* kožni opanci ukrašeni ukrasnim ekserima brokvicama ◈*bogami, on nosi opanke brokvičare*

brônza – *im.ž.r.* vrsta lijepog zvona od legure bronze stavljala se stoci o vrat koja je zijanćer, uz limeno zvono bronza je bila ljepši ukras na vratu goveda

br̀zaç, *gen. jd.* br̀sca, *nom. mn.* brzàci/brsci – *im.m.r.* brz konj koji je namijenjen samo za trke ◈*na dan prije pijera svako svoga brsca jarači i za trku sprema*

br̀zāk, *gen. jd.* brzáka – *im.m.r.* vrsta kukuza, kukuruznog klipa, koji je sitniji od hibridnog, i lijepog je zlatnog zrnevlja i vrlo lijepog ukusa u kukuruznom kruhu ◈*posio sam dva duluma pravog bosanskog brzaka*

bȓvno, *gen. jd.* bȓvna – *im.s.r.* dugo i grubo otesano drvo kojim se premošćuju potoci i riječice i nekada pravile (šumske) kuće ◈*stanujemo isad u brvnari*

bùbnić, bùbnjić – *im.m.r.* sòbica, troljesa, troljesica za sušenje šljiva ◈*imam malo bubnjića i tako pomalo smirujem šljive*

bȕca, *gen. jd.* bȕcē – *im.ž.r.* drveno malo plosnato (radi lakšeg nošenja na leđima) burence za vodu u kojoj voda može dugo da bude svježa i hladna u ljetne vruće dane ◈*buca puna hladne vode*

bùćma, *gen. jd.* bùćmē (tur.) – *im.ž.r.* ukrasi na dimijskim nogavicama i rukavima košulje; tanka vrpca najčešće od upredenog svilenog konca, kojom se ukrašava odjeća (rukavi, nogavice i sl.) ◈*dimije sašivene na bućmu, rukavi na bućmu*

bȕdpošto, bȕdzašto – *pril.* vrlo jeftino, po povoljnoj cijeni

búdža[1] (ar.) – *im.ž.r.* rupa ◈*proviri kroz budžu* - Edhem Mulabdić, *Zeleno busenje*, 1898, 165.

búdža[2] *žarg.* – *im.m.r.* onaj koji obnaša visoku funkciju u društvu, uticajan čovjek; rupa ◈*otac mu je gore neka budža; uvukli su se kroz budžu*

bùdžāk, *gen. jd.* budžáka, *nom. mn.* budžáci (tur.) – *im.m.r.* ugao, kut, ćošak u prostoriji ◈*čami u budžaku; sjedi sam u budžaku*

buđèlār, budžèlār, *gen. jd.* buđelára/budželára (madž.) – *im.m.r.* novčanik, šajbok/šlajbok ◈*u njega je budželar podebeo*

bùgija, *gen. jd.* bùgijē (tur.) – *im. ž.r.* para od kuhanja ◈*ubi me ova bugija*

bùhara *žarg.* – *im.ž.r.* zatvor; neka zapuštena zgradica ili soba u kojoj neko dugo boravi, može da sadrži i drage emocije ◈*nije mu bilo dosta deset godina buhare; meni je draža ona moja buhara, nego li njemu dvori*

bùhnuti, *prez.* bùhnēm – *gl.* oticati ◈*noge su mu počele buhnuti*

bȕkadar (tur.) – *pril.* mnogo, puno, mnoštvo ◈*bukadar vojske na nas nasrće*

bùkovnjača – *im.ž.r.* bijela gljiva mliješnica koja je sitnija, ljepša, glatke površine, manje ljuta i gorka i ukusnija od mliješnice cerovnjače koja je grublja, veća i ljuća, i gorča, i za jesti neukusnija ◈*cerovnjače po šumi uzjazile, a bukovnjača malo*

bùkrāč, bòkrāč, *dem.* bukràčić/bokràčić – *im.m.r.* najčešće bakarna veća posuda sa ručkom za vodu

bùnīšće, bùnīšte, *nom. mn.* buníšća/buníšta – *im.s.r.* smeće

bùralo, *gen. jd.* bùrala, *gen. mn.* bùrālā – *im.s.r.* štap sa okruglom drvenom pločicom koja ima na sebi nekoliko rupa služi za buranje kajmaka u stapu

búrati, *prez.* búrām – *gl.* miješati kajmak u stapu

burázer, **bùrāz**, *nom. mn.* burázeri, burázi (perz.) – *im.m.r.* brat, braća

bùrđija, bùrgija, *gen. jd.* bùrđijē/bùrgijē (tur.) – *im.ž.r.* manja metalna alatka za bušenje drveta dosta manja od svrdla

bùtum (tur.) – *pridj.* čitav, sav, cjelovito

bùtumīle (tur.) – *pril.* potpuno, svi listom

C

càgara[1],*gen. jd.* càgarē, *nom. mn.* càgare, *gen. mn.* càgārā – *im.ž.r.* čeketalo, mala drvena naprava koja jednim krajem dodiruje žrvanj te skakuće po njemu a drugim krajem je zabodena u donji uski otvor okna iz kojeg vrtenjem pospješuje izlaženje zrnevlja u otvor žrvnja

càgara[2] – *im.ž.r.* osoba koja puno priča ◈*priča ko cagara; ona njena cagara ne zna šutiti* – riječ *càgara* - je *onomat.* oponaša zvuk koji se čuje dok mala drvena naprava neumorno skakuće zvekečući po žrvnju

cáger[21] (njem. *Zeiger* od *zeigen*-pokazati) – *im.m.r.* kazaljka na satu ◈*baš su se poklopili mali i veliki cager*

cȁjg, cȁjt, *nom. mn.* càjgovi, càjtovi, (njem. *Zeug*) – *im.m.r.* vrsta jeftine pamučne tkanine ◈*nosi pantalone od cajga*

21 *càjger* - Rječnik bosanskog jezika, Dževad Jahić, Sarajevo, 2011. i Rječnik stranih riječi, Bratoljub Klaić, Zagreb, 1988.

càjkan, cája, pàjkan, dròt, *gen. jd.* càjkana, cájē, pàjkana, dròta, *nom. mn.* càjkani, cáje, pàjkani, dròtovi (*žarg.*) – *im.m.r.* policajac

cȁjt (njem. *Zeit*) – *im.m.r.* vrijeme ◈*nema više cajta - cajtnot*

cáka, *dat.* i *lok. jd.* cáki – *im.ž.r.* sitnica koja ima značajnu zagonetnost i njenim odgonetanjem dobija se rješenje ◈*nasjeo je na caku; u tome je bila caka*

càkan, *ž.* càkana – *pridj. im.* na poseban način draga i slatka osoba ◈*cura je nekako sva cakana i draga; gdje si, cakana?*

cangrízati, *prez.* càngrīžēm – *gl.* stalno nešto tražiti, zanavijetati, prigovarati a sve za sitnice koje se žele učiniti velikim i važnim ◈*prestani više cangrizati!*

cangrízānje, *gen. jd* cangrízānja – *im.s.r.* stalno zanovijetanje, traženje, prigovaranje a sve za neke sitnice koje se žele učiniti velikim i važnim ◈*tvoje cangrizanje mi je*

dojadilo: ne mogu slušati njegovo cangrizanje

cangrìzalo – *im.s.r.* cjepidlaka, zanovijetalo, neko ili nešto što je dosadno ◈*ono dijete je veliko cangrizalo*

càpīn, cèpīn, *gen. jd.* capína/cepína (*tal.*) – *im.m.r.* oštra metalna alatka neophodna u radu u šumi sa balvanima koja ima zavrnjen oštar vrh koji se udarcem u ruljke ubada u iste i lakše se ruljcima manevriše ◈*capinom ga je sa zemljom sastavio*

cèdulja (madž. *cedula,* tal. *cedola*) – *im.ž.r.* papirić na kome je nešto napisano

céger, céker, cèker, *dem.* cégerčić, cékerčić, cèkerčić (njem.) – *im.m.r.* torba s ručkama za nošenje živežnih namirnica

cekèrāš, *gen. jd.* cekeráša – *im.m.r.* *žarg. podr.* siromasi, ili škrtaci, koji se podmiruju na malo; muž papučar koji umjesto žene ide s cekerom u podmjeru ◈*Himzo ti je pravi cekeraš*

cèkīn, *gen. jd.* cekína, *gen. mn.* cèkīnā (tal.) – *im.m.r.* zlatnik koji vrijedi ili sadrži pet dukata, vrsta zlatnika za vrijeme Mletaka ◈*o vratu joj struka dukata s dva cekina*

cȅlt[22] (njem. *Zelt*) – *im.m.r.* gumirano platno od kojeg se prave cerade, šatori, kabanice i sl.

cènkati se, cjénkati se – *gl.* pogađati se u cijeni neke robe pri prodaji i kupnji

cènkārōš – *im.m.r.* neko ko se voli da cenka, ko se pretjerano i zasvašto cenka

céner, *gen. jd.* cénera, *gen. mn.* cénērā (njem.) – *imm.r.* novčanica od deset novčanih jedinica, u vrijeme SFRJ-a bila je to crvena stodinarka ◈*možeš li mi doći jednog cenera; košta jednog cenera*

cèribaša, *gen. jd.* cèribašē (tur.) – *im.m.r.* starješina u turskoj vojsci; predvodnik; ciganski starješina; vođa neke grupe, družine sa negativnim prizvukom ◈*on je njihov ceribaša i kriv je za sve*

22 riječ *cȅlt* ne bilježe rječnici: *Rječnik bosanskog jezika,* Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika,* Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika,* Dževad Jahić, IP"Sejtarija", Sarajevo, 2011; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK,* prof. dr. Slavo Đindić, doc. dr. Mirjana Teodosijević prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika,* Leksikografski zavod *Miroslav Krleža,* Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika,* Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku,* Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; riječ bilježi *Rječnik stranih riječi,* Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988.

cèriti se, *prez.* cèrīm se – *gl.* podrugljivo se smiješiti; cèrī se platno (puca pri šivanju, ili su po sašivenom konci popucali, ili je ostarjelo pa se počelo derati) ◈*šta mi se ceriš? eto, bluza ti se iscerila*

cèrovnjača – *im.ž.r.* gljiva mliješnica koja je grublja, veća i ljuća, i gorča i za jesti neukusnija, za razliku od mliješnice bukovnjače koja je sitnija, ljepša, glatke površine, manje ljuta i gorka i ukusnija je; dinja grublje kore koja ima režnjeve ◈*cerovnjače po šumi uzjazile, a bukovnjača veoma malo*

cicìzluk, titizluk, *nom. mn.* cicìzluci, titizluk – *im. m.r.* veliko škrtarenje ◈*ma, njegov je cicizluk na daleko čuven*

cigàšpic, cigàršpic, *nom. mn.* cigàšpici, cigàršpici (šp.-njem.) – *im. m.r.* muštikla, čibuk, drvena napravica u obliku cigarete namijenjena za pušenje cigarete

cigàruša – *im.ž.r.* kutija za motanje cigareta

cìgūrija, cikūrija, cìgōrija[1] (lat.) – *im.ž.r.* slaba, tanka kahva, od div-ke ◈*kahva joj je od cigurije, nema ni zrna prave kahve*

cȉgūrno, sȉgūrno (lat.) – *pril.* čvrsto, odlučno, pouzdano

cìment, cèment, *gen. jd.* cìmenta/cèmenta (lat.) – *im.m.r.* beton, prah cementa pomiješan sa vodom i šljunkom postaje veoma čvrst ◈*oprala sam cimentu*

cimentírati, cementírati – *gl.* upotrebljavati cement u građevinarstvu, cement-voda-pijesak ◈*zacimentirali smo otvor*

cȉncār, cȉncarin – *im.m.r.* cicija, titiz, škrtac, sitničar na mjerenju; malograđanin

cincáriti – *gl.* titiziti, škrtariti, sitničiti do sitne pare

cȉncārski – *pril.* na sitničarski, titiski, malograđanski, način

cinkáriti, cinkati – *gl.* tajno odavati nekoga nekome, krišom nekoga tužakati nekome, ocvikati ga

cȉnkāroš – *im.m.r.* onaj koji cinka, odaje, potkazuje, *žarg.* otkucava

cìrkuz, cìrkus, *gen. mn.* cìrkūzā/cìrkūsā (lat.) – *im.m.r.* komični klovnovi, akrobatske vještine, mađioničarski trikovi, dresirane životinje; nered, bučne zabave

cirkùzant, cirkùsant (lat.) – *im.m.r.* artist, komendijaš

cijèvka, *gen. mn.* cȉjevākā – *im.ž.r.* napravljena je od zove i s namotanim koncom stavlja se u čunak radi tkanja

cȉfrati se, *prez.* cȉfrām se – *gl.* ukrašavati nešto, dotjerivati se

cjèpalo, *gen. jd.* cjèpala – *im.s.r.* mjesto na kojem se sijeku, cijepaju drva za kućne potrebe; sitno iverje,

trešće nastalo cijepanjem, sječom, drveta; klada na kojoj se cijepaju drva ◈*korisno je cjepalo stavljati za grožđanu lozu; na cjepalu se u akšam može ograjisati*

cikōrija[2] (lat.) – *im.ž.r.* biljka čiji ispržen korijen se može koristiti za kahvu; neka vrsta samljevene kahve ili nečega što zamjenjuje kahvu pa se radi štednje može miješati sa kahvom ◈*kahva joj je bila slaba, sama cikurija*

cmákati se, cmókati se, *prez.* cmáčēm se, *mn.* cmáčēmo se – *gl.* pretjerano se ljubiti sa zvučnim efektima

còkne[23], *dem.* còknice – *im.ž.r.* bijele tanke čarape ◈*bijele cokne i crvene sandale u oku su zastale* - pjes.

cȍkule, *gen. mn.* cȍkulā (tal.) – *im.ž.r.* vrsta teške obuće, obično vojničke cipele, cipele čiji su đonovi potkovani gvozdenim klincimai cvekama, *bakandže*

cóljo, *gen. jd.* cóljē – *im.m.r.* sitni snijeg koji nije u pahuljama već u praškastom stanju, nešto što je neobično sitno ◈*cijeli dan pada samo coljo; krompir mi je ove godine sav coljo - svaki može kroz dvocijevku proći*

cȓvica, *gen. jd.* cȓvicē – *im.ž.r.* crv koji izjeda drvo; kanalići u drvetu koje je crvica izjela, *crvotočina*; *pren.* čovjek koji voli da remeti odnose među ljudima, u društvu ◈*dasku je izjela crvica; čovjek-crvica*

cȕnjati[24], *prez.* cùnjām, cùnjāš, cùnjā – *gl.* potajno nešto tražiti, krišom nešto raditi ◈*samo nešto po kući cunja*

cvancik (njem.) – *im.m.r.* nekadašnji austrijski sitni srebreni novac (20 krajcara) ◈*nema ni cvancika u džepu*

cvánjak *žarg.*, *gen. jd.* cvánjka (njem. *zvei*-dva) – *im.m.r.* dvodinarka, u dječijoj igri *cíze* metalna novčanica dvodinarka zvala se *cvánjak*

23 riječ *cókne* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP"Sejtarija", Sarajevo, 2011; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof dr. Slavoljub Đinđić, doc.dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo.1991.

24 riječ *cȕnjati* ne bilježe konsultirani aktuelni rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

◈*dao mi je djed cvanjak; zaključio mi je iz matematike cvanjak*

cvȁriti[25] *žarg.* – *gl.* pišati ◈*bezobrazniče, vidi koliki si, a još cvariš po putu; ucvario se u gaće; ucvario se u dušek; cvari u haljine, a ured čitav momak*

cvéka, *nom.mn.* cvéke – *im.ž.r.* metalne pločice kojim se potkivaju cipele; klinci kojima se potkivaju cipele; cipele potkovane cvekama◈ *kupio sam sebi cveke, mogu mi biti vijeka*

cvȉkati (òcvikati - odati) *žarg.* (njem. *zwicken* - štipati, bušiti karte) – *gl.* zazirati od nekoga ili nečega, strahovati, bojati se; presjeći nešto ◈*cvikali su žice redom ko god nije platio struju, pa su precvikali i svom radniku;* nekoga tajno u nekoj tajni nekome odavati, cinkariti ◈*on je njega ocvikao, čak ga je redovno cvikao da je krao...*

cvìkeri, *gen. mn.* cvìkērā (njem.) – *im.m.r.* naočale, đozluci

cvìter, *gen. jd.* cvìtera – *im.m.r.* vuneni džemper na kopčanje sa rukavima

25 riječ *cvȁriti* u datom značenju ne bilježi ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika; bilježi je *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, 2011. u značenju *pržiti se na jakom suncu*

Č

čàbar, *gen. jd.* čàbra, *nom. mn.* čàbrovi (tur.) – *im.m.r.* drveni sud od drvenih duga, okrugla otvorena posuda visine do 1m namijenjena za kiseljenu zimnicu (sir, turšiju – papriku, paradajz i sl.) ◈*čabar leti lonce tare* - šaljiva nar. izr.

čabrènjāk, *gen. jd.* čabrenjáka – *im.m.r.* sir iz čabra, sir koji se sprema u čabar na čuvanje radi korištenja istog zimi i u proljeće ◈*Ibrahim je plaho bolestan, kad ne može sira čabrenjaka kućeš dalje - Tešanj, zapisi i sjećanja* -S. Brkić

čȁđe, čâđ, *gen. jd.* čâđi/čȁđi, *gen. mn.* čâđā – *im.ž.r.* crni prah koji nastaje izgaranjem drveta, uglja i sl. ◈ *zapalio se odžak, gori čađ*

čàhura, čàura, *gen. jd.* čàhurē/čàurē, *gen. mn.* čàuhūrā/čàūrā – *im.ž.r.* čahura od bundavske kore, od polutice bundave ◈*u seoskoj kući šezdesetih godina 20. vijeka čahura od polutice bundave (pošto je iz nje pečene u rerni ili na ognjištu kašikom pojedena mesnata masa) bila je jedna vrsta zdjele u kojoj su se držale sitne potrepštine - igle, konci, šilo i sl.*

čȁjra, čȁir, *gen. jd.* čȁjrē/čȁire, *gen. mn.* čȁjrī/čȁirā (tur.) – *im.ž.r.* nepokošena livada, izrasla velika trava u pašnjaku ◈*ostadoše čajre nekošene i djevojke neljubljene*

čàjdžinica, *gen. mn.* čàjdžinīcā – *im.ž.r.* ugostiteljska radnja u kojoj se poslužuje uglavnom čaj ◈*nema više čajdžinica*

čȁk, čâk (tur.) – *pril.* daleko, predaleko, otići čak ◈*otišao je u vojsku čȁk na albansku granicu*

čáka, čàkija, *dem.* čàkijica, *hip.* čàkica, *nom. mn.* čàkijē, čáke (tur.) – *im.ž.r.* nožić čija se oštrica može preklopiti u dršku ◈*koga moja čakija ubode, ne treba mu ni kruha ni vode* - nar. pj.

čàkariti se, *prez.* čàkarīm se – *gl.* crnu masku nanijeti na trepavice, obrve i opcrtane oči, napasno se našminkati; namazati lice raznim bojama radi neke predstave ◈*vidi ti nje i ona se načakarila, ne mogu je poznati*

čakàrast/e – *pridj.* crn/e, crne oči ◈*u mog dragog oči čakaraste boje, moj dragane, takve su i moje* - nar. pj.

čàkmak[1], *nom. mn.* čàkmaci (tur.) – *im.m.r.* pribor za zapaljivanje duhana i sl. kremen i kresivo

čàkmak[2], *mn.* **čàkmaci,** *dem.* **čàkmačić**, *mn.* čàkmačići – *im.m.r.* šare na basmi za dimije ili bluzu oblika punoglavca sa povijenim repom ◈*pristaju mi na čakmake bluza i*

dimije//hej, imal momka da mi prići smije - nar. pj.

čakmàli – *pridj.* oblika čakmaka, oblika punoglavca sa povijenim repom ◈*ima čakmali obrve*

čàkrez, *gen. jd.* čàkreza – *im.m.r.* suho ili kvrgavo smrznuto blato ◈ *teško je mojoj kravi hodati po čakrezu s onakvim izraslim papcima*

čàkšire, *gen.* čākšīrā (tur.) – *im.ž. r.* muške starinske crne hlače sa većim turom, a uskim nogavicama i gajtanskim ukrasima oko džepova i na nogavicama oko članaka

čalabŕčak, *nom. mn.* čalabŕčci (tur.) – *im.m.r.* mali obrok ◈*ovo bi samo čalabrčak*

čalabŕknuti, čalabŕcnuti, *prez.* čalàbrknēm/čalàbrcnēm (tur.) – *gl.* na brzinu nešto pojesti ◈*ne jede kako treba, izatrke čalabrkne i to je sve*

čalíšiti *nesvrš.,svrš.* očalíšiti, *prez.* čàlīšīm, očàlīšīm (tur.) – *gl.* strugati kašikom zidove kazana ili neke zdjele u kojoj je bila hrana, jelo koje je potpuno pojedeno do u detalje ◈*očališio je šerpu; očališio je tendžeru varenike*

čâlma, *gen. jd.* čâlmē, *gen. mn.* čâlmī/čâlmā (tur.) – *im.ž.r.* platno omotano oko fesa ili koje druge slične kape, saruk, ahmedija ◈*kolo igra, čalma bijeli, momci podvikuju*

čáma, *gen. jd.* čámē – *im.ž.r.* samoća, dosada ◈*teško onom ko ostaje s čamom; čamu čamim*

čamàtinja – *im.ž.r.* dosađivanje, samovanje, stanje ispraznosti

čámiti, *prez.* čámīm (tur.) – *gl.* samovati ◈*deset godina je džaba čamio u zatvoru; čámi i čeka da mu neko vrata otvori*

čampàra – *im.ž.r.* lančić na đemu ispod konjskih žvalja ◈*drži konja za čamparu; ne može se konj oteti ako ga držiš dobro za čamparu*

čamùnjati, *prez.* čamùnjām – *gl.* skidati sa oraha opučenu zelenu koru; pomalo uzimati, otkidati od nečega ili nekoga, potkradati

čànak, *hip.* čâno, *dem.* čànčić, *gen. jd.* čánka, *gen. mn.* čànākā, (tur.) – *im.m.r.* drvena zdjela od johovog drveta ◈*uzajmila sam čanak mliva*

čàntalast, čàngalast (tur.) – *pridj.* izrazito visok i mršav momak

čȁp[26], *gen. jd.* čàpa, *gen. mn.* čapóvā – *im.m.r.* mjera prema crijepu za letvanje krova napravljena od komada letve ◈*dodaj mi taj čap*

čàpiti, *prez.* čàpīm – *gl.* letvati krov a pritom stalno između dvije letve imati čap, mjeriti odstojanje letava čapom ◈*obojica smo čapili kako ne bi bilo smetnji u pokrivanju*

---

26 riječi *čȁp i čàpiti* ne bilježe konsultirani aktuelni rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

čȁrdāk, *gen. jd.* čȁrdāka, *mn.* čȁrdāci (tur.) – *im.m.r.* prostorija na spratu; kuća na sprat

čardàklija, črdàklija (ar.-tur.) – *im.ž.r.* stara kuća na sprat, koja ima čardak ◈*kućo moja, čardaklijo stara*

čaršínlija, *gen. jd.* čaršínlije, *gen. mn.* čaršinlījā (tur.-perz.) – *im.m.r.* čaršijski čovjek, onaj koji živi u čaršiji ◈*Meho je čaršinlija, ne da on nase*

čȁskom, **zȁčas** – *pril.* na brzinu, odmah ◈*hodi časkom pomozi*

čȁsomicē – *pril.* na trenutak, trenutačno, na kratke prekide ◈*časomice se pojavi i nestane*

čȁšaf, *gen. mn.* čȁšāfā (perz.) – *im. m.r.* platneni pokrivač za postelju, čȁršaf, čȁršāfā ◈*tako je vruće da su se pokrili samo čašafom*

čàtal[1], *gen. jd.* čàtala, *gen. mn.* čàtālā (tur.) – *im.m.r.* tesla, vrsta čekića kombinacija čekića i sjekirice, sjedne strane je čekić kojim se kuju ekseri, a s druge strane je plosnata oštrina kojom se vrši manje zatesavanje drveta i kojom se vade ekseri jer ima na sredini otvor kojim se hvata ekser za glavu ◈*čatalom je prvo direk zatesao zatim ekser zakucao*

čàtal[2], ćàtal (tur.) – *im.m.r.* dvostruki ular, račva, rašlja, viljuška

čàtale – *im.ž.r.* dimije sa produženim turom, čatalgaće ◈*terzije su izložili fino skrojene "čatalgaće"*- Konjanici, Bešlagić

čàtisati, *prez.* čàtišēm – *gl.* prispjeti, stići; približiti se, primaknuti se; spojiti; bahnuti ◈*dok smo mi ispili po dva findžana kahve, oni čatisaše*

čavŕntija, čevŕntija (tur.) – *im.ž. r.* vrtenje, okretanje oko svoje ose; vrtlog ◈*pas se dugo skijučući okretao u čavrntiju*

čèhra, *gen. jd.* čèhrē, *gen. mn.* čèhrī (perz.) – *im.ž.r.* izgled lica koji kazuje da je neko dobro ili loše ◈ *boluje smrtnu čehru*

čehrèli (perz.) – *pridj.* vedra lica, lijepa i zdrava izgleda lica ◈*vedra lica i čehreli pogleda...*

čehrèsuz (perz.) – *pridj.* neizgledan u licu, suzne čehre, tužna lica

čéjrek, čérek, *nom. mn.* čéjreci, čéreci (tur.) – *im.m.r.* četvrtina sata ili nečega drugoga ◈*dva sahata i čejrek; što je mesa u dva čejreka je*

čéjrečiti[27], čérečiti, *prez.* čéjrečīm /čérečīm (tur.) – *gl.* komadati, četvrtati ◈*gladni vuci stadoše lane*

27 *Rječnik karakteristične leksike u bosnskome jeziku.* Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 87. Alija Isaković radeći rječnik uvrstio je u njega i dio leksike koju je bilježio posljednjih dvadesetak godina (orijentaciono od 1970. do 1990. godine, op. autora) među bošnjačkim življem i u Tešnju, (pored riječi *čéjrečīt* piše *Tešanj*)

čejrečiti

čekètalo – *im.s.r. v.* kreja

čekmèdža, *nom. mn.* čekmèdže (tur.) – *im.ž.r.* drveni pravougaoni sanduk s duborezima ukrašen sa uglavnom ravnim poklopcem i može se zaključati, služi za čuvanje vrijednih stvari u kući; čuvanje djevojačkog ruha i sl. ◈*u njegove čekmedže zaviriti da je*

čekmèdžiti, začèkmedžiti (tur.) – *gl.* nešto pohraniti u čekmedžu, učiniti ga vrijednim ◈*sve je zlato začekmedžio i ključ i od sebe sakrio*

čèkrk, *nom. mn.* čèkrci (tur.) – *im.m.r.* mala manufakturna drvena mašina, sprava koja služi za namotavanja niti na cijevke i masure

čekr̊klija, *nom. mn.* čekr̊klije (tur.) – *im.ž.r.* složenija drvena naprava sa dva manja kola, služi za ispredanje i namotavanje na cjevčice finijih i tanjih lanenih niti ◈*čekrklije bruje, to mati tkanju priprema i snuje*

čèla, *dem.* čèlica – *im.ž.r.* medonosni insekt, pčèla, pčèlica

čèlār, *nom. mn.* čelári – *im.m.r.* onaj koji se bavi pčelama i proizvodnjom pčelarskih prozvoda, pčèlār, pčelári

čelárēnje, *nom. mn.* čelárēnja – *im.s.r.* bavljenje pčelarstvom, pčelárēnje

čèlnjāk, čèlārnīk, *nom. mn.* čèlnjāci/čèlārnīci – *im.m.r.* mjesto gdje su smještene pčele ili košnice sa pčelama, pčélnjāk, pčélinjāk, pčelarnīk,

čèlēnka, *dat. i lok. jd.* čèlēnci/čèlēnki – *im.ž.r.* pejorativna zamjena za riječ čelo, npr. ◈*zvizno ga je šćapom u čelenku;* ali isto tako znači pejorativno i glava, naročito ćelava; perjanica na kapi (S.G.)

čèlinjā – *pridj.* trava čiji miris voli pčela, pri hvatanju roja nekada su pčelari koristili tu travu, lijepo je imati tu travu na pčelinjaku, pčèlinjā trava

čeljáde, *nom. mn.* čēljād – *im.s.r.* ukućanin, ukućani ◈*bog ti dao hairli čeljade; kuća je puna čeljadi*

čȅmēr, *gen. mn.* čȅmērā – *im.ž.r.* gorčina, jad ◈*usta su mi od čemera gorča; čemera bi se napio*

čȅmēran, čèmerli – *pridj.* gorko, žalosno ◈*gorko ko čemer*

čemèrika, *gen. jd.* čemèrike, *dat. jd.* čemèrici – *im.ž.r.* ljutina, biljka koja ima veoma ljut i gorak pa i otrovan korijen ◈*ta je žena čemerika; paprika ko čemerika*

čemèruša, *gen. jd.* čemèrušē – *im.ž.r.* gorka kahva, kahva koja se pije bez šećera ◈*hlad hladuju i čemerušu piju; hajde da popijemo čemerušu*

čéna, *nom. mn.* čéne, *gen. mn.* čénā – *im.ž.r.* vilica donja, odnosno gornja ◈*boli me čena; samo ako ti*

dođem slomiću ti čenu!

čēngele, *gen.* čēngēlā (perz.) – *im.ž.r.* vješala, željezne kuke u mesarama na koje se vješa meso ◈ *hoćeš da nas izvješaju na čengele?* Muhamed Kondžić, *Musafir, 209.*

čèngija (perz.) – *im.ž.r.* kafanska igračica, zabavljačica, žena slobodnog ponašanja, zla žena ◈*sve je spisko i čengijama dao*

čengìjati, *prez.* čengijām (tur.) – *gl.* nezgrapno i vragolanski tijelom izvoditi igre; igrati, plesati, uvijati se tijelom ◈*čengijajući svunoć zanosila muške oči*

čèsmo, čèsno, čèhno, *gen. jd.* čèsma/čèsna/čèhna – *im.s.r.* dio bijelog luka koji se može odvojiti, otčehnuti ◈*načehaj nam bijelog luka i svako česmo oguliti treba*

čésmo, césno, čéhno[28], čèšnjāk – *im.m.r.* bijeli luk čija se glavica sastoji od više česama ◈*posadila sam lukove, gredu čésme i crvenog dvije*

češàgija, *gen. mn.* češàgījā (tur.) – *im.ž.r.* limena plosnata naprava sa drvenom drškom i sa sitnim nazubljenim limovima s jedne strane kojom se češe stoka iščišćavajući je i skidajući staru dlaku ◈*u proljeće stoku treba češagijom dobro češagijati; ko voli lijepog konja, taj se mora i češagije laćati*

28 *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 87.

češagìjati, *prez.* češagijām – *gl.* češagijom stoku češljati, čistiti

čèšālja, *gen. jd.* čèšāljē – *im.ž.r.* naprava od jedne daske na čijem je jednom kraju gusti okrugli ili pravougaoni skup metalnih oštrih klinčića dugih do desetak centimetara, služi za iščešljavanje lana ◈ *češalju je danas strućkom lana milovala// a uvečer s dragim ašikovat stala* - nar. pj.

čèšljūg, *gen. jd.* čèšljūga – *im.m.r.* dio njive u brdu koji nije plodan i nije ni za kakvu obradu ◈*na onom češljugu ništa ne uspijeva*

četverónja, *nom. mn.* četverónje – *im.ž.r.* četiri trešnje ili višnje čije su peteljke spojene u korjenu

čȅvra, *gen. mn.* čȅvrī (tur.) – *im.ž. r.* marama izvezena srebrenim koncem, rubac ◈*u zaruku - njojzi prsten, njemu čevra pozlaćena*

čéze, *gen.* čézā – *im.ž.r.* brza kola na dva točka, dvokolica

čibóljak, *dem.* čibòljčić, *gen. jd.* čibóljka – *im.m.r.* manja upaljena bubuljica na licu ili drugdje ◈*lice mu se izasulo čiboljčićima*

čìbuk, *mn.* čibuci – *im.m.r.* duža ili kraća drvena cjevčica za pušenje cigareta sa lulicom na kraju, razlikuje se od cigaršpica za tu lulicu u koju se usađuje cigareta, kamiš ◈*šuti i čibuk puši*

čìbučiti, *prez.* čibučīm – *gl.* pušiti

cigaretu na čibuk ◈*u brige se zadao pa čibučili, čibuči*

čȉgra, *gen. mn.* čȉgrī/čȉgārā (madž.) – *im.m.r.* zvrk ◈*okretan je ko čigra*

čȉk – *uzv.* izazivati nekoga ◈*čik, čik pogodi, šta mi fali, šta mi godi* - nar. pj.

čȉkati, *prez.* čȉkām (perz.) – *gl.* izazivati nekoga nečim

čȉmēn, *gen. jd.* čȉmēna – *im.ž.r.* travnjak, livada koja se dugo nije orala ◈*tu je čimen deset godina pa je teško orati*

čìmeniti *nesvrš., svrš.* učìmeniti – *gl.* uledinìti ◈*kad se dugo ne ore zemlja učìmeni*

čínija, *nom. mn.* čínije, *gen. mn.* čínījā (tur.) – *im.ž.r.* zemljana pečena, danas keramička, zdjela

čínjānje, načínjānje – *im.s.r.* krašenje, ukrašavanje, nakrašavanje

čínjān, načínjān – *pridj.* krašen, ukrašen ◈*načinjani peškiri; činjana kragna*

čiráčiti *nesvrš.,svrš.*načiráčiti, *prez.* čirāčīm – *gl.* postaviti nešto na vrh nečega sa čega može lahko pasti; ružno i nestabilno nešto jedno na drugo postaviti i može se lahko srušiti ◈*ala si ova drva načiračio, ko ni sebi ni svom, samo što se nisu urušila*

čìrāk, *nm. mn.* čiráci, *gen. mn.* čirákā (tur.) – *im.m.r.* štap sa postoljem na koji se stavljala lampica pupa ◈*užeži taj čirak da se, bar malo, bolje vidi*

čìvit, *nom. mn.* čìviti (tur.) – *im. m.r.* modra boja, indigo boja ◈*modrò kao čivit*

čìvija, *gen. mn.* čivījā (tur.) – *im.ž. r.* drveni klinčić kojim se spajaju dva drvena dijela; sprečava da spadne točak sa osovine seoskih kola; gvozdeni klinčić (ekser) zakucan u zid ◈*kabanicu objesio o čiviju; žarg.* neki funkcioner u društvu ◈*i on je gore neka čivija i budža*

čivìjati, *svrš.* začìvjati, *prez.* čivìjām (tur.) – *gl.* zaglavljivati nešto, spajati nešto čivijama ◈*začivijaj direk za direk*

čobaníja, *gen. jd.* čobaníjē (perz.) – *im.ž.r.* nadoknada čobanu za čuvanje ovaca, koza, stoke ◈*na Lučin, na tešanjski vašar, za čobaniju kupiću mu odijelo; Hamid je živio od čobanije čuvajući tuđi mal*

čòbanka, *dat. i lok. jd.* čòbanki – *im.ž.r.* čobanica; *pejor.* omaložavanje neke djevojke ◈*ma, ona je obična čobanka*

čòek, *gen. jd.* čòeka – *im.m.r.* čovjek ◈*e, sad stiže čoek ozdol!* E. Mulabdić, *Zeleno busenje*, 177.

čokâlnīca – *im.ž.r.* krčma, birtija u kojoj se služi žestoko piće na čokanje, čokanjčiće

čȍkānj, *dem.* čokànjčić (tur.) – *im. m.r.* staklena bočica sa izduženim

vratom iz koje se pije rakija (1/8 lit)

čôjk, *gen. jd.* čôjka, *vok.* čôjče, *hip.* čóvo – *im.m.r.* čòvjek

čúna – *im.ž.r.* penis, ud, kita, muški polni organ ◈*neće čuna računa* - nar. izr.

čûnāk, *mn.* čûnci (perz.) – *im.m.r.* izdužena zaobljena prošipljena drvena napravica (sa metalnom iglom ili srce čunka na koju se stavlja cijevka sa namotanom poutkom) koja se promeće kroz zijevi osnove pri tkanju◈pren. *grafit čunkom kroz zijev riječi promećem - Tkalja*, K. Lj.

čȕst[29] – *pridj.* brz, hitar

čùvāl, *gen. jd.* čuvāla, *nom. mn.* čùvali (perz.) – *im.m.r.* vreća

čuvàlduz, *instr. jd.* čuvàlduzom *nom. mn.* čuvàlduzi (perz.) – *im.m.r.* velika igla za šivanje slamnatih jastuka, ćebadi, vreća ◈*isprošivala sam čuvalduzom jastuke*

čùvāran[30]–*pridj.* štedljiv ◈*dobar je domaćin i vrlo čuvaran čovjek*

čvalìkavica, *gen. jd.* čvalikavicē, *gen. mn.* čvalikavīcā – *im.ž.r.* drvena motka od grabovine, ljeskovine ili nekog drugog mladog žilavog drveta, služi za pojedinačno čvalikanje, tresenje voća uz što manja oštećivanja mladica ◈*vrat mi se ukočio po vas dan čvalikavicom čvakajući šljive*

čvàka, *vok.* čvàko – *im.ž.r.* čovjek ne baš sve pameti, nije psihički bolestan, ali nije ni potpuno duševno zdrav (kaže se ◈*malo udaren u glavu* ili *nisu mu sve daske u glavi, ili koze na broju i sl.*) ◈*jesi čvaka, baš si čvaka, čvako jedna i sl.*

čvȁkati, *prez.* čvȁkām – *gl.* čvakati šljive motkom, tresti šljive, ili neko drugo voće, pojedinačnim dirkanjem šljiva kako bi se sačuvale grančice ◈*vrat mi se ukočio po vas dan čvalikavicom čvakajući šljive*

čvàknūt, čaknut, ćaknut – *pridj.* čvaknut je onaj koji nije baš sve pameti, nije psihički bolestan, ali nije ni potpuno duševno zdrav; vjerovatno je od pridjeva *čvàknūt* nastala imenica *čvaka* koja znači isto što i pridjev (S.G.)

čvàkuća, čuvàrkuća, čuvàkuća, *gen. jd. čvàkuće* – *im.ž.r.* ukrasna, ljekovita loptasta biljka prepuna sočnih listića ◈*čuva kuću od uroka i drugih zala* - nar. vjer.

čvárati, čárati, *prez.* čvârām [*gl. im.* čvárānje] (perz.) – *gl.* činiti čvarke, vradžbine, kojim će se nekome naškoditi ◈*pazi se ti nje, ona zna čvarati*

čvârka, *dat. i lok. jd.* čvârki/čvârci (perz.) – *im.ž.r.* čvaranje, nekome nešto činiti da mu se desi zlo ◈*to ti nije ništa drugo no čvarka*

29 *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 93. (pored riječi *čȕst* piše *Tešanj*)

30 riječ *čùvaran* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

Ć

Ćába, *gen.* Ćábē, *instr.* Ćábōm (ar.) – *im.ž.r.* Kába, Kjába, sveto mjesto muslimana svijeta ◈*triput je išao na Ćabu*

ćȁća, bábo, *gen. jd.* ćȁćē, *gen. mn.* ćáćā, *žarg.* tájo, stári – *im.m.r.* muški roditelj, òtac, tȁta ◈*ćaća te zakarto; neka ti ćaća kupi; ćaća mu ostavio*

ćâ-ćû – *pril.* nešto tiho, potajno, ogovaranje, isprazno govorenje ◈ *mi smo otvoreno razgovarali, a njih dvije samo ća-ću*

ćáfir, kjáfir, *gen. jd.* ćáfira/kjáfira (ar.) – *im.m.r.* nevjernik

ćȁge, *gen. jd.* ćȁgeta, *gen. mn.* ćagétā (perz.) – *im.s.r.* papir, hartija, dokument ◈*imaš li ćage? pokaži ćage*

ćȁknūt – *pridj.* luckast, malo budalast ◈*pusti ga, vidiš da je ćaknut*

ćása (perz.) – *im.ž.r.* nekad bakarna danas porculanska zdjela sa usnom bez ručke ◈*ćasa kalajsanoga sjaja ko pun mjesec na siniju dođe* - pjes.

ćásak, *nom. mn.* ćásci, *gen.* ćásakā – *im.m.r.* ćalesak, nedozreo i nedovoljno razvijen (klip) klas kukuruza, koristi se preko zime za prehranu stoke ◈*hranim bika ćascima*

ćalésak, *nom. mn.* ćalésci, *gen.* ćalésākā – *im.m.r.* ćasak, nedozreo i nedovoljno razvijen (klip) klas kukuruza, koristi se preko zime za prehranu stoke; ćalésak je i izrasla, visine do pola metra, mlada stabljika kukuruza, često i sa ometom, ćalescima se hrani stoka ◈*posio sam po pšeničišću jedan dunum ćalesaka*

ćȁlovina – *im.m.r.* luda, budalašina ◈*onaj Haso, ćalovina, nije sastavio oko ljeske*

ćȁka – *pridj.* ćaknuta, luckasta ◈ *jesi ćaka; ćako jedna*

ćȁte-fȕte – *pril.* uraditi nešto na

brzinu bez reda, neuredno i neprecizno ◈*okopali su kukuruz ćate-fute pa bi se neki kladili i da nije okopano*

ćátib – *im.m.r.* ćato, pisar, administrativni službenik

ćáto (tur.), *gen. jd.* ćátē (ar.) – *im. m.r.* pisar, ćátib, administrativac◈*on je obični ćato*

ćeìsuz, ćèjfsuz (ar.-tur) – *pridj.* neraspoložen, tužan, malo bolestan ◈*nešto si mi ćeisuz*

ćêjf, ćêif, *gen. jd.* ćêjfa (tur. *kêjif*) – *im.m.r.* dobra volja, dobro raspoloženje, užitak ◈*radi po ćejfu; trpimo tvoje ćejfove*

ćêjfiti, ćêifiti, kêjfiti (ar.) – *gl.* dugo uživati u užitku

ćemáne, *gen. jd.* ćemáneta, *gen. mn.* ćemánētā (perz.) – *im.s.r.* violina ◈*svira ćemane*; *razbio mu ćemane od glavu*

ćenáre, ćènār, *gen. jd.* ćenáreta/ ćenára (perz.) – *im.s.r.* rub, ivica, okolica; vrsta prostirke; vrsta pamučnog platna

ćenífa, hála, záhod, nȕžnīk, ȁbort, *gen. jd.* ćenífē, hálē, záhoda, nȕžnīka, ȁborta (ar.) – *im.ž.r.* vanjski WC, v. hala ◈*moram u ćenifu*; *tukne na ćenifu*

ćèfenak, ćèfenek, *nom. mn.* ćefénci (tur.) – *im.m.r.* kanat, *mn.* kanati, teška drvena ograda; teško drveno krilo vrata može da se i ukloni, kapija ◈*kanate i ćefenke razvaljuje*

ćèpenak, *nom. mn.* ćèpenci (tur.) – *im.m.r.* krila dućana služe za zatvaranje dućana i kao prodajna tezga ◈*ćepenak do ćepenka u red stali*

ćèrati – *gl.* goniti stoku, na silu primoravati nekoga na nešto, tjèrati ◈*naćerali smo ih na nabujalu rijeku; poćerali su se, ko će prije; ćeraju inat jedan drugome*

ćerèće, *gen. jd.* ćerèćeta, [*pridj.* ćerèćli] (tur.) – *im.s.r.* fino pamučno platno, otkani domaći pamučni bez ◈*peškiri su od bijelog ćerećeta; obuko je ćerećli košulju*

ćerèsta, *gen. jd.* ćerèste, *dat. jd.* ćerèsti (perz.) – *im.ž.r.* materijal, pribor, stvari i sl. - sve što je na kamari, sve što je pripremljeno ◈*svu tu ćerestu pokupi i nosi*

ćêr, ćì, ćérka – *im.ž.r.* kćer, kći, kćerka ◈*ona mi je ći; ćer sam udala*

ćéra *hip.*, *vok.* ćêro – *im.ž.r.* ◈*ti si moja ćera; šuti, ćero; ne plači, ćero*

ćèrīn – *pridj.* kćerin ◈*ovo mi je ćerin sin, moj unuk*

ćèrpič, *gen. jd.* ćèrpiča (tur.) – *im. m.r.* od gline, vode i pljeve ugažena i kalupom napravljena cigla koja se ne peče, samo se suši i služi za gradnju riglovanih zgrada ◈*sazidao je mutvak ćerpičom*

ćerpìčara – *im.ž.r.* kuća, sobica ili neka druga zgradica sazidana ćerpičom ◈*žive u ćerpičari*

ćèrpičār – *im.m.r.* onaj koji pravi ćerpič

ćȅrt, *nom.mn.* ćȅrtovi (tur.) – *im. m.r.* urezane i ukrštene grede ◈*ovi ćertovi nam nisu dobri, ne uklapaju se dobro grede*

ćèser, *gen. jd.* ćèsera – *im.m.r.* otpadak, neupotrebljivi dio nečega ◈ *ovaj svoj ćeser pokupi i nosi*

ćèseriti *nesvr.,svrš.* išćèseriti, *prez.* ćèserīm – *gl.* sitniti drvo bespotrebno ◈*sve što si ovo išćeserio pokupi i baci*

ćȅsīm, kȅsīm, *gen. jd.* ćesíma/kesíma – *im.m.r.* najam, zakupnina, uzimanje na korištenje nečije imovine za određenu cijenu ◈*dao je kravu na ćesim*

ćesímiti, kesímiti, *prez.* ćèsīmīm/kèsīmīm – *gl.* uzimanje na korištenje nečije imovine za određenu cijenu ◈*ja sam njivu ućesimio do zime*

ćesìmlija, kesìmlija, *gen. jd.* ćesìmlije/kesìmlije – *im.m.r.* zakupnik ◈*Mujo je kesimlija, šta će kad svoje zemlje nema, mora negdje sijati*

ćèsme, kèsme, ćèsmeci, kèsmeci – *im.s.r.* otpadak od pšenice, najnečistiji dio pšenice pri riječenju pšenice ◈*kesme ćemo dati kokoškama*

ćèten, *gen. jd.* ćètena, kèten (ar.) – *im.m.r.* lan ◈*košulja od onog finog ćetena*

ćibàrast (ar.) – *pridj.* dopadljiv, ukusan, lijepa izgleda ◈*basma mi je baš ćibarasta*

ćȉbe – *uzv.* marš, iš, ćibe jedno - pašče jedno ◈*ćibe jedno, nevaljalo!*

ćibùrli (tur. *kibur*) – *pridj.* dopadljivo, pedantno, prefinjeno, gordo ◈ *Mejra je ćiburli žena*

ćȉft, *gen. jd.* ćȉfta – *im.m.r.* škrtac; kopita ◈*konj je povrijedio ćift trzajući kad je zapao u ono žilje; od čovjeka ćifta ne očekuj da ti paru da*

ćihòtalo, ćerètalo, *gen. jd.* ćihòtala/ćerètala – *im.s.r.* smiješna pričalica, čavrljalo, naklapalo ◈*Sejfo je obično ćihotalo*

ćihòtati se, ćerètati se, *prez.* ćihotām se/ćerètām se – *gl.* pričati uz smijeh, biti neozbiljan ◈*ma, samo se ćihotaju*

ćìlim – *im.m.r.* bolja sobna prostirka izatkana vunenim predivom raznovrsnih šara, ćilim je, za razliku od zilije koja je najčešće iz jedne cjeline, sastavljen od 3 do 4 ili više struka

ćìmbār, *gen. jd.* ćìmbāra, *nom.mn.* ćìmbāri – *im.m.r.* raspinjalo, dvodijelni željezni flahajzn sa oštrim zubima na dva kraja, na jednom dijelu je uzdužno nekoliko rupa, a na prednjem kraju drugog dijela je pipak koji ulazi u rupe zavisno koliku širinu platna pri tkanju treba činiti rastegnutom/razapetom ◈*pripomjesti taj ćimbar, vidiš li da ti se*

tkanje skuplja

ćiptèlija, ćiftèlija, ćivtèlija, čiftèlija, čivtèlija, *vok. jd.* ćiptèlijo/ćiftèlijo (perz.-tur.) – *im.m.r.* šaldžija, petljanac, smutljivac ◈*ozbiljno se Agan zabrinuo za svog sina Zejnila da mu sa mahalskim haramijama, ćiftèlijama, bećarima, zijanlijama i namigušama ne krene krivim putem;* prip. *Mahala* - Subašić S. Hasan

ćìrīš, *gen. jd.* ćirīša (tur.) – *im.m.r.* štirka, obućarsko ljepilo, ljepak napravljen od trica (prosijani ostatak pšenišnog brašna) ◈*ćirišom je korice za knjigu zalijepio; nešto smrdi na ćiriš, izgleda obućar je blizu*

ćìrkuz, cirkûz, cirkus, *gen. jd.* ćìrkuza/cirkuza/cirkusa – *im.m.r.* glasnije šaljivo raspoloženje u jednom društvu, ugođaj s mnogo smijeha, lakrdija ◈*napravio je od sastanka ćirkuz; s njim ti je uvijek ćirkuz*

ćirkùzati, cirkùzati, *prez.* cirkùzām – *gl.* glasno se šaliti u jednom društvu, s mnogo smijeha, zbijati šale ◈*nikad ozbiljno, samo zna ćirkuzati*

ćírpo, *gen. jd.* ćirpē, *nom. mn.* ćírpe – *im.m.r.* bijednik, troljo, neko ko je stalno obučen u traljavu garderobu, neko ko je siromah ◈*vidi kako izgleda, ko ćirpo*

ćispètli, kispètli (ar.-tur.) – *pridj.* pedantan, uvijek lijepo obučen, uredan u svakom pogledu ◈*ona je, draga, ćispetli žena*

ćìtāb, kìtāb, *gen. jd.* ćitába/kitába (ar.) – *im.m.r.* veća i značajnija knjiga, knjiga koja sadrži zakone i dogme ◈*uzmi Kitab (Kur'an) pa uči; da vidimo šta ćitabi kažu*

ćìverica, *dat. jd.* ćìverici (grč.) – *im.ž.r.* u romanskim jezicima vrsta kape; *pren.* znači glava, ćelava glava, mogla bi se zamijeniti riječju ćelavica ◈*dao mu je po ćiverici*

ćíza[1] *žarg.*, *gen. jd.* ćízē – *im.ž.r.* vrsta dječije igre sa sitnim metalnim novcem, a sastoji se u nabacivanju dogovorenog broja novčića u neku malu jamicu ili malu ravninu na stijeni sa razdaljine nekoliko koraka, što ostane novca na mjestu stijene to je tvoje, što ispadne to je protivnika ◈*zabraniću ja vama tu ćizu*

ćíza[2] *žarg.* – *im.ž.r.* poklopljenost kazaljki na satu nazivalo se *ćiza* i vjerovalo se da u tom trenutku misli neko na vas, pa čak i onaj na koga vi u tom trenutku pomislite ◈*ćiza! neko moj misli na mene*

ćíza[3] *žarg.* ćíza – *im.ž.r.* granična mjera u nečemu, crta ◈*prešo je ćizu*

ćòhlac, ćòhle, *nom. mn.* ćòhlād (perz.-tur.) – *im.s.r.* neposlušno dijete ◈*ono njegovo ćohle slomilo mi kalem trešnje*

ćòhlica, *gen. jd.* ćòhlicē, *nom. mn.*

ćòhlice – *im.ž.r.* žensko dijete, curetak, koja pokazuje neposlušnost, zločastost ◈*ona ćohlica me ne posluša*

ćópo, *gen. jd.* ćópē, *nom. mn.* ćópe (perz.) – *im.m.r.* čovjek koji hera kad ide, šepav čovjek ◈*Hasan Ćopo* (*Ćopo* nezvanično prezime ili nadimak koji je postao sastavni dio imena, Hasan Hodžić Ćopo)

ćȍpav (perz.) – *pridj.* herav, šepav

ćòpek, *vok.* čòpeče/čòpek, *mn.* čòpeci (tur.) – *im.m.r.* pȁs, *pren.* pašče jedno, glupan ◈*stariji je čovjek, ćopeče jedan, trebaš ga u ruku poljubiti* - E. Čolaković

ćopèkluk, *nom. mn.* ćopèkluci, *gen. mn.* ćopèklūkā (tur.) – *im.m.r.* obijest, pasija, pasijaluk ◈*njegov ćopekluk ga ne napušta*

ćȍrbadža, *dat. jd.* ćȍrbadži, *gen. mn.* ćȍrbādžā (perz.) – *im.ž.r.* malo izdignuti mali dio krova, okno na krovu koje je statično i nije ostakljeno, najčešće je ćorbadža bila na krovovima kuća pokrivenim šindarom, rijetko i crijepom, a koje su imale ognjište, dakle namjena ćorbadže je bila da izlazi dim i kad kiša pada, mada je uz ćorbadžu bila i badža koja je pokretna i otvarala se iznutra kuće uz pomoć motke koja se zvala komenjača ◈*dimi se na ćorbadžu, neko ima u kući*

ćorbùdžāk, *nom. mn.* ćorbùdžāci (perz.-tur.) – *im.m.r.* mračni ugao, mračni prostor obično na tavanu kuće, zabačeno mjesto

ćòrdisati, *prez.* ćòrdišēm (tur.) – *gl.* krišom osmatrati ◈*sve on nas ispod oka ćordiše*

ćòrćik *žarg.* – *im.m.r.* zabrana, u igri klikera, ako kliker ode u zaprekice, ako prije izgovori *ćòrćik* protivnik onda nema nikakvog čišćenja oko klikera, a ako izgovori prije onaj ko u tom trenutku klikerom gađa protivnički kliker onda ima pravo prostor oko klikera očistiti da bi se lakše gađao kliker, izgovaranje riječi *ćorćik* se ne smije prije no što se ne vidi gdje kliker odlazi

ćòrluk, ušćòrluk, *gen. jd.* ćòrluka/ušćòrluka (tur.) – *im.m.r.* prkos, usprkos ◈*hoću njemu ušćorluk; njegov ćorluk me izazvao*

ćòrlučiti, *prez.* ćòrlučīm [*gl. im.* **ćòrlučenje**] (tur.) – *gl.* izazivački prkositi ◈*naučio je samo ćorlučiti*

ćorpàzār, *gen. jd.* ćorpazára (perz.) – *im.s.r.* trgovina na slijepo, na neviđeno ◈*pazarivali smo naćoravo; to su bili ćorpazari*

ćȍsānje (tur.) – *im.s.r.* šaljivo razgovaranje, šalenje u društvu duhovito udvaranje djevojci - ašikovanje ◈*sinošnje naše ćosanje je bilo zabavno*

ćȍsati, *prez.* ćòsām (tur.) – *gl.* zbijati šalu ◈*prelili smo i ćosali se s*

Mahmutom

ćȍsav, ćȍsast – *pridj.* neko ko je smiješnog izgleda ◈*meni je Ibro nekako ćosav čovjek*

ćȍsli (perz.) – *pridj.* smiješan, oni koji voli da se puno šali ◈*Suljo je ćosli čovo*

ćóso, *gen. jd.* ćósē (perz.) – *im.m.r.* ćelavko, šaljivdžija ◈*bolje i ćoso, nego proso*

ćòtija, *vok.* ćòtijo (tur. *kötü*) – *im. ž.r.* nevaljalac, izrod, nečovjek ◈ *ćuti, ćotijo jedna!*

ćotìluk, *nom. mn.* ćotìluci (tur.) – *im.m.r.* nevaljalstvo, bezobraznost, nečovječnost ◈*ostario je a svoje ćotiluke nije ostavio*

ćȕćor, ćȕćorēnje, *gen. jd.* ćȕćora, ćȕćorēnja – *im.m.r.* tajan i potih razgovor dvoje u društvu, sašaptavanje i ogovaranje ◈*smeta mi vaš ćućor*

ćȕćoriti, *prez.* ćȕćorīm – *gl.* krišom i potiho razgovarati s nekim u većem društvu, sašaptavati se s nekim i ogovarati nekoga ◈*njih dvije samo nešto ćućore*

ćȕhnuti, *prez.* ćȕhnēm – *gl.* gurnutu, pasti nešto sa pljeskom; struhnuti sa smradom ◈*nešto mi ćuhne na proljetni kupus iz kace*

ćùlāh, *gen. jd.* ćuláha, *nom. mn.* ćùlāsi (tur.) – *im.m.r.* kapa od uvaljane vune i bijele je boje ◈*na uši je ćulah potegnuo pa se u bijeg zdao*

ćulhánija, *vok.* ćulhánijo (jedan) – *im.ž.r.* skitnica, budalica, mahnit, ◈*ćulhanijo jedan!*

ćûk, šćûk, šćuklavac, *gen. jd.* ćûka/šćûka/šćúklavca – *im.m.r.* noćna manja ptica crne boje koja ima kratak i oštar glas - poj, i uglavnom noću se čuje

ćȕnt, *nom. mn.* ćȕntovi – *im.m.r.* neznalica ◈*jesi ćunt; Meho je ćunt čojk* (Š.G.)

ćùmez, *gen. jd.* ćùmeza, *gen. mn.* ćùmēzā (tur.) – *im.m.r.* kokošinjac; zapušten i neuredan unutrašnji prostor ◈*unutra je neuredno ko u ćumezu*

ćumùrati *nesvrš., prez.* ćumùrām – *gl.* u govoru biti dosadan, gnjaviti slušaoce praznim riječima i sl. - ćumur pri izgaranju u zatvorenom prostoru ispušta puno ugljenmonoksida od kojega ljude boli glava, tako se i za dosadnog čovjeka koji svojom pričom *ubija u glavu* kaže se da *ćumura* (S.G.)

ćúra, *gen. jd.* ćúrē (tur.) – *im.ž.r.* okovratnik kaputa ili jakne od krzna ili njena imitacija

ćúrak – *im.m.r.* dio krznenog okovratnika, manja ćura; u *pren. značenju* promijeniti stav ◈*okrenuo je ćurak*

ćȕrlīk, *gen jd.* ćȕrlīka – *im.m.r.* neuko sviranje frulom, kratak glas - pisak svirale, pišće, roguše; cvrkut

nekih ptica ◈*prestani stim ćurlikanjem!*

ćurlikati, *prez.* ćùrlīčēm – *gl.* svirati uz frulu, rogušu, pišću bez ikakvoga muzičkoga smisla, sa velikim tonskim obrtima i najčešće to smeta starijima

ćūrs, *gen. jd.* ćūrsa – *im.m.r.* govornica u džamiji s koje se drži vaz (govor) - najčešće bajramski govor

ćurúgija, *gen. jd.* ćurúgije – *im. m.r.* nesposoban čovjek, onemoćao, obnemogao, teško pokretan čovjek

ćùskija, *gen. mn.* ćùskījā (tur.) – *im.ž.r.* teška željezna poluga služi za podizanje tereta ◈*ćuskijom pa na vagu i odvojit ćeš stijenu; glup ko ćuskija; lijen ko ćuskija*

ćùstek, *nom. mn.* ćùsteci (tur.) – *im.m.r.* pletena naprava od lipovog lika koja se stavlja konju na prvu i zadnju nogu, u isto vrijeme, da se sporo kreće ◈*ćustek se pravi od lipovog lika*

ćùstečiti, *prez.* ćùstečīm – *gl.* stavljati konju ćustek na noge ◈ *konj mi se nije dao ućustečiti; ona je njega ućustečila* - pren.

ćùstečen, *svrš.* ućùstečen – *pridj.* kome je stavljen ćustek na noge ◈ *zamisli, konj je ućustečen preskočio zatvorene dvoje vrljike!*

ćútak, ćùtuk[31],*nom. mn.* ćúci (tur.) – *im.m.r.* nakratko od trupca ili cjepanice otpiljeni najčešće okrugli komad drveta; *pren.* smetenjak, glupak ◈*kupio sam drva u ćucima*

ćútit/i *nesvrš.,svrš.* poćútit/i, *prez.* ćútīm, ćútīš, ćútī, ćútimo, ćútite, ćútē; *imper.* ćúti, neka ćútī, ćútimo, ćúte/ćútite, neka ćútē – *gl.* dakle, ne radi se o glagolu *šutiti* već *slušati* ušima ◈*ćutim radio, vidiš da ćutim šta govore; ćuti šta ću ti reći ; poćuti me jednom*

31 *ćùtuk* – panj, Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 101.

D

dàbil – *uzr. žarg.* u smislu potvrđivanja izrečenog ◈*edevsuze, dabil! magarac, dabil, jedan*

dàgara (tur.) – *im.ž.r.* tagara, zdjela od pečene gline; ali u tešanjskome kraju znači i velika drvena posuda sa dvije ručke iz koje se kravi daje napoj - *škaf* - rekli bi još u tešanjaskome kraju ◈*ukloni dagare ispred krava kad pojedu mito, staće nogom koja u dagaru pa će je probiti*

dàgma (tur.-perz.) – *im.ž.r.* znak, ožiljak, biljeg, žig ◈*ovo mi je dagma od micine; on je moja dagma na srcu*

dagmalàisān – *pridj.* žigosan◈ *bijahu dagmalaisani kukastim križom*

dàjaniti se, dàjanisati se, *prez.* dàjanīm se (tur.) – *gl.* održavati se u izdržljivosti; odolijevati; podnositi; trpjeti ◈*on se dobro još dajani*

dajànli (tur.) – *pridj.* izdržljivo, čvrsto, koji može odoljeti ◈*nesreća ga je zadesila, ali je dajanli čovo pa će izdržati*, [*pril. dàjanli* se drži]

dàjdžišna, dàjdžična[32], dàjdžića[33] (tur.) – *im.ž.r.* dajdžina kćer

dàmla (tur.) – *im.ž.r.* kap, moždani i srčani udar ◈*udarila ga damla; damla ga strefila*

damlàjsati se (tur.) – *gl.* šlagirati se, paralizirati se, damlàisati se; onesvijestiti se, [*pridj.* damlàisan] ◈*kad je čula za pogibiju sina, damlajsala se*

damlàluk – *im.m.r.* izliv krvi u mozak ◈*neki damlaluci navalili, pa malo-malo damla ga udarila*

dämpf, *gen. jd.* dämpfa (njem. *Dampf*) – *im.m.r.* para ◈*djeca su vikala "mama, mama, zima" a kondukter odgovara "nema dampfa"; trebalo je ona tri vagona metnuti ozada, kada su prazni, pa bi bilo dosta dampfa i ne bi bilo hladno* - Memoari - A. Mešić

dànaske – *pril.* danas

dànimice, dànomice – *pril.* svakodnevno

dära, (španj. *tara*) od (ar. tarh) – *im.ž.r.* ambalaža, ono što se odbacuje, omot robe; *pren.* kad je neko (ili nešto) pretjerao u nečemu ◈*sad je dara premašila mjeru*

däračiti, *prez.* däračīm – *gl.* dirati *ne darači mačku, ogrepst ćete*

dàščara – *im.ž.r.* kuća ili neka druga zgradica pokrivena daskom;

---

32 *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 103.

33 *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007. 82.

zgrada napravljena od dasaka

dàšta, dašto – *pril.* nego šta, dakako, dabome, naravno, svakako ◈poklon nije ni pogledala – *dašta je htjela*; početak u zagonetkama - *dašta mi ti dašto?*

davràna – *im.ž.r.* ohrabrenje, bodrenje, podržavanje

davràndisati se, davrànisati se (tur.) – *gl.* oduprijeti se, snaći se, izvući se iz krize, oporaviti se, doći k sebi ◈*napokon smo se davrandisali*

davòrije[34] – *im.ž.r.* razne igre, koje nisu jasne, koje nešto komplikuju, ludorije ◈*ma ovo je neka davorija da ti ne bih znao kazati šta je i kako je; ima tu raznih davorija; ma, to su njegove davorije*

debèljača – *im.ž.r.* muška košulja od lanene prede, grubo laneno sukno ◈*eto kako su, isad nose debeljače!*

dèbā, dèbān – *part.* izražavamo čuđenje, upitno čuđenje, šta ti je; nukanje ◈*deban, šta mi to pričaš, nije to istina!? deban jedi*

déblo[1], *nom. mn.* débla – *im.s.r.* cijelo stablo od korijena do lista i to samo velika stabla su se zvala dèblo ◈*a, jest golemo deblo trešnje!*

déblo[2] – *im.s.r.* debeljak, najdeblji dio stabla od korijena do prvih grana ◈*meni treba samo deblo, a vršika i ogranci su tvoji*

dēdēr – *uzv.* naređivanje da se nešto čini; nukanje ◈*deder, jarane, pokaži se*

degènjek, degènek, (tur. *degnek*) – *im.m.r.* batinanje, biti bjen ◈*dobio je on degenek*

degènječiti *nesvrš.*, *svrš.* izdegènječiti (tur.) – *gl.* tući, istući nekoga ◈*mati ga je dobro izdegenječila*

degènječen, izdegènječen (tur.) – *pridj.* biti istučen ◈*kad je tripu izdegenječen došlo mu je iz guzice u glavu*

dekíka, dèkīk (ar.) – *im.ž.r.* minuta ◈*u osam sahata i petnaest dekika iftarimo se danas*

dèli (tur.) – *pridj.* delijast (od delija - junak, zaneseni junačina, bezbrižan momak) ◈*deli Musa; delibaša*

dèlibaša (tur.) – *im.m.r.* prvi među delijama, voda delija

dèmbel (tur.) – *im.m.r.* lijenčina, neradnik, gotovan ◈*udala se za onog dembela*

dembèlija (tur.) – *im.ž.r.* zemlja dembela ◈*u zemlji dembeliji ništa novo nema*

dembèlisānje (tur.) – *im.s.r.* ljenčarenje, izležavanje ◈*njegovo dembelisanje ne mogu više gledati*

34 *dàvorije* - hvalospjevi, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 103.

dembèlisati (tur.) – *gl.* ljenčariti, izležavati se

dèmet (tur.) – *im.m.r.* snop, svežanj, neka vrsta paketa, naramak ◈*donio je, draga, demet haljina; demet prutova; demet knjiga*

dèmetiti, izdèmetiti – *gl.* slagati u demet, usvježnjavati; *pren.* nekome svoju istinu istresti (reći) žučno sve u lice ◈*sve sam mu u lice izdemetila*

demirli (tur.) – *pridj.* željezno, željezom okovana ◈*demirli kapija; demirli pendžer, demirli tepsija*

demirlija (tur.) – *im.ž.r.* velika bakarna ili porculanska tepsija prečnika do 1m pa i više ◈*demirliju baklave pred nas je iznijela*

depèša (fr.) – *im.ž.r.* pismo ◈*stigla je depeša; poslao sam ja njemu depešu*

dêr, dêra, dèdēr, dèdēra, âmodēr, hòdēr – *uzv.* de, da vidim, daj da vidim ◈*deru, šta to kriješ?* hajde, dođi, uzmi slobodno, posluži se ◈ *uzmi der; dodaj mi to der*

derdágija – *pridj.* nešto što je razvaljeno gotovo propalo ◈*kako u njoj niko godinama ne stanuje derdágija je* (nikad se ne kaže *derdagija* za bića, no samo za predmete S. G.)

dèrmān (perz.) – *im.m.r.* spas, pomoć ◈*kad oboliš moraš tražiti dermana*

dȅtelina – *im.ž.r.* djetelina

dȇver (ar.) – *im.m.r.* briga, muka, nedaća, patnja, borba sa životnim teškoćama ◈*što nas je dever spopao; dever dunja - ahir zeman*

devèrati (tur.) – *gl.* kuburiti, mučiti se, izdržavati nedaće ◈*meni je deverati s ovim djetetom dokle god budem mogla*

devèrli (ar.-tur.) – *pridj.* pun briga, tegoban, teška života punog neprilika, iz nezgode u nezgodu ◈*deverli je glave*

devètati *nesvrš.,svrš.* izdevètati – *gl.* mlatiti, udarati, tući koga ◈*ja ću njega izdevetati*

dèvsuz, edèvsuz, edèpsuz (ar.-tur.) – *im.m.r.* neodgojen, drzak, neposlušan ◈*ja, devsuza dijeta! jest edevsuz dijete!*

dȅžmekast (tur.) – *pridj.* malen; nizak, a debeo

diciplina (lat.) – *im.ž.r.* strogi red; uža specijalnost, disciplina ◈*ne mogu više izdržati maćehinu diciplinu*

dìgdi, podigdi – *pril.* gdjegdje, igdje, ponegdje ◈*ima li digdi lijeka; samo podigdi trešnja - slabo rodila*

díhati – *gl.* disati ◈*zaduha me utuši, ne da dihati*

dȉhati – *gl.* malo i kratko disati, dahtati ◈*riba na suhom diha*

díka[1]– *im.ž.r.* draga, mila osoba, nečija ljuba, djevojka ◈*jer ja diku*

na vidiku poljubiti neću - nar. pj.

díka[2]– *im.ž.r.* ponos na nekoga ili na nešto ◈*moja je dika da ja imam sina za vojnika* - nar. izr.; *velika, prevelika ko sela dika* - pjes.

dìlčik[1], dìvčik (tur.) – *im.m.r.* jezičak na vagi, šipka na tereziji ◈*dilčik kaže koliko terezija važe* - nar. izr.

dìlčik[2] (tur.) – *im.m.r.* resica u grlu ◈*došlo mi je do dilčika*

dȉmaluk – *im.m.r.* otvoreni prostor kroz spratnu etaže do u potkrovlje (do badže na krovu) iznad ognjišta ◈*u dimaluku verižnjača i na njoj verige vise*

dìmije, hàljine, gáće (grč.) – *im.ž.r.* od basme ili svile ženska donja nošnja čije se nogavice (puhe) vežu ispod koljena, ali djevojke bi znale vezati i iznad koljena ◈*ide uznosito i dimijama omahuje*

dimijàluk, dimìluk[35] (grč.-tur.) – *im.m.r.* komad basme koliko može biti za jedne dimije ◈*donijela mi je, draga, lijep dimijaluk*

dîmljāk, dîmnjāk – *im.m.r.* dimovod, odžak

dipidȕs, dibidüz, dibidȕs (tur.) – *pril.* totalno, potpuno ◈*go dipidus! ne zna dipidus ništa; pa je uvidio da im je hodža dibidus neuk* - Čekmedža, H. Danović

35 *dimiluk* - *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 108.

dȉple (grč. *diploos*) – *im.ž.r.* duvački muzički instrument, dvije cijevi sa rupama i piskom i napuhanim mijehom od kozije kože

dìrek (tur.) – *im.m.r.* drveni stub

dìvān – *im.m.r.* prijestolje u Osmanskom carstvu; lijepo sijelo uz razgovore; sofa, uređeno te prirodno ili građevinski istaknuto mjesto za divanenje

divániti[1] (perz.) – *gl.* na divanu lijepo sjedenje u društvu u lijepom prirodnom ambijentu obično na nekom uzvišenju

divániti[2] (perz.) – *gl.* nadugo sastančiti, razgovarati, besjediti ◈*oni bi svunoć divanili*

dîvka – *im.ž.r.* mljevena masa koja zamjenjuje kafu, kafa slabijeg kvaliteta ◈*kahva joj nema ni zrna prave, sama divka*

dìzgin, *nom. mn.* dìzgini (tur.) – *im.m.r.* uzde, kajase, kožni dugi kaiši kojima se upravlja upregnutim konjima; nekoga u prenesenom smislu staviti pod svoju komandu ◈*zategni im te dizgine; ja sam uzela dizgine u svoje ruke;* pren. *upregla sam ja njega u svoje dizgine*

dízma (tur.) – *im.ž.r.* drvena prečka kojom se spaja direk sa direkom ili direk i makaza

djȅvēr – *im.m.r.* mužev brat

djȅverica, vjȅverica – *im.ž.r.* slatka i vrcava životinja sa ukrasnim

repom koja skakuće po drveću i voli koštunjavo voće (orahe, lješnjake i sl.)

djevèruša[1]– *im.ž.r.* djeverova žena, jetrva

djevèruša[2]– *im.ž.r.* bio je običaj da se pri svadbi ima kum, lijeva i desna enga i djever i svi oni daruju mladu ali i od mlade primaju darove, te uloge su obnašali prijatelji i oni koji su po prečini, djevera je mogla mijenjati njegova žena i ona je bila djeveruša

dobrìčina, dòbrica, dòbričak – *im.m.r.* dobar čovjek ◈*Smajo je jedan dobričina, a žena mu je akrep*

Dòbūj, Dòbōj – susjedni grad sjeverno od Tešnja ◈*kad pođeš u Dobuj dobro se obuj* - bila je šaljiva izreka; *alo, Dobujko, javi se* - pozivao je na centrali poštar Martin u pošti Tešanjka svoju kolegicu u pošti Doboj sedamdesetih godina prošloga vijeka

dòčīm – *vez.* međutim, ipak ◈*sve je govorilo da će se to desit, dočim, ispalo je drugačije*

dòčimati se – *gl.* dočepati se, kada dijete prohoda, onda se kaže: ◈ *dočimalo se nogu, pa ne zna šta će od sebe*

dôć – *gl.* doći, stići ◈ *on je kazo da će dôć kad ufati vreme,* priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

dòćerat/i – *gl.* dotjerati; urediti; tjerati nekoga ili nešto ◈*doćeralo cara do duvara; doćero se momak*

doćerívati – *gl.* dotjerivati, uljepšavati, sređivati; dotjerati, tjerati nekoga ili nešto

dòfatiti – *gl.* dohvatiti, nešto dokučiti, doseći

dògan (tur.) – *im.m.r.* kobac, ptica grabljivica koja kruži visoko iznad jednog prostora, naročito lovi u selu piliće, sitnije kokoške, golubove, miševe, sitnije zečeve ◈*uhaaaha, odnese dogan pile!*

dogòniti se – *gl.* dotjerivati se, uređivati se, nastojati imati ljepši izgled i sl. ◈*ona se uvijek dogoni kao da će na svadbu*

dòguzak – *im.m.r.* pogrdan naziv za čovjeka malog rasta ◈*on, doguzak, misli da je važan*

dohàberiti (tur.) – *gl.* dojaviti, obavijestiti ◈*mi ćemo vama dohaberiti kada nama uhabere*

dòhakati (tur.) – *gl.* upropastiti koga, učiniti nečemu kraj, savladati nešto, doći kome glave, dokusuriti ◈*njemu će se dohakati kad-tad*

dòjista, dòista – *pril.* zaista, stvarno, zbilja ◈*dojista je to tako*

dòksat, (tur.) – izbočeni dio prostorije preko vanjskog zida, neka vrsta balkona

dokùndisati (tur.) – *gl.* dojaditi,

dodijati, dozlogrditi ◈*srcu mu je dokundisalo*

dòldurā – *pril.* odjednom, pravo naprijed, bez vrzmanja i razmišljanja naprijed (S.G.)

dȍlikarce, dōle, dōli – *pril.* dolje

doljèvuša – *im.ž.r.* kahva doljevuša, to je ona kahva koja se dobije dolivanjem vrele vode na toz poslije ispijene kahve, to je loša kahva ◈*pili smo onu njenu doljevušu*

dopúšćati *nesvrš., svrš.* dòpušćati – *gl.* dopúštati, dòpuštati, dozvoljavati nekome ili nešto što ne bi trebalo

dȍst (perz.) – *im.m.r.* prijatelj, misliti ili činiti nekome dobro ◈*ja sam njemu dost; u meni imaš dosta; svaki gost nije i dost*

dȍsti – *pril.* dosta, puno ◈*dosti si mi puta valjo*

dóšlo – *im.m.r.* onaj koji se uselio (oženio) ženi u kuću ◈*Muhamed je došlo,* u svađi bi mu uzvikivali: *došlo, došlo, jedan!*

dóšljo, *nom. mn.* dóšlje – *im.m.r.* poznato lice iz bližih predjela koje dolazi u goste - Miloš Okuka -

dóvle – *pril.* dovde, granica nečega, neko obilježavanje ◈*odavle, pa dovle, je moje*

dòvratak – *im.m.r.* direk do vrata, za koja se pričvršćuju vrata, okvir za vrata ◈*ja sam njega omlatio od dovratak; hajde uđi unutra, šta si se naslonio na dovratak*

drȁčva – *im.ž.r.* drača, bagrem ◈ *dračva obuzela i miruhom i bjelinom* - Miljanovci u dva sistema - H. Danović

drȁm (grč.) – *im.m.r.* mjera za težinu (1 dram = 3,207 grama) ◈*ne dam joj ni drama; dram zdravlja je vredniji od tovara zlata; riječ joj je dram dukata, samo šuti*

dràmiti (grč.) – *gl.* stalno i malo po malo nešto održavati, neku ranu dugo zaliječivati nekim lijekovima, nekoga pomalo pomagati i održavati ga ◈*dramim zub, i rakijom, i aspirinom, i čim sve ne*

dràufnuti, *prez.* dràufnem (njem.) – *gl.* udariti snažno nekoga ◈*ako te ja draufnem neće te ni sahačija sastaviti*

dȑcman, *vok.*dȑcmane (tur.) – *im. m.r.* je mlad muškarac, momak, koji je izrastao natprosječno svom uzrastu i svojim godinama a koji je lijen, ništa ne radi, slabo uči, a još pokazuje silu u svom ponašanju u društvu svojih vršnjaka ◈*onaj njegov drcman; nikakve koristi od njegovog drcmana; sram te bilo, drcmane jedan!*

drènovac[36] (od drȅn/drȉjen), *gen. jd.* drènovca, *nom. mn.* drènovci,

36 riječ *drènovac* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

gen. mn. drènovācā – *im.m.r.* kolac od drenovine, štap od drenovine, prut od drveta drijena kojim se gonila stoka, kojim su se ponekad šibala neposlušna djeca ili đaci u školi, tako je i riječi *ljeskovac* - prut ili šiba od ljeskovine, ljeske ◈*dobićeš ti drenovac po guzici; nekad je u kući bio "sudija" drenovac; kolac drenovac može vijeka potrajati; da mi nije štapa drenovca ni koraciti ne bih mogo; zovi me loncem, ne udri me drenovcem* - nar. posl.

drȅš, (njem. *Dreschen*) – *im.m.r.* stroj za vršenje pšenice, zobi, raži i sl. koji istovremeno nudi izrašetano zrnevlje

drȅtva – *im.ž.r.* špaga, klupko kanape

drìker (njem. *Drücker*) – *im.m.r.* vrsta dugmeta koje se sastoji od muškog i ženskog dijela, šklopac ◈*na drikere bluza; driker joj se otpojio*

drìnjati – *gl.* dugo spavati, izležavati se, ne raditi ništa samo spavati, dembelisati ◈*eno ga drinja cijeli dan*

dŕlo – *im.m.r.* nered, ništa niščim. ◈*ušao je u kuću i ostavio drlo*

drónjak – *im.m.r.* krpa, poderana odjeća

drȍp[37]– *im.m.r.* istučene ili samljevene jabuke pripremljene za cijeđenje; ostatak od ocijeđenih jabuka u žećki; *pren.* kad je neko voće ili povrće u fazi raspadanja ◈*drop sušim na suncu i dajem pomalo u mito kravama*

drȍpiti – *gl.* propadati, kad je neko voće ili povrće u fazi raspadanja, počelo truhnuti ◈*krompir je bio smrzo i sav je dropio;* pasti sa praskom ◈*dropnuo je ko vreća*

dȑvarīšće – *im.s.r.* drvarīšte, mjesto gdje se sijeku drva ◈*sjekira ti je na drvarišću*

dúbiti[38]– *gl.* udubljivati rupu ili praviti udubljenje u drvetu; gristi jabuku krezav, gotovo bez zuba sem nekog zuba-krnjatka, dubiti desnama; *pren.* mučiti se s nekim ili nečim ◈*pomalo dubi onu jabuku*; dosađivati nekome uporno ◈*cijeli dan mi, evo, dubi na glavi*

dûbō – *im.ž.r.* duboko, velika dubina ◈*ova dubo ne da maknut; snijeg je pao dubo pa je sve stalo; tu je dubo i utoniti se može*

dùbura[1] (ar.) – *im.ž.r.* zadnjica, stražnjica; čmar

dùbura[2] (ar.) – *im.ž.r.* ženski pol-

37 riječi *drȍp* i *drȍpiti* u datom značenju ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika; Rj. Jahić bilježi značenje: ono što ostane od zgnječena grožđa, ili maslina; kom, komina

38 riječ *dúbiti* ima značenje stajati na glavi, uspravno; činiti sve da bi se i nemoguće postiglo; praviti udubljenje, dupsti - *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007, 123.

ni organ u cjelini, riječ su upotrebljavale samo muslimanke u međusobnoj komunikaciji kad bi izbjegavale pred djecom izgovarati *ružne riječi* ◈*boli me dubura* ili u psovci *j...ti duburu*

dùduk (tur.) – *pridj.* glup, tokmak, ništa ne zna ◈*on je duduk; od duduka nemaš šta očekivati*

dugèndža – *im.m.r.* dugajlija, izrazito visok čovjek, ružno visok ◈ *onaj njen dugendža*

dùlāf, dòlāf[39], *dem.* dùlafić (perz.) – *im.m.r.* ormar u zidu ili ormar koji visi na zidu

dùkat (tal. *ducato*) – *im.m.r.* zlatnik ◈*u njega je riječ dukat* - malo priča

dùlum, dùnum, *gen. mn.* dùlumā (tur.) – *im.m.r.* 1000 m²

dúljit/i – *gl.* vremenski razvlačiti nešto ◈*dođite, nemojte duljit*

dùmān (tur.) – *im.m.r.* velika prašina, gusta prašina i dim

dùmati[40] – *gl.* razmišljati nadugo i naširoko o nečemu, o nekom pitanju, o nekom problemu ◈*malo dumaj pa ćeš nadoći; s dumaj se malo*

dùnđer (perz.) – *im.m.r.* onaj ko nije profesionalac u poslu, samouk, neznalica ◈*dunđer majstor; ja dunđera čovjeka!*

dunjáluk (ar.-tur.) – *im.m.r.* svijet ◈*traju milenije svakom u dunjaluk i vječnine* - pjes.

dúplje – *im.s.r.* šupljina u drvetu (stablu) koje je obično izdubila ptica praveći sebi gnijezdo, to uradi obično ptica žuna ili djetlić ◈*duplje u stablu; ptičići iskaču iz dupljeta*

dùrati (tur.) – *gl.* trpjeti, teško podnositi ◈*duram nekako; durati se mora*

dùrbīn (perz.) – *im.m.r.* sprava za gledanje na daljinu, za približavanje, dvogled ◈*prinese durbin i zagleda se u daljinu*

dûsān, nàdusān – *pridj.* kad je neko nečim ili nekim mučen duže vrijeme pa je napunjen tom mukom da puknut hoće, a onda se to povezuje

39 *dòlāf* - Enver Čolaković, *Legenda o Ali-paši*, Islamska zajednica, Zagreb, 1989, 416.

40 riječ *dùmati* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 419.

sa da se dahnuti ne može ◈*nadusan s njegovim drogiranjem više nisam mogao izdržati, te sam pukao*

dúsati *nesvrš., svrš.* nadúsati – *gl.* mučiti se duže vrijeme s nekim teškoćama ili problemima koji pune čovjekovu dušu, srce, do krajnje izdržljivosti pa se ima osjećaj da se pući hoće, da disati više ne možeš ◈*nadusalo me to sa sinom da više nisam mogao izdržati, te sam pukao*

dȕšica, *gen. jd.* dȕšicē – *im.ž.r.* u kožnoj fudbalskoj lopti unutrašnja gumena lopta od tanke gume u koju se upumpavao zrak; unutrašnja guma u bicikla ili u nekoj drugoj gumi, danas dušice gotovo da nema, riječ je, vjerovatno, nastala u narodu zato što se gumena lopta duvalo najčešće ustima, upuhivao se vazduh "*dušom*"

dȕšlāk – *im.m.r.* probijač, metalni (obično od tvrdog metala) zašiljeni klinčić za probijanje lima ◈*dodaj mi der taj dušlak*

dȕšman, dȕšmanin (perz.) – *im. m.r.* neprijatelj, protivnik, dušebrižnik, neko ko nam ne misli dobro ◈ *dindušmanin; on je meni dušman*

dušmánluk (tur.) – *im.m.r.* neprijateljstvo ◈*ne da mu dušmanluk njegov da bude čovjek*

dȕvak (tur.) – *im.m.r.* veo koji nosi mlada preko glave i lica; na naslagane komade juhke u tepsiju stavlja se duvak juhka onolika kolika je tepsija ◈*juhka za duvaka; mladinski duvak*

dȕvār[1], *nom. mn.* dūvarevi, dūvarovi (perz. ili ar.-tur.) – *im.m.r.* ćerpičom ili šeperom i zemljom urađen zid (mada je zid zidan ciglom) ◈*šeperam duvarove; lijepim zemljom duvarove; krečim duvarove; blijed ko duvar; dotjeralo cara do duvara* - nar. izr.

dúziti, *prez.* dúzīm (njem. *Dose*-doza, dozirati - dijeliti na doze, odrediti mjeru jednog obroka, količinu upotrebe jednog lijeka) – *gl.* piti s mjerom, piti jednu određenu količinu, piti alkohol s mjerom koliko se može podnijeti da se ne opije ◈ uz mezetluk i kapljicu žestokog pića govorilo bi se: *on zna duziti; ko umije duziti može dugo piti*

dvónjak, dvónjci – *im.m.r.* blizanac, blizanci ◈*znaš li ti da su oni dvonjci?*

dvónja, *nom. mn.* dvónje – *im.ž.r.* trešnja, višnja čije su peteljke spojene i čine par ◈*načinio je radiš od dvonji, tronji i četveronji*

dvȍnjčād – *im.m.r.* blizančād, bliznād, dvonjci, bliznaci, blizanci

dvȍnjuša, *mn.* dvȍnjuše – *im.ž.r.* bliznakinja, bliznakinje ◈*ličite kao da ste dvonjuše*

DŽ

džȁba, džȁbē, *razg.* džȁbūnā, zȁdžabē – *pril.* besplatno, nizašto, bezrazloga, badava, uzaludno ◈*džabe-džabuna ga je udario; nema džabe ni u stare babe* - nar. izr.

džabàisati, *prez* .džabàišēm (tur.) – *gl.* davati džaba, poklanjati, darivati, raditi nešto bez računice - bez ikakve koristi ◈*u ovom poslu smo džabaisali*

džabàluk, džabhàna, *nom. mn.* džabàluci, *gen. mn.* džabàlūkā (tur.) – *im.m.r.* nešto što je stečeno badava ◈*ti bi samo džabaluka; da ti je bilo džabhane*

džabésija – *im.ž.r.* uzaludnost

džabhàna, džabàluk, *gen.jd.* džabhànē, džabàluka (tur.) – *im.m.r.* nešto besplatno ili beskorisno, badava, džaba ◈*tebi samo nek je džabhane*

džáda, *gen. mn.* džádā (ar.) – *im. ž.r.* put, drum, cesta, *pren.* put pod noge, pobjeći ◈*uhvatio je džadu*

džafèzli, džanfèzli, džamfèzli (tur. *canfes*, perz. *gānfezā*) – *pridj.* svileleno, svilena tkanina čija se boja prelijeva u zavisnosti iz kojeg ugla se gleda, obično je u dvije boje ◈*u udovici džanfezli dimije!* nar. pj. *Tešanj gradu, moj veliki jadu*

džáhil, *gen. mn.* džáhīlā (ar.) – *im. m.r.* prokletinja; čovjek koji bi htio obruč staviti na svijet; neznalica ◈ *Adil je džahil, sve bi samo sebi*

džáhilskī – *pridj.* prokletnički, divljački ◈*on ima džahilske oči;* [*pril.* džáhilski ◈*udario ga je džahilski*]

džahìluk, *gen. jd.* džàhiluka (ar.) – *im.m.r.* prokletstvo, neznanje ◈ *naš džahiluk će nas uništiti; iz očiju mu džahiluk viri*

džáiz, džáis (ar.) – *pril.* trebalo bi da jest, dopušteno je ◈*džaiz bi bilo; džaiz je tebi to činiti kakav si*

džȁltara, dȁltara, dȁltura, *gen. jd.* džȁltarē (tur.) – *im.ž.r.* pokrupna žena a još raskalašenica, bludnica, rospija, nepristojna i nemoralna žena

džȁm, *gen. mn.* džȁmōvā (per.) – *im.m.r.* staklo

džamàdan, džemàdan – *im.m.r.* kožna torba, kovčeg, prtljaga; prsluk srebrom vezen

džamàli, džàmli – *pridj.* stakleno, postakljeno ◈*džamli pendžer*

džàmiti, *svrš.* pòdžamiti, *prez.* džàmīm – *gl.* stakliti, postakliti

džámdžija, *vok. jd.* džámdžijo (perz.-tur.) – *im.m.r.* staklar, staklorezac

džân, džȁn, *gen. jd.* džána, *vok. jd.* džâno, *pjes.* džȁnum (perz. *gān*) – *im.m.r.* duša ◈*iz ovog se vidi šta je politika, treba je plaćati ili džanom ili malom* - Memoari - A. Mešić

džȁndār[41], *gen. jd.* džȁndāra, *gen. mn.* džȁndārā (fr.) – *im.m.r.* policajac pandur; kartaška igra, žandar

džȁndārskī – *pril.* strogo, oštro, prteći, žandarski, policijski ◈*pogledao me je džandarski; ponio se džandarski*

džȁn-tèslīm – *razg.* dušu predati Bogu ◈*to izusti i džan-teslim pusti*

džèmre, *gen. jd.* džèmreta, *gen. mn.* džèmrētā (tur.) – *im.s.r.* udar u zrak, u vodu i u zemlju, *puca džemre* (zračna topla struja koja dovodi do popuštanja zime: *prvo džemre puca u havu* (u zrak) *19. februara, drugo u vodu 26. februara i treće u zemlju 5. marta*)[42]

dženábet, džanábet, *gen. mn.* dženábētā/džanábētā (ar.) – *im.m.r.* spadalo, poganac, nevaljalac, bitanga ◈*dženabete jedan; onaj dženabet nije znao ništa kazati kako treba*

dženázlija, *gen. mn.* dženázlījā – *im.m.r.* onaj koji prisustvuje dženazi ◈*poslije dove, kad su dženazlije kući pošle, i Suljo svoju želju izusti - Aleja bijelih duša,* K. Lj.

džȅpāroš, *gen. mn.* džȅpārōšā – *im.m.r.* onaj koji krade iz džepova, kradljivac, lopov

džèrašiti[43], *prez.* džèrašīm – *gl.* obrezivanje muške djece, sunetiti

džèrašēnje, *gen. jd.* džèrašēnja – *im.s.r.* sunećenje, obrezivanje muške djece ◈*obavio sam džerašenje sina*

džèvāp, džèvāb (ar.) – *im.m.r.* odgovor dati ◈*Bogu dževap čini; Bogu dževap dao*

dževápiti, dževábiti, *prez.* džèvāpīm/džèvābīm (ar.) – *gl.* odgovarati za djela ◈*za svako djelo treba Bogu ževapiti*

džilítnuti se *svrš.*, *nesvrš.* džilìta-

41 *džȁndar*, turska riječ. *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988. 334.

42 Zembilj, II, 70.

43 riječ *džèrašiti, džèrašēnje* ne bilježi *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik Sarajevo, 2007. pod slovom *dž* niti pod slovom *d* već samo kao objašnjenje riječi sunetiti i to kao *derašit* kao razgovorni jezik.

ti se (perz.) – *gl.* baciti se, naglo i snažno baciti se, skočiti u trzaju cijelim tijelom ◈*konj se džilitnuo*

džiltiti *nesvrš., svrš.* udžiltiti (ar.) – *gl.* nešto uvezati, nešto debelim koncem i čuvalduzom (velikom iglom) spojiti, ušiti, opšiti ◈*udžiliti knjigu, udžiltiti hormu*

džikljati *nesvrš.,svrš.* iždžikljati – *gl.* brzo narasti ◈*onaj tvoj sin nadžikljao, Bogami*

džȍmba, *gen. mn.* džȍmbī (ar.-perz. *džombos*) – *im.ž.r.* bezdan, ponor, kaca bez dna ◈*jede ko džomba; nema ga, ko da je u džombu propao*

džómet (perz.) – *pridj.* darežljiv, nije škrt, nije sebičan

džónjati *nesvrš., prez.* džȍnjām – *gl.* drijemati, spavati; dugo čekati ◈ *cijeli dan samo džonjaš; izgledaš mi kao da si džonjao; stani - malo oddžonjaj*

džȕlup, *gen. jd.* džȕlupa, *gen. mn.* džȕlūpā (*džumup* Rj.Jahić) – *im.m.r.* osoba koja nije okupana poslije seksualnog općenja ◈*danas mu se ništa ne da ko da je džulup*

džȕlupast – *pridj.* onaj ko je džulup ◈*nevalja hodati niti išta raditi džulupast*

džȕmbūs, *gen. mn.* džȕmbūsā (perz.) – *im.m.r.* haos, nered, zbrka, galama ◈*u kući joj je pravi džumbus; Hamo je sinoć napravio na prelu džumbus*

Đ

đȁh (on), đȁh (ja) – *pril.* nekad, ponekad ◈*đah ja njemu, đah on meni*

đáhčija – *im.m.r.* čovjek koji hoće da ima puno, previše, pa se i trudi puno, samo radi ◈*sestrić mi je veliki đahčija, ne znam na koga se baci*

đàhkad – *pril.* katkad, ponekad ◈ *đahkad ovo, đahkad ono; đahkad me boli ispod rebara*

đàltara, đàltura, džàltara – *im.ž.r.* *gen. jd.* đàltarē, đàlturē, džàltarē (tur.) – pokrupna žena i još raskalašenica, bludnica, rospija, nepristojna i nemoralna osoba ◈*za onom đaltarom hoda; za onom đaltarom priskakuje*

đavòluk, *gen. jd.* đavòluka, *gen. mn.* đavòlūkā – *im.m.r.* šejtanluk majmunluk, đavolisanje, preveliki nestašluk ◈*od njegovog đavoluka ni jedno dijete ne može biti mirno*

đȅd, *gen. jd.* đȅda, *gen. mn.* đȅdovā – *im.m.r.* djed

đèkojī – *pril.* podikoji ◈*samo đekoji omet krastavica, slabo omeću*

đȅgod – *pril.* gdjegod, nekad ◈ *dođite nam đegod* (u smislu kad se nađe vremena)*; ostavi ovo đegod na sigurno mjesto*

đène, (tur. *gene*) – *pril.* prilično, prilično dosta, solidno, koliko-toliko ◈*baklava je se đene zarumenjela; unuk mi u školi đene uči*

đéram, *gen. jd.* đérma, *gen. mn.* đérmovā (perz.) – *im.m.r.* drveni vint kojim se kantom na konopcu ili lancu vadi voda iz bunara ◈*škripi đeram, neko je na bunaru*

đèrdān, *gen. jd.* đèrdāna, *gen. mn.* đèrdānā (perz.) – *im.m.r.* ogrlica na kojoj su nanizani vrijedni ukrasi, biseri i sl.

đèrdek[44], *gen. jd.* đèrdeka, *gen. mn.* đèrdēkā (tur.) – *im.m.r.* to je čin sa sadržajima u kojem mladenci provode prvu bračnu noć: običaj je bio da se u đerdeku po dušeku na kojem će spavati mladenci prvo povalja dječačić od 5-6 godina da im se poda muško dijete; zatim, da enga čuva mladu do mladoženjinog utrčavanja u đerdek poslije s klanjane jacije; a na putu do đerdeka mladoženju

44 *đèrdek* – soba u kojoj mladenci provode prvu bračnu noć. *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007, 131. U toj istoj sobi mladenci će provoditi drugu i ine bračne noći i ta soba nije više *đèrdek*, zato mislim da *đerdek* čine sadržaji te noći a nikako samo soba, ili, pak, može biti da je u sobi i bila prva bračna noć a da to nije bio i *đèrdek*.

mogu prisutni gađati i kapom i čarapom i čim stignu a da se on ne ljuti; zatim, tu su mnogobrojna kvalitetna tradicionalna jela koja mogu mladenci jesti u đerdeku; te razgovaraju tokom noći i vode ljubav; u rano jutro mladence budi harmonikaš svirkom i prigodnim pjesmama; u trenutku mladoženjinog otključavanja vrata u sobu ulijeću momčići i djevojke tražeći mladin poklon (vezeni peškir i slično) kojeg je ona sakrila obično pod jastuk

đèrđef, *gen. jd.* đèrđefa, *gen. mn.* đèrđēfā (tur.) – *im.m.r.* četverostrana naprava od drveta koja ima jednu stranu pokretnu, okvir od drveta kojim se zateže platno za vez ◈*đerđef veze - s đerđefom se razgovara* - nar. pj.

deŕidi, *gen. mn.* deŕidā (ar.) – *im. m.r.* svi sitniši nečega ◈*pokupi sve te deride; kakvi su to sve deridi*

dèriz, *gen. jd.* dèriza – *im.m.r.* ustajali gustiš ispod vanjskog zahoda a kojim se đubri zemljište za povrće, spada u jaka prirodna đubriva ◈ *paprike sam zalivala sve derizom*

đȅrz, *gen. jd.* đȅrza, *nom. mn.* đȅrzovi/đȅrzi (perz.) – *im.m.r.* neposlušan, nehajan mlad i izrastao momak, mladić čije ponašanje iznenađuje u negativnom smislu; kad djed galami i kritikuje unuka kad je neposlušan, nevaljao, kaže mu: ◈ *derzu jedan*

đȅrzovānje, (*gl.* đȅrzovati) – *im.s.r.* (perz.) – drsko i razuzdano momkovanje, neposlušno i neozbiljno ponašanje mladića ◈*dokle će trajati Himzino derzovanje*

đèvđīr, *gen. jd.* đevdira, *gen. mn.* đèvđīrā (perz.) – *im.m.r.* posuda za cijeđenje, svojevrsna cjediljka nekada od bakra, danas je od drugih materijala (rostfraja i sl.) ◈*sire siri kevčijom i đevđirom*

đibirisati, *prez.* đibirišēm (tur.) – *gl.* pozliti, puknuti, crknuti ◈*došlo mi je da đibirišem*

đíđa-míđa, *gen. jd.* điđē-miđē, (tur. *džidža*) – *im.ž.r.* nakit manje vrijednosti ◈*sve je điđe-miđe nakitila*

đínđa, đinđùva, đinđùha, *nom.mn.* đínđe, đinđuve, đinđuhe – *im.ž.r.* nakit, bezvrijedne sitnice

đíđa-mínđa, *gen. jd.* điđe-mínđe (*žarg.*) – *im.ž.r.* ona ženska stvar ◈*ti bi samo điđe-minđe*

đikan *pejor.*, *gen. mn.* đikānā – *im. m.r.* uveliko i brzo narastao momak ◈*on je đikan a udario na dijete*

đikati *učest.*, *svrš.* išđikati – *gl.* na brzinu uveliko narasti ◈*Smajo je za godinu išđiko; alaj, vaši kukuruzi đikaju, ko da ih kogod vuče iz zemlje*

đilkoš, *nom. mn.* đilkoši (madž. *gyilkos*) – *im.m.r.* obijestan mladi čovjek, kavgadžija; mladić pun sna-

ge i besposličarenja ◈*đilkoši jedni, ništa ne radite; nemoj da se družiš sa đilkošima*

đìrit-sàfūn (tur.) – *im.m.r.* vrsta sapuna za pranje veša ◈*đirit-safun poskupio,* nar. pj. *Rasla tunja* pjesmu zabilježio 1893. godine u Tešnju Ljudevit Kuba

dòjakošnjī [do jāko (sad)] (tur.) – *pril.* dosadašnji ◈*napredna muslimanska akademska omladina najžešće je ogorčena dojakošnjim agresivnim istupima katoličkog klera* - Memoari - A. Mešić

đȍz, *nom. mn.* đȍzovi (tur.) – *im. m.r.* dio duvara između direka, makaze i dizme ◈*ošeperao je i polijepio ugaženom zemljom sve đozove*

đòzluci *plur. tantum, gen.* dòzlūkā (tur.) – *im.m.r.* naočare/naočari, *žarg.* očale ◈*đozluke na vrh nosa nosi*

đùgum, *gen. mn.* đùgūmā (tur.) – *im.m.r.* je veća bakarna amforasta posuda sa poklopcom za vodu sa ručkom a bez pipe kao što ima ibrik ili testija ◈*dva đuguma u dvije ruke, ode na vodu*

đugùmdžija, *gen. mn.* đugùmdžījā (tur.) – *im.m.r.* izrađivač đuguma ◈*đugum kuje đugumdžija Mujo* - nar. pj.

đúđa, *dem.* đùđica (*m.* đúđo) – *im. ž.r.* vrlo mala kokoš - posebne vrste

đùmiš, *gen. mn.* đùmīšā – *im.m.r.* vrsta oraha čiji je plod znatno krupniji ◈*u igri oraha (kuća) za zdabu* (*glavni orah kojim se gađaju kuće*) *se uzimao đumiš orah*

đùmle, (*đùnle* Rj. Jahić), *gen. jd.* đùmleta (tur.) – *im.s.r.* teška željezna kugla, topovska kugla, đule ◈*teško ko đumle*

đùturē, đùturicē, đùturīle (tur.) – *pril.* sve skupa, u cjelini, ukupno bez pojedinačnog mjerenja ili vaganja, sve ukupno kupio po istoj cijeni ◈*paprike sam kupio sve đuturile po pola marke; pošto su ti jabuke, đuturile?*

đutùrum, *gen. jd.* đutùruma *gen. mn.* đutùrūmā (tur.) – *im.m. r.* osoba koja je onemoćala, onesposobljena, obnevidjela, osakatila i sl. i ne može da se normalno kreće ◈*on je đuturum; šta ću sa onim đuturumom; mora neko brinuti o onom đuturumu*

đuvègija, *gen. jd.* đuvègijē, *gen. mn.* đuvègījā (tur.) – *im.m.r.* mladoženja, zaručnik, bračni odabranik, muž, suprug ◈*pa Hasan je moj đuvegija; dolazi ti đuvegija; moj suđeni đuvegija*

đuvègijīn – *pridj.* koji pripada đuvegiji ◈*to je đuvegijin konj, maloprije je dojahao na njemu*

đùzel, đuzèli – *pridj.* lijepo, krasno, skladno ◈*đuzel kada a đuzeli i haljine*

E

ëbeda, ëbedu – *pril.* zauvijek ◈*u džennetu biće rahat// ko uniđe, ebedu* - Muhamed Rušdi, Miradž; *kad se teslimi duša nema više ebedu, ebedu* - Husejn Zlatić

edèvsuz, edèpsuz, dèvsuz, *vok. jd.* edèvsuze, edèpsuze, dèvsuze (ar.-tur.) – *im.m.r.* neposlušnik, ljutac, nevaspitanko, neko ko je nepristojan, sirovina, drzak ◈*slušaj, edevsuze jedan; to dijete je edevsuz nad edevsuzima*

edevsùzluk, edepsùzluk, devsùzluk, *gen. jd.* edevsùzluka, edepsùzluka, devsùzluka, *gen. mn.* edevsùzlūkā, edepsùzlūkā, devsùzlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* nepristojnost, drskost, neodgojenost, sirovost, hujljivost, neposlušnost ◈*dosta nam je njegovih edevsuzluka; njegov mu edevsuzluk ne da nafake*

èdžel, *gen. jd.* èdžela *gen. mn.* èdžēlā (ar.) – *im.m.r.* suđeni čas, smrt, vakti-sahat ◈*svako ima svom edželu da prispije; kako misli edžel dočekati*

èdžel-sāhat, *gen. jd.* èdžel-sāhata, *gen. mn.* èdžel-sāhātā (ar.) – *im.m.r.* smrtni čas, vakti-sahat ◈*svako ima svoj edžel-sahat*

ègāl (fr.) – *pril.* isto, jednako, u jednakoj mjeri, svejedno, bez razlike ◈*pred zakonom smo svi egal; sad smo egal*

egalizácija – *im.ž.r.* ujednačavanje, izravnjavanje, kusuranje

egalizírati *svrš., prez.* egalizírām – *gl.* ujednačavati, izravnjavati, kusurati, [*pril. sad.* egalizírajūći, *gl. im.* egalizīrānje, *pridj. trp.* egalizīrān]

ège, *gen. jd.* ègeta, *gen. mn.* ègētā (tur.) – *im.s.r.* sitno nazubljena alatka s tri strane i tri nazubljene ivice namijenjena za ručno oštrenje noževa, testera i sl. ◈*od egeta zavi-*

si oštrina noža

èglen, *gen. jd.* èglena, *gen. mn.* èglēnā (tur.) – *im.m.r.* razgovor, besjeda, dug razgovor, lijep razgovor, zabavan razgovor ◈*zapodjenuli smo eglen; naš eglen kratko ne traje; u tom eglenu sjetili smo se sijaset insana; došao je na fildžan dva eglena* - prip. *Nekad i danas* - Subašić S. Hasan

èglen-bèglen – *im.m.r.* naklapanje, naglabanje, ogovaranje, isprazni razgovori, besposličarski razgovori, dugi beskorisni razgovori ◈ *ma, sve je to eglen-beglen; ništa od eglen-beglen priče*

eglèndisati, eglènisati *nesvrš.*, *prez.* eglèndišēm, eglènišēm (tur.) – *gl.* razgovarati potaman na duže vrijeme i uživati u razgovoru ◈*koga begenišem s njim i eglendišem*

eglèndžija, *gen. jd.* eglèndžijē (tur.) – *im.m.r.* razgovorljiv čovjek

elèktrika, *gen. jd.* elèktrikē (grč.) – *im.ž.r.* struja, električna energija, rasvjeta ◈*i kroz naše selo je prošla elektrika*

ejdoválē (ar.-tur.) – *uzv.* pozdrav u odlasku, doviđenja, otpozdrav odlazećem - ejsahadile ili ejsahdile, sretno, u dobar čas pošao ◈*hvala vam i ejdovale, ljudi*

ejsàhadīlē, ejsàhdīlē (ar.-tur.) – *uzv.* otpozdrav na ejdoválē ◈*ejdovala, ljudi - ejsahadile, Ramize!*

ȅjvalā, ȅjvalāh, ȅjvallāh (ar.) – *uzv.* tako je, svaka čast, bravo, aferim, doviđenja, zbogom ◈*ejvala, Ibrahime - pravo zboriš;* (pri pravljenju nove kuće - pri darivanju šljemena, majstori bi vikali na šljemenu): ◈*mašala, mašala, evo nam je dar došo od..., Bog mu dao: sinove ženio, kćeri udavao...*(završavao bi sa) *ejvala, hvala živio!*

ȅkter[45] – *pril.* mjera koja nije precizno definisana, već neka normalna mjera, mjera neke izdržljivosti, mjera prema moralnim ili običajnim vrijednostima ◈*jede preko ektera; ponašao se preko svakog ektera; pije preko ektera; Ramo nema ni u čemu ektera*

èlem, hèlem – *uzrj.* tako, na koncu, na posljetku ◈*elem, to se ispostavilo drugačije; elem, ja sam sada kriv, a ne on*

emánet, amánet, *gen. jd.* emáneta, amáneta (ar.) – *im.m.r.* zaruka, preporuka, oporuka, zavjet, neka ostavština s obavezom kome se amanet daje ◈*cura je uzela u amanet dobar zlatni prsten od momka; mati mu je ostavila u amanet da brine o nepaćnom bratu*

ȅmer, *gen. jd.* ȅmera, *gen. mn.* ȅmērā (ar. ȅmr) – *im.m.r.* naredba, zapovijed, odredba, volja ◈*što ti je*

45 riječ *èkter* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika

Božiji emer

èmsica – *im.ž.r.* osoba čije ime osoba koja o njoj govori ne želi da spomene ◈*ona emsica Suljina cakti jezičićom ko zmija*

énga, jénga, *gen. jd.* éngē, *gen. mn.* éngā, éngī (tur.) – *im.ž.r.* djeveruša, pratilja mlade, lijeva enga bila je kumova žena, a desna enga mogla je biti bilo koja druga žena ili mladina drugarica, jenđa ◈*enge mladu pod duvakom u đerdek uvode*

erèza, irèza, rèza, *gen. jd.* erèzē, irèzē, rèzē, *gen. mn.* erézā, irézā, rézā – *im.ž.r.* željezna plosnata sa prorezom na vrhu kvaka na vratima kojom se vrata zakvače za željeznu punjku ili uho na vratnom direku ◈*reza se na vratima obeušila; eno ereza visi, nije magaza zatvorena; irezom kuca u vrata*

erèziti, irèziti, rèziti *nesvrš.* – *gl. prez.* erèzīm, irèzīm, rèzīm ◈*jesi li erezio (zairezio) podrum*

èrza, *gen. jd.* èrze, *gen. mn.* èrzī (tur. *evza*) – *im.ž.r.* kapsla, na puščanom metku na donjem dijelu čahure na njenoj zaravni nalazi se pucasti kružić (erza) u koji udara udarna igla i zapaljuje barut unutar čahure

erváhī (tur.-ar.) – *pridj.* isti, puki, dobro sliči ◈*ovo mi je platno ervahi ko one tvoje maslinaste bluze; mirišu mi ervahi varenjci*

estâkvirlā (ar.*estâgfirullāh*) – *uzv.* čuđenje uz obraćanje Bogu ◈*estakvirla, estakvirla - Alahu sačuvaj - Alahu pomozi!*

eškíja, *gen. jd. eškíjē* (ar.) – *im.ž.r.* onaj ko je lukav, prepreden, nakomica, ucjenjivač, razbojnik ◈*to je bila muslimanska eškija* - Memoari - A. Mešića, I, 19.

etiváža, etivážnica (franc.) – *im.ž.r.* uređaj za steriliziranje suhih šljiva da se sačuvaju od kvarenja ◈*imao sam etivažu za etiviranje šljiva* - Memoari - A. Mešić

etivírati, *prez.* etivīrām – *gl.* sterilizirati šljive ◈*imao sam etivažu za etiviranje šljiva* - Memoari - A. Mešić

èto hī, èto hīn – *uzv.* eto ih, eto njih! ovaj oblik se čuo od djece u Tešnju još 1944. godine i kasnije, danas se to ne čuje; djeca bi to uzvikivala kad bi neko dolazio kao npr. kad bi se pojavljivali svatovi, izlazili fudbaleri na teren, dolazile pohode, pojavljivali se trkači na trkama i sl. (S.G.)

eventuàlija, *nom. mn.* eventuàlije, (lat.) – *im.ž.r.* nešto što je moguće, što će se, možda, pojaviti ◈*na dnevnom redu skupštine spadaju ove tačke: 1.Izvještaj o djelovanju društva; 2.Izvještaj o rukovanju blagajničkih poslova; 3.Izvještaj revizora; 4.Izbor predsjedništva, tajnika i blagajnika; 5.Promjena*

pravila; 6.Eventualije - Memoari - A. Mešić

èvlād, *gen. jd.* evláda, *nom. mn.* èvlādi (ar.) – *im.m.r.* potomstvo, rođeno dijete ◈*neka svoga evlada; evlad je evlad; neka Bog dadne svakom evlada*

evládsuz, *gen. jd.* evládsuza (ar.) – *im.m.r.* čovjek koji nema djece, nerotkinja ◈*evladsuzima se, eto, nije podalo da imaju djece; stari su i evladsuzi su, teško im je*

èzāb, àzāb, *gen. jd.* ezába, azába, *gen. mn.* ezábā, azábā (ar.) – *im.m.r.* muka, patnja koja dugo traje ◈*život mi prođe u ezabu*

ezȉjēt, *gen. jd.* ezȉjēta, (ar. *ezíjjet*) – *im.m.r.* zabrinjavanje, brinjenje, uznemiravanje, mučenje, sikiranje,kad nekoga stavljamo na brige, sikiranciju, bihuzur ◈*na velikom sam ezijetu s ovim dijetom*

ezȉjetiti, *prez.* ezȉjetīm (ar.) – *gl.* sekirati koga, uznemiravati, stavljati ga u brigu duže vrijeme ◈*ovo me dijete samo ezijeti*

ezijètli (ar.) – *pridj.* kad je neko mučan, dosadan, tegoban, naporan i to sve prenosi na druge čineći ih zabrinutim, namučenim, nemirnim ◈*a, jest mi ovo dijete ezijetli;* pril. *ezijetli se ponaša*

F

fȁćati *nesvrš.* prifȁćati, *prez.* fȁćām, prifȁćām – *gl.* hvatati, prihvatati ◈*u sirćeta se počela fаćati loga; faćaj se posla; ne prifaćaj se prljavim rukaka*

fȁjcāk, fȁjrcāg, *mn.* fȁjcaci/fȁjrcāzi, *žarg.* fȁjkāš (njem.) – *im.m.r.* upaljač ◈*daj mi fajkaš da pripalim cigaru*

fȁjda, *gen. jd.* fȁjdē (ar.) – *im.ž.r.* korist, dobit ◈*ali, koja fȁjda!* Edhem Mulabdić, *Zeleno busenje*, 181

fȁjdisati *nesvrš., svrš.* ofȁjdisati, *prez.* fȁjdišēm (ar.) – *gl.* koristiti, okoristiti ◈*ja sam se ofajdisao dobro novom situacijom*

fȁjn, fȁjna, fȁjno (njem. *fein*) – *pridj.* fin, fina, fino, lijep, uredan, ukusan, prilično dosta ◈*jest mi fajna ova basma; fajn ste vi uradili za jedan sahat; fajn, sine!*

fála, *gen. jd.* fȁlē – *im.ž.r.* hvala - pohvala; hvala - zahvaljivanje ◈ *žarg.* kazano *fala i vama; falu, ma kolika da je, nije mala; puna usta su mu fale*

fála mȁterina, *gen. jd.* fálē mȁterinē – *nar. izr.* samohvala, hvalospjev o sebi, pohvalite me moja usta medna ◈*jesi li čuo Sakibove fale materine*

fȁlc, *gen. jd.* fȁlca (njem. *Falc*) – *im.m.r.* žlijeb, utor, udubljenje ◈ *svaki ovaj falc mora biti dublji*

fȁlcati, fȁlcovati *nesvrš.,svrš.* isfȁlcati, isfȁlcovati, *prez.* fȁlcām, fȁlcujēm – *gl.* žljebovati, udubljivati, praviti utore, udubljenja u drvetu, postoji namjenski strug ili falc-hoblić kojim se falcuje

fȁlc-hȍblić, *gen. jd.* fȁlc-hȍblića (njem.) – *im.m.r.* strug za pravljenje udubljenja, utora, falceva

fáliti *nesvrš., prez.* fȁlīm – *gl.* hvaliti ◈žarg. kaz. *koga fale toga i prifale, koga kude istom bude*

fáldžija, fȁledžija, *gen. mn.* fȁldžījā, fȁledžījā – *im.m.r.* onaj koji se

previše hvali

fàličan, felèričan – *pridj.* nedostatan, neispravan, nešto sa nedostatkom, nešto s falinkom, nešto s felerom

fàlīnka, *gen. jd.* fàlīnkē – *im.ž.r.* nedostatak, feler, mahana ◈*nema čovjeka bez falinke*

farcùle[46], farcùlet, *nom. mn.* farcùla, farcùleta – *im.s.r.* djevojačka marama

farlètati, *prez.* farlètām – *gl.* bilo kako, nepažljivo, neuredno, na nejednake dijelove sjeći: kruh, voće (lubenicu, dinju, jabuku...) ili povrće (paradajz, krastavce i dr.) ◈*vala si ove krastavice nafarletala; nemoj tu lubenicu tako farletati – lijepo je reži na rižnjeve* - (S.G.)

fȁsovati *svrš., prez.* fȁsujēm – *gl.* dobiti kaznu, dobiti udarce, štetovati, dobiti bolest ◈*fasovo je žuticu; fasovo je deset godina zatvora*

fàsunga (njem. *Fassung*) – *im.ž.r.* sljedovanje, kazneno sljedovanje, nešto što nekome pripada po zasluzi ◈*za laž je dobio fasungu po labrnji*

fȁtati *nesvrš., svrš.* zȁfatati, *prez.* fȁtām – *gl.* hvatati, *žarg.* oblik *fȁtati* najčešće se koristio u drugoj polovini 20. vijeka u govoru mladih u dobu njihovog zabavljanja (ašikovanja) a značio je da su dvoje mladih izlive nježnosti ispoljavali međusobnim milovanjem ili da su jedno drugo osvojili ◈*ona je njega zafatala; fato sam ja nju; on je zafato najbolju curu*

fatìhati *nesvrš.,prez.* fatìhām – *gl.* učiti suru Fatihu ◈*treba fatihati i dragom se Bogu moliti*

féla, *gen. jd.* félē, *gen. mn.* félā (*fél* madž.) – *im.ž.r.* vrsta, pasmina, soj, sorta ◈*koje je fele; cura je dobre fele*

fèler, *gen. jd.* fèlera, *gen. mn.* fèlērā (njem.) – *im.m.r.* manja greška, falinka, nedostatak, mahana ◈*sve bi bilo dobro da nije jednog felera*

felèričan – *pridj.* fàličan nešto sa

---

46 riječ *farcùle* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 2010; Rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavolčjub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991.

manjim nedostatkom ◈*samo mi je jedan zub feleričan*

fènjer, *gen. jd.* fènjera, *gen. mn.* fènjērā (grč.) – *im.m.r.* drvena četverostrano zastakljena svjetiljka ili okrugla metalna svetiljka sa cilindrom

fènjerskī – *pridj.* ono što pripada fenjeru ◈*i fenjerskih svitaca je parada* - pjes.

fȅrčiti *nesvrš., svrš.* ofȅrčiti, *prez.* fȅrčīm – *gl.* cijeniti, procijeniti, razabirati ◈*ja sam njega odmah oferčio kakav je čovjek*

fȅrk, *gen. jd.* fȅrka – *im.m.r.* zadovoljstvo, osjećaj lijepog ◈*imaš ferka doći vidjeti*

fèrmati *nesvrš.,prez.* fèrmām (tal.) – *gl.* uvažavati, bendati ◈*ti mu govoriš, ali te ne ferma*

fȅs, *gen. jd.* fèsa, *nom. mn.* fȅsovi, *gen. mn.* fèsōvā, *dem.* fèsić (ar.) – *im.m.r.* muslimanska kapa crvene boje s kićankom ili bez kićanke ◈ *kad ugledam fesić i kićanku zaboravim i oca i majku* - nar. pj.

fèsāt, *gen. jd.* fesáta, *nom. mn.* fesáti (ar. *fèsād*) – *im.m.r.* svađa, gužva, larma, nered ◈*na veselju je izbio fèsāt*

fesàtlija, fesádžija – *im.m.r.* onaj koji pravi fesat (gužvu, svađu, nered, bunu), svađalica, bundžija ◈ *oni su na pjerovima uvijek bili fesatlije; kloni se društva vesadžija*

fesátiti *nesvrš., prez.* fèsātīm – *gl.* zametati svađu, dizati galamu, izazivati smutnju, zapometati gužvu ◈*Hasanbašići su često fesatili na pjerovima*

fèslija, *nom. mn.* fèslije, *gen. mn.* fèslījā – *im.m.r.* onaj koji nosi fes na glavi a još je i visok i kršan momak ◈*koji li je onaj feslija u kolu?*

fètīlj, fitīlj, *nom. mn.* fètīlji, fitīlji (ar.) – *im.m.r.* vrpca u lampe i fenjera koja sa petrolejom gori; brzogoreća vrpca (špaga) pri aktiviranju eksploziva ◈*zapalio je fitilj - sad će eksplodirati; povrni taj fetilj u fenjeru da se bolje vidi*

fićfirīć, *gen. jd.* fićfirića, *gen. mn.* fićfirīćā (madž.) – *im.m.r.* vjetropirasti mladić, kicoš, gizdavac neizrastao u negativnom smislu, onaj koji se kao mali dogoni, gizda, kicoši ◈*ma on je za mene fićfirić*

fìgānj, figānjluk, *gen. jd.* figānja, figānjluka (tur. *figan*) – *im.m.r.* jad, jadovanje, kukanje, plač, vika ◈*ne iznosi mi svoj figanj; nemoj mi figanjluka provoditi*

fijáker[1], *gen. jd.* fijákera, *gen. mn.* fijákērā (fr.) – *im.m.r.* limena peć sa šporetom ◈*kupila sam sebi fijaker pa peče plaho dobro*

fijáker[2] (fr.) – *im.m.r.* lijepo uređena kočija sa 2-4 sjedišta, s dva konja i kočijašom ◈*vozili smo se fijakerom od Tešnja do Jelaha pa na*

Ćiru i dalje u svijet

fikariti, otfikariti – *gl.* naglo i odjednom sijeći, odsijeći veliki komad ◈*kome ti, Mujo, fikariš toliki komad mesa; glavu ću ti otfikariti*

filer (madž. *filler*) – *im.m.r.* najsitniji austrougarski novac ◈*ne vrijediš ti ni po filera; nema u džepu ni filera*

fìljati *nesvrš., svrš.* profìljati, *prez.* fìljām, profìljām – *gl.* tražiti nešto na nekom prostoru, brati nešto što je rijetko, čega ima malo; potražiti nešto unaokolo ◈*još smo jednom zašle u kukuruzište i profiljale grah po žitu; uzmi sepet i profiljaj (podaberi) šljive; ti imaš dobre oči, profiljaj malo avlijom ne bili našao mendžušu*

financ – *im.m.r.* poreznik, uniformisani finansijski službenik

findžān, fildžān, *gen. jd.* findžána, fildžána, *gen. mn.* findžānā, fildžánā, *dem.* findžānčić, findžānić (perz.) – *im.m.r.* šoljica za kahvu bez drške ◈*findžan-dva kahve; gledati u findžan*

fira, *gen. jd.* firē (*perz.*) – *im.ž.r.* gubitak na robi, kalo, škart, rasap◈ *šljive su mi dugo stajale i bacile su firu; slaba trgovca i fira može uništiti*

firānga, *nom. mn.* firānge, *gen. mn.* firāngī – *im.ž.r.* male zavjesice na prozoru koje se mogu nabirati ◈ *razmaknute su firange neko nas viri*

firȁun, *nom. mn.* firȁuni, *gen. mn.* firāūnā (ar.) – *im.m.r.* (*ž.r.* firȁunka, s.r. firȁunče) bezobraznik, lopuža, hinja, nevaljalo dijete, loš čovjek ◈ *onaj Hamidov firaun mi slomio kalem; ja firauna čojka!*

firaùnluk, *nom. mn.* firaùnluci, *gen. mn.* firaùnlukā (ar.) – *im.m.r.* bezobrazluk, lopovluk, hinjenje ◈ *on provodi svoj firaunluk; njegov firaununluk nam je dojadio*

firȁunskī – *pril.* bezobraznički, lopovski, hinjski, neljudski ◈*firaunski se ponio; firaunska posla*

fȉs, *nom. mn.* fȉsovi, *gen. mn.* fȉsōvā – *im.m.r.* neko ko je lošeg karaktera, lošeg soja, nečovječnog ponašanja, zao ◈*ama, što je anamo on fis, neće poslušati*

fiškāl, *nom. mn.* fiškáli, *gen. mn.* fiškálā (lat.) – *im.m.r.* advokat, mudrijaš, pametnjaković, snalažljivac, dovitljivko, prepredenjak, prefrgan, lija, lisac ◈*fiškal si ti - znaš ti za sebe*

fitíljiti *nesvrš., svrš.* ufitíljiti, *prez.* fitiljīm, ufitiljīm – *gl.* zanesen ili obuzet nečim, kad je nekoga počeo uzimati alkohol pa nam se ponaša i govori nešto drugačije od trijeznog ◈*vidim ja, on je ufitiljio*

fitnija, fitmija, *gen. jd.* fitnijē, fitmijē (orij.) – *im.ž.r.* namiguša, koketuša, vragolanka, smutljivka, pa i

kurvica; naša izvedenica od tur. riječi *fitne*, odnosno ar. *fitna* - zavođenje, nered, kušnja, smutljivac, spletkar◈*nek mi se sin riješio one fitmije*

frȁjer, *nom. mn.* frȁjeri, *gen. mn.* frȁjērā, [*pridj.* frȁjerskī, *gl.* frajèrisati se, *im.* frajèrluk] (njem.) – *im. m.r.* odvažan, zgodan mladić ◈*pravi se frajer* (mladić koji hoće da oponaša frajera)

frȁjla, *gen. mn.* frȁjlī (njem.) – *im. ž.r.* slobodna žena, lakomislena - u *žarg.* ticasta, koja se slobodnije ponaša ◈*ma ona je frajla - dilajla*

frljáciti, frljácnuti, frljáknuti, frljìti, frljóknuti *svrš., nesvrš.* frljacati, frljàkati (tur.) – *gl.* baciti nekontrolisano, nespretno, neprecizno i iznenada neki predmet, bez pravila, kako god da se desi

fȑljē, òfrljē, *žarg.* frljókē (tur.) – *pril.* činiti nešto neprecizno, ugrubo, odoka ◈*bacio je kamen frlje; reci ofrlje* (odoka) *koliko je ovo dugačko*

frljètati, nafrljètati, farlàtati (tur.) – *gl.* bilo kako, nesređeno nešto raditi, rezati nešto na nejednake dijelove; nepravilno kretanje ◈*ala si nafrljetala ovu lubenicu; snijeg je frletao cijeli dan*

fȑtālj, *gen. jd.* frtálja, *gen. mn.* frtáljā, *dem.* frtàljić (njem.) – *im.m.r.* četvrti dio, četvrtina ◈*deset sati i frtalj; kilogram i frtalj; za frtalj metra je duži*

fȑtuna, fuȑtuna – *im.ž.r.* oluja, nepogoda ◈*zamešće te frtuna* Mehmed Velhodžić-Razi, *Kasida; snježna furtuna traje svunoć*

frȕštuk, frȕštik, *nom. mn.* frȕštuci, frȕštici (njem. *Fruhstuck*) – *im.m.r.* doručak ◈*fruštuk je najvažniji: od fruštuka zavisi kada ćeš ručati*

frȕštukovati, *prez.* frȕštukujēm, – *gl.* doručkovati ◈*fruštukovali smo lijepo i navrijeme*

fȕčija, *dem.* fȕčīca, *gen. mn.* fȕčījā, (tur. *fyčy*) – *im.ž.r.* bačva, drveno bure, potpuno zatvoreno osim dvije bušotine s gornje strane, jednom manjom i jednom malo većom za šlauf prolaz ◈*kud pekmez iz fučije iscuri, voda ne iscuri*

fukàra, *gen. jd.* fukàrē, *nom. mn.* fukàre (ar.) – *im.ž.r.* siromah, sirotinja, propalica, loš čovjek, bijednik ◈*jednom fukara do groba fukara; para na paru, uš na fukaru* - nar. izr.

fukaréšćina, fukarášćina, fukaréština, fukaráština, fukaràluk (tur.) – *im.ž.r.* siromaština, bijeda, u *pren.* smislu bijeda duše, bijeda čojstva ◈*Smajo se ponio ko zadnja fukara; on je fukara od čovjeka; fukarešćina mu ne da da napreduje*

fȕksa, *gen. mn.* fȕksī [*gl.* fȕksati, *pridj.* fȕksān, *pril.* fȕksajući (njem.) – *im.ž.r.* ženska osoba niskoga moralnog standarda, kurva, prostitutka, sponzoruša; osoba koja se u odnosi-

ma s drugim ljudima ne ponaša korektno ◈*ona fuksa ga je primamila*

fȕlja, *gen. jd.* fȕljē, *nom. mn.* fȕlje – *im.ž.r.* loša osoba, zlonamjerna, podla ◈*jesi fulja!*

fúnđiti se *nesvrš., svrš.* nafúnđiti se – *gl.* ljutiti se i ne govoriti, naljutiti se, duriti se ◈*nizašto se nafunđio*

fȗnta[1], *gen. mn.* fȗntī (engl.) – *im. ž.r.* gužva, larma, neki metež, sukob među ljudima ◈*zabava je trajala u svemu lijepo kad odjednom neka funta oko svirača*

fȗnta[2] (engl.) – *im.ž.r.* engleska mjera za težinu (=453,59gr.), nekad se upotrebljavala u Španiji (= 460 gr.), u Švedskoj (=425,07gr.), u Beču (= 560gr.), u Norveškoj (=497,40gr.), u Rusiji (=409,50gr.). Funta je morala odgovarati određenim standardima koje su određivali hanzeatski trgovci (Hanza njem. *Hansa* savez njemačkih trgovačkih gradova koncem srednjeg vijeka), njih su nazivali esterlingi tj. istočnjaci

fȗntati[1], *prez.* fȗntām (engl.) – *gl.* mjeriti kvalitet, određivati klasu ◈ *funtati suhe šljive*; pedesetih i šezdesetih godina XX vijeka u Tešnju su se otkupljivale suhe šljive, *primale* - kako se to tada zvalo, ali cijena je bila prema kvalitetu šljive, a kvalitet se određivao prema broju šljiva, uzetih slučajnim uzorkom, u težini jedne funte, i taj postupak se zvao *funtanje* suhih šljiva ◈*Mesud je u Savezu funtao šljive*

fȗntati[2] *nesvrš., svrš.* zafȗntati (engl.) – *gl.* gužvati, zagužvati, napraviti sukob u društvu ◈*Leka bi uvijek zafuntao na pijeru*

fȗntati[3] – *gl.* zablokirati, smesti se, izgubiti pouzdanje ◈*konji se zafuntali, stali, samo trzaju svaki za sebe, pa neće nikako složno da povuku što no vele - konji se zasjekli; volovi se zafuntali, pa ni makac*

fȕnjara, *gen. jd.* fȕnjarē (tur.) – *im.ž.r.* pokvarenjak, gad, bezobraz ◈e, *baš je prava funjara*

fȕrina, fȕruna, *gen. jd.* fȕrinē, fȕrunē, *nom. mn.* fȕrine, fȕrune (grč.) – *im.ž.r.* zemljana peć koja se pravila u temeljnom dijelu od ćerpiča (ugažene zemlje sa pljevom) i ugradnjom lončića u strane furune kako bi bolje grijala; furina se zvala i kod sobice za sušenje šljiva ◈*furina mi je upala; moraću furinu sulajsat; popucala je furina*

fȕrīnskī, fȕrūnskī – *pridj.* lončići koji se ugrađuje u zidove furune da bolje grije

furmȁnluk, *gen. jd.* furmȁnluka – *im.m.r.* zanimanje furman – rad s konjima ◈*deset godina sam se bavio furmanlukom*

fȕrset, fȕrsat, *gen. jd.* fȕrseta, fȕrsata (ar.) – *im.m.r.* pretjerivanje, bezobzirna samovolja, ucjena ◈*uzeo*

je Hazim furset kako jedini ima konje, pa je njegova dnevnica skupa

furùndžija, *gen. jd.* furùndžijē, *nom. mn.* furùndžije (grč.) – *im.m.r.* majstor koji pravi furune ◈*moram tražiti furundžiju*

fûš, *gen. jd.* fûša – *im.m.r.* rad poslije radnog vremena, ali negdje drugdje privatno, ne u svojoj stalnoj firmi ◈*radeći fuš zaradimo ured pola plate*

fúšer, *gen. jd.* fúšera, *gen. mn.* fúšērā (njem.) – *im.m.r.* onaj koji radi površno, nekvalitetno, koji želi na brzinu uraditi a nije važno kako je urađeno ◈*on je fušer majstor*

fúšeriti *nesvrš.,svrš.* sfúšeriti,*prez.* fúšerīm – *gl.* nekvalitetno raditi, netemeljito, loše raditi ◈*čim ih ne gledam oni fušere*

fušèrāj, *gen. jd.* fušerája, [*gl. im.* fúšerēnje] – *im.m.r.* nekvalitetan posao, loše urađeno, sfušereno ◈ *to je bio fušeraj*

fûškija – *im.ž.r.* konjski prdež, konjska baljaga; *pren.* kad neko smrad priča, neistinu raznosi, isprazno priča kaže se: ◈*ma, baca fuškiju*

fȕta[1], *gen. jd.* fȕtē – *im.ž.r.* deblje platno; kecelja, pregača ◈*koparan mu je, draga, od fute*

fȕta[2] – *im.ž.r.* debela oteklina ◈ *ujede ga komarac, a noga oteče ko futa*

futùtma, frtùtma, *gen. jd.* futùtmē, frtùtmē (tur.) – *im.ž.r.* metež, zbrka ◈*u ovoj fututmi ne znam šta bi prije*

G

gáće *plur. tantum, gen.* gáćā, *dat.* gáćama – *im.ž.r.* ženska donja odjeća, zvane još i haljine, dìmije ◈ *sašila sam gáće; obukla je, draga, nove gáće*

gáfil, *gen. mn.* gáfīlā (tur.) – *pridj.* osoba nemarna, indolentna, nehajna, onaj koji nema moralne snage ◈*narod muku muči, a vlast gafil*

gàflet, *gen. jd.* gàfleta, *gen. mn.* gàflētā (tur.) – *im.m.r.* unutrašnja snaga ili nemati te snage, nehaj, nemar, indolentnost ◈*onemoćao sam i gafleta već dugo nemam*

gaìla, *gen. jd.* gailē, *gen. mn.* gaílā (ar.) – *im.ž.r.* muka, nevolja, briga, dosadan i mučan posao, težak posao koji učestalo i dugo traje ◈*gaila mi je s ovolikim ovcama; ovim našim blatnjavim putevima gaila je hodati*

gâjka, *dat.* i *lok. jd.* gâjki, gâjci, *gen. mn.* gâjkī – *im.ž.r.* pokretna kožna grivna na dizginu ili kaišu ili metalna naprava u obliku grivne, neka vrsta halke, koja se na nešto natiče ili se kroz nju nešto provlači ◈*ova mi je gajka na kaišu uska; pukla mi gajka na opanku; kosu za kosišće drži gajka; pokidala se gajka na uzdama*

gàjret (ar.) – *im.m.r.* pomoć, solidarnost, trud, nastojanje ◈*danas sam ti došao raditi na kući u gajret; gajret, braćo, gajret!*

gàjretiti *nesvrš., svrš.* pogàjretiti, *prez.* gàjretīm, pogàjretīm (ar.) – *gl.* nekome pomagati, truditi se i zadnjom snagom, nastojati nešto činiti iako su izgledi mali ◈*ama, trudi se, tvoje je da gajretiš koliko možeš*

gájtan (grč.) – *im.m.r.* pamučna ili svilena upredena ukrasna vrpca

gàlūn (engl.) – *im.m.r.* gàlōn, jedinica mjere za tečnost; staklena posuda za čuvanje zimnice, tegla

gänc, gänjc (njem. *ganz*) – *pril.* posve, sasvim, potpuno, totalno (u značenju koliko je nešto novo) ◈ *ganc novo, ko ispod čekića; odijelo mu je ganjc novo*

gánja, *gen. jd.* gánjē *nom. mn.* gánje – *im.ž.r.* dječija igra *-táčkē-* kada jedno dijete drugu djecu ganja da bilo koje od njih stigne i dotakne (táčne) da bi se zamijenuli u ulozi ◈*hajmo se igrati ganje; ganja, ganja trči oko panja* - dječija naklapalica dok igra traje

gànjak, *nom. mn.* gànjci, gȁnjkovi (njem.) – *im.m.r.* prostorija u kući kroz koju se prolazi, neka vrsta hodnika, predsoblje; svojevrsna ostava za pokućstvo ◈*u ganjku je zastao i prisluškuje*

gàrīb, *gen. jd.* garíba, *gen. mn.* gàríbā (ar.) – *im.m.r.* onaj koji je sakat ili na drugi način nesposoban, ubog, siromah ◈*šta ćeš sa ona dva gariba; ne daj, Bože, biti garib*

garìbuša – *im.ž.r.* nesposobna žena, ne može sama sobom, žena garib ◈*bolje mrijeti no garibuša živjeti*

gàtār [*ž.r.* gàtara] – *im.m.r.* onaj koji gata, (pogađa), vračar ◈*gàtār - gátā, a gàtar - pili*

gàtar, gàter (njem.) – *im.m.r.* primitivan stroj za pilenje drvene građe koji se sastoji od aranskog motora i velikog remena kao prenosnika obrtaja na disk-testeru ◈*gaterom je piliti bolje, a ne motorkom*

gávež, gȁvēž, *gen. jd.* gáveži, gàvēži – *im.ž.r.* gavljenje, mučnina u želucu koja traje, koja najčešće ne dovodi do povraćanja ◈*ova gavež me muči, a ne mogu povratiti*

gàviti, *prez.* gȁvī (mi se) – *gl.* gadi mi se, povraća mi se ◈*na hranu mi se počelo gaviti*

gàvljēnje, (*ž.* gàvljevina), *mn.* gàvljenja, gàvljevine – *im.s.r.* gavež, mučnina u želucu koja traje koja najčešće ne dovodi do povraćanja ◈*imam neko stalno gavljenje, a ne mogu povratiti*

gàvljati, gàveljati, *prez.* gȁvljām, gàveljām – *gl.* hodati s mukom kroz veliko blato, batrgati se i izvlačiti iz blata; *pren.* boriti se sa životnim teškoćama◈*on gavlja kroz život nevideći ništa*

gâz[1] – *im.m.r.* petrolej, gâs ◈*kupila sam poloku gaza*

gâz[2] – mjesto gdje se rijeka može pregaziti i nije duboka pa se to mjesto koristi za prelaženje rijeke, dakle nije svaki plićak gaz; oznaka na brodu do koje može biti opterećen i potapan u vodu ◈*puteljak nas je vodio tačno na gaz rijeke*

gâz[3], *nom. mn.* gázovi, *gen. mn.* gázōvā – *im.m.r.* ugažena zemlja - pripremljena (gažena) bosim nogama i polivana vodom a za ručnu izradu cigle ili ćerpiča (za koji se stavlja još i slamnata pljeva), količinski je to koliko dvojica momaka nogama ugaze zemlje u jednoj turi (oko 150-200 komada cigli)

gàzap (ar.) – *im.m.r.* ljutnja, bijes, nesreća

gazàpluk, *nom. mn.* gazàpluci (ar.-tur.) – *im.m.r.* nečija nevaljaština, ukupna i svaka neurednost; nesretnost ◈*tvoj gazapluk ti ne da; ne možeš da se otmeš svom gazapluku; uvijek si u nekom gazapluku*

gáznjača, *nom. mn.* gáznjače, *gen. mn.* gáznjāčā – *im.ž.r.* lampa na gaz (za razliku od lampe karabitnjače); staklena flaša namijenjena samo za gaz (petrolej) ◈*donesi mi tu gaznjaču, jer ova lampa gaznjača zažmiri*

gebíra, gibíra, *gen. jd.* gebírē, gibírē (njem.) – *im.ž.r.* sljedovanje, ono i onoliko koliko nekoga sljeduje ◈*dobio je on svoju gebiru*

gédžo – *im.m.r.* seljak, seljačina, nepismenjaković ◈*ne zna gedžo šta je čokolada, papir jede, čokoladu baca* - nar. izr.

gēdžav – *pridj.* seljakast, zaostao, zakržljao, sićušan, malen ◈*tako su mi se okotila slaba i gedžava šćenad*

gèplo, gèpl, gèpla, *instr. jd.* gèplom (njem. *Göpel*) – *im.s.r.* stroj za vršidbu, čekrk, gruba naprava od dvije ukrštene velike grede koje okreću ponaosob četiri konja (na svakom kraju grede po jedan konj) i preko prenosnih zupčanika pokreću mašinicu (bubanj na kome su mnogobrojni klinovi koji prolaze kroz statične kline sa gornje strane oklopa), mašinica ovrhuje snopove žitarica (pšenice, zobi, raži, ječma, djeteline i sl.) ◈*geplom su vrhle šezdesetih godina 20. vijeka po tešanjskim selima porodica Kurdije iz Miljanovaca*

gibèćija (ar.-tur.) – *im.m.r.* klevetnik, ogovarač, onaj ko puno kuka, pričom pretjeruje i uveličava ono o čemu priča ◈*ma, Meho je veliki gibećija, samo gibeti*

gíbet (ar.) – *im.m.r.* kleveta, ogovaranje, pretjerivanje u priči iskazujući čuđenje, strah, sramotu, kao nešto nečuveno, kukanje

gíbetiti, *prez.* gíbetīm (tur.) – *gl.* ogovarati, panjkati, pa i govoriti nešto o sebi, klevetati i pri tome iskazivati neku dramatičnu dimenziju o čemu govori ◈*treba malo i šutiti, a nije samo gibetiti*

gibíra, gebira, *gen. jd.* gibírē, gebírē (njem.) – *im.ž.r.* sljedovanje, ono i onoliko koliko nekoga sljeduje ◈*dobio je on svoju gibiru*

gīda, *gen. jd.* gīdē, *nom. mn.* gīde (ar.) – *im.ž.r.* neka srednja mjera, određena optimalna količina, doza ◈*zna on svoju gidu; to mu je gida*

gígel, (njem. *Gigerl*) – *im.m.r.* kicoš, fićfirić, gizdav, pomodar, jerdamdžija ◈*on je gigel momak*

gígeliti se (njem.) – *gl.* kicošiti se, jerdamiti ◈*što se gigeliš?*

gȉltati, *prez.* gȉltām, (njem. *gelten*) – *gl.* vrijediti, važiti, valjati; tipovati; u upotrebnoj leksici tešanjskog kraja znači: napredovati, rasti, uvećavati ◈*tvoj Hamo ozdravi i poče giltati; kako oženi mirasku Zulku počelo mu je sve giltati; ona tvoja Rabija, bogami, nagiltala za udaju*

gìvit[47],givȉkt, *nom. mn.* giviti, givȉkti (njem.) – *im.m.r.* mjerne težine na vagi sa tasovima, postoje giviti od grama do 100 kilograma ◈*givit bi pokvario* - metafora koja se kaže za nekoga ko je sklon da kvari uređaje - mada je givit gotovo nepokvariv

gízdati se, *prez.* gízdām se (tur. *giyinip kuşanmak*) – *gl.* prenaglašeno se dotjerivati u odijevanju i nakitu ◈*ma, ona se voli gizdati*

gȉzdava – *pridj.* predotjerana, preponosita ◈*gizdava mlada; gizdava cura neće motike*

gȉzdavica (tur.) – *im.ž.r.* djevojka koja voli da se kiti, gizda ◈*gizdavica ne muze krave*

glàbati, *prez.* glàbām – *gl.* ogovarati nekoga; jesti pomalo otkidajući ◈*glabati kost; glabati jabuku;* pren. *glabati prste* - sad nemaš ništa, ne radiš ništa; *sad one glabaju nas* - ogovaraju

gládež – *im.ž.r.* škrtost, sebičnost. ◈*ma on je gladež, ne da Bogu duše*

glȁnc (njem. *Glanz*) - *im.m.r.* sjaj, blistavost ◈*neće se ona proći dok ne istjera glanc na svakoj čaši*

glȁnc-pàpīr – *im.m.r.* brusni papir, šmirgl-papir

glàvan – *pridj.* lijep, zgodan ◈*on je baš glavan momak*

glàvita – *pridj.* lijepa, naročito lijepa ◈*Hajrija je glavita djevojka*

glàvnja, *gen. jd.* glàvnjē – *im.ž.r.* žareći komad drveta ◈*vreo ko glavnja*

glávōm (i bradom) – *pril.* lično, osobno ◈*poznajem ga, glavom i bradom*

glòba, *gen. jd.* glòbe, *gen. mn.*glòbā – *im.ž.r.* novčana kazna, šteta ◈ *platio je globu; prošao je samo s globom*

glȍbarina, *gen.mn.* glȍbarine – *im.ž.r.* novac ili druga vrijednost koja se dadne za globu ◈*golema je globarina, brate; plaćam globarinu*

glòbiti *nesvrš.*, *svrš.* oglòbiti, *prez.* glòbīm, oglòbīm – *gl.* kazniti, naplatiti globu; *pren.* nekoga odštetiti◈ *mene je poreznik oglobio; ako ne*

47 riječ *givit* ne bilježi *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; niti *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; niti *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; ali bilježi *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; i *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP "Sejtarija", Sarajevo, 2011.

odvedemo kerove na pregled, globit će nas

glògovac, *gen. jd.* glògōvca, *gen. mn.* glògovācā – *im.m.r.* veliki (pet-šest centimetara) trn od gloga ◈ *nabo sam se na glogovac*

gnjèhnuti, **gnjèknuti**, *prez.* gnjèhnēm/gnjèknēm – *gl.* pasti iznenada cijelim tijelom kao s neba ◈*s trešnje je gnjehnuo ko mijeh*

gnjȉcav – *pridj.* neraspoložen, nehoran, pun ljutnje i unutrašnje napetosti - samo što nije pukao, ni s kim ne govori ◈*ne diraj ga, vidiš da je ko gnjica; uvijek je ko gnjica*

gnjȉda, *vok.* gnjȉdo – *im.ž.r.* jajašce vaške najčešće u kosi; *pren.* čovjek koji je loš, pokvaren, nemoralan, dosadan ◈*gnjido jedna; ti si gnjida od čovjeka*

gòbalj (tal. *gőbbav*) – *pridj.* sakat, grbav, gurav, gȍba

gòbelja, *gen. jd.* gòbeljē, *gen. mn.* gòbēljā – *im.ž.r.* polutka, povijeni naplatak na točku od kola koji čini krug na paocima ◈*pukla mi je gobelja; drveni točak se drži obruč-šinom na gobeljama*

gòdīšće *šćak.* – *im.s.r.* godište

gójđa, *nom. mn.* gójđe, *gen. mn.* gójđī – *im.ž.r.* kašika od metala, lima, riječ je bila u upotrebi sve dok su bile u upotrebi drvene kašike (drvenjače), kada je taj kontekst nestao više se kašike od metala nisu zvale gójđe, već samo kašike ◈*drvenjače, gojđe, aluminij koja//meni dopa neka limen kašik-kroja* - pjes.; *u kašiki gojđi rastopi olovo pa u ćasu vode s njim - strave bi salila Alija Halilović iz Tugavića*

gòjđara, gòžđara, *gen. jd.* gòjđarē, gòžđarē, *gen. mn.* gòjđārā, gòžđārā – *im.ž.r.* gvòžđara, prodavnica predmeta i materijala od gvožđa ◈ *kupio sam u gojđari bravu ciganušu*

gòjđe, gòžđe, *gen. jd.* gòjđa, gòžđa – *im.s.r.* gvôžđe, željezo, metal ◈*baci ti to u staro gojđe*

gòjđen, gòžđen – *pridj.* gvozden ◈*gojđene pare; gojđe mu je na nogama i leži u zatvoru*

goláma, *gen.jd.* golámē, *nom. mn.* goláme, *gen. mn.* golámā (tur.) – *im. ž.r.* galáma, vika, buka, graja ◈*od ove golame ne čujem ništa; veliku je golamu Huso digao*

golámiti (tur.) – *gl.* galámiti, vikati, grajiti, ljutito i glasno nešto govoriti ◈*djed je golamio zbog zijana; iz kuće se čuje velika golama*

golámdžija (tur.) – *im.m.r.* galámdžija, osoba koja galami, koja suviše glasno, bučno i ljutito govori ◈*Bego je najveći golamdžija u selu*

golòkrak, golòkrk – *pridj.* biti bez gaća, djeca koja su hodala i do svoje 5-6 godine golih krakova a imali na sebi samo košuljicu; go

odrastao čovjek iznenada viđen u jednom trenutku ◈*ja tebe pamtim kad si golokrak po meraji trčao; golokrk je iskočio kroz prozor; njih dvoje golokraki*

golòmrazica – *im.ž.r.* suhomrazica, suha hladnoća sa mrazom ◈ *dršćo sam ko prut na golomrazici*

góljo, *gen. jd.* góljē, *gen. mn.* góljī – *im.m.r.* totalni siromah; *pren.* bijednik u duši ◈*goljo jedan; naše golje se dodvoravaju; šta se on, goljo, miješa među gazde; seljače, goljo!*

goríkār, goríkarce – *pril.* gòri, gòre ◈*idi gorikar na brdo i obiđi torove; bio sam gorikarce*

gorògan, *gen. jd.* gorògana, *gen. mn.* gorògānā – *im.m.r.* sitnija suha šljiva lošeg kvaliteta od šljive koja je bila loša i prije sušenja ◈*gorogane ću dati u kom; gorogani nisu za dućana*

góso, *gen. jd.* gósē, *nom. mn.* góse – *im.m.r.* hipokoristika od gospodar, starješina ◈*ja sam sam svoj goso; šta se praviš goso*

gȍspoja, *gen. jd.* gȍspojē, *gen. mn.* gȍspōjā – *im.ž.r.* gospođa, udata žena, ozbiljna i lijepo dotjerana žena ◈*Vasva je prava gospoja; ja vas zovem: gospojo, te gospoja, a vi nimukajet*

gȍspojica *žarg.*, *gen. jd.* gȍspojicē, *vok. jd.* gȍspojico/gȍspojice – *im.ž.r.* gospođica, djevojka, dotjerana mlada i neudata žena, u obraćanju može imati i ironičan smisao ◈*ustani, gospojice, pa usluži*

gòveče, *gen. jd.* gòvečeta – *im.s.r.* domaće govedo ◈*štala mu je ostala bez govečeta*

grabùnjati, *prez.* grabùnjām – *gl.* kucati struganjem, grebanjem ◈ *mačka grabunja po vratma, traži da joj otvorimo*

gràhorast – *pridj.* posut sivim i bijelim tačkama, pjegama prosutim poput graha ◈*ostala nam je samo jedna grahorasta kokoš*

grȁhōrka – *im.ž.r.* vrsta kokoši, siva ili crna sa bijelim graškastim pjegama

grȅb, *gen. jd.* grèba, *gen. mn.* grèbōvā – *im.m.r.* grob, mezar ◈*Ćatin greb* (lokalitet kod Kiseljaka, Tešanj) u tešanjskome kraju se gotovo više ne čuje riječ *greb*, ali se često kaže i greblje i groblje

gréba, *gen. jd.* grébē – *im.ž.r.* kajmak na ukuhanom mlijeku ili sutliji najčešće u tendžeri; najveća korist u nečemu ◈*poguzija je pojeo samo grebu; skinuo je on grebu* (*pren.* ostvario je najveću korist)

grèbača, grèbālja, *gen. jd.* grèbačē, grèbāljē, *gen. mn.* grèbāčā, grèbāljā – *im.ž.r.* naprava od daske i na jednom njenom kraju krug je ili pravougaonik oštrih metalnih kli-

naca kroz koje se provlače rukovijete lana radi njegovog čišćenja i raščešljavanja i finijeg produkta za ispredanje niti ◈*naletio je na grebaču i nagrdio se; lanenim jezicima mili kroz zubi grebače* - pjes.

grȅbēn, čèšālja, *gen. jd.* grȅbena, čèšālje, *nom.mn.* grȅbeni, čèšālje, *gen. mn.* grȅbenōvā, čèšāljā – *im.m.r.* naprava od klinaca i kratke drške koja se drži u ruci i češlja se lan sa grebače ◈*zubima grebena otimala je povazdan lan iz zubi grebače*

grȅbenati – *gl.* grebenom na grebači iščešljavati lan

grȉf, *gen. jd.* grìfa, *nom. mn.*grìfovi, *gen. mn.* grifōvā, (njem.) – *im.m.r.* konjska potkovica

grihòta *ikav.* od *grîh, gen. jd.* grihòtē, *gen. mn.* grihótā – *im.ž.r.* grijēh, grjehòta, krivnja po Božijim i svim drugim moralnim zakonima ◈ *grihota je mrve pogaziti; grihota je jetima u naslijeđu zakinuti*

grȉvina, grȉvna, *gen. jd.* grȉvinē, grȉvnē – *im.ž.r.* najčešće metalna karika, neka vrsta gajke, kojom se nešto učvršćuje napr. kosa za kosišće i sl.

gȑljina, *gen. jd.* gȑljinē, *nom. mn.* gȑljine – *im.ž.r.* dio čarape koji ide uz nogu i može dosezati do ispod koljena ◈*isplela sam stopala, još imam grljine; grljina štiti koliko i stopalo*

gȑnjāč, *gen. jd.* gȑnjāča, *gen. mn.* gȑnjāčā – *im.m.r.* drvena naprava kojom se grnu, ubacuju jabuke prilikom tučenja (stupanja) ◈*podbaci grnjač ispod stupala*

grùmpa, *gen. jd.* grùmpē – *im.ž.r.* grupa ◈*grumpa cura sve ljevša od ljevše; momci sve u grumpama putem na pijer prohode*

grùmpile – *pril.* grupno ◈*momci pristižu sve grumpile na pijer*

grȕnt, *gen. jd.* grùnta (njem. *grȕnd*) – *im.m.r.* posjed, imanje koje je u zemljišnjim knjigama u gruntovnici zavedeno na ime vlasnika ◈*ovo je moj grunt*

grùntati, *prez.* grùntām – *gl.žarg. pren.* razmišljati, biti nešto zamišljen, rješavati razmišljanjem neki problem ◈*svunoć sam gruntao šta ću i kako ću*

grùšava, grùšavina, *gen. jd.* grùšavē, grùšavinē – *im.ž.r.* prvo mlijeko poslije telenja krave, kozenja koze, ždrijebenja kobile...grušava traje do tri dana i mlijeko je gusto kao zgrušano i ljekovito za imunitet mladunčeta; od grušave bi se napravila pita grušavina ◈*dođite nam na grušavu (grušavinu)*

gȕba, *gen. jd.* gȕbē, *nom. mn.* gȕbe, *gen. mn.* gūbā – *im.ž.r.* krasta obično kad je na usni *pogrd.* gubici ◈*guba je na gubici*

gȕbav – *pridj.* koji je ogubao

gȕbica, *nom. mn.* gȕbice, *gen. mn.* gȕbīcā – *im.ž.r.* usna kod životinja (konjska gubica), pogrdno se kaže: ◈*zaveži gubicu; zatvori gubice!*

gúja, *gen. jd.* gújē – *im.ž.r.* zmija, ◈*pren. Zumreta je ljuta guja*

gujàvica – *im.ž.r.* kišna glista, trbušna glista

gulgúla, gungúla, *gen. jd.* gulgúlē, gungúlē (perz.) – *im.ž.r.* metež, vreva, gužva, početak pobune ◈*nastala je gungula*

gumeléza[48],*gen.jd.* gumelézē, *gen. mn.* gumelézā – *im.ž.r.* ljepilo za gumu

gumenjáci, *gen. mn.* gumenjákā – *im.m.r.* opanci od gume, za razliku od opanaka kožnjaka ◈*gumenjaci su dobri za bljuhavicu*

gûnj, *gen. jd.* gúnja, *nom. mn.* gúnjevi (grč.) – *im.m.r.* kratki vuneni muški kaput

gurábija, *gen. mn.* gurábījā, *dem.* gurábīca (ar.) – *im.ž.r.* okrugli slatki kolač od tijesta može imati i kocku šećera u sredini, gurabija se pedesetih i šezdesetih godina 20. vijeka nosila u gostima kao hedija (poklon) ◈*donijela mi je, draga, golemu gurabiju*

gùrbet, *gen. mn.* gùrbētā (ar.) – *im.m.r.* zapušten čovjek, neko ko je neuredan, skitnica, onaj koji živi osamljeno, ko je loše duše, sitničar, prznica, nikakav ◈*gurbetu jedan; ko da si gurbet; kloni se onog gurbeta*

gurbétluk (ar.-tur.) – *im.m.r.* življenje u tuđini s potucanjem, klošarenje, beskućnišvo, siromaštvo, pesinluk, jadnost, svaka ljudska bijeda ◈*njegov gurbetluk je neprevaziđen*

gùrsuz, ugùrsuz, *gen. jd.* gùrsuza, ugùrsuza, *gen. mn.* gùrsūzā, ugùrsūzā (tur.) – *im. m.r.* nevaljalac, lupež, nesretnik, ništarija ◈*kloni se onog gursuza; ugursuze jedan!*

gurùmluk, *gen. jd.* gurùmluka, *nom. mn.* gurùmluci, *gen. mn.* gurùmlūkā – *im.m.r.* nepravda, grijeh nešto što je činjeno nekome nažao, nakrivo ◈*nemoj Bogu gurumluk činiti*

gȕst, gȕšt (lat. *gustus*) – *im.m.r.* merak, poseban užitak, užitak koji prožima našu unutrašnjost, ćejf, naslađivanje ◈*gust mi je da te gledam; imam gust zabiti go*

gùstiti, gùstati, gȕštiti, gȕštati, *prez.* gùstīm/gùstām, gȕštīm/gȕštām (tal. *gustare*) – *gl.* kušati nešto s užitkom, prijati nešto, goditi nešto, meračiti, naslađivati se ◈*on je gustio dokle god je htio*

gustírati *nesvrš., svrš.* izgustírati, *prez.* gùstīrām (tal. *gustare*) – *gl.* ćejfiti, oćejfiti, uživati

gȕšćēr (*šćak.*) – *im.m.r.* gušter

48 riječ *gumeléza* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

gúvno, *nom. mn.* gûvna, *gen. mn.* gùvānā – *im.s.r.* gúmno, oguljen zemljišnji prostor za vršenje pšenice, zobi, ječma i sl. ◈*obijelio sam guvno; stožer na sred guvna*

gûžva, *gen. jd.* gûžvē, *gen. mn.* gûžvī – *im.ž.r.* upletena naprava od žilavog pruća (grabovine, drenovine, ljeskovine) u obliku slova *o*, služila je za spajanje jarma i pracijepa uz pomoć zavornja (drvenog klina); gužvom su se spajala i dva kolca pri ograđivanju njive prućem ◈*ograda je jaka - po tri gužve su na kolju; gužva je pukla na jarmu*

H

hàber, *gen. jd.* hàbera, *gen. mn.* hàbērā (ar.) – *im.ž.r.* obavijest, vijest, glas; nagovještaj ◈*ima li ikakvog habera; nema ni habera*

hàberdār, hàbernīk, hàberdžija (ar.) – *im.m.r.* glasonoša, vijesnik, nešto ili neko što ili ko nagovještava

hàberiti *nesvrš., svrš.* uhàberiti, *prez.* hàberīm – *gl.* prenijeti neku obavijest nekome ◈*uhaberi mi kad budeš kanio doći*

habèrsuz – *pridj.* neinformiran, nema pojma ni o čemu ◈*ma Smajo je habersuz čojk, nema veze niočemu*

hàdum, *gen. jd.* hàduma, *gen. mn.* hàdūmā (ar.) – *im.m.r.* muškarac koji ne može imati djecu ◈*Mujo Đulagin je hadum*

hǟfīfan (ar.) – *pridj.* slab, nejak, nerazvijen, nesposoban, beznačajan, boləšljiv, nikakav ◈*ma, Meho mi je nekako sav hafifan; ovo mi je sikirišće hafifno*

hafizati *nesvrš., prez.* hafizām – *gl.* nešto shvatiti; razumijevati; rješavati neki problem koji je komplikovan ◈*hafizaš li ti išta one zadatke iz matematike?*

háin, hàjin, [*im.* hàinstvo - izdajstvo, neprijateljstvo] (ar. *hā'in*, tur. *hain*) – *im.m.r.* izdajica, odmetnik, nevjernik, zlobnik, prepredenjak; ali i *pridj.* nevjeran, zloban, prepreden ◈*unatoč protumuslimanskim agitacijama koje su islamski haini raširili ipak su svjesni muslimani shvatili vrijednosti naše skupštine i pohrlili...o koju će se u budućnosti razbiti svako djelovanje islamskih haina* - Memoari - A. Mešića

haìrli, hajìrli (ar.-tur.) – *pridj.* onaj ko je dobar, poslušan, čestit, odgojen ◈*hairli dijete*

haìrlija, hajìrlija, *gen. jd.* hairlijē, hajirlijē (ar.-tur.) – *im.m.r.* neko ko

je dobar, poslušan, lijepo odgojen, neko ko je hairli ◈*ovo je moj hajirlija*

haìrsuz, hajìrsuz, *nom. mn.* haìrsuzi, hajìrsuzi (ar.tur.) – *im.m.r.* nesrećnik, propalica, nevaljalac, čovjek od koga niko nema koristi ◈*od arsuza ne možeš ništa bolje ni očekivati; od hairsuza rodio se hairsuz*

hȁj-hȕj – *pridj.* kad je neko malo budala, ili kad se misli da je neko malo nenormalan, ili se ponaša neprirodno ◈*šta je Mehemedu, je li on haj-huj?*

hàjāl-màjāl – *pridj.* izraz koji znači nesređeno stanje, ništa ni sa čim ◈*u lenguze je u kući sve hajal-majal*

hàjāt, *gen. jd.* hàjāta, *gen. mn.* hàjātā (ar.) – *im.m.r.* mala ostava pri ulazu u kuću ◈*suđe držim u hajatu*

hȁjati, *prez.* hȁjēm, *odrič.* ne hȁjēm – *gl.* mariti, interesovati se, reagovati ◈*ja ga zovem, ali on ne haje*

hàjcati *nesvrš.*, *svrš.* nahàjcati, *prez.* hàjcām, (njem. *heizen*) – *gl.* naložiti, dobro ložiti vatru, nabacati, napuniti nešto do maksimuma ◈*nahajcao je vatru, nahajcao je prisječaka punu furunu*

hàjdūk, bitvoljak, zbìtvoljak,*nom. mn.* hàjdūci, bìtvoljci, zbìtvoljci – *im.m.r.* nešto što je malo, zbijeno, zbijeni zamotuljak kučina ili vune koji je teško raščešljati; mali zgrudvani dio brašna, koji se nije razmijesio, u nekom jelu npr. puri, panduru, halvapiti, čorbi, koji se skrio kuharici dok je mijesila jelo i znak je njene kuharske slabosti ◈ *ova halampita je puna hajduka; ono dijete-zbitvoljak; vuna puna zbitvoljaka*

hajékati *nesvrš.*, *svrš.* hajéknuti, *prez.* hàjēknēm – *gl.* vikati na volove prilikom oranja na njivama, u tom hajekanju ima razdraganosti, ima rahtilske sreće što se ore i što orina dobro ide ◈*ove godine bi trebalo rano hajeknuti; haj vole kad nemaš škole; haj peronja-haj šironja; haj-haj još malo pa nestalo* - nar. izr.

hàjkara, *gen. jd.* hàjkarē *gen. mn.* hàjkārā – *im.ž.r.* neozbiljan čovjek, osoba koja svojim ponašanjem nimalo ne drži do svoga dostojanstva, stalno se glupira, pravi od sebe budalu iako to nije osim da je lakomislena, ponaša se djetinjasto, sklona je nedoličnim postupcima ◈*pusti hajkaru kraju; sam od sebe pravi hajkaru; ne vjeruj hajkari*

hàjkariti se, *prez.* hàjkarīm se, [*pril. sad.* hàjkarēći se] – *gl.* neozbiljno se ponašati, sebe izlagati ruglu, dopuštati sebi svakojaka glupiranja, ismijavanja drugih, biti uvijek radi zabave izigravan i sam tome do-

prinositi - maskariti se ◈*hajkariti se, odnosno hajkareći se nikad se nećeš uozbiljiti*

häjr, häjir, häir, *gen. jd.* häjra (ar.) – *im.m.r.* učinjeno dobro djelo za opće dobro, zadužbina, korist, sreća, dobro, hàjrāt ◈*dati nešto u hair – dati za dobro svih; hajde s hajrom i hajirli*

hajìrdžija, haìrdžija, *gen. jd.* hajìrdžijē, haìrdžijē – *im.m.r.* onaj koji je učinio neki hajr, neko dobro djelo za opće dobro, dobročinitelj ◈ *Mujo je veliki hairdžija uhajrivši njivu za džamiju*

hàjvān, *gen. jd.* hajvána, *nom.mn.* hajváni, *gen. mn.* hajvánā (ar.) – *im. m.r.* životinja, stoka, *pren.* čovjek nerazumna ponašanja ◈*od hajvana nikad insana; hajvanu jedan; drži hajvana za rogove a čovjeka za riječ*

hajvánče, *gen. jd.* hajvánčeta – *im.s.r.* s deminutivnim prizvukom (*dem.* hajvánčić) svaka jedinka od stoke (i ovca, i june, i krava, i konj, i koza...); *pren.* blesavo, neuko, nezrelo čeljade ◈*morao sam izvesti hajvanče iz štale* (prodati ga) *da bih prehranio čeljad; baš si ko hajvanče, šta to radiš?*

hàjvān-hèćim (ar.) – *im.m.r.* veterinar

häk, *gen.jd.* häka, *nom. mn.* hàkovi *gen. mn.* hàkōvā (ar.) – *im.m.r.* stečena zarada, dati u hak – davanje pod zakup, nešto što nekome pripada – njegov hak ◈*neću tuđeg haka da je tanka dlaka; bez šubhe je bábin jezik najlašnji, svatko š njime vama vîkom besjedi. Slatka braćo Bošnjaci, hak vam Omer govori* - Omer Humo

häkati, *pez.* häkām – *gl.* davati drugom jedan dio za nešto; nekome stati ukraj ◈*šta je to, čovječe, šta činiš toj ženi? Imate sedmero djece i opet ti je s trbuhom do zubi. Šta se brukate pod starost? Smajo se na to nasmija i reče joj: "Boga ti, radoznala, komšinice. Vidiš da ja svoje sjeme ne* ***hàkam*** *u tuđe bašče, kao onaj tvoj mrkonja Salko"*- prip. - *Bašča* - Hasan S. Subašić

hàksuz (ar.-tur.) – *pridj. im.* obespravljen, nepravedan, neko kome je učinjena nepravda, ko je obespravljen i zbog toga doveden u teško ekonomsko ili neko drugo teško stanje ◈*u haksuz pari nafake nema; haksuz dijetu dobro se ne piše*

hàksuziti *nesvrš., svrš.* uhàksuziti, *prez.* hàksuzīm, uhàksuzīm, [*pril. sad.* hàksuzēći] (ar.-tur.) – *gl.* činiti, učiniti nekoga obespravljenim, nanijeti mu nepravdu ◈*amidže su dijete uhaksuzile, da mu je otac živ ne bi tako podijelili zemlju*

haksùzluk, *nom. mn.* haksùzluci – *im.m.r.* učinjena nepravda prema nekom sa daljnim posljedicama ◈ *prema malodobnoj pastorki je uči-*

njen haksuzluk od strane maćehe

hàkūrčina *žarg., gen. jd.* hàkūrčinē – *im.m.r.* neznalica, neko ko je nepouzdan, mudonja, sirovina ◈ *onaj hakurčina nije znao kazati kako smo mu mi rekli; ne uzdaj se u hakurčinu*

hála, *gen. jd.* hálē, *gen. mn.* hálā (ar.) – *im.ž.r.* vanjski záhod, klòzet, nùžnīk, ćenífa, abort, WC; ◈*postoji Međunarodni dan klozeta (hala) 16. novembar; narodni izraz za: idem u halu je* - gdje i car ide pješke, *na prvi pogled, neko bi rekao da je to šala, pomalo neobičan praznik, ali nije tako. Međunarodni dan WC-a, zapravo se bavi podizanjem svijesti o važnosti higijene i progovara o čak 2,5 milijardi ljudi koji nemaju nikakav pristup sanitarnim čvorovima.* priča - *Gdje car ide pješke* - Haso S. Subašić

halabájka, *gen. jd.* halabájke, *gen. mn.* halabájkī – *im.ž.r.* čovjek koji radi na svoju štetu, krajnje je neozbiljan i neodgovoran, nepouzdan, pa ga i drugi tako tretiraju, sklon je porocima i sl. ◈*od čovjeka halabajke nemaš šta očekivati; halabajku ne možeš uhvatiti ni za glavu ni za rep*

hȁlampita, halvȁpita, *gen. jd.* hȁlampitē – *im.ž.r.* pita od umiješanog propрženog pšenišnog brašna s pekmezli vodom i poslije pečenja polivena pekmezom ◈*da je sada vruće halampite što u pekmezu pliva*

halìluk, *gen. jd.* halìluka, *nom. mn.* halìluci, *gen. mn.* halìlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* napušteni prostor koji je opustio, zapuštene kuće u kojim niko ne živi; kuća koja je nekada bila puna čeljadi i djece ponajviše a dospjela da je prazna i oronula i zaraslog dvorišta ◈*mahala Burejći su ostali haliluk i bez ijedne su duše*

halìlučina *pejor.* (ar.-tur.) – *im.ž.r.* napušteno i zapušteno zemljište koje strašno izgleda, napuštena i zapuštena kuća i dvorište ◈*od aginih čardaka i hambara halilučina isad stoji*

halìlučiti *nesvrš., svrš.* ohalìlučiti – *gl.* postajati haliluk, nestajanje života u jednom prostoru i kućama i koje potom vidno propadaju i imaju izgled strašila ◈*i Avdijina je kuća ohalilučila; ostao je na očevini da kuća ne haliluči*

hàlisati[1], *prez.* hàlišēm – *gl.* (ar. *halis* - čist, pravi, nepatvoreni, bez primjese; *tur.* iskren), u tešanjskome kraju ima pogrdno i uvredljivo značenje: jesti *nedžaset* (govna), a koristi se kad se želi izbjeći reći *jesti govna*, u svađi se često čuje *hališi;* otkud takvo suprotno značenje te riječi u tešanjskome kraju, može li se dovoditi u vezu sa riječju *hala* pa otud *halisati?* (S.G.)

hàlisati[2], *prez.* hàlišēm – *gl.* uk-

rasti, smahniti, otuđiti ◈*pazi, voli on halisati; hališući je se obogatio; to je bilo opće halisanje; on je redovno iz preduzeća halisao po nešto*

hàlhala, *nom. mn.* hàlhale (ar.) – *im.ž.r.* narukvica od zlata ili srebra u obliku krutog kruga obično ih ima više na ruci ◈*usjale se ruke što od zlatnog prstenja što od zlatnih halhala*

halòmet, *gen. jd.* halòmeta, *gen. mn.* halòmētā, – *im.m.r.* onaj ko je nespretan, na kome odjeća visi, nesređeno je obučen, neuredan, onaj koji rasipa hranu kad jed, mrvi kruh, prlja odjeću, koji ne umije čuvati stvari, pravi nered gdje god boravi, a uopće ne obraća pažnju na to što čini ◈*baš si halomet; ne budi halomet*

haltìjāt, *gen.jd.* haltijáta, *nom.mn.* haltijáti, *gen. mn.* haltijátā – *im.m.r.* metež, nevolja, nesreća, muka, mnoštvo problema ◈*u ovom haltijatu ne znam šta mi je prije činiti; spopao nas je veliki haltijat*

hàluga[1] *gen. jd.* hàlugē, *gen. mn.* hālūgā – *im.ž.r.* travuljina, neprohodna trava urasla visoka i polomljena, spletena u ostruge ◈*upao je u halugu iz koje se nije mogao sam iskopeljati; kukuruz je obuzela haluga; sve sama haluga*

hàluga[2] – *im.ž.r.* loše pripremljeno jelo, neukusno jelo ◈*ma, ne mogu onu njenu halugu (kupus) jesti*

halùgati, *prez.* halùgām – *gl.* uraditi nešto na brzinu i neuredno, nedovoljno ispravno; popašno jesti; rukom velike zalogaje stavljati u usta ◈*lijepo okopavaj kukuruz, nemoj halugati; haluga li, haluga onu pitu*

halvàluk, *nom. mn.* halvàluci – *im. m.r.* veselje ◈*doći na halvaluk; dođite mi, u mene je halvaluk*

haljínče, *gen. jd.* haljínčeta – *im. s.r.* iznosan odjevni predmet ili neka druga krpa (od nemuslimanskog stanovništva u usorskom kraju riječ *haljinče* je izgovarana bez glas *h aljinče* i *aljinka)*

hàljinka – *im.ž.r.* odjeća različite vrste; sva kućna garderoba i posteljina ◈*nemam kud sa ovolikom haljinkom; treba razabrat haljinku i popaliti je*

hàmāl, *gen. jd.* hamála, *nom. mn.* hamáli, *gen. mn.* hamálā (ar. *hammāl*, tur. *hamal*) – *im.m.r.* nosač, nečiji poslušnik, rob, radi za nekog drugog ◈*radi i vuče ko hamal; mi iz dana u dan propadamo i postajemo hamali* - Memoari - A. Mešić

hamálija (ar.) – *im.ž.r.* zarada koja se plaća hamalu za njegov rad

hamáliti, *prez.* hàmālīm (ar.) – *gl.* biti nosač, raditi kao hamal teške poslove ◈*ja sam hamalio kod*

Adem-age deset godina - priča Mustafa Bademić Kosovčić

hàmālskī – *pril.* ko hamal, raditi ko hamal, izgledati ko hamal

hàman (perz.) – *pril.* vjerovatno; skoro, vrlo skoro; moguće da jest, po svoj prilici ◈*haman će se udati noćas ona tvoja*

hämbār, *gen. jd.* hämbāra, *gen. mn.* hämbārā/hämbārovā/hämbārevā (ar.-perz.) – *im.m.r.* drvena zgrada sa oknima (spremištima za žitarice ili suho voće (šljive, hapur, orahe) ◈*koševi, hambari u Đulage su svake jeseni bila puna*

hambìrati *nesvrš.*, *svrš.* prohambìrati, *prez.* hambìrām – *gl.* nešto na brzinu uraditi, nedovoljno uredno uraditi, površno i pomalo neodgovorno nešto odraditi, olako se držati u poslu ◈*ti si ovo samo prohambirala; da ti je samo, kad radiš, hambirati*

hámelj, (u govoru nemuslimanskoga življa u tešanjskome kraju čuje se *ámelj*) – *im.m.r.* smeće, raznovrsno smeće na jednom mjestu ◈*poslije rešetanja (ređenja) pšence ostao je samo hamelj; gdje ću sa ovim hameljom*

hàmeticē – *pril.* bržebolje grupile trčati ◈*zapovijedala bi mati, a mi bismo hametice nagrnuli na prozor,* - prip. - *Mikronija* - R. Brkić

hàmoljak, *gen. jd.* hàmōljka, *nom. mn.* hàmōljci, *gen. mn.* hàmoljākā – *im.m.r.* nakupina ostatka vlakana veša u jamici pupka ◈*maljave grudi su mu svaki dan nakupile hamoljak u pupčanoj jamici*

häm-pàmuk, *gen. jd.* häm-pàmuka, *nom. mn.* häm-pàmuci, *gen. mn.* häm-pàmūkā perz.) – *im.m.r.* iščešljana pamučna tkanina na mekana bijela vlakna poput pamuka ◈ *mehko ko ham-pamuk; stavi malo ham-pamuka u uši da ne nafuraš glavu*

hàmsīn, *gen. jd.* hamsína, *nom. mn.* hamsíni (ar.) – *im.m.r.* pedesetodnevni period zime koji traje od 1. februara do 21. marta ◈nar. kazivanje - ***hamsin*** *je kazao: da me nije stid starije sestre zehmerije u mene bi lonac vode uz vatru sjedne strane vrio, a s druge strane ledio*

hámša, *gen. jd.* hámšē, *nom. mn.* hámše – *im.ž.r.* Hamša - ime žene; no u tešanjskome kraju hamša je sinonim, odnosno eufemizam, za ženski polni organ i uopšte za guzicu ◈*zasrbila je hamša; izgladnila ti hamša*

hàmur, *gen. jd.* hàmura (tur.) – *im. m.r.* smjesa nagrubo samljevenog ječma, raži, zobi i moguće nekih još žitarica radi jače prehrane stoke ◈*od hamura krava daje više mlijeka; hamurom se junci tove*

hân, *nom. mn.* hánovi (perz.) – *im.*

m.r. prenoćište, svratište, motel

hàndoprc, *gen. jd.* hàndoprca,*nom. mn.* hàndoprci – *im.m.r.* besposličarenje u nekoj hodnji, provođenje vremena u nekim sitnim, beskorisnim lutanjima ili malim zabavama ◈*otišao je u handoprc; bio si u handoprcu*

händžār, *mn.* händžāri, [*pridj.* händžārskī] (ar.) – *im.m.r.* dugi šiljasti nož s oštricama sa obje strane

hàntraga, *nom. mn.* hàntrage – *im.ž.r.* gusto i teško prohodno uraslo rastinje; gomila svega i svačega; *pren.* osoba koja se ponaša ili oblači ekscentrično bez osvrtanja na mišljenje sredine ◈*ne možeš proći od hantrage; tu ti je sada samo hantraga i nište više;* pren. *jesi li ti vidio onu hantragu Šemsu kako se danas obukla*

häntalast, [*pril.*häntalasto] – *pridj.* šlampav, nespretan, brzoplet, halometast; neko ko se nesasređeno ponaša ◈*baš si hantalast; kako to hantalasto hodaš*

hápa, *gen. jd.* hápē, *dem.* hàpica – *im.ž.r.* spravljeno jelo za dijete, kašica; *pren.* podvala i krada ◈*pojeo je zdjelu hape;* pren. *pripremio sam ja njemu hapicu; hapa je njega obogatila*

haparlàjsati, *prez.* haparlàjšēm (tur.) – *gl.* na brzinu nekoga nagovoriti na nešto, na brzinu nekoga verbalno napasti, smesti ga ◈*nisam još ni usta otvorila, a ona me je haparlajsala*

häpāš, *nom. mn.* häpāši – *im.m.r.* probisvijet, mangup, jolbahar, prestupnik ◈*druži se sa hapašima; oni hapaši su bostan pokrali*

hápiti, *prez.* hápīm – *gl.* jesti hapu

häpūr, *gen. jd.* häpūra – *im.m.r.* osušene na rižnjiće iskrižane jabuke ◈*osušio sam tri ljese hapura*

hapùrika, *gen. jd.* hapùrikē, *nom. mn.* hapùrike – *im.ž.r.* osušeni na ljesi jedan rižanj jabuke; *pren.* prazna svar, nešto u šaljivom tonu kazano ◈*svaka hapurika je lijepo osušena; jesi, dobio si hapuriku; hoćeš, dobit ćeš hapuriku* (dobit ćeš ništa)

hapùrati, *prez.* hapùrām – *gl.* nožem križati jabuke na rižnjeve i redati ih na ljesu za sušenje; kad hapurike od temperature prilikom sušenja izgore te samo ostane od hapurike napuhana kora jer se sredina od temperature istopila ◈*nahapurali smo kaničkih jabuka troljesicu sobicu; naložila sam suhovine i hapur mi je pohapurao*

hapùrdisati se, *prez.* hapùrdišēm – *gl.* uznemiriti se od vrućine, sav se oznojiti, da crkneš od vrućine ◈ *sva sam se hapurdisala*

hàrām, *gen.jd.* haráma, *nom. mn.* harámi, *gen. mn.* harámā (ar.) –

pridj. ono što nije halal, grijeh ◈*od harama nema fajde; haram ti bilo*

harámiti, *prez.* hàrāmīm (ar.) – *gl.* ne halaliti ◈*haramiti majčino mlijeko je teška majčina kletva*

harámija (ar.) – *im.m.r.* onaj koji je u haramu, razbojnik, bandit, hajduk ◈*ozbiljno se Agan zabrinuo za svog sina Zejnila da mu sa mahalskim harámijama, ćiftelijama, bećarima, zijanlijama i namiguša ma ne krene krivim putem* - prip. - *Mahala* - Hasan S. Subašić

hàrāmōsum (ar.) – *pril.* (*uzv.* kletve), prokleto mu bilo ◈*haramosum mu bilo sve što sam ga dvorila; haramosum mu moj kruh što je jeo*

háran, hárli, *komp.* hárnijī, [*pril.* hárno] (ar.) – *pridj.* sretno razgovoran, zadovoljan čovjek, lijepo odgojen, raspoložen, komunikativan ◈ *haran Suljo harno dočeka prepoznanca*

hàrdahūš – *pridj.* kad je nešto u stanju nesređenosti i raspadanja, neispravno, razvaljeno ◈*ovaj radio je hardahuš; sve mu je hardahuš*

hârčiti *nesvrš.*, *prez.* hârčīm – *gl.* trošiti veliki novac, lumpovati, rasipati se, razbacivati se s parama, prodavati zemlju, kuću i dr. pa trošiti novac ◈*harčio je godinama; svo imanje je proharčio*

harlákati, *prez.* hàrlāčēm – *gl.* neartikulisano vikati, dizati neku galamu radi skretanja pažnje ◈*harlakala je na dogana koji odnese pile*

hàrla-kùrla – *pridj.* sve je harla-kurla, ništa ni s čim ◈*harla-kurla Sinane* - u šali bi reci Husein Zlatić sinu; *sve mu je harla-kurla oko kuće*

hàrman, *gen. jd.* hàrmana, *nom. mn.* hàrmani, *gen.mn.*hàrmānā (tur.) – *im.m.r.* mjesto gdje se vrše pšenica, zob i sl., gumno, guvno ◈*harman do harmana - vršaj do vršaja - snoplje razasuto*

harmàdžik, hurmàdžik, *nom.mn.* harmàdžici, *gen. mn.* harmàdžīkā (perz.-tur.) – *im.m.r.* hurmàšica

harmùnika (grč.) – *im.ž.r.* harmonika

harmunìkāš (grč.) – *im.m.r.* harmonikaš

hȁs (ar.) – *pridj.* nešto što je pravo, stvarno, očito; biti sav, biti u pameti ◈*to se has vidi; jesi li ti has* - jesi li dobar?

hàsna, *gen. jd.* hàsnē, *nom. mn.* hàsne, *gen. mn.* hàsnī i hásnā, (ar. *häsäna*, tur. *hasna*, madž. *haszon*) – *im.ž.r.* korist, dobit, profit ◈*narod osigurava duhan od tuče i plaća 3% osiguranine a od toga ima vrlo, vrlo malu hasnu* - Memoari - A. Mešić

hàsta[49], *gen. jd.* hàstē, *nom. mn.*

---

49 *hàsta*, perzisko-turska riječ, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 852.

hàste (perz.) – *im.m.r.* bolesnik ◈ *hasta je Ibro velika, ni sira čabrenjaka ne može, - Tešanj, zapisi i sjećanja* - S. Brkić

hàstāl, *gen. jd.* hastála, *nom. mn.* hastáli, *gen. mn.* hastálā (madž.) – *im.m.r.* sto, stol ◈*pun je hastal jela svakojakih*

hastáriti *nesvrš.,svrš.* pothastáriti, *prez.* hástārīm, pothástārīm – *gl.* postavu ojačati, podložiti nekim platnom, *pren.* pojesti nešto u solidnoj količini ◈*kaput ću ti u ramenima pothastariti; Asim i družina su se dobro pothastarili Mujkinom suhovinom*

hàsret, *gen. jd.* hàsreta, *gen. mn.* hàsrētā (tur.) – *im.m.r.* interesovanje, čežnja, želja, žudnja ◈*nije ni hasret* - ne reaguje, ne interesuje ga, ne raduje se

hàsretiti se, *prez.* hàsretīm se – *gl.* pokazivati interesovanje, radovati se, pokazivati radost što nekoga vidiš ili što ti je došao ◈*ne hasreti se što ga vidi*

hasrètli – *pridj.* neko ko je po prirodi susretljiv, ko se raduje svakom i svačemu ◈*u hasretli čovjeka nafaka je dulja*

hàsum, *gen. jd.* hàsuma, *nom. mn.* hàsumi – *im.m.r.* zavidnik, onaj koji ne misli dobro drugom, zao ◈*neće što je hasum čovjek; Hamo je tebi hasum*

hàsura, *gen. jd.* hàsurē, *nom. mn.* hàsure, *gen. mn.* hàsurā (ar.) – *im.ž. r.* prostirka od ispletene mehke trstike ◈*nova hasura na sred sobe se žuti i širi*

hasùrdžija, *gen. jd.* hasùrdžijē, *nom. mn.* hasùrdžije, *gen. mn.* hasùrdžījā (ar.) – *im.m.r.* onaj koji pravi i prodaje hasure ◈*bogme i hasurdžije su digle cijenu*

hàšānje – *im.s.r.* laganje, reći pa poreći, obećati pa slagati ◈*hašanje je lošija strana čojka*

hàšati, *prez.* hàšām – *gl.* slagati, reći pa poreći, ne izvršiti obećanje ◈*čim se dasa pojavio on je počeo hašati*

hašárija – *im.m.r.* vragolan, onaj koji je obijesan, nemiran, hiperaktivan ◈*u hašarije su oči navrh glave*

hašàrijast – *pridj.* nemiran, obijesan, vragolast, hiperaktivan ◈*a jest dijete hašarijasto*

hȁšer, hȁšar (*s.r.* hȁšerēnje, hȁšarēnje) (tur.) – *im.m.r.* svesrdan trud, naročito angažovanje u nekom poslu ili za nekoga

hȁšeriti se, hȁšariti se, *prez.* hȁšerīm se, hȁšarīm se (tur.) – *gl.* truditi se, žrtvovati se, trošiti trud; hašer činiti – potpuno što rasturiti◈ *nemojte se hašeriti; svu je kuću shašerio; nogu je shašerio* (*skršio*)

hàtljav – *pridj.* neko ko je neure-

dan, nesređen, nesabran ◈*hatljavo hoda; hatljavo jede; jest hatljavo dijete*

hátur, hátar, *gen. jd.* hátura, *nom. mn.* háturi, *gen. mn.* hátūrā (ar. *hatyr*) – *im.m.r.* ćud, narav, za volju nekome ◈*nemoj majčin hatur pogaziti*

háturiti – *gl.* nekome zamjeriti, osjećati uvredu

hatùrljiv, *komp.* haturljìvījī – *pridj.* lahko uvredljiv, hujljiv ◈nar. kaže: *huja mu u dnu guzice* ◈*jest haturljiv, nisam vidio haturljivijeg čovjeka od Muje Selimova*

hàva, *gen. jd.* hàvē (ar.) – *im.ž.r.* zrak, vazduh; *pren.* praznina, beskorisnost, šteta ◈*trebu mu čiste have; sve što je radio otišlo je u havu*

hàvdika, *gen. jd.* hàvdikē, *nom. mn.* hàvdike, *gen. mn.* hàvdīkā – *im.ž.r.* biljka koja može narasti do 3 m, uskih listova, zovu je i smrdika/smrdljika jer ima smrdljiv sok

havŕljak, *gen. jd.* havŕljka, *nom. mn.* havŕljci, *gen. mn.* havŕljākā – *im.m.r.* komadićak neke hrane, najčešće mesa, koji se stavi u usta onako usput dok se kuha ili u nekoj žurbi na brzinu ◈*samo sam uzeo havrljak mesa u usta*

hâvljati, *prez.* hâvljām – *gl.* lijeno žvakati, bezvoljno jesti, ili je vreo zalogaj u ustima pa se havlja otvorenih usta da bi se ohladio ◈ *havljaš mi ko da nisi za jelo*

havȑljati, *prez.* havȑljām – *gl.* dugo zalogaj žvakati, kad stariji pogube zube pa žvaču desnama havrljajući dugo zalogaj; popašno jesti, brzo jesti ◈*ne mogu ništa razgrissti samo havrljam tamo-amo po ustima; havrlja onu pitu ko da će mu je neko ispred njega uzeti*

hàzna, *gen. jd.* hàznē, *nom. mn.* hàzne, *gen. mn.* hàznī (ar.) – *im.ž.r.* duboko zaštićeni prostor u kući u kojem se drže najvrdnije stvari, neka vrsta trezora; spremište (u magazi) u kojem su namirnice najprirodnije uskladištene u kojem je temperatura gotovo ista i ljeti i zim ◈*da je meni u njegove hazne zaviriti; puna mu je hazna masla,suha mesa i turšije razne*

haznàdār – *im.m.r.* čuvar hazne, riznice, čuvar blagajne na sultanovom dvoru i blagajni na drugim nižim nivoima u Osmanskom carstvu

házur (ar.) – *pridj.* spreman, gotov ◈nar. pj. *jeste l' hazur kićeni svatovi?*

hazùrati se, *prez.* hazùrām se [*pril. sad.* hazùrajūći se] (ar.) – *gl.* spremati se, pripremati se ◈*hazuram se za put*

hëble, häble, (*m.* hëblešina, häblešina, hëblećina, häblećina) – *im. s.r.* zanesenjak, luda ◈*jesi ko hebле; heblećino jedna!*

hèćim (ar.) – *im.m.r.* ljekar, liječnik

hedíja, *nom. mn.* hedije, *gen. mn.* hedijā (ar.) – *im.ž.r.* poklon, dar ◈ *hedija je draga da je crvav orah* - nar. izr.; *predavali su umotane hedije* - Konjanici, Bešlagić

hêgalj[50], *gen. jd.* hêglja, *nom. mn.* hêglji, hègljovi, hègljevi, *gen. mn.* hègljovā, hègljevā – *im.m.r.* neka vrsta kurble, naprava kojom se neki stroj pokreće ručno ◈*uzmi hegalj i zahegljaj (zakurblaj) tog arana; hegljao je rešetom cijeli dan; mašina je hegljala, hegljala...*

hègljati, *prez.* hègljām, [*pril. sad.* hègljajūći] – *gl.* naprazno nešto okretati, neispravan rad stroja, nazor ili otežano kretanje, rad nekog stroja koji nije podmazan ◈*mašina je hegljala*

héjbet, héjbetosum (ar.) – *pril.* mnogo, golemo, nebrojivo mnogo ◈*hejbet vojske grne; prošlo je hejbetosum vremena*

hèlāć (ar.-tur.) – *pridj.* nešto upropašćeno, katastrofalno, uništeno, totalna šteta ◈*led je bio krupan povrtaljka je helać bila*

heláćiti *nesvrš.,svrš.* **uheláćiti**,*prez.* hèlāćīm se – *gl.* propadati, upropastiti; zaprljati se, novo odijelo isprljati, unerediti se u gaće ◈*uhelaćio je novo odijelo; uhelaćio se u gaće*

heláćluk (tur.) – *im.m.r.* propast, uništenje

hèle, **hèle-hèle** – *riječ.* ili-ili; napokon; da li ◈*hele to bi; hele nejse; hele-hele je tako*

hèlem – *riječ.* dakle, onda ◈*ja njemu, helem, morado reći*

hȅm (perz.) – *vez.* kojim se izražava stav neke suprotnosti, pa ovo... pa ono...◈*hem ovako, hem onako; hem ga nahrani, hem ga i obuj*

hèsāb, *gen. jd.* hesába, *nom. mn.* hesábi (ar. *hesap*) – *im.m.r.* razumnost, dozvati se razumu, svjesnosti ◈*podaj se hesabu*

hèvta, hèfta (grč. *hepta*-sedam) – *im.ž.r.* sedmica, tjedan

hevtàluk, heftàluk – *im.m.r.* sedmična plata, sedmična zarada

hevtènjača, heftènjača (grč.) – *im.ž.r.* kiša koja pada potiho i bez izgleda da će prestati ◈*hevtenjača*

---

50 riječ *hêgalj* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić Nakladni zavod MH. Zagreb. 1988: *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik. Sarajevo. 2007: *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*. Alija Isaković. Svjetlost, Sarajevo. 1991: *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić. Sarajevo. 1999:*Rječnik bosanskog jezika*. Dževad Jahić, IP" Sejtarija". Sarajevo. 2011: rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989: *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Dinđić. doc. dr. Mirjana Teodosijević. prof. dr. Darko Tanasković. Turkudil Kurumu. 1985.

prestati ne zna

hìća, *gen. jd.* hićē, *nom. mn.* hiće – *im.ž.r.* žurba, hitnja ◈*u saće nema hiće*

hȉč hàber (tur. *hič*-ništa, nikako) – *nar. izr.* ne haje, ne pušta glasa, ni mukajet ◈*vala brate, ja se ogluših vičući i psujući na ovu kopilad, a oni ni hič hàber* - prip. - *Djeca* - Hasan S. Subašić

hìlna, hinla, *gen. jd.* hilnē, *nom. mn.* hilne, *gen. mn.* hilnī (ar.) – *im. ž.r.* provesti svoju hinlu, provesti svoju čudnu narav, svoju naopaku ćud, podmuklost, himbenost, prepredenost ◈*svi smo njegovu hilnu trpjeli*

hìljaga, *gen. jd.* hiljagē, *nom. mn.* hiljage, *gen. mn.* hiljāgā – *im.ž.r.* velika kiša, jaka kiša, duže padanje snijega, nevrijeme ◈*hiljagom se ne može putovati; velika se hiljaga proli*

hìmber, *gen. jd.* himbera (njem.) – *im.ž.r.* sok od maline ili ruže ◈ *himber-malina*

hínja, *gen. jd.* hínjē, *nom. mn.* hínje, *gen. mn.* hínjā – *im.ž.r.* osoba koja se pretvara, podla, pokvarena, neiskrena, podmukla, naizgled dobra i ljubazna ◈*ona hinja od čovjeka*

hînjski – *pril.* neiskreno, podlo, podmuklo, pretvarano ◈*on je to hinjski uradio*

hìse, *gen. jd.* hiseta, *nom. mn.* hiseta, *gen. mn.* hisētā (ar.) – *im.s.r.* dio zemljišta, njiva izdijeljena na hiseta (dijelove), dio nečega što pripada nekome ◈*u njivi ima svaki brat svoje hise; da svako dobije svoje hise* - Čekmedža, H. Danović

hȉtar – *pridj.* brz, čust, čestit

hȉtro – *pril.* brzo, na brzinu

hìzmet, *gen. jd.* hizmeta (ar.) – *im.m.r.* pomoć, usluga; služenje nekoga ◈*treba im hizmet; ne mogu bez hizmeta*

hìzmetiti, *prez.* hizmetīm (ar.) – *gl.* služiti nekoga ko nije sposoban ◈*oboje su garibi pa ih hizmeti jedna žena*

hizmèćār, *gen. jd.* hizmećára, *nom. mn.* hizmećári, *gen. mn.* hizmećārā (ar.) – *im.m.r.* onaj koji hizmeti (služi) nekoga ◈*zemlja hoće hizmećara; hizmećari su iz šume navozili na obalu debele trupce* - Konjanici, Bešlagić

hizmećàrica, hizmèćārka, *gen. jd.* hizmećàrice, hizmèćārkē (ar.) – *im.ž.r.* služavka ◈*našla sam hizmećaricu da mi materi hizmeti*

hizmećáriti, *prez.* hizmèćārīm (ar.) – *gl.* služiti, radi kao sluga, raditi kao hizmećar

hlèpiti, *prez.* hlèpīm – *gl.* iznenada snažno pasti, udariti nečim po nečemu, *pren.* pogriješiti unatoč dugom odlučivanju i razmišljanju ◈*hlepio je vratima; hlepio je ko šakom po*

govnu

hlépiti, *prez.* hlépīm – *gl.* jako željeti, čeznuti za nečim; žuditi

hlìniti, *prez.* hlìnīm – *gl.* plakati, sliniti; najčešće se koristi za lažno, licemjerno, pritvorno plakanje, tobože žaljenje zbog nečega, ali i za iskreni plač zbog počinjene sopstvene greške, obično se misli na osobu koja negdje sklonjena od drugih plače ◈*eno je tamo iza kuće hlini; nema fajde hliniti*

hlònuti, *prez.* hlònēm – *gl.* naglo se srušit, kad neka veća ploha padne, nešto naglo zaudari ◈*hlone smrad; hlone vjetar; hlonula su pritvorena vrata*

hljópo, *gen. jd.* hljópē, *nom. mn.* hljópe – *im.m.r.* velike mokre i teške pahulje snijega ◈*pada hljopo cijeli dan*

hȍblić *dem.*, *gen. jd.* hȍblića, *nom. mn.* hȍblići, *gen. mn.* hȍblīćā, (njem. *Hóbel*) – *im.m.r.* manja alatka za ravno hoblanje, glačanje drveta ◈*hoblićom poravnaj prozorske štafle*

hȍblati, hȍblovati, *prez.* hȍblām [*pril. sad.* hȍblajūći] – *gl.* glačati drvo, blanjati

hòdēr *imper.* hòdēra – *gl.* dodi, hodi ovamo, približi se da ti nešto kažem ◈*hodera da ti nešto šapnem*

hòđa, *gen. jd.* hòđē, *nom. mn.* hòđe – *im.ž.r.* idenje, hodanje - ovaj oblik u narodnom govoru obavezno ide uz loše vrijeme, u vremenske neprilike, kad je kišno vrijeme, kad je veliki snijeg, kad pada ledena kiša ◈*zla hođa; od hođe zavisi hoćemo li doći*

hòlcati *nesvrš.*, *svrš.* zàholcati, *prez.* hòlcām, zahòlcām, [*pril. sad.* hòlcajūći] – *gl.* u jednakom intenzivnom ritmu; zanijeti se u poslu koji se odvija efikasno ◈*mašina se zaholcala i radi li radi; mi smo se zaholcali i dosta uradili*

holúja, *gen. jd.* holújē, *nom. mn.* holúje, *gen. mn.* holújī/holújā [*inf.* holújiti/zaholújiti] – *im.ž.r.* snažan vjetar, vjetar s kišom, oluja

hòra, *gen. jd.* hòrē, *nom. mn.* hòre (grč.-lat.) – *im.ž.r.* pravo vrijeme za rad, ugodno raditi, pala kiša pa usjalo sunce ◈*pala kiša - pala hora*

hóran – *pridj.* raspoložen

horgòvān (perz.) – *im.m.r.* jorgòvān

hórka, *gen. jd.* hórkē, *nom. mn.* hórke, *gen. mn.* hórkī, hórkā – *im.ž.r.* vrsta narodnog kola ◈*zaigrajmo horku*

hô-rük – *uzv.* uzvik za zajedničko podizanje tereta; činiti nešto na brzinu ◈*napravio je kuću ho-ruk sistemom*

hòšaf, *gen. jd.* hòšafa, *nom. mn.* hòšafi, *gen. mn.* hòšāfā, (perz.) – *im. m.r.* zahlada, kompot, završno jelo obično je to nešto slatko; *pren.* zna-

či neki kraj ◈*nemoj mi ručka bez hošafa; to je tako i hošaf*

hòštapler, hòhštapler, *gen. jd.* hòštaplera, *nom. mn.* hòštapleri, *gen. mn.* hòštaplērā, [*ž.* hòštaplērka/hòhštaplērka] (njem.) – *im.m.r.* prevarant, prevarantica, frajer, fakin, neradnik ◈*zaljubila se u onog hoštaplera*

hrȁlje *plur. tantum, gen.* hrâljā – *im.ž.r.* ralje, prevelika usta; usta koja govore preglasno; usta koja lažu ◈*bolje ti je zatvori te hralje*

hȓg, *gen. jd.* hŕga, *nom. mn.* hŕgovi, *gen. mn.* hŕgōvā, *dem.* hrščić – *im. m.r.* iskružena tikva kojom se kvači voda, nekad se iz hrga pila voda ◈ *hrgom vodu kvačismo*

hȑka, *gen. jd.* hȑkē, *nom. mn.* hȑke, *gen. mn.* hȓkā (ar.) – *im.ž.r.* debela i topla ženska pamučna crna gornja odjeća; *pren.* ružna i iznosana teška odjeća ◈*nevjesta je obukla novu i gajtančićima ukrašenu hrku; kada ću jednom zamijeniti ovu hrku*

hrljúdati, *prez.* hrljúdām [*pril. sad.* **hrljúdajūći**] – *gl.* bolovati, nemoćno se kretati, posrtati ◈*on dugo hrljuda*

hȓndati, *prez.* hȓndām [*pril. sad.* **hȓndajūći**] – *gl.* voziti se po neravnom, grubom terenu, drndati ◈*hastu su vozili po kaldrmi hrndajući volujskim kolima do Tešnja*

hŕnjak, *gen. jd.* hŕnjka, *nom. mn.* hŕnjci, *gen. mn.* hŕnjākā – *im.m.r.* uškopljen junac

hȑsuz, *gen. jd.* hȑsuza, *nom. mn.* hȑsuzi, *gen. mn.* hȑsūzā (tur.) – *im. m.r.* lopov, onaj koji hoće ukrasti ◈*hrsuze jedan; ti si hrsuz nad hrsuzima*

hrsùzluk, *gen. jd.* hrsùzluka,*nom. mn.* hrsùzluci, *gen. mn.* hrsùzlūkā (tur.) – *im.m.r.* lopovluk, krađa ◈ *družeći se s hrsuzom uči se hrsuzluku*

hȑšum, *gen. jd.* hȑšuma, *nom. mn.* hȑšumi, *gen. mn.* hršūmā (perz.) – *im.m.r.* sručiti bijes, galamu, poviku na koga ◈*pijana glava hršum čini djeci, ženi i komšiluku*

hrȕlja, *gen. jd.* hrȕljē, *nom. mn.* hrȕlje, *gen. mn.* hrûljā – *im.ž.r.* rulja

hrȕmati, *prez.* hrȕmām [*pril. sad.* hrȕmajūći] – *gl.* positno drobiti zubima u ustima; žvakati koštunjavo voće a da se pritom čuje drobljenje zubima ◈*konj je hrumao iz zobnice mješavinu kukuruza i zobi; hrumajući lješnjake šutio je i mislio*

hrȕpiti, nàhrupiti, *prez.* hrȕpīm/nàhrupīm – *gl.* iznenada doći, neočekivano se pojaviti ◈*u avliju čovjek nepoznati nahrupio* - leg. - *Šećer mezar* - K. Lj.

hùbet, *gen. jd.* hùbeta, *nom. mn.* hùbeti, *gen. mn.* hùbētā – *im.m.r.* nasilnik, postojala je uzrečica: *hubete jedan,* kao ukor za nasilničko po-

našanje

húda – *pridj.* kad je neko ko siroče, jadno, za sažaljevanje ◈*ono dijete je huda i golo i boso*

húditi, *prez.* húdīm [*pril. sad.* húdeći] – *gl.* muku mučiti, snužden - iznutra nešto teško proživljava, ćutati tužno, sam sa sobom proživljavati neku bol ◈*majka misli, sluti, boli hudi* - K. Lj.

hùdnica, *gen. jd.* hùdnicē, *nom. mn.* hùdnice, *gen. mn.* hùdnīcā – *im. ž.r.* jadnica, nesretnica ◈*čekala ga je hudnica cijelo vrijeme*

hùdnjāk, hùdnīk, *gen. jd.* hùdnjāka, *nom. mn.* hùdnjāci *gen. mn.* hùdnjākā – *im.m.r.* jadnik, nesretnik, samotnjak ◈*on hudnjak nema nikoga*

hûdo – *rij.* vraga ◈*jest hudo* (jest vraga)

hudòvica, *gen. jd.* hudòvicē, *nom. mn.* hudòvice, *gen. mn.* hudòvīcā – *im.ž.r.* žena čiji je muž umro, udovica

hȕdžara, hȕdžera, *gen. jd.* hȕdžarē, *nom. mn.* hȕdžare, *gen. mn.* hȕdžārā (tur. *hüdžre*) – *im.ž.r.* mala mračna prostorija, koliba, hȕdžera

hȕja, *gen. jd.* hȕjē, *nom. mn.* hȕje, *gen. mn.* hȕjā (perz.) – *im.ž.r.* ljutnja, srditost, stanje naljućenosti

hùjljiv, hujàli (perz.-tur.) – *pridj.* neko ko je ljut, ko se brzo naljuti ◈ *dobra je cura, ali je hujljiva*

hùjhud, *gen. jd.* hùjhuda, *nom. mn.* hùjhudi, *gen. mn.* hùjhūdā – *im.m.r.* lahkomislen, neko ko je opčinjen, zaluđen (nekom magijom, zapisom) ◈ *viđaj, brate, šta u njojzi piše, viđaj, brate, čuda velikoga, viđaj brate, hujhudove glave,...s čim je Hata Maglaj zamutila,* nar. pj. *Kolo igra na Kazanferiji*

hùktati, *prez.* hùkćēm [*pril. sad.* hùkćūći, hùktajūći] – *gl.* moliti se bogu stalnim i strasnim zazivanjem njegova imena ◈*Mujo samo klanja i hukće, a vamo komšija nikakav; samo klanjajući i huktajući nećeš puno imati, moraš i raditi*

hùle, *gen. jd.* hùleta – *im.s.r.* podmuklac ◈*ide ko hule; jesi ko hule*

hùncut (njem.) preko (madž. *hunczut*) – *im.m.r.* hulja, nitkov; u našem jeziku ima i blaže značenje: obješenjak, vragolan, vjerovatno prema (njem. *Hund-smut*) - pasja ćud, obijest

hunjèrluk, *gen. jd.* hunjèrluka, *nom. mn.* hunjèrluci, *gen. mn.* hunjèrlūkā – *im.m.r.* opća nesređenost, neurednost, nekorektnost u odnosima prema drugima ◈*njegov hunjerluk sve govori*

hûntati, *prez.* hûntām [*pril. sad.* hûntājūći] – *gl.* govoriti kroz nos, nerazgovjetno izgovarati neke glasove ◈*huntajući govori, hunta kad govori*

I

ìbret, *gen. jd.* ìbreta, *nom. mn.* ìbreti, *gen. mn.* ìbrētā, (ar.) – *im.m.r.* čudo, čuđenje, iščuđivanje; puno, silno mnogo, mnoštvo, nebrojeno ◈*ljudi se ibretu ibretili; ibretu se ibretiše; ibret vojske što osvaja; kazao sam to radi ibreta* - Čekmedža, H. Danović

ìbretiti se, *prez.* ìbretīm se, [*pril. sad.* ìbretēći] – *gl.* čuditi se, iščuđivati se ◈*ljudi se čudu ibretili*

ìbrīk, *gen. jd.* ibríka, *nom. mn.* ibríci, *gen. mn.* ibríkā (tur.) – *im.m.r.* bakrena posuda za vodu amforasta oblika, uska grla sa poklopcom kroz koji se ulijeva voda i sa dugom uskom pipom kroz koju se pije ili izliva voda ◈*ibrik vode pa u hal hitro hodi* - pjes.: kašike i čanci, jedan manji i jedan veći ibrik - Konjanici, Bešlagić

ìčel, *gen.* ìčela – *im.m.r.* čisto nešto bez primjesa i razređivanja, čist sok iz jabuke, zdravo drvo ◈*ičel šira; sok od ičela; pekmez od jabukova ičela, pošto se znao pekmez upjecati i od šire od pripjeranog dropa; sva su drva ičel cjepanica*

ìčkija, *gen. jd.* ìčkijē, *nom. mn.* ìčkije, *gen. mn.* ìčkījā (tur.) – *im.ž.r.* čežnja, želja koja dušu i srce golica, nešto što nam radoznalost izaziva, strasna želja za nečim ili nekim, ◈*ispredale su se bajkovite priče nitima mašte i njene ičkije; imam ičkiju za tim*

ìćrām, ićrámluk, ìkrām, *gen. jd.* ićráma, ićrámluka, ikráma, *nom.mn.* ićrámi, ićrámluci, ikrámi, *gen. mn.* ićrámā, ićrámlūkā, ikrámā [*pridj.* ićrámli] (ar.-tur.) – *im.m.r.* čast, počast, doček, ugošćenje, ljudska dobrota ◈*propašćeš od ićramluka; ićramluk ih krasi*

ićrámiti, *prez.* ìćrāmīm, [*pril. sad.* ićráměći] (ar.-tur.) – *gl.* ugošćavati, gostiti nekoga zdušnije, iskazivanje dobrote, časti, počasti prema nekome i biti sklon tome ◈*ićramiti treba ali ne treba prigoniti*

idáretiti, *prez.* idáretīm, [*pril.sad.* idáretēći] – *gl.* izdržavati, opskrbljivati, pomagati ◈*ja sam ih idaretila koliko sam mogla; dužan je roditelje idaretiti*

ìdet (ar. iddä, tur. iddet) – *im.m.r.* priček ili vrijeme čekanja udovice koje traje 4 mjeseca i 10 dana da bi mogla sklopiti novi brak po šeri-

jetskom pravu (*iddet talak* - razvod ili puštanje žene; *iddet mevli*-ostajanje bez muža smrću muža ◈*ako se muslimanka vjenča u idetu bio idet mevli ili idet talak taj brak će se proglasiti nevaljalim i naredit će se rastava braka, također će se kazniti i muškarac koji je znao za idet žene pa ju je uprkos toga vjenčao* - Memoari - A. Mešić

ìđesti, *imper.* iđédi, *prez.* iđédem – *gl.* izjesti, *imper.* izjedi, pojedi ◈*evo ti iđedi ovu jabuku*

ìđedina – *im.ž.r.* izjedina, ono što je ostalo kao otpad od pojedenog

ìđedine, *gen.* iđedīnā – *im.ž.r.* izjedine, ostatak koji ostaje iza stoke od kukuruzovine, sijena ili slame ◈*izbaci iđedine iz jasala; treba zapaliti iđedine*

ìgrānka, *gen. jd.* ìgrānkē, *nom. mn.* igrānke, *gen. mn.* ìgrānkī – *im.ž.r.* noćna omladinska zabava - šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog vijeka svako selo je organiziralo igranku jedan dan (uveče) u sedmici kada igranke nema u drugim susjednim selima; prvobitno je to bilo uz fenjere na nekim seoskim merajama, zatim uz struju u čitaonicama, pa u seoskim domovima kulture; zabava se odvijala prvobitno uz svirku svirača (harmonikaša), zatim uz ploče i gramafon i kasnije uz muzičke bendove

ìhmāl, ihmáluk (tur. *ihmal*) – *im. m.r.* otezanje, oklijevanje, nebriga, nehajnost, nemar ◈*njegov ihmaluk će mu glave doći*

ihmáldžija – *im.m.r.* onaj ko oteže, oklijeva, koji je nemaran

ihmáliti – *gl.* zatezati, oklijevati, zanemarivati ◈*sa namazom ne ihmali*

ihtìjār, *gen. jd.* ihtijára, *nom. mn.* ihtijári, *gen. mn.* ihtijárā (ar.) – *im. m.r.* starac kome je potrebna socijalna i medicinska njega

ìlādž, *gen. jd.* iládža (tur.) – *im.m.r.* lijek, traženje spasa, lijeka, pomoći; lječilište ◈*kad se čovjek dokopa bolesti, valja tražiti iladža ako treba i u Abesiniji*

ìlum, *gen. jd.* iluma, *nom. mn.* ilumi, *gen. mn.* ilūmā (ar.) – *im.m.r.* znanje, nauka, naobrazba ◈*hafiski je ilum golem*

imánsus, *gen. jd.* imánsusa – *im. m.r.* vrsta sira čabrenjaka ◈*sir čabrenjak zvani imansus* - Memoari - A. Mešića

inád – *im.m.r.* svada licem u lice između dvoje ili više lica

ináditi se *nesvrš.,svrš.* poináditi se, *prez.* ìnādīm se [*pril. sad.* ináděći se] (tur.) – *gl.* svađati se, licem u lice žučno prepirati se govoreći jedno drugom klevetničke riječi ◈*njih dvije su se sičkile poinadile; neće Hajra da radi, haj već se s majkom*

inađi - nar. pj.

ìnoća, *gen. jd.* ìnoćē, *nom. mn.* ìnoće, *gen. mn.* ìnōćā – *im.ž.r.* druga žena pored postojeće, oženiti ženu na ženu - međusobno su one inoće ◈*u Aǵe Kadića iz Dobropolja inoće Alema i Lejla su se slagale*

inovjérac, *gen. jd.* inovjérca, *nom. mn.* inovjérci, *gen. mn.* inovjérācā [*ž.* ìnovjērka] – *im.m.r.* nevjernik ◈*često bi neki i pripadnika druge vjere nazivali inovjercem; on je oženio inovjerku; on je inovjerac ali je dobar čovjek*

insaníjet, *gen. jd.* insaníjeta, *nom. mn.* insaníjeti *gen. mn.* insaníjētā – *im.m.r.* ljudskost, ljudska dobrota, sve što je dobro u insanu ◈*vidimo mi tvoj insanijet*

ìntačiti *nesvrš.,svrš.* zaìntačiti, *prez.* ìntačīm, zaìntačīm (tur.) – *gl.* inatiti se, uporno nešto tražiti, insistirati da se nešto ispoštuje ◈*stani, šta si zaintačio toliko, popusti malo*

inđìnīr (fr. *ingenieur*) – *im.m.r.* svršenik visoke škole u oblasti tehničkih i prirodnih nauka, stručnjak, inžènjēr/inžìnjēr ◈*on ima, draga, puno škole i neki je inđinir*

ipipàlā, pipàlā – *pril.* nema ništa, potpuno, totalno bez imovine; bez ičega ◈*on je puka sirotinja, pipala; nemam para uzase, u džepu, ipipala, ni forinte*

ìsān, *gen. jd.* isána, *nom. mn.* isáni, *gen. mn.* isánā (ar.) – *im.m.r.* ìnsān, čovjek, osoba ◈*ja deverli isana; isan od isana se razlikuje*

ìsānski (ar.-tur.) – *pril.* insanski, ljudski, sve što je poštenje i čojstvo ◈*nije isanski* (nije ljudski)

ìshāl, *gen. jd.* ishála, *nom. mn.* isháli – *im.m.r.* sraćka, proliv, proljev ◈*hevtu, evo, ishal me muči; suho voće je dobro protiv ishala*

ishavéstiti *svrš.*, *prez.* ishavéstīm – *gl.* ispametiti, izluditi, izluđivati ◈*ono će me dijete ishavestiti*

ishàvēšćen – *pridj.* dekoncentriran, izbezumljen, totalno zbunjen, izluđen ◈*Haso je ishavešćen - ne zna šta govori; (pril.* hoda ko *ishavešćen*

ìshodnjī – *pridj.* odjeća ili obuća koja se oblači samo kad se ishodi, izlazi u grad ili na neko drugo važno javno mjesto, svečanost i sl. ◈*čuvaj te ishodnje haljine - ne može se što u lužinu to i u družinu* - nar. izr.

ìskamčiti *svrš.,nesvrš.* kámčiti, *prez.* ìskamčīm, kámčīm [*im.* kámčenje] – *gl.* napokon nešto ostvariti, dobiti, često moliti za nešto, uporno nešto tražiti ◈*onaj naš susjed samo kamči - daj ovo, daj on; dojadilo mi je njegovo kamčenje; napokon sam iskamčio penziju*

ispičùtura – *im.ž.r.* pijanica, pijanac, pijandura ◈*Husein je bio neradnik i ispičutura; sačuvajte, Bo-*

že, neradnika i ispičuture

ìspisnīk, *gen. jd.* ìspisnīka, *nom. mn.* ìspisnīci, *gen. mn.* ìspisnīkā – *im.m.r.* vršnjak, istog godišta ◈*ja i Salih smo ispisnici i zajedno smo i narukovali*

ìsprdak, *gen. jd.* ìsprtka, *nom. mn.* ìsprci, *gen. mn.* ìsprdākā – *im.m.r.* posljednje dijete koje je rođeno nakon nekoliko djece, mizimče, pozno dijete; pogrdan naziv za malo i neposlušno dijete pa i takvog odraslog čovjeka ◈*šta hoće onaj isprdak; šta se trsi onaj isprdak; onaj isprdak me ne posluša*

ìsprva, spȑva, ìsprvē, spȑvē – *pril.* ispočetka, otprve, iz prvog pokušaja ◈*počni čitati sprva priče; isprva si drukčije govorio; pogodio je isprve*

istabíriti *svrš.* protabíriti, *nesvrš.* tabíriti, *prez.* istàbīrīm, protàbīrīm, tabírīm (ar. *taabir*-tumačenje) – *gl.* protumačiti, nešto izanalizirati, tumačiti nečije poruke, neke zagonetnosti i nešto što je teže razumjeti ili shvatiti ◈*de ti meni, Fajzo, rastabiri kako smo rođaci moja cura i ja*

istìkāt, *gen. jd.* istikáta, *nom. mn.* istikáti, *gen. mn.* istikátā – *im.m.r.* nemoć, slabost, iscrpljenost, istekāt, istakāt ◈*istikatila me operacija*

išćerati *šćak.*, *prez.* išćerām – *gl.* istjerati

ìstor – *pril.* istom, taman toliko, taman ti može, nešto što je kao po mjeri ◈*narastao si, sine, istor ti je i bratovo odijelo*

išáret, *gen. jd.* išáreta, *nom. mn.* išáreti, *gen. mn.* išárētā (tur.) – *im. m.r.* predosjećaj, nagovještaj, znak, bešàret ◈*ti meni samo išaretom; imala sam išaret da će se to desiti*

išáretiti *nesvrš.*, *prez.* išáretīm – *gl.* predosjećati, davati nekome neki znak najčešće tajno ◈*ja sam mu išaretio ali nije me razumio; išaretim da će nam večeras doći*

išćēm *prez.*, *mn.* ìšću, *imp.* ìšći – *gl.* tražim

išćil, *gen. jd.* ìšćila, *nom. mn.* ìšćili, *gen. mn.* ìšćīlā (ar.) – *im.m.r.* čežnja, želja, naslućivanje

išćiliti, *prez.* ìšćilīm [*gl. im.* išćiljēnje] (ar.) – *gl.* čeznuti, željeti, sa zadovoljstvom budno praćenje ◈*išćilim dok protivnik potkriva prsten u igri prstena; ovaj put sam dobro išćilio; išćiliti je svojevrsni užitak*

ištāh, *gen. jd.* ištáha, *nom. mn.* ištáhi, *gen. mn.* ištáhā (ar.) – *im.m.r.* strasniji užitak, veća želja, uživanje koje je svakog trenutka sve veće ◈*ištah mi je kusati sutliju; ištah su mi usne tvoje*

ištáhiti, *prez.* ištáhīm – *gl.* strasnije dočaravati sebi užitak i nastojati da on duže traje, uživati u nečemu za čim se željelo ◈*ištahiti u jelu; iš-*

tahiti u ljubavnom činu

izájdi *imper.* – *gl.* izađi

izàkučēr – *pril.* iza prekjučer, iza tri dana ◈*to je bilo izakučer*

izbirìkati *svrš.* nabìrikati, *nesvrš.* bìrikati, *prez.* izbirìkām, nabirìkām, bìrikām – *gl.* nešto nekako riješiti, nešto nekako namiriti ◈*nabirikali smo da to bude tako; nekako smo nabirikali para baš koliko je trebalo*

ìzbiti *svrš.*, *prez.* ìzbijēm – *gl.* istući ◈*najbolje bi bilo, brate, da ti izbiješ svoju djecu kako bi se i moja prepala* - prip. - *Mahala* - Hasan S. Subašić

izminúće, *gen. jd.* izminúća (od *gl.* minuti) – *gl. im.* minulo vrijeme, vrijeme koje prolazi ◈*roditelji ili skrbnici obavezuju se da će dijete u sjerotištu ostati 5 godina te prije* ***izminuća*** *tog roka ne mogu dijete iz zavoda izvaditi* - Memoari - A. Mešić

ìzmiti se, mìti se, *prez.* ìzmijēm se/mijēm se – *gl.* prati kosu, žene bi rasplele pletenice, u toplu vodu bi stavile grumen ćila i tako umlačenom vodom bi izmile (*oprale duge kose*), u nedostatku ćila gazom (petrolejom) bi namazale kosu da bi je lakše iščešljale (raspravile), zatim bi je uplele u dvije pletenice ◈*u bosanskoj tradiciji: kosa se izmiva, lice se umiva, ruke peru* - Isaković

ìzor, *gen. jd.* ìzora, *nom. mn.* ìzori, *gen. mn.* ìzōrā – *im.m.r.* dati nekome vola ili dva na izor znači dati da taj neko hrani volove i obavi orinu sebi i vlasniku volova, a zaradu od orine nekome drugom međuse podijele

ìzorskī (vo) – *pridj.* dati nekome vola u najam da ga hrani te orinu spremi sebi i vlasniku vola, a zaradu od orine drugome dijeli s vlasnikom ◈*mršav ko izorski vo; teško njemu ko izorskom volu*

ìzun, *gen. jd.* ìzuna, *nom. mn.* ìzuni, *gen. mn.* ìzūnā (ar.) – *im.m.r.* sa znanjem, sa dopuštenjem, dopustiti da se nešto uradi sa nečijim znanjem ◈*daj mi svoj izun* (dozvolu)

ìzvaktiti *svrš.* (ar.) – *gl.* proći rok, *izvaktit će mi podne namaz; izvaktilo je to vrijeme, moj Ibraga*

ìžđikati *svrš.*, *prez.* ìžđikām – *gl.* visoko narasti, brzo izrasti, razviti se u visoko, krupno i jedro dijete ili mladića ◈*onaj tvoj, dedo, unuk ižđikao u čitavog momka*

J

jä[1] – *vezn.* ili-ili...◈*jä ti, jä ja, jä neko drugi*

jä[2] – *potvrdna riječca* ◈*jesi li ti ovo uradio? ja* (jesam)

jäbukovača[51], *gen. jd.* jäbukovačē, *nom. mn.* jäbukovače, *gen. mn.* jäbukovāčā – *im.ž.r.* slatka pita od jabuka ◈riječ *jàbukovača* je jedna od svega trinaest riječi koliko je Alija Isaković u svom *Rječnik karakteristične leksike u bosnskome jeziku* spomenuo i pored njih napisao *Tešanj*. Zašto je Isaković to apostrofirao? Znači li to da se ta riječ čuje samo u tešanjskome kraju, a drugdje u Bosni i Hercegovini ne čuje što bi za riječ *jàbukovača* bilo nevjerovatno

jádo, *gen. jd.* jádē, *nom. mn.* jáde, *gen. mn.* jádā – *im.m.r.* jadnik, onaj čiji je život jadan, onaj koji je za sažaljevanje u svakom pogledu pa i u ironičnom smislu ◈*e, jado moj, ti misliš da si pokupio svu pamet*

51 *jàbukovača* – riječ bilježi, i pored nje piše *Tešanj, Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku,* Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 185.

jàgle *plur. tantum, gen.* jàgālā – *im.ž.r.* vrsta jela koje se pravi od ukuhanog prebijenog (grubo mljevenog) kukuruza bjelića, jagle se jedu ohlađene prelivene pekmezom a mogu i bez pekmeza kao slane jagle ◈*ne pamtim kad sam zadnji put jela jagala; bilo je i slanih i slatkih jagala*

jàglati, *prez.* jàglām – *gl.* nešto nakrupno mljeti, rezati, djelati i sl. a trebalo bi nasitno; nešto uraditi površno i sa greškama ili s propustima ◈*mlin je počeo naglo jaglati mlivo pa je mlinar Arif morao intervenisati zaustavivši žrvanj; počeo si jaglati u kopanju ovog graha, ostavljaš travu, brate*

jàgluk, *gen. jd.* jàgluka, *nom.mn.* jàgluci, *gen. mn.* jàglūkā (tur.) – *im.m.r.* rubac izvezen svilom u jednom ili u sva četiri ćoška ◈*vezen jagluk izgubio* nar. pj. *Rasla tunja* - pjesmu zabilježio 1893. godine u Tešnju, Ljudevit Kuba

jȁh – *rij.* da, jest ◈*jah, jah, moj Ćamile, tako je to; jah, šta ćeš, tako je to*

jȁka, *gen. jd.* jȁkē, *nom. mn.* jȁke, *gen. mn.* jâkā, *dem.* jȁčica/jȁkica (tur.) – *im.ž.r.* kragna, okovratnik ◈ *smrt je bliža od jake za vratom; uhvatio ga je za jaku*

jàkako – *pril.* dakako, sigurno, bez sumnje, bezbeli ◈*i ti ćeš s nama, jakako*

jȁko (tur.) – *pril.* sad, odmah, istom sad ◈*jako Smajo bi, i izgubi se; dolazi jako ovamo*

jȁl – *vez.* ja li ◈*jal ti, jal ja, jal on*

jȁla, *gen. jd.* jȁlē, *nom. mn.* jȁle, *gen. mn.* jâlā, *dem.* jȁlica (tur.) – *im. ž.r.* veća površina vode u selu koja stalno traje, veća jaruga, jezerce ◈ *na Jalu su Trepčani u sušne augustovske dane dogonili stoku na napajanje; Jale - tog gorskog oka više nema*

jàlača, *gen. jd.* jàlačē, *nom. mn.* jàlače, *gen.mn.* jàlāčā (tur.) – *im.ž.r.* velika i duboka zapuštena jala; velika i opasna rupa u koju se može nepažnjom strmoglaviti stoka ili djeca ◈*bacili su uginulog dikonju u jalaču iz koje je smrad danima dopirala; žedan i da srkne gutljaj čišće vode vo je zagazio u gust glib jalače iz koje su ga na jedvite jade izbavili*

jàlija[52] *gen. jd.* jàlijē, *nom. mn.* jàlije, *gen. mn.* jàlījā (tur.) – *im.ž.r.* napuštena nekultivisana ledina;grupa neodgovornih mladića ◈*od ove jalije ne možeš proći ulicom samo nakilja; uzorati onu jaliju* (jalovinu) *bit će teško*

jàlijāš, *gen. jd.* jàlijāša, *nom. mn.* jàlijāši, *gen. mn.* jàlijāšā – *im.m.r.* neradnik, mangup ◈*udala se Rabija, bogami, za onog jalijaša*

jalòvica, jalòvuša, *gen. jd.* jalòvicē, jalòvušē, *nom. mn.* jalòvice, jalòvuše, *gen. mn.* jalòvīcā, jalòvūšā – *im.ž.r.* ovca, koza, krava koja nije ili ne može biti sjajna, skozna, steona, i rijetko se to odnosi i na ženu koja je nerotkinja; jalovica - bi značila mlađu i sitniju ženku a jelovuša - stariju i krupniju ženku ◈*ženo, onu ovcu jalovušu ćemo ove zime pod nož; ma, otjeraj onu jalovušu, tebi trebaju djeca, sine*

jalòvuša – *im.ž.r. v.* jalovica

jàmak, *dem.* jàmačić – *im.m.r.* (ćasa, čanak, lonac itd.) sud, posuda, zdjela sa drškom i sl. ◈*daj mi jamak da zakvačim vode iz kante da se napijem; dala sam joj jamak mliva da kruh skuha djeci*

jâmbez, *gen. jd.* jâmbeza, *nom. mn.* jâmbezi, *gen. mn.* jâmbēzā – *im.m.r.* vezeni ili heklani bijeli ukrasni pokrivač jastuka oko sobe po njhovom gornjem rubu ◈*vezen jambez i s lijepom šarom krasi jastuk i vezilje ruku* - nar. pj.

jàmčevina – *im.ž.r.* garancija ◈

52 *jàlija*, grčka riječ, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 853.

Adem-aga zatraži dozvolu da digne svojih 5000 K koje je dao kao jamčevinu dok dioničari uplate 10%

jȁmi *imper, mn.* **jȁmte** – *gl.* nemoj, nemojte ◈*jamte se tog govora; jami to* (nemoj to)

jȁmiti, *prez.* jȁmīm, *imper.* jȁmi – *gl.* uzeti, uzeti na brzinu, uzeti skriveno, ukrasti ◈*ko je jamio-jamio*

jàmibān – *uzv.* izraz čuđenja s prizvukom pitanja obično uslijedi poslije neke iznenadne strašne vijesti; nije zar; ma nemoj ◈*poginuo Salih! ma, jamiban!*

jàmidēr – *gl.* uzmi, ti uzmi, uzmider ◈*jamider tu sjekiru od dijeta, posječe se*

jàpija, *gen. jd.* jàpijē, *nom. mn.* jàpije, *gen. mn.* jàpījā (tur.) – *im.ž.r.* građa, drvena građa za gradnju kuće ili nekih drugih objekata; *prenes.* u općem smislu građa - građa čovjeka i sl. ◈*dao mi je da svu japiju usiječem u njegovoj šumi; teše japiju za kuće; dobre sam japije i zdrav sam; cura je, nekako, krhke japije*

japúriti se *nesvrš., svrš.* zajapúriti se, *prez.* jàpūrīm se, zajàpūrīm se – *gl.* crvenjeti se u licu, zacrvenjeti se u licu ◈*zajapurila se - huja iz nje bije; ide žurno šuti i zajapurila se*

jârabi, jârabum (ar.) – *uzv.* o, Bože! ◈*jarabum, jarabum, šta nam se ovo događa; jarabi, ti pomozi*

jàračiti, *prez.* jàračīm [*pril. sad.* **jàračēći**, *pridj. trp.* jàračen, ujàračen] (tur.) – *gl.* pripremati konja za trku tako što će ga kondiciono pripremati, vježbati brz start, čistiti ga, intenzivnije hraniti zrnom ◈*jaračeći kobilu Kulu drumom za drugomajsku jelašku trku Hasak je pao s nje*

járam, *gen. jd.* járma, *nom. mn.* jármovi, *gen. mn.* jármōvā – *im.m.r.* drvena naprava koja se natiče volovima na vrat a ispod vrata teljig radi tegljenja kola, tereta, *pren.* znači svako izrabljivanje, tlačenje◈*jaram na zavoranj mjestu puče na dvoje; robovlasnički jaram, turski jaram*

járak, *gen. jd.* járka, *nom. mn.* járci, *gen. mn.* jârākā (tur.) – *im.m.r.* otvoreni kanal za tok vode ◈*uzorali smo i pozubili i samo još da prooremo dva jarka dolinjcima kako bi jarkovi odvodili viškove vode*

jârna – *im.ž.r.* proljetna pšenica - koja se posije u proljeće ◈*od jarne pšenice je manje roda*

jàrnīk, *gen. jd.* jarníka, *nom. mn.* jarníci, *gen. mn.* jarníkā – *im.m.r.* bijeli luk koji se sadi u proljeće ◈ *ozimac je ljući od jarnika luka*

jàrmica, *gen. jd.* jàrmicē, *nom. mn.* jàrmice, *gen. mn.* jàrmīcā – *im.ž.r.* jaram namijenjen za jednog vola, najčešće se upreže jedan vo u jarmicu kada se parači kukuruz vukući između dva reda kukuruza kopačicu

jàruga, *gen. jd.* jàrugē, *nom. mn.* jàruge, *gen. mn.* järūgā, *dem.* jàružica (tur.) – *im.ž.r.* rupa ili blaga udolina u kojoj dugo stoji voda; mala lokva vode na zemljanom ili makadamskom putu ◈*stao sam u jarugu; put je nikakav - sve jaruga do jaruge*

jäsle, *plur. tantum, gen.* jäsālā – *im.ž.r.* daskom ograđen uski prostor u štali ispred stoke a služi za polaganje stoki; *prenes.* hraniti nekoga ili biti nekome na izdržavanju ◈*ima da me sluša na mojim je jaslama još*

jäslārka – *im.m.r.* krava koja je naučila samo da se hrani na jaslama, da se hrani na turaku i to se doživljava kao njena mahana

jàšta – *rij.* da, dakako ◈jašta, braćo, to vam je tako

jàšta ćeš – *rij.* naravno, naravno da ćeš - potvrdno; naravno da nećeš - odrično ◈*jašta ćeš nego ići; e, jašta ćeš, da ti je bilo*

jàtomicē – *pril.* na jata, u jatima, poput jata ◈*jatomice opkoliti cijelo stadO i zadržati*

jaùklija, *gen. jd.* jaùklijē, *nom. mn.* jaùklije, *gen. mn.* jaùklījā (tur.) – *im.ž.r.* zaručnica, vjerenica, voljena djevojka

jâz, *gen. jd.* jâza, *nom. mn.* jázovi, jázevi, *gen. mn.* jázōvā, jázēvā [*gl.* jáziti, zajáziti] – *im.m.r.* prokopani kanal za vodu ka mlinu; zagraditi vodeni tok radi povećanja nivoa vode i potrebne akumulacije vode; *pren.* suprotnost, suprotno rastojanje, razlika

jȁza, *gen. jd.* jäzē, *nom. mn.* jäze, *gen. mn.* jázā – *im.ž.r.* neozbiljna, nespretna, lakomislena osoba ◈*jesi jaza*

jâzīle, jâzīlej, jâzom – *pril.* nešto širom otvoreno, potpuno (vrata i sl.)

jàzija, *gen. jd.* jàzijē, *nom. mn.* jàzije, *gen. mn.* jàzījā (tur.) – *im.ž.r.* pismo, pisanje, natpis, strana kovanog novca s koje piše vrijednost novca ◈*igrali smo se čize - ture-jazije*

jàzuk, *gen. jd.* jàzuka, *nom. mn.* jàzuci, *gen. mn.* jàzūkā (tur.) – *im. m.r.* šteta, žali Bože ◈*od jazuka se ne deblja*

jebàndžija, *gen. jd.* jebàndžijē, *nom. mn.* jebàndžije, *gen. mn.* jebàndžījā (tur.) – *im.m.r.* stranac, čovjek iz neke druge sredine, jabàndžija[53]. U Tešnju živi familija s prezimenom Jabandžić koje se donedavno u govoru starijih, pa i tih prezimenjaka, i drugih, izgovaralo *Jebandžić*. Međutim, pisani tragovi govore da je riječ o prezimenu koje se i ranije izgovaralo kao Jabandžić ◈*Prošetala Sarajlina Hana// ravnom ces-*

53 *jabàndžija*, perzijska riječ, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 853.

tom ispod Dobropolja// nju susreću dva mladića// dva mladića oba Jahandžića// jedan joj se uhvatio skuta// drugi joj se uklonio s puta// progovara Sarajlina Hana// sebi ruke mlado momče ludo// ne ljubi se cura na sokaku// već na dušeku u mrklome mraku - nar. pjesmu zabilježio 1893. godine u Tešnju, Ljudevit Kuba. (Ova pjesma ima i verziju u kojoj se spominju i imena mladića Hasan i Husein). Miloš Okuka navodi da riječ *jahàndžija* navodi na natuknicu *jahánac* što znači "tuđinac, čovjek iz tuđe zemlje". Pored toga značenja, u ovom govoru ona označuje i poznata lica iz bližih predjela koji dolaze u goste. No, u savremenoj projekciji kao da ta leksema dobija drugačiju konotativnost, zajedno sa novim izgovornim likom (*jèhadžije*), koji se, uzgred budi rečeno, katkad saopšti i sa osmijehom ili šapatom

jèdīt/i – *pridj.* jedin, jedini ◈*on je jedit sin; ja sam jedita* (sama); pril. značenje - *ni jedan, jediti put me niko nije pomogao do on*

Jȅblanica – danas Jȁblanica, ime tešanjskoga selo

jedáred – *pril.* jednom, jedanput ◈*jedared će i tvoj suđeni doći, pa ćeš se udati; uvijek podaj, a samo jedared nemoj, odmah nećeš bit dobar; jedared mi je poodavno Muharem Zinkin pričao, da je...*

jèdnōč – *pril.* jednom, jedanput ◈ *jednoč sam ga samo udario i nisam više; sve do jednoč*

jednòkopčiti, *prez.* jednòkopčīm – *gl.* jednom okopavati kukuruz i drugo povrće umjesto dvaput kako je potrebno ◈*kukuruz mi je prerastao pa sam ga jednokopčio*

jednòkopčēnje, *mn.* jednòkopčēnja – *im.s.r.* kad se kukuruz, krompir, grah ili drugo povrće koje se dva puta okopava (prvači - prva ruka i zagrće - druga ruka) zbog neblagovremenog prvačenja i prerastanja kulture mora se jednokopčiti, tj. odmah zagrtati ◈*ove godine sam morao i krompir i kukuruz jednokopčiti - okiša se, i izraste, i nisam imao druge*

jednòpreg – *im.m.r.* lahka kola u koja je upregnut jedan konj ◈*otac će ga uzeti u naručje i popeti na jednopreg* - Konjanici, M. Bešlagić

jèdva, *sint.* jèdva-jèdvīcā – *pril.* teško, teškom mukom ◈*jedva sam ga prepoznala; jedva-jedvica sam stigla*

Jehùdija, Jahùdija (tur. *jahudi*) - Židov, Jevrej, Izraelac, Hebrej ◈ *Srbi su mene grozno napadali pa su i kod izbora, da ja ne bi prošao, mnogo djelovali na jehudije da oni odnosno jevrejska inteligencija za mene ne glasa* - Memoari - A. Mešić

jèlić, *gen. jd.* jèlića, *nom. mn.* jè-

lići, *gen. mn.* jèlīćā – *im.m.r.* pijerski običaj, oguljena i uljem namazana vitka jelka, ali i vitka drača, ili grabić, ili hrastić poboden u zemlju na čijem vrhu je košulja, košulja i peškir i sl., puzanje uz jelić je dio svadbenog veselja i takmičenje ko će prije skinuti košulju s jelića ili ko će najviše uspuzati on je dobitnik, takmičar je jedino mogao u džepu nositi šaku pepela (luga) radi bilježenja, puzao je bos ◈*na seoskim pjerovima tešanjskoga kraja Dulaga Hasanbašić je bio jedan od najboljih koji su puzali uz jelić*

jèmek, *gen. jd.* jèmeka, *nom. mn.* jèmeci, *gen. mn.* jèmēkā (tur.) – *im. m.r.* spremljeno jedno jelo u jednom sudu, zdjeli ◈*naspremala je maja pa nam samo jemek za jemekom raznih jela na sofru pristiže*

jèndisati, *prez.* jèndišēm [*pril. sad.* jèndišući, *pridj. trp.* jèndisān] – *gl.* ostvariti nadmoć, nadvladati, nadjačati, nadhrvati ◈*nadmeću se ljetni dan dopodne, jendisati jedan drugog ne mogaše* - nar. pj.

jȇra, jȇre – *vez.* zašto ◈*jera si ga udario; krivili su jedan drugog i plakali jȇre, su znali da će ih car posjeći* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

jȅrbo – *vez.* zato, zato što, jer, pošto ◈*nije došao, jerbo je bolestan*

jèrdām, jòrdām, *gen. jed.* jerdáma, *nom. mn.* jerdámi, *gen. mn.* jerdámā (tur) – *im.m.r.* umišljenost u svoju ljepotu, vrijednost, ponositost, preponositost, dići glavu, gledati sa visine ◈*ti nešto jerdamiš pa ništa ne govoriš; što jerdamiš: od jerdama ne vidi ni sebe sama*

jerdámiti, *prez.* jèrdāmīm [*pril. sad.* jerdáměći, *pridj.* jerdámli (tur.) – *gl.* preponosito se ponašati, držati se visoko u sredini, u društvu, jordamiti ◈*ja jerdamli cure: strukom* (dukata) *na prsima jerdami; vidi je što jerdami*

jerdàmuša, *gen. jd.* jerdàmušē, *nom. mn.* jerdàmuše, *gen. mn.* jerdàmūšā – *im.ž.r.* ona koja jerdami; djevojka, žena koja se drži gordo, ponosito ◈*vidi one jerdamuše; ona jerdamuša ne muze krave*

jètīm, *gen. jd.* jetíma, *nom. mn.* jetími, *gen. mn.* jetímā (ar.) – *im.m. r.* dijete bez oba roditelja ◈*od jetima se možeš najprije ogriješiti; jetima nemoj uhaksuziti*

jȅvtin, *komp.* jevtìnījī – *pridj.* jeftin, jeftiniji, nešto što ima nisku cijenu; nisku vrijednost

jevtinòća, *gen. jd.* jevtinòćē, *nom. mn.* jevtinòće, *gen. mn.* jevtinōćā – *im.ž.r.* jeftinoća, neko opće stanje u kojem je mnogo toga jeftino ◈ *cijene samo rastu - kad će nastupiti jevtinoća*

jògun, *gen. jd.* jòguna, *nom. mn.*

jogumi, gen. mn. jogūnā (tur.) – *im. m.r.* onaj ko je neposlušnik, nepokoran, svojeglav, tvrdoglav ◈*baš je jogun - ko da me ne čuje*

jogúniti se, *prez.* jògūnīm se (tur.) – *gl.* trsi se, tjera kapric ◈*kad je čuo zadatak počeo se joguniti*

jógunast, [*pril.* jogunasto] (tur.) – *pridj.* svojeglav, obijestan, koji se ne da ubijediti

jȍl (tur.) – *im.m.r.* pravi put, ispravan put; uputiti nekoga na pravi put ◈*kad neko neće u jōl*

jȍlbahār, *gen. jd.* jȍlbahāra,*nom. mn.* jȍlbahāri, *gen. mn.* jȍlbahārā – *im.m.r.* neradnik, onaj koji živi na račun drugih, rasipnik vremena ◈*šta se drugo moglo očekivati od onog jolbahara*

jóle – *uzv.* joj, čuđenje, izražavanje iznenađenja iz straha, radosti, žalosti ◈*a, jole, šta bi?*

jólpaz, *gen. jd.* jolpaza, *nom. mn.* jolpazi, *gen. mn.* jolpāzā (ar.tur.) – *im.m.r.* skitnica, bitanga, lopov, besposličar ◈*jolpaze jedan; onaj moj jolpaz opet nije došao*

jȍk, jȍk vàla (tur.-ar.) – *uzv.* kojim se niječe, ne, ne bogme!

jùlār, *gen. jd.* julára, *nom. mn.* julári, *gen. mn.* julárā (tur.) – *im.m.r.* povodac, oglavak, ular ◈*uzmi konja čvrsto za jular*

jȕnktim (lat. *junctim*) – *im.m.r.* zajedništvo, skupa, povezivanje, spojeno ◈*Predsjedništvo je primilo moralnu obavezu da će na željeznicama biti hrvatski odnosno srpskohrvatski jezik, ali da se napravi junktim sa osnovom o izgradnji željeznica jer bi se pomeo onaj ugovor i odredba koja je između obiju vlada* (austrijske i madžarske) *utanačena* - Memoari - A. Mešić

jùžina – *im.ž.r.* ojužen snijeg, jugo ◈*južina je krenula pa je zla hoda; južina prtinu prolama*

K

kàbūl (ar.) – *pridj.* uslišen, prihvaćen ◈*kabul ti kod Boga svaki tvoj hizmet bio; kabul ti kurban bio*

kabúliti *nesvrš.,svrš.* ukabúliti,*prez.* kàbulīm, ukàbulīm (ar.) – *gl.* dopustiti, halaliti ◈*ne mogu mu kabuliti, uvrede; jednom ću ukabuliti i sve mu reći u lice*

kàbūlōsum (ar.-tur.) – *pridj.* je li uslišeno, je li halaljeno

káda, kàduna, *dem.* kàdunica (tur.) – *im.ž.r.* ugledna gospođa; *Káda* – ime žene

kádur, kádar (ar.) – *pridj.* sposoban, jesi li kadur, jesi li u stanju nešto uraditi ◈*kadar stići i uteći; nisi kadur sam sebi, a kamoli i meni*

kafèzli – *pridj.* boje pržene kafe ◈*kafezli dimije*

kàhar, *gen. jd.* kàhara, *nom. mn.* kàhari, *gen. mn.* kàhārā (ar.) – *im. m.r.* žalost, tuga ◈*spopao me veliki kahar; doći na kahar*

kahàrli (ar.-tur.) – *pridj.* žalostan, tužan, neveseo ◈*kaharli sam večerala nisam* - nar. pj.

kàhariti se *nesvrš., svrš.* okàhariti se, *prez.* kàharīm se, okàharīm se – *gl. tugovati,* rastužiti se, ožalostiti se ◈*okaharila sam se kad sam ih ugledala; okaharila me vijest*

kȁharan – *pridj.* tužan i žalostan ◈*kaharan pogled; kaharnog lica*

kàhnuti, *prez.* kàhnēm – *gl.* malo se nakašljati i to tiho i kratko i samo jednom kahnuti ◈*ja ću se kahnuti i to ti je moj znak*

kàhpija, *gen. jd.* kàhpijē, *nom.mn.* kàhpije, *gen. mn.* kàhpījā, *dem.* kàhpījīca, kàhpīca – ima i *hip.* značenje, *augm.* kàhpijetina [*gl. im.* kahpìjānje] (ar.-tur.) – *im.ž.r.* djevojka vrcavog ponašanja ◈*kahpijo jedna! kahpije zavitlavaju momka*

kahpìjati *nesvrš., prez.* kahpìjām – *gl.* ponašati se vrcavo, provokativno

kajása, *gen. jd.* kajásē, *nom. mn.* kajáse, *gen. mn.* kajásā (tur.) – *im.ž. r.* uzde, kožni dugi kaiši kojima se upravlja upregnutim konjima, dizgine ◈*drži te kajase čvrsto u rukama; zategni te kajase i zaustavi konje*

kàjasiti se, *prez.* kàjasīm se (tur.) – *gl.* vrtiti se, nalaziti se malo pretjerano oko nekoga ili nečega ili negdje ◈*kajasio se ispod njenih pro-*

zora - Zeleno busenje, E. Mulabdić

kàjda, *gen. jd.* kàjdē, *nom. mn.* kàjde, *gen. mn.* kàjdī (ar.) – *im.ž.r.* način pjevanja pjesme, melodija ◈*sviđa mi se kajda pjesme; niste potrefile kajdu pjesme*

kӓjt, *s.r.* kӓjtenje (ar.) – *im.m.r.* bilješka, zabilješka, bilježenje, upisivanje ◈*kajtenja onog ćate smo skupo platili; njegov kajt će ostati za dugo vremena*

kӓjtiti *nesvrš.,svrš.* zakӓjtiti, *prez.* kӓjtīm, zakӓjtīm (ar.) – *gl.* bilježiti, zabilježiti, upisati ◈*ja sam tebe zakajtio; zakajtio sam ja tebi jedinicu*

kӓkonō – *up. zamj.* kako, kako ono ◈*kakono ti reče, de ponovi; kakono bi*

kaláјdžija, *gen. jd.* kaláјdžijē,*nom. mn.* kaláјdžije, *gen. mn.* kaláјdžījā (tur.) – *im.m.r.* zanatlija koji kalajše suđe ◈*kalajdžije su znale vaktile po deset dana u jednoj mahali kalajisati suđe*

kalàjsati, *prez.* kaláјšēm [*gl. im.* kaláјsānje, *pridj.* kaláјsān, kaláјli] (tur.) – *gl.* uljepšavati bakarno suđe kalajom ◈*kalajdžija kalajiše; u tepsiji kalajsanoga sjaja;* grdnja - *Sunce ti kalajsano*

kàlamār, *gen. jed.* kàlamāra, *nom. mn.* kàlamāri, *gen. mn.* kàlamārā – *im.m.r.* neko ko se bavi preprodavanjem robe, ranije se to odnosilo uglavnom na nekoga ko je konje, krave ili neke druge domaće životinje kupovao od nekoga ili na pijaci a na drugoj pijaci u drugom mjestu ih prodavao nešto skuplje, švercer, pritrga ◈*znam ja Selima iz Trepča - on je kalamar, kalamario je sa kravama*

kàlamāriti, *prez.* kàlamārīm – *gl.* preprodavati stoku, švercovati stokom ◈*Sinan je kalamario sa kljusadima*

kàlamārēnje – *im.s.r.* preprodavanje stoke, švercovanje stokom ◈ *nije imao Selim penzije, kalamarenje je bilo njegovo zanimanje sve dok je mogao sobom*

kalàštura, kalùštara, *gen. jd.* kalàšturē, *nom. mn.* kalàšture, *gen. mn.* kalàštūrā (tur.) – *im.ž.r.* raskalašena, raspojasana žena ◈*ma, šta će mu ona kalaštura; kad nije mogao naći bolje nije trbao ni onu kalašturu*

kalàuz, *gen. jed.* kalàuza, *nom. mn.* kalàuzi, *gen. mn.* kalàūzā (tur.) – *im.m.r.* veliki ključ ◈*kalauz od tešanjskoga Konaka ravnu kilu teži i kod mene je sada odnekud* - veli Muhamed Halvadžić

kӓldāk, *gen. jd.* kӓldāka, *nom. mn.* kӓldāci, *gen. mn.* kӓldākā – *im.m.r.* imenuje neku neodređenu veliku i neizvjesnu daljinu; mjesto u Sudanu - može li se počinjanje korištenja riječi *kaldak* vezati za ime mjesta? ◈*hajde, dabogda kaldak mašio - bi*

reci mati sinu u ljutnji, kad on ode tamo kud mati ne bi da on ide

kāldrma, *gen. jd.* kāldrmē, *nom. mn.* kāldrme, *gen.mn.* kàldrmā (grč.) – *im.ž.r.* put popločan kamenom ◈ *ovi šinski točkovi i kaldrma mi drob istresoše*

kaldr̀mdžija, kaldr̀mār, *gen. jd.* kaldr̀mdžijē, *nom. mn.* kaldr̀mdžije, *gen. mn.* kaldr̀mdžījā (grč.-tur.) – *im. m.r.* onaj koji kaldrmi put, onaj koji zna praviti kaldrmu, zna kako se kaldrmi put ◈*svako selo je imalo kaldrmdžiju koji je nadzirao kako se kaldrmiše put*

kaldr̀misānje – *im.s.r.* postavljanje kaldrme na putu, ređanje kamena do kamena, pravljenje puta kamenjem ◈*svako domaćinstvo je, bogami, iz onog rata, u godini tri dana kulučilo na kaldrmisanju i popravci puta kroz selo*

kaldr̀misati, kaldr̀miti, *prez.* kaldr̀mišēm, kaldr̀mīm – *gl.* postavljati kaldrmu ◈*zemljani putevi kroz sela su se morali kadrmisati inače su bili kaljavi*

kàlem, *gen. jd.* kàlema, *nom. mn.* kàlemi, *gen. mn.* kàlēmā (tur.) – *im. m.r.* olovka ◈*što je šuma da su kalemovi// ne bi mojih ispisali jada* - nar. pj.

kàlemiti, *prez.* kàlemīm – *gl.* vakcinisati, cijepiti (ospice) ◈*umirala su djeca od ospica i mnogih pošlica, jer se tada ospice nisu kalemile* - Memoari - A. Mešića, I, 20.

kàlēmka, *gen. jd.* kàlēmkē, *nom. mn.* kàlēmke, *gen. mn.* kàlēmkī – *im.ž.r.* kalemljena trešnja ili neka druga voćka; kalemljena ruža ◈*trešnja kalemka; ruže kalemke*

kalírati, *prez.* kàlīrām (tal.) – *gl.* gubitak na težini robe ◈*stojeći roba je kalirala*

kàlo (tal.) – *im.s.r.* gubitak na težini robe zbog sušenja ili nekih drugih razloga ◈*on je propao na kalu: on je kalirao na kalu; treba računati i na kalo*

kalóše, kàljače, *jd.* kalóša, kàljača (lat.) – *im.ž.r.* gumena obuća finija od opanaka sa ukrasnim jezičkom u predjelu risa ◈*obuo je kaloše na mestve i otišao u džamiju*

kàluf, *gen. jd.* kàlufa, *nom. mn.* kàlufi (perz.) – *im.m.r.* kȃlup, naprava po kojoj mjeri se nešto pravi, radi ◈*pićulini su trkom nosili kalufe pretičući jedni druge nadmećući se čiji red cigle će prije napredovati*

kalùfli – *pridj.* neko ko ima lijepu liniju, nešto što ima lijep oblik ◈ *Rasema je kalufli cura*

kälja, *gen. jd.* käljē *nom. mn.* kälje, *gen. mn.* kȃljā (ar.) – *im.ž.r.* jelo od krompira, repe ili stambolke izrezana na lisnate ili krupnije (káljce) komade ◈*repa je tolika da se od nje može napraviti i čorba i kalja*

káljac[54], *gen. jd.* káljca, *nom. mn.* káljci – *im.m.r.* dio krompira, repe ili stambolke izrezan za kalju u krupnije komade, ako je manji krompir izrezan je na polovine, srednji na četvrtine, a veći na više komada ◈*kaljac po kaljac po čitav je u usta stavljao* ◈*uzeo sam jedan kaljac krompirove kalje pa sam zasladio kaljcom stambolke*

káljati *nesvrš., svrš.* ukáljati, *prez.* káljām, ukáljām – *gl.* prljati se, ukaljati se, *pren.* ukaljati obraz (osramotiti) ◈*ukaljao je bijelu košu; ukaljala je obraz cijele familije; nemoj ruke kaljati od njega* - nemoj ga tući

käljav[1]– *pridj.* blatnjav, glicav ◈ *kaljavo vrijeme, kaljavi putovi*

käljav[2]– *pridj.* oblika kalje, nešto izrezano na komade, kaljce, u *pren.* smislu nešto iskomadati, isitniti a upropastiti, uništiti; prljav ◈*kopa* (vadi) *krompir iz zemlje pa ne umije, kaljav je već* (isječen) *a u vreći*

kàljače, kalóše, *jd.* kàljača – *im.ž.r.* gumena obuća finija od opanaka sa ukrasnim jezičkom u predjelu risa stopala ◈*kaljače su za kaljava puta*

kàmiš, *gen. jd.* kàmiša, *nom. mn.* kàmiši, *gen. mn.* kàmīšā (tur.) – *im.m.r.* drvena cjevčica sa lulicom za pušenje cigarete, čibuk ◈*stoji ti ko bibčetu kamiš* (loše); *smiješno mi je kad se dida kamišom češka po glavi*

kámčiti *nesvrš., svrš.* iskámčiti – *gl.* uporno nešto iskati, tražiti, iznuđivati ◈*kamčio je opet pare na zajam dok nije iskamčio*

kämze (tur. *kavza*) – *im.ž.r.* ručka u noža, sablje, pravljene od životinjskog roga, kasnije su kamze pravljene i od drugog materijala bronze, drveta i sl. ◈*zario mu je nož do kamzi; kamze pozlaćene*

kanáfa, *gen. jd.* kanáfē, *nom. mn.* kanáfe, *gen. mn.* kanáfā (tur.) – *im.ž.r.* kanápa, deblja končana nit, špaga ◈*klupko kanafe*

kànat, *gen. jd.* kànata, *nom. mn.* kànate, *gen. mn.* kànātā [*gl.* kànatiti - ogradivati kanatima] (tur.) – *im.ž.r.* jako drveno kolje; drvena ograda koja se sastoji od dugih cijepanih vrljika u dva-tri reda između kanata; krilo na vratima prozoru ◈*udario je kanate; ogradio je imanje sve kanatama*

kànčilo, *gen. jd.* kànčila, *nom. mn.* kànčila, *gen. mn.* kànčīlā (tur.) – *im.s.r.* smotak, svitak prede, niti vune, pamuka i sl. skinut sa raška ◈ *pomotala sam predu svu u kančila; s raška treba predu skinuti i nek je u kančila; dodaj mi kančilo da ga postavim na vitlić i sučem na cijevke*

kända – *vezn.* kao, izricanje pore-

54 riječ *káljac* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

đenja ◈*vala, ista je kanda je ona rodila; kanda je pljunuti otac*

kandèrisati, *prez.* kandèrišēm [*pridj. trp.* kànderisān] – *gl.* privoljeti na nešto, nagovoriti, izvršiti pritisak na nekoga da promijeni raniji stav i sl. ◈*nemoj da te kanderišu i da se popišmaniš*

kàndisati, *prez.* kàndišēm [*pril. sad.* kàndišūći] – *gl.* smrdjeti, zaudarati ◈*neki je pritisak pa hala kandiše li kandiše; svinjac kandiše; pilićarnik čiste pa kandiše cijelim selom; iz njega rakija kandiše; najeo se česme pa kandiše*

kàndi-pàndi – *pril.* izraz od postanka do nestanka ◈*pričaš mi priču od kandi-pandi; to je bilo tamo nekad kandi-pandi*

kȁngār, *gen. jd.* kȁngāra – *im.m.r.* vrsta štofa od vune ◈*odijelo od kangara*

kȁntār[55] *gen.jd.* kȁntāra, *nom. mn.* kȁntāri, *gen. mn.* kȁntārā [*dem.* kantàrić, kantàrčić] (tur.) – *im.m.r.* stara željezna vaga za težinu bez tasa, imala je samo jaje, izgraviranu šipku i kuke, vagala je terete teže nego li terezija ◈*hadžija ne bi trebao više kantara u ruke uzimati*

kantàrdžija, *gen. jd.* kantàrdžijē, *nom. mn.* kàntardžije, *gen. mn.* kàntardžījā – *im.m.r.* zvanični mjerilac na trgu, pijaci; majstor koji pravi kantare ◈*kantardžija je izbaždario moj kantar pa sam sad siguran u njega; kantardžije zlato mjere*

kantaríja, *gen. jd.* kantaríjē, *nom. mn.* kantaríje (ar.) – *im.ž.r.* taksa za vaganje robe ◈*morao sam platiti ponovo kantariju, moja riječ da ima toliko vage nije pila vode*

kàpara, *gen. jd.* kàparē, *nom. mn.* kàpare, kàpārā (tal.) – *im.ž.r.* dio novca od cijene robe dat kao garancija kupnje ◈*dao sam kapare hiljadu; vratili mi kaparu; dao je kaparu na kaparu*

kapàrisati, kȁpariti, *prez.* kapàrišēm, kȁparīm [*gl. im.* kapàrisanje, kȁparenje] – *gl.* davati kaparu, dati dio novca prilikom kupoprodaje ◈ *ako kupiš moraćeš kaparisati da sam siguran; kaparisao sam kuću*

kàpice *plur. tantum*, *gen.* kàpīcā – *im.ž.r.* igra *prstena*, igra sa prstenom i kapama, potkrivanje prstena pod kape, igrali su je momci na prelima u dugim zimskim noćima kada struje nije bilo ◈*sinoć smo igrali kapica u četvero*

kapìdžik, *gen. jd.* kapìdžika, *nom. mn.* kapìdžici, *gen. mn.* kapìdžīkā (tur.) – *im.m.r.* mala sporedna vrata sa izlazom na ulicu ◈*izađi na kapidžik; vaktile se ašikovalo i kroz kapidžik*

55 *kȁntār*; latinska riječ. *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 854.

kapìdžija, *gen. jd.* kapidžijē, *nom. mn.* kapidžije, *gen. mn.* kapidžījā (tur.) – *im.m.r.* vratar ◈*kapidžija mu ne dade unutra*

kàpi-kòmšija, *gen. jd.* kàpikòmšijē, *nom. mn.* kàpi-kòmšije, (tur.) – *im.m.r.* prvi komšija čija su vrata uz vrata

kàpric, **prìca**, *gen. jd.* kàprica, prìcē, *nom. mn.* kàprici, price, *gen. mn.* kāprīcā, prícā (tal.) – *im.m.r.* inat, ćorluk ◈*hoću uz kapric; tjera kapric sa mnom*

karabàsati *nesvrš.*, *svrš.* zakarabàsati, *prez.* karbàsām, zakarabasām – *gl.* zalutati, zaplesti se u velike nevolje, velike probleme ◈*sa ženama je Mujo zakarabasao da ni sam ne zna kako dalje i s kojom*

karahàber, *gen. jd.* karahàbera, *nom. mn.* karahàberi, *gen. mn.* karahàbērā (ar.-tur.) – *im.ž.r.* tužna vijest, obično vijest o smrti ◈*bijelom knjigom karahaber stiže*

kāramūt[56], *gen. jd.* kāramūta, *nom. mn.* kāramuti, kāramutovi (tur.-perz.) – *im.m.r.* vrsta kruške od koje se uglavnom sušilo najbolje suho voće križano ili čitavice, a rijetko je ko karamut turšijao ◈*nakusasmo se karamutova voća*

kàrār, *gen. jd.* karára, *nom. mn.* karári, *gen. mn.* karárā (ar.) – *im.m.r.* stalnost, trajnost; stupanj, mjera, prava mjera nečemu; nepromjenjena mjera ◈*kažu, bogami, da vrijeme (dan i noć – nekoliko dana) u vrijeme ravnodnevnice stoji na istom kararu; moja kilaža je godinama na istom kararu*

karáriti, nakaráriti, *prez.* kārārīm – *gl.* dopuniti do mjere, poklopiti se s mjerom ili jedno po drugom, poklopile se (nakararile se) kazaljke na satu ◈*kazaljke se nakararile; stao sahat na kararu*

kárati *nesvrš.*, *svrš.* pokárati, *prez.* kârām, pokârām – *gl.* grditi, prekoravati, kritikovati, ružiti ◈*Mehmeda je majka karala; nemoj me, bogati, pokarati*

kàrbit, kàrbid, kàrabit (lat.) – *im.m.r.* hemijski spoj koji sa vodom daje acetilen, može služiti za rasvjetu ◈*djeca bi pucala karbitom i probušenom konzervom*

Kārdaglije, *gen. jd.* Kārdaglijā – *im.ž.r.* danas Kāradaglije, ime tešanjskoga sela

karabìtuša, karabitnjača, *gen. jd.* karabìtušē, *nom. mn.* karabìtuše (lat) – *im.ž.r.* lampa na karabit ◈*karabituša je izdržala vjetar i kišu; karabitnjača je dimila, ali se bar vidjelo*

karìkati *nesvrš.*, *svrš.* nakarìkati, *prez.* karìkām – *gl.* nekako štimati, uštimavati, nešto teško namještati

56 *kāramūt* – vrsta kruške koja se upotrebljava za spravljanje turšije je jedino što znači u *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo, 2007.

◈*mlin sam nekako nakarikao i sad radi - melje*

karlìsati *nesvrš., prez.* karlisām – *gl.* švrljati, besciljno hodati, gubiti vrijeme u beskorisnom hodanju ◈ *po cijele dane samo karlisaju, ništa ne rade*

karlìsānje, *gen. jd.* karlìsānja – *im. s.r.* švrljanje, beskorisno hodanje, gubljenje vremena ◈*njegovo svakodnevno karlisanje po gradu mi je dojadilo*

kàrpuza, *gen. jd.* kàrpuzē, *nom. mn.* kàrpuze, *gen. mn.* kàrpūzā (tur.) – *im.ž.r.* lubenica ◈*nosi pod rukom karpuzu veliku, ma preveliku, usnu se ne snila*

kàrtāšnica, *gen. jd.* kàrtāšnicē, *nom. mn.* kàrtāšnice, *gen. mn.* kàrtāšnīcā – *im.ž.r.* prostorija u kojoj se igraju karte ◈*danio je i jaciju dočekivo u kartašnici*

kasàba, *gen. jd.* kasàbē, *nom. mn.* kasàbe, *gen. mn.* kàsābā (tur.) – *im. ž.r.* manje muslimansko gradsko naselje ◈*maglajskom kasabom se vijest brzo raščula - Zeleno busenje,* Edhem Mulabdić

kasàblija, *gen. jd.* kasàblijē, *nom. mn.* kasàblije, *gen. mn.* kàsablījā, (ar.tur.) – *im.m.r.* žitelj kasabe, provincijalac, malograđanin ◈*na vijest o Švabi u Doboju, kasablije se uznemiriše - Zeleno busenje,* Edhem Mulabdić

kàsketiti se *nesvrš., svrš.* ukàsketiti se, *prez.* kàsketīm se, ukàsketīm se (tur.) – *gl.* snebivati se od čuda, ne znati šta nčiniti, biti sapet ◈*šta si se ukasketila; ja sam se ukasketila i ne znam šta mi je činiti*

kȁst, *gen. jd.* kȃsta, *nom. mn.* kȃsti/kȃstovi (ar.) – *im.m.r.* namjera, naum ◈*jesi li ukastu?; ove godine imam kast, akobogda, na hadž*

kȁstan, kȃstan (ar.) – *pril.* namjerno, sa lošom namjerom, hotimice ◈ *neće kastan; kastan ga je udario*

kȁstīle (ar.-tur.) – *pril.* s jasnom namjerom, s lošom namjerom, namjerno, hotimice, kastan ◈*gledam kako mu kastile podmetnu kuku*

kȁstiti *nesvrš., svrš.* ukȁstiti, *prez.* kȃstīm, ukȃstīm (ar.) – *gl.* namjeravati, kaniti ◈*kastimo vam kućile doći; kad ukastim eto me*

kȁšnjē – *pril.* kasnije, poslije ◈*dođi malo kašnje; to je bilo kašnje*

kȁt, *gen. jed.* kȃta, *nom. mn.* kȃtovi, *gen. mn.* kȃtōvā (tur.) – *im.m.r.* znači *kat haljina* – količina tkanine koja je dovoljna za sašiti komplet žnske odjeće (dimije i bluzu) ◈*donijela mi je lijep kat haljina; čija je ona cura što je u crvenom svilenom katu*

kátil, *gen. jd.* kátila, *nom. mn.* kátili, *gen. mn.* kátīlā (ar.) – *im.m.r.* neko ko hoće često da se bije, tuče, hoće da ubije, ubojica, nakomica ◈*Ramo*

je inače katil čovjek a posebno je katil na Himzu; ja katila čojka

kátilski, kátīle (ar.) – *pril.* ubilački, krvnički, kao što ubica čini ◈ *katile ga je udario i sa zemljom sastavio!; katilski je vola izoravao dok vo nije crko*

kàtura, *gen. jd.* kàturē, *nom. mn.* kàture, *gen. mn.* kàtūrā (tur. *katyr*) – *im.ž.r.* mazga, mula; *pridj.* ljuta ◈*ljuta ko katura; ona je prava katura*

kàūk, *gen. jd.* kàūka, *nom. mn.* kàuci, *gen. mn.* kāūkā – *im.ž.r.* muška kapa od čohe, mogla se nositi (trajati) i do deset godina ◈*kauk kapa se nosila u Bosni do sultatana Medžida, kada se uvodi fes* - Memoari - A. Mešića, I, 22.

kȁum, *gen. jd.* kāuma, *nom. mn.* kāumi, *gen. mn.* kāūmā – *im.m.r.* nevaljalac ◈*neće - što je kaum; ja, kauma dijeta*

kȁur, kāurin, *gen. jed.* kāura, kāurina, *nom. mn.* kāuri, *gen. mn.* kāūrā [*ž.* kàurkinja] (perz.) – *im.m.r.* nemusliman ◈*oženio se kaurkinjom i otac ga se odrekao; na Bosnu je kaur udario*

kȁuriti[1], *prez.* kāurīm [*pridj.* kāurskī] (perz.) – *gl.* činiti koga kaurinom, pokrštavati ga

kȁuriti[2], *prez.* kāurīm (perz.) – *gl. pren.* sekirati, ljutiti, stavljati na muke; mati bi reci u ljutnji djetetu: ◈*nemoj me kauriti!*

kaȕrluk, *gen. jd.* kaȕrluka, *nom. mn.* kaȕrluci, *gen. mn.* kaȕrlūkā – *im.m.r.* bezvjerstvo, provoditi ili činiti nešto što odstupa od moralnih, vjerskih, ljudskih, komšijskih normi ◈*nikad nije Atif kao čova valjao - uvijek je provodio svoj kaurluk*

kavàra, *gen. jd.* kavàrē, *nom. mn.* kavàre (tur.) – *im.ž.r.* strah, prepasti se, ne smjeti nešto činiti od straha ◈*a, nisi došo, kavara ti je; pobjegao si - bila ti je kavara*

kavràisati, *prez.* kavràišēm, (tur.) – *gl.* zavratiti, zavrnuti ekser koji probija s druge strane ◈*kavraiši sve te eksere držaće bolje*

kavárnuti se, *prez.* kàvārnēm se (tur.) – *gl.* prestrašiti se, uplašiti se

kázati se, ukázati se, kázō se, ukázō se – *gl.* prikazati se (pričiniti se kao prikaza) otkrio se, pojavio se malo, pokazao se za trenutak, iznenada se ukazao ◈*ukazo mi se čovjek u zelenim haljinama; on mu se u snu ukazo*

kazjévati – *gl.* kazivati ◈*ovaj berber razletio se po čaršiji i kazjevo da mu car daje dukat...*priča - *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

kèfa, *gen. jd.* kèfē, *nom. mn.* kèfe, *gen. mn.* kêfā (tur.) – *im.ž.r.* četka ◈*Sabit Huskić je pravio kefe od konjskog repa; kefa za odijelo; kefa*

za krečenje

kèfati *nesvrš., svrš.* iskèfati, *prez.* kèfām, iskèfām [*pridj.* kèfān] (tur.) – *gl.* četkati, čistiti četkom; *pren.* nekoga izuderati ili argumentima, znanjem, obezvrijediti ◈*kaput sam kefala;* pren. *dobro smo ga iskefali*

kȅhnuti, *prez.* kȅhnēm – *gl.* pasti, propasti u školi ◈*Huska je opet kehnuo na kraju školske godine*

kénjac, *gen. jd.* kénjca, *nom. mn.* kénjci, *gen.mn.* kênjācā – *im.m.r.* ko magarac; neko ko se ponaša nedolično, nedostojno ◈*šta radiš to, kenjac jedan*

kénjčina *augm.* – *im.m.r.* težak čovjek za saradnju; onaj koji pravi magareštine, neslane šale, kad uporno dijete neće da posluša kaže mu se: ◈*kenjčino jedan; e, jesi kenjčina*

kȅra, *gen. jd.* kȅrē, *nom. mn.* kȅre, *gen. mn.* kȅrā (tur.) – *im.ž.r.* svilom ili finim koncom heklani ukrasi (cvjetići, čakmačići i sl. u nizu) prišiveni na rubove šamijice, kojom se zavija kosa, maramice, peškira i dr. ◈*kȅre kȅrā i pjevuši*

kèrān – *pridj.* ukrašeno kerama, rubovi šamije, rupca, kragne i sl. ukrašeni kerama ◈*keranom šamijicom podvezana; keran rubac momku u amanet dala; kerana joj kragna na prsima pristaje*

kȅrati, *prez.* kȅrām – *gl.* svilenim koncem vesti kere

kérati, *prez.* kérām – *gl.* bezobzirno, beskorisno i snažno šutati loptu ◈*kad su počeli loptu kerati u ostruge, ja sam uzeo svoju loptu i pošao kući*

kèser, *gen. jd.* kèsera, *nom. mn.* kèseri, *gen. mn.* kèsērā (tur.) – *im.m.r.* stolarska metalna alatka sa dvije oštrice, jednom poprečnom oštricom širom i drugom užom uzdužnom oštricom na drugoj strani, služi za dubljenje drtveta ◈*keserom je majstor keserio rupe u direcima; zamahnuo je keserom da ga u čelo udari*

kèseriti, ćèseriti, *prez.* kèserīm, ćèserīm [*im.* kèserēnje, *pril. sad.* kèsēreći] – *gl.* keserom dubiti rupe u drvetu, u građi, u gredi, u posjeku; nešto keserom, nožem ili sjekirom sitniti do neupotrebljivosti, oštetiti oštricom ◈*keseri olovkom obilježene pahe po gredi; ona drva si išćeserio; Džemo je novu stolicu po rubovima nožem išćeserio*

kèseriti se [*gl. im.* kèserenje] – *gl.* podrugljivo se smijati, podsmjehivati se nekome ili nečemu radi pakošćenja, izazivanja, smijeh koji provocira ◈*šta se ti keseriš; samo se ti keseri; tvoje keserenje govori o tebi, a ne o meni*

kȅsīm, ćèsīm[57], *gen. jed.* kȅsima,

57 *ćèsim* - Enver Čolaković, *Legenda o Ali-paši,* Islamska zajednica, Zagreb, 1989, 417.

nom. mn. kẽsimi, *gen. mn.* kẽsīmā (tur.) – *im.m.r.* uzeta nečija zemlja, ili nešto drugo, na korištenje za određenu cijenu ◈*dao sam krčevinu na kesim ove godine; uzeo sam od čovjeka kravu na kesim*

kesímiti, ćesímiti, *prez.* kèsīmīm (tur.) – *gl.* uzeti nečiju zemlju, ili nešto drugo, na korištenje za određenu cijenu, najam, najamninu ◈ *raditi o zemlji više ne mogu a ni ćesimiti je nisam uspio; kesimio sam dugo godina Haliminu zemlju*

kèslati se, *prez.* kèslām se – *gl.* smijati se malo glasnije, smijati se da bi izražavao svoj neki stav, podrugljivo se smijati, smijeh koji izaziva, provocira ◈*šta se keslaš; samo se ti keslaj*

kèške, *gen. jd.* kèšketa (perz.) – *im. s.r.* vrsta slanog jela, kuha se krupno samljeven (prebijen) ječam do kašaste mase, zatim izliva u zdjele i dobro pomasti kravskim maslom ◈*keške se u pohodama uvijek plaćalo; kum bi na keške uvijek najviše bacio* (platio)

kétiti, *prez.* kétīm – *gl.* sa čežnjom nešto iščekivati; čamiti; čekati besposlen; željno nešto gledati ◈*gladno dijete keti vareniku; njih dvoje samo jedno u drugo kete*

kẽva, *gen. jd.* kẽvē, *nom. mn.* kẽve, *gen. mn.* kêvā – *im.ž.r.* žensko dijete, djevojka, curetak, cura ◈*rodila je petu kevu*

kevèšluk, *gen. jd.* kevèšluka, *nom. mn.* kevèšluci, *gen. mn.* kevèšlūkā – *im.m.r.* razne prevare, smicalice ◈ *neki kevešluk si mu činila pa se ljuti*

kẽvica *dem.,gen. jd.* kẽvicē, *nom. mn.* kẽvice, *gen. mn.* kẽvīcā – *im. ž.r.* mala keva; sitna djevojka, djevojčica, djevica ◈*kevica je neuhranjena a i sama po sebi sitna*

kevùrina *augm.,gen. jd.* kevùrinē, *nom. mn.* kevùrine, *gen. mn.* kevùrīnā – *im.ž.r.* velika a nepristojna cura, neodgovorna i neuredna djevojka ◈*ona se kevurina samo smuca ništa neće da radi*

kevùštura *pejor.,gen. jd.* kevùštura, *nom. mn.* kevùšture, *gen. mn.* kevùštūrā – *im.ž.r.* nepristojna cura, neodgovorna i nemoralna djevojka ◈*ona nam kevuštura obraz ukalja*

kìbīc – *im.m.r.* jedan pogled u kibicovanju ◈*bio mi je dovoljan jedan kibic i da najvažnije vidim*

kibìcēr, *gen. jed.* kibicéra, *nom. mn.* kibicéri, *gen. mn.* kibicérā (njem.) – *im.m.r.* promatrač kod kartanja, šahiranja, igre kapica (prstena) i sl.; nekoga krišom gledati i sl. ◈*i kibicer se naigra šaha uz dobre šahiste*

kìbicovati, kibicīrati, *prez.* kìbicujēm, kibìcīrām [*im.* kìbicovanje] (njem.) – *gl.* sa zadovoljstvom promatrati kod kartanja, šahiranja, igre kapica (prstena), nekoga ili nečega i sl. ◈*kibicovati igru kapica je za-*

dovoljstvo koliko i igrati kapica i u kibicovanju dobivaš ili gubiš kod sebe; kibicovao sam ja Samiju odmah čim je izrasla i kazao sebi bićeš moja

kìdānica, *gen. jd.* kìdanicē, *nom. mn.* kìdanice, *gen. mn.* kìdānīcā – *im.ž.r.* otvor na zidu staje kroz koju se izbacuje (kida) stajsko đubre iz staje ◈*sjeverac večeras reže treba kidanicu zatvoriti*

kìdati *nesvrš., svrš.* pokìdati, *prez.* kìdām – *gl.* očistiti štalu od đubreta ◈*svaki dan treba ispod krava kidati baljagu; treba štalu pokidati*

kȉka, *gen. jd.* kȉkē, *nom. mn.* kȉke, *gen. mn.* kȉkā – *im.ž.r.* kosa

kìkonjica, *gen. jd.* kìkonjicē, *nom. mn.* kìkonjice, *gen. mn.* kìkonjiīca – *im.m.r.* hipokorističan naziv za dječaka koji je simpatičan i ima malo veću kosu ◈*ma, čiji je onaj kikonjica; nisam se to od onog mog kikonjice nadao*

kímet, *gen. jd.* kímeta, *nom. mn.* kímeti, *gen. mn.* kímēta (ar. *kyjmet*) – *im.m.r.* osjećaj previsokih standarda, osjećaj visoke cijene i vrijednosti; kad nekom lahko sve i svako zasmeta ◈*kako ću podnijeti materin kimet*

kímetiti, *prez.* kímetīm – *gl.* kritički se na nekoga osvrtati; uporno se na nekoga žaliti; lahko mu sve i svako zasmeta ◈*kimetio ti ne kimetio nećeš ništa promijeniti osim sebi naškoditi*

kíniti, kínjiti, *prez.* kînīm, kînjīm – *gl.* mrziti ◈*Bože, ti nas ne kini*

kínli – *pridj.* mrzovoljan; teške huje; kad se naljuti na nekoga teško se miri ◈*on je kinli čovjek*

kìrelj, kìljer, *gen. jd.* kirelja, *nom. mn.* kìrelji, *gen. mn.* kìrēljā (lat.) – *im.m.r.* malen i hladan prostor u kući; ostava za hranu i suđe na ulazu u kuću, ćiler, kiler, kìjer[58] ◈*pun je kiljer suđa svakojakog a i sanduk na dvije pole kukuruzna i pšenišna mliva uvrh kiljera*

kìta – *im.ž.r.* grupa momaka ◈*ova spomen-slava u Tešnju privukla je lijepu kitu mladića iz šeher Sarajeva* - Memoari - A. Mešić

kìtāb, *gen. jd.* kitába, *nom. mn.* kitábi, *gen. mn.* kìtābā, (ar.) – *im.m.r.* veća značajnija knjiga, ćitab ◈ *da vidimo šta ćitabi kažu; Kitaba (Kur'ana) mi* - zakletva

kìtina, *gen. jd.* kìtinē, *nom. mn.* kìtine, *gen. mn.* kìtīnā – *im.ž.r.* napadani snijeg na grane drveća i savio ih ◈*kitina je k zemlji povila; šuma se je kitinom zemlji poklonila*

kláditi, *prez.* kládī – *gl.* kad iz usta niz bradu neko nesvjesno ispušta pljuvačku, kad djeci počinju rasti zubi onda im najčešće kladi iz usta

58 *kijer.* Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo, 1965.

◈*kladi mu iz usta; kad mu zeleno iz usta zakladi, padavica pušta*

klàdnja, *gen. jd.* klàdnjē, *nom. mn.* klàdnje, *gen. mn.* klàdānjā – *im.ž.r.* oko stožine sadiveno snoplje pšenice, zobi, ševarike, slame, sijena

klámfa, *gen. jd.* klámfē, *nom. mn.* klámfe, *gen. mn.* klámfī (njem. *Klampfe*) – *im.ž.r.* željezna spojka kojom su se spajale u graditeljstvu grede i direci ili kameni blokovi i sl. ◈*pripremio mi je klamfe kovač Smail*

klámfati *nesvrš., svrš.* zaklámfati, *prez.* klámfām – *gl.* spojiti klamfama ◈*zaklamfaj te dvije grede*

klànica, *gen. jd.* klànicē, *nom. mn.* klànice, *gen. mn.* klānīcā [*pridj.*klàničkī/klàničnī] – *im.ž.r.* štala, staja ili pojata za stoku ◈*puna klànica junadi*

klȁšnja, *gen. jed.* klȁšnjē, *nom. mn.* klȁšnje, *gen. mn.* klȁšānjā – *im.ž.r.* komad vunenog ili drugog platna koji se stavljao ispod djeteta u bešici; vunena krpa ◈*dijete se je umokrilo treba ga pripoviti i mokru klašnju promijenit*

klȅba, *gen. jd.* klȅbē, *nom. mn.* klȅbe, *gen. mn.* klêbā – *im.ž.r.* stari otupjeli i istrošeni nož bez kamzi; ◈*nekom klebom pupčanicu reže* - pjes; *tup ko kleba; jesi kleba* (*prenes.* tupa, glupa)

klémpo, *gen. jd.* klémpē, *nom. mn.* klémpe, *gen. mn.* klémpī – *im.m.r.* onaj koji ima malo veće uši i još oborene, *pejor.* kaže se za nekoga koga želimo izrugivati ◈*onaj klempo ne haje što ja njemu govorim; klempo jedan*

klépac[59], *gen. jd.* klépca, *nom. mn.* klépci, *gen. mn.* klêpācā – *im.m.r.* namjenska vrsta čekića za klepanje kose ◈*pjesme kosaca otkosom huje a i zveket klepaca se čuje* - nar. pjes.

klepànija[60], *gen. jd.* klepànijē, *nom.*

---

59 riječ *klépac* ne bilježe rječnici: *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP "Sejtarija", Sarajevo, 2011; Rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, 1988.

60 riječ *klépanija* ne bilježe rječnici: *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP"Sejtarija", Sarajevo, 2011; Rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija

mn. klepànije, *gen. mn.* klepànīnījā – *im.ž.r.* pribor za klepanje kose (klepac, babica, drveni klin, vodijer, mazalica, belegija) ◈*dobar kosac je: i dobar momak, i dobra kosa, i dobra klepanija*

klȋba, *dem.* klȋbica, *augm.* klȋbetina – *im.ž.r.* oblik izmeta kod nekih životinja i čovječiji izmet u čvrstom stanju

klibàrati *nesvrš.,svrš.* naklibàrati, *prez.* klibàrām *žarg.* – *gl.* vršiti nuždu u više kliba

klȋs, *gen. jed.* klísa, *nom. mn.* klísovi, *gen. mn.* klísōvā – *im.m.r.* četvrtasti drveni komad (25x3x2cm) služi za dječiju igru *klisa i pale*

klisati se – *gl.* igrati se klisa i pale; *pren.* međusobno se jedan drugom riječima nadmetati, nadmudrivati, spočitavati, prepirati ◈*dokle ćete se vi klisati i jedan drugom spuštati*

klisàrati, *prez.* klisàrām – *gl.* uzaludo dugo hodati, besposličariti ◈ *džaba su klisarali po šumama, gljiva nema*

knjȁ, *gen. jd.* knjê, *nom. mn.* knjȅ (tur. *kyna*) – *im.ž.r.* boja za kosu, kna

knjȉti, *prez.* knjȉjēm – *gl.* bojiti kosu knjom; knjiti prste u ruku i nogu ◈*i fenjerskih svitaca je parada// jer noćas knjije se mlada* - pjes.

Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, 1988.

kocénuti se *nesvrš., svrš.* zakocénuti se, *prez.* kòcēnīm se – *gl.* ukočiti se od naglog plača do mjere da dijete nema daha (najčešće se manja djeca kocene, zakocene) ◈ *zakocenulo se dijete da je dušu jedva povratilo*

kȍčka, kvȍčka, *gen. jd.* kȍčkē, *nom. mn.* kȍčke, *gen. mn.* kȍčākā – *im.ž.r.* kokoška koja se raskocala i želi da liježe ili je izlegla piliće ◈*sama nanijela jaja, izlegla i izvela kočka ispod staje petnestero pilića te grnu za kočkom ko purci*

kȍčē *prez. 3. l. jd.* kvȍčē, *inf.* kȍcati, kvȍcati – *gl.* kokoška se raskocala i želi da liježe ili je izlegla piliće ◈*koču mi dvije kočke a friških jaja nemam, morale su se baš u isto vrijeme raskocati*

kȍ đā, ko đôja (perz.) – *pril.* kobojagi, bojagi, bajagi, tobože ◈*plače ko đa; ko đa ozbiljno govori*

kòjasiti se, kàjasiti se *nesvrš.*, *prez.* kòjasīm – *gl.* potajno više puta se približavati nekome ili nečemu s namjerom da se neki cilj ostvari, motati se ◈*Ramo se, meni se čini, kojasi oko Šerife*

kokùruz – *im.m.r.* kukùruz

kokurúza – *im.ž.r.* kruh od kukuruzna brašna, kukurúza

kolâjdelōsum – *pril.* prijatno, na zdravlje, kolajdele, kaže se onima koji jedu

kolájli-belájli – *pril.* sintagma koja može biti da je izvedena od *tur. kòlāj* (lako, bez napora) i *bèlāj* (nesreća, zlo, muka nevolja, patnja), *bèlājli* (patiti se mučiti se, živjeti u bijedi), dakle sintagma bi mogla značiti lako je za belaj u smislu uvijek ga ima i može biti; međutim, može imati u nekoliko i antonimno značenja kao *lako-teško, med-žuč*; a može da znači i da u životu poslije lagode, dobra...dolazi muka, belaj... no, na *tal.* je *kòlājna* (odlikovanje, medalja, lančić oko vrata), može li sintagma značiti: iza uspjeha, odlikovanja, neke vrste bogatstva – dolazi muka, nevolja, neka vrsta pada ◈*sve je to kolajli-belajli*

kòlan, *gen. jd.* kòlana, *nom. mn.* kòlani, *gen. mn* kölānā (tur.) – *im. m.r.* kožni ili prteni kaiš kojim se za trbuhe konja pričvršćuju sedlo ili samar

kölār, *gen. jd.* kölāra, *nom. mn.* kölāri, *gen. mn.* kölārā – *im.m.r.* majstor koji pravi i popravlja kola (drvena, gumena - sa gumenim točkovima, fijakere)

kòlara, *gen. jd.* kòlarē, *nom. mn.* kòlare, *gen. mn.* kòlārā – *im.ž.r.* pokrivena zgradica u dvorištu od dasaka u kojoj su se držala zaprežna kola i oprema za uprezanje konja ili volova ali i druga poljoprivredna sredstva (plug, zubača i dr.)

kòlēnčiti *nesvrš.*, *svrš.* ukòlēnčiti, *prez.* kòlēnčīm – *gl.* vezati što bliže priuzom, konopom ili ularom glavu životinje za prvu nogu tako da ne može brzo ni ići, a kamoli trkom bježati, *prenes.* kad neko uspije nekoga vezati za sebe do njegove nesamostalnosti ◈*bio je to asi bik koji je uvijek samo ukolenčen izvođen na pašu; ona je muža ukolenčila*

kòlihno – *pril.* kolišno, nešto malo ◈*kolihno ti meni, tolihno ja tebi*

kòlina – *im.ž.r.* plitka, pritka, motka za kolenje graha

kolòtura, *gen. jd.* kolòturē, *nom. mn.* kolòture, *gen. mn.* kolòtūrā – *im.ž.r.* u stana ili razboja dvije drvene naprave sa dva užljebljena točkića preko kojih se, i nita, prenosi otvaranje, zijevanje osnove da bi se čunkom probacivala nit ◈*koloture sam malo lojem podmazala da ne škripuću*

kolìkōć – *pril.* koliko, već kao, kao, kao da ◈*to će biti kolikoć danas; siguran sam u to kolikoć da to vidim*

köm – *im.m.r.* pokišeljena šljiva, jabuka, kruška i sl. u kace sa izvršenim vrenjem (u narodu kazano nadolaženje koma, koje traje 21 dan) a radi pečenja rakije ◈*kom je nadošo, treba peći, nevalja ako se provali* (ako gnjila krovina utone u nutrinu koma)

kòmara[61], *gen. jd.* kòmarē, *nom. mn.* kòmare, *gen. mn.* kòmārā (grč.) – *im.ž.r.* mladinska oprema, ruho; pratnja s natovarenim konjima ili vzilima, kòmora[62] ◈*samo tri dana poslije njene udaje otišla je za njom dobra komara*

komàruša – *im.ž.r.* žena koja ide uz mladinsku komaru, obavezno je komaruša zaslužna da to bude po rodbinskoj ili prijateljskoj liniji

komasácija, *gen. jd.* komasácijē, *nom. mn.* komasácije (lat. *kom+masa*-gruda) – *im.ž.r.* ukrupnjavanje obradivih površina, spajanje manjih obradivih parcela u jednu veću, reorganizacija zemljišnjih obradivih površina u cilju lakše obrade

komasírati, *prez.* komàsīrām – *gl.* provoditi komasaciju ◈*treba prvo zemlju komasirati; agraar se ne smije riješiti dok se zemlja ne komasira* - Memoari - A. Mešić

komènjača, badžènjača, *gen. jd.* komènjačē, *nom. mn.* komènjače, *gen. mn.* komènjāčā – *im.ž.r.* dugačka drvena motka kojom se otvara i zatvara badža na krovu kuće koji je pokriven šindarom ◈*požuri spusti komenjačom badžu da je ne otrgne vjetar*

61 *kòmora* je *tal.* porijekla, *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999, 323.

62 *kòmora*, latinsko-turska riječ, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 853.

kòmita, *gen. jd.* kòmitē, *nom. mn.* kòmite, *gen. mn.* kōmītā (lat.) – *im. m.r.* onaj koji se hoće potući, nakomica, nasilnik, lopov, prevarant, otmičar, podmuklac ◈*druži se s komitama; kani se komite*

kòmiti *nesvrš., prez.* kòmīm – *gl.* ručno ili mašinom kruniti, maniti kukuruz ili grah (odvajati zrnevlje od otučka ili iz graškovine) ◈*komiti grah*

kòmljēnje, *gen. jd.* kòmljēnja – *im.s.r.* ručno skidanje zrnjevlja sa kukuruznog klasa ili vađenje grašaka iz mahune, krunjenje, manenje ◈*večeras je komljenje žita u strine Ajke i doći će cure Tugavke*

kómo, kóma, *gen.* kómē – *im.m.r.* ◈*grah komo; ja volim komu* - grah u zrnu (u grašku) koji se još nije dobro osušio i može se kuhati i jesti

kòmpīr – *im.m.r.* krompir

kompìruša, kompìrača, *gen. jd.* kompìrušē, *nom. mn.* kompìruše, *gen. mn.* kompìrūšā – *im.ž.r.* pita od krompira, krompiruša ◈*ja, dobre kompiruše i čase kisela mlijeka!*

komrìkuša, *gen. jd.* komrìkušē, *nom. mn.* komrìkuše – *im.ž.r.* grlica, golubica, dragana (od milja)

konàkčija, konàgdžija, konàdžija – *im.m.r.* neko ko je došao neko-me na konak, da prenoći ◈*večeras si moj gost i još konagdžija*

kònak, *gen. jd.* kònaka, *nom. mn.*

kònaci, *gen. mn.* kònākā (tur.) – *im. m.r.* noćenje ili zgrada za noćivanje; u Tešnju zgradu Općine i sada stariji ljudi zovu *Konak*, a tu je iz vremena osmanske uprave bila zgrada u kojoj je stolovao *valija* – upravitelj ili namjesnik tešanjskoga kadiluka ◈*u goste se dolazilo i na konak*

kònačiti se *nesvrš., svrš.* okònačiti se, *prez.* kònačīm se (tur.) – *gl.* ostati na konaku, noćiti ◈*tu smo se okonačili, dalje nismo mogli*

kònapac, kònopac, *gen. jd.* kònapca, kònopca *nom. mn.* kònapci, kònopci, *gen. mn.* kònapācā, kònopācā (lat.) – *im.m.r.* finije uže šest do deset metara dužine namijejenjeno za nošenje bremena na leđima, pripinjanje stoke i druga uvezivanja ◈*uzeo je konapac preko ramena i otišao po breme sijena; spopala je obad i prekinu mi krava konapac;* ponekad je konopac imao i značenje jedinice mjere ◈*sunce je koliko za konapac do zalaska, ima još dana; odbodi mi zemlje koliko jedan konapac i prodaj mi*

konkubína, *gen. jd.* konkubínē, *nom. mn.* konkubíne, *gen. mn.* konkubínā (lat.) – *im.ž.r.* nevjenčana žena, druga žena, priležnica, ljubavnica, u *žarg.* švalerka

kòntati *nesvrš., svrš.* skontati, *prez.* kòntām – *gl.* razmišljati, razmišljati o nečemu povezujući više spoznaja; skontati - razumjeti, izvući zaključak; kontaktirati s nekim; povezati se s nekim ◈*kontam šta ću i kako ću; mi ne kontamo* (ne govorimo)*; s kontaj me sa curom*

kontràhent, *gen. mn.* kontràhenātā (lat. *contrahere*-ugovoriti) – *im.m.r.* ugovarač; osoba ili ustanova koja je primila obaveze iz ugovora koji je potpisala ◈*davati će vam toliko i toliko, ali oni nemaju nikakvih obaveza kao kontrahent* - Memoari - A. Mešić

kònvikt, *gen. jd.* kònvikta, *nom. mn.* kònvikti, *gen. mn.* kònvikātā (lat. *convictus*) - *im.m.r.* đački dom, internat ◈*osnovali smo i jedan đački konvikt u koji smo smjestili lijep broj muslimanske mladeži, konvikt je nazvan "Hakin Konvikt"*- Memoari - A. Mešić

konviktórac, *gen. jd.* konviktórca, *nom. mn.* konviktórci, *gen. mn.* konviktórācā – *im.m.r.* đak koji stanuje u konviktu

konveníratì, *prez.* konvènīrām (lat. *convenire*) – *gl.* odgovarati, dolikovati, goditi ili pogodovati, dobro doći ◈*to mi konvènīrā - to mi odgovara, pogoduje; osnutkom našeg jednog velikog novčanog zavoda (Muslimanske centralne banke) skinuli bi sa svoga elementa političku ovisnost, jer su novčani zavodi na političkom polju od velike važnosti, te se često događa da prigodom izbora za narodne zastupnike svo-*

jim uplivom i pritiskom na svoje dužnike - izbornike - da, protiv svom političkom uvjerenju, glasaju za stranku koja njima konvenira - Memoari - A. Mešić

kopàran, *gen. jed.* kopàrana, *nom. mn.* kopàrani, *gen. mn.* kopàrānā – *im.m.r.* stari odjevni muški predmet za poprsje ◈*koporan* - Bašeskija 1782, 294.

kȍpīle, kȍpilan (*ž.* kopilica, kopiluša) *gen. jd.* kȍpīleta, *nom. mn.* kȍpilād, *gen. mn.* kȍpilādi (ar.-tur.) – *im.m.r.* dijete rođeno izvan bračne zajednice; *pren.* loše, nevaspitano dijete ◈*onaj mi kopilan loptom razbi prozor*

kòprena, *gen. jd.* kòprenē, *nom. mn.* kòprene, *gen. mn.* kòprēnā – *im.ž.r.* je gušće sito za prosijavanje pšenišnog brašna ◈*prosijala sam mlivo na koprenu da bude sitnije za gurabije*

kòptisati *svrš.,prez.* kòptišēm,[*gl. im.* kòptisānje, *pril. proš.* kòptisāvši] (tur.) – *gl.* iznenada se pojaviti, kad nešto iznenada iskrsne ◈*kako je ta bolest koptisala sve se promijenilo*

kȍre *plur. tantum, gen.* kȏrā – *im. ž.r.* futrola za nož od kože, staviti nož u kore ili korice ◈*izvadio je nož iz kora i prijetio*

kòriti *nesvrš., prez.* kòrīm [*pridj.* kòren] – *gl.* kritikovati, prekoravati, izražavati nezadovoljstvo prema nekome ◈*Bogami ga je korio*

kòriti se *nesvrš., svrš.* pokòriti se *prez.* kòrīm se – *gl.* izvinjavati se, priznavati grešku, tražiti oprost ◈ *otac ti je - pokori se; ili se pokori ili se ukloni*

kórfa, *gen. jd.* kórfē, *nom. mn.* kórfe, *gen. mn.* kórfī (njem.) – *im. ž.r.* korpa, košara, košara pletena od pruća; *pren.* dobiti korpu znači dobiti odbjenicu ◈*Fata je dala Mustafi korfu - više ne ašikuju*

kòrkija, *gen. jd.* kòrkijē, *nom. mn.* kòrkije, *gen. mn.* kòrkījā (tur.) – *im. m.r.* strah, nesigurnost, neka opasnost ◈*hvata me korkija; uhvatila ga korkija pa se ispario*

kortešácija [od *im.* kòrteš - *podrug.* agitator, tal. *corteggiare*-dodvoravati se, udvarati se] – *im.ž.r.* agitacija ◈*dokaz je to kako su oni došli na površinu služeći se nemoralnim kortešacijama* - Memoari - A. Mešić

kortešírati, kòrtešovati, *prez.* kortèšīrām, kòrtešujēm – *gl.* agitirati, agitovati

kòsibaša, kȍzbaša, *gen. jd.* kòsibašē, *nom. mn.* kòsibaše, *gen. mn.* kòsibāšā (tur.) – *im.m.r.* prvi kosac, kosac koji predvodi kosce ◈*kosibaši je uvijek uz večeru pripadao batak s pite i gurabija iz tepsije harmadžika*

kòstrijēt, *gen. jd.* kòstrijēta, *nom.*

mn. kòstrijēti, *gen. mn.* kòstrijētā – *im.ž.r.* jareća dlaka ◈*svi smo imali čikice od volujske dlake a on je imao od kostrijeta*

kóša *hip., gen. jd.* kóšē, *nom. mn.* kóše, *gen. mn.* kóšā – *im.ž.r.* košulja ◈*lijepa ti je koša; bijelu košu pesinio*

kòšćen[63] *gen. jd.* kòšćena, *nom. mn.* kòšćeni – *im.ž.r.* vrsta trave koja raste najviše po kukuruzu, koju stoka voli da jede ◈*nosila sam na obremači sepete košćena a on naredi da ih spustim i izvalim košćen sumnjajući da nisam potkrila koji mladi kukuruz za pečenjak*

košćéniti se *nesvrš.,svrš.* uskošćéniti se, *prez.* košćénīm – *gl.* smrzavatiti se, ukočiti se od zime, ući zima u kosti ◈*mi smo se uskošćenili čekajući ga na minus deset stepeni*

košćúnac[64] (kost+junac=tj>ć, sć>šć), *gen. jd.* košćúnca, *nom. mn.* košćúnci, *gen. mn.* košćúnācā – *im. m.r.* orah koji ima tvrdu ljusku iz koje je teško vaditi riježgu, rijezga je izuzetno kvalitetna u oraha košćunca ◈*dva stabla oraha jedan do drugog, jedan je mehkunac, a drugi je košćunac i njega ću morati posjeći; ma on je košćunac čovjek* – *pren.* kad je neko škrt, škrtac, tvrdica

koštírati se *nesvrš.,prez.* kòštīrām se (njem.) – *gl.* jesti dobru hranu, priuštiti sebi najkvalitetniji ishranu, ne žaliti od sebe kad je riječ o ishrani ◈*dobro se koštiramo, hoće nam se - može nam se*

kòtac, *gen. jd.* kòca, *nom. mn.* kòci, *gen. mn.* kòtācā – *im.m.r.* kokošinjac ◈*lisica je sinoć obila kotac i sve kokoši potušila u kocu*

kòvča, *gen. jd.* kòvčē, *nom. mn.* kòvče, *gen. mn.* kòvčī – *im.ž.r.* kopča

kožnjáci *plur. tantum, gen.* kožnjákā – *im.m.r.* opanci od kože, za razliku od opanaka gumenjaka ◈*u vrijeme putravaca i kožnjaka opanci gumenjaci su bili prestižna seoska obuća*

kȍžūh, *gen. jd.* kȍžūha, *gen. mn.* kȍžūhā – *im.m.r.* debeli, kožni prsluk, najčešće bez rukava i sa runom sa unutrašnje strane ◈*ogrni der me sa kožuhom; s kožuhom ispod kabanice ja se ne bojim ni kiše ni zime*

kràdomicē – *pril.* pomalo kradom, krišom, da se ipak ne vidi, kriomice ◈*krišom su se ispod oka gledali; kradomice su kroz selo išli*

63 *kòšćen* – riječ je zabilježio u Tešnju, Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Sarajevo, 1981, 215.

64 *košćúnac* ovaj oblik riječi ne bilježe rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika; bilježe oblik *koštùnjavac* Rječnik Instituta za jezik, te *koštúnac, koštúnjac, koštùnjavac* Rječnik Dž. Jahića

izbjegavajući susrete i poglede

kr̀čalo, *gen. jd.* kr̀čala, *nom. mn.* kr̀čala, *gen. mn.* kr̀čālā – *im.s.r.* prilikom sijanja kukuruza u retke (sijačicom) postoji drvena klinasta naprava kojom se spajaju mala drvena dvokolica sa vučnom zapregom, a koja su između sijačice i zaprege, krčalom se ručno reguliše nepravilno kretanje sijačice a preko kolica, tj. odstojanje između redaka prilikom sijanja kukuruza sijačicom ◈*drži to krčalo bolje, ne daj krčalu da bježi i krivi redak*

krȇčnica, krȇšnica – *im.ž.r.* rupa u koju se slivao zagašeni kreč - krečno mlijeko, krečana

krepúhnuti *svrš., prez.* krèpūhnēm – *gl.* umrijeti; u izgovaranju ove riječi ima se blagog žala zbog nečije smrt; ali osjeća se i ravnodušnost ili pak blago zadovoljstvo zbog nečije smrti; naravno ima i preneseno značenje u propadanju neke kompanije, projekta i sl. ◈*moj mačak je krepuhno; napokon je i onaj lopov krepuhno*

krèdenac, *gen. jd.* krèdenca, *nom. mn.* krèdenci, *gen. mn.* krèdenācā (tal.) – *im.m.r.* kuhinjski ormar sa staklenim polulukom u jednom kraju i imao je jedno duže vrijeme poslije svog pojavljivanja na tržištu nebo-plavu boju, namijenjen je za suđe i kuhinjske potrepštine

kréja, *gen. jd.* kréjē, *nom. mn.* kréje, *gen. mn.* kréjā – *im.ž.r.* dječija drvena igračka koja ima jedan zupčanik sa drškom i jedan pokretni dio koji okrećući zupčanik proizvodi krečeći zvuk, vrti se u ruci i kreči kao ptica kreja

krísnuti, *prez.* krísnēm – *gl.* glasno podviknuti, kad momak u neposrdnoj blizini cura izrazi svoje oduševljenje s ciljem da skrene na seba pažnju; krisnuti poslije pjesme djevojaka ili momaka ◈*poslije otpjevanog bećarca Ahmet Ljevak je mogao najjače krisnuti*

kr̀kuša, *gen. jd.* kr̀kušē, *nom. mn.* krkuše, *gen.mn.* krkūšā – *im.ž.r.* četrdeseta godina u životu čovjeka naziva se krkuša, to je po vjerovanju neka prelomna godina ◈*jesi li ti prevalio krkušu*

kȓmēlj – *im.m.r.* žuta prljavština koja se skupi u uglovima očiju ◈ *rastari makar te krmeljove kad se nisi umio; umij te krmeljove; krmelj ti tvoj* - šaljiva psovka nekom djetetu, nekom mlađem i doživljava se kao tepanje ili blaga kritika

krmèljati, *prez.* krmèljām – *gl.* bolest očiju; razbuđivati se, još dremuckati

krmèljav – *pridj.* kad je neko neumiven, kad ima u uglovima očiju krmeljove; kad se nije dobro razbudio ◈*još je krmeljav* - kao nije se

razbudio

kr̀ndija[65], *gen.jd.* kr̀ndijē, *nom. mn.* kr̀ndije (tur.) – *im.ž.r.* krčevina, zapuštena površina urasla u šipražje, smetljište

Kr̀ndija – stambeno naselje u gradu Tešnju

krȍšnje *plur. tantum, gen.* krȍšnjī – *im.ž.r.* naprava za nošenje trave, sijena, ljupe, slame napravljena od dva drvena savijena štapa (puclja) koji su mrežasto ispleteni užetom od lipovog lika, krplje ◈*posudio sam jedne krošnje sijena da bih imao šta položiti*

kr̀patiti *nesvrš., svrš.* skr̀patiti, *prez.* krpatīm – *gl.* ljutito i oštro govoriti; s uvredama, pa i psovkama, nekome svašta, kao svoju istinu, nagovoriti ◈*skrpatio mu je sve po spisku*

kȓpedžija, *gen.jd.* kȓpedžijē, *nom. mn.* kȓpedžije, *gen. mn.* kȓpedžījā (tur.) – *im.m.r.* zanatlija koji se bavi krpljenjem raznih stvari

krpènjača – *im.ž.r.* lopta od krpa ◈*nismo u ono vrijeme ko djeca ni znali za drugačiju loptu, nego samo za krpenjaču*

kŕpež – *im.m.r.* zakrpa na zakrpi; neprestano krpanje, krpljenje, krpnja ◈*s tolikom djecom, brez krpeži, mi ne bismo mogli živjeti;* ono što je često krpljeno ◈*taj tvoj kaput je sami krpež* ◈*Krpež kuću drži!* - nar. izreka

kr̀plje, *plur. tantum* – *im.ž.r.* v. krošnje

kr̀puša, *gen. jd.* kr̀pušē, *nom. mn.* kr̀puše, *gen. mn.* krpūšā – *im.ž.r.* drvena naprava, može da mijenja oje, prednjim krajem u nju ulazi jaram i međusobno se pričvršćuju zavornjem a drugim je vezana lancem za plug ili neko drugo sredstvo obrade zemlje ◈*zapeo je plug za žilu i krpuša nije izdržala*

kr̀tišnjāk, kr̀tičnjāk, *gen. jd.* kr̀tišnjāka, *nom. mn.* kr̀tišnjāci – *im.m.r.* ◈*livada mi puna krtišnjaka; sve krtišnjak do krtišnjaka*

krȕh, *gen. jd.* krȕha, *nom. mn.* krȕhovi, *gen. mn.* krȕhovā – *im.m.r.* kruh je od kukuruznog brašna, pečen, okruglog i zaobljenog oblika, težine 1 do 2 kilograma ◈*skuhala sam kruh* - nema smisao da se nešto kuha, da vri nego smisao da se mijesi kukuruzno brašno sa vrelom vodom ◈*odlomila sam mu komad kruha* (komad kukuruze); *pòložāk* - je kruh od kukuruznog brašna s kuhan je vrelom vodom i kad je oblikovan ostavljen je da tako stoji sat-dva prije pečenja, tako dobija krušniji, jestiviji, slađi ukus

krȕšnā, krȕšan – *pridj.* mrva kru-

65 *kŕndija* – riječ je zabilježio u Tešnju. Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Sarajevo, 1981, 219.

ha, krušna mrva ◈*krušan krompir* - suh ali ne u bukvalnom smislu, no da je suhoparan i skroban, tako je i sa suhom stambolkom ◈*nemam u kući ni krušne mrve da nahranim djecu; stambolka je krušna*

kùbura, kuburácija, kuburáncija, kùburenje, *gen. jed.* kùburē, *nom. mn.* kùbure (tur. *kubur*) – *im.ž.r.* muka koja dugo traje; tegoba koja se ponavlja; težak život ◈*ovu kuburu ne bih poželio ni dušmaninu*

kùburiti *nesvrš., prez.* kùburīm (tur.) – *gl.* duže s mukom nešto rješavati; imati stalno neki problem; teško živjeti ◈*valja sa narkomanom u kući kuburiti*

kùckun, *gen. jd.* kùckuna, *nom.mn.* kùckuni, *gen. mn.* kùckūnā (tur.) – *im.m.r.* kolan podrepnjak kod konja, kùskun

kùčina, *nom. mn.* kùčine, *gen. mn.* kùčīnā – *im.ž.r.* grubo obrađen lan sa mnogo nečistoća i zamršenosti ◈*zapetljao se ko pile u kučine*

kùčiti *svrš., prez.* kùčīm – *gl.* malo ga udariti; dokučiti ga s malim udarcem ◈*vo me je kučio rogom po laktu; kučio ga je štapom po glavi*

kúčati *nesvrš., prez.* kúčām – *gl.* nastojati nešto ostvariti; dugo nešto pokušavati; priželjkivati nešto; u više navrata nešto dokučivati ili ostvarivati ◈*kučala je ona njega i dokučala; štapom je jadna kučala telefon*

kȕća, *gen. jd.* kȕćē, *nom. mn.* kȕće – *im.m.r.* velika prostorija u kući, čim se uđe u kuću, sa zemljanom površinom, tu su ukućani u kišne dane i u večernje vrijeme do odlaska na spavanje, provodili vrijeme, sjedeći oko ognjišta, tu se na siniji objedovalo u ljetno vrijeme...◈*smazala sam kuću* (*tlo*), *na ognjištu vatru naložila i o verige bakrač varenjaka nastavila*

kúća[1], *gen. jd.* kúćē, *nom. mn.* kúće, *gen. mn.* kúćā – *im.ž.r.* mala iskopana rupa u vrtu u koju se zasijava grah, krompir, krastavac, bundava, bostana i sl. ◈*grah sam danas pokućala* (posijala)

kúća[2] – *im.ž.r.* kuća oraha, četiri oraha - tri su jedan uz drugi i četvrti iznad njih; *kúćā* (dječija igra s orasima) ◈*igrali smo se kúćā i kuću po kuću izgubio sam sve orahe, samo mi ostao zdabo*

kȕćanica, *gen. jd.* kȕćanicē, *nom. mn.* kȕćanice, *gen. mn.* kȕćanīcā – *im.ž.r.* domaćica (u popisnoj knjizi *A. Domovnica* iz 1910. god. u rubrici zanimanje upisivano je *kućanica*); ona koja je vrsna i umije kuću kućiti

kúćati, *prez.* kúćām – *gl.* praviti motikom male jamice za sijanje graha, sijati krompir u okrugle jame u tegu, sijati bundave ili stambolke u okrugle jame, sijati bostan u kuće i

sl.

kúćati se, *prez.* kúćām se – *gl.* igrati se kuća, igrati se oraha tako što se najvećim orahom zdabom gađaju kuće oraha, svaka oborena kuća oraha se nosi

kùdelja, kùdjelja, *gen. jd.* kùdeljē – *im.ž.r.* lan ili konoplja pripremljena za predenje ali i samo predivo se zove kùdelja ◈*cijelu zimu sam kudelju prela; usta sam poderala predući kudelju*

kȕditi *nesvrš., svrš.* skȕditi, *prez.* kȕdīm – *gl.* o nekome ružno govoriti kako bismo ga od te osobe odvratili ◈*skuditi djevojku momku; koga kude istom bude*

kùdret, *gen. jd.* kùdreta (ar.) – *im. m.r.* sila; nepoznato velika sila; Božija sila ◈*kuda ću sad, kudretu, drvetu-kamenu; šta ću, kudretu dragi!*

kudretȁlā, kùdretīle – *pril.* na čudan način; s višom silom; Božijom moći ◈*otkud se on kudretala tu nađe; pa i oni kudretile ne dođoše*

kùdret-sȁhat – *im.m.r.* nevidljivi sahat koji se da čuti da kuca u zidu kuće ili drugdje kažu samo dobrim ljudima, čak. kažu, ako se ispriča drugome kako se čuo tu i tu da kuca sahat.više ga nećete čuti

kufèrāš, *gen. jd.* kuferáša, *nom.mn.* kuferáši, *gen. mn.* kuferášā – *im.m.r.* koferaši, oni što dosele samo sa koferom: (u Zenici su u barakli naselju Tetovu u kojem je bilo dosta i Tešnjaka starosjedioci u *žarg.* doseljenike nazivali *kuferaši*)

kùfer, *gen. jd.* kùfera, *nom. mn.* kùferi, *gen. mn.* kùfērā (njem. *Koffer*) – *im.m.r.* kofer ◈*još večeras pa me više nema// kufer mi se pakuje i sprema* (odlazi u vojsku) - nar. pj.

kȕjrāk, *gen. jd.* kȕjrāka, *nom. mn.* kȕjrakovi, kȕjrāci, *gen. mn.* kȕjrakovā, kȕjrākā (tur.) – *im.m.r.* krvoločna zvijer, vuk, kurjak

kùkljac, *gen. jd.* kùkljac, *nom. mn.* kùkljaci – *im.m.r.* način vezanja, vezanje nekih krajeva kanapa i konopca može biti na kukljac i to je lahko odriješiti, i može biti vezano mrtvouzice kada je taj vez gotovo neodveziv

kùlačiti, *prez.* kùlačīm – *gl.* iskorištavati nekoga

kȕlāk[1] – *im.m.r.* muški dio na direku, makazi, dizmi koji ulazi u pahu (ženski dio) ◈*gledaj da ti kulak potpuno upadne u pahu*

kȕlāk[2], *gen. jd.* kȕlāka, *nom. mn.* kȕlāci, *gen. mn.* kȕlākā (rus.) – *im. m.r.* ideološki kazano - to je vlasnik zemlje čiji posjed prelazi nametnuti zemljišni maksimum ◈*od kulaka treba oduzeti višak zemlje; oženio se od kulaka*

kulàntan (franc. *coulant*) – *pridj.* koji dobro i brzo vrši svoj posao; uslužan u bankovnom, trgovačkom

i sl. poslu; susretljiv, prilagodljiv [pril. *kulàntno*-uslužno, pristojno, susretljivo] ◈*nu, time nije nikome rečeno da su naše banke vazda dovoljno bile prema nama <u>kulantne</u>* - Memoari - A. Mešić

kulàntnōst, *gen.* kulàntnosti – *im.ž.r.* dobra poslovnost, visoka poslovnost, poslovna uslužnost

kùlučiti, *prez.* kùlučīm [*gl. im.* kùlučēnje] – *gl.* odrađivati kuluk ◈ *svako je morao tri dana godišnje kulučiti na putu rahtilom ko ga ima a i punoljetna omladina radom*

kùluk, *gen. jd.* kùluka, *nom. mn.* kùluci, *gen. mn.* kùlūkā – *im.m.r.* radna obaveza poluslobodnih seljaka na imanju spahije; besplatan fizički rad na putevima i izgradnji značajnih objekata

kȕm, kȕmsal, *gen.* kȕma, (tur.) – *im.m.r.* veoma sitan pijesak ◈*omalterisao sam kuću nagrubo, sada ću finirati finom kumovom maltom; unese mi vjetar kum u oči*

kȕmst (njem.) – *im.m.r.* pored značenja znanje, sposobnost, riječ znači i veliku želju, užitak ◈*imam kumst da se sretnem s njom i da joj gledam u oči i da je pitam je li istina da je rekla...;bio mi je kumst pobijediti na kvizu i baš kvizonošu u znanja*

kùndačiti, *prez.* kùndačīm (tur.) – *gl.* raditi nešto kundakom (kundak je dio puške za koji se puška drži pri ramenu, u novijoj proizvodnji je od metala); udarati nekoga kundakom; spajati kundak sa metalnim dijelom puške; *pren.* znači nekoga dobro udariti na bilo koji način i bilo čim; obmanuti i dobro nekoga prevariti; u *žarg.* intimno općiti sa nekom ženom ◈*redovno je kundači*

kùndura, *gen. jd.* kùndure, *par* kùndure, *gen.* kùndūrā (grč.) – *im. ž.r.* cipela, cipele

kundùrdžija, *gen. jd.* kundùrdžijē, *nom. mn.* kundùrdžije, *gen. mn.* kundùrdžījā – *im.m.r.* cipelar, onaj koji pravi cipele, postolar, šušter, obućar

kùpac, *gen. jd.* kùpca, *nom. mn.* kùpci – *im.m.r.* sanduk u koji ide samljeveno brašno ispod žrvnja ◈*iz kupca je lijeno drvenom kašikom kupio mlivo u mijeh*

kùpljēn, *gen. jd.* kùpljena, *nom. mn.* kùpljeni, *gen. mn.* kùpljēnā – *im.m.r.* zaobljena nerascvala rujnica ili neka druga gljiva ◈*kupljenove rujnice smo posadili u kukuruzno brašno ne bi li se rascvali*

kùpusīšće, *gen. jd.* kùpusīšća, *nom. mn.* kupusíšća, *gen. mn.* kupusíšćā – *im.s.r.* njiva u kojoj se često sadi kupus ◈*ispod kupusišća je bila voda iz koje smo zalivali kupus*

kupúsī – *pridj.* boja kupusa; miriše na kupus

kùpušnjāk, *gen. jd.* kùpušnjāka, *nom. mn.* kùpušnjāci – *im.m.r.* kuhani kupus nakrupno izrezan pa odražava kupus-kalju ◈*pristavila sam kupušnjak za ručak*

kȕrāžan – *pridj.* hrabar, odvažan ◈*čim sam s tobom, odmah sam i ja nekako kuražniji*

kurážiti se *nesvrš., svrš.* okurážiti se, *prez.* kùrāžīm se (fr.) – *gl.* hrabriti se; pokazivati se snažnim ◈ *kad su mu drugovi pristigli i on se okuražio; đuđa se kukurikanjem kuraži i nagoni na velikog horoza*

kuráva *žarg., nom. mn.* kuráve, *gen. mn.* kurávī – *im.ž.r.* žena koja mijenja muškarce, koji se preslobodno ponaša, kurva ◈*uhvatio je novu kuravu; skontali su se s dvije kurave i otputovali na more*

kùrbla, *gen. jd.* kùrblē, *nom. mn.* kùrble, *gen. mn.* kùrblī (njem.) – *im.ž.r.* metalna naprava kojom se motor aran okretao radi palenja

kùrblati *nesvrš., svrš.* zakùrblati – *gl.* zaokretati kurblom motor ◈ *pokušaj zakurblati ponovo*

kurìkati *nesvrš.,svrš.* nakurìkati, *prez.* kurikām – *gl.* nekako štimati, uštimavati, nešto teško namještati ◈*mlin sam nekako nakurikao i sad radi* (melje)

kùrisati, *prez.* kùrišēm [*gl. im.* kùrisanje, *pril. sad.* kùrišući, *pridj. trp.* kùrisān] (tur.) – *gl.* naviti sahat, podesiti mu tačnost ◈*jesi li kurisao sahat? prenes.* nekoga srediti u smislu prevariti, zafrkati ◈*dobro ga je kurisao uvalivši mu onu krntiju*

kȕruz – *im.m.r.* kukuruz ◈*idemo svake godine u berbu kuruza i naša kuća zaradi po dva vagona kuruza*

kȕružnjāk – *im.m.r.* kruh od kukuruzna brašna

kûs, *gen. jd.* kûsa, *nom. mn.* kùsovi, *gen. mn.* kùsōvā (njem. *kuß*) – *im.m.r.* neveliki komad pite, komad kolača, slatki zalogaj ◈*pojeli smo svi po kus pite i ćasu mlaćanica pokusali*

kùskun, kùckun, *gen. jed.* kùskuna, *nom. mn.* kùskuni, *gen. mn.* kùskūnā (tur.) – *im.m.r.* podrepnjak, remen koji ide konju ispod repa

kusùrāč, *gen. jd.* kusuráča, *nom. mn.* kusuráči, *gen. mn.* kusuráčā – *im.m.r.* neko ko se kusura, razračunava, onaj koji nije radio cijeli dan zbog kiše ili neke druge sprečenosti, pa mora doći doraditi dio dana koji je ostao dužan ◈*kiša udari i ostadosmo kusurači*

kùšum, kùršum, *gen. jed.* kùšuma, *nom. mn.* kùšumi (tur. *kursun*) – *im m.r.* metak, tane

kutàrisati *svrš., prez.* kutàrišēm – *gl.* riješiti, osloboditi ◈*teško sam ga se kutarisao; neka sam se ja toga kutarisala*

kùtup (ar.) – *im.m.r.* priznati pr-

vak u nauci, umjetnosti ili vještini, genije

kùtupe (ar.) – *uzv.* čuđenje ◈*šta ću, kutupe dragi, sad?kuda ću sad, kutupe, drvetu-kamenu*

kvärat, *gen. jed.* kvärata, *nom. mn.* kvärati (lat.) – *im.m.r.* vrijeme od 15 minuta ◈*sada je dvanaest sati i kvarat.* - četvrtina neke mjere ◈*frtalj kile* (kilograma)

kvàrtati se *nesvrš., prez.* kvàrtām se – *gl.* miješati se tamo gdje ti nije mjesto ◈*šta se ti kvartaš; nije tvoje da se kvartaš između žene i muža*

kùvet, *gen. jed.* kùveta (ar. *kuvvet*) – *im.m.r.* unutrašnja snaga čovjeka ◈*nemam kuveta; damije šta da mi povrati kuvet*

kuvètli (ar.) – *pridj.* izdržljiv, snažan, jak ◈*star je dobro Ramo, ali je još dobro kuvetli*

kuvètlija (ar.-tur.) – *pridj.* koji ima snage, energije, čvrstine, izdržljivosti

kvìta, **kvìt** (fr.-njem.) – *pridj.* čistih računa i međusobnih obaveza ◈ *mi smo sada kvita*

kvìtati *nesvrš., prez.* kvìtām (fr. -njem.) – *gl.* poravnavati međusobno račune ◈*mi smo se napokon kvitovali; hoću s tobom da se kvitujem, makar mi poslije opet uzajmio*

L

lȁbrnja *pejor., gen. jd.* lȁbrnjē, *nom. mn.* lȁbrnje, *gen. mn.* lȁbrnjā/lȁbrnjī – *im.ž.r.* gubica, usna, njuška ◈*zaveži labrnju; razbit ću ti labrnju!*

labr̀njati *nesvrš., prez.* labr̀njām – *gl.* svašta govoriti, laprdati ◈*prestani labrnjati; labrnjao je protiv tebe*

labr̀njānje, *gen. jd.* labr̀njānja – *im.s.r.* loša priča, svakakvo govorenje, ogovaranje ◈*tvoje labrnjanje će tebe koštati*

lȁcman, láco – *im.m.r.* dasa, prepredenjak, snalažljivac, onaj koji se drznuo ◈*kad ga je laco uhvatio za pjevajku, ušutio je; lacman se snašao; lacman se oteo policajcu*

lȁf[1] (perz.) – *im.m.r.* govor, priča, ašikovanje, potiha priča s nekim; prazna priča ◈*udario mu je svoj laf*

lȁf[2], *augm.* láfčina (*žarg.*), *gen. jd.* lȁfa, *nom. mn.* lȁfovi, *gen. mn.* lȁfovā – *im.m.r.* lijep i zgodan mladić, galantan, dostojanstven čovjek ◈ *momak joj je pravi laf*

lȁfiti *nesvrš., svrš.* prolȁfiti, polȁfiti, *prez.* lȁfīm – *gl.* govoriti, pričati, udvarati se djevojci, ašikovati, pričati s curom, tajnovito s nekim pričati; nekome pričati svoju priču ◈ *Smajo lafi sa Mujeserom; moram ti doći da malo prolafimo najnovija događanja*

lága[66], *gen. jd.* lágē, *nom. mn.* láge – *im.ž.r.* dječija cucla, cuca, duda, varalica ◈*ispala mu laga iz usta pa plače; daj mu lagu pa će ušutiti*

lȁgūm, *gen. jd.* lȁgūma, *nom. mn.* lȁgūmi, lȁgumovi, *gen. mn.* lȁgūmā, lȁgumovā (perz. *lagym*) – *im.m.r.* eksploziv za miniranje; eksplozija baruta pri miniranju kamena ili rude u rudnicima i dr. ◈*ili grmi il' su lagumovi*

---

66 riječ *lága* sa datim značenjem ne bilježe konsultirani rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; *Rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, IP "Sejtarija", Sarajevo, 2012; Rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967.

lagùmāš, lagùmār, lagùmdžija, *gen. jd.* lagumáša, *nom. mn.* lagumáši, *gen. mn.* lagumášā – *im.m.r.* radnik lagumaške struke, onaj koji rukovodi ispaljivanjem eksploziva, miniranjem ◈*lagumaši su dobro plaćeni ali su i odgovorni za živote*

lagùmati, *prez.* lagùmām (perz.) – *gl.* otpucavati lagumove, minirati ◈*trideset godina ja lagumam u rudniku, nije šala*

lahúrī (ind.) – *pridj.* nije sva u pameti, lakomislena osoba, lahke pameti, nesigurna i labilna, nepouzdana osoba ◈*meni se čin ono dijete malo lahuri, samo se smije*

läjb, läjbić, *gen. jd.* läjba, *nom. mn.* làjbovi, *gen. mn.* làjbōvā (njem.) – *im.m.r.* ženski grudnjak

lále-míle – *pril. izr.* tepajući i milujući

làmba, *dem.* làmbica, *gen. jd.* làmbē, *nom. mn.* làmbe, *gen. mn.* làmbī (njem.) – *im.ž.r.* lampa, lampica, svjetiljka na gaz sa duguljastim cilindrom

làmpak, *gen. jd.* làmpaka, *nom. mn.* làmpaci, *gen. mn.* làmpākā – *im.m.r.* manžetna - dio rukava pri šaci ◈*imam još prišiti lampake i košulja je gotova*

lampàndrak – *im.m.r.* dio nečega što visi kao poderano; zasječeno; komad na silu oderanog platna koji visi na odjeći ili drugom platnenom predmetu; dio zasječenog tijela koji visi ◈*žica mu napravi lampandrak na kožnoj novoj jakni; posječe se srpom da lampandrak visi; ćuko mu je lampandrak i na guzici i na pantalonama napravio*

läpiti[67], *prez.* läpīm – *gl.* brzo nešto uzeti, zgrabiti ◈*dok ja samo uđoh u kuću, dogan lapi pile ispred kočke*

laprdati *nesvrš.*, *prez.* laprdām – *gl.* svašta govoriti, labrnjati, govoriti što ne treba govoriti ◈*ti ćeš prestati da laprdaš*

läšćē, läšćī, läšćā – *pridj.* lakše, lakši ◈*stariji je, a lašći; lašće mi je odmah čim sam dobio injekciju*

läšnjē, läšnjī – *pril.* polahko, lakše, sporije ◈*lašnje ti je nositi na leđima, nego li na ramenu*

läšnjē, läšnjī, *sup.* nàjlašnjī, nàjlašnjē – *pridj.* lakši, najlakši ◈*bez šubhe je bábin jezik najlašnji, svatko š njime vama vîkom besjedi. Slatka braćo Bošnjaci, hak vam Omer govori* - Omer Humo

lävrnjati – *gl.* brbljati

lègenj, lègen, lèđen, *gen. jd.* lègenja, *nom. mn.* lègenji, *gen. mn.* lègēnjā (grč. *legen*) – *im.m.r.* lavor od bakra za umivanje ◈*legenj i ibrik vode mu donese da abdest uzme*

lémati *nesvrš.*, *svrš.* izlémati, nalé-

67 *läpiti* - riječ bilježi u Tešnju Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Sarajevo, 1981. 229.

mati, *prez.* lémām – *gl.* udarati, izudarati nekoga ◈*kad je Omer zario, onda su ga se beli nalemali*

lèmeš, *gen. jd.* lèmeša, *nom. mn.* lèmeši, *gen. mn.* lèmēšā – *im m.r.* oštrac na drvenom plugu, koji podrezuje brazdu koju je srtalo prorezalo, raonk ◈*treba lemeš poklepati za onu našu sionicu*

lendòhan, landòhan[68], *gen. jd.* lendòhana, *nom. mn.* lendòhani, *gen. mn.* lendòhānā (perz.) – *im.m.r.* neradnik, lijen čovjek, onaj koji dane provodi u izležavanju, ljeti samo da mu je ispod hlada

lendòhaniti, landòhaniti *nesvrš.*, *prez.* lendòhanīm (perz.) – *gl.* ljenčariti, besposličariti ◈*samo ti lendohani - pitat će te starost gdje ti je bila mladost*

lènger (njem.) – *im.m.r.* rèndgen, aparat za snimanje pluća ◈*na lengeru su joj otkrili na pljućima*

lènguz, (*ž.* lènguza), *gen. jd.* lènguza/lènguzē – *im.m.r.* lijen čovjek, teške guzice, nerado ustaje ◈*lenguza si ti, ne daš ti sebi zora*

lȅpīr, (*ž.* lepirica) – *im.m.r.* leptir ◈*lahak sam ko lepir; na cvijetu krila šire lepir i lepirica*

lepìrica, *gen. jd.* lepìricē, *nom. mn.* lepìrice, *gen. mn.* lepìrīcā – *im. ž.r.* taraba; drvena ograda od cijepane daske ili rezane letve ◈*ogradila je svoju kućicu lepiricama pa izgleda kao iz bajke*

lȅvāt *žarg.* lèvātor, *gen. jd.* leváta, *nom. mn.* leváti, *gen. mn.* levátā – *im.m.r.* naivan, pošten i djetinjski iskren; nesposoban; varalica; nekoga smatrati nesposobnim; onaj koji levati ◈*ma, pravi se levat; on je levator nad levatorima*

levátiti *žarg.*, *prez.* lèvātīm – *gl.* varati, lagati; praviti nekoga budalom ◈*pazi, bolan, vidiš da te levate; izlevatio je on mnoge*

levòrver, *gen. jd.* levòrvera, *nom. mn.* levòrveri, *gen. mn.* levòrvērā (engl.) – *im.m.r.* pištolj, revòlver

lìčina – *im.ž.r.* uže, okovratnik, povodac od lika (lipovog lika) ◈*navodno da mu je svezao ličinu na vrat a glavu proturio kroz mazgal; svezao za njih tu ličinu za koju je vezan vrat a onda volove potjerao* - Memoari - A. Mešić

lìdati *nesvrš.*, *prez.* lìdām – *gl.* kad se trese debelo tijelo, meso ili neka polučvrsta masa ◈*lida na njoj sve ko paluza*

lìgure *plur. tantum*, *gen.* lìgūrā – *im.ž.r.* grubo napravljene niske sanke od daske, potkovane limenom trakom ili nekom šinom ◈*dajdža mi je napravio najbrže i najljepše ligure*

ligùrati se *nesvrš.*, *prez.* ligùrām

68 *landòhan* - Alija Isaković. *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*. Sarajevo, 1981, 228.

se [*pril. sad.* ligùrājući se, *gl. im.* ligùrānje] – *gl.* sankati se na ligurama na snježnoj strmini ◈*na Kamenjiču, putnoj nizbrdici, bilo je Zlatičke djece glavno zimsko liguranje; po cijeli dan a uz mjesečinu i do jacija su se znali ligurati*

lîho – *pril.* nepar, *lîho-tâko* (u igri par - nepar)

lihòmud *od liho* - nepar, *mn.* lihòmudi – *im.m.r.* čovjek bez jednog jajeta, ima samo jedno jaje, nema par jaja, samo jedan testis ◈*Fikro Hanifin je lihomud ali napravi šestero djece sa dvije žene*

lȉka (*s.r.* lȉko), *gen. mn.* lîkā – *im.ž. r.* likavi unutrašnji sloj lipove kore koji se dobije kada se lipova kora nekoliko sedmica potopi u vodu u potoku pritisnuta kamenicama da je voda ne odnese, od omekšane kore oguli se lika i od nje se pletu ćusteci, užad i sl.; šaljivu psovku bi djedovi izustili djeci ◈*liko ti tvoje, šta to uradi*

lìmburg, *gen. jd.* lìmburga, *nom. mn.* lìmburzi, *gen. mn.* lìmbūrgā – *im.m.r.* ime mjeseca koji ne postoji pa se u šali kaže: ◈*biće u limburgu mjesecu kad na vrbi rodi grožđe* - nikad

líta, *gen. jd.* litē, *gen. mn.* litā – *im.ž.r.* proljev; rijedak izmet ◈ *dobio je litu, ili je nešto pojeo ili se prehladio; od babinog sere po meraji sve lita do lite*

lítati *nesvrš., prez.* lîtām se [*pril. sad.* lítajūći, *gl. im.* lítānje] – *gl.* imati rijetku stolicu, imati rijedak izmet, govedo lita kad prehladi stomak, čovjek lita kad ima proljev ◈*litanje čovjeka procijedi*

lȉtār, *gen. jd.* lȉtāra, *nom. mn.* lȉtāri, *gen. mn.* lȉtārā – *im.m.r.* povodac ili uže koje se veže za vrat, teleći okovratnik ◈*tele je svuklo litar i posalo kravu;* pren. *i Alija objesio litar* (*pren.* kravatu)

lòga, *gen. jd.* lògē, *nom. mn.* lòge, *gen. mn.* lógā – *im.ž.r.* posteljica kod telenja krave ili drugih životinja koju izbaci u kraćem postoteljenom vremenu; *loga* od jabukova sirćeta ◈*je li krava bacila logu; ispod loge je najbolje sirće*

lóga – *im.ž.r.* jazbina, mjesto gdje se neko krije, leglo životinja ◈*ker je digao zeca s loge; našao je sebi logu pa se ne svodi kući*

lòkalo *žarg., gen. jd.* lòkala, *nom. mn.* lòkala, *gen. mn.* lòkālā – *im. s.r.* jelo, objed (doručak, ručak, večera) u pejorativu; mjesto gdje pas, mačka ili neka druga životinja jede - loče vodu, mlijeko i sl. ◈*neće da radi a ćaći hoće doći na lokalo; odnesi ovu čorbu ćuki na lokalo pa ćeš vidjeti kakva je*

lòkma, lòkuma, *gen. jd.* lòkma, *nom. mn.* lòkme, *gen.mn.* lòkmī (ar.)

– *im.ž.r.* kocka šećera, lòkum, rahatlokum, kolač isječen na lokme◈*djeci se nije davala po čitava lokma, no se lokma na četvero dijelila*

lóla, *gen. jd.* lólē, *nom. mn.* lóle, *gen. mn.* lólā (perz.) – *im.m.r.* momak koji se već dugo ne ženi a zavodi cure, koji malo radi a puno se provodi i lijepo se oblači ◈*udade se za onog lolu, dabogda da ostane; u mog lole tri razreda škole//nije važno jer ga moje oči vole* - nar. pj.

lólati se *nesvrš., prez.* lôlām se [*pril. sad.* lólajūći se, *gl. im.* lólānje] (perz.) – *gl.* provoditi se, bekrijati, skitati, uživati a malo raditi, onaj koji živi u provodu uz veselja, žene, pića i kafane

lòpār, lùpār, *gen. jd.* lopára, *nom. mn.* lopári, *gen. mn.* lopárā – *im.m.r.* neveliki komad daske obrađen ili neobrađen a služi kao pokrivka u čabru ili nekog lonca, kante i sl. a može služiti i da se na njemu nešto radi - sjeca mito, reže voće i sl.

lótre *plur. tantum, gen.* lótrī (njem.) – *im.ž.r.* letvaste sanke, rodle; ljestve

lòžnica, *gen. jd.* lòžnicē, *nom.mn.* lòžnice, *gen. mn.* lòžnīcā – *im.ž.r.* spavaća soba ◈*i mladence u ložnicu sveli*

lùfter, *gen. jd.* lùftera, *nom. mn.* lùfteri, *gen. mn.* lùftērā (njem. *Luft*-zrak) – *im.m.r.* neradnik, lijenčina, lendohan, badavadžija, onaj koji je imanje proluftao istrošio, koji troši više no što ima

luftírati, lùftati – *gl.* onaj koji lufta, koji ništa ne radi, badavadžiti; prozračivati

luftèrāj, *s.r.* luftèrisanje – *im.m.r.* provođenje u trošenju novca, frajerisanje, skitanje ◈*lufteraj je njegvo zanimanje; on, eto, od lufteraja i za lufteraj živi*

lùpača, *gen. jd.* lùpačē, *nom. mn.* lùpače, *gen. mn.* lùpāčā – *im.ž.r.* pràkljača, u nekim selima se zvala i práčak. Žene bliže rijeci ili nekom potoku nosile su tamo veš na pranje; najprije su lupačom dobro tukle svaki komad prevrćući ga, lupača je drvena naprava lijepo oblikovana sa drškom koja služi za lupanje, pri pranju, haljina na prirodno zaglađenom kamenu ◈*drven pas na potoku laje* – lupača; *lajući na potoku, svo selo oprala* – lupača (nar. zag.)

lùpār, *v.* lòpār – *im.m.r.* deblja drvena ploča, služi kao pokrivač ili za sjeckanja mesa, voća, povrća

lùšija, lùkšija, *gen. jed.* lùšijē – *m.ž.r.* smiješani drveni pepeo, (najbolje prosijan) i ključava voda za parenje lanenih haljina

lušìjati, lukšìjati *nesvrš., prez.* lušìjām – *gl.* popariti haljine, zapuriti ključavom vodom lanene haljine koje su prethodno slagane i posipane lugom u drvenu parenicu

LJ

ljäga, *gen. jd.* ljägē, *dat.* i *lok. jd.* ljäzi, ljägi, *nom. mn.* ljäge, *gen. mn.* ljägā – *im.ž.r.* sramota koja stoji na nekome ili se na nekog svaljuje; krivnja koja se na nekoga stavlja ◈*ljaga je pala na Salku da je pokrao Stovarište piva jer je presuda takva bila, a veliki lopovi su se izvukli*

ljèporijēk – *im.m.r.* lijep govor

ljês, *gen. jd.* ljêsa, *nom. mn.* ljésovi, *gen. mn.* ljésovā – *im.m.r.* od dasaka skrojene stranice koje se sandučasto namontiraju na zaprežna kola radi dovoženja s njiva otrgan kukuruz, bundave ili druge rasute usjeve, te voće i povrće ◈*imao sam u panjiku petnaest ljesova žita i pet ljesova bundava; sa jednog stabla sam imao pun ljes oraha*

ljësa, *gen. jd.* ljësē, *nom. mn.* ljëse, *gen. mn.* ljêsā – *im.ž.r.* drvena naprava površine oko 100x250 cm za sušenje šljiva ili drugog voća pokovana ili pletena cijepanom ljeskovinom uokvirena stranicama od uske daske ◈*sobica za sušenje šljiva i drugog voća je imala obično tri ljese* (*sobica troljesica ili troljesa*) *a poneka sobica je imala i šest ljesa* (*šestoljesa ili šestoljesica*); u pren. *padaju na bojnom polju kao ljese; sve je poleglo ko ljese*

Ljëtinić, (Lëtinić, Lëtinjić, Lȉtinić)[69] – ime tešanjskoga sela

ljèvati *nesvrš., prez.* ljèvām – *gl.* sipati, liti ◈*kiša ljèva ko iz kabla*

ljëvšī *komp. – pridj.* ljepši ◈*ljevši je od svake djevojke* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

ljèskovac, *gen. jd.* ljèskovca, *nom. mn.* ljèskovci, *gen. mn.* ljèskovācā – *im.m.r.* šiba, prut ili štap od ljeskovine; sinonim za biti bjen ◈*dobićeš ti ljeskovac po guzici; dobićeš ti ljeskovac preko leđa; imam ja starješinu koji se zove ljeskovac*

---

69 Andrija Zirdum, Iz najstarije komušanske matice 1708-1723.

ljùpa, ljùpina, *gen. jd.* ljùpē, *nom. mn.* ljùpe, *gen. mn.* ljûpā – *im.ž.r.* perušina od kukuruza ili od jajeta ◈*poslije oljušćenog žita mi, momčići, smo znali noć prespavati u ljupi*

ljùs'ćiba, ljùs'ćidba[70], *gen. jd.* ljùs'ćibē, *nom. mn.* ljùs'ćibe, *gen. mn.* ljùs'ćībā – *im.ž.r.* perušanje kukuruza, ljus'ćidba, ručno skidanje sa klasa kukuruza ljupine

ljús'ćiti[71] *nesvrš., prez.* ljûs'ćīm – *gl.* skidati s kukuruza perušinu, ljupu ◈*ljušći, ljušći da idemo kući// nema kući dok se ne oljušći* - nar. pj.

70 glas *š* se ne izgovara na klasičan način na kraju prednjeg nepca, već na početku prednjeg nepca pri zubima a čuje se kao glas između glasa *s* i glasa *š*, glas *s'*

71 Isto.

M

mabaíldum – *im.m.r.* vrsta jela koje se pravi od pološki patlidžana poredanih u sloju po tepsiji na koji se stavlja meso, obično mljeveno, zatim opet sloj patlidžana itd. naziv jela je nastao birvaktile - S.G.

mȁćeha, *gen. jd.* mȁćehē, *nom. mn.* mȁćehe, *gen. mn.* mȁćēhā – *im. ž.r.* očeva druga žena ◈*znaš, ona ti je kad mati kad maćeha*

màdžarija, *gen. jd.* màdžarijē, *nom. mn.* màdžarije, *gen. mn.* màdžarījā – *im.ž.r.* madžarski zlatnik, sadrži dva dukata ◈*momak je curi u zaruku dao madžariju*

màha, *gen. jd.* màhē, *nom. mn.* màhe, *gen. mn.* máhā – *im.ž.r.* promašeni potez, promašeni zamah ◈*u igri klisa i pale svaka maha* (promašaj da se palom klis odbije sa stožera) *omogućava protivniku da odbijeni klis približi bacanjem klisa ali kroz ruku kojom se drži uho; kuješ te eksere, ali koliko u ekser toliko u mahu*

mȁhaljānin, *mn.* mȁhaljāni, *gen. mn.* mȁhaljānā – *im.m.r.* stanovnici jedne mahale ◈*mahaljani su se digli i ne daju vode da je neko samo sebi prisvoji*

máhniti se, *prez.* máhnīm se – *gl.* okaniti se, prestati sa nečim, proći se neke navike, okaniti se nekoga ◈ *máhni se ćorava posla*

màhlūk, mahlùkāt, *gen. jd.* màhlúka, mahlukáta, *nom. mn.* mahlúci, mahlukáti, *gen. mn.* mahlúkā, mahlukátā (ar.) – *im.m.r.* mahluk je svako živo biće, sem čovjeka ◈*ama, ne zna mahluk kud ide; ko mahluk; zna i mahluk svoga gazdu*

màhnit (ar.) – *pridj.* pomaman, lud, neuračunljiv ◈*kani se mahnita čovjeka; ja mahnita insana; ne budi mahnit*

mahnítati *nesvrš.*, *svrš.* pomahnìtati, *prez.* mahnitām (tur.) – *gl.* bjesniti, činiti nešto nenormalno i učestalo ◈*šta si pomahnitao; ona Bejzina počela mahnitati kako joj se oženi onaj njen*

mâ ti, mâj ti – *uzv.* na ti, evo ti,

uzmi ◈*maj ti ovu jabuku; ma pojedi partokol pa će te razgaliti i biće ti lakše*

mája, *gen. jed.* májē, *nom. mn.* máje, *gen. mn.* májā (perz.) – *im.ž.r.* žena u selu koja umije spremati razna jela i ona je glavna kuharica pri spremanju velikih sobeta (pohoda, mevluda, veselja, pjerova i sl.) ◈*koja će ti biti maja; koju si uzela ženu za maju*

màja[1] – *part.* riječca za potvrđivanje ◈*ići ćeš s nama? - màja*

màja[2],*gen. jed.* màjē, *nom. mn.* màje, *gen. mn.* májī (perz.) – *im.ž.r.* vrsta kvasca, potkuhana maja za kuhanje hljebova ◈*potkuhala sam maju; raste ko maja*

májdan, *gen. jd.* májdana, *nom. mn.* májdani, *gen. mn.* májdānā (ar.-tur.) – *im.m.r.* mjesto gdje se kopa kamen ili ruda, kamenolom

majdàndžija, *gen. jd.* majdàndžijē, *nom. mn.* majdàndžije, *gen. mn.* majdàndžījā – *im.m.r.* onaj koji radi na majdanu, vadi kamen

májem, májam, máim, májim – *pril.* namjerno, specijalno, posebno, maksuz ◈*hoću da mi majam dođete; majem sam ti došao*

májiti, *prez.* májīm (perz.) – *gl.* obavljati poslove maje, kuhati, biti glavna kuharica u spremanju jela za seoske velike sobete ◈*koja će ti maja majiti za doček pohoda?*

màkaza – *im.ž.r.* neka vrsta direka koji se nakose naslanja na direk ćošetnjak ili na centralni direk i makaza može biti tanja od direka ◈*od ovog hrastića može biti jedan dobar direk i dvije makaze*

màklja, *gen. jd.* màkljē, *nom. mn.* màklje, *gen. mn.* màkljī/màkāljā – *im.ž.r.* poprečni povijeni nož sa dvije okomite drške na dva kraja služi za guljenje kore na drvetu, oblovini, ruljcima i sl. ◈*dobra ova maklja; oštra li je ova maklja*

màkljati, *prez.* màkljām – *gl.* makljom guliti koru sa drveta ◈*omakljao sam jelič samo ga još nalojiti pa da vidim koja će guzica uz njega uspuzati - često bi rekao domaćin koji sprema pijerski jelič na čijem će se vrhu lepršati košulja*

màksum, *hip.* màksumče, *gen. jd.* màksuma, màksumčeta, *nom. mn.* màksumi, màksumčād, *gen. mn.* màksūmā, màksumčādi, *dem.* màksumčić (ar.) – *im.s.r.* nejako dijete koje je još malo i ne zna puno, ono je nesamostalno ◈*ono je još maksum; ogriješit će se o ono maksumče*

màksūz, màhsūz (ar.) – *pril.* posebno, specijalno, namjerno, naročito ◈*maksuz selam svima*

maksuzíja, mahsuzija, *gen. jd.* maksuzijē, *nom. mn.* maksuzije, *gen. mn.* maksuzijā (ar.) – *im.ž.r.* spe-

cijalan poklon, posebna namjera, nešto naročito ◈*ovo je moja maksuzija; poslala ti je maksuziju; piti s nekim kahvu maksuziju*

mâl, *gen.* mála (ar.) – *im.s.r.* stoka - krave, volovi, konji, ovce, koze ◈ *šta imaš od mala?; omalilo je mala po selima; treba i malu pohizmetiti; gdje ima mala ima i zijana* - nar. izreka; *iz ovog se vidi šta je politika, treba je plaćati ili džanom ili malom* - Memoari - A. Mešić

málan – *pridj.* malen, u tešanjskome kraju malen čovjek je *málan* ◈ *málan ko pinde*

màlīć, *gen. jd.* malíća, *nom. mn.* malíći, *gen. mn.* malíćā – *im.m.r.* mali vodenički mlin za mljevenje žitarica, u prvoj polovini 20. vijeka bilo ih je na svakom potoku ◈*malići rade u proljeće i u jesen kada ima voda, maliće zimi led okuje a ljeti suša zaustavi*

màmen – *pridj.* obijesan, ljut, srdit ◈*mamen kao da je mamenih gljiva jeo*

mamènjāk, *gen. jd.* mamenjáka, *nom. mn.* mamenjáci, *gen. mn.* màmenjákā – *im.m.r.* čovjek zaražen bjesnilom, koji se pomamio ◈*ponaša se kao mamenjak*

màmlaz, *gen. jd.* màmlaza, *nom. mn.* màmlazi, *gen. mn.* màmlāzā (madž.) – *im.m.r.* tupan, glupan, tikvan, zvekan ◈*mamlaze jedan, šta to radiš? baš je mamlaz*

màndal, *gen. jd.* màndala, *nom. mn.* màndali, *gen. mn.* màndālā (tur.) – *im.m.r.* drvena veća ključanica, drvena ili željezna šipka kojom se zatvaraju vrata iznutra, zapor ◈*navalio je na vrata i dok nije mandal razvalio nije se prošao*

màndaliti *nesvrš.*, *prez.* màndalim (tur.) – *gl.* zaključavati mandalom (drvenom ključanicom dužine do 1,5 m) magazu iz prostorije iznad magaze kroz rupu u podu sobe a iznad vrata magaze, u nekim slučajevima mandalenje magaze bilo je poprečno iz susjedne prostorije ◈*uđe Fata u magazu sama// haj za njom Mujo zamandali vrata* - nar. pjes.

màngala, *gen.* màngalē, *nom. mn.* màngale, *gen. mn.* màngālā (ar.) – *im.ž.r.* posebna limena naprava za žeravicu radi grijanja i podgrijavanja jela, kahve, i sl.

mánī (ar.) – *pridj.* zavidan ◈*ona je meni mani na momku*

màniti *nesvrš.*, *svrš.* izmàniti, namàniti, *prez.* mànīm, mànēm – *gl.* komiti kukuruzne klasove, maniti žito ◈*dao sam mu mijeh namanjenog žita, halal bilo, da prehrani sitnu djecu*

marìfet, *gen. jd.* marìfeta, *nom. mn.* marìfeti, *gen. mn.* marìfētā (ar. tur.) – *im.m.r.* znanje, umijeće, vje-

ština

marifètli – *pridj.* vješt, snalažljiv ◈*kako god bilo Muhidin je marifetli čovjek uvijek bio*

marifètluk, *gen. jd.* marifètluka, *nom. mn.* marifètluci, *gen. mn.* marifètlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* umijeće, dovitljiva smicalica, zavaravanje ◈ *ostavi ti svoje marifetluke; teškö se njegovim marifetlucima oteti*

märijāš, *gen. jd.* märijāša – *im.m.r.* stari novac, jedan groš sa likom sv. Marije ◈*kada proizvođač duhana uzme pravi račun koliko ga stoji obrađivanje, a po koju ga cijenu mora državi dati, ne zapadne ga nadnica ni marijaš* - Memoari - A. Mešić

máriti *nesvrš., prez.* márīm – *gl.* željeti, imati volju ◈*jedi ako mariš*

mârva, *gen.* mârvē (madž.) – *im.ž.r.* stoka, goveda; *pren.* nevaljalac, divljak ◈*krupna marva: krave, volovi (bikovi), konji; sitna marva: telad, junad, ovce, koze; što ne misliš, marvo jedna* - pren.

marvínče, *gen. jd.* marvínčeta – *im.s.r.* govedo, jedinka u stoke ◈*u rukama čestitog čovjeka i marvinče je imalo više života; općina Tešanj je svoje prihode ostvarivala na uvozninu, od mesarine "mesarina se ima platiti prije klanja od svakog marvinčeta"* - Tešanj kroz stoljeća

marvènskī, marvinskī – *pridj.* stočni, koji se odnosi na marvu ◈ *marvinski vašar; marvenska pijaca*

màskara, *gen. jd.* màskarē, *nom. mn.* màskare, *gen. mn.* màskārā (Škaljić tvrdi da je *maskara* ili *mashara* tur. riječ, Vujaklija tvrdi da je *maskara* od ar. *mashharat* što znači šala, ismijavanje, sprdnja; čovek sa obrazinom, maskom, šaljivčina, lakrdijaš, a slično tvrdi i Klaić) – *im.ž.r.* osoba koja se ponaša tako da od sebe pravi budalu ◈*ona je prava maskara,* i danas se čuje u tešanjskome kraju, moguće da vuče porijeklo i od riječi *màč(š) kara* (poklada), za one koji su se namazali raznim bojama po licu ili drugdje reći će se da su *mač(š)kare* ili da su se *namač(š)karili* - S.G.

màskariti se, *prez.* màskarīm se (ar.-tur.) – *gl.* izigravati se sa nekim, nekoga ismijavati, izlagati ga podsmijehu društva, omalovažavati ga ◈*oni se s njim maskare*

màslati *nesvrš, prez.* màslām – *gl.* lagati, koješta pričati, pričom zavoditi i obmanjivati ◈*Ramiz samo masla kad govori; ne vjeruj mu, on samo masla*

màslenica, màslanica, *gen. jd.* màslenicē, *nom. mn.* màslenice, *gen. mn.* màslenīcā – *im.ž.r.* pita maslanica ◈*ko se rano oženio, svakog dobra poželio, od punice maslenice, a od punca žutog bica* – nar. pj. koja se pjevala na prelima u Lepenici i

Kraševu, selima tešanjskoga kraja

màslenjāk, màslanjāk, *gen. jd.* màslenjāka, *nom. mn.* màslenjāci, *gen. mn.* màslenjākā – *im.m.r.* manja pita maslanica koliko da je od jedne juhke premotana na četvrt i u manjoj tepsiji ◈*zamotala sam im jedan maslenjak i otpremila na put*

màsūr, mòsūr, *gen. jd.* màsūra, *nom. mn.* màsūri, *gen. mn.* màsūrā – *im.m.r.* drvena šuplja napravica za namotavanje konca: pređnog, vunenog, pamučnog sl.; služi i za namotavanje niti (osnove) za tkanju

màšina, *gen. jd.* màšinē, *nom. mn.* màšine, *gen. mn.* màšīnā – *im.ž.r.* u tešanjskome govoru znači mahovina; pokvarenost hrane; *pren.* neka zaboravljanja, zastarjelost ◈*uhvatila se mašina po kruhu; po tome se i mašina uhvatila kad je to bilo; na to je i mašina pala*

mašingevéra (njem.) – *im.ž.r.* strojnica, mitraljez

màštrafa, *gen. jd.* màštrafē, *nom. mn.* màštrafe, *gen. mn.* màštrāfā (ar.) – *im.ž.r.* velika staklena čaša sa ručkom, krigla ◈*uzeh dugum i maštrafu podoh na vodu* - nar. pj.

màštrafiti *nesvrš.*, *svrš.* omàštrafiti, *prez.* màštrafīm – *gl.* jesti, pojesti sve, vrlo brzo jesti; udariti nekoga ◈*gledam kako onu pitu maštrafi; omaštrafio ga je i pobjegao*

maštùluk, muštùluk, *gen. jd.* maštùluka, *nom. mn.* maštùluci, *gen. mn.* maštùlūkā (perz.-tur.) – *im.m.r.* nagrada za dobru vijest

maštulùgdžija, muštulùgdžija, *gen. jd.* maštulùgdžijē, *nom. mn.* maštulùgdžije, *gen. mn.* maštulùgdžījā (perz.-tur.) – *im.m.r.* donosilac dobre i radosne vijesti ◈*u svatovima maštulugdžija* (obično bi to bio neko iz bliže mladine rodbine) *prvi stiže pred kuću mladoženjinih roditelja i uzvikuje im: vama mlada meni maštuluk!*

màtūh, *gen. jd.* matúha, *nom. mn.* matúhi/matúsi, *gen. mn.* matúhā (ar.) – *im.m.r.* neko ko je zaboravan, senilan; pomalo i maloumna osoba ◈*Muharem je matuh čovjek; ja matuha čovjeka*

matúhiti *nesvrš.*, *svrš.* omatúhiti, *prez.* matúhīm (ar.) – *gl.* seniliti, postajati zaboravan ◈*Sabit je počeo matuhiti - zamisli pita me čiji sam*

mávī (tur.-ar.) – *pridj.* plav, modar, boja lica koja je rezultat unutrašnjeg stanja čovjeka, nekog šoka, straha i sl. ◈*nešto si mi mavi oko usta*

máviti, mávijati *nesvrš.*, *svrš.* pomáviti, pomávijati, *prez.* mávīm – *gl.* mávjeti, modriti u licu, plaviti oko usta i očiju

màzlūm, *gen. jd.* màzlūma, *nom. mn.* màzlūmi, *gen. mn.* màzlūmā (ar.) – *im.m.r.* naivan čovjek, nezna-

lica; mentalno hendikepirana osoba ◈*mora se neko brinuti o onom dijetu mazlumu;* ali, tur. *mazlum* od *zulum* znači nasilje, nepravda ◈jednu anegdotu ispriča Ibrahim Hukić: *Kada smo načelnik općine Tešnja, Fuad Šišić, i ja, 1995. godine posjetili Tursku i grad Čulum, gradonačelnik Čuluma nas je, sa svojim saradnicima primio, i u svom govoru dobrodošlice nazvao nas mazlumima, misleći na ljude kojima je u ratu učinjen zulum, nasilje, nepravda. Znajući samo za arapsko značenje riječi mazlum, koje je u tešanjskome kraju bilo u opticaju, a neznajući za značenje u turskom jeziku, mi Tešnjaci smo se u prvi mah samo zgledali i pitajući se koješta, a kasnije nismo mogli a da se sa domaćinom ne razjasnimo i, naravno, ismijemo.* "Anegdota je kao ključanica kroz koju se više vidi nego kroz širom razjapljena vrata" - Matoš

màzija[72], *gen. jd.* màzijē, *nom. mn.* màzije, *gen. mn.* màzījā (tur.), (franc. *mazer* - čeličiti) – *im.ž.r.* čelik, izvađeno užareno željezo iz vode, tek okaljeno ◈*kose - šeherke su kovane od najbolje mazije; tvrdo ko mazija*

mäzgal, [*ž.r.* mäzgala] (tur.) – *im. m.r.* puškarnica na utvrdi; malen otvor uopće; prazno mjesto na njivi gdje nije ništa od posijanog niklo ◈ *navodno da mu je svezao ličinu na vrat a glavu proturio kroz mazgal* - Memoari - A. Mešić

maždràpan, *gen.jd.* maždràpana, *nom. mn.* maždràpani, *gen. mn.* maždràpānā – *im.m.r.* neko ko je nezgrapan, krakat, nesrazmjerno krupan, razuzdan ◈*onog maždrapana Izudina ne možeš uhvatiti ni za glavu ni za rep; ma, volio bih vidjeti koja će se udati za maždrapana Izu*

meárifskī, (tur. *mearif*-prosvjeta) – *pridj.* prosvjetarski, školski ◈*da ćemo u vjerskim, vakufskim i mearifskim poslovima imati potpunu samoupravu* - Memoari - A.Mešić

mèćati, *prez.* mèćem – *gl.* metati ◈*meći sofru ko je došo-došo*

mèdēt (ar.) – *uzv.* čuđenja ◈*haj medet, šta se to desi!*

mèhkīš, *gen. jd.* mehkíša, *nom. mn.* mehkíši, *gen. mn.* mehkíšā – *im. m.r.* oportunista, mekušac čovjek kao mekušac orah, dvoličnjaci, ulizice; mehkišima su nazivani oni muslimani koji su se u vrijeme austrougarske vlasti ulizivali i dodvoravali vlasti◈*opet ste nam miliji od onih bosanskih mehkiša; o slozi sviju muslimana u Bosni i Hercegovini govori se ima dugo vremena a naročito se življe počelo raspravljati od kako su neke bivše mehkiške većine osnovale svoju*

72 *màzija*, perzijska riječ, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 854.

stranku - Memoari - A. Mešić

mekòta[73] – *im.ž.r.* često orana i više godina zasijavana zemlja pa je rahla ◈*dugo mi je u njvi mekota pa bi je trebao malo odmoriti, zasijaću ove godine zob pa po njemu djetelinu*

mekòtiti *nesvrš., svrš.* umekòtiti – *gl.* započeti zemlju (njivu), koja nije dugo orana i zasijavana, koja je dugo u ledini, orati i zasijavati ◈*morao bih ove godine početi mekotiti njivu koja nije orana dvadeset godina*

melaìće (ar.) – *pridj.* fin, prefinjen, umiljat, drag ◈*on je melaiće Božije*

mèlez, *gen. jd.* mèleza, *nom. mn.* mèlezi, *gen. mn.* mèlēzā (ar.) – *im. m.r.* bijelo pamučno platno ◈*obukao je bijele i čiste melezne gaće*

mèlūn, *gen. jd.* mèlūna, *nom. mn.* mèlūni, *gen. mn.* mèlūnā (ar.) – *im. m.r.* đavo, šejtan, vragolan; za izuzetno nemirno i neposlušno dijete kaže se da je melun ◈*melunu jedan, dabil, melunu; ma, to dijete je melun nad melunima*

melúniti, *prez.* melúnīm – *gl.* šejtanati, đavoljati, vragolati ◈*sjedi, dijete, smiri se već jednom, šta meluniš*

mèjdān, *gen. jd.* mejdána, *nom. mn.* mejdáni, *gen. mn.* mejdánā (ar.) – *im.m.r.* dvoboj, megdan ◈*mejdan dijele mejdandžije; izašao mu na mejdan*

mejhàna, *gen. jd.* mejhànē, *nom. mn.* mejhàne, *gen. mn.* mejhánā (tur.-perz.) – *im.ž.r.* mehàna, kafàna ◈ *neka gore svi redom dućani, i mejhane, di se vino pije!* nar. pj. *Tešanj gradu, moj veliki jadu*

méjtnjača, *gen. jd.* méjtnjačē, *nom. mn.* méjtnjače, *gen. mn.* méjtnjāčā – *im.ž.r.* ptica (sova) koja noću zavija (oponaša) riječ umrijet i tako po narodnom vjerovanju najavljuje mejta (mrtvaca) u mahali

mȅleć, *gen. jed.* mȅleća, *nom. mn.* mȅleći, *gen. mn.* mȅlēćā (ar.) – *im. m.r.* nevidljiva dobra bića, anđeli, melek, meleci

meljája, *gen. jd.* meljájē, *nom. mn.* meljáje, *gen. mn.* meljájā (njem.) – *im.ž.r.* mijeh ili manja vreća kukuruza ili pšenice (20-30kg) koja se nosi u mlin na mljevenje ◈*brašno melje svakom po meljaju lijepa vodeničarka* - nar. pj.

mèljīvo – *im.s.r.* ono što se melje - brašno; jedna prosječna meljaja (15-20 kg) ◈*ne sviđa mi se Arifovo meljivo, treba odnijeti u mlin kada mlinar Ramo melje; dođe Ramila i traži meljivo pšenice, i nakupila sam joj u vreću koliko jedno meljivo*

mȅm, *gen. jd.* mȅma, *nom. mn.*

73 riječ *mekòta i mekòtiti, umekòtiti* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog iezika

mȅmovi, *gen. mn.* mȅmōvā (perz.) – *im.m.r.* vlaga, crna prljavština po zidovima, memla ◈*uhvatio se po zidovima mem; ubio ga mem*

mèmla, *gen. jd.* mèmlē, *nom. mn.* mèmle, *gen. mn.* mèmlī (perz.) – *im. ž.r.* vlaga, zadah vlage i zatvorene neizračene prostorije, mem ◈*bolestan je, memla ga bije iz svih zidova*

mèmli (tur.-perz.) – *pridj.* mèmljiv, vlagom crno prljav zid ◈*svi su joj zidovi memli*

mènđuha *jd.*, *mn.* mènđuhe, *gen. mn.* mènđūhā (perz.) – *im.ž.r.* naušnice, ušnjaci, minđuše

mèrāk, *gen. jd.* meráka, *nom. mn.* meráci, *gen. mn.* merákā (ar.) – *im. m.r.* žudnja, želja za uživanjem, naslada, ćeif ◈*ah meraka u večeri rane* - nar. pj.

meràja, *gen. jd.* meràjē, *nom. mn.* meràje, *gen. mn.* meràjā (ar.) – *im.ž.r.* ledina; neobrađena površina; javna površina; prostor u selu ili mahali uz put ili uz raskrnicu puteva koji ne pripada nikome i bilo je mjesto dječijih okupljanja i njihovih igara a često i mjesto noćnih okupljanja omladine i njihovih igranki, npr. u Medakovu je, dugo vremena, *na merajama* podnu sela uz rijeku bilo mjesto igranki i bajramskih prela, slično je bilo i u drugim selima

mȅrdevine, *gen.* mȅrdevīnā, *jd.* mȅrdevina (perz.) – *im.ž.r.* drvene stepenice, basamaci

mȅrkantīlan, mȅrkantīlna (roba) (lat.) – *pridj.* roba koja je predmet unosne trgovine, unosnog posla, roba izvjesne kvalitete, prosječne kvalitete ◈*to je g. Adem-aga Mešić, koji je poznat cijeloj Bosni kao genijalan industirijalac i veoma dobar organizator na polju merkantilnih poslova* - Memoari - A. Mešić

mèsara, *gen. jd.* mèsarē, *nom. mn.* mèsare, *gen. mn.* mèsārā – *im.ž.r.* mesnica; *pren.* muške genitalije ili prostor muških genitalija ◈*bila sam u mesari; otvrena ti je mesara* (otkopčan šlic)

mèsarina, *gen. jd.* mèsarinē, *nom. mn.* mèsarine – *im.ž.r.* pristojba, porez koji se plaća na uvoz mesa, stoke za klanje ◈*općina Tešanj je svoje prihode ostvarivala na uvozninu, od mesarine, "mesarina se ima platiti prije klanja od svakog marvinčeta"* - Tešanj kroz stoljeća -

mȉca, *nom. mn.* mȉce, *gen. mn.* mȉcā – *im.ž.r.* dječija igra s grahom, trojka

mȉjeh, *gen. jd.* mȉjeha, *nom. mn.* mjȅhovi, *gen. mn.* mjȅhōvā – *im.m. r.* svojevrsna vreća od kompletno uštavljene teleće kože u kojoj se na leđima nose uglavnom žitarice i brašno od njih; vrsta zabave, igre, takmičenja (probijanje mijeha) ◈*mi jeh žita na leđa pa u mlin; skakanje*

na mijeh

milcònēr, *gen. jd.* milconéra, *nom. mn.* milconéri, *gen. mn.* milconérā – *im.m.r.* milicionar, milicioner, policajac

mȉleć, *gen. jd.* mȉleća, *nom. mn.* mȉleći, *gen. mn.* mȉlēćā (tur.) – *im.m.r.* kućišće, mjesto za pravljenje kuće ◈*kupio sam mileć, još se okućariti*

mìle – *pridj.* loš, đavolast, lopovast, neodgojen ◈*ono mile neće da sluša; što je mile - neće*

mìlet, *gen. jd.* mìleta (tur. *millet*) – *im.m.r.* čovjek, ljudski stvor, narod ◈*dakle, pristali su na sve protiv čega smo se do danas najodlučnije borili i, možda, nesvjesno zaplivali strujom koja naš islamski* milet *može dovesti do katastrofe; naš islamski* milet *odgurnuće te ljude od sebe jer će na taj način odgurnuti propast* - Memoari - A. Mešić

mìlodār, *gen. jd.* mìlodāra, *nom. mn.* mìlodari, *gen. mn.* mìlodārā – *im.m.r.* poklon ◈*došli su pretelji mijerdžije i donijeli milodare*

mìnder (tur.) – *im.m.r.* mekani i tanji od vune dušečić na kojem se uglavnom sjedi a može se i prileći

mindèrluk, *gen. jd.* mindèrluka, *nom. mn.* mindèrluci, *gen. mn.* mindèrlūkā (tur.) – *im.m.r.* je drvena naprava, sećija po kojoj se stere minder; platno koje po svom kvalitetu i veličini može odgovarati da se od njega sašije minder ◈*donijela mi je platno koliko jedan minderluk*

mìntovati se, *prez.* mìntujēm se – *gl.* neviđeno mimoići se ◈*negdje u putu smo se mintovali*

mitáriti se *nesvrš.*, *svrš.* omitáriti se, *prez.* mitárīm se – *gl.* mijenjati dlaku, kad u proljeće životinje mijenjaju dlaku, umjesto stare duge zimske dlake ostaje kratka sjajna dlaka ◈*omitarile su mi se i krave i junad a dobro sam ih i solio*

míto, *gen. jd.* míta, *nom. mn.* míta, *gen. mn.* mítā – *im.s.r.* pun škaf otpadne hrane ili isjeckanog povrća i voća posut mekinjama i posoljeno daje se kravama muzarama 2-3 puta dnevno

mítiti, *prez.* mítitīm – *gl.* redovito tri puta dnevno davati mito kravama ◈*ako budeš šarulju mitila namušćeš i do 15 l mlijeka na dan*

míva, *gen.* mívē – sve vrste voća ◈*ove godine je miva ponijela*

mívka, *gen. jd.* mívkē, *nom. mn.* mívke, *gen. mn.* mívkī (perz.) – *im. ž.r.* voće ◈*u bašči nema koje nema mivke*

mívli – *pridj.* bogati mivom ◈*tešanjski kraj je mivli kraj pa nije ni čudo što Tešnjake zovu pekmezari*

mlàćenice, mlàćanice, *gen.* mlàćenīcā – *im.ž.r.* napitak koji se dobije buranjem ili miješanjem kaj-

maka, kad se izdvoji maslo ili puter ostaju mlaćanice

mlàviti[74] *nesvrš., prez.* mlàvīm – *gl.* tući, udarati nekoga nemilice i svakojako ◈*namlavio se Muje i šakama i nogama; mlavio je krdo goveda pručagom kad je koje stigao;* dobro, puno i popašno jesti s punim ustima ◈*mlavi li mlavi - jede li jede; namlavio se on pite i na kraju sutlije*

mlìnarina[75]– *im.ž.r.* naknada u brašnu ili novcu u mlinu za mljevenje, ušur, ujam ◈*radim u mlinu i tako prehranjujem čeljad mlinarinom; da mi nije mlinarine ne bih imao šta jesti*

mlîvo, *gen. jd.* mlîva, *nom. mn.* mlíva, *gen. mn.* mlívā – *im.s.r.* samljeveni kukuruz ili pšenica, brašno

mlivónī–*pridj.* kad jabuka, kruška stojeći počinje gubiti svoju svježinu i sočnost, postaje suhoparna, pa joj je sadržina mekana i mlivasta

milòduh, *gen. jd.* milòduha, *nom. mn.* milòdusi, *gen. mn.* milòdūhā – *im.m.r.* cvijeće naftalinskog mirisa, sadi se ispod prozora, naraste do 2 metra, momci sijeku miloduh noću uoči Jurjeva onoj curi kojoj su mušterije a ona ga, baš, i neće ◈ *sinoć je i pored čuvanja posječen miloduh u strine Ajke, a bio je lijep i zanosan poput njene kćerke Šerife koja je zanosila seoske momke*

mlögo – *pril.* puno, mnogo ◈*što je mlogo - mlogo je; mlogo sam te poželio*

mjèšćanin, *ž.* mjèšćanka, *nom. mn.* mjèšćani – *im.m.r.* mještanin, mještani

mjéran – *pridj.* miran ◈*krava je mjerna; mjeran ko janje*

móča[76], *gen.* móčē – *im.ž.r.* sirotinjsko jelo iz vremena pedesetih i šezdeseti gladnih godina 20. vijeka, ukuhano jelo malo rjeđe kašasto od kukuruznog brašna umiješano sa slatkim mlijekom i vrlo malo masla

74 riječ *mlàviti* ne bilježi ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika, pominje je dr. Ibrahim Pašić u knjizi *Tračko ime Bosne* kao riječ tračkog porijekla

75 *mlìnarina* se davala u novcu, a *ujam* i *ušur* u mlivu (brašnu).

76 riječ *móča* sa datim značenjem ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika* Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000, *Rečnik srpsko-hrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967

- samo da cvrkne i malo da zamiriše ◈*moje je bilo pojesti sahan moče kad pođem u školu i sahan moče kad dođem iz škole, najgore je kad nema ni čoče ni moče* - priča Mehmed Zlatić koji osmu deceniju uspješno nosi

mòčaga, mòčuga, *gen. jd.* mòčagē, *nom. mn.* mòčage, *gen. mn.* mòčāgā – *im.ž.r.* motka kojom se trese voće; kojom se, sa distance, može mlatnuti, ili neko udariti ◈*nisam ga mogao stići nogama, ali močagom jesam*

mòdrac, màdrac, *gen. jd.* mòdraca, *nom. mn.* mòdraci, *gen. mn.* mòdrācā (tal.) – *im.m.r.* ležaj, dušek sa federima

mòhuna, *gen. jd.* mòhunē, *nom. mn.* mòhune, *gen. mn.* mòhūnā – *im.ž.r.* mahuna, *pren.* u *žarg.* ženski spolni organ ◈*jesi li se ti okusio mohune; poželio sam mohune; tražim mohune*

mòkosīnke, *gen. mn.* mòkosīnkī (engl.) – *im.ž.r.* otvorene lagane cipele, kožne i bez pete, mokasinke

mòkriti, *prez.* mòkrīm – *gl.* pišati, *idem da mokrim; Rifo mokri u haljine*

mörem/möreš/möre/möremo, mörete/mogu *prez.* – *gl.* moći ◈ *otac mu je dozvolio da se more otkle god hoće oženiti* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

mörtus (lat. *mortuus* – mrtvac, lešina) – *pril.* ◈*mrtav pijan; mortus pijan*

mràziti, *prez.* mràzīm – *gl.* činiti zavadu; ogovarati neku osobu drugoj (mraziti je); učiniti je mrskom (omraziti je) ◈*kako se braća iženiše počeše se i mraziti; bogami mu omraziše curu i ne oženi je*

mrtvòuzicē – *pril.* vezanje nekih krajeva kanapa i konopa može biti na kukljac i to je lahko odrešivo, i može biti vezano mrtvouzice kada je taj vez gotovo neodveziv, neodrešiv

mӱčan – *pridj.* težak čovjek za komunikaciju, loše naravi, nezgodne prirode, koji pravi probleme u saradnji s porodicom i okolinom, prežu ljudi kad bi mu se trebali obratiti ◈*Đulaga je mučan komšija*

múče, múčem – *pril.* potajno, krišom, od nekog se nešto krije, krijući ◈*uradio je to muče oca; često sam Nizi mučem svekra nakupila polu šenice te čanak suhog voća da djecu prehrani*

múđiti *nesvrš.,svrš.* omúđiti, *prez.* múđīm – *gl.* na brzinu skidati plodove trešanja i drugog voća sa nanošenjem štete na granama, izlomiti mladice i slično ◈*ona djeca su svu trešnju omuđila*; iz nekih razloga izgubiti naglo na težini ◈*Mej-*

ra je se nešto počela muđila, zar sekira je onaj njen; kako se Smajo oženi sav se omuđio, vidi mu se kroz uši

mùflīz[77], mùflīs, *gen. jd.* muflíza, *nom. mn.* muflízi, *gen. mn.* muflízā (tur.) – *im.m.r.* propalica; bitanga; bijednik; nečovjek; teška sirotinja

mùflīski – *pril.* biti mufliz; muflijski živjeti; muflijski se ponijeti u nekoj situaciji

muhàbet, *gen. jd.* muhàbeta, *nom. mn.* muhàbeti, *gen. mn.* muhàbētā (ar.) – *im.m.r.* prijateljski razgovor; iskren razgovor u povjerenju◈ *kad ćeš mi doći na kahvu i muhabet*

muhàbetiti *nesvrš., svrš.* promuhàbetiti, *prez.* muhàbetīm (ar.) – *gl.* razgovor; prijateljski razgovor u povjerenju ◈*kad ćeš navratiti da popijemo i promu habetimo malo*

muhànat (ar.) – *pridj.* osjetljiv čovjek; uvredljiv, koji se za malo i lahko uvrijedi; može se odnositi i na životinju ◈*krava mi je muhanata na muhu*

mùhār – *im.m.r.* strnje, pokošeno zatravljeno strnje ◈priča lepenički učitelj i Lepenčanin Ahmet Skopljak: *poslije požnjevene pšenice, zobi ili raži ostavi se da se strv zatravi pa se onda sve pokosi i osuši za stočnu ishranu i to se zove muhar*

mùhati se *nesvrš., svrš.* uzmùhati se, *prez.* mùhām se – *gl.* tumarati unaokolo, ništa ne raditi; biti uznemiren neznajući šta činiti

mùhlac, mùlac, *gen. jd.* mùhlaca, mùlca, *nom. mn.* mùhlaci, mùlci, *gen. mn.* mùhlācā, mùlācā – *im.m.r.* podmukao; šutkavac; mutikaša; glupav ◈*šuti a muti; onaj Uzejrov muhlac se ušutio a sve je on zakuhao*

mùhlet, *gen. jd.* mùhleta, *nom. mn.* mùhleti, *gen. mn.* mùhlētā (ar.) – *im.m.r.* rok, koliko muhleta (roka) ◈*Meša upita komšiju Zaima - bili mi mogo uzajmiti para a muhleta za vraćanje koliko god daš. Zaim će - muhleta ti mogu dati koliko hoćeš a para ne mogu ništa* - nar. aneg.

mùhlija, *gen. jd.* mùhlijē, *nom. mn.* mùhlije, *gen. mn.* mùhlījā (ar.) – *im.ž.r.* ekser

mùhtāč, mùftāč (ar.) – *pridj.* onaj koji zavisi o drugom; nešto što se vraća nekome neočekivano ◈*ja nisam muhtač nikome i zato mogu reći u lice sve svakom; kao samohrana majka s troje sitne djece bila je muhtač susjeda; muhtač je Ramili da je njeno neograničeno povjerenje Fatima izigrala*

mùhtār, mùktār, *gen. jd.* muhtára, *nom. mn.* muhtári, *gen. mn.* muhtárā (tur.) – *im.m.r.* starješina sela

mukàdem, *gen. jd.* mukàdema, *nom. mn.* mukàdemi, *gen. mn.* mu-

---

77 *mùfljīz. Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo, 2007, 396.

kàdēmā (ar. *mukaddem*) – *im.m.r.* veća marama za zavijanje glave za srednjovječne i starije žene

mukàjet, *odrič.* nimukàjet (ar.) – *pril.* zainteresovan, nezainteresovan ◈*ja ga zovem a on nimukajet*

munásib, munásip, [pòmunāsib- dobro povoljno; shodno] (ar. *munāsib*, tur. *münasip*) – *pril.* umjesno, povoljno, shodno ◈*našli su za munasib da se ta stvar odgodi* - Memoari - A. Mešić

mundúra, mùndīr – *im.m.r.* svečani kaput ili svečana bluza od uniforme; uniforma, odijelo propisanog kroja

mundúriti se *nesvrš.*, *svrš.* promondúriti se, *prez.* mundúrīm – *gl.* modirati se kaputima, promijeniti novi kaput

murèćep, murèćef, *gen. jd.* murèćepa, *nom. mn.* murèćepi, *gen. mn.* murèćēpā (tur.) – *im.m.r.* crnilo, vrsta crnog mastila, tinta ◈*što je more, da je crn murećep* - nar.pj.

musáfir, *gen. jd.* musáfira, *nom. mn.* musáfiri, *gen. mn.* musáfīrā (ar.) – *im.m.r.* gost, rijedak gost, putnik namjernik

musafirhàna, *gen. jd.* musafirhànē, *nom. mn.* musafirhàne, *gen. mn.* musafirhánā (ar.-perz.) – *im.ž.r.* gostinjska soba, ugostiteljska kuća u kojoj putnici namjernici mogu prenoćiti i gostiti se hranom i pićem besplatno

mùsandra, *gen. jd.* mùsandrē, *nom. mn.* mùsandre, *gen. mn.* mùsandrī (tur.) – *im.ž.r.* izrezbareni drveni pregraci na dijelu kuće, balkonu ili verandi

musíbet, *gen. jd.* musíbeta, *nom. mn.* musíbeti, *gen. mn.* musíbētā (ar.) – *im.ž.r.* nesreća; onaj koji čini zlo

mustèdžīr (tur. *müstedžir*) – *im. m.r.* zakupac, zakupnik; kmet (u doba austrougarske okupacije u Bosni) *agrar se ne smije riješiti dok se zemlja ne komasira, jer na ovakav način će biti uništen beg i* <u>*mustedžir*</u>*; primjer da je mustedžir propao, a banka se obogatila* - Memoari - A. Mešić

mušafèra, *gen. jd.* mušafèrē, *nom. mn.* mušafère, *gen. mn.* mušaférā – *im.ž.r.* prevara, tajni posao s obmanom, lopovluk

mùšno – *pridj.* tèško, jedva, mučno ◈*mušno da ćeš moći*

mùšepak, mùšebak, *nom. mn.* mùšepci (ar.) - *im.m.r.* drvena rešetka

mȕšmulja, mȕšmula, *gen. jd.* mȕšmuljē, *nom. mn.* mȕšmulje, *gen. mn.* mȕšmūljā (grč.) – *im.ž.r.* voćka iz porodice ruža, porijeklom iz Azije, plodovi su smeđi, koštunjavi, kalemi se na bijeli trn

mùštikla, *gen. jd.* mùštiklē, *nom. mn.* mùštikle, *gen. mn.* mùštiklī

(njem.) – *im.ž.r.* pribor za pušenje cigarete, cigaršpic

mùtvak, *gen. jd.* mùtvaka, *nom. mn.* mùtvaci, *gen. mn.* mùtvākā (ar.) (tur. *mutfak*) – *im.m.r.* ljetna zgradica u dvorištu, ljetna kuhinja

muzèvir, *gen. jd.* muzèvira, *nom. mn.* muzèviri, *gen. mn.* muzèvīrā (ar.) – *im.m.r.* osoba koji voli da zaviruje u sve i svašta; smutljivac; spletkar; radoznalac za tuđa zbivanja

muzevìrluk, *gen. jd.* muzevìrluka, *nom. mn.* muzevìrluci, *gen. mn.* muzevìrlūkā (ar.) – *im.m.r.* prepredenjaštvo, radoznalost sa pomalo lošim namjerama

muzevìrati *učest.*, *nesvrš.* muzèviriti, *prez.* muzevìrām, muzèvirīm – *gl.* potajno nešto slušati, prisluškivati; radoznalost pokazivati pogledom; zavirivati tamo gdje ne bi trebalo

mùzike, *plur. tantum*, *gen.* mùzīkā (grč.) – *im.ž.r.* harmonika ◈*jedna od prvih žena u tešanjskome kraju koja je svirala muzike je Ešefa sa Čifluka*

mȕzga, *gen. jd.* mȕzgē, *nom. mn.* mȕzge, *gen. mn.* mȕzgī – *im.ž.r.* prljav trag po nečemu čistom, kapljast ili curka trag prljave vode ili druge tečnosti ◈*muzge po zidovima; muzge po prozorima od kiše*

mȕzgav, ȕmuzgān – *pridj.* prljav, sa vidnim tragovima prljavštine, isprljan prljavim kapima ili curcima prljave vode ili neke druge tečnosti

mȕzgati, *prez.* mȕzgām – *gl.* prljati nešto prskanjem prljavom tečnošću ◈*ovako bijel zid si umuzgao taračom*

N

nabàjati *svrš., nesvrš.* nabajávati, bàjati, *prez.* nabàjām – *gl.* vračati, navračati, naškoditi nekome vračanjem, čvarati ◈*ona je njemu nabajala i on samo u nju gleda i sluša šta ona govori; nabajati je ona uvijek znala, ali je to tajila*

nabàsati – *gl.* idući udariti na nešto, nagaziti, naići (na koga) ◈ *kud sam baš na tebe nabasala u ovom mraku; izgubljena u šumi nabasala sam na neke gljivare i oni me spasiše daljeg basanja po šumi*

nabelàjsati *svrš.* nabelàjisati, *nesvrš.* belajsati, *prez.* belàjšēm – *gl.* naići na belaj, nabelajiti, unesrećiti se ◈*Isma je nabelajsala s onim sinom narkomanom*

nabelájiti *svrš., nesvrš.* belájiti, *prez.* belájīm – *gl.* uvaliti se u belaj, dospjeti u neko zlo, namučiti se

nabéšati *svrš., nesvrš.* béšati, *prez.* béšām – *gl.* nagomilati, s kamariti, nešto bez reda natovariti s rizikom da se sruši, uveličavati, preuveličati zbir nečega ◈*slagao je da sam to rekao i još štošta nabešao; glavnicu je dugovao dugo, dugo pa se kamate nabešale da ni kućom ne može potkati dug*

nabihívati *nesvrš., prez.* nabìhivām, nabìhujēm – *gl.* najahivati; na nekoga ili na nešto se naslanjati; vršiti pritisak, navaljivati ◈*a morski valovi su bijesno nabihivali na stambolske bedeme* - Bešlagić; *kad god je bilo riječi o Hasanu on je na njega nabihivao kako nije u pravu i nije pošten*

nabíjati (lan) *nesvrš., prez.* nàbījām (lan) – *gl.* drvenom stupom osušene lanene strvi mekšati i iz njih izbijati tvrdi dio, pozder ◈*nabijanje lana mora se raditi na suncu i dobro vrućem danu kako bi strv lana bila što suhlja i krća i tako iz lanenih niti lakše ispadale čvrste čestice strvi*

nábōj, *gen. jd.* náboja, *nom. mn.* náboji, *gen. mn.* nábōjā – *im.m.r.* ognojeni i bolni dio kože obično na nozi na tabanu nastao nabadanjem na trn (pošto su djeca a i odrasli uglavnom bosi hodali i po njivama i šumi) ◈*gnjojni naboj na zadebljaloj peti se nikako nije dao probiti iglom*

dok je dijete cikom cičalo i nogicom trzalo

nábožnā pjesma – *pridj.* pobožna pjesma ◈*kad su svršene Ilahije* (*nabožne pjesme*), *bio je sumrak te je mujezin zaučio akšam* - Memoari - A. Mešić

nàbuhnuti, pòdbuhnuti, *prez.* bùhnēm, nàbuhnēm, pòdbuhnēm – *gl.* nateknuti, nateći ispod očiju; oteći ◈*nešto si mi podbuhla ispod očiju ko da si bolesna ili se nisi naspavala*

načìniti *svrš.*,načìnjati *nesvrš.* činjati, *prez.* načìnjām – *gl.* ukrasiti, vezom ukrasiti; napraviti ◈*pedesetih godina prošloga vijeka u Jablanici, dječak Husein Bavrk će meni: dođi, Kemo, kod mene da se igramo pa ću ti načiniti od ševarike mlin; na momku je crn koparan i činjena bijela košulja a stao je u čakšire i činjane kožne opanke*

načiráčiti – *gl.* postaviti svijeće na čirak; nešto postaviti kao na čirak, na vrh nečega odakle postoji velika vjerovatnoća da padne

naćejflèjsān – *pridj.* opijen, ali ne puno, samo doveden u veselo stanje; zadovoljan (S.G.) ◈*vidim ja po njegovom govoru i očima da je naćejflejsan*

nàćerati *svrš.*, *prez.* ćerām – *gl.* natjerati, nagnati, primorati nekoga da bježi ◈*a uzdahom maglu naćerati!* nar. pj. -*Tešanj gradu, moj veliki jadu-*

naćèsrce[78]– *pril.* prije jutarnjeg bilo kakvog jela, jutarnji prazan stomak, natašte ◈*lijek controloc se pije naćèsrce* (zanimljivo je da riječ *naćesrce* ne bilježe konsultovani rječnici, dakle kao da je riječ o lokalizmu govornog prostora tešanjskoga kraja, pa i danas 2013. godine se često čuje)

nä́ćve *plur. tantum, gen.* nä́ćāvā – *im.ž.r.* drvena udubljena veća zdjela pravougaonog izgleda, služi radi mijesenja (prikuhavanja, zakuhavanja) tijesta za pogaču, hljeba, pitu ◈*nekoliko drvenih kutija i jedne naćve* - Bešlagić; *već sam izvadila brašno u naćve, sad ću ja nama prikuhat šenišni kolača*

nadase (ići) – *pril.* uzbrdo, uzbrdo ići

nadbíjati *nesvrš.*, *prez.* nàdbījām – *gl.* sporiti se oko nevažih stvari; verbalno se sukobljavati bez potrebe ili većeg razloga, (S.G.)

nadùnduren – *pridj.* natmuren; narogušen; ljut zbog nečega; mračna izraza lica; napuhan od huje ◈ *vidim ja da si ti nešto nadundurena pa ne progovaraš ni jedne*

nadùrati *svrš.*, *nesvrš.* nadurávati se – *gl.* nadtrpjeti, trpeći nešto izdržati; s nekim se nadmetati; s ne-

78 riječ *naćèsrce* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

kim se uzajamno natezati čija će biti zadnja, pobjedonosnija; izdržavati neku učestalu muku ◈*duraj dok ne naduraš - druge ti nema; oni su se tako naduravali dok ja nisam presjekao*

nadúšak – *pril.* popiti nešto najednom u jednom dahu, bez predaha, bez prekida ◈*ma popio je hrg vode nadušak, toliko je bio žedan*

nàdvōr – *pril.* napolje ◈*idem nadvor da se rashladim; nisam išao nadvor već sedam dana* – u smislu nije vršio veliku nuždu

nafàka, *gen. jd.* nafàkē, *nom. mn.* nafàke, *gen. mn.* nafákā (ar.) – *im. ž.r.* hrana i sve ono što čovjeku božijom voljom pripada ◈*neću tuđe nafake, ni da je tanke dlake* - nar. izr.

nafakàli (ar.-tur.) – *pridj.* neko kome je Bog dao da ima svega i da mu se stalno imanje provećava ◈ *sin ti je nafakali koliko Trebačko brdo je*

nàfrljiti *svrš., prez.* nàfrljīm – *gl.* frljavo gledati; gledati u stranu; krivooko gledati; slabog vida biti ◈*kako on nafrlji kliker onim svojim frljavim očima i svaki put pogodi*

nagízdati se *svrš.,nesvrš.* gizdati se, *prez.* gízdām se – *gl.* prekomjerno se nakititi nakitom ◈*lijepa je Hajra cura ali zna se i nagizdati*

naìskati, *prez.* nàišćēm – *gl.* od nekoga zatražiti nešto a poslije se tome to ne poda (strada), *naiskano–nepodano*, od koga se nešto naišće nije mu pravo ◈*naiska mi Nafa cvijeće i osuši mi se*

nàhēro, nàheravo – *pridj.* nakrivo, malo krivo ◈*nahero si onu stožinu udario*

náhod, *gen. jd.* náhoda, *nom. mn.* náhodi, *gen. mn.* náhōdā – *im.ž.r.* česti dolasci prijatelja, i rodbine u neku kuću; česta dolaženja gosta u nečiju kuću ◈*naša kuća ima veliki nahod*

nàhrupiti *svrš.* hrùpiti, *prez.* nàhrupīm – *gl.* iznenada doći, pojaviti se neočekivano ◈*izvjesnom je Sulejmenu Hambašiću//u akšam prvi i u ljeto//u avliju čovjek nepoznati nahrupio//selam nazva i za konak pita* - legenda - *Šećer-mezar*

nakanjívati se[79] [*gl. im.* nakanjívanje] – *gl.* skanjivati se; dugo se odlučivati za nešto; raditi lijeno i sporo ◈*hajde, požurite, šta se nakanjujete*

nakaráriti *svrš., prez.* nakàrārīm – *gl.* dopuniti do mjere, poklopiti se s mjerom ili jedno po drugom; poklopile se kazaljke na satu ◈ *kazaljke se nakararile; stao sahat na kararu*

nàkastiti *svrš., prez.* nàkastīm – *gl.* naumiti, odlučiti ◈*ove godine*

79 riječ *nakanjivati se, nakanjivanje* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

sam, ako Bog da, nakastio na hadž

nakéčiti se *svrš., nesvrš.* kéčiti se – *gl.* nadviriti se, s velikom radoznalošću pognuto posmatrati nešto, neko zbivanje ◈*šta si se nakečio, odmakni se tamo; samo keči i gleda u nju očima ne trepće*

nàklati *svrš., prez.* nàkoljēm [*pridj.* nàklān] – *gl.* iznervirati nekoga riječima; kazati mu nešto uvredljivo i neugodno; isprovocirati ga; napasti ga riječima za nešto

nàkomica, *gen. jd.* nàkomicē, *nom. mn.* nàkomice, *gen. mn.* nàkomica – *im.m.r.* onaj koji je sklon tuči, koji lahko fizički napadne, kavgadžija, koji bi sve da rješava fizičkim obračunom

nàkomicē – *pril.* napadački, komitski - kao što to radi komita ◈ *udario ga je nakomice kako bi ga usmrtio*

nàkrāšen *pjes.* – *pridj.* ukrašen, uljepšan ◈*Matuzići, sitni masurići,*
a Kraševo, selo nakrašeno,
Lepenicu, rana večerica;
ja sam sinoć u njoj večerao,
hladne čorbe pogrijane prohe,
maslenice od tri godinice - nar. pj. zabilježio Ahmed Aličić

nâlča, naôča, *gen. jd.* nâlčē, naôčē, *nom. mn.* nâlče, naôče, *gen. mn.* nâlčī, naôčī (ar.-perz.) – *im.ž.r.* fina potkovica za cipele, tanka metalna potpetica u obliku slova *u* za muške cipele ◈*kundure sam pendžetiro i potkovo - naprijed cvekama a na peti je nalča*

nalémati se *svrš.* polémati se, *nesvrš.* lémati, *prez.* nàlēmām – *gl.* dobro izudarati nekoga, istući i nadjačati nekog ◈*ja sam momak ime mi je Memo//haj, imal' iko da bi se polemo* - nar. pj.

nálet, nálit, *gen. jd.* náleta, *nom. mn.* náleti, *gen. mn.* nálētā (ar.) – *im.m.r.* nevaljalac; zapuštena i neuredna osoba; osoba loše naravi; ters čovjek ◈*nalet te bilo, šta to radiš? ja, naleta insana!*

náletōsum – *pril.* kao nalet, neka ga đavo nosi ◈*od naleta sve bude naletosum*

nâj, nâjdēr – *rij.* uzmi, dohvati, douzmi, podaj ◈*najder ti ovaj poziv pa ga daj ocu*

nájam, *gen. jd.* nájma, *nom. mn.* nájmovi, *gen. mn.* nájmōvā – *im.m.r.* posuđivanje nekoga ili nečega; obično kada tuđe dijete (iz siromašne kuće) kod drugoga imućnijeg živi i radi (čuvati stoku i uopće slušati) za odjeću i hranu ◈*kako im je bilo teško da nahrane toliki broj usta i kako bi neko od braće i sestara trebalo dati bogatijim ljudima u najam* - Bešlagić; *Sinan je bio kod mog djeda u najmu*

nájmiti *nesvrš., svrš.* unájmiti, *prez.* nájmīm [*gl. im.* unajmljivanje] – *gl.*

nekoga uzeti u najam; nešto od nekoga posuditi ◈*moraću, bogami, najmiti sebi čiju curicu da me sluša*

nàjamnīk, *gen. jd.* nàjamnīka, *nom. mn.* nàjamnīci, *gen. mn.* nàjamnīkā – *im.m.r.* onaj koji iz siromašnih razloga ode kod drugoga u najam tj. na izdržavanje a za uzvrat mu radi

nàjamnica, *gen. jd.* nàjamnicē, *nom. mn.* nàjamnice, *gen. mn.* nàjamnīcā – *im.ž.r.* djevojka koja je u najmu

nâm, *gen. jd.* náma, *nom. mn.* námovi, *gen. mn.* námovā (perz.) – *im. m.r.* ugled, popularnost, dobar glas, čast ◈*Hasan je čovjek od nama i ne dopušta sebi svašta*

nâmetati *nesvrš., prez.* nâmećēm – *gl.* razastirati po ljesama šljive ili drugo voće radi sušenja; nametati tkanju - pripremai osnovu za tkanje (sukati sa masura niti u jedan snop a zatim na vratilo navijati raspoređujući osnovu širom vratila te postavljati na stan uvlačeći osnovu tkanje kroz nite (nititi) i kroz brdo brditi) ◈*nametati tkanju; nametati sobicu*

nâmā – *pril.* odmah ◈*nama mi dođi kad te zovem*

námli[1] – *pril.* ponosito, ugledno ◈ *ona se je namli držala i zato su od nje momci zazirali*

námli[2] (tur.) – *pridj.* ponosit, ugledan, biti na dobrom glasu ◈*ona je namli cura*

namláditi *svrš., prez.* nàmlādīm – *gl.* pripremati tijesto za pitu rukama da se bolje razvija ◈*ja sam tijesto dobro namladila brzo će se razviti*

námjernice – *im.ž.r.* namirnice

nȁmješćāj – *im.m.r.* namještaj

namjéšćānje – *im.s.r.* namještanje

namorávati *nesvrš., prez.* namorávām – *gl.* primoravati ◈*ja ih nisam htio namoravati na to*

namusàletiti *svrš.* namusàlatiti *prez.* namusàletīm – *gl.* natovariti se nekome na teret, nametnuti se nekome, nas se dokopao, nas se nadovezao ◈*kud se on sad namusaletio*

nanjétiti *svrš.,nesvrš.* njétiti, *prez.* nanjétīm (ar.-tur.) – *gl.* namisliti, namjeravati, namjenjivati, naumiti, imati kast, nanijetiti, nijetiti ◈*ja taman zanjetila akšam a ono neko tuha na vrata; na tebe sam nanjetila i od Boga iskala*

napèriti *svrš., nesvrš.* pèriti, *prez.* napèrīm – *gl.* napraviti nekako da funkcionira; podesiti, spremiti se za nešto ◈*nas dvije smo se naperile i krenule u Sarajevo*

nàpobaška, bȁška (tur.) – *pril.* razdvojeno; svako za se; dvoje razdvojenih; dijeljenje pojedinačno ◈ *njih dvoje žive napobaška; svaki*

dar će biti svakom napobaška zamotan; baška Turci, baška Kotorani - nar. izr.

näpōse – *pril.* posebice, posebno ◈*svakom napose*

napošljétku – *pril.* poslije svega, na kraju, na kraju-krajeva ◈*na pošljetku je priznao sve*

napúriti *svrš., prez.* nàpūrīm – *gl.* otjerati, potjerati osobu ili životinju ◈*mi smo njih napurili, neće više vamo nosa pomoliti*

naréditi se, *prez.* nàrēdīm se – *gl.* u Tešnju ima drugo značenje osim zapovijediti nekome nešto ◈*naredili smo orinu; naredili smo se za kravu, - narediti* se znači dogovoriti se, sporazumjeti se, tačnije nagoditi se, pogoditi se oko nečega, u vezi sa nečim ili nekim; čistiti pšenicu na rašeto za ređenje

náruč, *gen. jd.* náruča, *nom. mn.* náruči, *gen. mn.* nárūčā – *im.m.r.* posuđeni predmet kojim se služimo, neka posuđena alatka, zdjela, šej; neka vrsta porudžbine, narudžbine (od naručiti) ◈*davati u naruč stvar znači brzo ostati bez nje; i ormar i hastal sa stolicama, što je odnijela kad se vjenčala, bio je naruč, samo da budne drugačije od drugih udavača*

nàručan, *nom. mn.* náručni [*pril.* nàručno] – *pridj.* nešto što je naruku, nešto što je pogodno, kojim se može spretno baratati ◈*ovaj nožić mi je naručan za guljenje; naručno mi je uručiti knjigu susjedu*

nasáditi *svrš., prez.* nàsādīm – *gl. nasáditi kočku* - staviti kvočku na jaja ili podasuti kvočku jajima, da liježe piliće ◈*nasadila sam kočku, hoće li i koliko izlijeći vidjet ćemo*

näskoro – *pril.* uskoro, ubrzo ◈ *naskoro tamo ću doći čim uzmognem* - Memoari - A. Mešić

nášljedan – *pridj.* nasljedan, *našljedan posjed, našljedna bolest, narav*

nášljednīk, *gen. jd.* nášljednīka, *nom. mn.* nášljednīci, *gen. mn.* nášljednīkā – *im.m.r.* nasljednik ◈*rodila je sina našljednika*

nášljedstvo – *im.s.r.* nasljedstvo ◈*to je moje našljedstvo od oca*

nàrukovati *svrš.,prez.* nàrukujem – *gl.* prispjeti za vojsku i po pozivu pristupiti pred vojnu ljekarsku komisiju i u najboljem biti primljen u vojsku ◈*sin joj je taman narukovo i kupajući se utone u Bosnu*

natàkariti *svrš.,nesvrš.* tàkariti, *prez.* natàkarīm – *gl.* nataknuti nešto nakaradno, ne primjereno, podsmješljivo, nataprljiti ◈*natakario je onaj šešir na glavu ko šokac*

natàprljiti – *gl.* natakariti; nešto nezgrapno i nepodesno nataknuti na nešto

natenáne, natenháne, natehánlu-

ku, potehánluku – *pril.* polagano ◈*radi potehanluku; ispričao je to sve natanane*

natèntati *nesvrš., svrš.* tèntati [*pridj.* tèntav] – *gl.* nekako izaći na kraj sa nečim; nekako iznaći rješenje; pronaći nekako nešto ◈*natentali smo nekako na pravi put; nekako smo natentali na njegovu kuću; natentala sam početak oparanja čarapa*

nàters (tur.) – *pridj.* naopak; ljut; ters više od tersa, nadters (dt>tt i gublj. sug.)

natkúčiti se, *prez.* natkúčīm se – *gl.* nagnuti se na nešto da se to nešto bolje vidi ◈*nad bunar se natkučila*

nàtražnjāci, *nom. jd.* nàtražnjak – *im.m.r.* nazadnjaci, zaostali ljudi, oni koji vuku nazad, nenapredni ljudi ◈*vidim da naši natražnjaci okužavaju onom teškom bolešću nazatkom* - Memoari - A. Mešić

natražnjáštvo – *im.s.r.* nazadnjaštvo, zaostalost ◈*eto, moradosmo pred zulumom pred natražnjaštvom bježati iz naše drage domovine* - Memoari - A. Mešić

nàudān[80] – *pril.* na jedan dan, preko cijelog dana, obdan ◈*vama ćemo doći naudan; nećemo noćiti, samo ćemo doći naudan; dođite nekad, makar, naudan* (riječ se, uglavnom upotrebljavala u priloškom smislu dolaska nekome u goste)

nàusnice, *gen. mn.* nausnícā – *im. ž.r.* tanki brčići, kad mladom momku počnu da rastu brkovi ◈*nausnice tek tegle* - Mulabdić, *Zeleno busenje*

nàušnice, ùšnjāci, *gen.* nàušnīcā, ùšnjākā (perz.) – *im.ž.r.* nakit koji se nosi o resici ušiju, minđuše

nàvaditi se *svrš., prez.* nàvadīm se – *gl.* često nešto činiti, naučiti se, naviknuti se ◈*nisam se ja navadio na lijep život i nova odijela; navadio se on dolaziti onoj mojoj kevi* - prip. *Košulja,* Subašić S. Hasan

naváđati, *prez.* nàvāđām – *gl.* navoditi primjer, vodu i sl. ◈*navađa primjer rješavanja agrarnog pitanja; Biserović se slaže s Kulovićem i navađa primjer Gajret i Islamski konvikt* - Memoari - A. Mešić

navàzdanak, vàzdanak, *gen. jd.* navàzdanka, vàzdanka, *nom. mn.* navàzdanci, vàzdanci, *gen. mn.* navàzdanakā, vàzdanakā – *im.m.r.* cijeli dan ◈*čuvao sam krave navazdanak* - od jutra do mraka

navíđati *nesvrš., prez.* nàvīđām – *gl.* izvoljevati u hrani; izmišljati koješta; (herceg. *navaiz*) ◈*nemoj mi naviđati, nego jedi što se stavi pred tebe*

navíjati (tkanju) *nesvrš., prez.* nàvījām – *gl.* radnja prije tkanja, poslije snovanja niti osnove dugih po

80 riječ *nàudān* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

nekoliko desetina metara čvrsto se navijaju na vratilo, tako što jedno jače lice debeli snop niti osnove omotavši jedan kraj oko sebe zateže, a druga osoba navija, okreće vratilo koje stoji na dvije račvaste sohe jako udarene u zemlju, a tkalja podešava niti osnove da se cijelom širinom vratila jednako rasporede, kad se cijeli snop niti osnove navije na vratilo onda se vratilo nosi i nanosi na stan (razboj)

nàvrāt-nànōs – *pril.* činiti nešto na brzinu i s mukom ◈*to je bilo navrat-nanos*

nàvrēti, nàvrti, *prez.* nàvrēm – *gl.* navaliti, upreti; nadoći neki nagon; silom nešto na brzinu činiti ◈*stani, kud si navro!; navrlo mi je...*

názima, *m.* názim, *gen.jd.* názimē, názima, *nom. mn.* názime, názimi, *gen. mn.* názīmā – *im.ž.r.* nahlada, prehlada, kihavica, kijavica

nȁzuti *supr.* od izuti, *imper.* nàzūj – *gl.* obuti, obuj ◈*nazuj opanke pa put po noge; nazuj moje kondure ako ti mogu*

nàžimati *nesvrš.*, *prez.* nàžimām – *gl.* pomalo herati, naherivati, kretati se steškoćom, polahko koračati s vidnim problemom noge ◈*poslije one nesreće Hanča, bogami, nažime kad ide*

nèbesan, [*pril.* nèbēsno (čini)] – *pridj.* blesav, budalast, bezvezan, besmislen ◈*učinio je to baš nebesno kao da nije imao glave*

nȅ hajē, hȁjē, *prez.* nȅ hajēm – *gl.* ne benda, ne sluša, ni mukajet nije ◈*ja mu stalno govorim, savjetujem, ali on ne haje*

nèhotē – *pril.* nehotice, nenamjerno ◈*nehote sam ga udario, a on se opet ljuti; nehote je bilo*

nêjmā *odrič. oblik* – *gl.* nêma ◈*jest ga ovo selo na lijepu,*
na lijepu, ali na rajetku,
mahana mu što džamije nejma! nar. pj. nastala u Matuzićima, zabilježio Ahmed Aličić

nêjse (tur.) – *uzreč.* neka bude, svejedno, makar, kako god da jest, znači neslaganje koje, eto, nije važno ◈*nejse, Havo, nije Alija pjan!* - nar. izr. ◈*nejse - neka bude kako ti kažeš*

nȅmerem/nȅmereš/nȅmere/nȅmeremo/nȅmerete – *gl.* ne mogu/ne možeš/ne može/ne možemo/ne možete

neróza, *gen. jd.* nerózē, *nom. mn.* neróze, *gen. mn.* nerózā (grč.) – *im. ž.r.* psihičke smetnje, nervoza, neuroza◈*neroza ga je uhvatila pa dršće*

nèrōzan (grč.) – *pridj.* nervozan, neurozan

nêš[81] – *gl.* nećeš ◈*neš ti meni suditi*

---

81 oblik *nêš* se u žučnoj komunikaciji još čuje, kad ponestaje vremena da se riječ izgovori u pravilnom obliku.

nèšće, nèšćede – *gl.* nèhtje, nèhtjede ◈*nešće ni da čuje; nešćede mi naruč dati!*

nèvakat, *gen. jd.* nèvakta, *nom. mn.* nèvakti, *gen.mn.* nèvakātā (ar.) – *im.m.r.* nije u pravo vrijeme; nezgodno vrijeme; nije navakat ◈*došao je u nevakat; porodila se u nevakat* - prije vremena

nèvjesta, nèva, *gen. jd.* nèvjestē, *nom. mn.* nèvjeste, *gen. mn.* nèvjēstā – *im.ž.r.* ona koja se udaje; snaha; sinova žena

nìćāh, *gen. jd.* nićāha (ar.-tur.) – *im.m.r.* djevojka koja je isprošena ◈*djevojka je pod nićahom* - udata žena; novac koji muž po šerijatu polaže ženi pri sklapanju braka, a u slučaju razvoda, radi njene materijalne sigurnosti ◈*moj nićah je dvadeset dukata*

nihàsret nije, ne hàsretī se, *prez.* ne hàsretīm se – *gl. ne hasreti se* - ne raduje se, ne reaguje, nimukajet nije, ništa mu ne znači ◈*sreo se s majkom poslije toliko vremena, ali nihasret joj nije, zar krivo mu na nju...*

nijèsam *prez.* – *gl.* nisam ◈*ja nijèsam sanjar* - Musa Ćazim Ćatić

nímet, *gen. jd.* nímeta, *nom. mn.* nímeti, *gen. mn.* nímētā (ar.-tur.) – *im.m.r.* kruh, hljeb, hrana

nimùkajet – *pril.* nihasret nije, ne reaguje, kao da se ništa ne događa

nìšan, *gen. jd.* nìšana, *nom. mn.* nìšani, *gen. mn.* nìšānā – *im.m.r.* vrsta takmičenja na pjeru u gađanju puškom bojevim mecima ◈*ne htjedoše ostati ni na ručku ni na nišanu, nego odoše* - Memoari - A. Mešića

nȉte *plur. tantum*, *gen.* nítā – *im.ž.r.* od jačih konaca naprava koja služi pri tkanju kroz koje se provlače niti osnove ◈*tkanju sam ured nametnula - još uvesti u nite i u brdo i onda čunak u ruke pa promeći*

nóđe – *pril.* ondje ◈*gdje sam ham i dizgine ostavio nođe ih nisam našao*

nogòstup, *gen. jd.* nogòstupa, *nom. mn.* nogòstupi, *gen. mn.* nogostūpā – *im.m.r.* prečica, staza, puteljak uzak koliko noga za nogom kad ide ◈*u Ripnu se nekada samo moglo preko njiva nogostupom stići*

Nósōvci, *gen.* Nósovācā – Novo Selo, ime tešanjskoga sela

nȍvinār, *gen. jd.* nȍvināra, *nom. mn.* nȍvināri, *gen. mn.* nȍvinārā – *im.m.r.* prodavač novina; u Tešnju su dugo poslije Drugog svjetskog rata prodavača novina u trafici i s torbom novina po ulici zvali *novinar* (S.G.)

nȕ – *uzv.* gle, vidi, eno, neko iznenađenje ◈*nu ti njega; a nu sada golemoga jada*

nudžáset, *gen. jd.* nudžáseta, *nom. mn.* nudžáseti, *gen. mn.* nudžásētā

– *im.m.r.* govna, đeriz ◈*smrdi ko nudžaset; čuje se nudžaset biće kiše*

nùfūs, *gen. jd.* nufúsa (tur. *nüfus*) – *im.m.r.* stanovnik, lica, ljudi, žitelji ◈*uz bratski vam mahsuz selam šaljem na drugoj strani iskaz broj kućnih domaćina i broj nufusa* - Memoari - A. Mešić

nùlarica – *im.ž.r.* mašina za najkraće šišanje kose ◈*šta će mi kosa kad je ljeto, tjeraj nularicom do glave*

núnde – *pril.* ondje, tu ◈*nunde je bilo; nunde do Sulejmana je ukopan neki Šećer pa se zove Šećer-mezar*

nùtma, *gen. jd.* nùtmē, *nom. mn.* nùtme, *gen. mn.* nùtmī – *im.ž.r.* nešto veoma sitno, najsitnije bijelo brašno ◈*sad mi je Arif samljeo šenicu ko nutmu*

nùto – *uzv.* čuđenja, ma nemoj, čudo, gle, otkud to, kako to ◈*nuto, majko, dobroga junaka!* - nar. pj. *Tamburalo momče uz tamburu* - kazivala Muma Hodžić-Ćeman iz Matuzića

nùžnīk – *im.m.r.* *v.* hala

NJ

njâkāv/njâkvā/njâkvō – *zamj.* nĕkakav/nĕkakva/nĕkakvo ◈*njakvi ljudi te zovu; jesi njakva čudna*

njĕkakāv/njĕkakvā/njĕkakvō – *pridj. zamj.* nĕkakav/nĕkakva/nĕkakvo ◈*njekakvo trunje u jelu*

njĕkāko – *pril.* nĕkāko ◈*njekako ćemo to uraditi; biće njekako*

njâkī/njâkīh – *pridj. zamj.* neki, nekakvi ◈*njaki ljudi; jesi njaki*

njâkvī/njâkvē/njâkvā – *zamj.* nekakvi/nekakve/nekakva

njĕkī – *zamj.* neki ◈*jest njeki ters*

njĕko/njĕtko – *zamj.* neko◈*njeko mora znati*

njĕkojī – *zamj.* neki

njĕkōm/njĕkom – *zamj.* nekom ◈*njekom svašta može stati u torbu; njekōm, meni nepoznatom...*

njèžīn – *zamj.* njezin, njen, nešto što pripada ženskoj osobi

njĕkad – *pril.* nekad

njĕkud – *pril.* nekud

njihā – *zamj.* njîh

njèšto – *zamj.* nešto

* *U narodnom govoru tešanjskoga kraja dugo su se, pa i poslije osamdesetih godina prošloga vijeka, koristile ove riječi i oblici riječi, danas su iščezle, ili se veoma, veoma rijetko mogu čuti.*

njêm – *pridj.* nijem

njémak – *im.m.r.* nijem čovjek, *gen. jd.* njémka, *nom. mn.* njèmāci, *gen. mn.* njèmāka

njemòća, *gen. jd.* njemòćē, *nom. mn.* njemòće, *gen. mn.* njemóćā – *im.ž.r.* nijemost ◈*Muminu kao da nije smetala njegova njemoća, uvijek bi i u svakoj prilici s ljudima vodio razgovore na sebi svojstven način*

njivérak *hipok.* od njiva *dem.* njȉvica, *gen. jd.* njivérka, *nom. mn.* njivérci, *gen. mn.* njivérākā – *im.m.r.* mala njiva, njivica ◈*putom je bilo uvijek toliko blato da se udomaćio puteljak preko Avdinog njiverka*

njójzi – *zamj.* njoj

njópati, njòpati *žarg.*, *prez.* njópām, njòpām – *gl.* jesti, brzo jesti, popašno jesti ◈*dokopao se kašike i popare pa, njopa li, njopa*

O

ȍbād, *gen. jd.* ȍbāda, *nom. mn.* ȍbādi, *gen. mn.* ȍbādā – *im.m.r.* obaduška, vrsta muhe koja u dane najveće ljetne žege, vrućine, napada goveda i konje, ponekad i ljude, koji se za razliku od stoke umiju braniti i drugačije, ubod obada žaokom je bolan i zato životinje da bi se odbranile bezglavo bježe dignutog ili savijenog repa frkćući i mašući glavom, obadaju se

obàdati se *nesvrš.*, *svrš.* zaobàdati se – *gl.* to je kad stoka bježi od uboda obada ◈*prvo se zaobadala perava a onda je cijelo krdo goveda krenulo u bezglavo obadanje*

obàdānje, *gen.jd.* obàdānja, *nom. mn.* obàdānja – *im.s.r.* zbog ujeda muhe obaduške i bojaznosti stoke da do novog ujeda ne dođe stoka se digne u bijeg, obadanje ◈ *cijelo krdo goveda je krenulo u bezglavo obadanje*

obàduška, *gen. jd.* obàduškē, *nom. mn.* obàduške, *gen. mn.* obàduduškī – *im.ž.r.* *v.* obad

ȍbaška (tur.) – *pril.* baška, pobaška, napobaška, rastavljeno, posebno, odvojeno jedno od drugoga ◈ *spavaju obaška*

ȍbašva, *gen. jd.* ȍbašvē, *nom. mn.* ȍbašve, *gen. mn.* ȍbašvī – *im.ž.r.* porub, opšiveni rub može biti na gornjem dijelu suknje ili dimija kroz koji prolazi lastika, svitnjak, ućkur, sveza za puhe; obašva bilo kojeg odjevnog predmete u koju je potrebno uvlačiti lastiku, svitnjak ili koji drugi povez

obanđìjati, obenđìjati *svrš.*, *prez.* obenđìjām (perz.) – *gl.* opčiniti osobu, na brzinu je omamiti; začarati nekoga nekim sihirom, obenđijati je ◈*obenđijala ga je, pa samo nju vidi*

ȍbanđijān, ȍbenđijān – *pridj.*

opčinjen, očaran ◈*vidi se da je obenđijan, nije nikako oni normalni insan*

obàšćipiti *svrš.,prez.* obàšćipīm – *gl.* rukama obujmiti nekoga ili nešto ◈*dud je debeo da ga rukama nisam mogao obašćipiti*

obejániti *svrš.,prez.* obèjānīm – *gl.* objelodaniti, otkriti neku tajnu ◈*u šta se sumnjalo sad se obejanilo*

òber (njem.) – *pril.* posve; najviše; do kraja ◈*on je ober lopov; ona je ober kurva!*

oberlátiti *svrš., prez.* obèrlātīm – *gl.* sa svih strana i na razne načine nešto činiti; na brzinu uz galamu nekoga privoliti na nešto ◈*svi su ga oberlatili i on je pristao da se ženi; oberlatila ga je gatara i sve mu pare izmudrila*

ȍbigrati *svrš., nesvrš.* obigrávati, *prez.* ȍbigrām, obìgrāvām – *gl.* oko čega se puno truditi; lijetati, hodati, igrati; obići mnoga mjesta; posjetiti mnogo lica; željeti da se dođe do čega bez direktnog iskazivanja namjere ◈*kako da se brzo vratim kad sam morao pola sela obigrati dok nisam našao onog čovjeka što zna namjestit iščašenu nogu; obigrala je sve gatare dok ga nije sredila*

obìkuša, *gen. jd.* obìkušē, *nom. mn.* obikuše, *gen. mn.* obìkūšā – *im. ž.r.* žena koja uz mladu boravi dan--dva u mladoženjinoj kući dok se mlada malo ne obikne, to je običaj koji je iščezao ◈*obikuša je bila obično mladina najpreča osoba*

òbišno – *pril.* obično, uobičajeno, normalno ◈*nemoj puno soliti, onako obišno posoli; obišno bi on to uradio*

oblàgat/i *svrš., nesvrš.* oblagívat/i, *prez.* òblažēm, oblàgīvām – *gl.* lažno govoriti o kome; obmanuti; zavesti ◈*oblagao je tu mladu curu pa se u njeg zagledala; oblagivao je komšiluk gdje god je došao*

òblazak, *gen. jd.* òblaska, *nom. mn.* òblasci, *gen. mn.* òblazākā – *im. m.r.* obilazak; ići na *oblazak* porodilje ili nekog bolesnog; *oblazak* u odnosu na *obilazak* nosi u semantici neku mehkoću i kraći boravak (kako to i treba činiti kod porodilje i haste) i mekše se ophoditi prema onome ko se oblazi

òbliti se *svrš.* zaòbliti se, *prez.* òblijēm se – *gl.* kratko kupanje ili kupanje na brzinu; posljednji vodeni oblitak, posljednji tuš ◈*moram se malo obliti pa ću onda i klanjati; sva sam se hapurdisala pa sam se morala malo obliti*

oblítak, zaoblítak – *im.m.r.* posljednji vodeni obliv pri kupanju djeteta i sl. ◈pri oblitku curice izgovaraju se riječi: *strmu vodica brdu curica* - nar. izr.

òbojak, *gen. jd.* òbōjka, *nom. mn.*

òbōjci, *gen. mn.* òbojākā – *im.m.r.* od tanje cerade ili platna komadi kojima se zamotavaju noge prije obuvanja prvobitno putravaca a kasnije opanaka, čizama i cipela cokula, *šuferice* ◈*sad ćemo vidjeti kome opanci, a kome obojci;* nar. izr. ◈*udaren mokrim obojkom* - luckast

òbor, *gen. jd.* ōbora, *nom. mn.* ōbori, *gen. mn.* ōbōrā – *im.m.r.* tor, ograđen prostor u kome se čuva stoka ◈*kod dobrog gazde obor je uvijek pun ovaca, junadi ili svinja*

obòsiti – *gl.* ostati bez obuće (poderala se i sl.) ostati bez potkovice, grifa ◈*jesi li vidio, naš ždrijebac je na obje pridnje obosio*

obotáliti *svrš.,nesvrš.* botáliti, *prez.* obotálīm – *gl.* obataliti, bataliti, razvaliti

obòtāljen – *pridj.* obataljen, razvaljen

obrázditi *svrš.* ubrázditi, *prez.* obrázdīm – *gl.* početi orati prve brazde u njivi ◈*obrazdio sam baru i za tri dana, akobogda, biće spremljena* (uzorana, pozubljena i zasijana)

obrèmača, obránovca, ōbramuš, *gen. jd.* obrèmačē, obránovcē, ōbramušē, *nom. mn.* obrèmače, obránovce, ōbramuše, *gen. mn.* obrèmāčā, obránovcī, ōbramūšā – *im.ž.r.* malo povijena drvena naprava za nošenje tereta na ramenima, do dva metra dužine sa po dva ureza u dva kraja radi kačanja kanti, ibrika, sepeta i sl. ◈*znale smo vaktile krečnicu kreča zagasiti donoseći vodu čak s Topuzovače sve na obremačama; svaki dan je na obranovci nosila po dvije kante pune mlijeka i prodavala ga na pijaci*

obríčiti *svrš., nesvrš.* bríčiti, *prez.* obríčīm – *gl.* obrijati, brijati,obričiti se, obrijati glavu

obràzli – *pridj.* pošteno, s obrazom ◈*Saliha je bila obrazli žena a takva su joj i djeca*

òbrī/j, òbrī (do kože) *žarg.* – *gl.* ovaj *imper.* 2. lica sing. *òbrī*, šezdesetih godina prošloga vijeka, uzvikivao je mladić silnik poslije otpjevanog *bećarca* na prelu, pjeru, veselju, i imao je najčešće smisao velikog raspoloženja u društvu, ali vrlo često i smisao provokacije i izazivanja nekoga drugoga mladića ili druge grupe mladića, pa je tadašnja milicija znala uzvikivača *òbrī* izvoditi iz društva i razgovarati s njim o izazivačkim namjerama

obudòviti *svrš., prez.* obudòvīm – *gl.* postati udovica ili udovac smrću bračnog druga ◈*Nafa je obudovila; još su mu djeca bila mala kad je obudovio i nije se više ni ženio*

òcvikati – *gl. v.* cvikati

òčekati *svrš., prez.* òčekām, *imp.* òčekaj – *gl.* malo čekati, pričekati, počekati ◈*očekaj me za pare do*

Lučina

òćerati *svrš., nesvrš.* ćèrati, *prez.* òćerām – *gl.* otjerati, oćerati ženu ◈ *Jusuf je, draga, oćero i drugu ženu*

oćútiti[1] *svrš., prez.* oćútīm – *gl.* ne znači odšutjeti, nego čuti nešto na neki način - zvukom, mirisom, osjećajem i sl. ◈*oćutiše se koraci; ti si mi se oćutio* (počeo se osjećati odraslim); *oćutio se kupus u kaci; oćutila se Natronka, bit će kiše*

oćútiti[2] *svrš., prez.* oćútīm ja (kad me neko uvrijedi) – *gl.* odšutjeti, ne kazati neku tajnu, ne odgovoriti, ne uzvratiti nekome na njegove teške riječi, strpiti se ◈*oćutio mu je i psovku i uvredu*

ȍdaja, *gen. jd.* ȍdajē, *nom. mn.* ȍdaje, *gen. mn.* ȍdājā (tur.) – *im.ž.r.* prostorija, soba

ȍdāvle – *pril.* odavde ◈*odavle pa sve dovle nije tvoje, već moje*

odbrúsiti *svrš.,prez.* òdbrūsīm – *gl.* odlučno i oštro nekome nešto reći poslije duge nečije iritirajuće priče ◈*on mu je odbrusio u brk*

odìšćiliti *svrš.,prez.* odìšćilīm (ar.) – *gl.* odovoljiti, oćejfiti, ispuniti ili zadovoljiti neku želju i ne željeti je više ◈*odišćilio sam ja trešanja; on je nju odišćilio i ostavio*

odmàndaliti *svrš., prez.* odmàn-dalīm (tur.) – *gl.* otvoriti mandal, *v.* màndaliti

odúljiti *svrš., nesvrš.* dúljiti – *pril.* vremenski odužiti, nešto što dugo traje, produžavati ◈*dođite nam opet ubrzo, nemojte duljiti; i ova zima se oduljila*

òdžāk, *gen. jd.* odžáka, *nom. mn.* odžáci, *gen. mn.* odžákā – *im.m.r.* zasijana kúća krompira, zasijana kúća bundava, stambolki, bostana i sl. ◈*posijao sam 100 odžaka krompira, 9 odžaka, bundava, 3 odžaka stambolki i 5 odžaka lubenice; posijao sam krompir u odžake* (umjesto u retke)

odževápiti *svrš., prez.* odžèvāpīm – *gl.* odlučiti napokon, dopustiti nešto na kraju krajeva, odgovoriti napokon ◈*trpio sam uvredljivu priču sve dok mi nije kazao da sam hrsuz, odževapio sam i skresao mu sve u lice; kako ćeš Bogu odževapiti*

òferčiti[1] *svrš., prez.* òferčīm (tur.) – *gl.* odovoljiti, provesti se ◈*baš si po ovakvoj hiljagi oferčio hodnju na pijeru*

òferčiti[2] *svrš., prez.* òferčīm (tur.) – *gl.* ocijeniti, utvrditi šta je bolje, razumjeti, odmjeriti ◈*oferčio sam ja tvoju sinošnju priču; oferčio sam ja curu čim sam je vidio*

ȍfetiti[82] *svrš., prez.* ȍfetīm – *gl.* naslijediti; okoristiti se; u nečemu uspjeti; nešto sebi osigurati; na lahak način ostvariti neku korist ◈*onu*

---

82 riječ ȍ*fetiti* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

šumu je kupio, a njivu je ofetio od oca; dohranio ih je do smrti pa je ofetio njihovu kuću i bašču; ove godine je dobro ofetio trgujući sa suhim šljivama

òfrljē, frljókē (tur.) – *pril.* otprilike, odoka, bez preciznosti ◈*udario ga je frljoke; bacio je kamen frljoke; pogodio je ofrlje*

ohàdumiti *svrš., prez.* ohàdumīm (ar.tur.) – *gl.* prestati moći imati djece◈*operacijom oko onih dole stvari Smajo je kažu ohadumio*

ohròniti[83] *svrš.,prez.* òhronīm – *gl.* oronuti, smršaviti

òhaniti, òhanuti *svrš., prez.* òhanīm – *gl.* sačekati, sjesti, odmoriti se, odgoditi, počekati ◈ *ohani malo*

ofukàriti *svrš., prez.* ofukàrīm – *gl.* osiromašiti ◈*dabogda ofukario; i ne ofukario kad je sve steko na tuđem znoju*

ofùšturiti *svrš.* ofùštariti, *prez.* ofùšturīm – *gl.* udariti nekoga snažno i bez razmišljanja čime i kudam

ofùštura, [*pril.* ofùšturē] (tur.) – *im.ž.r.* udaranje kako stigneš sa svih strana i bez mjere ◈*nastala je opšta gužva i ofuštara sa svih strana ne znajući ko koga*

ògnjīšće, *gen. jd.* ògnjīšća, *nom. mn.* ògnjīšća, *gen. mn.* ògnjīšćā – *im.s.r.* ognjište, mjesto u ćošku unutar kuće gdje se loži vatra, malo uzvišenije od ravnine kuće ◈*ugasilo se ognjišće; dabogda vam se ugasilo ognjišće* (kad kuća ostane prazna bez nasljednika)*; mi se djeca okupimo oko ognjišća grijući svoje bose tabane*

ogràjsati *svrš.* ogràisati, ogràjisati, *prez.* ogràjšēm (tur.) – *gl.* nagaziti na čvarke ili džinsko kolo pa oboljeti ◈*nije lijepo u akšam hodati po drvarištu, smetljištu i ispod streha, može se ograjsati*

ohr̀đati *svrš., prez.* ohr̀dām – *gl.* omršaviti, ofaliti ◈*nešto si mi ohrđo*

óje[84], *gen. jd.* ójeta, *nom. mn.* ojèta, *gen. mn.* ójētā – *im.s.r.* drvena naprava, dužine je oko 80 cm, u koju prednjim krajem (račvasti dio) ulazi jaram i međusobno se pričvršćuju zavornjem a na drugom kraju je prošupljenje kroz koje se provlači lanac kojim se dalje veže sredstvo obrade zemlje (plug, zubača) ili neki drugi teret

okabúliti *svrš.* ukabúliti, *prez.*

83 *ohrònuti* – oblik koji bilježi u Tešnju Alija Isaković. *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Sarajevo, 1981, 291; danas 2013. godine u tešanjskome kraju se gotovo da ne čuje taj oblik riječi u govoru pa ni starijih ljudi tešanjskoga kraja.

84 zanimljivo je kazati da *óje* nije bilo moguće naći za fotografisati ni u konsultiranim etno-muzejskim zbirkama a ni kod već rijetkih težaka koji težače sa volujskim ili konjskim zapregama pa se pribjeglo fotografisanju crteža

okabúlīm (ar.) – *gl.* prihvatiti nešto napokon, priznati istinu ◈*okabulio je Smajo i prvi mu je pružio ruku i selam mu nazvao, a nisu govorili ima godínā*

òkahariti se *svrš., prez.* òkaharīm (tur.-ar.) – *gl.* ožalostiti ◈*bogami si me okahario*

òkat – *pridj.* naočit; dobar momak; naočita i dobra djevojka ◈ *okat momak - ma lijep i kršan; ima je sa svih strana - okata cura; lijepa i okata cura*

ȍklen – *pril.* odakle ◈*oklen ti to?; oklen ideš?*

òklizak, òsklizak, *gen. jd.* òkliska, *nom. mn.* òklisci, *gen. mn.* òklizākā – *im.m.r.* tanki ostatak sapuna, naročito nekadašnjeg žutog (đirita) punog kaustične sode, dakle, bio je klizak pa se moglo, ako se na njega stane i okliznuti (S.G.)

òkno, *gen. jd.* òkna, *nom. mn.* òkna, *gen. mn.* òkānā – *im.s.r.* spremište u hambaru za žitarice i su-ho voće, dvometarsko udubljenje izgrađeno šašavcima

okònačiti se *svrš.,nesvrš.* kònačiti se, *prez.* okònačīm se – *gl.* zanoćiti, opkonačiti, zakonačiti ◈*dalje nismo mogli, mrkla noć nas pritisnula i morali smo se okonačiti u jednom mlinu*

òkrha, *gen. jd.* òkrhē, *nom. mn.* òkrhe, *gen. mn.* òkrhā – *im.ž.r.* veći sukob ljudi, bikova; svađa; bitka, verbalni sukob i sl.

okućáriti se *svrš., nesvrš.* kućáriti se, *prez.* okućárīm se – *gl.* napraviti sebi kuću koja obično nije velika

okukúziti *svrš., prez.* okùkūzīm - *gl.* osiromašiti

ȍkruga[85], *gen. jd.* ȍkrugē, *nom. mn.* ȍkruge, *gen. mn.* ȍkrūgā – *im.ž.r.* bijela povezača tkana prvobitno pređom a kasnije pamukom a služila je za povezivanje i nošenje najčešće ručka i užine poslanicima na njivu ◈*odvezala je mati i raširila u hladu karamuta bijelu povezaču sred koje se sija puna tepsija rumene bundavnjače*

òkrugača, *gen. jd.* òkrugačē, *nom. mn.* òkrugače, *gen. mn.* òkrugāčā – *im.ž.r.* tesana četvrtasta dugačka i deblja od svih drugih kućnih greda kojom se povezuju po sredini tavanice ostale sve grede na stropu kuće ili druge drvene veće građevine i tako ojačavaju grede na stropu

okùvetiti *svrš., prez.* okùvetīm (ar.) – *gl.* osnažiti, ojačati, *v.* kuvet

olúčiti *svrš.,prez.* òlūčīm – *gl.* potpuno odbiti tele od krave, prestaje

---

85 riječ ȍ*kruga* - u značenju *bijela povezača* zabilježio je u Tešnju Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Sarajevo, 1981, 293; danas, oktobra 2013. godine, riječ se ne čuje u svakodnevnoj upotrebi.

sati ◈*sada kako sam tele olučila mlijeka imam, uzjazilo se, pa nosim i na pijacu*

ȍmā – *pril.* odmah ◈*oma mi dođi kada te zovem*

òmraziti *svrš., nesvrš.* mràziti,*prez.* òmrazīm – *gl.* kuditi; ogovarati neku osobu drugoj (mraziti je), činiti je mrskom i lošom

òmūntati *svrš., nesvrš.* múntati, *prez.* òmūntām – *gl.* prevariti nekoga, uzeti mu sav novac ili neke druge vrijednosti kockom, krađom ili prevarom ◈*oni su ga šibicari omuntali; munta ga konobarica*

ȍndāk – *pril.* onda, u ono vrijeme, tada

ȍndākārce – *pril.* onda kad je nešto drugo bilo, u ono vrijeme, tada i tada ◈*znaš, kad je Švabo udario na Bosnu, ondakarce su i moji skoro svi odseli u Tursku; kako im umre otac krenu im ondakarce sve na zlo i naopako*

opáćiti se *svrš., nesvrš.* páćiti se, *prez.* opáćīm – *gl.* okupati se

opáhati *svrš., nesvrš.* páhati, *prez.* opášēm – *gl.* očistiti od nečistoća žitarice i slično u pahi - drvenoj napravi, uz pomoć vjetra ◈*treba iz okna izvaditi meljaju pšenice i na vjetru je opahati*

opamètniti – *gl.* postati pametniji, promijeniti se u ponašanju na bolje; narastao, odrastao

òpanak, *gen. jd.* òpanka, *nom. mn.* òpanci, *gen. mn.* òpanākā – *im.m.r.* gumena obuća (iskruženi i šljevci opanci) *to je drugi par opanaka* - *metaf.* za nešto drugo

òpančār, *gen. jd.* òpančāra, *nom. mn.* òpančāri, *gen. mn.* òpančārā – *im.m.r.* onaj koji pravi, popravlja i prodaje opanke

òpančārov – *pridj.* nešto što pripada opančaru

òpānjkati *svrš., nesvrš.* opanjkávati, *prez.* òpānjčēm, opànjkāvām – *gl. v.* panjkati; klevetati, oklevetati, lažne optužbe izreći protiv nekoga ◈*bolje da ćutiš, jer ću i ja tebe opanjkati; ide po selu i opanjkava moju curu*

opàrmačiti *svrš.,nesvrš.* pàrmačiti, *prez.* opàrmačim – *gl.* udariti snažno; udariti parmakom; dirati žensko na erotski način, imati erotski odnos sa tuđom ženom ◈ *otrgnu Memaga parmak od ograde i oparmači ga po leđima da mu je gunj pukao; on je nju parmačio*

opàučiti *svrš., prez.* opàučīm – *gl.* dobro zamahnuti nekim predmetom (da skida paučinu negdje gore) i udariti nekoga ◈*kad joj je pošao rukama oko pojasa, Hanka je zbacila sa ramena obranovcu i kante vode te obremačom opaučila udvarača Muju*

òpičen *vulg.* – *pridj.* malo udaren,

otkačen, koji nije sav, koji nije pri sebi

opízditi *vulg.* – *gl.* snažno udariti koga šakom po ustima, nosu, licu da mu i krv poteče ◈*onako pijanog ga je opizdio da mu je dva zuba izbio*

òplaza[86]*,gen. jd.* òplazē, *nom. mn.* òplaze, *gen. mn.* òplāzā – *im.ž.r.* neuzorani dio nastao greškom u oranju, ponekad iz brazde isklizne plug (oplaže) i ne odore brazdu, također, oko stabla na njivi mora se zaobići i pri tome ostane (oplaza) ili u uvratama na kraju njive, oplaze se uskopavaju trnokopom ◈pren. *svi mi pravimo oplaze u ponašanju* - ef. Balić

oplàzati *nesvrš., prez.* oplàzām – *gl.* pri oranju praviti oplaze; činiti greške u oranju ◈*meni se čini, Ađule, da Salih puno oplaza i zaoraje oplaze; pren.* kad neko pravi greške u radu kaže mu se *da oplaza*

opòtrebiti, [*pridj.* pȍtrebit] *prez.* opòtrebīm – *gl.* postati potreban; pasti u bijedu; osiromašiti

ȍprijed – *pril.* naprijed, ispred, ◈*stražnja kola otišla oprijed*

òputa, *gen. jd.* òputē, *nom. mn.* òpute, *gen. mn.* òpūtā – *im.ž.r.* kožna vrpca; nasumično osušeni komad životinjske kože ◈*osušio se ko oputa ili uvrnuo se ko oputa - metaf.* za premršavu osobu

òrdija, *gen. jd.* òrdijē, *nom. mn.* òrdije, *gen. mn.* òrdījā (tur.) – *im.ž.r.* gomila, rulja; vojna jedinica; horda ◈*kroz ordiju prođi na moj mezar dođi* - nar. pj.; *novi pohod sultanove ordije* - Konjanici, M. Bešlagić

òrtāk, *gen. jd.* ortáka, *nom. mn.* ortáci, *gen. mn.* ortákā (tur.) – *im. m.r.* saradnik u poslu, kompanjon

òružnīk, *gen. jd.* òružnika, *nom. mn.* òružnīci, *gen.mn.* òružnīkā – *im. m.r.* policajac, žandar

osànisati, osàndisati, *svrš., prez.* osànišēm, osàndišēm (tur.) – *gl.* izmoriti, oduzeti snagu ◈*san me osanisao; osandisalo me noseći nadase u naručju dijete*

osàburiti *svrš., prez.* osàburīm – *gl.* otrpjeti, strpiti se ◈*stani, osaburi, saburom je dženet pokriven* - Smajo bi često govorio

86 riječ *òplaza* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007;*Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000. *Rječnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967.

osíletiti *svrš., prez.* osíletīm - *gl.* ošamariti ◈*poslije svađe sa ženom Smajo ju i osíleti* - prip. - *Trn,* Subašić S. Hasan

òsijati *svrš.,nesvrš.* osijávati, *prez.* òsijēm – *gl.* s ljutnjom brzo otići od nekoga, brzo se udaljiti; kad se kola ili nešto drugo što se vuče zastranice počne nositi niza stranu ◈ *konji su vukli, ali kola puna drva su osijala i prevrniše se; poče priča o sinoćnjoj krađi a Kasim odmah osija ko da ga neko ošamari*

osnòvati *svrš., nesvrš.* snòvati, *prez.* òsnujēm (tkanju) – *gl.* postaviti osnovu, nešto formirati, prije navijanja tkanje treba tkanju osnovati tj. sa masura niti sukati

òslana, *gen. jd.* òslanē, *nom. mn.* òslane, *gen. mn.*òslānā – *im.ž.r.* mali objed - obično jedna tepsija pite; kad bi dođi nenajavljeni gosti njima bi se po običaju stavljala *oslana*, dakle nešto malo slanog objeda da utole glad

oslániti se *svrš., prez.* òslānīm – *gl.* malo jesti slanog objeda, kad bi došli nenajavljeni gosti, njima bi se po običaju stavljala *oslana*, dakle nešto malo slanog objeda da utole glad

òsobac[87], *gen. jd.* òsopca, *nom. mn.* òsopci, *gen. mn.* òsobācā – *im.m.r.* miraz, imovina koju cura prilikom udaje dobija od svoga roda, a to bi u većini slučajeva bilo u stoci, njivi ili šumi

òšajcovati *svrš., prez.* òšajcūjēm – *gl.* ocijeniti, pažljivo procijeniti, pogledom nešto definisati ◈*ja sam njega odmah ošajcovao čim sam ga vidio i čuo kako govori; ti, Osmo, imaš dobro oko ošajcuj tu štaflu pa je malo ako treba ishoblaj*

ošèrbetiti *svrš., prez.* ošèrbetīm (tur.) – *gl.* okrečiti sobu, okrečiti kuću ◈*hoće se Mehmed ženiti pa moramo kuću šerbetiti*

òs'etiti[88] – *gl.* osjetiti, sjetiti se

òs'etan – *pridj.* osjetan ◈*dijete je ošetno i čestito*

os'ètljiv – *pridj.* osjetljiv

òšiniti *svrš.* òšinuti, *prez.* òšinēm – *gl.* udariti

òšinīt, òšinūt – *pridj.* udaren u glavu, budalast, osobenjak ◈*on je òšinut malo*

òšnjāk, *gen. jd.* òšnjaka, *nom. mn.* òšnjaci, *gen. mn.* òšnjākā – *im.m.r.* osinjak

ošpíglati se *svrš., nesvrš.* špiglati se, *prez.* ošpiglām se/špiglām se (njem.) – *gl.* ogledati se

ošvánjiti *svrš.,prez.*ošvânjīm – *gl.* prestati biti aktivan i radan, ulijeniti

87 N. F. Pavković, nav. Delo, 131-132.

88 glas *š* se ne izgovara na klasičan način na kraju prednjeg nepca, već na početku prednjeg nepca pri zubima kao glas *s'*

se ◈*jutros si ti, sine, nešto ošvanjio u krevetu*

otàhmīna, tàhmīna (ar.) – *pril.* otprilike, odoka ◈*Arifovca je iako sljepovida umjela otahmina uditi konac u iglu i prišiti pulu na kaputu*

òtāle – *pril.* odatle ◈*òtāle su se rastali* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

otànčati *svrš.,prez.* otànčām – *gl.* oslabiti; izlizati se; otanjiti ◈*otančala je, zar, krv pa se lahko razboli; otančala je kragna; s godinama otanča i snaga*

otàndrljen – *pridj.* odvaljen, nešto što je preveliko i neuredno obučeno ◈*otandrljena kragna; gubice otandrljene*

otefèričiti *svrš., prez.* otefèričīm – *gl.* provesti se na zabavi, lijepo se zabaviti ◈*beli smo oteferičili na bajramskom teferiču u Lepenici*

otehíriti *svrš., prez.* otehírīm – *gl.* smiriti se; ostaviti za kasnije; rastupiti ◈*kiša je malo otehirila; jedni drugima su se trsili, ali kada je glavni došao svi su otehirili*

otekásiti *svrš., prez.* otèkāsīm – *gl.* otpremiti nekoga ili nešto; riješiti se nečega ◈*otekasila sam djecu u školu; otekasila sam ručak poslanicima*

otèščati *svrš.,nesvrš.* otešćávati – *gl.* otežati, dotežati ◈*otešćali su mi kapci od umora*

ȍteščān – *pril.* otežan ◈*pa je zimi veoma* <u>*otešćano*</u> *pohađanje džume* - Ahmed Aličić, *Na sastavcima-Usore i Bosne u prošlosti i sadašnjosti, 101.*

otetáljiti *svrš., prez.* otètāljīm – *gl.* otegnuti, opustiti ◈*otetaljio je sve četiri i spava; otetaljio je donju gubičetinu* – pejor.

otfàkariti *svrš.* otfikariti, *prez.* otfàkarīm – *gl.* odsjeći nešto naglo sjekirom, nožem i sl. ◈*otfakario je sebi prst; glavu ću ti otfakariti; otfakario mi je dobar komad suhine*

otíbati *svrš., nesvrš.* tíbati, *prez.* otíbām, tíbām – *gl.* ogoliti; čopkati se ◈*kokoš otibati* (operutati); *prut otibati* (očistiti od sitnih grančica); *kokoške se na vrljikama sunčaju i tibaju*

òtīk, *gen. jd.* òtīka, *nom. mn.* òtīci, *gen. mn.* òtīkā – *im.m.r.* čistilo sa drvenom drškom a metalnim plosnatim vrhom za čišćenje raonika u drvenog a kasnije i željeznog pluga ◈*koliko sam samo puta dobila otik po glavi* - veli Ajka - *što srtalo ne mogu dobro držati ili vo izađe iz brazde*

ȍtkle – *pril.* odakle, odkuda ◈*otac mu je dozvolio ȍtkle hoće da se ženi, samo da se ženi* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

ȍtō, ȍtōg, ȍtā, ȍtāj, ȍtīm – *zamj.* to, tog, ta, taj, tim ◈*za ȍtōg mladića... Berber ga nȁ otō upita* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

òtolīč, tòlīč – *pril.* nedavno, maloprije ◈*otolič mi javiše da je umro Himzo*

otpòčēti se – *gl.* odmoriti se ◈ *sjedoše da otpočnu*

otpòčinak – *im.m.r.* odmor

òvan, *gen. jd.* òvna, *nom. mn.* òvnovi, *gen. mn.* òvnōvā – *im.m.r.* drvena naprava s tri roga i središnjom unutrašnjom (ženskom) spiralom služi za zavrtanje niz prelu torkulje, žećke

ovàrisati *svrš.* uvàrisati, *prez.* ovàrišēm (tur.) – *gl.* pogoditi, potrefiti ◈*tačno ga je kamenom uvarisao u oko*

ovdálen, odávlen – *pril.* odavde ◈*široko ti ovdalen do mora bilo*

óvdek – *pril.* ovdje, tu

ovèremiti *svrš., prez.* ovèremīm (tur.) – *gl.* duševno oboljeti zbog najčešće ne ostvarene ljubavi - sušiti se, mršaviti ◈*Ajiša je za Mehmedom overemila i za drugoga nije htjela*

ovlìkī, ovlikā, ovlikō – *pril.* ovoliki, ovolika, ovoliko

ovolìhnī, vòlihnī – *pril.* ovolišni, volišni ◈*ne dam ti ni volihno; volihni mu je*

ozâifiti *svrš., prez.* ozâifīm – *gl.* obnemoći, snagom oslabiti bolešću ili starenjem ◈*oboje smo ozaifili* - priča *Dijete ostaje dijete,* Subašić S. Hasan; *izgledao je Huso dobro, bistrog uma, samo je ozaifio jer je slabo jeo* - priča *Umro Husein Huso Hundur,* H. Galijašević

ozbíljē – *pril.* ozbiljno, stvarno

òzdōl – *pril.* odozdol ◈*eto, sad stiže čoek ozdol* - E. Mulabdić, *Zeleno busenje*; *divi bi izađi ozdol u greblje* - *Divsko kamenje,* Legende Pousorja, M. Spasojević

òzgōr – *pril.* odozgor ◈*eto vojske ozgor!* E. Mulabdić, *Zeleno busenje*, 180

ozívati se *nesvrš., svrš.* ozóvnuti se, *prez.* ȍzīvām se – *gl.* odazivati se, odazvati se

ȍzimašna – *pridj.* krava koja nije ostala steona i muze se ali s malo mlijeka

ȍžeg, *gen. jd.* ȍžega, *nom.mn.* ȍžezi, *gen. mn.* ȍžēgā – *im.m.r.* metalna trouglasto plosnata naprava sa šipkastom drškom služi za prenošenje žara

P

pàčati se *nesvrš., prez.* pàčām se (tal.) – *gl.* kačati se; miješati se u tuđe odnose, uplitati se u nešto između nekoga a da te se to i ne tiče ◈*što se pačaš tamo gdje ti nije mjesto*

pȁčvorak, *gen. jd.* pȁčvorka, *nom. mn.* pȁčvorci, *gen. mn.* pȁčvorākā – *im.m.r.* mala i neobična izraslina na drvetu; smrznuta grudva zemlje, ili mala izraslina iz zemlje ◈*spotakao se o pačvorak; okreši taj pačvorak*

pȁćan – *pridj.* zdrav; nije sakat ◈ *samo, Bože, da se zdravo i paćno rodi*

páćiti se *nesvrš., svrš.* opáćiti se, *prez.* páćīm se (tur.) – *gl.* kupati se

páha[1], *gen. jd.* páhē, *nom. mn.* páhe, *gen. mn.* páhā (tur.) – *im.ž.r.* jamica ili ženski dio na posjeku, vjenčanici, direku, makazi ili dizmi u koji se uklapa kulak ili ispupčeni dio na vrhu direka (muški dio)

páha[2] (tur.) – *im.ž.r.* rub, obrub, ivica ◈*hoblićom skini ovu pahu da nije oštra*

páhalica, *gen. jd.* páhalicē, *nom. mn.* páhalice, *gen. mn.* páhalīcā – *im.ž.r.* naprava od drveta, dimenzije oko 100x40 cm, pravougaonog oblika, udubljena sa tri strane, ravna ili otvorena s četvrte a duže strane kako bi lakše ispadale nečistoće prilikom pahanja žitarica

páhati *nesvrš., prez.* pášēm – *gl.* čistiti pšenicu i druge žitarice od nečistoća pahalicom ◈*danas pirka vjetar treba pahati pšenicu*

pàjdāš, *gen. jd.* pajdáša, *nom. mn.* pajdáši, *gen. mn.* pajdášā (perz.) – *im.m.r.* drugar, istomišljenik, pajdo ◈*gdje ti je pajdaš pa hodaš sam*

pájdo, *gen. jd.* pájdē, *nom. mn.* pájde, *gen. mn.* pájdī (perz.) – *im. m.r. hip.* od pajdaš ◈*gdje si, pajdo; e, moj pajdo*

pȁj – *im.m.r.* zajedništvo ◈*on je ušao s njim u paj u kupnji mlina; oni su u paju, samo kad su protiv mene*

pàjtak[1], *gen. jd.* pàjtaka, *nom. mn.* pàjtaci, *gen. mn.* pàjtākā – *im.m.r.* kočnica na konjskim kolima, šlajf

pàjtak[2] (perz) – *im.m.r.* konj koji nema razmeta u nogama, nego mu noge udaraju jedna u drugu, ikse se - *Jahić, 42*

pàjtačiti *nesvrš.,svrš.* zapàjtačiti, *prez.* pàjtačīm – *gl.* okretati pajtak ručno i kočiti kola, ručno okretati metalnu spiralu da bi se privukla drvena oblica zadnjim točkovima i onemogućavala im brzo okretanje ◈*pajtači, dijete kola, inače odosmo helać!*

pàjvaz, plàjvaz, *nom. mn.* pàjvāzi/ plàjvāzi (njem.) – *im.m.r.* olovka

pàklić, *gen. jd.* pàklića, *nom. mn.* pàklići, *gen. mn.* pàklīćā (njem.) – *im.m.r.* baterija, uložak za bateriju; paketić duhana za motanje cigareta

pála, *gen. jd.* pálē, *nom. mn.* pále, *gen. mn.* pálā – *im.ž.r.* drveni štap dužine 60-70 cm u igri *klisa i pale*: to je dječija igra koja se sastoji od stožera (u zemlju pobodeni drveni kolac debljine pritke), zatim, pálē (oko 60 cm dužine) i klisa (oko 2x3x25 cm malo četvrtasto obrađeni komad drveta) koji se postavi vodoravno na stožer a onda se palom klis sa stožera što je moguće dalje odbije, protivnik sa mjesta gdje klis padne uzima klis i rukom baca klis ka stožeru i najbolje bi bilo kad bi ga bacio blizu stožera da se ne može izmjeriti niti jedna pala, tada on nastavlja igru, međutim, palom se ima pravo odbiti klis u zraku i onda sa mjesta gdje padne broje se pale do stožera, svakih 10 pala je jedna čula, koja se igra tako što se klis iz ruke odbija palom što dalje, zatim se pala stavlja uz stožer u obliku slova *A*, protivnik sa mjesta gdje je pao klis klisom gađa palu i ako je obori čula se ne računa i protivnik nastavlja igru, ko ima više čula pobjednik je

pàlānka, *gen. jd.* pàlānkē, *nom. mn.* pàlanke, *gen. mn.* pàlānkī (tur.) – *im.ž.r.* mahala, zaselak, seoce

pàlija, *gen. jd.* pàlijē, *nom. mn.* pàlije, *gen. mn.* pàlījā (tur.) – *im. ž.r.* veći štap, štapina; neka motka dužine oko jedan metar ◈*dohvati paliju pa razveza po leđima Aliju* - šalj. doskočica

pàlučak, palúčak, *gen. jd.* pàlučka, palúčka, *nom. mn.* pàlučci, palúčci, *gen. mn.* pàlučākā, palúčākā – *im. m.r.* mala livada nepravilna oblika kraj vode - potoka, rijeke

palúza, *gen. jd.* palúzē, *nom. mn.* palúze, *gen. mn.* palúzā (perz.) – *im.ž.r.* vrsta slatkog hošafa, boje pržene kahve, koja se pravi od nišeste (skrob ili gustina) koja se umiješa u vrelu vodu razmućenog pekmeza ◈*oršće ko paluza*

pamètār, *gen. jd.* pametára, *nom. mn.* pametári, *gen. mn.* pametárā – *im.m.r.* pametnjaković, onaj koji pametuje, onaj koji pretjerano hoće da pokazuje svoju pametan ◈*pravi se*

pametar

pamètnuša, *gen. jd.* pamètnušē, *nom. mn.* pamètnuše, *gen. mn.* pamètnūšā – *im.ž.r.* je žena koja se pravi važna i pametnom; žena koja kao zna sve i svašta, a pravi gluposti onda u značenju riječi *pamètnuša* ima kritike ◈*ona pametnuša sve pokvari*

pàndūr, *gen.jd.* pandúra, *nom.mn.* pandúri, *gen. mn.* pandúrā (madž.) – *im.m.r.* vrsta slatkog jela: vrelo prženo kukuruzno brašno umiješa se na vatri sa sokom od slatke repice, ili razmućenim pekmezom ili šećerom; *žarg.* čuvar reda, policajac

pântiti se *nesvrš., prez.* pântīm se – *gl.* učiti (brati znanje iz knjiga), čitati, pamtiti se ◈*idi panti se*

pànzeher (perz. *zehr*, tur. *zehir*-zeher) – *im.m.r.* otrov, u tešajskome kraju *panzeher* je prekomjerna ljutina i ljutnja; huja; velika ogorčenost (S.G.) ◈*lijepa je i namli cura, ali je panzeher; paprika je panzeher*

pänjīk, *gen. jd.* pänjīka, *nom. mn.* pänjīci, *gen. mn.* pänjīkā – *im.m.r.* mjesto puno panjeva, isječena šuma, danas imamo toponim *panjik* kao ime lokaliteta, ili ime njive, a da više tu nema ni traga od panjeva, niti se pamte

pânjkati *nesvrš., svrš.* opânjkati, *prez.* pânjkām, pânjčēm – *gl.* ogovarati, blatiti, klevetati, lažno nekoga optuživati ◈*mi smo djeca panjkali jedni druge majci; opanjkala me materi da je nisam slušao i da sam joj bezobrazne riječi govorio*

pàōc, *gen. jd.* pàōca, *nom. mn.* pàōci, *gen. mn.* pàōcā – *im.m.r.* drvene prečke u drvenom točku, kolu, usađuju se u trupinu

pàpazjanija[1], *gen. jd.* pàpazjanijē, *nom. mn.* pàpazjanije, *gen. mn.* pàpazjanījā (perz.) – *im.ž.r.* jelo slično bosanskom loncu, jelo u koje je svašta nešto stavljeno ◈*jeo sam nešto ali ne znam šta, neka je papazjanija*

papazjànija[2] (perz.) – *im.ž.r.* bezvrijednost; nešto oko čega se mnogo šta komplikuje i ne zna se raspetljati; neka su popovanja ◈*nerazumijem tu papzjaniju; kakvu ti ovdje praviš papazjaniju*

päponjak, *gen.jd.* päponjka, *nom. mn.* päponjci, *gen. mn.* päponjākā – *im.m.r.* od papak; iznad papaka izrasline otraga (obično po dvije) ◈ *otegnuti paponjke* (umrijeti)

papùčija, papùdžija (perz.-tur.) – *im.m.r.* zanatlija koji pravi papuče

pàrac, *gen. jd.* pàrca, *nom. mn.* pàrci, *gen. mn.* pàrācā – *im.m.r.* jedan dio od para; parac vo ili konj u vuči; vršnjak po rođenju ◈*tvoj Salko je parac mog Osmana*

paraćèsik, paradèsik, *gen. jd.* paraćèsika, *nom. mn.* paraćèsici, *gen.*

mn. paraćèsīkā (perz.-tur.) – *im.m.r.* komadić, isječeni dio nečega, u pravilu sitan dio (S.G.) ◈*posudio sam mu para a vratio mi je sve na parađesik; podero je pantalone sve na paraćesike*

pàrājšta – *pril.* iz razloga, svrhe, radi čega ◈*parajšta si došao; nemam parajšta dolaziti*

pàrhet, *gen. jd.* pàrheta, *nom. mn.* pàrheti, *gen. mn.* pàrhētā (njem.) – *im.m.r.* vrsta mekane i malo deblje (pamučne) tkanine ◈*gaće od parheta su tople*

pàrhetnā – *pridj.* odjevni predmeti od parheta ◈*parhetna pidžama; parhetne gaće*

pȁrenca, *gen. jd.* pȁrēncē, *nom. mn.* pȁrēnce, *gen. mn.* pȁrēncī – *im.ž.r.* išupljena drvena (orahova, trešnjeva ili kruškova) klada, visine oko 80 cm i širine oko 60 cm, koja služi za pȁrenje *haljina* (odjeće i posteljine) uglavnom od lanenog tkanja ◈*Naša omladina jedva može zamisliti kako se nekada prao veš – rublje. To je bio u nizu drugih, ženski posao, nimalo lahak, a ni brz. Ne može se, uopšte, uspoređivati s današnjim pranjem i čišćenjem veša. Pranje je trajalo i po dva dana. Taj proces nije bio jednostavan, a nije se često ni pralo. U prošlosti su žene veš prale na potoku, lupačom (u nekim selima se zvala i pračak). Žene bliže rijeci ili nekom potoku nosile su tamo veš na pranje. Najprije su lupačom dobro tukle svaki komad prevrćući ga, a prije toga na dan poparen u parenici, ali kasnije su ga prale kraj bunara u koritu ili drugom prikladnom većem sudu koji je služio da se u njemu natopi veš. Zatim bi se veš posipao dobro prosijanim pepelom (lugom) i zaljevao vrelom vodom te pokrio sa nekim jačim platnom, odnosno starom ponjavom. Tako je valjalo stajati makar dan ili noć da spoj pepela i vode omekša prljavštinu. Treba istaći da se strogo pazilo i na odabir pepela, nije mogao biti od bilo kojih drva ili kakvog drugog ogrijevnog materijala. Pepeo je pažljivim prosijavanjem, ustvari, i bivao očišćen od bilo kakvih primjesa. Koliko je pepeo važio kao izvrstan deterdžent, ali i kao šampon, sjetit će se naši stariji koji su sa njim i glavu prali, osobito ako su imali perut (prhut). Kažu da je pranje kose pepelom bilo dosta efikasno.* -priča *Tako je to nekad bilo*, Subašić S. Hasan

pàrenica *gen. jd.* pàrenice, *gen. mn.* pàrenīcā – *im.ž.r.* polovično ili dobrim dijelom osušena šljiva ◈*parenice se uzmiruhale; treba parenice razabrat; najljepše je parenice jesti sa orahovom rijezgom*

pȁriti (haljine) *nesvrš.*, *svrš.* popȁriti, *prez.* pȁrīm – *gl.* znači naizmjenično slagati sloj prednih (lanenih) ili vunenih haljina (odjeće) i sloj luga (drvenog pepela), puna parenica se zapuri ključavom vodom i potuši nekim teškim platnom (ponjavom, komadom cerade i sl.) i tako stoji pola dana ili do sutra, a onda se parenica obori a haljine isparene

u lušiji redaju na obremaču i nose se na potok da se haljine isperu lupajući ih lupačom ◈*petkom nije lijepo pariti haljine; trebam danas popariti haljine a sutra ću ih nekad odnijeti na potok na pranje*

pàrmačiti[1] *nesvrš.*, *prez.* pàrmačīm – *gl.* udarati parmakom

pàrmačiti[2] *nesvrš. žarg.* – *gl.* pipati žensku, imati s njom erotske kontakte ◈*on je nju parmačio*

pàrmak, *gen. jd.* pàrmaka, *nom. mn.* pàrmaci, *gen. mn.* pàrmākā (tur.) – *im.m.r.* komad letve, grubo otesana daska koja služi za ogradu ◈*dobio je parmak po leđima*

partòkol, *gen. jd.* partòkola, *nom. mn.* partòkoli, *gen. mn.* partòkōlā (lat.) – *im.m.r.* narandža

partokàli – *pridj.* narandžaste boje, (tur. Rječnik, F. Nuhić, Sarajevo, 2009, 229.)

pásac, *gen. jd.* pásca, *nom. mn.* pásci, *gen. mn.* pásācā – *im.m.r.* u crvenog luka izrasla cjevasta stabljika dužine do sedamdesetak centimetara na čijem vrhu je jabukoliki čuperak sjemena ◈*ćevap od pasaca je zdravo jesti; povezati pasce*

pasìluk, pasjàluk, *gen. jd.* pasìluka/pasjàluka, *nom. mn.* pasìluci/pasjàluci, *gen. mn.* pasilūkā/pasjàlūkā – *im.m.r.* hir, loša narav, provođenje hirova ◈*provodi svoj pasiluk; njegov pasiluk je poznat selu*

paskòvić, (*ž.* paskòvićka) *gen. jd.* paskòvića, *nom. mn.* paskòvići, *gen. mn.* paskòvīćā – *im.m.r.* neko ko se osorno, lopovski, neprijateljski, ljutito ponaša; ponaša se ko pas, *pasji sin* ◈*paskovič nam ne dade*; može imati i hipokoristično značenje ◈*hodi ovamo da te zagrlim, paskoviću moj!*

pȁstorak, *gen. jd.* pȁstorka, *nom. mn.* pȁstorci, *gen. mn.* pȁstorākā (lat.) – *im.m.r.* sin iz prethodnog braka svome očuhu ili maćehi je pastorak, pastorče

pȁstorče, *gen. jd.* pȁstorčeta, *nom. mn.* pȁstorčād, *gen. mn.* pȁstorčādi – *im.s.r.* dijete iz prethodnog braka svome očuhu ili maćehi je pastorče, pastorak ◈pren. *nisam ti ja tvoje pastorče; odnosi se prema njemu kao prema pastorku*

pȁstōrka, *gen. jd.* pȁstōrkē, *nom. mn.* pȁstōrke, *gen. mn.* pȁstorākā (lat.) – *im.ž.r.* kćerka iz prethodnog braka svome očuhu ili maćehi je pastorka

pȁstrma, *gen. jd.* pȁstrmē, *nom. mn.* pȁstrme, *gen. mn.* pȁstrmā (tur.) – *im.ž.r.* goveče koje se tovi radi zimskog klanja; osušeno meso od pastrme ◈*zaklati pastrmu*

páščiti *nesvrš.* – *gl.* kad crveni luk počne puštati pasce da bi sjemenio, da bi se proizvodilo lukovo sjeme ◈*puno luk pašči; luk je opaščio,*

slabo ću luka imati

pàzār, *gen. jd.* pazára, *nom. mn.* pazári, *gen. mn.* pazárā (perz) – *im. m.r.* pijaca; novac od prodaje ◈*neko mu je ukrao cijeli pazar*; otišlo nešto na pazar - nešto propalo

pàzār-bȕla, *nom. mn.* pàzār-bȕle, *gen. mn.* pàzār-bûlā – *im.ž.r.* trgovkinja

pazaríja, *gen. jd.* pazaríjē, *nom. mn.* pazaríje, *gen. mn.* pazaríjā – *im. m.r.* prodaja, pazarluk ◈*danas pazarija nije išla*

pazàrluk, *gen. jd.* pazàrluka, *nom. mn.* pazàrluci, *gen. mn.* pazàrlūkā – *im.m.r.* prodaja, kupnja robe, pazarija ◈*današnji pazarluk*

pȅča, *gen. jd.* pȅčē, *nom. mn.* pȅče, *gen. mn.* pêčā (tur.) – *im.ž.r.* veo na licu, koprena, providni ili mrežasti prekrivač preko očiju, zar kojim neke muslimanke prekrivaju lice; ukras koji se stavlja na glavu prema čelu ◈*peča ispod šala sjajom viri*

pèčigubica, *gen. jd.* pèčigubicē, *nom. mn.* pèčigubice, *gen. mn.* pèčigubīcā – *im.ž.r.* neko ko je probirljiv u hrani, neće da jede ovo, neće ono; navida - on bi ovo, on bi ono ◈*pečigubica se peči na jelo*

péčiti se *nesvrš., prez.* pêčīm se – *gl.* upinjati se, praviti se važan, gledati sa visine ◈*jedi, šta se pečiš; uodijelio se i ukravatio pa se upečio*

pèćina, *gen. jd.* pèćinē, *nom. mn.* pèćine, *gen. mn.* pèćīnā – *im.ž.r.* kamen ◈*tvrd ko pećina, potukao od pećinu; puče puška s pećine nema begu trećine* - nar. izr.

pehlìvān, *gen. jd.* pehlivána, *nom. mn.* pehliváni, *gen. mn.* pehlivánā (perz.) – *im.m.r.* neko ko se uvijek snađe svojom pričom; onaj koji voli puno da govorio i na svaku priču ima svoju kao *pametnu* priču ◈*Mesud je pehlivan;* igrači na žici, akrobate ◈*u selo su stigli pehlivani; stigli su pehlivani iz Dubrovnika*

pehlivániti *nesvrš., prez.* pehlìvānīm (perz.) – *gl.* igrati na žici i sl.; puno voljeti govoriti, pametariti sa podilaženjem sagovorniku ◈*Mesud voli pehlivanit*

pehríziti se (perz.-tur.) – *gl.* držati dijetu; ali i suzdržavati se u jelu u gostinjskom društvu iz jerdamskih razloga, iz neke ponositosti i važnosti ◈*šta se pehriziš, što ne jedeš?; pehrizi od jerdama*

pèka, *gen. jd.* pèkē, *nom. mn.* pèke, *gen. mn.* pêkā (tur.) – *im.ž.r.* sač, metalni poklopac za pečenje kruha ili jela u tepsiji koja se pokrije sačom, pekom

pelèngaće *plur. tantum, gen.* pelèngāćā – *im.ž.r.* široke muške dugačke gaće od bijelog meleza ili grubog lanenog sukna

pèndžariti se *nesvrš., prez.* pèndžarīm se – *gl.* penjati se na velika

stabla i rizična mjesta ◈*djeca su se pendžarila po dudovima i visokim trešnjama*

pèndže (tur.) – *im.ž.r.* potplata za cipele kojom se cipele đone, pendžetiraju - *pendže nove udario*

pêndžēr, *gen. jd.* pêndžēra, *nom. mn.* pêndžeri, *gen. mn.* pêndžērā (perz.) – *im.m.r.* prozor, drveni s dva krila: prozor na starim bosanskim kućama

pendžetírati *nesvrš.*, *prez.* pendžètīrām – *gl.* nanovo pođoniti cipele, udariti pendže - nanovo kožu na đonove staviti

pênjgati *nesvrš.*, *svrš.* upênjgati, *prez.* pênjgām – *gl.* slabo vezati nešto špagom i sličnim; nasumično vezivati; nedovoljno kvalitetno nešto vezivati ◈*nekako sam ovo upenjgao; putravce je upenjgao*

pèrčīn, *gen. jd.* pèrčīna, *nom. mn.* pèrčīni, *gen. mn.* pèrčīnā (perz.) – *im.m.r.* vrh glave, tjeme, vezani pramen kose na glavi ◈*obuko se od pete do perčina*

pérda, *gen. jd.* pérdē, *nom. mn.* pérde, *gen. mn.* pérdī – *im.ž.r.* u verande do polovine zatvoren zid daskom preko koje je šira drvena greda ◈*perdu je preskočio; na perdu je jabuke poredala*

pȅrati *nesvrš.*,*svrš.* potpȅrati,*prez.* pȅrām [*gl. im.* potperávanje] – *gl.* kad se želi da se crveni luk bolje razvija u glavici onda se otkidaju prva pera, donja pera koja su nešto lošija, vrši se potperavanje luka, a kada luk dobro ojača onda se peraju opet odozdo bolja pera i koriste se za jelo ◈*luk sam počela perati, tako je dobar*

pèrovođa – *im.m.r.* zapisničar, onaj koji vodi zapisnik na nekoj sjednici ◈*poziva da se izabere predsjednik i perovođa za ovu skupštinu...za predsjednika bude izabran Adem-aga a za perovođu Mehmed ef. Sejdović* - Memoari - A. Mešić

pèsin, peksin (tur.) – *pridj.* prljav, neuredan; *pren.* čovjek loše naravi i uopće loš čovjek ◈*jesi pesin; pesine jedan; ja pesinaste naravi*

pèsinast, pèksinast, *ž.* pesinasta/ pèksinasta – *pridj.* prljav; nevaljast ◈*pesinasta košulja; jesi pesinasta*

pèsiniti *nesvrš.*,*svrš.* upèsiniti, zapèsiniti – *gl.* prljati, uprljti, zaprljati

pesìnluk, peksìnluk, *gen. jd.* pesìnluka, *nom. mn.* pesìnluci, *gen. mn.* pesìnlūkā – *im.m.r.* neurednost, nečistoća, prljavština; nemoralne nečije namjere

pesìnjača, peksìnjača, *gen. jd.* pesìnjačē, *nom. mn.* pesìnjače, *gen. mn.* pesìnjāčā – *im.ž.r. pejor.* prljava žena, žena koja ne drži do čistoće; žena koja ne drži do poštenja

pȅš (tur.) – *im.s.r.* nešto što je zinulo; ružno otvoreno; prednji dio

haljine; ko budala ◈*što si zino ko peš*

pèškeš (ar.) – *im.m.r.* poklon, dar, pèškšiš

pèškiš, pèškeš, pèškšiš, pèkšiš, (ar. -tur.) – *im.m.r.* dar, poklon ◈*svakom po peškiš peškešila*

pèškešiti *nesvrš., prez.* pèškešīm – *gl.* poklanjati

pèšteta, pèštahta, *gen. jd.* pèštetē, *nom. mn.* pèštete, *gen. mn.* pèštētā (perz.-tur.) – *im.ž.r.* drvena klupa sa iskošenom površinom radi pogodnijeg položaja knjige za čitanje, stalak za čitanje ◈*peštetu je primaknula i na njozi Kur'an otvorila*

pìčvoljak *vulg., gen. jd.* pìčvoljka, *nom. mn.* pìčvoljci, *gen. mn.* pìčvoljākā – *im.m.r.* nešto suviše maleno; ružno malo ◈*onaj pičvoljak od čojka*

píhnuti *svrš., prez.* pîhnēm – *gl.* pinuti, popiti mali gutljaj neke tečnosti; *pren.* umrijeti; propasti

pihtìjati se *nesvrš., prez.* pihtìjā se (perz.) – *gl.* lagano se nešto peče

pȉk (fr.) – *uzv.* pauza u igri ◈*pik meni! ja sam pik!*

pȉlo, *gen. jd.* pȉla – *im.s.r.* mokra prljavština u blizini kuće gdje se izliva nečista, otpadna voda, neka kanalizacija na površini koja dugo traje; u vrijeme kada nije bila u kuće uvedena voda, sva otpadna i prljava voda nastajala pranjima, kupanjima i sl. izbacivala se legenjom (lavorom) i dr. obično na zadnji izlaz kuće a pored kuće i tu se stvarala jedna stalna mokar po kojoj su najčešće kokoši još glicale, pilo obično zaudara smradom ◈ *smrdi ko pilo; čuje se pilo biće kiše*

pìljāč, *nom. mn.* piljáči – *im.m.r.* četverica momaka (trjica su ispod terđaha i vuki testeru strmu, četvrti a glavni piljač je na terđahu i vuče testeru gore), koji su vični piljenju ruljaka (daske, letve, građe) strmom testerom, strmopilom

píljak, *gen. jd.* píljka, *nom. mn.* píljci, *gen. mn.* píljākā – *im.m.r.* veoma mala sijalica, u džepne baterije mali žižak koji svijetli ◈*piljak je pregorio*

pìljār[89],(*ž.* piljàrica pȉljārka) – *im. m.r.* trgovac sa sitnom i raznovrsnom robom (voće, povrće i druge prehrambene i kućne potrepštine)

pìljara, piljárnica – *im.ž.r.* mala

---

89 postoji dilema o porijeklu riječi *pìljār*: Škaljić navodi da je od tur. *pīlever*, odnosno pers. *pīlewer* - trgovac sitničar, međutim, Isaković kaže da *pìljār* nije došla od tur. *pīlewer* ili pers. *pīlewer*, već od kajk. *filer* - sitan novac, što i Klaić navodi kao moguće, ali Skok navedena etimološka porijekla riječi *pìljār* odbija i misli da riječ piljar vodi porijeklo od lat. riječi *pile* (kao npr. Pile se zovu gradska vrata u Dubrovniku, o.a.) a to je bilo mjesto gdje se roba izlagala na prodaju

trgovina u kojoj se prodaje voće, povrće i druge prehrambene i kućne potrepštine

pìnde[90], pindo, *gen. jd.* pìndeta, *nom. mn.* pìndād, *gen. mn.* pìndādi – *im.s.r.* nedorašče, dijete kržljavog rasta, dijete koje nije dovoljno naraslo za svoje godine, ne radi se o patuljku; često se radi o omalovažavanju djeteta koje je nekome nešto krivo, često su djeca svog malog vršnjaka zvala *pinde, pindo* ◈*zamisli, ono me Mujino pinde ne hćede poslušati; malan ko pinde; pinde jedno*

pínuti[91], *prez.* pînēm, [*pridj.* pínūt, *pril.* pînūto ide] – *gl.* malo popiti neke tečnosti; voli malo popiti alkohola; kad neko izgleda popit (malo pijano) ◈*daj da malo pinem te rakije; voli on malo pinuti alkohole; bio je pinut; ponašao se pinuto*

pípa, *gen. jd.* pípē, *nom. mn.* pípe, *gen. mn.* pípā (tur.) – *im.ž.r.* slavina, česma *procurila pipa; pije iz pipe;* pren. *presušila pipa* - prestao izvor prihoda; kad neko puno pije alkohol kaže se da je *pipa*

pipàlā, ipipàlā – *pril.* totalno, bez ičega ◈*ne zna ništa pipàlā; nema para ni pipalla* - ni forinte

pìšmān (biti) (tur. *pisman,* perz. *pešīmān*) – *im.m.r..* lago; neko ko se pokajao pa slagao; odustati od namjere

pišmániti se *nesvrš., svrš.* popišmániti se, *prez.* pišmánīm se (ar. tur.) – *gl.* slagati, pokajati se, poreći, promijeniti mišljenje ◈*Zaimu se ne može vjerovati, hoće se pišmaniti*

pišmánluk, *gen. jd.* pišmánluka, *nom. mn.* pišmánluci, *gen. mn.* pišmánlūkā (perz.-tur.) – *im.m.r.* pokajanje, laganje, promjena obećanja

pìšman-efèndija – *im.m.r.* kolebljivac, *podrug.* za kolebljiva čovjeka kaže se da je *pišman-efendija*

pìšmiš – *pridj.* raspišmanjen, popišmanjen ◈*čuvaj se pišmiš insana*

pišùrija, *nom. mn.* pišùrije – *im. ž.r.* prekomjeran smijeh; neozbiljnost; pišmanluk, veliko laganje ◈ *to je bla prava pišurija; pišurija od smijeha - upišali se od smijeha*

pítānje – *im.s.r.* čin u kojem najpreči i najvažniji mladoženjini ljudi (otac i neko još) idu pitati mladine roditelje hoće li kćerku dati za njihovog sina ◈*ići na pitanje*

pìtāč, *nom. mn.* pitáči, *gen. mn.* pitáčā – *im.m.r.* pitači su najpreči i najeminentniji mladoženjini ljudi (otac, brat, amidža i sl.) koji idu pitati mladine roditelje hoće li kćerku dati za njihovog sina ◈*sinoć su*

90 riječ *pinde* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog, jezka

91 riječi *pinuti, pinūt* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezka

za Hajriju dolazili pitači; pitači su ogrnuti, cura je rečena

pìzma[92], *gen. jd.* pìzmē, *nom. mn.* pìzme, *gen. mn.* pìzmī (grč. *peisma*) – *im.ž.r.* imati pizmu na nekoga znači imati zlu namjeru prema nekome; imati pakost, mržnju prema nekom; imati namjeru izudarati nekoga ◈ *imali su Hasanbašći na njega dugo pizmu i danas na pjeru su ga izudarali*

pìjēr, (*ekav.* pêr) *nom. mn.* pjèrovi, *gen. mn.* pjèrōvā – *im.m.r.* seosko svadbeno veselje, pir

pjéhē – *pril.* pješice, ide pješice ◈ *ide pjehe; žena pjehe ispred konja, a on na konju*

pjéve[93], (*jd.* pjévo – *obraza ti p'jeve spominjali*, nar. pj. 1886, 65, v. pjevač; pjesnik - Rj. A. Isaković) – *im.ž.r.* pjevači, poznate pjevače iz druge polovine XIX vijeka u Tešnju zvali su *pjeve*

plȁho – *pril.* mnogo, veoma, vrlo ◈*plaho lijepo; plaho sam gladan*

plàjvāz – *im.m.r.* olovka

plànkāč, *gen. jd.* plànkāča, *nom. mn.* plànkāči, *gen. mn.* plànkāčā – *im.m.r.* veoma oštra sjekira, veća sjekira sa širokim rezom za tesanje grade

plâst, *gen. jd.* plásta, *nom. mn.* plástovi, *gen. mn.* plástōvā – *im.m.r.* vilama pokupljena suha trava, sijeno, na njivi, na mnoštvo kupastih gomila plastova, koji se na podvorima snose na jedno mjesto na njivi kod udarene stožine radi dijenja na veliku kupu, sijeno

plástiti *nesvrš.,svrš.* splástiti, *prez.* plâstīm – *gl.* vilama prikupljati suhu travu, sijeno, po njivi, na mnoštvo kupastih gomila tj. plastova; *pren.* kad se neko ponaša lijeno i leži, kaže mu se: ◈*šta si se tu splastio, hajde nešto radi*

plȅh, *gen. jd.* plȅha, *nom. mn.* plȅhovi, *gen. mn.* plȅhovā – *im.m.r.* lim, trneće

pléndžija, *mn.* pléndžije - *im.m.r.* onaj koji plijeni imovinu dužnika

plíčati *nesvrš., prez.* plīčām – *gl.* koliti grah, pobadati plitke u kuće graha da bi se grah mogao lozati uz plitku, pričati grah

---

92 riječ *pìzma*, osim *Rječnika stranih riječi*, Bratoljuba Klaića, ne bilježe je ni aktuelni rječnici bosanskog jezika: *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskoga jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; također, ne bilježi je ni rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989. Dakle moglo bi se ustvrditi da je data riječ, po obliku i značenju, lokalizam karakterističan za narodni govor tešanjskoga kraja.

93 dr. Luka Marijanović, *Junačke pjesme* (muhamedovske), Knjiga III, Zagreb, Izdanje Matice hrvatske, 1898.

plîtka, *gen. jd.* plîtkē, *nom. mn.* plîtke, *gen. mn.* plîtkī – *im.ž.r.* drveni tanji kočevi koji služe za kolenje graha, pritke, pričke

plízāljka, plázāljka, *dat.* plízāljki, plízāljci – *im.ž.r.* seoska sniježna staza za sankanje

plízati se *nesvrš., prez.* plîžēm se – *gl.* plazati se, ligurati se, slićurati se, niz plizaljku se spuštati na sankam i sl.

pljéviti *nesvrš.* **pljeti**, *prez.* pljévīm, pljévem – *gl.* rukama čistiti manji zasad povrća od trave ◈*pljeviti luk; pljeviti rasadnik*

poásijati se *svrš.* pohásijati se, – *gl.* posiliti se; postati pretjerano ponosan; početi se praviti puno važan

pòbrdālje – *im.s.r.* pobrđe, brežuljkasti predjeli ◈*drum vodi pobrdaljem* - Ahmed Aličić, *Na sastavcima Usore i Bosne*

póbro, *vok.* pôbro, *nom. mn.* póbre – *im.m.r.* pobratim◈*moj pobro*!

pòdvor, *gen. jd.* pòdvora, *nom. mn.* pòdvori, *gen. mn.* pòdvōrā – *im. m.r.* drveni (obično lipovi da bi bili lakši) duži obli kolci oko 3 m dugi sa zašiljinim krajevima na kojima se nose plastovi sijena ◈*podvuci podvore pod plast*

pòdvornīk, [*ž.* pòdvornica] *nom. mn.* pòdvornīci – *im.m.r.* onaj koji po dvoru dvori; poslužitelj - zapravo *podvornik/podvornica* je imenovanje zanimanja, uglavnom, bilo za lica koja čiste u školi ◈*podvornik Hasan i podvornica Sofija su u OŠ Kulin ban* Tešanjka penziju zaradili

počúčak, *gen. jd.* počúčka, *nom. mn.*počúčci – *im.m.r.* ostaci jela, objeda koji se ne bacaju nego ostavljaju za sljedeći objed, obično su to manje količine za koje se kaže ◈*jazuk je bacati*, naročito su se *počučci* čuvali prije 50 pa i 150 godina kada su bile za hranu teške i gladne godine (S.G.)

podàćerati *svrš.,prez.* podàćerām – *gl.* dotjerati se, iz svakodnevnog izgleda na brzinu promijeniti izgled, da se neko podaćerao kaže se više u šaljivom tonu ◈*moram se malo podaćerati pa do pijace; podaćeraj se malo, šta si se zapustila*

podàsūti *svrš., prez.* pȍdaspēm – *gl.* postaviti, podmetati, podasuti jajima kvočku da liježe piliće◈*podadasula sam 21 jaje da ih kvočka liježe 21 dan; običaj je da se podaspe neparan broj jaja*

pòdgaćnice *plur. tantum* – *im.ž.r.* starinski ženski unutrašnji donji veš nošen ispod gáći (dimija), ženske-deblje gàće sašivene od već nosanog nekog platna, podgaćnice su nosile, uglavnom, starije žene

pòdgūžnjāk, *gen. jd.* pòdgūžnjāka, *nom. mn.* pòdgūžnjāci, *gen. mn.* pòdgūžnjākā – *im.m.r.* od starog kaputa ili nekog drugog težeg odi-

jevnog predmeta ručno i grubo sašiveni podmetač koji se stavlja pod guzicu prilikom sjedanja na zemlji skemliji, klupu i sl.

podnímiti se *svrš.*, *prez.* pòdnīmīm se – *gl.* s jednom ili s obje ruke bradu poduprijeti oslanjajući se na laktove i još biti zamišljen ◈*podnimio se i šuti li, šuti*

pȍdojka[94] – *im.ž.r* ovca koja je ostala bez jagnjeta koje je dojila◈*podojke često bleje i idu za tuđim jaganjcima tražeći svoje*

podróžnjača, *gen. jd.* podróžnjačē, *nom. mn.* podróžnjače, *gen. mn.* podróžnjāčā – *im.ž.r.* deblja i duža greda koja povezuje rogove krova, povezuje ih ispod rogova kako bi ih ojačala i sprečavala njihovo uvijanje

podùvačiti *svrš.*, *prez.* podùvačīm se – *gl.* staviti duvak, prekrivač; staviti duvak nevjesti na glavu pri knjijenju mlade; poduvačiti pitu cjelovitim krugom juhke

pòdvarak, pòdvār, *gen. jd.* pòdvarka, *nom. mn.* pòdvarci, *gen. mn.* pòdvarākā – *im.m.r.* podvareno mlijeko, varenika ◈*stavila sam mlijeko na podvar*

poeglènisati *svrš.* poeglèndisati, *prez.* poeglènišēm – *gl.* porazgovarati sa zadovoljstvom sagovornika ◈*dođi da malo poegleništemo*

pògan – *pridj.* nečist, prljav; zao

pògān – *im.ž.r.* nečistoća; pokvarenost

pogànluk, pogánluk – *im.m.r.* prljavština svake vrste pa i oni ljudski poganluk

pògašnjāk, *gen. jd.* pògašnjāka, *nom. mn.* pògašnjāci, *gen. mn.* pògašnjākā – *im.m.r.* pogača koja je filovana lukom i mesom ◈*skuhala sam im pogašnjak i uputila ovcama*

pogúzija, *gen. jd.* pogúzijē, *nom. mn.* pogúzije, *gen. mn.* pogúzījā – *im.m.r.* gurman, proždrljiv čovjek, onaj koji voli jesti i može dosta pojesti; popašan ◈*Amir je veliki poguzija*

pofáliti *svrš.*, *prez.* pòfālīm – *gl.* pohvaliti ◈*to je za pofaliti*

pòhārčiti *svrš.*, *nesvrš.* hárčiti (ar.-tur.) – *gl.* potrošiti uludo velike pare, imanje ◈*dok je harčio i imao šta harčiti nisam mu trebao, a sad kad je sve poharčio traži me*

pohítiti *svrš.*, *imper.* pohíti, *prez.* pohítīm – *gl.* požuriti, požuri

pòhājle – *pril.* mnogo u neodređenom smislu, prilično mnogo, podosta, puno ◈*ima toga pohajle*

pòhmuljak, *gen. jd.* pòhmuljka, *nom. mn.* pòhmuljci, *gen. mn.* pòhmuljākā – *im.m.r.* ostatak nekog pića moguće i sa nekim sumnjivim

---

94 riječ *pȍdojka* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

talogom ◈*iznio nam je samo onaj pohmuljak*

pòhmurine – *im.ž.r.* ostaci koji se daju stoci; ostatak nekog pića ili jela koji su neki drugi pili i jeli ◈*odnijela je kravi pohmurine*

poináditi se *svrš., prez.* poìnādīm se (tur.) – *gl.* posvađati se, licem u lice prepirati se ◈*njih dvije su se sičkile poinadile*

pȍistiha – *pril.* polahko ◈*poistiha sam išla; poistiha pečeno*

pòjata, *gen. jd.* pòjatē, *nom. mn.* pòjate, *gen. mn.* pòjātā – *im.ž.r.* štala, nastamba za stoku od drveta, staja, štala, klanica

pokaldr̀misati *svrš.* – *gl.* postavti kaldrmu - prirodne kamene ploče ili oblice ◈*puteve moramo pokaldrmisati*

pokárati *svrš., nesvrš.* kárati – *gl.* naružiti, iskritikovati, ukoriti◈*ma, nemoj me pokarati; Bog će te pokarati*

pokàuriti *svrš., nesvrš.* kàuriti, *prez.* pokàurīm – *gl.* pokrstiti, navesti nekoga na grijeh ◈*nemoj me kauriti kad znam da nije tako*

pokùndačiti se *svrš., prez.* pokùndačīm se – *gl.* zaviti se šamijicom ispod pletenica ili vijenca pletenica da se kere na krajevima šamijice vide

póla, *gen. jd.* pólē, *nom. mn.* póle, *gen. mn.* pólā – *im.ž.r.* drveni okrugli veći sud od 15 kg, mjera za pšenicu i druge žitarice

pȍlak – *pril.* polovina, pola ◈*tvoje je polak veće, nek čije cijelo; polak mene s njom sam sahranila*

pòlog, *gen. jd.* pòloga, *nom. mn.* pòlozi, *gen. mn.* pòlōgā – *im.m.r.* jaje mućak koje se polaže u gnijezdo radi navođenja koka da tu nesu; polegla pšenica ili trava koja je počela gnjiti ◈*polog jaje nije za jelo; obuzeo je pšenicu polog; teško je kositi polog*

polénuti *svrš.* – *gl.* kad se pri jelu ili piću zagrcne u dušniku pa hrana ili piće zapadne i nastane iskašljavanja ◈*polenulo mi je pa se umalo ne utuši* (S.G.)

pòlīć, *gen. jd.* pòlīća, *nom. mn.* pòlīći, *gen. mn* pòlīćā – *im.m.r.* pola dinara, sitni metalni novčić bio u opticaju u vrijeme stare Jugoslavije ◈*ma, nema on ni polića u džepu*

pòlōvka, pòlōka, pòlićara – *im.ž.r.* flaša od pola litra ◈*polovka - gaznjača; polovka rakije; poloka ulja*

polòžāk, *gen. jd.* položáka, *nom. mn.* položáci, *gen. mn.* položákā – *im.m.r.* vrsta kukuruznog kruha, od kukuruznog brašna s kuhan je vrelom vodom i kad je oblikovan ostavljen je da tako stoji sat-dva prije pečenja, tako dobija krušniji, jestiviji, slađi ukus, položak se kuhao kad se imalo vremena i za po-

sebne prigode

pöljār, *gen. jd.* pöljāra, *nom. mn.* pöljāri, *gen. mn.* pöljārā – *im.m.r.* čovjek kome je zanimanje čuvanje usjeva u poljima, naime, šezdesetih godina 20. vijeka neka sela su imala poljara, čovjeka koji je bio nezaposlen a i nedovoljno sposoban za neko redovnije upošljavanje u preduzeću i obično je bio siromašnijeg imovnog stanja, pa znao je biti i malo luckast. Obaveza je bila poljara da čuva zasijana polja od zijana koji je činila stoka (koju su čuvala djeca) koja se masovno napasala po nezasijanim poljima, niskim šumama, gričevima; zapravo, poljar je nastojao naći čija stoka je načinila zijan, ako stoku nađe u zijanu (u nečijem kukuruzu, pšenici i sl.) mogao je istu otjerati u han u općinu, ili kući vlasniku stoke, ili kome je učinjena šteta. Poljar je dobivao simboličnu platu *poljarinu* od sela, od koje se mogao malo pripomoći.

pöljarina – *im.ž.r.* pristojba koju seljani plaćaju poljaru u novcu za čuvanje usjeva ◈*poljaru Sejdi nisi mogao ostati dužan poljarinu; kad je mala poljarina, slaba je i čuvarina - znao je poljar Sejdo kazati*

pomagljèvina, pomagljàvina – *im.ž.r.* zapomaganje, vikanje i traženje pomoći, vika zbog velikog žaljenja za nečim ili nekim, kukanje i vikanje zbog bola i sl., ali uvijek u svrhu molbi za pomoć ◈*iz zapaljene kuće se čula pomagljevina*

pòmije – *im.ž.r.* prljava voda od pranja suđa sa ostacima hrane a daje se stoci kao mito, splačine, sperine, pohmurine

pomùstafiti se, *prez.* pomùstafīm se – *gl.* naljutiti se, razbješnjeti se na nekoga i spremiti neke nove oštrije odnose i mjere prema nekome ◈ *samo ako se ja vama pomustafim!*

ponàjlak – *pril.* polahko, bez žurbe, korak po korak ◈*sve ponajlak*

pònjava, *gen. jd.* pònjavē, *nom. mn.* pònjave, *gen. mn.* pònjāvā – *im.ž.r.* trakasta prostirka tkana od starih rezanih krpa ◈*promeće se ko miš kroz ponjavu*

popùlān – *pridj.* ukrašen pulama, dugmadima

pöpaša, *gen.* pöpašē – *im.ž.r.* kad je neko popašan dobije popašu, batine; neki svoj popašan postupak platiti nekom svojom štetom ◈*platio je zbog toga popašu*

pöpašan[95] – *pridj.* popašan je onaj

95 riječ *pöpašan* ne bilježi niti *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988, niti *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007, niti *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, niti bilježi *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999, zanimljivo, niti rječnik

koji želi sve i što prije samo sebi, u određenom smislu egiosta; proždrljiv; gladno sebičan čovjek ◈*jede popašno*

popišmániti se *svrš.,nesvrš.* pišmániti se, *prez.* pìšmānīm se (tur.) – *gl.* predomisliti se; slagati poslije nekog obećanja ili dogovora

popràvilīšte – *im.s.r.* dom za maloljetničku delikvenciju ◈*MNS će nastojati da se u mjestima po BiH podignu popravilišta za zabluđelu mladež* - Memoari - A. Mešića

porèždžija, *gen. jd.* porèždžijē – *im.m.r.* poreznik, zvekutor

pöraj, päraj – *prij.* po, po nešto ◈*došao sam poraj tebe*

porèniti, *imper.* porèni – *gl.* potjerati; da se nešto ubrza ◈*poreni goveda kući*

posèhliti (*pridj.* sèhli, sèh) – *gl.* pogriješiti, zabuniti se, previdjeti ◈ *posehlilo mi se; sehli sam; ti si seh*

pòsjek, *gen. jd.* pòsjeka, *nom. mn.* pòsjeci, *gen. mn.* pòsjēkā – *im.m.r.* debela četvrtasta tesana greda koja se ugrađuje na temelj zgrade i ona dalje nosi zgradu ◈*zaklao kurbana na posjeku kuće; običaj je okrvaviti posjek s rogatim bravčetom*

Turcizami u srpskohrvatskom jeziku, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989. dakle, moglo bi se ustvrditi da je data riječ, po obliku i značenju, karakterističan za narodni govor tešanjskoga kraja.

pòslanīk, *nom. mn.* pòslanici,*gen. mn.* pòslanīkā – *im.m.r.* radnik na njivi, nadničar ◈*platiti poslanika; poslanik je nekad bio kila-dvije brašna; kad su poslanici, treba hranu spremati*

pösmrče, pösmrtēnče – *im.s.r.* dijete rođeno poslije očeve smrti

postáčija – *im.m.r.* onaj koji predvodi radnike na postati' pri kopanju ili žetvi ◈*postačija je uvijek bio najbolji kopač ili najbolja žetalica i njima je pripadala gurabija ili batak sa maslanice*

postèćija, postèkija (tur. *posteki*, perz. *pūstekī* - *pūst* - koža sa koje nije vuna ostrižena) – *im.ž.r.* lijepo razvučena i osušena koža sa runom od bravčeta, ovce, služi uglavnom za klanjanje namaza ◈*ne silazi sa postećije* (samo klanja)

postećìjati, postekìjati – *gl.* samo klanjati ◈*šta radi - samo postećija; dan-noć samo postećija*

pòstule (tur.) – *im.ž.r* lahke plitke cipele

postúpanice, raspìnjače – *im.ž.r.* kod stana, razboja, naprava kojom se nogama, stopalima preko koturaljki otvara zijev osnove, raspinje se osnova na dva dijela između kojih ide čunak sa poutkom ◈*puče mi špaga na postupanici; lahko je tkanju tkati:// postupaj lijevom pa desnom// a tako i čunkom*

kroz zijev prometati

postúpanka, postúpanica – *im.ž. r.* namijenjeni kolači, vrijeme u kojem dijete tek prohodava, s mukom ustaje iz puzećeg ili sjedećeg položaja, ljulja se, pada i ustaje, da bi hodalo sigurnije običaj je bio da rodbina, komšije, prijatelji donose djetetu kolače (postupanice)

pòsubitati se – *gl.* pouzdati se◈ *mogu li se posubitati u tebe*

pòsvojče, *gen. jd.* pòsvojčeta,*nom. mn.* pòsvojčād, *gen. mn.* pòsvojčādi – *im.s.r.* usvojeno, posvojeno dijete ◈*njegovo dijete je posvojče*

póša, *gen. jd.* póšē, *nom. mn.* póše, *gen. mn.* póšā (perz.) – *im.ž.r.* vrsta vunenog šala kojim se zimi omotava vrat ili uši zajedno s kapom na glavi

pòšlica, *gen. jd.* pòšlicē, *nom. mn.* pòšlice, *gen. mn.* pòšlīcā – *im.ž.r.* lokalna epidemija, počela neka bolest od koje mnogi obolijevaju, ne zna se kako se bolest zove ali je počela ◈*neka pošlica zavladala*

pòšljedak, *gen. jd.* pòšljetka, *nom. mn.* pòšljeci, *gen. mn.* pòšljedākā – *im.m.r.* loga, posteljica poslije oteljenja ◈*krava je bacila pošljedak*

pòšljedica – *im.ž.r.* posljedica

pòšljednjī – *pridj.* posljednji

(na) pošljétku – *pril.* na kraju, na kraju krajeva ◈*i na pošljetku je dr. Hasanica ostao pri svom stanovištu* - Memoari - A. Mešić

pòšmagati *svrš.,nesvrš.* šmägati, *prez.* šmägā se – *gl.* imati želju za nečim; imati jaku želju za nekim jelom dok se gleda kako to drugi jede; osjetiti jaku želju dok se gleda' neko voće ili neko drugo jelo ◈*na onaj kupus mi se pošmagalo*

potehánluku, potejhánluku – *pril.* sasvim polahko; natanane; lagano

pòteke, tèke – *pril.* pomalo, malo ◈*teke kruha i teke vode, svega poteke, njemu dosta; poteke, Muho, poslije će biti suho* - nar. izr.

pòtkevica, *gen.* pòtkevicē – *im.ž. r.* novac sitniš koji se stavlja ispod kúćē oraha u dječijoj igri *kúća*, potkiva se kuća oraha sa novčićom i tako je čini vrednijom

pòtimrāk, *gen.* pòtimrākā – *im. m.r.* putimrak; čovjek podmukle naravi, u pravilu ne govori mnogo i ne spori se sa drugim ljudima, ali u njemu ima nešto mutno, njegove namjere nisu čiste, ne zna se nikad šta smijera

pòtkati *svrš.,prez.* pòtkām – *gl.* materijalno podržati tj. nešto novcem ojačati; započinjanje glavnog tkanja ukrasnim tkanjem (potkati ili ukrasiti glavno tkanje) ◈*ti ubijedi curu a ja ću veselje i pijer potkati; bijeli bez sam potkala pamučnim koncem*

pòtkidati *svrš., prez.* pòtkidām –

gl. ispod krava, stoke očistiti i iznijeti van pojate, staje, ostatke sijena, slame, ševarike, baljegu i sl.

pòtkorice, *gen.* pòtkorīcā – *im.ž.r.* vrsta jele od narezane stare pogače ili narodnog crnog hljeba pa poliveno polivom od suhog loja i popržnog crvenog luka, potkriž

pòtkuhati *svrš.*, *prez.* pòtkuhām – *gl.* zakuhati tijesto za pitu, pogaču ili gurabije

pȍtlje – *pril.* poslije ◈*najprije da oberemo, a potlje možete ići ako vam se ide; polahko, Muho, potlje ćeš suho* - nar. izr.; *berber je otišo potlje cara obričit* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

pòtporanj, *gen. jd.* pòtpornja, *nom. mn.* pòtpornjevi/pòtpornji, *gen. mn.* pòtpornjēvā – *im.m.r.* drveni kolac kojim se podupire kladnja, rodne grane voćaka ili nešto drugo, potporanj, podupirač ◈*vrijeme je kositi jer na sve strane se čuje ptičiji cvrkut potporanj*

potrébiti, *prez.* pòtrēbīm, *imper.* potrébi – *gl.* srediti, dovest ured ◈ *potrebiti kuću, treba potrebiti magazu*

pòutka, pȍtka – *im.ž.r.* niti koje se utkivaju u osnovu pri tkanju

pòuzdanīk – *im.m.r.* neko ko je pouzdan, u koga se može pouzdati; ko je sposoban ◈*sazvat je sastanak odličnih prednjaka i pouzdanika Bosanske Gradiške* - Memoari - A. Mešić

pòvađati, [*gl. pridj.* pòvela (*krava*)] – *gl.* kad oplodnja u prvom vodivu nije uspjela, krava *povađa*, traži ponovo bika ◈*moja krava povađa treći puta, pa me brine*

pòzder (tur.) – *im.m.r.* kamara pozderki, krti dio stabljike lana◈*pozder se koristio kao vezivno tkivo u pripremanju gline kojom se sulajše* (glazira) *zemljana površina u kući, ili neki zemljeni zid i sl.*

pòzdērka, *gen. jd.* pòzdērkē, *nom. mn.* pòzdērke, *gen. mn.* pòzdērkī (tur.) – *im.ž.r.* jedna čestica pozdera nešto što je sitno, čestica od lana, služila je kao sinonim nečega malog ◈*kao pozderka malo*

pràcijep, pràncijep – *im.m.r.* drvena ruda rascijepljena s jednog kraja za pričvršćivanje za drvena volujska kola

práčak – *im.m.r. v.* lùpača, pràkljača ◈zagon. *drven pas na potoku laje* - pračak

pràhniti *svrš* pràhnuti – *gl.* nagla pojava želje za nečim, pràhnulo mi ◈*prahnulo mi zapaliti cigaru; prahnulo mi halve*

pràkljača, *gen. jd.* pràkljačē, *nom. mn.* pràkljače, *gen. mn.* pràkljāčā – *im.ž.r. v.* lupača ◈*djevojke su nosile rublje na drvenoj motki obremuši, i*

peruči ga na kamenu udarale prakljačom (lupačom). - priča *Voda - kalendar 2012,* Zvonko Marić

pràlo, *nom. mn.* pràla, *gen. mn.* prâlā – *im.s.r.* mjesto na potoku ili rijeci gdje su se nekada pralje prale haljine, tu ima nekoliko većih, lijepih, glatkih, pločastih kamenova na kojima su se lupačom lupale haljine, svaki kamen bio je jedno mjesto za pranje haljina jedne pralje, tako da je u isto vrijeme moglo nekoliko pralja prati haljine, na pralu ili pralima su žene cijele jedne mahale prale haljine

prâlja, *nom. mn.* prâlje, *gen. mn.* prâljā – *im.ž.r.* žena koja na potoku pere haljine (veš)

präporac, *nom. mn.* präporci, *gen. mn.* präporācā – *im.m.r.* šuplja metalna loptica s metalnom kuglicom unutra koja pri potresanju zvecka, na kožnoj ogrlici, kaišu, prišiveni su mnogi praporci i stavlja se najčešće konju oko vrata ◈ *praporci se čuju; zveket praporaca*

prdekhàna *žarg.* – *im.ž.r.* zatvor, hapsana, robijašnica ◈*strpat ćemo mi tebe u prdekhanu; nadoćeš ti u prdekhani*

prèdnjāk, *gen. jd.* prednjáka, *nom. mn.* prednjáci, *gen. mn.* prednjákā – *im.m.r.* čelnik, prvak, ljudi koji prednjače, koji predvode ◈*sazvat je sastanak odličnih predn<u>jaka</u> i pouzdanika Bosanske Gradiške* - Memoari - A. Mešić

préla, *gen. jd.* prélē, *nom. mn.* préle, *gen. mn.* prélā – *im.ž.r.* naprava za predenje vune ili lana: drvene spirale na torkulji, žećki

prélo, *gen. jd.* préla, *nom. mn.* préla, *gen. mn.* prélā – *im.s.r.* seosko druženje, sijelo ◈*noćno prelo, bajramsko prelo; prijatelju, gdje ćemo na prelo, il' u Trepče il' u Novo Selo* - nar. pj.

prèsnac[96], *gen. jd.* prèsnaca, *nom. mn.* prèsnaci, *gen. mn.* prèsnācā – *im.m.r.* umućena pita od kukuruznog brašna, može biti slatki, ali i slani

96 riječ *prèsnac* u ovom obliku i u datom značenju ne bilježi niti jedan navedeni rječnik: *Rječnik stranih riječi,* Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika,* Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku,* Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika,* Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku,* Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; TURSKO-SRPSKI RJEČNIK, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika,* Leksikografski zavod *Miroslav Krleža,* Zagreb, 2000, *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika,* Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; neki rječnici je biljež kao *prijesnac* i *prisnac* sa značenjem – hljeb bez kvasca, jelo od krompira, brašna s malo sira i masnoće ispečeno u tepsiji.

presnac

presvrátiti *svrš., prez.* prèsvrātīm – *gl.* neku veću platnenu površinu preko pola saviti, preklopiti, prevrnuti ◈*presvrati jorgan; presvratio je očima;* nešto se oteglo, dugo traje, uduplalo; *noć se presvratila* - E. Mulabdić, Zeleno busenje

prètati *nesvrš., svrš.* zàpretati, *prez.* prèćēm – *gl.* zagrtati suprom, stavljati nešto u žar da se ispeče ◈*pogaču je zapretala; krompire su pretali i jeli*

prételj, *gen.jd.*prételja, *nom. mn.* prételji, *gen. mn.* prétēljā – *im.m.r.* srodnici po osnovu ženidbe sina ili udaje kćeri, pretelj je punac moga sina ili otac moje snahe, ili svekar moje kćerke, čovjek s kojim se sklopila preteljska veze tako što se sin oženio njegovom kćerkom, ili udala moja kćerka za njegovog sina;događa se da *pretelji* nisu i prijatelji ◈*Muho je moj pretelj; pretelj priju stisko u kapiju, prija beda pa se ljubit ne da* - nar. šaljiva pjesma - *prijatelju ne diraj u priju, jer za priju ićeš na robiju* - nar. šaljiva pjesma

pretéljstvo, *nom. mn.* pretéljstva, *gen. mn.* pretéljstāvā – *im.s.r.* roditelji dvoje mladenaca su *pretelji* i u svojevrsnom su odnosu koje se zove *preteljstvo,* no ponekad se desi da pretelji i nisu u prijateljskim odnosima

prételjōv, prételjēv – *pridj.* koji pripada pretelju ◈*sutra idemo svi preteljevoj kući na užnu*

prepísati *svrš.* (recept ili lijek; prepisati zemlju) – *gl.* propisati lijek ◈*doktor mi je prepisao lijek* - nije li narodni oblik riječi *prepisati* adekvatniji i odgovara više toj radnji ili činu koji doktor čini što od seta lijekova, koji je neko definisao, za neku bolest, prepisuje jedan od njih pacijentu, nego li *propisivati*

preùdesiti – *gl.* preurediti ◈*zato je nužno da se muslimanske obrtničke radnje preudese prema duhu vremena* - Memoari - A. Mešić

prhljàdika, *gen. jd.* prhljàdikē, *nom. mn.* prhljàdike – *im.ž.r.* osušena grana, protruhlo i osušeno drvo i nije nizašta pa ni za ogrjev; nešto slabo i nevažno ◈*sve je to prhljadika; prhljadika dogovor*

prìca, kàpric, *nom. mn.* prìce, kàprici (tal.) – *im.ž.r.* inat ◈*prica ljudska progovori* - legende *Aleja bijelih duša*, K. Lj

príčati *nesvrš., prez.* príčām – *gl.* ašikovati, pričati s curom, udvarati se djevojci ◈*hoćemo li mi biti pretelji kad već naša djeca pričaju sada će ured godina*

prîčke[97] – *im.ž.r.* priče; u drugoj

97 Uredio dr. Luka Marijanović, Junačke pjesme (muhamedovske), Knjiga III, Zagreb, Izdanje Matice hrvatske, 1898.

polovini XIX vijeka u Tešnju su, u sjećanju, kazivači epskih pjesama, a Ćerim Ljevak iz Trepča je bio poznat kao dobar kazivač i pjesama i *prički*

prìd – *pril.* pred ◈*ne vidi se prst prid okom; izašao je prid njega* ◈ priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

prîd, *gen.* prída – *im.m.r.* dio novca ili neke druge materijalne vrijednosti koji se daje, da bi se izravnale vrijednosti, u pazarivanju robe za robu, trampi ◈*dobio sam prid i auto za moje auto*

prìćerāno – *pridj.* pretjerano

príglavak, *nom. mn.* príglavci, *gen. mn.* príglavākā – *im.m.r.* vuneni čarapi sa kratkom grljinom do zgloba

prìklāni – *pril.* pretprošle godine

priknádati se *nesvrš.*, *prez.* priknádām se – *gl.* učestalo se svađati, verbalno se nadmetati, gubiti vrijeme u takvim raspravama ◈ *samo se priknadaju, ništa ne rade*

prìkolko – *pril.* ikoliko, previše◈ *nemoj prikoliko dugo da čekam; voli ga prikoliko*

prikúčiti *svrš.*, *prez.* prìkūčīm – *gl.* primaći, primaknuti ◈*ne da sebi prikučiti*

prìkuća, *akuz.* prìkuću, *dat.* i *lok.* prìkući – *im.ž.r.* prostor ispred kuće ili oko kuće, avlija, (riječ se upotrebljavala najčešće kada se trebalo nešto iznijeti iz kuće vani, ili kada treba neko po zapovijedi izaći iz kuće, ili neke druge unutrašnjosti) ◈*izlazite, djeco, prikuću pa se tamo igrajte; iznesi ove stare stvari prikuću*

primundúriti se, *prez.* primùndūrīm se – *gl.* lijepo se preobući, navući drugu uniformu ili odijelo ◈ *kad si se brže bolje primundurio*

prinahòditi *nesvrš.*, *prez.* prinàhodīm – *gl.* pridolazi češće prilaziti ili dohoditi ◈*kiša prinahodi; često ti prinahodim*

prìnužden – *pridj.* prinuden ◈ *naš seljak u pomanjkanju novčanih sredstava* <u>*prinužden*</u> *je svoje žito prodavati već u jesen uz najnižu cijenu* - Memoari - A. Mešić

prìstati *svrš.* – *gl.* prestati, prestati sa nečim, prestati sa nekom radnjom ◈*Mina plače, ne pristaje* - nar. pj. *Beg Hajribeg i lijepa Mina,* kazivala Hata Selvić-Golubović iz Tešnja

prìstō – *pridj.* lijep, prelijep ◈*pristo momak; pristo ko slika*

pristúpiti *svrš.,perf.* je pristúpilo – *gl.* kad u porodilje mlijeko u dojkama navre, kad je vrijeme da dijete doji, a iz nekih razloga to ne čini ◈*mlijeko mi je pristupilo, samo curi, a ja ne stigoh kući da ga podojim*

prìtrga, *gen. jd.* prìtrgē, *nom. mn.*

prìtrge, *gen. mn.* prìtrgā – *im.ž.r.* neko ko se bavi preprodavanjem robe, ranije se to odnosilo uglavnom na nekoga ko je konja, kravu ili neku drugu domaću životinju kupio od nekoga ili na pijaci a na drugoj pijaci u drugom mjestu je prodavao nešto skuplje, švercer, kalamar ◈*od pritrge krave ne kupuj*

prìuza, privuza – *im.ž.r.* kraći konop sa okruglom punjkom na jednome kraju kroz koji se provlači drugi kraj priuze i tako natiče na rogove domaćoj životinji, služi za vezanje i vođenje životinje; ponekad je priuza u narodnom govoru imala i, metaforično, značenje jedinice mjere ◈*sunce je za priuzu, sad će akšam; išao je brzo, sve korak i priuza*

prìuzār, *nom. mn.* prìuzāri, *gen. mn.* prìuzārā [*pridj.* prìuzarskī] – *im.m.r.* u tešanjskome kraju ne znači samo one koji prave ili prodaju priuze, već i one koji švercuju sa stokom, najčešće se riječ u tom značenju mogla čuti u Miljanovcima, ali i drugdje u tešanjskome kraju; u *pren. žarg.* smislu riječ *priuzar* znači primitivizam, zaostalost, pa kad se želi nečije mišljenje obezvrijediti kaže mu se da je to *priuzarska politika*

prižèniti se *svrš.* – *gl.* oženiti se po drugi put; u šaljivom tonu kazano znači malo ili na kratko se oženiti

prižìvičiti *svrš.*, *prez.* prižìvičīm – *gl.* u živici (živoj ogradi) tek nešto ojačalo stablo zasijeći u jednu stranu u visini ograde i položiti ga duž ograde; udariti nekoga po leđima nekim odsječenim kolcem ◈*prižіvičio je golem hrastić u ogradi*

prìžmaka – *im.ž.r.* čvrsto vezan čvor na užetu, bezmalo nerazdrešiv; trag na tijelu ili drugdje od nekog vezivanja; nabori od debljna po tijelu ◈*prižmaku na konopcu nisam mogao odriješiti, te sam da spasim kravu presjekao konopac; svezali su mu ruke tako da su mu se prižmake na rukama danima vidjele; dijete je napredno, već mu se prižmake po butićima i rukama vide*

pȑkoždžija – *im.m.r.* onaj koji prkosi ◈*među svom djecom Neđo je najveći prkoždžija*

prljúga, prljúha, *gen. jd.* prljúgē, *nom. mn.* prljúge, *gen. mn.* prljúgā – *im.ž.r.* loša, nekvalitetna zemlja, zemlja najniže klase ◈*od prljuge nemaš ništa; prljuga ne rađa*

pȑnja, pȑnje – *im.s.r.* iznosana poderana odjeća, dronjci, rite

prnjìcati se *nesvrš.*, *svrš.* zaprnjicati se, *prez.* prnjicām se – *gl.* leteći skakati na sve strane odražavajući raspoloženje i sreću ◈*čim sam junce pustio iz štale junci su se*

zaprnjicali; djeca su se po cijeli dan igrala i po beharli baštama prnjicala

prnjóka, *nom. mn.* prnjóke, *gen. mn.* prnjókā – *im.ž.r. pejor.* nos i usta na licu čovjeka ◈*razbiću ti prnjoku!*

pròćućen – *pridj.* produhovljen, čuvstven, nadahnut, čulan ◈*pjesme prigodnice se nigdje ne cijene, ali ova Ćazimova ima zaista značenje. Nije ona tek niz skalupljenih stihova. Ona je proćućena. Siromašni pjesnik je kidao svoje srce i htio ga davati svojim bližnjim* - Memoari - A. Mešić

produljívati *nesvrš.* – *gl.* produžavati ◈*rok se neće produljivati* - Memoari - A. Mešića

proeglènisati *svrš.* proeglèndisati – *gl.* porazgovarati ugodno s nekim o nečemu

próha, *gen. jd.* próhē – *im.ž.r.* jelo od kukuruzna brašna, proja, kruh

prohođávati *nesvrš.,prez.* prohođávām – *gl.* prohodavati, dijete prohođava kada još nije sigurno pri kretanju, pridržava se povremeno raznih predmeta, ali ipak hoda uz češće padanje na tlo

pròlafiti *svrš., nesvrš.* làfiti, *prez.* pròlafīm –*gl.* progovoriti, popričati, pričanjem se zabaviti i sagovornici su zadovoljni ◈*eto, lijepo smo prolafili o svemu*

proklétinja, *gen. jd.* proklétinjē, *nom. mn.* proklétinje, *gen. mn.* proklétīnjā – *im.m.r.* gladnik, čovjek koji puno hoće, ko je gladan u očima ◈*prokletinju ne možeš nahraniti; prokletinji ne možeš nadavati*

pròkresān – *pridj.* neko ko je vremenom postao sposoban, emancipiran, kultiviran, obrazovan, a bio je obrnuto od toga: ◈*on je sada prokresan* - pristojnije se ponaša, školovaniji je, bolje i drukčije se izražava u govoru i sl.

proláza, *mn.* proláze – *im.ž.r.* uski prolazi na ogradi, prolazi koliko može proći jedna osoba ili jedno govedo ◈*ogradu su prosjekli i napravili prolazu*

promuhàbetiti *svrš., prez.* promuhàbetīm – *gl.* prijateljski porazgovarati i u povjerenju

pròsac, *nom. mn.* pròsci, *gen. mn.* pròsācā – *im.m.r.* svat koji ide u prosidbu djevojke (pitač, pitači), oni koji prose (pitaju) roditelja (staratelja) za djevojku (kćerku) hoće li je dati (udati) za onog za koga je traže ◈*ići na pitanje znači ići prositi curu*

pròslava – *im.ž.r.* narodno veselje *proslava na Tešanjci za 27. juli, Dan ustanka naroda Bosne i Hercegvine, je bila tradicionalna*

próso, *gen. jd.* prósē, *nom. mn.* próse – *im.m.r.* onaj koji prosi,prosjak ◈*proso pred vratima, izgleda ko*

proso; ide ko proso

pròšćac, *nom. mn.* pròšćaci, *gen. mn.* pròšćācā – *im.m.r.* lepirica, taraba; komad letve

prôšće, *gen. mn.* prôšća – *im.s.r.* pruće, šiblje od grabovine, ljeske ili nekog drugog žilavog mladog drveća koje se da povijati radi ograđivanja; ograda od prošća

prováziti *svrš., prez.* pròvāzīm – *gl.* progovoriti ◈*ne smije provaziti ni jedne*

pròvidūr, *gen. jd.* pròvidūra, *nom. mn.* pròvidūri, *gen. mn.* pròvidūrā (tal.) – *im.m.r.* neko ko je promućuran, snalažljiv ◈*ne brini ti za providura*

pròžuklo – *pridj.* voće i povrće. koje nije istruhlo nego je vodenasto, serozno, i nije više ukusno za jelo, provodenilo

pȑte (tur.) – *im.ž.r.* krpe, prnje, stara iznosana odjeća i kućna prostirka

pȑten – *pridj.* laneno, platneno ◈ *čuje se, gori nešto prteno*

prtènjača – *im.ž.r.* krpenjača, lopta napravljena od prta, krpa

pr̀tljati se, *prez.* pr̀tljām se - *gl.* seliti se, nekud se pomjerati sa nekim stvarima

prváčiti, *prez.* pȑvāčīm – *gl.* prvi put kopati kukuruz, krompir ili neku drugu kulturu koja se najmanje dva puta okopava

prvòtōljče, *gen. jd.* prvòtoljčeta, *nom. mn.* prvòtoljčād, *gen. mn.* prvòtoljčādi – *im.s.r.* prvo tele koje je krava otelila i ono je obično sitno, sitne konstitucije, zbog mogućeg da se mlada krava nije dovoljno razvila u svojoj konstituciji, i biće prvotoljče i kad odraste i kad god se bude o njemu govorilo

prvòtōljka, *gen. jd.* prvòtōljkē, *nom. mn.* prvòtōljke, *gen. mn.* prvòtōljkī – *im.ž.r.* krava koja je otelila tek prvo tele

pȑženica, *gen. jd.* pȑženicē – *im.ž.r.* sušeni kukuruz na ljesama; samljeveni prženi kukurz

pûcalj, *gen. jd.* pûclja, *nom. mn.* pûclji, *gen. mn.* pûcljēvā – *im.m.r.* drveni poluobruč, polusavijena ljeskova motka čiji krajevi drže nategnutu špagu, pucalj je služio za opucavanje istupanog lana radi istresanja pozdera iz lana i za raščešljavanje vne

pùcara, *gen. jd.* pùcarē, *nom. mn.* pùcare, *gen. mn.* pùcārā – *im.ž.r.* manja ručna testera koja se zateže pucljem, špagom

pùcija, *gen. jd.* pùcijē, *nom. mn.* pùcije, *gen. mn.* pùcījā – *im.ž.r.* rastav između dvije daske koji je nastao sasušivanjem dasaka ili pukotina na dasci nastala sasušivanjem ◈*upala mi olovka u puciju; provirivao sam kroz puciju na tarabama*

púha, *nom. mn.* púhe[98], *gen. mn.*

98 riječ *púha/púhe* ne bilježe

púhā – *im.ž.r.* donji dio dimija koji je pri nozi, može biti od drugačijeg platna ili sličnog platna dimijama

pȕhva[99], *dem.* pȕhvica – *im.ž.r.* nešto što je izuzetno malo, sitno, sitno kao praška ◈*nema puhve - tako je čisto*

pùkī, *ž.* pùkā – *pridj.* isti, ista ◈*on je puki otac*

pȕla, *nom. mn.* pȕle, *gen. mn.* pûlā (perz.) – *im.ž.r.* dugme

pulìjār, pulìjāš, *gen. jd.* pulijára, *nom. mn.* pulijári, *gen. mn.* pulijárā – *im.m.r.* metalni klin sa širom kapastom glavom kojim se spajaju zakivanjem dvije vjenčanice, ili dvije neke druge grede pri gradnji drvenih zgrada

púpa, *gen. jd.* púpē, *nom. mn.* púpe, *gen. mn.* púpā – *im.ž.r.* vrlo mala gazna svetiljka koja se stavljala u fenjer ili na čirak ◈*gori ko pupa* (slabo)

pustáhija, *gen. jd.* pustáhijē, *nom. mn.* pustáhije, *gen. mn.* pustáhījā – *im.m.r.* besposlenjak koji se samo skita, kabadahija, silnik

pušćènica, *gen. jd.* pušćènicē, *nom. mn.* pušćènice, *gen. mn.* pušćènīcā – *im.ž.r.* žena koja je razvedena od muža

pȕšćānī – *pridj.* puštani ◈*pušćani list* (list ili dokument o razvodu braka)

pȕšćati *nesvrš.,prez.* pȕšćām – *gl.* pustiti, ispustiti ◈*sudski pušćati ženu*

pùtimrāk, *gen. jd.* pùtimrāka, *nom. mn.* pùtimrāci, *gen. mn.* pùtimrākā – *im.m.r.* v. pòtimrāk

pùtravac, *nom. mn.* pùtravci, *gen. jd.* pùtravca, *gen. mn.* pùtravācā – *im.m.r.* obuća od životinjske kože

---

rječnici: *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000).

99 Isto.

R

ràbadžija, *gen. jd.* ràbadžijē, *nom. mn.* ràbadžije, *gen. mn.* ràbadžījā (tur.) – *im.m.r.* kiridžija ◈*poznate tešanjske rabadžije su Salih Agić, Hamid Bukvić, Mustafa Kruško, Bećir Kurtić* - Tešanjski almanah, Kantić

ràbatan (tur. *hàrāb*) – *pridj.* hàrābat, trošan, star, polovan, rabljen ◈*izgleda mi rabatan*

ràboš, *gen. jd.* ràboša, *nom. mn.* ràboši, *gen. mn.* ràbōšā – *im.m.r.* komad daske na zidu za bilježenje crtama duga za popijene kahve pa i druga potraživanja ◈*ne zna pisati al' raboš mu dobro vraća:* pijenje kahve na (veresiju) kredit ◈*pisanje kredom na šišetu kad se popije kahva a ne plati* - Memoari - A. Mešića

râd, *gen. jd.* râda – *im.m.r.* posao, zaposlenje, na radu (na poslu) ◈*na rádu se povrijedio; otac je na radu u Zenici; tako bi ostajali po dan-dva na rádu*

rȁdīš, *gen. jd.* rȁdīša, *nom. mn.* rȁdīši, *gen. mn.* rȁdīšā – *im.m.r.* mnoštvo nadjevenih trešanja (plodova trešanja s palicom) na drveni štap veličine 20-40 cm; naime, drveni kratki štapić debljine prsta se rascijepi na četiri četvrtine u dužini tri četvrtine i na svaku čevrtinu u krug nadijevaju se trešnje sa peteljkama koje su u spoju po dvije, tri ili četiri trešnje (dvonje, tronje ili četveronje) i tako sve dok se ne popune trešnjama rascijepljene tri četvrtine štapića koje se na kraju svežu debljim koncem, a nerascijepljeni dio štapa je drška za koju se radiš drži; radiš zrelih trešanja lijepo izgleda i biva obično dječiji poklon za nekoga dragog; radiš je bio čin dječije igre; za trešnju koja je izuzetno dobro rodila, kao i za drugo voće, kazalo bi se: ◈*rodila je ko ràdīš*

ràdiša, *gen. jd.* ràdišē – *im.m.r.* osoba koja voli raditi, čestit čovjek, vrijedan i pošten čovjek ◈*Himzo je bio veliki radiša*

rȁfa, rȁf, *gen. jd.* rȁfē, rȁfa, *nom. mn.* rȁfe, rȁfi, *gen. mn.* râfā, rȁfovā (ar.) – *im.ž.r.* drvena polica u obliku lijepo obrađene daske sa drvenim ukrasnim rezbarijama, postavljena na kutne nosače ispod rafe, a sve duž zida pri plafonu, u rafi ili na rafi su se držale i čuvale značajnije stvari ◈*u šali bi stariji kazali - što nije za rafe nije ni za čuvanja*

rȁga – *im.ž.r.* mršav, iznemogao stari konj; stari i pokvareni stroj

(raštimana zaprežna kola, rašeto koje rasipa pšenicu, u novije vrijeme i za staro auto se kaže da je *raga*, i sl.) ◈*poslao mi je ragu da sprežem, a ja sam njemu, kad mu je trebala sprega, dao dobrog konja; vozi još wartburga, onu ragu od auta*

rägav – *pridj.* istrošen, raštiman

ràgbet, *gen. jd.* ràgbeta, *nom. mn.* ràgbeti, *gen. mn.* ràgbētā (ar. *ragba-* težiti za nečim) – *im.m.r.* vrijednost, poštenje, cijena ◈*njegov ragbet ne treba nikad zaboraviti; očevog ti ragbeta; nemoj zbog očevog ragbeta*

ráhat, **ráhet** (ar. *rāha*) – *pridj.* bezbrižan, miran, spokojan, s osjećajima zadovoljstva ◈*ja sam rahat*

rahàtluk[1], rahètluk, *gen. jd.* rahàtluka, rahètluka, *nom. mn.* rahàtluci, rahètluci, *gen. mn.* rahàtlūkā, rahètlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* bezbrižno, udobno i zadovoljno stanje ◈ *sad sam u rahatluku; ne bih dala svoj rahatluk nizašta*

rahàtluk[2], rahètluk (ar.-tur.) – *im. m.r.* slatka želatinasta šećerna kocka sa malo oraha ◈*bogami, uz kahvu nam je poslužila i rahatluk*

rahatlëisati se, rahetlëisati se, razrahetlëisati se *svrš.*, *prez.* rahatlëišēm se – *gl.* poslije mučnog života ostvariti udobnost i zadovoljstvo ◈*sad sam se razrahatleisala*

ràhtilo, *gen. jd.* ràhtila, *nom. mn.* ràhtila, *gen. mn.* ràhtīlā – *im.s.r.* čini komplet u koji se ubraja: par volova ili par konja, upregnutih u sredstvo za rad, kao i alatke za rad (vile, grablje, podvori, motike, zubača, plug, zaprežna kola i sl.)

rajétak – samoća? rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika ne poznaju ovu leksemu; narodna je pjesma bilježi, može li biti riječi o imenici koja znači samoću (da je nešto na rijetku)

◈*Jest ga ovo selo na lijepu,*
Na lijepu, ali na rajetku,
Mahana mu što džamije nejma! nar. pj. nastala u Matuzićima, zabilježio A. Aličić. Rječnik F. Nuhića bilježi sličnu riječ – *rajetin* (ar.tur.) – *pridj.* siromašan, prezren čovjek, raja

rájnika[100], *gen. jd.* rájnikē, *nom.*

---

100 riječ *rájnika* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi*. Bratoljub Klaić. Nakladni zavod MH. Zagreb. 1988: *Rječnik bosanskog jezika*.Instituta za jezik. Sarajevo, 2007: *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*. Alija Isaković. Svjetlost. Sarajevo. 1991; *Školski rječnik bosanskog jezika*. Dževad Jahić. Sarajevo. 1999: rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić. Svjetlost. Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*. prof. dr. Slavoljub Dindić. doc. dr. Mirjana Teodosijević. prof. dr. Darko Tanasković. Turkudil Kurumu. 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*. Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*. Zagreb. 2000. *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. Matica srpska-Matica hrvatska. Novi Sad-Zagreb. 1967.

mn. rájnike, *gen. mn.* rájnīkā, *dem.* rájničica – *im.ž.r.* porculanska, okrugla, duboka posuda sa ručkama, od 5 do 50 litara

räjtōzne – *im.ž.r.* hlače sa uskim potkoljenicama, a od koljena su izrazito široke

rakétla (njem.) – *im.ž.r.* raketa; raketa kao pirotehničko sredstvo ◈ *svašta ima na vašaru, čak su i raketle bacali*

rákoliti se *nesvrš.* rákoljiti se, *prez.* rákolī se – *gl.* kokošije pjevanje, kad kokoš zadovoljno kakoće poslije snešenog jajeta

rälica, *gen. jd.* rälicē, *nom. mn.* rälice, *gen. mn.* rälīcā – *im.ž.r.* drveni plug

ràluk, *gen. jd.* ràluka, *nom. mn.* ràluci, *gen. mn.* ràlūkā – *im.m.r.* vanjski dio kuće, neka vrsta terase, slična verandi

ránīk[101], ràonīk – *im.m.r.* metalni dio na drvenom plugu kojim se zemljana brazda odrezuje *skini ranik s pluga i odnesi ga kovaču*

rashafizati[102] *svrš., prez.* rashafizām – *gl.* rastumačiti; nešto napokon razumijevati, nešto napokon shvatiti; razriješiti neki problem koji je komplikovan; razumjeti kako nešto funkcionira

ràskahariti se *svrš., prez.* ràskaharīm – *gl.* ražalostiti se ◈*sav se raskahario što mu led obio kukuruz*

raskáljati *svrš., prez.* ràskāljām – *gl.* učiniti blatnjavim - razblatiti, ukaljati ◈*ova kiša će raskaljati sve putove; toliko se raskaljalo da ne možeš od blata nikud*

raspèkmeziti se *svrš.,prez.* raspèkmezīm se – *gl.* razmaziti se, oponašati bolesnu osobu, razlijeniti se i sve ti fali ◈*šta si se raspekmezila; šta se pekmeziš*

raspìnjače – *im.ž.r. v.* postupanice

raspušćènica, *gen. jd.* raspušćènicē, *nom. mn.* raspušćènice, *gen. mn.* raspušćènīcā – *im.ž.r.* razvedena žena, pušćenica, raspuštenica

raspútiti, upútiti (ne u smislu usmjeriti nekoga prema nekom cilju, pokazati mu pravac ili smjer i sl., već u smislu pogubiti) – *gl.* sve pogubiti, svu imovinu izgubiti, ekonomski propasti, ali ne vanjskim uzrocima već vlastitim greškama: pretjeranim uživanjem u alkoholu, kockanjem i drugim porocima ili nebrigom i sl.

rasteláliti *svrš.,nesvrš.* teláliti, *prez.* rastèlālīm – *gl.* razglasiti ◈*Mešan bi priču rastelalio i svi bi znali...* prip. - *Mahala*, Subašić S. Hasan

---

101 riječ *ránīk, ràonīk* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog: hrvatskog jezika

102 *rashafizati*, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 858; *uavizati* – u narodnom govoru katolika i pravoslavaca tešanjskoga kraja.

rästeći[103] *svrš., prez.* rastèčem – *gl.* raskućiti, stečeno imanje upropasti-ti, izgubiti ◈*lakše je rasteći, nego li steći* - nar. izreka; *imao je svega i svačega, ali sve je rastekao*

rastrijébiti[104] – *gl.* raščistiti, dovesti ured, postaviti sve na svoje mjesto s eliminacijom nevažnog

ràšak, *gen. jd.* ràška, *nom. mn.* ràškovi, *gen. mn.* ràškōvā – *im.m.r.* drvena naprava za namotavanje prediva pripremajući tako predivo za namotavanje istog na cijevke ili masure ◈*izgleda ko rašak* – kad je neko izrazito mršav i još visok; izr. *raškom udaren po glavi* - ćaknut, malo poremećen

rašèto, rešèto, *gen. jd.* rašèta, *nom. mn.* rašèta, *gen. mn.* rašétā – *im.s.r.* stroj pri vršidbi za odvajanje pšenice i drugih žitarica od pljeve i drugih nečistoća ◈*rašeto rašeta*

razbotáliti, razbatáliti, *prez.* razbòtālīm – *gl.* pokvariti, razvaliti

razđápit, razdžápiti, rašdápiti *svrš., prez.* ràzđāpīm – *gl.* širom otvoriti, raširiti, raširiti previše usta; *pren.* željeti previše za sebe ◈*konj je razđapio usta ko aždaha; rašđapio se u mojoj njivi sa stadom ko da je njegova; sjela je na stolac i razđapila noge i ne stidi se*

rázī (biti) (ar.-tur.) – *pridj.* biti voljan, saglasan, zadovoljan ◈*udaje se a otac joj nije razi*

razìluk, *gen. jd.* razìluka, *nom. mn.* razìluci, *gen. mn.* razìlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* zadovoljstvo, saglasnost ◈*bez tvog raziluka, babo, ja se ne udajem*

razmítiti *svrš.,prez.* ràzmītīm – *gl.* rastaviti, razići, mimoići se ◈*da ih nisam razmitio potukli bi se; mi smo se negdje u putu razmitili*

razvíće – *pridj.* neko ko je razvijen, riječ je u Tešnju izmislio sedamdesetih godina prošlog vijeka Hamdo (Mahmutov) Galijašević, pa je ušla u upotrebu sa podsmješljivim značenjem za nekoga ko nije dovoljno fizički razvijen a pravi se snagator ◈*čuj, i on mi je neko razviće!* (S.G.)

récelj, *gen. jd.* récelja, *nom. mn.* récelji, *gen. mn.* récēljā (perz.) – *im. m.r.* gusto ukuhane šljive, ili neko drugo voće, sa šećerom, a najbolje i najzdravije je ukuhavanje u polu upekmeženoj širi, džem

recèpis – *im.m.r.* recept, ljekarski prepis lijeka ◈*doktor mi je prepiso recepis; s recepisom u apoteku*

rèćāt, rèkjāt, *gen. jd.* rećáta, *nom. mn.* rećáti, *gen. mn.* rećátā – *im.m.r.* dio namaza (islamske molitve), rè-

103 riječ *rästeći* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

104 riječ *rastrijébiti* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog jezika

kāt

refàkcija, *gen. jd.* refàkcijē (lat. *refactio*) – *im.ž.r.* refundacija ili povratak određenog novca od već uplaćenog poreza; popust od vozarine na veću pošiljku; godišnji popust koji daju željeznice; popust na cijenu robe zbog slabe kvalitete ◈*ja sam izjavio da ću refakcije produžiti do konca decembra i sve dalje dok to mlin ustreba za svoj razvitak* - Memoari - A. Mešić

rekáza, *gen. jd.* rekázē, *nom. mn.* rekáze, *gen. mn.* rekázā (tur. *rakkas*) – *im.ž.r.* kazaljka na satu

rémša, *gen. jd.* rémšē, *nom. mn.* rémše, *gen. mn.* rémšī – *im.ž.r.* struka, derdan, struka dukata ◈*pod vratom mu remša od dukata. I pozlati krila do ramena. I naniza remšu od dukata.* - nar. pj. *Dobojski soko*, zapisao fra. Mirko Šestić, Plehan, oko 1890.

rènde, ìrende, (*erende* Rj. Jahić) *gen. jd.* rèndeta, *nom. mn.* rendèta, *gen. mn.* rendétā – *im.s.r.* jednostrana ili četverostrana limena naprava sa različitim oštrim ispupčenjima za rendanje

rèndati, ìrendati, (*erendati* Rj. Jahić) *prez.* rèndām – *gl.* ribati na irende sir, jabuke i sl.

resùmānlica – *im.ž.r.* knjigovodstveno-računovodstvena evidencija (neka vrsta uprave), *resùmanlica* pisalo je na kućici na ulazu u Vašarište u Tešanju oko 1944. godine. Tešnjaci su je dugo u tom obliku koristili kao orijentir za neke događaje. U zgradici se vršio obračun pazara, poreza, izdavali se stočni pasoši i sl. U Klaićevom Rječniku stranih riječi, 1966. stoji da *resum* na turskom *resim* znači pristojba, taksa, porez, daća, a kod Škaljića znači porez (S.G.)

rešedíja, *gen. jd.* rešedíjē (ar.) – *im.ž.r.* vrsta slatkog jela koje se pravi od nišeste, šećera i masla, slična halvi ali je bijele boje

rȅšt, *gen.* rȅšta (njem. *Arrest*) – *im.m.r.* zatvor, hapsana, tamnica

rèza, *gen. jd.* rèzē, *nom. mn.* rèze, *gen. mn.* rézā (ar.) – *im.ž.r.* ireza, metalna naprava kojom se zatvaraju vrata zakačanjem za punjku koja se nalazi obično na direku (dovratku) ◈*u zehmeriji vukovi ližu reze na stajama*

rèzīl (ar.) – *pridj.* kritikovan, naružen ◈*bio je rezil od oca*

rezíliti *nesvrš.,rez.* rèzīlīm (ar.) – *gl.* kritikovati, ružiti, prigovarati nekome za neki postupak

rezíluk, *nom. mn.* rezíluci (ar.-tur.) – *im.m.r.* bruka, blamaža, sramota

ríbež, *nom. mn.* ríbeži – *im.m.r.* naprava od drveta i dva nakošena metalna rezača, za ribanje repe, kupusa i sl.

rìglovān – *pridj.* zid s drvenom konstrukcijom zidan ciglom ili ćerpičom ◈*riglovana kuća*

rìglovati *nesvrš., prez.* rìglujēm – *gl.* zidati, uziđavati, ciglu u drvene konstrukcije zida

rȉjēt/i *svrš., prez.* rěčēm – *gl.* reći, kazati ◈*imam ti nešto rijet; ma, nemoj mi rijet!*

róljati *nesvrš., prez.* róljām – *gl.* pjevati preglasno i bez pjevačkog smisla; napiti se i najesti se preko mjere ◈*naroljali se rakije, graha i slanine; samo roljaju*

ròdīvo, *gen.* ròdīva – *im.s.r.* porod, vrijeme rađanja i postporođajno vrijeme ◈*rodivo joj je bilo teško*

ródle *plur. tantum* (njem.) – *im.ž.r.* sanke, sanjke, saonice

ródlati se *nesvrš., prez.* ródlām se – *gl.* sankati se

rògāč, *gen. jd.* rogáča, *nom. mn.* rogáči, *gen. mn.* rogáčā – *im.m.r.* prvi plod šljive koji nije zreo, koji se izdužio i pomalo bjelkaste boje, moguće ga je jesti i ima gorkast okus

rògulje *plur. tantum, gen.* rògūljā – *im.ž.r.* dugačka račvasta naprava sa dva pràva roga služi u završnici za dizanje sijena, snopova ili slame prilikom dijenja na stožinu ◈*nabo ga na rogulje*

ròguša, *gen. jd.* rògušē, *nom. mn.* ròguše, *gen. mn.* rògūšā – *im.ž.r.* primitivni muzički instrument, to je neka vrsta roga koji je napravljen od vrbove oguljene kore namotavanjem u spiralu, koji ima s jedne uske strane pisak napravljen opet od vrbove kore skinut sa vrbove tanje grane debele koliko prst, u rogušu se duva i proizvodi prodoran ton. turlíkovac/turlíkavac

ròspija, *gen. jd.* ròspijē, *nom. mn.* ròspije, *gen. mn.* ròspījā, *dem.* ròspīca (perz.) – *im.ž.r.* žena zavodnica, kurva, bludnica ◈*ona ga rospija namamila*

róša, *gen. jd.* róšē, *nom. mn.* róše, *gen. mn.* róšā – *im.ž.r.* rupa u zemlji u koju se ubacuje kliker pri dječijoj igri klikera

ròta – *pridj.* debela, krupna, snažna osoba ◈*da vidiš, Ramo, rote-žene!*

rovìnjati, rovìndati *nesvrš., prez.* rovìnjām [*gl. im.* rovìnjānje] – *gl.* nešto tajno preturati, tražiti po kući, sobi i sl. ◈*šta ti rovinjaš po sobi cijelo jutro*

rúbac, *gen. jd.* rúpca, *nom. mn.* rúpci, *gen. mn.* rúbācā – *im.m.r.* maramica, prvobitno vezeni, a zatim štampani dio platna 30x30 cm, služi za higijenu nosa, usta, lica, djevojke i momci koji nisu rodbine u kolu su igrali držeći se za kraičke rupca ◈ *igraju po rubac*

rubíja, *gen. jd.* rubìjē, *nom. mn.* rubíje, *gen. mn.* rubíjā (tur. *rubiye*)

– *im.ž.r.* zlatnik u veličini malog dukata, četiri rubije je dukat ◈*ušnjaci su joj od rubija*

rùčičica, *nom. mn.* rùčičice – *im. ž.r.* vezana u čvor fino iščešljana vlakna lana

rùčīlja, *nom. mn.* rùčīlje, *gen. jd.* rùčīljē, *gen. mn.* rùčīljā – *im.ž.r.* žene su grubo istupan lan češaljama isčešljavale u finija vlakna i vezale u ručičice

rùća, rùću činiti (ar.) – *im.ž.r.* rukja, rukju, u namazu nagib tijela s rukama na koljena ◈*čini ruću*

rúfet, rúvet (ar.) – *im.m.r.* zanat, obrt; ceh, esnaf

rugábet, *gen. jd.* rugábeta, *nom. mn.* rugábeti, *gen. mn.* rugábētā – *im.m.r.* ružna osoba, rugoba

rugòba, *gen. jd.* rugòbē, *nom. mn.* rugòbe, *gen. mn.* rugóbā – *im.ž.r.* osoba koja je ružna, koja je ruglo od čovjeka

rùhata – *pridj.* mlada koja ima dosta ruha, koja je puno vezla i koju su roditelji dobro opremili ◈*bila je to velika komara, mlada je ruhata*

rȕho, *gen.* rȕha – *im.s.r.* djevojačka oprema za udaju (sve mladine rukotvorine, mladina odjeća i prostirka za namještanje mladinske sobe)

rukávac, *gen. jd.* rukávca, *nom. mn.* rukávci, *gen. mn.* rukávācā – *im.m.r.* dio osovine u drvenih kola koji prolazi kroz trupinu točka (centralni dio točka)

rȕkovjēt/a, *mn.* rȕkovjēte – *im.ž. r.* nažnjeveni dio pšenice, zobi, raži ili kukuruzovine koji može stati u ruku ili u naručje ◈*rukovjet se rukovjetu zlati* - pjes.

rùšpa, *gen. jd.* rùšpē, *nom. mn.* rùšpe, *gen. mn.* rùšpī (tur.) – *im.ž.r.* mletački dukat

rušpèli (tur.) – *pridj.* rumeno kao rušpa, žuti se kao rušpa ◈*gurabije su mi se rušpeli ispekle; nutma je rušpeli boje; znalo bi se tu okretati i po desetak kao rušpa mladih janjaca* - Bešlagić

rutòmud *žarg.*, *gen. jd.* rutòmuda, *nom. mn.* rutòmudi, *gen. mn.* rutotòmūdā – *im.m.r.* onaj koji je brzo narastao, orutavio, zamomčio se ◈ *onaj Himzin sin, iždiko, ma rutomud; rutomud, a udario na dijete*

S

sàbahīle (ar.tur.) – *pril.* ranim jutrom, zorom, u ranu zoru ◈*sabahile neko kuca na vrata; poranio sabahile*

sabahìlden (ar.tur.) – *pril.* zorom, u ranu zoru (ima prizvuk ljutnje, reagovanja, na događanja tako rano ◈*sabahilden su se pokupili; sabahilden su na vrata došli*

sàbājle (ar.tur.) – *pril.* zorom, u ranu zoru ◈*eto nas sutra sabajle*

sàbur, *gen. jd.* sàbura, *nom. mn.* sàburi (ar.) – *im.m.r.* strpljivost, strpljenje ◈*sabur – saburom je dženet pokriven*

sabùrli (ar.) – *pridj.* strpljiv, suzdržljiv ◈*Hamo je saburli*

sȁburiti *nesvrš., svrš.* osȁburiti, *prez.* sȁburīm (ar.) – *gl.* trpjeti, strpljivo podnositi neku nevolju ◈*meni je bilo uvijek saburiti*

sȁč, *gen. jd.* sȁča, *nom. mn.* sȁčevi, *gen. mn.* sȁčēva (tur.) – *im.m.r.* metalni zaobljeni poklopac pod kojim se peče, u tepsiji meso, krompir, pita i sl. ranije se na ognjištu pod sačem pekao kruh ◈*teletina ispod sača*

sàčica (tur.) – *im.ž.r.* manji i plići sač ◈*kruh ispod sačice*

sȁdžāk, *gen. jd.* sȁdžāka, *nom. mn.* sȁdžāci, sȁdžakovi, *gen. mn.* sȁdžākā, sȁdžakōvā (tur.) – *im.m.r.* tronožac od metala služi pri pečenju jela da bude posude odignuto od vatre

sàfra, *gen. jd.* sàfrē, *nom. mn.* sàfre, *gen. mn.* sàfrī (ar.) – *im.ž.r.* nesvjest ◈*imam neku safru; udarila mi safra u glavu*

sàfūn (lat.) – *im.m.r.* sredstvo za čišćenje, sàpūn

safùnati *nesvrš.* safùniti, *svrš.* osafùnati, osafùniti, *prez.* safùnām, sàfūnīm (lat.) – *gl.* sapunati, sapuniti sapunom prati veš◈*nasafunala sam veš; konj se osafunao dok sam ruljkeištrafao iz potočine*

safùnica (lat.) – *im.ž.r.* rastopljeni sapun pretvoren u pjenušavost, u brojne sitne i krupne balončiće, sapunica

sagànak, *gen. jd.* sagànaka, *nom. mn.* sagànaci, *gen. mn.* sagànākā (tur.) – *im.m.r.* prekid, s prekidima, mah, na mahove ◈*kiša i vjetar na saganake biju*

sàhan, *gen. jd.* sàhana, *nom. mn.* sàhani, *gen. mn.* sàhānā, *dem.* sahànčić (ar.) – *im.m.r.* tanjir bakarni, aluminijski ili porculanski

sahìbija, *gen. jd.* sahìbijē, *nom. mn.* sahìbije, *gen. mn.* sahìbījā (ar.) – *im.m.r.* onaj koji posjeduje, vlasnik, posjednik ◈*zemlji se nije rodio*

stalni sahibija

sakàtluk, *gen. jd.* sakàtluka, *nom. mn.* sakàtluci, *gen. mn.* sakàtlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* tjelesni nedostatak, deformitet ◈*neki sakatluk tu felu prati*

sàlāt, *gen.* sàlāti (ar.) – *im.m.r.* sirutka ili u kombinaciji s kiselim mlijekom u koju se sitno urezuje krastavica i mladi bijeli luk a služi se obično kao hošaf poslije ručka

salàukovina, *gen. jd.* salàukovinē, *nom. mn.* salàukovine, *gen. mn.* salàukovīnā – *im.ž.r.* neka velika huka; kiša s olujnim vjetrom; neka nerazgovjetna velika galama ◈*napolju je bogami neka salaukovina*

salàngur (tur.) – *im.m.r.* vrsta muške košulje od lahke tkanine ◈*momci režu salangur košulje* - nar. pj. *Tešanj gradu, moj veliki jadu*

sàmokrēs – *im.m.r.* vrsta puške koja se pali kremenom umjesto fitiljom

sàmūn, *gen. jd.* samúna, *nom. mn.* samúni, *gen. mn.* samúnā [*dem.* sàmunčić, sòmunčić] (grč.) – *im.m.r.* okrugao hljeb od 1 do 2 kg, sòmūn ◈*samun, vruć samun, vruć! - odjekivale su Čaršijom Sulje pekara riječi*

sàndžija, *gen. jd.* sàndžijē, *nom. mn.* sàndžije, *gen.mn.* sàndžījā (tur.) – *im.ž.r.* probadanja unutar, uglavnom, grudnoga koša koja zauspinju cjeloviti udisaj ◈*uhvatila me sandžija; ne da mi sandžija da dahnem*

sàsma – *pril.* sasvim, potpuno ◈ *da ga sasma obhrva san*

sȁtara (ar.) – *im.ž.r.* oštra mesarska sjekirica

sàti[105] *nesvr., svrš.* pòsati, *prez.* sàs-nēm – *gl.* sisati sisu ◈*tele sasne kravu, dijete sasne; reci Salihu da se krava, koju je kupio, sasne, a to je najveća mahana koju krava može imati* - Čekmedža, H.Danović

sèfiti se – *gl.* zbuniti se, pogriješit nesvjesno, sèhnuti se

sehára, *nom. mn.* sehàre (ar.) – *im.ž.r.* ukrašeni sanduk za čuvanje dragocjenosti ili djevojačkog ruha

sèhli, **sèh** – *pridj.* zabunjen, zbunjen, pomesti se, pogriješit nesvjesno ◈*ma, ti si sehli; seh sam*

sèhluk, *gen. jd.* sèhluka, *nom. mn.* sèhluci, *gen. mn.* sèhlūkā – *im.m.r.* zabuna, pometnja

sèhnuti se (ar.) – *gl.* zbuniti se, pogriješit nesvjesno, sèfiti se ◈ *sehno sam se*

sèjsana – *im.ž.r.* miraz ◈*donijela je njivu u sejsanu kad se udavala*

sèmār, sàmār (grč.) – *im.m.r.* stavlja se konju ili magarcu na leđa da lakše nosi tovar, napravljen od mekanog slamnatog dijela u jakom platnu i drvene konstrukcije

105 riječ *sàti* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

semàrica, samàrica – *im.ž.r.* tovarna kobila, kobila koja je prikladna za nošenje tereta na semaru

semàrāš, samàrāš – *im.m.r.* tovarni konj, konj koji je prikladan za nošenje tereta na semaru

sènet, *gen. jd.* sèneta, *nom. mn.* sèneti (ar.) – *im.m.r.* prenijeti vlasništvo kuće ili zemlje na drugog pošto je prodata ili poklonjeno◈*dati senet*

sèpet, *gen. jd.* sèpeta, *nom. mn.* sèpeti, *gen. mn.* sèpētā (perz.) – *im. m.r.* košara, neka vrsta korpe, pleteni seoski sud pleten od grubih cijepanih šintrika najčešće ljeskovih, žestike, krvavike pa i mlade hrastovine

sèpte, sèfte (ar.) – *im.s.r.* prvi pazar na pijaci ili u prodavnici

septèdžija, seftèdžija, *gen. jd.* septèdžijē, *gen. mn.* septèdžījā (ar.-tur.) – *im.m.r.* prvi dnevni kupac u trgovini ili pijaci (vjerovalo se da od septedžije zavisi hoće li dnevni pazar biti dobar ili loš)

sèrbez, sèrbes (perz.) – *pridj.* i *pril.* slobodan, rahat, samostalan, bez straha, nezavisan; slobodno, nezavisno, samostalno ◈*serbez insan može serbez sjesti, serbez jesti*

serbèzluk (perz.-tur) – *im.m.r.* sloboda ◈*ne bih dao svoj serbezluk nizašta*

sèrgen, *gen. jd.* sèrgena, *nom. mn.* sèrgeni, *gen. mn.* sèrgēnā (tur.) – *im.m.r.* drvena, u novije vrijeme i željezna, postavljena konstrukcija za grožđe

sèrmija *plur. tantum* (perz.-tur. *sermayu*) – *im.ž.r.* blago, stoka, životinje uopće; imanje, imovina; roba

sȅrōzan (lat.*serum*-surutka) – *pridj.* koji je od sirutke; sličan serumu; vodnjikav, voden

sȅrt (perz.) – *pridj.* ljut, ters, tvrd, strog, opor, žestok, nepogodan za saradnju i razgovor ◈*ne daj ti, Bože, serta čojka*

sȅrvīlan (lat. *servilis* od *servus*-rob) – *pridj.* puzav, ponizan, pokoran, podlo-udvoran; robovski◈ *upozorio me na Arape kako su pohlepni na časti i kako su previše servilni* - Memoari - A. Mešić

sèvāp, *gen. jd.* sevápa, *nom. mn.* sevápi, *gen. mn.* sevápā (ar.) – *im.m. r.* Božija nagrada za dobro djelo

sèvep, sèbep, *gen. jd.* sèvepa, *nom. mn.* sèvepi (ar.) – *im.m.r.* nešto što je povod, donekle i uzrok nečemu ◈*sevep njega; on mi je bio sevep da dobijem posao*

sìčkīle – *pril.* snažno, žestoko ◈ *njih dvije su se sičkile poinadile; udario ga je sičkile*

sìhir, *gen. jd.* sȉhira, *nom. mn.* sȉhiri, *gen. mn.* sȉhīrā (ar.) – *im.m.r.* madija, bajanje, čaranje

sihìrbāz [*ž.* sihirbàzica] (perz.) –

im.m.r. vrač, čarobnjak, onaj koji pravi sihire

sìkter (tur.) – *uzv.* marš, gubi se

siktèrisati [*pril. sad.* siktèrišūći] *prez.* siktèrišēm (tur.) – *gl.* otjerati nekog od sebe, maršnuti ◈*sikterisala sam ga; sikterisući ga dala sam mu do znanja*

siktèruša, *gen. jd.* siktèrušē, *nom. mn.* siktèruše, *gen. mn.* siktèrūšā (tur.) – *im.ž.r.* kahva koja se peče za ispraćaj gosta, pred njihov odlazak, pri dočeku pila se kahva dočekuša, tokom sijela pila se kahva razgovoruša ◈*popili smo sikterušu*

sìlājćuprija, sìratćuprija, sìlahćuprija – *im.ž.r.* tanja od dlake, oštrija od sablje, preko nje treba preći do dženeta doći

sìmit – *im.m.r.* mali okrugli izrazito narasli pekarski hljeb ◈*narastao ko simit; nabujao ko simit*

sindicírati, *prez* sindicīrām (grč. *syndikos* - zastupnik, advokat, odvjetnik) – *gl.* udruživati; ujedinjavati preduzeća u sindikate; vršiti službu sindikata; biti nečiji pravni zastupnik ◈*da se dionice naših poduzeća sačuvaju zato treba 51%* <u>*sindicirati*</u> *te bi zato trebalo napraviti jedan koncern koji će te dionice kupovati i čuvati* - Memoari - A. Mešić

sìndžīr, *gen. jd.* sindžíra, *nom. mn.* sindžíri, *gen. mn.* sindžírā (tur.) – *im.m.r.* lanac, verige ◈*da pokida katance i sindžire*

sinekùra (lat. *sine cura*-bez brige) – *im.ž.r.* dobro plaćena služba koja ne zahtijeva ozbiljan rad ◈ *Kulović i Hrasnica misle da će sa svojom taktikom doći prije do* <u>*sinekura*</u> *i časti; Kulović, Mešić i Arnautović imaju da napune svoje džepove i da se dočepaju sinekura pa tek poslije da misle na narod* - Memoari - A. Mešić

sìnija, *gen. jd.* sìnijē, *nom. mn.* sìnije, *gen. mn.* sìnījā (ar.) – *im.ž.r.* okrugli, niski sto za objedovanje, sinija je manja od sofre ◈*siniju kruže čeljad - sinovi, snahe i unučad*

sírati, *prez.* sírā – *gl.* ticati, tiče ◈ *šta se tebe sira što ja njemu nisam dao sav novac*

sìrutka, *gen.* sìrutkē – *im.ž.r.* veoma zdrav napitak koji nastaje pri sirenju mlijeka, pri izdvajanju sira iz mlijeka ◈*pijem sirutku radi jetre*

sísak, *gen. jd.* síska, *nom. mn.* sísci, *gen. mn.* sísākā – *im.m.r.* ispupčenje poput bradavice; dio cucule koji ide u usta

sísnjāk, *nom. mn.* sísnjaci – *im.m.r.* ženski grudnjak, lajb, lajbić, brushalter, držač ženskih sisa

sȉtār – *im.m.r.* zanatlija koji pravi sita

sjȁn – *pridj.* sjajan, nešto što se sija ◈*na nebu se pojavilo nešto sjano*

sjáset, sijáset (ar.) – *pril.* mnogo,

mnoštvo, neizbrojivo; neko veliko zlo ◈*sjaset mravi; sjaset skakavaca; desio se veliki sjaset*

sjèlina, stjèlina – *im.ž.r.* klizište, odron zemljišta

sjènār, *nom. mn.* sjenári – *im.m.r.* onaj koji nosi sijeno, odnosno oni koji su timski u konopcima, u bremenima, nosili sijeno iz dalekih njiva pa i iz drugog sela ◈*sjenari su nosili sijeno u bremenima čak iz Ripne*

sjeròmāh – *im.m.r.* siromah ◈ *sjeromah jadan; sjeromaha ako ne možeš pomoći nemoj ga ni odmagati*

sjeròmašan – *pridj.* siromašan *pohitilo je i staro i mlado, i bogato i sjeromašno da uveliča i proslavi ovo večer* - Memoari - A. Mešić

sjeròta, *dem.* sjeròtica – *im.ž.r.* dijete bez roditelja, jetim, sirota, sirorotica

sjeròtinja – *im.ž.r.* sirotinja, bijeda, sirotnjski stalež; oni koji su u stanju siromaštva ◈*sjerotinjo i Bogu si teška!*

sjët, *gen. jd.* sjëta – *im.m.r.* savjet ◈*nek ti je sjet*

sjètovati *nesvrš., prez.* sjètujēm – *gl.* savjetovati ◈*sjetuje me majka i brine se za me* - nar. pj.

skániti se *svrš.* (tur.) – *gl.* nakaniti se

skanjívati se *nesvr.* [*gl. im.* skanjívānje] (tur.) – *gl.* nakanjivati se, dugo se odlučivati za nešto; raditi lijeno i sporo ◈*šta se skanjivaš, kad je voliš, ženi se*

skàza – *pridj.* ružna, neozbiljna, prosta, neodgovorna osoba ◈*jesi skaza; ne budi skaza*

sklèpčina – *im.ž.r.* nespretna osoba, neprikladna, neznalica, nije nizašta; nož koji je istrošen i otupio - kleba ◈*ovom sklepčinom ne mogu ništa odrezati; onoj sklepčini ha reko - ha ne reko*

sklèmija, skèmlija, šćèmlija (lat. *scammellum*, tur. *iskemle*) – *im.ž.r.* mala drvena naprava za sjedenje

skòmrāk, škòmrāk – *im.m.r.* neko strašilo, koje dolazi iz mraka nejasnog izgleda ◈*djeca se plaše skomrakom; ako ne budeš slušo, odnijeće te škomrak*

skrádati, *prez.* skrâdām – *gl.* stradati ◈*Smajo je skrado u rudniku Raspotočje*

skrnjátak, krnjátak, *mn.* skrnjáci, krnjáci – *im.m.r.* ostarjela i oblomljena voćka, ili polomljeni propali zub ◈*trešnja se oblomila ostao samo skrnjatak*

skunáturiti se *svrš., prez.* skunáturīm se – *gl.* teško i napokon pripremiti se za nešto u elementarnom smislu ◈*skunaturio sam malo para; skunaturio sam se za drva*

skùtra, *gen. jd.* skùtrē, *nom. mn.*

skùtre, *gen. mn.* skùtrī – *im.ž.r.* osoba koja se smuca, hoda, ništa neće da radi, provodi vrijeme u kafani, prostituiše se i sl. ◈*ona se skutra Raza dovukla kući nakon tri dana smucanja*

skòrom – *pril.* skoro, nedavno, maloprije, maločas, umalo, za malo, gotovo da jest ◈*skorom ga je pa ubio*

sladolèddžija[106]– *im.m.r.* čovjek koji se bavi spravljanjem i prodajom sladoleda, sladolèdar

slánac – *im.m.r.* izvor kisele mineralne vode koja je mještanima imala kao slankast okus, pa su mještani u drugoj polovini 19. i početkom 20. vijeka najpoznatiji izvor kisele mineralne vode Kiseljak (Crni vrh) zvali *Slanac* a u austrijskoj zemljišnjoj karti Tešnja iz 1882. nosi ime *Slanac vrelo*

smarlàjsati (tur.) – *gl.* na brzinu, loše, neuredno uraditi neki posao (Rj. F. Nuhića i Rj. Škaljića riječ znači - *naručiti nešto)*

slúnto, *gen. jd.* slúntē - *im.m.r.* klipan, smotanko ◈*vidi onog slunte*

slùžinčād – *im.s.r.* djeca koja služe ◈*veći broj služinčadi vrtilo se oko kamena i drveća obavljajući redovne jutarnje poslove* - Bešlagić

smlàta[107] – *im.ž.r.* osoba neurednog izgleda, nelijepo obučena, neprikladna u poslu, nespretna, labilna ◈*jesi smlata; kako vam je palo napamet da šaljete tu smlatu insana*

smrâd, *mn.* smrádovi – *im.m.r.* neistina, lažno ogovaranje, loša priča o nekome; osoba koja pronosi smradove ◈ *to nije istina - to je smrad; ona je žena-smrad*

smràziti *svrš.* omràziti, *nesvrš.* mràziti – *gl.* ocrniti, zavaditi, skuditi ◈*smrazila je curu momku; omrazila je snahu sinu*

smúcati se *nesvr., prez.* smûcām se – *gl.* tumarati, muvati se, provoditi život lutajući bez cilja skitati se ◈*smuca se po selu; neradnik je on, zato se i smuca po svijetu*

snáša, *mn.* snáše – *im.ž.r.* u tešanjskom kraju *snaša* je značilo žena Hrvatica ili Srpkinja obučena u svoju narodnu svakodnevnu nošnju; u *pren.* značenju to je primitivna i neobrazovana žena ◈*ma, ona je prava snaša!*

snòvače, *gen.* snòvāčā – *im.ž.r.* drvene naprave sa pipcima koje se prislanjaju uza zid za snovanje tkanje, zapravo niti se sa masura, koji su povezani u nizu iznad snovača, svedene u snop šake i snuju lijevo i desno na pipke snovača

---

106 *sladolèddžija* - ovaj oblik riječi je korišten u vrijeme ausrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini priča *Sladoled*, Hasan S. Subašić

107 riječ *smlàta* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

snjȇt – *im.ž.r.* bolest na klasu žitarica, gar, snijet; pobačaj, nedonošče, pobačeni nedovoljno formirani plod trudnice ◈*rodila je snjet; šenicu je obuzela snjet*

snjètljiv – *pridj.* kad je neko bolesničav, bolestan od snijeti ◈*ove godine pšenica je dosta snjetljiva; nekako je snjetljivo dijete*

sóbet, *gen. jd.* sóbeta, *nom. mn.* sóbeti, *gen. mn.* sóbētā (tur. *sohbet*, ar. ṣuhbā) – *im.m.r.* skup, neka fešta, mevlud, pohode, pijer, babine i sl.

sòbica, *gen. jd.* sòbicē, *nom. mn.* sòbice, *gen. mn.* sòbīcā – *im.ž.r.* zgradica u kojoj se suše šljive i ostalo voće, koja se zove i bubnić, troljesa, troljesica; *sòbica* je i *dem.* od sòba, mada se taj *dem.* čuje u Trepču (mahala Zlatići) sa dugouzlaznim akcentom *sobíca*, hipok. *sobičak*

sȍfra, *gen. jd.* sȍfrē, *nom. mn.* sȍfre, *gen. mn.* sȍfrī (ar.) – *im.ž.r.* niski, prečnika metar i više, okrugli sto za zajedničko objedovanje, veća sinija; ukupan objed (sofra, jela i oni koji objeduju) *mnoge su sofre pomećane što za žene što za muške glave* - K. Lj.

sȍfrabez (ar.) – *im.m.r. vidi* sȍfraluk

sȍfraluk, *gen. jd.* sȍfraluka, *nom. mn.* sȍfraluci, *gen. mn.* sȍfralūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* dugački peškir od nekoliko metara koji se stavi u krug oko sofre ili sofrice i služi kao zajednički ručnik svima koji su sjeli za sofru, sofrabez

sȍfrica, sȍfra-bȍšča (ar.-per.) – *im.ž.r.* laneni ili kasnije pamučni prostirač, veliki četvrtasti čaršaf do 4 m², koji je imao okolo po rubu ukrasne rese a služio je za zajedničko objedovanje brojnog sobeta (pohode, babinarke, kad su svadbe, iftari, mevludi i sl.)

sòfta (ar.tur.) – *im.m.r.* đak velike škole

sȍha, *gen. jd.* sȍhē, *nom. mn.* sȍhe, *gen. mn.* sôhā – *im.ž.r.* deblje oblasto drvo do 3 m dužine; račvast podupirač ◈*nadstrešnica na četiri sohe*

sòjsuz (od *soj*) (tur.) – *im.m.r.* neko ko je pomalo pokvarenjak u svom soju, izrod, riječ se upotrebljava i u šaljivom kontekstu, ali i u ozbiljnom kvalificiranju neke osobe ◈*ma, šta mi to veliš, sòjsuze jedan; Himzo je sòjsuz čovjek*

sòlanica, *nom. mn.* sòlanice, *gen. mn.* sòlanīcā – *im.ž.r. v.* solka

sólka, *gen. jd.* sólkē, *nom. mn.* sólke, *gen. mn.* sólkī – *im.ž.r.* zdjela u kojo se drži so, prvobitno je to bila od drveta, manja (koliko čaša) koja je bila na sofri (*solanica, solka*) i veća koja je bila ovješana o ekseru na duvaru u kiljeru i moglo je u nju

stati kilogram-dva soli (*tuzluk*)

sòluf, *mn.* sòlufi, *gen. mn.* sòlūfā (perz.) – *im.m.r.* zoluf, zolufi; zuluf, zulufi, pramičak kose koji se spušta pored uha niz obraz

solùnār, sulùnār, *mn.* solunári, sulunári – *im.m.r.* uski prolazi ispod zemljene furune, načinjeni radi boljeg grijanja

sòvāt (od nekoga ružen, kritikovan sa psovkama) – *pridj.* sòvan ◈*od oca je sovat što se napio i vrijeđao ljude*

sòvati, *prez.* sùjēm – *gl.* psovati

spapȑnjati *svrš.*, *prez.* spapȑnjām – *gl.* nekoga ili nešto na brzinu ščapati; smjestiti nekoga u neuvjetne okolnosti mimo njegove volje; uraditi nešto na brzinu i bilo kako ◈*spaprnjaše me u neku malu, nisku sobicu ko da je samica, a ko gost sam im; dogan je kokoš spaprnjao i gombaše se*

spútiti *svrš.*, *prez.* spútīm – *gl.* spremiti, otpremiti; zagubiti nešto; nešto upropastiti ◈*sputio je ljetinu; sputio je novo odijelo;sputio* (potrošio) *je sve pare*

spȕtan – *pridj.* sputna osoba je ona koja je okretna, hitra, brza u radu, pri tome uredna i čista, istovremeno i dobro izgleda; ali riječ *sputno* ima i priloško značenje što znači nagodno (*sputno*) doći ili (*sputno*) svratiti nekome ◈*sputno ti je da se uvratiš i vidiš*

spíšćiti *svrš.* [*pridj.* spíšćen] – *gl.* nepodesno neki odjevni predmet sašiti, premaleno sašiveno odijelo, tijesno, suziti, sabiti, stisnuti ◈ *bluzu ti je spišćila, pretijesna ti je*

sȑča, *gen.* sȑčē (tur.) – *im.ž.r.* staklo ◈*bistar izvor ko srča*

srčàli (tur.) – *pridj.* nešto što je staklasto, što je od stakla, stakleno ◈*srčali pendžer; srčali flašom*

srìjēž, *gen.* srìjēži – *im.ž.r.* izlomljena ledena površina ili sitni ledeni komadi koji plove vodenom površinom ◈*srijež ne da pravo lađi; ledena srijež usporava plovidbu*

srìktati, (slov. *zriktati*) *prez.* srìktām se - *gl.* srediti, urediti

sȓg, *gen. jd.* sȓga, *nom. mn.* sȓgovi, *gen. mn.* sȓgōvā – *im.m.r.* drvena dugačka motka između dva račvasta drveta na kojoj se sterao veš za sušenje, u novije vrijeme to je razapeti štrik

sȓp, *gen. jd.* sȓpa, *nom. mn.* sȓpovi, *gen. mn.*sȓpōvā – *im.m.r.* polukružno savijena nazubljena alatka služila za žetvu pšenice, ševarike i sl.

sȑtalo, cȑtalo[108], *nom. mn.* sȑtala - *im.s.r.* gvozdeni nož na plugu koji zasijeca, ocrtava zemlju za širinu brazde ◈*spusti srtalo malo niže, da*

---

108 riječ *sȑtalo/cȑtalo* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

dublje siječe zemlju

stálak, *gen. jd.* stálka, *nom. mn.* stálci, *gen. mn.* stálākā – *im.m.r.* drvena naprava za stajanje djeteta prije hodanja

stân, *gen. jd.* stâna, *nom. mn.* stànovi, *gen. mn.* stànōvā – *im.m.r.* razboj, tkalačka naprava

stäp, *mn.* stàpovi, *dem.* stàpić – *im.m.r.* drveni uski čabrić za buranje kajmaka, u kojem se sa buralom, štapom, na kojem je u donjem dijelu drveni išupljeni krug, bura kajmak dok se ne dobiju mlaćenice i maslac

staretìnār – *im.m.r.* onaj koji otkupljuje starine, stare stvari ◈*stvari je prodao staretinaru*

stàrenīk – *im.m.r.* pređašnji; stariji, najstariji vlasnik zemlje ◈*starenik tog imanja je bio neki Saro pa otud Sarin gaj i Sarića bašča*

stàrevina – *im.m.r.* djedovina i pradjedovina ◈*ova zemlja i kuća je dvjesta godina mojih starevina i želja mi je da je ni moji unuci ni praunuci ne prodaju*

stèčevina – *im.ž.r.* tekovina, ono što se steklo, ostvareno

stègno, *mn.* stègna – *im.s.r.* bedro, dio noge od koljena do kuka ◈*ima jaka stegna; udario se u stegno*

stëvona, stëona – *pridj.* krava koja je začela tele

stìnuti se *svrš.*, *nesvrš.* tìnuti se [*pridj.* stìnut] – *gl.* postajati gušće, čvršće ◈*stinulo se maslo; tine mi se masnoća po ustima od dobrog, hladnog, ukuhanog mlijeka; stinulo se (ukislo) mlijeko (kajmak se izdvojio na površinu)*

stòžēr, stòžijēr, *gen. jd.* stòžēra, *nom. mn.* stòžēri, *gen. mn.* stòžērā – *im.m.r.* u sred guvna usađen dobar okrugli kolac, stub, oko kojeg na konopcu dugom koliko je i široko guvno, u krug ka i od stožera gone se konji ili volovi po snoplju a radi krunjenja zrnevlja pšenice, zobi, raži

stòžina, *gen. jd.* stòžinē, *nom. mn.* stòžine, *gen. mn.* stòžīnā – *im.ž.r.* u zemlju udareno oveće zašiljeno drvo dužine do 5-6 metara sa ili bez brklji oko kojeg se dije sijeno, slama, ševarika i sl.

strävа, *gen. jd.* strävē, *nom. mn.* sträve, *gen. mn.* strâvā – *im.ž.r.* ritual salivanja strave nad glavom bolesnika s rastopljenim usijanim olovom u kašiki i hladnom vodom u bakarnoj ćasi radi istjerivanja straha iz prepadnute, uplašene osobe

stravàruša, stràvarka – *im.ž.r.* žena koja saljeva strave ◈*Alija iz Tugavića je bila poznata stravarka*

strmòpila – *im.ž.r.* *v.* piljači; strma testera (žaga) kojom četverica momaka (piljača) pile ruljke na napravljenom terdahu, jedan i to glavni piljač vuče testeru brdu stojeći u raskoraku na ruljku, a trojica piljača vuku testeru strmu i ispod su terdaha

str̀njāk, *gen. jd.* strnjáka, *nom. mn.*

strnjáci, *gen. mn.* strnjákā – *im.m.r.* veliki, dupli sepet, stranjak, stražnjak, samarni sepet ili tovarni sepet ◈*strnjake krušaka na kobilu pa srijedom na pijacu u Maglaj*

str̀nje – *im.s.r.* zatravljeni ostatak strvi poslije žetve pšenice, zobi, raži ili ječma; pokošena pa pokupljena i sadjevena na stožinu strv poslije žetve pšenice, zobi, raži ◈*treba kositi strnje; sadio sam dvije kladnje strnja*

str̀njīšće, str̀njīk – *im.s.r.* njiva u kojoj je ostatak strvi od poževene pšenice, zobi ili raži, visine do tridesetak santimetara ◈*treba zaorati strnjišće pa posijati repu*

strùka[1], *gen. jd.* strùkē, *nom. mn.* strùke – *im.ž.r.* struka dukata, na gajtan prišiven niz dukata (do tridesetak), na sred struke prišiven je bio ponekad i cekin, struku oko vrata su nosile rijetke djevojke i žene kao najvredniji dio nakita i samo na velikim skupovima kakvi su bili pjerovi i proslave

strùka[2],*dem.* strùčica – *im.ž.r.* dio ponjave dužine 1-4 m ◈*povrh sobe struka ponjave i hasura po sredini*

stȑvinoder – *im.m.r.* onaj koji dere strvinu, šintor

stùha, *gen. jd.* stùhē, *nom. mn.* stùhe, *gen. mn.* stûhā – *im.ž.r.* podmukla, čudnovata osoba, koja se pojavljuje, dođe ili ode iznenada ili nenajavljeno ◈*hoda ko stuha po mraku*

stùknuti, ùstuknuti, *prez.* stùknēm, ùstuknēm – *gl.* povući se, pomjeriti nazad ◈*stukni te volove*

stumráčiti se, [*pridj.* stumráčen] stumráčilo se – *gl.* oblačno s crnim oblacima, obično pred veliku kišu i led ◈*stumračilo se od Crnog vrha*

stȕpa, *gen. jd.* stȕpē, *nom. mn.* stȕpe, *gen. mn.* stûpā – *im.ž.r.* drveni uređaj na četiri noge sa sandučastim dijelom u koji se istresa voće i pokretnim dijelom, sa glavom naprijed, kojim se nogama stupa voće i progoni kroz udubljenu i prošipljenu haznu; drvena naprava za nabijanje lana (nabijanje lana je proces omekšavanja suhi lanenih sabljika i pripremanje lana za izbacivanje iz njega tvrdih čestica - pozdera)

stȕpati *nesvrš., prez.* stȕpām – *gl.* stojeći na stupi pokretima nogu tući jabuke ili nabijati lan stuparom - pokretnim dijelom stupe

sȑšljēn, *gen. jd.* sȑšljena, *nom. mn.* sȑšljenovi, *gen. mn.* sršljenōvā – *im. m.r.* stršljen

sr̀talo, *gen. jd.* sr̀tala, *nom. mn.* sr̀tala, *gen. mn.* sr̀tālā – *im.s.r.* pokazivač pravca na ralici, plugu, nožasta naprava koja prosijeca zemlju za brazdu i brazda se lakše odlama i prevrće

sûčē[1](na dolove), *inf.* súkati *nesvrš.*,súknuti *svrš.* (slagati) – *gl.* laže (na veliko) ◈*suče kad govori; suč na dolove*

sûčē[2] *prez., inf.* súkati *nesvrš.*– *gl.* sa čekrkom motati osnovu na

masure i cijevke (predne ili pamučne niti sa raška se skidaju i postavljaju na vito ili vitlić i uz pomoć čekrka se suču na masure)

sùčeg – *zamj.* zašto, zbog čega ◈ *sučeg to činimo ono što se ne da načiniti*

sùčim – *prij.* s(a) čim ◈*sučim ga je udari?*

súgreb, *gen. jd.* súgreba, *nom. mn.* súgrebi, *gen. mn.* súgrēbā – *im.m. r.* onečišćeno mjesto koje prema narodnom vjerovanju može donijeti kožnu bolest (osip), ili gdje se može ograisati, sugreb baca po nar. vjer. mačka, pašče ili neka druga životinja tako što kandžama grebe zemlju i na to nevalja nagaziti ◈ *udario na sugreb; pren.* u ratu 1992-1995. godine govorilo se za onog ko je pobjegao, iz svog mjesta negdje u inostranstvo ◈*bacio je sugreb*

sùhād – *im.ž.r.* suho granje, suha drva, otpali suhi komadi sa drveća ◈*bere po gaju suhad pa se grije*

suhàrika, *gen. jd.* suhàrikē, *nom. mn.* suhàrike, *gen. mn.* suhàrīkā – *im.ž.r.* suha deblja grana, suhárak

suhárak, *gen. jd.* suhárka, *nom. mn.* suhárci, *gen. mn.* suhárākā – *im. m.r.* suha deblja grana, suhàrika

sùhēr, sùhjēr, *nom. mn.* sùhēri, *gen. mn.* sùhērā – *im.m.r.* jači kolac prošipljen na dva-tri mjesta u koji se ubadaju vrljike, kanate, mogu desetak i više godina trajati, izgledaju staro i suho

sûk, *dem.* sùčić, *mn.* súkovi/sùkovi – *im.m.r.* usječeni bukvić, grabić ili hrastić veličine do kolika je stožina i koji se može ponijeti na ramenu ◈ *lugari su čuvali carevinu tako da su znali za bukov sučić pisati prijavu sudu; neko mi sve suk po suk isječe mladu šumu*

súkānje – *im.s.r.* motanje uz pomoć čekrka ◈*svaka bi kuća imala čekrk za sukanje pamuka na cijevke* - Memoari - A. Mešića, I, 21.

sulájsat/i, salájsat/i – *gl.* ugladiti, smazati kuću (prostorija u kući u kojoj je bilo ognjište i koja nije bila popođena i svremeno na vrijeme bi se obnovila smazivanjem) nanovo lijepo pripremljenom užilavljenom glinom ◈*sulajsala sam kuću*

sumálić, *gen. jd.* sumálića, *nom. mn.* sumálići, *gen. mn.* sumálīćā – *im.m.r.* čovjek siromah, bijeda ◈*sumaliću jedan*

sumálija, *gen.* sumálijē – *im.ž.r.* igra ganje u vodi (u vijeru ili bazenu u kojem je moguće plivati više djece - kupača), jedan kupač je sumalija sve dok drugog kupača ne dotakne koji ne smiju izaći iz vode niti se doticati dna

sùplent, *nom. mn.* sùplenti, *gen. mn.* sùplenātā (lat.) – *im.m.r.* zamjenik, pomoćni učitelj, asistent ◈ *Hakija Hadžić od svoje plaće, koju je dobivao kao suplent i to 66 forinti mjesečno, trošio je 50 forinti na dake* - Memoari - A. Mešić

supléncija (lat. *supplere*-dopuni-

ti, naknaditi, zamijeniti) – *im.ž.r.* zamjenjivanje redovnog nastavnika na času ili predavanju

súpra, *gen. jd.* súprē – *im.ž.r.* izmiješana sitna žar i pepeo (lug) ◈ *zapretala je pogaču u supru*

sùra[109](ar.) – *im.ž.r.* red, niz ◈*u suru, Mumine!*

sùrgun, [*pridj.* sùrgunast] (tur.) – *im.m.r.* neko ko se ponaša nesnalažljivo, nespretno, kao da nije kod svoje kuće, kao da je prognanik ◈ *jesi surgun*

surùntija, *gen. jd.* surùntijē, *nom. mn.* surùntije, *gen. mn.* surùntījā (tur.) – *im.ž.r.* nešto staro pohabano, zastarjelo, otrcano; u tešanjskome kraju je značila i veliku gužvu, koja je nastala iznenada, neki nered, metež ◈*kada mu je opsovao majku, nastala je suruntija*

sùsāk, *gen. jd.* sùsāka, *nom. mn.* sùsāci, *gen. mn.* sùsākā (tur.) – *im.m.r.* tikva za vodu sa napravom za držanje ◈*ponesi susak vode na njivu*

sùšica – *im.ž.r.* bolest u kojoj se čovjek suši, mršavi, tuberkoloza

sütōg – *vez.* stoga, zbog toga ◈ *sutog razloga je on to uradio; sutog on to neće uraditi*

svábiti[110] *svrš., prez.* svâbīm – *gl.* vabeći skupiti živinu ◈*svabi piliće, pa ih zatvori; svabiti ovce u tor*

svèze, *jd.* svèza – *im.ž.r.* puhe kod dimija

svèznīk, *gen. jd.* svezníka, *nom. mn.* svezníci – *im.m.r.* združeni u formiranju rahtila, saradnik u radu pri obradi zemlje sa po jednim konjem ili volom

svèznīštvo – *im.s.r.* združenost u formiranju rahtila sa po jednim konjem, ili volom

svìditi *svrš.*, svíđati *nesvrš.* – *gl.* svesti račune; zemlju gruntovnički srediti, prevesti je na sebe; *sviđati zemlju; sviditi račune*

svìrāč – *im.m.r.* harmonikaš

svìrala – *im.ž.r.* frula

svìtnjāk, *mn.* svìtnjāci – *im.m.r.* tanka, šivana, platnena, uska traka provučena kroz obašvu, kojom se vežu gaće, dimije; učkur

svjёlo – *im.s.r.* struja ◈*selo Trepče je dovelo svjetlo 1966. godine; uveo sam i ja svjetlo u kuću; nestalo je svjetla pa smo u mraku; došlo je svjetlo*

svjètovati *nesvrš.,prez.*svjètujēm – *gl.* savjetovati, odgajati, upućivati na pravi put ◈*svjetuje me majka i brine se za me, gdje provodiš, sine, i noći i dane?*- nar. pj.

svȑdō, *s.r.* svȑdlo, *gen. jd.* svȑdla, *nom. mn.* svȑdlovi, *gen. mn.* svȑdlōvā – *im.m.r.* alatka za bušenje drveta, veća od burgije

---

109 *sùra*, turska riječ. *Hronika jednog odžaka*. Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 857.

110 riječ *svábiti* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika

Š

šäjāk, *gen. jd.* šäjāka, *nom. mn.* šäjāci (tur.) – *im.m.r.* vrsta grube čohe, sukno ◈*pantalone od šajaka*

šàjbok[111],šlàjbok, šlàjpek, *gen. jd.* šàjboka, *nom. mn.* šàjboci, *gen. mn.* šàjbōkā (njem.) – *im.m.r.* novčanik na preklapanje, kožni novčanik sa više pregrada ◈*kuća sa dva šajboka nema napretka*

šàjcati *nesvrš.,svrš.* nàšajcati, *prez.* šàjcām – *gl.* krišom osmatrati i procjenjivati nekoga ili nešto; dobro ložiti vatru ◈*ošajcovao sam ja njega; ja sam vatru dobro našajcao*

šálče *hip.* – *im.s.r.* *v.* šalić ◈*lijepo lice šalče obavija*

šàlić, *gen. jd.* šàlića, *nom. mn.* šàlići, *gen. mn.* šàlīćā (perz.) – *im.m.r.* šal, šalče, velika marama, ženski dio odjeće za zavijanje glave od vune, pamuka, svile i sl.

šàlper – *im.m.r.* kožna torbica o ramenu visi

šalabàjzer, *gen. jd.* šalabàjzera, *nom. mn.* šalabàjzeri, *gen. mn.* šalabàjzērā (tur.) – *im.m.r.* onaj koji je neozbiljan, neodgovoran, nepouzdan, priča isprazne i neozbiljne priče ◈*vidi se da je šalabajzer; mahni se šalabajzera*

111 riječ *šàjbok* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika

šalabázati, *prez.* šalabázām (tur.) – *gl.* govoriti bez smisla; biti neozbiljan i neodgovoran u govoru ◈ *samo šalabaza, ništa pametno da veli*

šámija, *gen. jd.* šámijē, *nom. mn.* šámije, *gen. mn.* šámījā, *dem.* šamica (perz.) – *im.ž.r.* veća mahrama kojom udate žene muslimanke zavijaju glavu ◈*bijela šamija; šamija kalamija*

šäp (ar.*šäbb*, -tur.*şap*, -perz.*šāb*) – *im.m.r.* stipsa

šàrgija, *gen. jd.* šàrgijē, *nom. mn.* šàrgije, *gen. mn.* šàrgījā (ar.) – *im. ž.r.* tambura ◈*kupi mi, babo, šargiju*

šargìjati, *prez.* šargijām (ar.) – *gl.* tamburati, u *pren.* smislu znači besposličariti, ljenčariti, raditi nešto olako i na brzinu ◈*ovaj kukuruz ste samo prošargijali* – znači slabo okopali; *noge uzazid pa šargijaj* (ništa ne radi)

šäšav (tur. *šašal*) – *pridj.* luckast, budalast ◈*pravi se šašav*

šašávko – *im.m.r.* luckast, šašav, budala; u šaljivom ali i kritičkom tonu nekome se kaže da je šašavko ◈*onaj moj šašavko svakom vjeruje*

šàšavac, *gen. jd.* šàšavca, *nom. mn.* šàšavci, *gen. mn.* šàšavācā – *im. m.r.* tesana daska za pokrivanje kro-

vova i stropova; *pren.* neko ko je malo luckast, nerazuman ◈*pokrio kuću šašavcima; u njega je šašavac u glavi; ko da je udaren šašavcom po glavi*

šášijast, šášiok, šášiokast (tur.) – *pridj.* razrok, škiljav, dva oka ne gledaju u istom smijeru ◈*malo su joj oči šašijaste; jesi li ti šašiok; vidiš li šta radiš, ko da si šašiokast*

ščìklica – *im.ž.r.* mala simpatična djevojčica, nemirna, živahna, (S.G.) ◈*ona se Nefina ščiklica uzvrtila*

šćâp, *dem.* šćàpić – *im.m.r.* štap

šćápati se – *gl.* štapati se, kretati se uz pomoć štapa

šćèti, šćèo, šćȉo, šćèdne – *gl.* htjeti, htio, htjedne

šćéditi *nesvrš., prez.* šćédīm – *gl.* štediti

šćȅdo/h, šćȅde, šćȅdosmo, šćȅdoste, šćȅdoše – *gl. aor.* htȅjdoh, htjȅde, htjȅdosmo, htjȅdoste, htjdȅoše

šćéka – *im.ž.r.* šteka

šćékiti, zašćékiti – *gl.* zatvoriti vrata štekom, štekiti, zaštekiti

šćèlac – *im.m.r.* duboki snijeg, cjelac ◈*šćelac je zavalio toliki da se u njemu i zecovi gube u svojim zečijim skokovima ispred kerova; dogulili su s planine gazeći šćelac do pasa*

šćèlina – *im.ž.r.* stjèlina, klizište

šćèmlija – *im.ž.r.* v. skèmlija

šćène, *mn.* šćènād – *im.s.r.* štene, štenad

šćènica – *im.ž.r.* stjenica, vrsta insekta koji ubodom žaoke napada čovjeka, tamnocrvene je boje, veličine zrna lana, liježe se uglavnom u šišetu plafona i noću bi padale po podu i lazile s više pari nogu, da bi mirnije spavali noću su znali ljudi dušek na kojem spavaju ograditi listovima od graha preko kojih stjenica nije mogla preći, nije se mogla oduprijeti sitnim kandžicama na listu, ujutro bi listovi bili polijepljeni stjenicama

šćêr, šćérka, šćî, šćèra – *im.ž.r.* ćerka, kćerka, kći ◈*javila je caru šta je se dogodilo sa njihovom šćèrōm; bila je kod njega šći sultanija* - priča *Ogled vezanog govora* - Hakija Alić, kahvedžija iz Tešnja

šćèrati – *gl.* stjerati

šćȉo, šćèo – *gl.* htio

šćípati – *gl.* štipati

šćòhlac, *v.* ćòhlac – *im.m. r.* veće muško dijete koje je neposlušno ◈ *onaj Smajin šćohlac me ne posluša*

šćòhlica, *v.* ćòhlica – *im.ž.r.* već porasla djevojčica koja je neposlušna, osorna, ljuta, drska ◈*šćohlica me osramoti; šćohlica me ne posluša*

šćòkle, *gen. jd.* šćòkleta, *nom. mn.* šćòklād, ščòkla, *gen. mn.* šćòklādi – *im.s.r.* govedo u rastu, između teleta

i junca/junice ◈*od šćokleta nema puno fajde;priklaću ove zime jedno šćokle*

šćȕcati se, *prez.* šćȕcā se – *gl.* štucati se, trzaji iz želuca bez uticaja naše volje uz zvuke iz grla koji su samo takvi kada se štȕca ◈*šćuca mi se - neko me spominje*

šćȗk, šćuklavac, ćȗk, *gen. jd.* šćȗka, šćúklavca, ćȗka – *im.m.r.* noćna manja ptica crne boje koja ima kratak i oštar glas (poj) i uglavnom noću se čuje

šćȕka[112], *gen. jd.* šćȕkē, *nom. mn.* šćȕke, *gen. mn.* šćȕkā – *im.ž.r.* riba štuka

šćȕla, *gen. jd.* šćȕlē, *nom. mn.* šćȕle, *gen. mn.* šćȗlā – *im.ž.r.* kost ◈ *meni meso, a ćuki šćule*

štácija, *gen. jd.* štácijē, *nom. mn.* štácije, *gen. mn.* štácījā (lat.) – *im.ž.r.* stanica

šećerlàma, šećerlèma (perz.-tur.) – *im.ž.r.* dugačka koliko olovka bombona ◈*slatka ko šećerlama; liže šećerlamu*

šèj, *gen. jd.* šèja, *nom. mn.* šèjovi, *gen. mn.* šèjōvā (tur.) – *im.m.r.* stvar, predmet, alatka ◈*sve pošteno samo šeja nema* - nar. izr.

šéjtan, *gen. jd.* šéjtana, *nom. mn.* šéjtani, *gen. mn.* šéjtānā (hebr.) – *im.m.r.* đavo, vrag; nestašan, vragolast, spreman da za tren načini zijan ◈*šejtan ga obuzeo; uhvatio šejtana*

šèfija, *gen. jd.* šèfijē, *nom. mn.* šèfije, *gen. mn.* šèfījā (tur.) – *im.m.r.* komšija, susjed u međi, u zemljišnom posjedu ◈*prodajem ti i zemlju i šefiju; ne dao Bog zle šefije* - nar. izr.

šéga, *gen. jd.* šégē (ar.) – *im.ž.r.* šala; zabavan ◈*Avdo je šega*

šegáčiti se, *prez.* šegáčīm se – *gl.* šaliti se ◈*s njim se šegače*

šého, šéha, *gen. jd.* šéhē, *nom. mn.* šéhe, *gen. mn.* šéhā (ar.) – *im.m.r.* pravi se važan, moćan, koje ko on ◈*pravi se šeho*

šènica – *im.ž.r.* pšenica

šèničīšće – *im.s.r.* pšeničišće

šènišnō – *pridj.* pšenišno brašno

šènli (perz.-tur.) – *pril.* preveselo, mnogo veseo ◈*bio je šenli veseo*

šènluk, *gen. jd.* šènluka, *nom. mn.* šènluci, *gen.mn.* šènlūkā (perz.-tur.) – *im.m.r.* veliko veselje, zabava, proslava ◈*šenluk čini aga Hasan-aga* - nar. pj.

šèlnučiti, *prez.* šèlnučīm (perz.-tur.) – *gl.* veseliti se uz pjesme, jelo i piće; veseliti se uz pucnje iz puške, pištolja; radovati se na različite na-

112 *šćuka* - riba štuka – ovaj narodni izgovor riječi *šćuka* u tešanjskome kraju zabilježio je Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 402; riječ se danas u narodnom govoru ne čuje

čine

šénuti, šéniti, *prez.* šénēm, [*gl. pril.* šéno, šénuo] – *gl.* poluditi, skrenuti s pameti, okrenula mu se pamet ◈*šenuo dabogda*

šénūt – *pridj.* budalast, luckast ◈ *ko da je malo šenut*

šeptèlija, ševtèlija (perz.) – *im.ž.r.* breskva, šeftèlija

šër, *gen.* šëra (ar.) – *im.m.r.* smutnja, zloća, pakost ◈*čuvaj se ženskog šera; ženski šer nikom dobra nije donio*

šèrbe, šèrbet, *gen.* šèrbeta (ar.) – *im.s.r.* zaslađena voda sa mirisima ruže, limuna i sl. ◈*Hajribeže šerbe pije* - nar. pj. *Beg Hajribeg i lijepa-Mina,* kazivala Hata Selvić-Golubović iz Tešnja

šërbedžija – *im.m.r.* prodavač šerbeta

šèrbetnjāk – *im.m.r.* peškir šerbetnjak (bijeli, pamučni peškir) koji se koristi pri dijeljenju šerbeta; sud u kojem se pravi ili iz kojeg se lije šerbe u čaše ◈*mlada šerbetnjak preko jedne ruke a u drugu ibrik šerbeta*

šèrbetiti, *prez.* šèrbetīm (tur.) – *gl.* krečiti kuću ◈*ošerbetila je kuću pa je kao purak*

šèret, *gen. jd.* šèreta, *nom. mn.* šèreci (ar.-tur.) – *im.m.r.* šaljivdžija, vragolan, neko ko zna da zbija šale i na svoj i na tuđi račun; neko ko sve svodi na šalu pa i na podmuklost u šali; *pridj.* lukav, prepreden, podmukao

šerètluk, *nom. mn.* šerètluci, *gen. mn.* šerètlūkā (ar.-tur.) – *im.m.r.* šaljiva dosjetka; izvedena šala; lukavstvo pa i podmuklost kroz šalu protkana ◈*Senini šeretluci se i danas u Tešnju pripovijedaju*

s'eròta[113] – *im.s.r.* sirota

s'eròtinja[114] – *im.ž.r.* sirotinja

s'èsti[115] – *gl.* sjesti

s'èt[116] – *im.m.r.* savjet

s'ëtovati[117] – *gl.* sjetovati, savjetovati

šéper, *gen. jd.* šépera, *nom. mn.* šéperi, *gen. mn.* šépērā – *im.m.r.* drvene cijepane ili pritkaste prečke ispletene između središnjeg i dva krajna kočića u jednom đozu, na koji se lijepi gazom prpremljena zemlja (zemlja, voda, slama)

šepèrača, *gen. jd.* šepèračē, *nom. mn.* šepèrače, *gen. mn.* šepèrāčā – *im.ž.r.* šepèruša, šeperana zgrada ◈*živi u šeperači*

šepèruša, *gen. jd.* šepèrušē, *nom. mn.* šepèruše, *gen. mn.* šepèrūšā –

113 glas *š* se ne izgovara na klasičan način na kraju prednjeg nepca, već na početku prednjeg nepca pri zubima a čuje se kao glas između glasa *s* i glasa *š*, glas *s'*

114 Isto.

115 Isto.

116 Isto.

117 Isto.

im.ž.r. šepèrača, šeperana zgrada ◈ *kuća šeperača*

ševàrika, *gen. jd.* ševàrikē, *nom. mn.* ševàrike, *gen. mn.* ševárīkā – *im.ž.r.* stabljika od kukuruza, ševar

ševàričīšće[118], *gen.* ševàričīšća – *im.s.r.* prostor ili njiva gdje je ostala kukuruzovina, ševarje

šìc gàrgija *fraza*, (njem. *Schütze*-puška, šicār-strijelac, gađač; gàrgija tur *kargy*-koplje) – probosti kopljem

šìćār, *gen. jd.* šićára, *nom. mn.* šićári, *gen. mn.* šićárā (perz.) – *im.m.r.* dobit, lahko ostvarena neka korist ◈*ostvario je šićar; samo da mu je ili para, ili kakvog drugog šićara*

šićáriti *nesvrš.,svrš.* ušićáriti, *prez.* šićárīm (perz.) – *gl.* ostvarivati dobit, korist na lak način

šićárdžija, *gen. jd.* šićárdžijē, *nom. mn.* šićárdžije, *gen. mn.* šićárdžījā (perz.) – *im.m.r.* onaj koji trči za šićarom, pohlepnik

šìdet (ar.) – *im.m.r.* prenaglašenost, jakost, žestina

šidètli, (ar.-tur. *šiddet*) – *pridj.* prenaglašen, žestok, jak; [*pril.* prenaglašeno, žestoko, jako]; veličanje beznačajnih stvari ◈*govori šidetli; on je šidetli čovjek*

šìgīc, šigūc – *im.m.r.* provod u nestašlucima ◈ *otišao u šiguc!*

šigìcati se, šigùcati se, *prez.* šigùcām se – *gl.* provoditi se, nestašlučiti ◈*ništa vi nemojte raditi, samo se vi šigucajte!*

šikica, *gen. jd.* šikicē, *nom. mn.* šikice, *gen. mn.* šikicā – *im.ž.r.* loptica od uvaljane goveđe dlake, koju su djeca pravila naročito u proljeće kada se goveda timare. Šikica je umjela biti veličine dječije šake i nadomještala je u igri nedostatak gumenih lopti

šìlte, šiljte *gen. jd.* šilteta, *nom. mn.* šiltèta, *gen. mn.* šiltētā (tur.) – *im.s.r.* mehki vuneni ili spužvasti tanki dušečić za sjedenje

šìljeg, *gen. jd.* šiljega, *nom. mn.* šiljezi, *gen. mn.* šiljēgā – *im.m.r.* mlad ovan od šest mjeseci do jedne godine

šilješče[119], *gen. jd.* šilješčeta, *nom. mn.* šilješčād, *gen. mn.* šilješčādi – *im.s.r.* jednogodišnje jagnje, šilježe

šiljèže, *gen. jd.* šiljèžeta, *nom. mn.* šiljèžād, *gen. mn.* šiljèžādi – *im.s.r.* jednogodišnje jagnje, šìlješče

šìndara, šìndra (tur. *şendere*, njem. *Schindel;* Blau navodi da je riječ u tur. jezik došla preko slov. iz njem. jezika) – *im.ž.r.* cijepane i malo tesanjem uljepšavane najčešće hrastove daščice za pokrivanje krova ◈*pokivaju kulu šindarom*

118 riječ *ševàričīšće* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog srpskog, hrvatskog jezika

119 riječ *šìlješče* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

šìndrati[120],šìndariti, *prez.* šìndrām, šìndarīm – *gl.* pokrivati krov šindarom ◈*šindare kulu na Gradini*

šîntor, šínter, *gen. jd.* šîntora, *nom. mn.* šîntori, *gen. mn.* šîntōrā (njem.) – *im.m.r.* osoba čije je zanimanje uništavanje pasa lutalica; strvinoder (koji dere strvine)

šìpilo[121], *gen. jd.* šìpila, *nom. mn.* šipila, *gen. mn.* šipīlā – *im.s.r.* pukotina u podu između dasaka koja nastaje usljed sušenja daske; pukotina u zidu, na vratima i drugdje i uglavnom je sama nastajala

šìra, *gen. jd.* šìrē (perz.) – *im.ž.r.* sok iz jabuka ili nekog drugog voća, u torkulji ili žećki izažima se sok iz istučenih jabuka (dropa) od kojeg se upječe pekmez ◈*upala osa u širu; šira se upječe u pekmez*

šȉš, *gen. jd.* šȉša, *nom. mn.* šȉševi, *gen. mn.* šȉšēvā (tur.) – *im.m.r.* limeni zatvoreni valjak na šipki, služi za prženje kahve ◈*izgore ko u šišu*

šíša, *gen. jd.* šíšē, *nom. mn.* šíše, *gen. mn.* šišā (perz.) – *im.ž.r.* staklena flaša ◈*pije, šiše ne skida sa usta; sve je proćerao kroz šišu;* pren. *utjerala je ona njega u šišu*

šiše, *gen. jd.* šišeta, *nom. mn.* šišèta, *gen. mn.* šišētā (perz.) – *im.s.r.* strop urađen od uređene daske dužine do jednog metra sa jednom ženskom i jednom muškom stranom i slažu se jedna u drugu po tavanici (plafonu) kako ne bi prašina kroz njih padala

šišetiti *nesvrš., svrš.* pošišetiti, *prez.* šišetīm – *gl.* šišeti sobu; pošišešiti plafon

šȉštra, *gen. jd.* šȉštrē, *nom. mn.* šȉštre, *gen. mn.* šȉštrī – *im.ž.r.* šikara, zarastao prostor i neprohodan ◈*sama šištra; nema drveta u šištri*

Šívša – Sívša, ime usorskoga sela

škäf, *gen. jd.* škäfa, *nom. mn.* škäfovi, *gen. mn.* škäfōvā (lat.) – *im. m.r.* drvena posuda u kojoj se daje stoci mito; dàgara

škäre, *gen.* škârā (njem.) – *im.ž.r.* makaze

škíja, *gen. jd.* škíjē, *nom. mn.*škíje, *gen. mn.* škíjā (tur.) – *im.ž.r.* rezani duhan namijenjen za pušenje na lulu ili smotavanjem u cigar-papir ◈ *puši škiju*

šklöpac[122], *gen. jd.* šklöpca, *nom. mn.* šklöpci, *gen. mn.* šklöpācā – *im.m.r.* vrsta dugmeta koje se sastoji od muškog i žensko dijela, driker; *šklopci* su crveni alergijski kružići po tijelu ◈*sve mu se šklopci izasuli po tijelu; na bluzi joj šklopci popucaše...*

škòmrāk, skòmrāk, *gen. jd.* škòmrāka, *nom. mn.* škòmrāci, *gen. mn.* škòmrākā – *im.m.r.* neko strašilo,

120 riječ *šìndrati* i *šìndariti* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

121 riječ *šìpilo* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

122 riječ *šklöpac* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

koje dolazi iz mraka nejasnog izgleda ◈*djeca se plaše škomrakom; ako ne budeš slušao, odnijet će te škomrak*

škrãma, *gen. jd.* škrãmē, *dem.* škrãmica – *im.ž.r.* mrva, nešto sitno ◈*nemam ni škrame masla*

škrìbān, *gen. jd.* škrìbāna (tal.) – *im.m.r.* pisar, upravni činovnik

škrîp, *gen. jd.* škrîpa, *nom. mn.* škrîpovi, *gen. mn.* škrîpovā – *im.m.r.* mesnata, ukusna i jestiva gljiva koja raste na starom drvetu

škúbiti[123] *nesvrš., prez.* škúbī – *gl.* kontinuirano pomalo boljeti; boljeti podmuklo; biljeti kao u nagovještaju ◈*zub me škúbi; glava me pomalo škúbi*

šlãjf, *gen. jd.* šlãjfa, *nom. mn.* šlãjfovi, *gen. mn.* šlãjfovā (njem. *Schleif*) – *im.m.r.* kočnica na seoskim zaprežnim kolima i nalazi se odzada kola, koja se zasniva na spiralnom ručnom okretanju, šlajfanju

šlàjfati *nesvrš.,svrš.* zašlàjfati, *prez.* šlàjfām (njem.) – *gl.* ručno okretati kočnicu u seoskih kola, kočiti šlajfom ◈*zašlajfati kola*

šlîngati *nesvrš., prez.* šlîngām (njem. *schlingen*-vesti) – *gl.* rukom vesti (na košulji, haljini ili nekom drugom ukrasnom platnu praviti rupice i njih opšivati (*šlingati*) svilom ili odgovarajućim koncima)

šlìper[124], *gen. jd.* šlìpera, *nom. mn.* šlìperi, *gen. mn.* šlìpērā (engl. *sleeper*) – *im.m.r.* drveni pragovi tj. drvene prečke kao podloga za šine, tračnice, za tramvajsku ili željezničku prugu ◈*danas su prodavali stare šlipere*

šlipèruša, plànkāč – *im.ž.r.* sjekira kojom su se tesali šliperi, građa, rez sjekire šliperuše je duži i oštriji od obične sjekire

šljȅme, *gen. jd.* šljȅmena, *nom. mn.* šljemèna, *gen. mn.* šljeménā – *im.s.r.* sljeme, krov kuće, sami vrh krova ◈*palo šljeme na tjeme* - nar. izreka

šljèvati, *prez.* šljèvām – *gl.* ljevati, sljevati◈*pije ama šljeva u grlo*

šljèvare[125], *jd.* šljèvara – *im.ž.r.* hrastovi ili bukovi trupci otesani u četiri strane dužine oko 2,5 m namijenjeni za izgradnju pruge, zvani još i pragovi, i šliperi ◈*Ibrahim Zlatić je dobro tesao šljevare; u vrijeme izgradnje pruge Šamac-Sarajevo šuma se dobro isjekla u šljevare*

šljèvci – *im.m.r.* gumeni opanci zatvoreni u predjelu risa i grublje izgledaju od iskruženih opanaka ◈ *šljevci opanci su grubji i seljastiji od iskruženih opanaka*

123 riječ *škúbiti* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

124 riječ *šliper* ne bilježe drugi rječnici bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika, osim *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, 1988.

125 riječ *šljèvare* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

šmàgati *nesvrš.,svrš.* pošmàgati, *prez.* šmàgā mi se – *gl.* imati želju za nečim; imati jaku želju za nekim jelom dok se gleda kako to drugi jede, jednog trenutka, dok se gleda neko voće ili neko drugo jelo, osjeti se jaka želju za istim ◈*oni jedu onaj kupus, a meni se šmaga; i danas se sjeća kako mu se šmagalo na kiselo mlijeko udrobljeno kukuruznim kruhom* - Čekmedža, H. Danović

šmàgljiv[126]– *pridj.* kad nešto prelijepo izgleda i stvara nam želju ◈*e, vala su ove jabuke šmagljive*

šódor, *gen. jd.* šódora, (njem.) – *im.m.r.* krupni pijesak, šljunak ◈*put je posut šodorom;* jedna šaljiva *žarg.* metafora sedamdesetih godina 20. vijeka u tešanjskome kraju se često čula: *ima para ko šodora*

šöp[127]– *im.m.r.* vrsta frizure (ženske ili muške) kod koje je kosa obično nauljena mirisnim uljem, te lijepo začešljana i zadignuto uvijena u jednu stranu

šórati se[128] *nesvrš.*, pošórati se *svrš.*, *prez.* šórām se, pošórām se – *gl.* potući se stisnutim šakama, pesnicama ◈*šorali su se pola sahata; dobro su se pošorali*

126 riječi *šmàgljiv* i *šmàgati* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

127 riječ *šöp* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika

128 riječ *šórati, pošórati* ne bilježe ni jedan konsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

špíglo, *nom. mn.* špígla, *gen. mn.* špígālā (njem. *špigl*) – *im.s.r.* ogledalo

špíglati se, *prez.* špîglām se – *gl.* ogledati se ◈*voli se špiglati; samo bi se špiglala*

špìtālj (njem.) – *im.m.r.* bolnica

štácija, (njem.) – *im.ž.r.* stanica, postaja; razmak između dvije stanice ◈*čekao sam te na štaciji; ti si prepješačio jednu štaciju*

štèkati[1] *nesv.,svrš.* ùštekati (njem. *steken*) – *gl.* uključivati, uticati, utaknuti

štèkati[2] *nesvrš., svrš.* zaštèkati *žarg.* – *gl.* prekidati normalan rad nekog aparata, imati smetnje u radu

štèker (njem. *stecker*) – *im.m.r.* utikač

štèkdōza (njem. *stekcen*) – utaknuti + *isp.* doza – *im.ž.r.* utičnica u zidu

štòkrla, štòkrlja, štòkrl (njem. *Stockerl*) – *im.ž.r.* kućni stolčić za sjedenje bez naslona

štrăj, *gen.* štrăja (njem. *Strei*) – *im.m.r.* prostirka za stoku, izjedine od sijena, slame ili kukuruzovine

štràfati *nesvrš., svrš.* ištràfati, štrăjfati (njem. *streifen*) – *gl.* izvlačiti ruljke, balvane, iz neke strmine sa jednim ili dva konja na pogodno mjesto, prutati, praviti pruge

štrèka, *gen. jd.* štrèkē, *gen. mn.* štrékā (njem.) – *im.ž.r.* željeznička pruga ◈*raštavići rastu pored rijeka*

a ima ih i pored štreka

štrìga, *gen. jd.* štrìgē, *gen. mn.* štrígā – *im.ž.r.* striga, prilikom šišanja makazama nejednako osijecana kosa pa su brazde vidljive

štrljàcati[129] *nesvrš., svrš.* štrljácnuti – *gl.* kad se povremeno i pomalo nešto pojavljuje, nešto što biva urijetko i pomalo ◈*slabo mi koke nesu, samo štrljacnu po koje jaje; veli da mu otac štrljacne po koju paru*

štȕcovati se, *prez.* štȕcujēm se, [*pridj.* štȕcovān] (njem. *stutzen*) – *gl.* podšišati se, skratiti kosu, potkresati, skratiti kosu, (Rj. Jahić *štȕcati*) ◈*trebam se štucovati; štucovati ogradu; redovno se štucovao kod brice Avde Bukvića; nosio je štucovane brkove*

šûb/a (njem. *Schub*) – *pril.* fraza *od šuba* – odjedanput, odmah, otprve ◈*pogodio je od šuba*

šùbha, šùhva, *gen. jd.* šùbhē, *gen. mn.* šùbhī – *im.ž.r.* sumnja; osjećaj koji zabrinjava ili plaši ◈*bez šubhe je bábin jezik najlašnji, svatko š njime vama víkom besjedi. Slatka braćo Bošnjaci, hak vam Omer govori* - Omer Humo

šȕć u izrazu: *šȕć-mȕć* – *pril.* šućkajući i mućkajući, spletkareći ćutke ◈*njih dvije malo, malo pa šućmuć i krlju od nas*

129 riječ *štrljàcati, štrljácnuti* ne bilježe ni jedan knsultirani rječnik bosanskog, srpskog, hrvatskog jezika

šùćmurast – *pridj.* nešto neodređeno; neodređeno s nečega lošeg u sebi; neodredene boje ◈*vrijeme je šućmurasto; oči su mu šućmuraste*

šȕćur (ar.) – *im.m.r.* hvala ◈*šućur Alahu!* - hvala Bogu!: *ćućur pa u džep* - nar. izr.

šúdla, *gen. jd.* šúdlē – *im.ž.r.* dječija igra sa štapom i komadićom drveta oko rupe (roše)

šȕferica, *nom. mn.* šȕferice, *gen. mn.* šȕferīcā (njem.) – *im.ž.r.* krpa od cerade ili nekog drugog manje propustljivog platna, obojci kojim su se oblagala stopala prije obuvanja putravaca, opanaka, čizama, cipela naročito u vojsci

šùhnuti *svrš.* – *gl.* naglo donijeti odluku, naumpasti, kad odjednom misao pade na pamet, sjetiti se

šùhva, *gen. jd.* šùhvē, *gen. mn.* šùhvī, *v.* šùbha (ar.) – *im.ž.r.* sumnja, osjećaj koji zabrinjava ili plaši

šuhvèli (ar.) – *pridj.* sumnjivo, sumnja koje se bojimo ◈*šuhveli mi je noću proći putem između greblja*

šûmnjāk, *nom. mn.* šûmnjaci – *im.m.r. pren.* onaj koji je zaostao, primitivan, ne ponaša se civilizirano, nije društven, izdvaja se u samoću

švȁjsati (njem. *schweissen*) – *gl.* variti, zavarivati aparatom za varenje

švȁjs-àparāt – *im.m.r.* aparat za zavarivanje

T

tàbačiti *nesvrš.,prez.* tàbačīm (ar.) – *gl.* sirovu kožu obrađivati i pripremati, štaviti, činjati kožu

tabìjāt, *gen. jd.* tabijáta, *nom. mn.* tabijáti, *gen. mn.* tabijátā (ar.) – *im. m.r.* fina narav, smirena ljudska priroda, temeljna osoba; ◈*čim se Hrasnica dva dana od mene odmakne odmah prevrne tabijat i ne radi kako ja hoću* - Memoari - A. Mešića

tabijátli, [*pril.* tabijátli radi] (ar.-tur.) – *pridj.* naravan, temeljan, smiren ◈*on je jedan fin i tabijatli čovjek; vidi se da je žena sva tabijatli*

tabíriti *nesvrš.,prez.* tàbīrīm (ar.) – *gl.* dobro i temeljno nešto izučavati ◈*tabiriti papire; tabiriti račune; protabiriti zakon*

tabírdžija, *gen. jd.* tabírdžijē, *nom. mn.* tabírdžije, *gen. mn.* tabírdžījā (ar.-tur.) – *im.m.r.* onaj koji tabiri neko pitanje i tumači ga; tumač

tâčke *plur. tantum, gen.* tâčkī – *im. ž.r.* kolica s jednim točkom koja se s obje ruke s dvije ručke guraju, građevnska kolica

tàćka, *gen. jd.* tàćkē, *nom. mn.* tàćke, *gen. mn.* tàćkī – *im.ž.r.* doticanje rukom nekoga; vrsta dječije igre, kada jedno dijete ganja drugu djecu dok neko od njih ne stigne i *taćne* ga (dotakne), a onda se uloge mijenjaju

tàgarica, tàgara, *gen. jd.* tàgaricē, tàgarē, *nom. mn.* tàgarice, tàgare, *gen. mn.* tàgarīcā, tàgārā, *dem.* tàgarica[130] – *im.ž.r.* vrsta jela od

---

130 riječ *tàgara*, *dem. tàgarica* ne bilježe rječnici: *Rječnik stranih riječi* Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH Zagreb, 1988; *Rječnik bosanskog jezika*, Instituta za jezik, Sarajevo, 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, 1985; *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *LEKSIKON stranih riječi i izraza*, Milan Vujaklija, Prosveta – Beograd, 1986; jedino je bilježi *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 419, kao *tešanjska tagarica* (jelo) Lakišić, 1979, 348. Zanimljivo je zabilježiti da su se nekim Tešnjacima djenuli nadimci *Tagara* ili *Tagarica*, kao npr. ugledni Tešnjak G. Amir-Tagarica – i sl. koji su bili poznati po konzumiranju jela *tagarice*.

krompira, mesa, bamnje i ostalih začina, kuhano u zemljenoj zdjeli tagari (tiganji) ◈*tešanjska tagarica,* može se kazati da je brend tešanjskih restorana; ponegdje u bosanskohercegovačkim prostorima čuje se kao *dagara* (tur. *dagar* – velika zdjela)

tahmínā, otahmínā (ar.) – *pril.* otprilike, odoka, po prilici, slučajno ◈ *Arifovca je bila dobro sljepovida žena, ali je krpila svom Arifu košulje, hrku i pelengaće i sama otahmina udivala konac u iglu*

tahràna, tarhàna (perz.) – *im.ž.r.* suho zrnasto tijesto koje se dobiva utrljavanjem tj. oblikovanjem u okrugle sitne zrnaste oblike; u katoličkom i pravoslavnom narodnom govoru, tešanjskoga kraja, je *tarana*

tȁhta, ùtitahta, *nom. mn.* tȁhte, ùtitahte, *gen. mn.* táhtā, ùtutāhtā (perz.) – *im.ž.r.* daska; ukopne daske - riječ se koristi samo u tom značenju

tàkī – *pril.* takvi ◈*kaki je taki je - moj je; nije on ,zar, vam taki*

tâko – *pridj.* par ◈*lîho-tâko* (par-nepar)

taksìrāt, *gen. jd.* taksiráta, *nom. mn.* taksiráti, *gen. mn.* taksirátā (ar.) – *im.m.r.* nesreća, velike brige, zlo, nevolja ◈*spopo me je veliki taksirat*

talàmbas, *nom.mn.* talàmbasi, *gen. mn.* talàmbāsā (perz.-tur.) – *im.m.r.* naročita vrsta bubnja

talàšika, *gen. jd.* talàšikē, *nom. mn.* talàšike, *gen. mn.* talàšīkā (tur.) – *im.ž.r.* strugotine od drveta; *pren.* kad je nešto nevažno, kad je neko slab za nešto, nesposoban ◈*ma on je talašika; sve je to talašika*

tàljige – *im.ž.r.* lagana, slabašna kola koja teško i sporo vuče mršavo jedno konjče; dvokolica

taljìgati, *prez.* taljigām – *gl.* voziti taljige, prevoziti teret na taljigama; mukotrpno raditi, vući, tegljiti; nazor preživljavati ◈*šta drugo mogu već taljigati, kad hranim sedmera usta*

támac, *gen. jd.* támca, *nom. mn.* támci, *gen. mn.* támācā – *im.m.r.* veći kolac u ograđivanju koji je prošipljen na dva ili tri mjesta u zavisnosti sa koliko vrljika se nešto ograđuje ◈*udario je tamce oko njive; tamcima se ogradio*

tamòkārce, tamòkār, tamòkāre – *pril.* tamo; tamo daleko ◈*otišao tamokarce; idi tamokare pa to riješi*

tànčād *plur. tantum, gen.* tànčādi – *im.ž.r.* mekani bočni dijelovi stomaka između rebara i kuka ◈*udarac u tančad je opasan; bole me tančad*

tànčati *nesvrš., prez.* tànčām – *gl.* slabiti, stanjivati se, tanjiti ◈*kako slabo jede tanča, zar, i krv; s godinama tanča i snaga*

tantijéma (franc.*tantijème*) – *im. ž.r.* naknada, nagrada od čistog do-

bitka industrijskih ili trgovačkih preduzeća, banaka i dioničkih društava, koja se isplaćuje visokim činovnicima i rukovodiocima ◈*Kulović traži da se 200.000 kruna pripusti Zemaljskoj banci u kojoj je Kulović bio potpredsjednik i od koje je imao velike tantime godišnje, osim mjesečnih stalnih dodataka* - Memoari - A. Mešić

tápija, *gen. jd.* tápijē, *nom. mn.* tápije, *gen. mn.* tápījā (tur.) – *im.ž.r.* zvaničan dokument kojim se nešto svjedoči, dokazuje ◈*imam tapiju da je kuća na meni; mi smo naše vlasničko pravo dokazali sa tapijama i turskijem i austrijskim* - Memoari - A. Mešić

tàraba, *nom. mn.* tàrabe, *gen. mn.* tàrābā (perz.) – *im.ž.r.* ograda od dasaka, lepirice

tarífa, *nom. mn.* tarífe [*pridj.* tàrīfnī, tàrīfskī, tàrifālan] (*španj.* dolazi od grada *Tarffe* blizu Gibraltara gdje su gusari naplaćivali namet za prolaz brodova) – *im.ž.r.* službeno ustanovljena državna taksa, pristojba, porez što se plaća za nešto (za prevoz robe, putnika, za uvoz robe, za pošiljke i sl.) ◈*da se svi obavezujemo u pogledu načela na kojima se temelji vrhovno tarifalno pravo Bosne i Hercegovine na vlastitom području na svim željeznicama kao i zakonski izraz naše autonomije u određivanju naše tarifalne politike* - Memoari - A. Mešić

tarlàhati *nesvrš.,prez.* tarlàhām – *gl.* nešto što nekontrolisano visi i šeta na sve strane; široka odjeća na mršavom čovjeku tarlaha; isprazna priča ◈*gaće tarlahaju; muda u širokim gaćama tarlahaju; žene samo tarlahaju šta je koja rekla i šta je čula*

tàslak, *gen. jd.* tàslaka, *nom. mn.* tàslaci, *gen. mn.* tàslākā (tur.) – *im. m.r.* nagrubo pripremljen drveni predmet za izradu drške za sjekiru ili za neku drugu alatku; komad daske pripremljen za dalju obradu

tàslačiti *nesvrš., prez.* tàslačīm – *gl.* tesati komad drveta za taslaka ili obrađivati taslak; *pren. žarg.* voditi ljubav tajno s nekom drugom ženom ◈*on nju redovno taslači*

taširiti *nesvrš., prez.* taširīm (tur. *ta'şir*; ar. *tašīr*) – *gl.* širiti se u korištenju po tuđem dobru; uživati tuđe imanje ◈*taširi svu očevinu* (umjesto da se izdijele); *ona njega taširi*

táze (perz.) – *pridj.* svježe, novo, friško ◈*taze iz magaze* - nar. pošt. za nešto što je friško; *obukao je taze košulju; je li voda taze?*

tèčevina – *im.ž.r.* tekovina ◈*islamska dionička štamparija jeste kulturna tečevina naša; ovakvu jednu tečevinu našu* (*kakva je Gajret*), *kad čovjek razmatra* - Memoari - A. Mešić

tefèrič, *gen. jd.* tefèriča, *nom. mn.* tefèriči, *gen. mn.* tefèrīčā (ar.) – *im. m.r.* veliki narodni provod, slavlje, narodno veselje ◈*raširio se ko teferič po Gradišću; alkohol i duhan nisu svakidašnja hrana, nego ćejf, ako tko hoće ćejfa i teferiča neka plaća* - Memoari - A. Mešić

tefèričiti *nesvrš., prez.* tefèričīm, [*gl. im.* tefèričēnje] (ar.) – *gl.* uživati i veseliti se u društvu; biti na narodnom veselju ◈*drugomajsko teferičenje na Jelahu*

tehánli, tehánlukom, potehánluku – *pril.* raditi nešto polahko, sa uživanjem nešto raditi ◈*on sve radi potehanluku; tehanli* (pridj.) *insan*

tehíriti *nesvrš., svrš* otehíriti (ar.) – *gl.* odgađati, otezati, odugovlačiti, smiriti ◈*kiša je otehirila; hujom je otehirio*

tèke, pòteke (tur.) – *pril.* malo, pomalo ◈*teke kruha i teke vode njemu dosta; poteke, Muho, potlje će biti suho* - nar. izr.

tekéčuk – *pril.* veoma malo, manje od teke ◈*stavi tekečuk kravljeg masla samo da zamiriše; ostalo je još tekečuk pekmeza u ćupu*

tekénuk – *pril.* veoma malo, manje od teke ◈*stavi tekenuk kravljeg masla, samo da cvrkne i zamiriše; ostalo je još tekenuk vremena pa valja ići trbuhom za kruhom*

tèknje, tèkne, *gen. jd.* tèknjeta, *nom. mn.* teknjèta, *gen. mn.* teknjétā (tur.) – *im.s.r.* drveno korito ◈*crveni se ko johovo teknje*

tèlešnjāk, tèlećnjāk, tèošnjāk, *nom. mn.* tèlešnjāci, *gen. mn.* tèlešnjākā – *im.m.r.* posebno ograđeno mjesto u staji (improvizovano nekim drvenim prečkama i daskama) služi za smještaj teleta odvajajući ga od krupne stoke ◈*tele je obilo telešnjak i posalo kravu*

tèli, tèlo (tur. *tèlli, tèrl*) – *pridj.* ukrašen zlatnom žicom, vezen

tèljig, *gen. jd.* tèljiga, *nom. mn.* tèljizi, *gen. mn.* tèljīgā – *im.m.r.* drvena na *U* savijena naprava koja se volu stavlja ispod vrata na gore i ubada u jaram i tako se stavlja vo u jaram radi vuče tereta; *pren.* kad je nešto nekome teško, opterećujuće, kaže se: ◈*tijesan mu je teljig; to mu je teljig oko vrata*

temèrit, *nom. mn.* temèriti, *gen. mn.* temèrītā (ar.) – *im.m.r.* trom čovjek, teško hoda, nesposoban za fizički rad ◈*ja temerita čovjeka!*

tèntav – *pridj.* usporen, spetljan, nespretan, glupav, tupav, nesnalažljiv, neokretan, koji sporo shvata ◈*jesi tentava; tentavo dijete*

tèpeluk, tèpaluk, *nom. mn.* tèpeluci, *gen. mn.* tèpelūkā (tur.) – *im.m.r.* kapa sa dukatima ◈*keranom šamicom i tepelukom lice ukrasila*

tèrđāh, *nom. mn.* tèrđāsi, *gen. mn.*

tèrdāhā (tur.) – *im.m.r.* drvena konstrukcija (danas i od željeza) za grožđe; malo u strani od greda napravljena konstrukcija na kojoj se pililа strmom žagom daska, letva, građa

terèzija, *nom. mn.* terèzije (tur.) – *im.ž.r.* ručna vaga, terázije

tèrlāl, tèlāl *gen. jd.* terlála, *nom. mn.* terláli, *gen. mn.* terlálā (ar.) – *im.m.r.* je osoba koja uz pomoć bubnja obavještava mještane

terláliti *nesvrš.* teláliti, *prez.* terlálīm, telálīm – *gl.* javno ali i potajno nešto razglašavati, širiti neku vijest, pa i lažnu vijest

tȅrs (tur.) – *pridj.* naopak, pogane naravi, ljutit ◈*riječ* <u>*ters*</u> *je turskoga porijekla, a znači: čovjek koji je naopake naravi, na svoju ruku, pogane naravi, protivan svemu što se oko njega dešava, nabusit, neprijazan. Od toga su analogni i pojmovi:* <u>*tersluk*</u>*,* <u>*tersiluk*</u>*, naopaka narav, ružna narav, nabusitost...I Tešanj je, kao sredina, oduvijek imao svoje tersove čije su se dogodovštine prepričavale. Ali, evo jednog paradoksa, tersovi su više danas diskriminirani u „slobodnom sistemu" nego u prošlom „totalitarnom režimu". Njih više skoro i nema sa prijašnjim osobinama i ulogama. Oni su, onomad, svojim izlaskom na sokak ili čaršiju gledali ko od činovnika sjedi u kahvani, ko kasni na posao, ko se skim druži, ko se voza državnim kolima, ko se i gdje gotivi o državnom trošku, kome se hedije nose, ko kakav hoda po čaršiji...Kako nekom ko nije Bošnjak, ili bilo kojem posjetitelju u našu čaršiju objasniti pojam „ters čovjek". Taj epitet su nosili ljudi koji istrajavaju u svojim namjerama dok ne istjeraju ono što su naumìli. Kažu da tersluk odražava skeptičnu individualnost i uvijek otkriva drugačiji pogled na stvari, pojave, događaje i zbivanja te da, u nekim situacijama, ters ljudi mogu i pomoći svojim trezvenim i zajedljivim gledištima koje glasno iznose. http://tesanjweb.com,* Subašić S. Hasan, subota, 11. dec. 2010.

tèrsluk, tersìluk, *gen. jd.* tèrsluka, tersìluka, *nom. mn.* tèrsluci, tersìluci – *im.m.r.* naopaka narav, ružna narav, nabusitost ◈*njegov ga tersluk košta; dosta nam je njegovog tersiluka*

terzìjān, *gen. jd.* terzijána, *nom. mn.* terzijáni, *gen. mn.* terzijánā (perz.) – *im.m.r.* tanka liska od roga koja služi za trzanje žica na šargiji, sazu ili gitari pri šargijanju (sviranju), trzalica ◈*tanke žice kose djevojačke//a terzijan pero sokolovo* - nar. pj.

tèsār, *nom. mn.* tèsāri, *gen. mn.* tèsārā – *im.m.r.* drveni majstor koji sjekirom, keserom, bradvom, testerom pravi drvene kuće, staje, sobice

tèslīm (ar.) – *im.m.r.* predaja ◈*teslim Bogu dušu učinio*

teslímiti[1] *svrš., prez.* tèslīmīm (ar.) – *gl.* predati, nekoga ili nešto uručiti ◈*svoje rođeno dijete on je teslimio drugom da bi s onom beštijom živio; kako misli dušu Bogu teslimiti*

tèsta – *im.ž.r.* cesta, makadamski put

tȅstār – *im.m.r.* cestar, radnik koji radi na popravljanju ceste, putar

tȅstarina – *im.ž.r.* pristojba, cijena za korištenje puta, cestarina, putarina

tèstija, *gen. jd.* tèstijē, *gen. mn.* tèstījā (perz.) – *im.ž.r.* glineni sud za vodu sličan bardaku

tèšto – *rij.* neka je tako, slažem se da je tako, eto u pravu si (ali sve se to kaže nevoljno, bez pravog slaganja) ◈ *tešto ti kažeš, vidjećemo.* (S.G.)

tevećèli (ar.-tur.) – *pridj.* naivan, dobroćudan, luckast, djetinjast

tevećèlija, *gen. jd.* tevećèlijē, *nom. mn.* tevećèlije, *gen. mn.* tevećèlījā (ar.tur.) – *im.m.r.* bezazlen, posve dobroćudan čovjek; naivčina; luckast, djetinjast, ko veliko dijete, subudalast čovjek ◈*Huso Mujkić zvani Ćupeklija imao je improvizovanu klupicu sa priborom za čišćenje cipela. Niko ne zna odakle je Huso došao, ali Tešanj ga je prihvatio kao svog najrođenijeg, iako je bio tevećelija, nije bio agresivan, i nije htio da prosi, nego je svojim radom htio zarađivati za život.* - priča *Čisti, farba i glanca,* Ibrahim Hukić

tevećèlijast (ar.-tur.) – *pridj.* naivan, dobroćudan, luckast, djetinjast

tȅvter, tȅfter *nom. mn.* tȅvteri (grč.) – *im.m.r.* bilježnica, registar, knjiga u kojoj se vodi neka evidencija ◈*tevteri će kazati*

tȅvteriti *nesvrš* tȅfteriti, utȅvteriti *svrš.* utȅfteriti, *prez.* tȅvterīm – *gl.* zabilježiti, zapisati, registrirati

tèvsija (tur.) – *im.ž.r.* tèpsija ◈ *skuplja pita, nego tevsija*

tèzgere *plur. tantum* – *im.ž.r.* v. tragače ◈*na tezgerama su njih dvojica raznosili đubre po njivi* - prip. *Nekad i danas,* Subašić S. Hasan

težáčiti – *gl.* obrađivati zemlju ◈ *teže (obrađuju) zemlju*

tèžāk *jd., mn.* težáci, *gen. mn.* težákā – *im.m.r.* zemljoradnik, onaj koji obrađuje zemlju

tilìsum[1], *gen. jd.* tilìsuma, *nom. mn.* tilìsumi, *gen. mn.* tilìsūmā (ar.) – *im. m.r.* sumnja, tajna, madijska tajna, nešto što u misli muči čovjeka◈ *imam neki tilisum za sve to oko Mejrine udaje; da tu nema čijeg tilisuma*

tilìsum[2] [tȅlis (madž. tèlés?) zadovoljstvo] – *pridj.* zabrinut, neraspoložen, ćeisuz ◈*nešto mi je Ramo tilisum, zar, ona ga žena ostavila*

tȉkva, *gen. jd.* tȉkvē, *gen. mn.* tȉkāvā – *im.ž.r.* plod biljke koji može poslužiti kao posuda za vodu koju treba pripremiti za to

tìntira, *gen. jd.* tìntirē, *nom. mn.* tìntire – *im.ž.r.* tikvica, simpatično lijepa tikvica sa potpunim oblikom velike tikve (namijenjene za vodu), samo desetak puta manja ◈ *trči ko tintira*

tìntoplävka – *im.ž.r.* plava olovka, blajštik, olovka koja piše ovlažena plavkastom bojom i ne može se brisati gumicom

tìnuti se *nesvrš., svrš.* stìnuti se – *gl.* postajati gušće, čvršće ◈*tine mi se masnoća po ustima od dobrog, hladnog, ukuhanog mlijeka; stinulo se (ukislo) mlijeko (kajmak se izdvojio na površinu)*

tìšćati se *nesvrš., svrš.* iztìšćati se – *gl.* kad se nešto polahko na tihoj vatri doispeče ◈*pogača je pečena samo još malo da se istišći*

tišler (njem.) – *im.m.r.* stolar

tìtiz, *gen. jd.* titiza, *nom. mn.* titizi, *gen. mn.* titīzā (tur.) – *im.m.r.* škrtac, tvrdica, cicija

titìzluk, *nom. mn.* titìzluci, (tur.) – *im.m.r.* tvrdičluk, škrtost, cicizluk

tìtiziti, *prez.* titizīm (tur.) – *gl.* škrtariti, cicijati, tvrdičiti, škrtariti

tjesnogrúdnost – *im.ž.r.* *uskogrudnost,* sebičnost, nefleksibilnost; suprotno od širokogrudnost ◈*i zato smo protiv svakoj tjesnogrudnosti - Memoari - A. Mešić*

tljä, *gen. jd.* tljē – *im.ž.r.* gljivična bolest bilja, plamenjača, koja se pojavljuje u toplijim danima poslije kiše, ili kad sunce sija (grije) a pada kiša narod kaže: ◈*pada tlja*

tljòbitna – *pridj.* tljobitna godina, kad često istovremeno grije sunce i pada kiša

tòčilo, *nom. mn.* tòčila, *gen. mn.* tòčīlā – *im.s.r.* ušipljena drvena greda duga 5-6 metara kojom se vodi voda od izvora u tekne

tòkmak, *nom. mn.* tòkmaci (tur.) – *im.m.r.* mali malj; glup čovjek ◈ *baš je tokmak; kani se tokmaka*

tòlīč, òtolīč – *pril.* nedavno, maloprije ◈*tolič se to desilo*

tòprak, *nom. mn.* tòpraci (tur.) – *im.m.r.* zemlja predaka; kućni prag, svoje ognjište

toprakàla/e (tur. *toprakkale*-tvrdava od zemlje) – *im.ž.r.* šančevi u kojima su ukopani topovi ◈*i toprakale od Batona, preko palikuće, paša i generala do partizana i ljiljana* - legende - *Aleja bijelih duša*, K. Lj.

tòrevina, *gen. jed.* tòrevinē – *im.ž.r.* pristojba koja se plaćala za korištenje općinskog tora ◈*kada seoski poljar uhvati nečije govedo u tuđem usjevu (u zijanu), odvodio bi ga u općinski tor i za njegovo puš-*

tanje vlasnik je bio dužan platiti općini torevinu koja je bila različita zavisno od vrste životinje

tràgače, tràgalje, tróge, tèzgere, *gen. mn.* trägāčā (njem.) – *im.ž.r.* nosile pomoću kojih dva radnika nose teret (ciglu, blato, đubre, građevinski materijal) ◈*na tragačama su cijeli dan iznosili ciglu na treći kat*

tòvarnīk – *im.m.r.* konj koji dobro nosi tovar ◈*tovarnik koga na povocu vodi mlađi konjanik* - Konjanici, Bešlagić

trämpa[131], *nom. mn.* trämpe (tur.-tal.) – *im.ž.r.* naturalna razmjena jedno za drugo ◈*baš-abaš*

trànđati *nesvrš., prez.* trànđām – *gl.* govoriti nerazumljivo, zbrda--zdola, bez puno smisla, isprazno govoriti

träp, *gen. jd.* träpa, *nom. mn.* träpovi, *gen. mn.* trapóvā (hol.) – *im.m.r.* je uzemljeno spremanje voća, krompira i nekih drugih namirnica tako što se na ocjeditom mjestu u dvorištu kuće u krug (prečnika do 150 cm) malo ukopa u zemlju (tridesetak santimetara) u šta se podloži slama, zatim se u kupu slože namirnice preko kojih ide sloj slame a onda sloj zemlje (busenja) i cijeli se trap opkopa radi odvođenja površinske vode od trapa

träpiti *nesvrš.,svrš.* uträpiti, *prez.* träpīm – *gl.* spremanje zimnice u trap, trapljenje

trápež – *im.m.r.* kola sa daskama (stranicama) ograđenim prostorom u kome se vozi kukuruz u klipu, voće ili nešto što je u rasutom stanju ◈*ubrao je deset trapeža žita; pun trapež oraha usnu se ne snili*

tr̀bušnjata – *pridj.* žena noseća, trudnica

Trëbče[132], Trëvče, (Trëpča, *lok.* Trëpče ◈*naselje Trëpča u tešanjskom kadiluku;sin Hasanov iz Trëpčē* - Sidžil Tešanjskog kadiluka 1740-1752.) – ime sela u općini Tešanj, *isp.* Trëpče ◈*dakle, iz razloga jezičkog komoditeta prije jednačenja suglasnika po zvučnosti (da zvučno b ispred bezvučnog č pređe u svoj bezvučni parnjak p), narodni govor Trepča i okoline je sredinom 19. vijeka pribjegao izgovoru imena sela u Trevče (lakše je izgovoriti, jer su po mjestu izgovora bliži zubno z i prednjonepčano č nego li usneno b i prednjonepčano č) - Od Trebića do Trepča,* K. Lj

trébiti[133]– *gl.* čistiti, raščišćavati, smiještati sve na svoje mjesto sa

131 *trämpa,* riječ je *lat.* porijekla. *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 857.

132 *Trëbče,* je ime sela u karti Trepča iz 1882. godine. 4 Katastral Vermelsungs Abtheilung, Geometer Paul Živanović k.k. Obrit.(:Adjunkt:) i Geometer Karl Vestner k.k. Hpt.

133 riječ *trébiti* ne bilježe konsultirani riečnici bosanskog jezika

eliminacijom nepotrebnog

trȅnica, *nom. mn.* trȅnice, *gen. mn.* trȅnīcā – *im.ž.r.* daska

trèšeljak[134], *gen. jd.* trèšeljka, *nom. mn.* trèšeljci, *gen. mn.* trèšelja kā – *im.m.r.* mjesto na samaru sa tovarom, natovaren na samar konj ili magarac sa tovarom sa obje strane punim vrećama ili stražnjacima (strnjacima) u prostor između njih moguće je još manji teret staviti u trešeljak ◈*antrešelj/utrešelj - Nametak, 1966; stavi u trešeljak ovu torbu*

trìca – *im.ž.r.* igr sa tri karte, pogađanje karte koja se prati, kockanje kartama; kahva za troje

trìce – *im.ž.r.* ono što ne može da prođe kroz sito pri prosijavanju mliva (brašna), mekinje, ostaci od kukuruznog ili pšeničnog mliva (brašna) nastali isijavanjem, *pren.* beznačajnosti, tričarije ◈*sve su to trice i kučine*

tȑkoč – *im.m.r.* trkač na pješačkim trkama, atletičar; trkaći konj na konjskim trkama ◈*one koji su se na pjerovima takmičili u trčanju nazivali su se trkoči; Miljanovci su imali više trkoča nego sva druga mjesta na općini* - Miljanovci u dva sistema, H. Danović

tȑkulja – *im.ž.r.* gužva u zubače sapletena od mladog hrastića ili drijena, ili nekog drugog žilavog mladog drveta, pošto se zubača preklapa prilikom zubljenja tega (izoranih brazda) trkulja trče s jedne na drugu stranu po prednjoj prečki zubače pri svakom okretu i preklapanju zubače

tȓlica, *gen. jd.* tȓlicē – *im.ž.r.* uređaj za trljenje, čišćenje lana i konoplje od pozdera ◈pren. *gladna ko trlica*

trnèće, tenèće, *gen. jd.* trnèćeta, (perz.) – *im.s.r.* komad lima, pleha

trnòkop, *gen. jd.* trnòkopa, *nom. mn.* trnòkopi, *gen. mn.* trnòkōpā – *im.m.r.* alatka koja služi za kopanje, ima širok i oštar rez samo u jednu stranu, kojim se iskopava, siječe, trnje čisteći njive i ograde

tŕnjka, *nom. mn.* tŕnjke – *im.ž.r.* pletena lozom i oblijepljena balegom kupasta naprava, služi za uzgoj pčela

tròha, *gen. jd.* tròhē – *im.ž.r.* talog karakterističnog prijatnog mirisa koji nastaje prilikom pretapanja tek izmješanog, izdvojenog, mladog masla, putera iz kajmaka

tròntav – *pridj.* spor, težak, teško pokretan, debeo pa se teško kreće, okilavio ◈*trontav ko medvjed*

tròntaviti *nesvrš., svrš.* otròntaviti, *prez.* tròntavīm – *gl.* sve se više teže kretati postajući predebeo

trónja, *mn.* trónje, *gen. mn.* trónjā

134 *antrešelj/utrešelj*, Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1981,51.

– *im.ž.r.* tri trešnje ili višnje čije su peteljke spojene u korijenu

trùpīna – *im.ž.r.* središnji dio točka kroz koji ide osovina i iz kojeg idu paoci

tŕzno, *ž.* tŕzna (stsl.) – *im.m.r.* ravna površina pod travom korištena često za zajednička sastajanja (igranke i sl.) i danas postoje lokacije u selima koje nose takvo ime (*u Dobropolju na trzni se igranka održavala, na trzni i danas djeca na jedan koš igraju košarku*)

tȕbōk, *gen. jd.* tȕbōka, *nom. mn.* tȕbōci – *im.m.r.* sabijena masa tijesta i sl. sa dvije šake u grudvu ◈ *donijela mi je tubok halve*

tùcalo – *im.s.r.* drvena naprava u obliku grede do 2 metra dužine sa širom glavom u donjem dijelu kojom se tuku jabuke u drvenom sanduku, tucalo visi o jednom kraju grede koja je u horizontali i drugim krajem spojena sa oprugom, i klati se dolje-gore uz pomoć ljudskih ruku tukući jabuke

tȕč (tur.) – *im.m.r.* nešto što je teško kao gus (tuč), nešto što je sabijeno, guseno (tučeno), gusena (tučena) peć

tûd, túde, túder, túdek – *pril.* tu, na tom mjest, ovdje, na ovom mjestu ◈*tude cvate bijela ruža* - nar. pj. *Beg Hajribeg i lijepa Mina* - kazivala Hata Selvić-Golubović iz Tešnja; *već reci: Kud sva Bosna, tud i mi!* - *Zeleno busenje* - E. Mulabdić

tùdāk, tùdān – *pril.* tuda ◈*ej, momak, nije tudak put!*

túdenā – *pril.* tu ◈*tudena je međenik bio*

Tȕgovići – *danas* Tȕgavići, ime tešanjskoga sela ◈*Kumra, kći Zukanova, iz Tugovića, zastupa je Husejn, spahija iz Tugovića* - Sidžil tešanjskog kadiluka 1740-1752.

tuháfli, tùhāf (ar.) – *pridj.* neobičan, čudnovat, začudan, čudan ◈ *jest čojk tuhafli; jesi ti tuhafli*

tùjē, tùja – *pridj.* tuđe, tuđa ◈*zemlja je moja, a kruška je tuja - reče Hambaša; tuje neću a svoje ne dam*

tȕk na ȕtuk – *pril. fraza*, uzvraćanje istom mjerom, suprotstavljanje jedno drugom, nadmetanje dvoje jednakih, verbalna i u postupcima neka druga uzvraćanja ◈*to je tuk na utuk; ne valja ići tuk na utuk; ako bude tuk na utuk*

tùknuti, *prez.* tùknē – *gl.* malo se nečim čuje, malo smrdi, tukne na pokvareno ◈*tukne na bijeli luk; tukne na pokvareno jaje*

tumànlije, tumàjlije [od *pridj.* *tumànli*-širok, prostran] (perz.-tur.) – *im.ž.r.* široke dimije ◈*sašila je nove tumanlije dimije; zape meni kovča od tuzluka, za njene tumanli dimije* - nar. pj.

tùmbak, tòmbak, *nom. mn.* tùm-

baci, *gen. mn.* tùmbākā (tur.) – *im. m.r.* imitacija (zlatnika) dukata od bakra i cinka ◈*struka oko vrata s više tumbaka, no dukata*

tùnja (grč.) – *im.ž.r.* vrsta voćke čiji je plod sličan jabuci i žute je boje, dùnja

túnjo – *pridj.* glup, tup, tuntav

túnto, ténto – *pridj.* glup, tupav, tup, nesnalažljiv, neokretan, tentav, koji sporo shvata, tunjo, ali ne i malouman

tùraku, na tùraku – *pril.* hraniti stoku stalno u štali i ne puštati je na njive da pase ◈*krava je hranjena na turaku i vodi računa kad je budeš počeo puštati na njivu da se, ne daj bože, šta desi*

tùrkovast – *pridj.* neko ko se ponaša vijernički, dobar vijernik ◈ *ona je, draga, turkovasta žena*

turlíkavac, turlíkovac, ròguša – *im.m.r.* je neka vrsta roga koji je napravljen od vrbove oguljene kore namotavanjem u spiralu, koji ima s jedne uske strane pisak napravljen opet od vrbove kore skinut sa vrbove tanje grane debele koliko prst, u turlikovac (rogušu) se duva i proizvodi prodoran ton

tùršija, *gen. jd.* tùršijē (tur.) – *im. ž.r.* ukiseljeno povrće ili voće u čabar ili neki drugi sud

tùtkun, *gen. mn.* tùtkūnā (tur.) – *im.m.r.* glupan, neko ko teško razumijeva išta, teško shvata, tup, ograraničen ◈*jest tutkun; znaš, nisi tutkun*

tûtor, *gen. jd.* tûtora, *nom. mn.* tûtori, *gen. mn.* tûtōrā – *im.m.r.* skrbnik, onaj koji brine o nekome ◈ *jetimu je sud odredio tutora*

tȕz (tur.) – *im.ž.r.* so

tùzgav – *pridj.* prljav, neuredan, zapušten

tùzluk[135], *gen. jd.* tùzluka, *nom. mn.* tùzluci, *gen. mn.* tùzlūkā (tur) – *im.m.r.* drvena zdjela sa kosim poklopcom u kojoj se držala so koliko jedan do dva kilograma, a zadnja strana je nešto iznad poklopca sa ovećom rupom za vješanje tuzluka o klin na zidu; tuzluk, odnosno tuzluci su i drveni konusni sanduci bez gornjeg poklopca, koji se vješaju konju o samar s obje strane, u kojima se nosi rasuti teret (pijesak, stajsko đubre i sl.), tuzluci imaju pokretno dno u vidu poklopca koji se zatvara s punjkom i klinom, koji se zabada u rupu s prednje, uže, strane tuzluka, teret iz tuzluka se istresa otvaranjem dna istovremenim povlačenjem klinova iz oba tuzluka kako bi se izbjeglo prevrtanje samara i tereta

135 riječ *tùzluk* u značenju slanik u tešanjskome kraju zabilježio je Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1991,431.

U

uberbátiti se *svrš.* – *gl.* sav se isprljati, unerediti se, usrati se ◈*dijete se uberbatilo; napio se do te mjere da se uberbatio*

ubíbiti se *svrš., prez.* ùbībīm se – *gl.* posve se umiriti, nezainteresirano se držati, kao biba se držati ◈*šta si se ubibio, reci i ti koju*

ùbog, *gen. jd.* ùboga – *im.m.r.* siromah, garib, nesposobnjak

ubogáljiti se *svr., prez.* ubògāljīm se – *gl.* učiniti bogaljem, osakatiti ◈ *dosta mu je što se ubogaljio padom s kruške, pa je osto gurav*

ȕboškī – *pridj.* sirotinjski, bijednički, garipski ◈*danas su, zamisli, sinovi oca smjestili u uboški dom*

ubóštvo, *nom. mn.* ubóštva – *im.s.r.* siromaštvo, bijedništvo, garipstvo

ùbožīšte, *nom. mn.* ùbožīšta – *im.s.r.* dom staraca ◈*tražit ću da se podignu ubožišta za ostarjele i obnemogle* - Memoari - A. Mešića

ubròjiv, *odrič.* neubròjiv – *pridj.* ubrajan, uvažavan, poštivan, ugledan; *odrič.* ne ubraja ga niušto, ne uvažava ga, nevažan je, neugledan je ◈*ubrojio (ubrojo) je sve komšije u pohode, samo nije Ibrahima; a kamoli da postavim ispred sebe ljude neubrojive i neiskusne, bez ikakvog ugleda; od sebe otklanjam neubrojive ljude* - Memoari - A. Mešić

ucmékati[136] *svrš., prez.* ùcmēkām – *gl.* ubiti, umlatiti ◈*ucmekali su ga; ucmekaću te ako mu se šta desi*

ùćerati *svrš., nesvrš.* ućerívati – *gl.* utjerati, utjerivati

ùćkur, ùčkur, *gen. jd.* ùćkura, *nom. mn.* ùćkuri, *gen. mn.* ùćkūrā (tur.) – *im.m.r.* tanka, šivana, platnena, uska traka kojom se vežu gaće, dimije, svìtnjāk ◈*uvući ućkur; svezati ućkur*

ućùstečiti *svrš., prez.* ućùstečīm (tur.) – *gl.* ćustekom spojiti, približiti, vezati obično konju, prvu i zadnju nogu da ne može bježati, brzo hodati, trčati

ûd – *im.mn.r.* miris, najčešće neugodan miris, miris koji ponekad nije moguće precizno odrediti; muški spolni organ ◈*njena baklava mi ima neki čudan ud; tukne mi na ud užegnutog ulja; ud užegnutih oraha se osjeti u kolaču*

ùdesiti, *prez.* ùdesīm – *gl.* (pored značenja: urediti, srediti, prirediti, načiniti, prilagoditi, nagrditi); nabaviti, naći, kupiti ◈*udesi mi neg-*

136 riječ *ucmékati* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskoga jezika

dje dobrog duhana

ùditi, naùditi, *prez.* ùdī mi – *gl.* škoditi ◈*udi mu srijedom šišanje; udi mu pržena hrana; ko je kome više naudio*

udúšak – *pril.* naiskap, nadušak ◈*pola litre vode udušak popio*

ùdžamiti *svrš., nesvrš.* džàmiti, *prez.* ùdžamīm – *gl.* ustakliti ◈*treba udžamiti razbijeni pendžer*

ùđahati *svrš., prez.* ùđašēm – *gl.* uzjahati, uzjašem

ùdžiltiti *svrš.,nesvrš.* džìltiti, *prez.* ùdžiltīm – *gl.* nešto uvezati, nešto debelim koncem i čuvalduzom (velikom iglom) spojiti, ušiti, opšiti ◈ *udžiltiti knjigu; udžiltiti hormu*

ufërčiti *svrš.,nesvrš.* fërčiti, *prez.* ufërčīm – *gl.* shvatiti nešto ◈*uferčiti priču; uferčiti rabotu*

ùfatiti *svrš., prez.* ùfatīm, *imper.* ùfati – *gl.* uhvatiti ◈*on je kazo da će dôć kad ùfatī vreme* - priča *Ogled vezanog govora* - H. Alić, kahvedžija iz Tešnja

ȕgur, *gen. jd.* ȕgura, *nom. mn.* ȕguri (tur.) – *im.m.r.* sreća, naprednost, (nemati ugura - nemati napretka, nemati sreće, nemati blagoslova), ako se neko ne okupa poslije općenja sa bračnim drugom on nema ugura, govorilo se da neka kuća nema ugura jer je napravljena na nekom neprimjerenom mjestu, groblju i sl., kletva ◈*dabogda nemao ugura!*

ugùrsuz, *gen. jd.* ugùrsuze, *nom. mn.* ugùrsuzi (tur.) – *im.m.r.* zapušten čovjek, nesretnik, nevaljalac, lupež

ugursùzluk, *nom. mn.* ugursùzluci (tur.) – *im.m.r.* nevaljalština, zapuštenost, nesretnost ◈*prati ih stalno neki ugursuzluk* – nesretnost

uhàberiti *svrš., nesvrš.* hàberiti, *prez.* uhàberīm – *gl.* obavijestiti ◈ *uhaberi nam da znamo*

uhafìzati[137] *svrš.,prez.* uhafìzām – *gl.* nešto napokon shvatiti; riješiti neki problem koji je komplikovan, uhavizati kako nešto funkcionira ◈ *uhafizala sam ja njegovu narav*

uhákati *svrš.,*[*pridj.* uhákān] – *gl.* uništiti zdravlje, teškim radom ugroziti zdravlje, onemoćati ◈*uhakala ga gripa*

ùhār, zaùhār – *pril.* mala korist ◈*za uhar ti je kolko god dobiješ; zauhar je siromahu kad i muha u guzicu uleti* - nar. izr.

uheláćiti se *svrš., prez.* uhèlāćīm se (ar.) – *gl.* uništiti; isprljati, uberbatiti se ◈*uhelaćio se; uhelaćio je i svoj i naš obraz; uhelaćio je odijelo*

újam, *gen. jd.* újma, *nom. mn.* újmovi, *gen. mn.* újmōvā – *im.m.r.* naknada u brašnu za mljevenje u

137 *rashafizati*, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 858; *uavizati* – u narodnom govoru katolika i pravoslavaca tešanjskoga kraja.

mlinu, ušur, mlinarina[138] ◈*ujmom je branio i sebe i djecu*

ujàračiti *svrš.,nesvrš.* jàračiti, *prez.* ujàračīm (tur.) – *gl.* istrenirati, pripremiti konja za trku

ùjisati, ùjsati, ùjdisati, *prez.* ùjišēm, ùjšēm, ùjdišēm (tur. *uymak*) – *gl.* slijediti nekoga; dolikovati, priličiti, odgovarati; pristajati nekome nešto ◈*i tražimo hodžu, imama, čovjeka učena, koji se u taj posao razumije da njemu ujišemo i pođemo za njim* - Memoari - A.Mešić

ujóliti *svrš.* – *gl.* uredovati nekoga, dovesti nekoga u red, disciplinirati ga; krenuti pravim putem ◈*ima ih dosta braće ali otac ih je sve ujolio; kad mu je udario šamarčinu ujolio je i šutke otišao*

ùkajtariti *svrš.* ùkajtiti, *prez.* ùkajtarīm/ùkajtīm (tur.) – *gl.* ukajtiti, zabilježiti, uvesti u knjige ◈ *policija je tebe ukajtila u svoje teftere*

ukàlufiti *svrš.* (perz.) – *gl.* ukalupiti, nešto dovesti u kalup, dovesti u standardnu mjeru ◈*cura se lijepo ukalufila; lijepo si ona sijena ukalufio*

ukamaćívati, *prez.* ukamàćujēm – *gl.* uvećavati novac kamatom ◈*da se ovaj novac ukamaćuje sve dotle dok iz kamate uzmogne izaći štipendija za jednog đaka muslimana na sveučilištu* - Memoari - A. Mešić

ùkapūnj *žarg.* – *pril.* na zajednički način, zajedno neki posao raditi, igrati zajednički s nekim neku igru protiv drugog iz koje se dobivena dobit dijeli na jednake dijelove ◈ *Ibro i ja smo igrali kuća oraha ùkapunj protiv drugih*

úklad, *nom. mn.* úkladi, *gen. mn.* úklādā – *im.m.r.* dodavanja vuče ili nekog tereta, pomjeranje vuče na jarmu prema volu koji je jači u vuči ◈*uklad na jarmu je pomjeren dešnjaku za desetak centimetara*

ùkoljica, *gen. jd.* ùkoljicē, *nom. mn.* ùkoljice, *gen. mn.* ukoljícā – *im.m.r.* svađalica, prgav čovjek, onaj koji voli da kavga i da se tuče ◈*Meho je ukoljica*

ukòlēnčiti *svrš.,nesvrš.* kòlēnčiti, *prez.* ukòlēnčīm – *gl.* vezati priuzom, konopom ili ularom glavu životinje što bliže za prvu nogu ispod koljena tako da ne može brzo ni ići, a kamoli trkom bježati; *prenes.* nekoga vezati za sebe do poslušnosti ◈*ja sam njega ukolenčila*

ulícu, ulično – *pril.* osunčana strana, njiva je ulícu (ulična) ako je okrenuta suncu, sunce je cijeli dan obasjava, prisojna strana

ulìndisati – *gl.* usrati se u gaće od straha ili proliva (S.G.) ◈*šutiš ko da si se ulindiso*

ùležān, zàležān – *pridj.* čovjek

138 *mlinarina* se davala u novcu, a *újam* i *ùšur* u mlivu (brašnu).

koji dugo ništa ne radi, nije se umarao, spremniji je od drugih za predstojeći posao ◈*može on raditi, on je uležan*

ulópoviti se *svrš., nesvrš.* lópoviti se – *gl.* kvariti se moralno; baviti se lopovlukom; kad se nešto zbog slabe vatre dugo i slabo ispeče i kad vatra slabo gori kaže se *lopovi se*

ulúčiti *svrš., nesvrš.* lúčiti – *gl.* uvođenje u unutrašnjost, tele *ulúčiti* - odvojiti od krave smjestiti ga u telešnjak (teošnjak), posebno ograđeno mjesto u staji (improvizovano nekim drvenim prečkama i daskama)

uljèvuša, uljèvača – *im.ž.r.* vrsta pite umućena od brašna i malo bijelog luka i suhog loja

unáruč, náruč (posudba) – *im.m. r.* u posudbu dati predmet kojim se služimo, neku alatku i sl. ◈*dati unáruč* (dati da se posluži)

ùnīći *svrš., prez.* unídēm – *gl.* ući ◈*nisam mu stjeo unići u kuću; da li je slobodno unići?*- priča *Ogled vezanog govora* - H. Alić, kahvedžija iz Tešnja

unìlaziti, *imper.* unìlazi – *gl.* ulaziti ◈*unilazi u kuću, vidiš da te sav svijet gleda*

ùnuka, *dat.* i *lok.* ùnuki, praùnuki (u narodnoj razgovornoj leksici oblici su depalatalizirani kao i u primjerima majki, majkin, pramajki, pramajkin) – *im.ž.r.* žensko dijete sina ili kćerke ◈kad majka radosno doziva dijete: *hodi majki; drago majkino; nanine menđuhe ostavljam unuki u amanet kad se bude udavala*

uòbročiti *svrš., nesvrš.* òbročiti [*pridj.* uòbročen, *im.* òbrok] – *gl.* uredovati svoje objedovanje, redovno uzimati obroke; raspodijeliti nešto na jednake dijelove

ùpaj, pȁj – *im.m.r.* zajedništvo u poslu, upustiti nekoga u zajedništvo, neka vrsta ortakluka ◈*njih dvojica su u paju; Ramo je mene pustio ùpaj*

uperendériti se – *gl.* uobraziti se, upečiti se, umisliti se u svoju veličinu, zauzimati nezasluženo visoko mjesto u društvenoj hijerarhiji te svojim ponašanjem, pokretima, gestovima pokazivati oholost. (S.G.)

ùpletnjāci, *jd.* ùpletnjāk, *gen. mn.* ùpletnjākā – *im.m.r.* crne, ili slične kosi, končane niti koje se upliću u pletenice kose čineći ih bogatijim, ponekad su upletnjaci bili iskićeni tumbacima ili crvenim đerdanskim bopcima ◈*upletnjake je uplela u pletenice*

uplìvisati – *gl.* uticati ◈*osnivanje muslimanskih novčanih zavoda će bez sumnje mnogo uplivisati na razvitak naše trgovine i obrta* - Memoari - A. Mešić

ùpjecati *nesvrš., prez.* ùpječēm – *gl.* ukuhavati širu, upjecati pekmez,

upjecati džem

upútiti – *gl. v.* raspútiti, ne u smislu usmjeriti nekoga prema nekom cilju, pokazati mu pravac ili smjer i sl., već u smislu pogubiti, (S.G.) ◈ *napio se i uputio je sve pare, pa i kaput s leđa*

ùranak, *gen. jd.* ùrānka, *nom. mn.* ùrānci, *gen. mn.* ùranākā – *im.m.r.* ustajanje rano, nekad se išlo susjedu na sijelo na uranak ◈*prvomajski uranak*

uràkljiti se *svrš., prez.* uràkljīm se – *gl.* ukliještiti se, upasti u rašlje

ùrēd – *pril.* sad će, još malo, samo što nije ◈*je si li ùred - ma, ùred sam*

ùsavica – *im.ž.r.* u dva-tri postoteljajna dana, kad mlijeko udari (navre) u vime a mladunče nejako i ne može sve da posasne ponekad mlijeko i samo curi iz sisa, to se zove *usavica*; to se isto događa i kod majke porodilje kada novorođenče nije u stanju svo mlijeko da posisa ◈*udarila usavica*

ùručan, *gen. jd.* ùručnōg, *gen. mn.* ùručnīh – *pridj.* neko ko je uslužan, ko je spretan, u koga se može pouzdati ◈*Kemo je uručno dijete; Salihina djeca su sva uručna*

ustàknuti *svrš., prez.* ùstaknēm – *gl.* nataknuti, staviti ◈*ustakni ular teletu; ustakni kapu; ustakni konju oglavinu*

ùstopicē, ustopícā – *pril.* prateći u stopu

ušćàknuti – *gl.* kad usljed naglog pokreta ili iz nekih drugih razloga, išijalgije i sl. nastane bol pri funkcioniranju nekog zgloba, kad ušine u krstima, bolovi od išialgije koji onemogućavaju ili otežavaju kretanje, ustajanje, sjedenje, jača krstobolja ◈*ušćaklo me u vratu; ušćeklo me u krstima*

ušćíniti *svrš., prez.* ùšćīnēm – *gl.* uštínuti

ušćútiti se *svrš.* – *gl.* zasmrditi, usčuti se, zaudarati ◈*ušćutio se kupus*

ùšnjāci, *jd.* ùšnjāk, *gen. mn.* ùšnjākā (perz.) – *im.m.r.* nakit koji se nosi o resici uha, mènđuhe, mìnđuše ◈*dva ušnjaka - dva zlatna dukata*

ȕšur, *gen. jd.* ȕšura, *nom. mn.* ȕšuri (ar.) – *im.m.r.* ujam, naknada u brašnu za mljevenje u mlinu

ùtitahta, tȁhta, *nom. mn.* ùtitahte (perz.) – *im.ž.r.* daska ◈*za svoju smrt je sve pripremio, pa i utitahte* (ukopne daske)

ùtiti – *gl.* udebljati ◈*utio je kako je direktor*

útor, *gen. jd.* útora, *nom. mn.* útori – *im.m.r.* udubljenje u gredi, direku u koji se usaduje s kulakom direk, makaza, dizma i sl.

ùtrosa, *gen. jd.* ùtrosē, *nom. mn.* ùtrose, *gen. mn.* ùtrōsā – *im.ž.r.* porijeklo, familija, loza porijekla sa

lošim osobinama ◈*koje je utrose; što je utrosa neće da popusti; on je lopovske utrose*

ùtufiti, *prez.* ùtufīm – *gl.* utuviti, upamtiti, staviti u glavu ◈*utufi to jednom u svoju glavu*

utùzgati se – *gl.* jako zaprljati se, umazati se ne održavajući ličnu higijenu

uvábiti *svrš., prez.* ùvābīm – *gl.* sazvati sitne životinje na okup ili u tor ◈*uvabiti ovce u tor; uvabiti kokoši u kokošinjac*

ùvārdati[139] *svrš., nesvrš.* várdati, *prez.* ùvārdām (tal.) – *gl.* shvatiti, upratiti, razumjeti ◈*uvardao sam mu priču; uvardala sam vez; uvardala je ona njegovu narav; uvardala sam ja kada se on sve pojavljuje*

uvàrisati *svrš., prez.* uvàrišēm (tur.) – *gl.* pogoditi, strefiti slučajno, ovàrisati ◈*i ćorava koka uvariše zrno; uvarisao ga je u oko; teško je uvarisati ključ u bravu u mraku*

uvasíjetiti *svrš., prez.* uvasíjetīm (ar.) – *gl.* testamentom, oporukom nešto odlučiti ◈*ja sam zemlju uvasijetio djeci, a kuću nisam*

ùvrata, *nom. mn.* ùvrate, *gen. mn.* ùvrātā – *im.ž.r. v.* zavrata, neuzorani dio na krajevima njive, jer plugom i vučnom zapregom nije moguće doći do kraja zbog ograde, to je dio gdje se vraća (uvraća) rahtilo, pa se taj dio njive morao posebno obrađivati i usijavati

ùzaglēde[140] – *im.s.r.* iđenje roditelja u kuću u zagledanje tačno određene cure sa kojom njihov sin već ašikuje a za ženjenje sina, to još nije i pitanje curinih roditelja hoće li je dati njhovom sinu, već da curu roditelji momka vide, da vide kako će ih služiti dok su joj u gostima i sl. ◈*imaju priču kako je otac mldića došavši uzaglede, eventualno, budućoj snahi zatražio vatre da zapali lulu, cura je umjesto da dohvati žigu iz mangale donijela šibicu i džaba potrošila drvce šibice, nesuđeni svekar je kazao kako cura nije za njegove kuće; znalo se je dok traje uzaglede curi na put njenog kretanja po sobi krišom staviti skemlija ili neki drugi predmet pa ako ga skloni dobro je, a ako ga prekorači mahana joj je*

ùzajmica, *gen. jd.* ùzajmicē, *nom. mn.* ùzajmice – *im.ž.r.* uzajmica je kad se ide drugome dan-dva raditi u zajam (kopati kukuruz, žeti pšenicu i sl), znači radom će mu se isto vratiti; posuđeni novac ◈*sve sam ovo*

139 riječ *uvārdati, várdati* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog jezika, osim *Rječnik stranih riječi*, Bratoljub Klaić, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988, u značenju *pazlti, čuvati, čuvati u pamtiti*

140 riječ *ùzaglēde* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog, jezika

uzajmicama radio i gradio i ljudima vraćao

úzde, *jd.* úzda, *gen. mn.* úzdī – *im. ž.r.* dizgini, kožni dugi kaiši kojima se upravlja upregnutim konjima, kajase ◈*zategni uzde; drži uzde objema rukama*

uzdùrisati, *svrš., prez.* uzdùrišēm (tur.) – *gl.* pribaviti, nabaviti ◈*kad uzdurišeš pare, javi se*

ȕzica, *gen. jd.* ȕzicē, *nom. mn.* ȕzice, *gen. mn.* uzicā – *im.ž.r.* kraći komad špage, zaveza, služi za zavezivanje vreća i drugih zavežljaja

ùzlić *dem.* od úzō, *gen. jd.* ùzlića, *nom. mn.* ùzlići, *gen. mn.* uzlíćā – *im.m.r.* zavežljaj koji se nosi u rukama ili na podlaktici◈*dijete u naručju jedne ruke a uzlić u drgoj ruci*

ùzmidēr *imper.* – *gl.* uzmi ti, jamider ◈*uzmider mi ceker ispašće mi iz ruke*

ùzmoći – *gl.* moći, nekako moći ◈*da se ovaj novac ukamaćuje sve dotle dok iz kamate uzmogne izaći štipendija za jednog đaka muslimana na sveučilištu* - Memoari - A. Mešić

ùznati[141] *svrš., prez.* ùznām – *gl.* razumijevati, shvatati ◈*kad dijete uzna, kazaćemo mu; počelo je dijete uznavati*

úzō, *gen. jd.* úzla, *nom. mn.* úzlovi, *gen. mn.* uzlóvā – *im.m.r.* zavežljaj koji se nosi u ruci ili na podlaktici

uzurpácija, *gen. jd.* uzurpácijē (lat. *usurpare*) – *im.ž.r.* protuzakonito, nasilno prisvajanje nečije imovine ili nečijih prava; prigrabljivanje, otimanje nečije imovine ili nečijih ovlaštenja ili prava ◈*poslijeratna partizanska uzurpacija je uništila zemljoposjednike*

uzurpâtor (lat.) – *im.m.r.* onaj koji uzurpira, otima, oduzima, uskraćuje nešto što je tuđe

uzurpírati, *prez.* uzùrpīrām (lat.) – *gl.* bespravno prisvajati, oduzimati, otimati tuđu imovinu ili prava

uzurpírānje (lat.) – *im.s.r.* oduzimanje, otimanje

užàrija, *gen. jd.* užàrijē – *im.ž.r.* tvornica ili radnja koja proizvodi užad od lipovog lika prvobitno i kasnije od konaplje ◈*treba otvarati tvornice: šećera, koža, papira, šibica, konzervi, mliječnih proizvoda, vunenih fabrikata - ćebeta, užarija, željezarske i drvne industrije* - Memoari - A. Mešić

úže, *mn.* ȕžād – *im.s.r.* naprava za vezanje pšeničnih, zobnih, raževih, ječmenih snopova, a pravi se od čupanih vlakana pšenice, zobi, raži, ječma; konopac od lipovog lika

141 riječ *uznati* uglavnom se koristila u značenju dječijeg odrastanja i uznavanja, ali i u situacijama kada odrasli poslije gubitka svijesti počinju dolaziti k sebi i razumijevati stvarnost.

V

vábiti *nesvrš., prez.* vâbīm, *imper.* vábi – *gl.* zvati, umiljato dozivati životinje, mamiti ih k sebi ◈*vabiti ovce; vabiti kokoši; dok te vabe i odazivaj se; kad prestanu da te vabe džabe ti se ozivati; dok te vabe i šećerom te hrane* - nar. izr.

vâj (perz.) – *uzv.* čuđenje; nešto ne valja; isuviše je nečega ◈*vaj, što je ružno; vaj, koliko ih je*

väkat, *gen. jd.* väkta, *nom. mn.* väkti/väktovi, *gen. mn.* väkatā/väktōvā (ar.) – *im.m.r.* vrijeme, na vrijeme, doba, vrijeme za namaz◈*vakti i zemani; navakat i na vrijeme; čemu vakat, tome i vrijeme*

väksuz, *gen. jd.* väksuza, *nom. mn.* väksuzi, *gen. mn.* väksūzā (ar.-tur.) – *im.m.r.* neko ko je štetovo, propao; u nezgodno vrijeme, u nevrijeme ◈*nemoj sjeći nokte u vaksuz doba (u akšam); ne hodaj po bunišću i drvarišću u vaksuz doba; došo mi je na vrata u vaksuz doba (u ponoć); vaksuze jedan*

vàksuziti *nesvrš., svrš.* uvàksuziti, *prez.* vàksuzīm – *gl.* činiti nekome štetu, činiti nešto nekome da propadne ◈*amidža je bratiće a jetime uvaksuzio u diobi njihove djedovine*

vȁllāhi bȉllāhi (ar.) – *izr.* zakletve ◈*tako mi Alaha i Boga!*

vàljān – *pridj.* vrstan, čestit, vrijedan, hoće raditi

vàm-bàška – *pril.* posebno, na poseban način, posebno u negativnom smislu ◈*on je uvijek bio vambaška*

várdati *nesvrš., v. svrš.* ùvārdati, *prez.* várdām (tal.) – *gl.* shvatati, pratiti, razumjeti ◈*vardala sam ga dugo i na kraju uvardala; vardala sam vez, ali nisam uvardala; vardala je ona njegovu narav, jedino su tako zajedno ostajali*

varèkati se, varàkati se, *prez.* varèkām se – *gl.* izbjegavati neku

nevolju; pomalo nešto činiti; dovijati se ◈*varekamo se sa ovo malo penzije*

vàrīvo, *gen. jd.* vàrīva, *dem.* vàrīćak – *im.s.r.* (*pril. znač.*) količina (graha, kukuruza, suhog voća i sl.) koliko jedno varivo; neka vrsta količinske mjere za žito i druge žitarice ◈*dala sam joj, halal bilo, koliko varivo graha i varićak hapura*

vȁs – *pridj.* sav, čitav, cijeli ◈*vas je mokar; idi da te vas svijet ne gleda;* žarg. *vas-cijeli svijet; vas-cijeli dan i sl.*

vasíjet (ar. *waṣiyyā*, tur. *vasiyet*) – *im.m.r.* opruka, testament ◈*vasijet učinio, vasijetio zemlju*

vasijetnáma (ar.-perz.) – *im.ž.r.* pismena oporuka, testament ◈*ostavio je iza sebe vasijetnamu*

vâš, **vȁška**, *nom. mn.* vâši, vȁške, *gen. mn.* vášī, vȁškī – *im.ž.r.* uš, *mn.* uši ◈*para na paru, vaš na fukaru* - nar. izr.

vȁšćica, *gen. jd.* vȁšćicē, *nom. mn.* vȁšćice, *gen. mn.* vȁććīcā – *im.ž.r.* mjesto na tabanu koje svrbi negdje duboko pod kožom i dugo svrab češanjem nije moguće utoliti ◈*imam vašćicu na peti; srbi me vašćica*

vȁvijēk – *pril.* uvijek ◈*tako je vavijek bilo*

vàzdanak, navàzdanak, *mn.* vàzdanci – *im.m.r.* vazdan, cijeli dan ◈*vazdanak je proveo u igri i besposličarenju; čuvati krave navazdanak; doći ćemo ti navazdanak*

véditi *nesvrš.,prez.* védīm – *gl.* dugo i učestalo gledati u nešto ◈*samo u nju vedi; svaku noć samo védī u onaj televizor; samo vedi u prazno*

vȅhat (stsl. *vetho*) – *pridj.* pohaban, iznosan, polovan, loše izgleda ◈*vehto gleda* (umorno izgleda); *vehta košulja; vehte kundure*

véhto, (*ž.* véhta) – *im.m.r* osoba koja je dugo slaba, iznurena, neraspoložena, tužna ◈*ona se vehta ne umije ispitati, nije joj, zar, ni do čega*

véhtati – *gl.* iznosati, izrabiti, učiniti nešto polovnim, iznosanim

vêhtāna, izvêhtāna – *pridj.* nosana, iznosana ◈*ostaviće ga ko kakvu izvhtanu košulju*

vȅlā hȁvle (ar.) – *uzreč.* pobožno čuđenje: *Bože moj!* ◈*vela havle, vela kuvete*

vȅlā kȕvete (ar.) – *uzreč.* pobožno čuđenje: *Bože, snage!* ◈*vela havle, vela kuvete*

vèliti, *prez.* vèlīm – *gl.* kazati, reći ◈*šta veliš na to?*

vèrem, *gen. jd.* vèrema, *nom. mn.* vèremi (ar.-tur.) – *im.m.r.* veliko tugovanje, bolest duše, veliko tugovanje za nekim ili nečim do oboljevanja od sušice ◈*navezala je verem za momkom; moj dragane - moj vereme*

vèremiti *nesvrš., prez.* vèremīm (ar.-tur.) – *gl.* čeznuti i tugovati za nekim ili nečim i istovremeno kopniti, sušiti se

verèmli (ar.-tur.) – *pridj.* onaj koji je sklon veremu - ljubavnoj patnji

verèsija[142], *gen. jd.* verèsijē, *nom. mn.* verèsije, *gen. mn.* verèsījā (tur.) – *im.ž.r.* kupnja i prodaja na odgodu plaćanja ◈*veresija nije nikom draga; čast svakom veresije nikome* - nar. izr.

vèremot (ar.-tur.) – *im.m.r.* vrsta ljekovite trave

vèrgija – *im.ž.r.* vrsta poreza ◈ *koji se raspisivao svake godine sa muhtarom* - Memoari - A. Mešića

vèrige *mn.* – *im.ž.r.* lanac na veriž-njači iznad ognjišta na kojem visi kotao

vèrižnjača – *im.ž.r.* pokretni, u lijevu i u desnu stranu, drveni nosač pričvršćen o zid u ćošku kuće iznad ognjišta koji nosi verige

vȉcinālan (lat.) – *pridj.* obližnji, susjedni, sporedni; *vȉcinālna* željeznica ◈*nužno je da se što prije donese zakonska osnova za izgradnju vicinalnih željeznica; vicinalne su željeznice za našu domovinu od mnogo više važnosti* - Memoari - A. Mešić

vìđāj *imper.* – *gl.* vidi, gledaj ◈ *viđaj, brate, šta u njojzi piše, viđaj, brate, čuda velikoga, viđaj brate, hujhudove glave* - nar. pj. *Kolo igra na Kazanferiji*

víkānje (na šljemenu) – *im.s.r.* blagosiljanje sa novog šljemena ◈ *viču na šljemenu; eno, majstori viču sa Himzinog šljemena, počeli su pokrivati, treba odnijeti na šljeme*

vîkom – *pril.* glasno ◈*Bez šubhe je bábin jezik najlašnji, svatko š njime vama vîkom besjedi. Slatka braćo Bošnjaci, hak vam Omer govori* - Omer Humo

vijéniti – *gl.* vijeniti kosu; vijeniti u vijence luk

vȉnt, vȉntō – *im.m.r.* drvena poluga kojom se uz pomoć lanca ili konopca vinta, steže, rasuti teret (drva, sijeno i sl.) na zaprežnim kolima, traktoru i sl.

vìntati *nesvrš.,svrš.* zàvintati – *gl.* uz pomoć drvene poluge i lanca ili konopca stezati teret (drva, sijeno i sl.) na zaprežnim kolima, traktoru i sl.

vìto – *im.m.r.* naprava od drveta s metalnom kukicom na sredini koja se ručno okrene, uvrne, i dok se vrti dotle se ispreda vuna, kudjelja ◈ *djed na vito vunu prede*

vìtlo, *dem.* vitlić – *im.s.r.* naprava za namotavanje prediva ◈*sa vitlića*

142 *vèresija* - kupnja i prodaja na odgodu plaćanja bez kamata, nije to što je kupnja i prodaja na kredit preko banke i lizing banke kao posrednika i njihovog kamatarenja.

se sa čekrkom namotava pređa na masure ili cijevke

vȉžle, *gen. jd.* vȉžleta, *nom. mn.* vȉžlād, *gen. mn.* vȉžlādi (mađž.) – *im.s.r.* živahno, vragolasto dijete ◈*vižle, vižlasto*

vjénac, *gen. jd.* vjéncā, *nom. mn.* vjénci, *gen. mn.* vjénācā – *im.m.r.* vrsta ženske frizure, kada se djevojačka duga kosa uplete u dvije pletenice a zatim se poviju u potiljku u dva luka, vijenca; vijenac luka ◈*pletenice u vijenac uvila; trešnja je rodila ko vijenac*

vjȅšćica – *im.ž.r.* vještica

vjèrōvnīk, *nom. mn.* vjèrovnīci [*ž.* vjèrōvnica] – *im.m.r.* zajmodavac novca, povjerilac ◈*naši ljudi takvim lihvarskim zajmovima nijesu nikad postigli namjeravane svrhe, nego su većinom usljed spletaka svojih vjerovnika izgubili i ono što su imali a često i gole duše ostali* - Memoari - A. Mešić

vlȁh, *gen. jd.* vlȁha, *nom. mn.* vlȁsi, *gen. mn.* vláhā (kelt. *Volci*, polj. *Wlochy*) – *im.m.r.* nemusliman, pripadnik druge vjere, hrišćanin

vlȁhnja, *gen. jd.* vlȁhnjē, *nom. mn.* vlȁhnje, *gen. mn.* vlȁhnjī (kelt.-polj.) – *im.ž.r.* vlahinja, nemuslimanka, hrišćanka

vlȁše, *nom. mn.* vlȁšād, *dem.* vlȁšče – *im.s.r.* muško dijete nemuslimanče, dijete druge vjere, hrišćanče

vódek – *pril.* ovdje, tu ◈*sjedi vodek kod mene; vodek ti je mjesto; vodek sam rođen, vodek ću i umrijet*

vòdijēr, vòdīr, *gen. jd.* vòdijēra, vòdīra, *nom. mn.* vòdijēri, vòdīri – *im.m.r.* kupasta drvena posuda za vodu, belegiju i mazalicu koju kosac drži za pojasom pri košenju

vóđeka, vóđekarce – *pril.* ovdje ◈*vođeka je bilo, a kud se je zdjelo, ne znam; sjedi vođekarce kod mene*

volìhnī, òvolihnī – *pridj.* volišnī, ovolišni

vòlikō, vòlkō – *pril.* ovoliko

vòlovotka – *im.ž.r.* junica dorasla vodivu, zrela za oplodnju, traži vola

vrȁtnice, *jd.* vrȁtnica – *im.ž.r.* ulaz u imanje, sojevrsna vrata, koja se sastoje od pokretnih vrljika koje su poprečno zabodene u probušene tamce ◈*preskočio je vratnice trojanice* (koje se sastoje od tri niza u visinu vrljika); *otvoren ko vratnice - metaf.* za nekog ko ne može držati tajnu u sebi no je bržebolje priča kojekome

vȑbopūc – *im.m.r.* vrijeme cvjetanja vrbe, buđenje prirode ◈*uhvatio ga vrbopuc*

vȑći *svr., prez.* vȑgnēm – *gl.* staviti, metnuti ◈*vrgni na sto*

vȑgnuti *svrš., prez.* vȑgnēm, *imper.* vȑgni – *gl.* metni, stavi

vrébōg – *uzreč.* doduše ◈*nisam ni*

ja, vrebog, bolje uradio

vr̀ljika, *mn.* vr̀ljike – *im.ž.r.* drvena cijepana prečka između tamaca (kolaca)

vróvac – *im.m.r.* planinac, ovčar, čobanin

vr̀poljiti se *nesvr., prez.* vr̀poljīm se – *gl.* vrtiti se, biti uznemiren ◈*šta si se uzvrpoljio ko da ti je stotinu crvi u guzici*

vȑšāj – *im.m.r.* vršidba pšenice, zobi, ječma i sl.; jedna tura snoplja koja se ovrše u jednom vršaju ◈*ni konju nije lahko na vršaju; još jedan vršaj snoplja i gotova vršidba*

vr̀šidba – *im.ž.r.* vršenje pšenice, zobi, ječma i sl.; vrijeme vršidbe je kad se vrše (nekad je to bilo vrijeme od sredine jula do kraja augusta) ◈*rodio se, kaže mati, uz vršidbu*

vȑto – *im.m.r.* vrt, povrtaljka, bašta ◈*sedam dana kako kiša pada, vrto mi je pun vode; vrto mi je dobar, samo mi grah malo žutno*

vùhko[143] – *pridj.* malo vlažno, nedovoljno suho ◈*skinula si sa štrika vuhke haljine!*

vuhkòća – *im.ž.r.* nedovoljna osušenost, mala vlažnost

vùknjariti *nesvr., prez.* vùknjarīm – *gl.* nositi veći teret na neprimjeren način, previše tereta u rukama i na leđima ◈*cijeli život sam vuknjarila i mučila se*

---

143 riječi *vùhko* i *vuhkòća* je zabilježio Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 461; bilježi ih kao riječi Mustafe Ćemana iz Tešnja, a to prenosi i *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999, 541.

Z

zabàsati *svrš.,prez.* zabàsām – *gl.* zalutati, skrenuti s puta, zabludjeti ◈*izgleda da smo zabasali; i s Tvoga ja sam zabasao puta* - M. Ć. Ćatić

zabenáviti *svrš., nesvrš.* benáviti, *prez.* zabenávīm, benávīm – *gl.* smesti se, zaludjeti ◈*jesi li zabenavio, šta ti je*

zabògmiti se *svrš., nesvrš.* bògmiti se – *gl.* zakleti se Bogom ◈*zabogmio se da će to uraditi; bogmi se, a laže!*

zabrázditi, zabrázdati, obrázditi *svrš., prez.* zàbrāzdīm – *gl.* početi orati prve brazde u njivi; *pren.* zastraniti u nečemu ◈*zabrazdio sam proljetnu orinu*

zàcigūrno – *pril.* zasigurno

zàčas – *pril.* brzo, na brzinu, odmah, za tren ◈*uradi to začas; dođi začas*

záduha, *dat. jd.* záduhi, zádusi – *im.ž.r.* sipnja, sipljivost, astma◈*djeda tuši zaduha*

zàdramiti *svrš.,nesvrš.* dràmiti – *gl.* malo nešto utoliti, malo zaliječiti, malo popraviti i sl. ◈*zadramio sam malo čir na želucu, pa zasad miruje; dramim zub čim svačim*

zädžabē (tur.) – *pril.* besplatno, jeftino, badava, uzalud, džäbē, džäba ◈*zadžabe ga udario; zadžabe se ljuti; nema džabe, ni stare babe* - nar. izr.

zahíra (ar.) – *im.ž.r.* podmjera, prehrambene potrepštine ◈*odnijeli smo joj malo zahire i obišli sirotu*

zàhmet[144] (tur.) – *im.m.r.* napor, trud, teškoća, angažiranost za nešto i za nekoga ◈*zahmetiti ga; bez zahmeta nema ni rahmeta* - nar. izr.

zahmètli (tur.) – *pril.* kad je nešto teško, komplikovano uraditi, mučno, uz veliki napor ◈*je li ti zahmetli da svratiš; bi li ti bilo zahmetli*

zàhmetiti se *svrš., prez.* zàhmetīm se (ar.) – *gl.* nekoga opterećivati svojim problemom i njegovom uslugom ◈*da te ne zahmetim; nezgodno mi te*

144 *zàhmet*, riječ je arapskog porijekla, *Hronika jednog odžaka*, Meho Ćorović, Bosanska riječ, Tuzla, 2004, 859.

zahmetiti

zahmetíja, zahmedíja (tur.) – *im. ž.r.* nagrada za zahmet, za nečiji trud, za posao koji je nekome s mukom urađen ◈*meni je to bila zahmetija; ovo ti je samo malo hedije za zahmetiju*

zaìntačiti se *svrš.,prez.* ìntačīm se – *gl.* uporno i tvrdoglavo insistiranje na svom htijenju ili mišljenju ◈*jesi zaintačio; šta si zaintačila, popusti*

zafrljáčiti, zafrljáciti *svrš., prez.* zafrljáčīm – *gl.* baciti nešto svom snagom slobodnim stilom i pomalo nekontrolisano i daleko, frljóke

zàguzati *svrš. – gl.* zagužvati na sve strane; zakomplicirati u mnogo čemu; sukobljavati se u mnogo stvari u istom trenutku; gužvati, neka loša dešavanja pred još gori događaj ◈*zaguzalo je na sve strane; zaguzalo je, na šta li će izaći?*

zaìbretiti se *svrš., prez.* zaibretīm se – *gl.* začuditi se ◈*baš sam se zaibretila; ljudi se ibretu ibretili*

zaištáhiti *svrš., nesvrš.* ištáhiti – *gl.* zanijeti se u užitku; započeti snažno doživljavati užitak

zakarabàsati – *gl.* zalutati, zastraniti, upast u velike teškoće ◈*zakarabaso je u dugove i kredite*

zakocénuti se *svrš.,prez.* zakocéṇīm se – *gl.* ukočiti se od naglog plača do mjere da dijete nema daha (najčešće se manja djeca kocene, zakocene) ◈*zakocenulo se dijete da je dušu jedva povratilo*

zakòpititi, *prez.* zakòpitīm – *gl.* započeti nešto, zasnovati, započeti nešto uzgajati ◈*zakopitila sam sebi koze s dvoje jaradi; posijala sam, po čuvenju, neke dobre stambolke valja mi zakopiti njihovo sjeme*

zȁležān, ȕležān – *pridj.* čovjek koji dugo ništa ne radi, nije se umarao, spremniji je od drugih za predstojeći posao ◈*može on raditi, on je uležan; uležan pa se ulijenio*

zájam, nazájam, uzájam, *gen. jd.* zájma, *nom. mn.* zájmovi – *im.m.r.* kredit, posudba novca i rjeđe nečega drugog; zaduženje ◈*uzeo sam zajam u banci; dati para na zajam; nisam vratio zajam*

zajerdámiti – *gl.* preponosito se ponijeti, gordo se držati

zȁjmānje – *im.s.r.* uzajmanje, zajam

zájmiti, uzájmiti, pozájmiti *svrš., nesvrš.* zájmati, uzájmati, pozajmati – *gl.* posuditi novac ili nešto drugo na određeno vrijeme; zadužiti nekoga na neki način

zakúriti *svrš.,nesvrš.* kúriti, *prez.* zakúrim – *gl.* pripaliti, zapaliti cigaru, lulu ◈*imaš li šibicu da zakurim cigaru; i ti si, bogami, počeo kuriti*

zàmetānje, zàmećānje – *im.s.r.* od zametati se, zabacivati se, ime radnje kada se neki teret u vrećama

ili nečemu sličnom zameće na leđa sam ili neko to pomaže zabaciti na leđa ◈*bilo je to cjelodnevno zametanje vreća na tuđa i svoja leđa*

zàmetati – *gl.* imati manju govornu manu; zametati trag ◈*jesi li primijetila da on malo zameće kad govori*

zàmetati se, zàmećati se *svrš., prez.* zàmećēm se – *gl.* kad neko drugome nabacuje teret na leđa i tako mu pomaže da to lakše na svoja leđa postavi, a moguće je i sam zabaciti se vrećom ili nečim drugim na leđa i to je, naravno, teška radnja ◈*to što je sam donio 50 kg brašna, ali i sam se vrećom zametnuo!*

zanebèsati se *svrš.* – *gl.* zanesvijestiti se ◈*zanebèsalo mi se*

zaobàdati se *svrš., nesvrš.* obàdati se – *gl.* kada stoku ubode obad muha pa bezglavo bježe uzdignutoga repa

zaoblítak, *gen. jd.* zaoblítka, *nom. mn.* zaoblíci, *gen. mn.* zaoblitākā – *im.m.r.* posljednji obliv vodom pri kupanju djeteta i sl.

zaozbíljē, zaozbíljno – *pril.* od zbilje, ozbiljno ◈*je li misliš zaozbilje ili se šališ; on s njom ašikuje zaozbiljno*

zapàjvaniti *svrš., prez.* zapàjvanīm – *gl.* zaputiti se, otputovati, pješice zapeti na daleko ◈*zapajvanio sam ja pješke u Žepče da kupim kravu, ali džaba, skupe su!* (S.G.); *i tako zapajvanio pravo u Radušu* - Konjanici, Bešlagić

zapèsiniti, zapèksiniti *svrš.,prez.* zapèsinīm – *gl.* upesiniti, malo zaprljati ◈*zapesinio košulju; zapesinio obraz*

zàptu-zàvāl – *pridj. izraz.* mršav, kost i koža, teško se kreće, samo što se nije za plot zavalio ◈*volovi su mu zaptu-zaval*

zapòs'ednuti[145] – *gl.* zaposjednuti, zauzeti

zapòs'esti[146] – *gl.* zaposjesti, zauzeti

zàpošljen – *pridj.* zaposlen

zapošljénje – *im.s.r.* zaposlenje

zâprega, *dat. jd.* zâprezi, *gen. mn.* zâprēgā – *im.ž.r. v.* rahtilo; komplet koji čine konji ili volovi upregnuti u kola ili u neko drugo sredstvo za rad kao i sve druge poljoprivredne alatke potrebne za određeni posao

zaprégnuti *svrš.,prez.* zaprégnēm – *gl.* upregnuti, uvezati volove ili konje u zapregu

zâruka, *mn.* zâruke, *gen. mn.* zârūkā – *im.ž.r.* prsten ili neki drugi vrijedan predmet kojim se momak

---

145 glas *š* se ne izgovara na klasičan način na kraju prednjeg nepca, već na početku prednjeg nepca pri zubima, a čuje se kao glas između glasa *s* i glasa *š*, glas *s'*

146 Isto.

i djevojka jedno drugom obećavaju, rezervišu, vjere ◈*uzela je zaruku; razmijenili su zaruke; vratila mu je zaruku; raskinuli su zaruku*

zarúčiti se *svrš., prez.* zàrūčīm se [*pridj.* zarúčen] – *gl.* uzeti zaruke, vjeriti se

záručnīk, [*ž.* záručnica] – *im.m.r.* oni koji su zaručeni

zašehátiti – *gl.* naširoko i naveliko nešto zauzeti; zakriliti ◈*zašehatio je stokom tuđa polja pasti; zašehatio je među potkopavati; zašehatio je sjeći šumu*

zȁštekati[1] *žarg.* – *gl.* kada usljed nekog nepoznatog manjeg kva-ra nastane prekid u radu nekog aparata, stroja

zȁštekati[2] *žarg., imper.* zȁštekāj – *gl.* uštedjeti malo para, skloniti ih od potrošnje tako što ih "sakrijemo" od samog sebe, negdje ih sklonimo i ponašamo se kao da ih nema, uzimamo ih u krajnjoj nuždi

zátiok, zátiljak, *nom. mn.* zátioci, – *im.m.r.* potiljak, zadnji dio glave, zatiljak

zàturiti – *gl.* zagubiti, ostaviti nešto negdje i ne znati gdje je ◈*negdje mi se zaturilo šilo*

zatùzgati se *svrš.* – *gl.* dobro se zapustiti u nečistoći lica, ruku, dugo se držati zapušteno u higijeni ◈*sebe je uredila, a dijete joj je zatuzgavilo*

zaùhār – *im.m.r.* mala korist ◈*biće zauhar; zauhar je kad čovjeku siromahu i muha u guzicu uleti* - nar. izr.

zàuza, *mn.* zàuze – *im.ž.r.* zaveza, komad špage kojim se zavezuju vreće ili neki drugi zavežljaji

zâva, zâova – *im.ž.r.* muževljeva sestra

zàvrata, *gen. jd.* zàvratē, *gen. mn.* zàvrātā – *im.ž.r.* v. uvrata; neuzorani ili na drugi način neobrađeni dio na krajevima njive, jer se plugom i vučnom zapregom, zbog ograde, nije moglo doći do kraja, taj dio gdje se vraća (zavraća) rahtilo zove se *zavrata* ili *uvrata*, i ona se mora posebno obrađivati

zavrzlàma (tur.) – *im.ž.r.* komplikovana stvar; petljanija, petljanje; narodno kolo ◈*čudna ti je ovo zavrzlama*

zàvoranj, *nom. mn.* zàvornjevi, *gen. mn.* zàvornjēvā – *im.m.r.* drveni klin kojim se preko gužve spaja pracijep i jaram na drvenim kolima

zbáriti *žarg.* báriti *svrš., prez.* zbárīm – *gl.* u žargonu omladine sedamdesetih godina 20. vijeka značilo je djevojku, rjeđe mladića, osvajati; ali i nekoga za nešto pridobiti, udobrovoljiti ga ◈*uspio sam je, napokon, zbariti*

zbenáviti, zabènāviti *svrš.* – *gl.* za luditi

zbìljam, zbilja – *upitn. rij.* je li

stvarno, zaista ◈*zbiljam je tako*

zbìtvoljak, bitvoljak, *gen. jd.* zbìtvoljka, *nom. mn.* zbìtvoljci – *im.m.r.* mali, zbijeni zamotuljak kučina ili vune koji je teško raščešljati; mali zgrudvani dio brašna, koji se nije razmijesio u nekim jelima, npr. puri, panduru, halvapiti, čorbi, koji se skrio kuharici dok je mijesila jelo i znak je njene kuharske slabosti; *pren.* i *pejor.* premali čovjek, čovječuljak ◈*onaj zbitvoljak Ramo se trsi kao on je neka snaga*

zdábo, zdóbo – *im.m.r.* veći orah kojim su se gađale kuće oraha u dječijoj igri *kúćā*, u igri *kúćā* dijete može izgubiti sve orahe i da mu ostane samo zdabo, zdabo se čuvao dugo pa je bio dobro suh, pa otud metafore: ◈*suh ko zdabo; sam ko zdabo*

zdépnjo – *im.m.r.* zdepast čovjek, omalen, širokih leđa i bokova, nabijen mesom, (S. G.)

zdògovōr – *im.m.r.* dogovor

zdogovóriti se – *gl.* dogovoriti se

zdrèliti *nesvrš.* – *gl.* zrìti ◈*trešnje su uzdrelile; čir je uzdrelio, brzo će pući*

zebánija (ar.) – *im.ž.r.* ljuta guja koja u džehenemu muči ljude, zločasta žena, ljuta žena ◈*ona je živa zebanija* ◈*ljuta je ko zebanija*

zèbljičav – *pridj.* zebljiv, zimogrižljiv, ne podnosi zimu

zèćāt (ar.) – *im.m.r.* zèkāt, zèkjāt (godišnja obaveza kod muslimana koja iznosi 2,5% cjelokupne gotovine)

zȅhēr (perz.) – *im.ž.r.* ljutina, otrov, otrovno ljut ◈*ljuta ko zeher*

zehèruša (perz.-tur.) – *im.ž.r.* gorko ljuta paprika ◈*paprika zeheruša*

zehèrli (perz.-tur.) – *pridj.* veoma ljuta paprika, ljuta ko zeher

zèhra[147] (ar.) – *im.ž.r.* sitnica, veoma mali dio nečega, trun, sićušni djelić ◈*pjesmama što vam dašem,*
ja vam dušom, sam malo,
njenom zehrom mašem - Siddik, K.Lj.

zéjtin (tur.) – *im.m.r.* jestivo ulje, zeitin

zéjtiniti *nesvrš.*, *prez.* zéjtinīm (tur.) – *gl.* uljiti, mastiti

zéjtinjav, zéjtinli – *pridj.* boje zejtina

zèmljarina – *im.ž.r.* porez na zemlju ◈*u prvu kuriju spadaju muslimanski veleposjednici koji plaćaju najmanje 140 K zemljarine* - Memoari - A. Mešić

zȅrt – *pril.* odvratno, mrsko ◈*zert mi je kad me on zovne; zert mi je kad me pita - jel mi med pravi*

zglàjzati – *gl.* nesretno završiti, propasti ◈*voz je zglajzo; hajde, da-*

147 *zȅra* u narodnom govoru katoličkog i pravoslavnog življa tešanjskoga kraja.

bogda zglajzo! - kletva

zgȍdan, *mn.* zgȍdni – *pridj.* bogat, imućan, bogati, imućni; lijepo građen mladić ◈*oni su, draga, zgodni ljudi - imaju se dobro*

zguntùrati[148] *svrš., prez.* zguntùrām – *gl.* nagrubo zgužvati, kad se neka masa ili ravna površina ugrudva, ubregavi ◈*jorgan se zgunturao (kad se vata ili vuna u jorganu ili jastuku ugrudva pa površina nije ravna nego bregava); u dušeku se slama zgunturala, treba dušek natrpati novom slamom*

zgùnturān – *pridj.* kad je nešto nagrubo zgužvano ili kad je neka masa u svojoj unutrašnjosti zgutana, ugrudvana ◈*vuna je u jastuku zgunturana; kako mi je kaput pokisao vata se na ramenicama zgunturala*

zihìnli – *pridj.* darovit, pamtljiv, bistar ◈*onaj Jusufov malac je zihinli dijete*

zìjēt, ezìjēt – *im.m.r.* uznemiravanje, zabrinjavanje, mučenje

zìjētiti, ezìjētiti – *gl.* nekoga kontinuirano uznemiravati, mučiti, sikirati

zȉvt, zȉft (ar.) – *im.m.r.* smola u čibuku; miris smole u čibuku; prirodni katran ◈*uščula se kuća zivtom; mlinar Arif je, kad nije imao duhana, mirisao zivt iz čibuka*

148 riječi *gl. zguntùrati* i *pridj. zgùnturān* ne bilježe konsultirani rječnici bosanskog, srpskog, hrvatskog, jezika

zìjān (perz.) – *im.m.r.* šteta, gubitak, razbiti nešto u kući, kad stoka ode u tuđi usjev

zijánćer, *nom. mn.* zijánćeri, *gen. mn.* zijánćērā (perz.) – *im.m.r.* onaj koji pravi zijane, često čini štetu ◈ kada se stoka čuvala po njivama i šumama, čobani bi znali kazati za neku kravu ili june kako je zijanćer

zijániti *svrš., prez.* zìjānīm (perz.) – *gl.* izgubiti, imati štetu

zijánlija – *im.m.r.* gubitaš, onaj koji je zijanio imanje ◈*ozbiljno se Agan zabrinuo za svog sina Zejnila da mu sa mahalskim haramijama, ćiftèlijama, bećarima, zijanlijama i namigušama ne krene krivim putem* - prip. *Mahala,* Hasan S. Subašić

zijáret (ar.) – *im.m.r.* posjeta, obilazak

zijáretiti *nesvrš., prez.* zijáretīm (ar.) – *gl.* posjetiti, obići ◈*mezare je zijaretio; hastu treba nakratko zijaretiti*

zȉl (tur.) – *im.m.r.* činele, kastenjete, cimbal, zvonca, zvončići ◈*pjeva ko zil* - riječ *zil* se jedino koristila u ovom priloškom značenju, a samostalno ni u kojem drugom rečeničkom sklopu nije se upotrebljavala

zìlija, *nom. mn.* zìlije, *gen. mn.* zìlījā (perz. *zīlū*, tur. *zili*) – *im.ž.r.* vrsta

kvalitetne sobne prostirke izatkana vunenim predivom raznovrsnih kitnjastih šara, sag, za razliku od ćilima, koji je sastavljen iz više struka, zilija je iz jedne cjeline, te u svakom pogledu bolja je prostirka od ćilima

zinàluk, *nom. mn.* zinàluci (tur. *zina* - preljuba, blud) – *im.m.r.* moralna razuzdanost, prostitucija, blud, kurvanje

zìrāt (tur) – *im.m.r.* obradiva zemlja, oranica, njiva, ovo je moj zirat

zirátiti *nesvrš., prez.* zìrātīm (tur.) – *gl.* obrađivati zemlju

zirâtan – *pridj.* obradiv

zjàle – *im.ž.r.* je nešto što je ništa, tračenje vremena u besciljnom hodanju, dangubiti ◈*prodavati zjale*

zjàlati *nesvrš.* zjàliti – *gl.* tračiti beskorisno vrijeme ◈*kako se rastade sa ženom, poče zjaliti i pijančiti*

zglàvak – *im.m.r.* zglob

zlȁka – *im.ž.r.* dlaka

zlȁkav – *pridj.* dlakav

zlȍpnjāk, *nom. mn.* zlȍpnjāci, *gen. mn.* zlȍpnjākā – *im.m.r.* drob, želudac ◈*bacići te ko zlopnjak; razbiću te ko zlopnjak*

zràknuti *svrš.,prez.* zràknēm – *gl.* malo, ispod oka, na brzinu pogledati nekoga

zùlum (ar.) – *im.m.r.* nasilje, teror, nepravda

zùlumćār, zulùmćār (tur.) – *im. m.r.* onaj koji provodi zulum, nasilje, nasilnik, tiranin

zûrla, zûrna (perz.) – *im.ž.r.* vrsta svirale sa tankim piskom koji proizvodi jake i piskave glasove, obično su po dva zurlaša pratili jednog bubnjara

zùrlāš, *mn.* zùrlāši (perz.) – *im. m.r.* onaj koji svira zurle; onaj koji pravi zurle ◈*bubnjari i zurlaši djevojkama prilazili// svakoj odbubnjali i zurlali - Aleja bijelih duša,* K. Lj

zùrlati, *prez.* zùrlām (perz.) – *gl.* svirati zurle

zvèčāj[149] *gen. jd.* zvèčaja, *nom. mn.*

---

149 Zanimljivo je da riječ *zvèčaj* ne registruje: *Rječnik stranih riječi.* Bratoljub Klaić. Nakladni zavod MH. Zagreb. 1988; *Rječnik bosanskog jezika,* Instituta za jezik. Sarajevo. 2007; *Školski rječnik bosanskog jezika.* Dževad Jahić. Sarajevo. 1999; rječnik *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku.* Abdulah Škaljić, Svjetlost, Sarajevo, 1989; *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, prof. dr. Slavoljub Đinđić, dr. Mirjana Teodosijević, prof. dr. Darko Tanasković. Turkudil Kurumu, 1985: *RJEČNIK hrvatskog jezika,* Leksikografski zavod *Miroslav Krleža,* Zagreb, 2000; *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika,* Matica srpska-Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1967; *Rječnik karakteristične leksike u bosanskome jeziku,* Alija Isaković, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 419.
Ali, treba istaknuti da riječ *zvèčaj* pominje dajući i njeno značenje Velimir Gaj u svom Balkan-divanu iz 1878. godine kazavši: *Jer naš narod oduvijek*

zemljopisna vlastita imena daje prema prirodnom svojstvu. Gdje je mjesto tvrdo pa nehaje za navalu i neprijatelja prozvao ga je Nehajem. Gdje je visoko, uzvišeno, pa kano gniezdo sokolovo u 'grebenju na sve strane zorno i otvoreno zove ga Sokolom, maglovito – Maglajem, a krševito – Zvečaj. Također, riječ *zvèčaj* pominje Mustafa Ćeman, *Hronologija ličnosti i događaja,* Tešnjak, 1989, 101, kazavši: - *Bitka pod Dobojem augusta 1415. godine, kada Ugari doživljavaju težak poraz, zarobljeni zapovjednik i nekoliko vojnika ugarske vojske dovedeni su u Zvečaj kod Trepča = Tešanj; - dakle, krševite prolaze (kakav je u Tešnju kod katoličke crkve), kršèvite rupe i bezdani kao u podnožju Trebačkog brda u Rakovicama su oduvijek u narodu nazivani zvečaji.*

zvèčaji, *gen. mn.* zvèčājā – *im.m.r.* otvor u zemlji ili rupa sa neizvjesnom dubinom, bezdan

zvèkan, *gen. jd.* zvèkana, *nom. mn.* zvèkani, *gen. mn.* zvèkānā – *im.m.r.* na svoju ruku, svojeglav ◈*zvekane jedan, šta to radiš; onaj zvekan ga udario*

zvèkūtor, *gen. jd.* zvèkūtora,*nom. mn.* zvèkūtori, *gen. mn.* zvèkutōrā – *im.m.r.* poreznik, onaj koji po selu ubire porez na imovinu koji je propisala država

Ž

žàbica, *gen. jd.* žàbicē, *nom. mn.* žàbice, *gen. mn.* žàbīcā – *im.ž.r.* metalna naprava kod lampe koja štiti, drži, plamičak propuštajući ga kroz prorez čineći ga sadržajnijim

Žàbjāk – Žàbljāk, ime usorskoga sela

žáco[1] (*žarg.*) – *im.m.r.* onaj ko je smio, hrabar ◈*budi žaco ako smiješ*

žáco[2] (*žarg.*) – *im.m.r.* žandar u kartama; policajac

žága (njem.) – *im.ž.r.* testera, pila

žágati, *nesvrš.,prez.* žâgām (njem.) – *gl.* piliti

žȁka, džȁka, *nom. mn.* žȁke, *gen. mn.* žâkā (madž. *džag*) – *im.ž.r.* vreća

žâk, *gen. jd.* žâka, *nom. mn.* žákovi, *gen. mn.* žákōvā (tur.) – *im.m.r.* vreća

žákonja, *gen. jd.* žákonjē – *im.m.r.* čovjek sa žakom na glavi, plašilo za djecu ◈*ukrast će te žakonja*

žȁlije *kop., super.* najžȁlije od *poz.* žȁo – *pridj.* žalije mi je njega, nego brata (S.G.)

žȁpati se[150] *nesvrš.,prez.* žȁpām se – *gl.* truditi se, angažovati se, nastojati, boriti se za svoje dobro ◈*kako se Zajim oženi i dobi dijete poče se žapati i raditi*

žbìca, *gen. mn.* žbícā – *im.ž.r.* tanji drveni klin kojim se drži uglavljeni teljig za jaram

žèldac, *gen. jd.* žèldaca, *nom. mn.* žèldaci – *im.m.r.* želudac ◈*boli me nešto želdac; volim skuhane pileće želdace*

želudàrica – *im.ž.r.* žena koja je umjela namještati želudac prilikom strune ◈*čuvena želudarica bila je Kata s Križa*

žèzlo, *gen. jd.* žèzla – *im.s.r.* štap ili palica što simbolizuje carsku ili kraljevsku vlast ◈*i dalje se razvija pod žezlom velikog monarha* - Memoari - A. Mešić

žìcār *žarg.* – *im.m.r.* onaj koji kam-

150 *žȁpati se* - znači bojati se, ustezati se, stidjeti se - *Školski rječnik bosanskog jezika*, Dževad Jahić, Sarajevo, 1999, 553; Alija Isaković, *Rječnik karakteristične leksike u bosnskome jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1991, 477.

či od drugih cigarete, piće, novac i sl., grebator

žȉcāroš *žarg., mn.* žȉcāroši – *im.m.r.* v. žicar

žìcati se – *gl.* grepsti se o druge za cigarete, piće, novac, grebati se za neku korist ◈*Kasim nikad nema para, samo se žica za piće i cigare*

žìočiti, živočiti *nesvrš., prez.* žìočīm – *gl.* ograđivati žiokama, vrljikama, njivu

žìrōvan – *pridj.* uhranjen, ugojen, sposoban za parenje, zimi se hrastovim žirom pojedina stoka (ovce, junci i sl.) uhranjivala

žìto – *im.s.r.* kukuruz, samo se kukuruzu bi reci da je žito, a ne i za sve žitarice ◈*uzorao sam žitu; posijao sam žito; oprvačio sam žito; zagrnuo sam žito; otrgao sam žito; oljušćio sam žito; izmanio sam žito; samljeo sam žito* (kukuruzu)

žȉvičnjāk, *nom. mn.* žȉvičnjāci, *gen. mn.* žȉvičnjākā – *im.m.r.* hrast koji je izrastao u ogradi ◈*hrast živičnjak nije dobar za građu, hem je pun kvrga, hem se puno uvija*

žìvika, žìvica – živa ograda; šipražje, zapuštena i zarasla površina ◈*prosjekao je živiku i napravio prolazu; njivu nije orao deset godina pa je sama živica; isjekao je krupnu šumu, ostala je samo živica*

žìvoka, žìoka, *gen. jd.* žìvokē, žìokē, *gen. mn.* žìvōkā, žìōkā – *im.ž.r.* vrljika cijepana ili necijepana

žmàre *plur. tantum, gen.* žmârā – *im.ž.r.* vrsta pure ◈*ne daj ti u usta vrelih žmara*

žmȁriti *žarg., prez.* žmàrīm – *gl.* pušiti, pretjerano mnogo pušiti, cigaretu za cigaretom pušiti ◈*samo cigare žmari*

ŽIVOT
ZASTAO U NARODNOM IZRAZU

ŽIVOT ZASTAO U NARODNOM IZRAZU

Čovjek se rodi, živi, spoznaje život, ostavlja tragove i umre. Neki ljudi uspiju svoje spoznaje kazati, definirati ih nekim izrazom, skupinom riječi – sintagmom, rečenicom, stihom, kao neku opću spoznaju življenja, kao nešto što je neka forma konstante, tvrdnje, zaključka, opomene, pouke, mudrosti...a onda je narod prihvati i nosi je generacijma, kroz vrijeme. Ma kada da je izgovorena teško da će koja narodna maksima biti opovrgnuta, kao da je svo življenje čovjeka u svim i svakojakim varijacijama spoznato, ali se svakoj životnoj mudrosti čovjek vrati kad je on spozna ili je spozna, u najgorem slučaju, na svojoj greški. Ćamil Sijarić u svom eseju o Vuku S. Karadžiću veli: *Izreke su - u cijelom narodu - na najvišoj visini intelekta, uma i iskustva.*

Poglavlje **Život zastao u narodnom izrazu** je mjesto okamenjenih životnih postulata, moralno-etičkih definicija u kojima se očituje odgovoran i dostojanstven život.

Izrazi u kojima se život u svojim mudrostima zaustavio, mudrosti koje su govorene u prošlosti tešanjskoga kraja, a mnoge se i još čuju, a koje su napisane u ovom rječniku, nipošto nisu sve, no samo jedan njihov dio. Za mnoge se ne može ustvrditi ni da su nastale u tešanjskome kraju. Ali, i one izreke koje su nastale u tešanjskome kraju kao: *Poranila ko šijačka mlada; Nategli ga ko Radušani balvan; Smrko se ko Crni vrh na kišu; Suče na dolove; Poteke Muho, potlje ćeš suho; Usukala se ko Hasakova Kula;* i druge, i one koje su dospijevajući iz susjedstva i ostajući da traju u govoru tešanjskoga kraja: *Dobroj curi iz sela ne daju; Koju vodu moraš piti, nemoj je mutiti; Razguliti mačku;* i druge, odaju

jedan pečat mentalitetu i narodnom duhu jednog jedinstvenog životnog prostora.

Fragmentalno posmatrano svaki ustaljeni narodni izraz svojevrsno tumači vrijeme, sredinu i ljude i nastao je kao izraz duhovnog stanja i vlastitog poimanja etičnosti življenja, odraz su socijalne zbilje, čitave lepeze dobrih i loših osobina ljudi i vrijednosti, i opstajanja uopće.

Ovo je skup gnoma, mudrih izreka, narodnih pouka, gotovo narodnih pravila življenja i najčešće su kazane u razgovornom obliku.

Dakle, narodni izrazi, tvrdnje, poslovice, pitalice, uzrečice i sl. koje nudi ovo poglavlje, ta mala zbirka gnoma, samo je jedan dio narodnog blaga iz narodnog govora tešanjskoga kraja i cilj će biti ostvaren samo ako neke druge potakne na dalji rad i dopunjavanje. Svjestan toga da su frazeološki izrazi i konstrukcije najsloženiji dio leksikografske građe, u obradi materijala te vrste išao sam na maksimalno metodološko leksikografsko pojednostavljivanje. Tome pojednostavljivanju, naravno, mogle bi se staviti i ozbiljnije primjedbe sa aspekta dosljedne leksikografske metodologije, ali radi olakšavanja korištenja Rječnikom njegovih "lokalnih" korisnika, ovaj dio građe predstavlja samo skroman prilog Rječniku, kako bi se od zaborava sačuvale najpoznatije izreke i poslovice iz tešanjskoga kraja.

Ovo narodno blago je nastalo prije više stoljeća, međutim, u njima se skrivaju i savremena poimanja pouka života i iščitavajući ih ima se osjetiti svježina ljudskih istina, kao da nisu kazane prije toliko vremena, nego kao danas da su smišljene.

"Riječi su korjenje života!" – kaže Isak Samokovlija.

NARODNE MUDROSTI U NARODNOM IZRAZU

A

❖*A, dao je crno iza nokta.* (dao je sve što je imao, sve što je rukama zaradio, sve što je teškim radom stekao)
❖*Ah, moj sine, ah moj dušmanine,*
Jer kraj tebe moj dušmanin spava!
Ah, moj zete, ah moj prijatelju,
Jer kraj tebe moj prijatelj spava! ("Ovaj, gotovo poetski izražen, stav odražava misao majke, koji je proizašao iz narodnog iskustva roditelja: roditelje sinovi često zapostavljaju, manje su im spremni pomoći, nekad i nikako, a nekako su i srcem tvrdi, a roditelji misle da su sinovi takvi jer na njih utiču snahe, odnosno supruge; obrnuto je to sa kćerkama: zetovi su pažljiviji i darežljiviji prema puncu i punici zato što na njih utiče supruga tj. kćerka, mišljenje je roditelja kćerke"- S.G.)
❖*Alla hume rabbi, svako sebi grabi!*
❖*Alčak huj.* ("niska ćud koja ponizuje čovjeka; u pamet se ti obuj, terk učini *alčak huj"* - Sikirić Šeih Abdurahman Sirri, *Ilahija*)
❖*Ako bude stani pani.* (ako bude neizbježno, neminovno)
❖*Alah te obradovao odakle se i ne nadao.*
❖*Ali, curi sreću kvari.* (lijepa je, dobra je, iz poznate je familije...ali lijena je, ali nije čestita, ali nije poštena, ali...)
❖*Ako je hića mrijeti, nije hića kopati.*
❖*Ako nemaš ništa pametno za reći, šuti.*
❖*Ako neće brijeg Muhamedu, hoće Muhamed brijegu.* (naravno da brijeg neće, jer ne može prići Muhamedu, pa treba Muhamed prilaziti brijegu, dakle uvijek treba slijediti logiku mogućeg)
❖*Ako ne počneš, nećeš ni završiti.*
❖*Ako ne tražiš, nećeš ni naći.*
❖*Ako smo mi braća, nisu nam kese sestre.*
❖*Ako pada kiša, ne padaju ćuskije.*

❖*Ako potkradeš tuđu sreću, sebi namičeš nesreću.*
❖*Ako zima ustima ne ujede, ona repom ošine.*
❖*Ako želiš rezgu, slomi ljusku.*
❖*Amin kiše da bude žita više, pšenice bjelice i kupusa glavice!*

B

❖*Bacio se na daidžu. Bacio se na djeda. Bacila se na tetku.* (naslijediti osobine jednog svog pretka)
❖*Baška Turci, baška Kotorani.*
❖*Batina ima dva kraja.*
❖*Beg ti, beg ja - ko će vodu nositi?*
❖*Bez para - bez drugara!*
❖*Bez zahmeta nema ni rahmeta.* (kad nekome nekim svojim zahmetom pomognemo, on će nama i rahmet, kad umremo, predati, ili, pak neko dobro ili zahvalnost imati)
❖*Biće kad na, vrbi rodi grožđe.* (dakle, neće biti nikad)
❖*Biće prvom mrazu večera!* (kad je neko oslabio, ostario i iznemogao, smrt mu samo što nije došla)
❖*Biće u limburgu mjesecu. Biće u limburgu mjesecu kad se majmuni budu šišali.* (znači neće biti nikad, jer limburga mjeseca nema a i majmuni se ne šišaju)
❖*Bil (bir) vaktile.* (nešto što je bilo veoma, veoma davno)
❖*Bilo mu je ko kladi na zubači.*
❖*Bijel ko dan.* (narodna metafora, najjednostavnije i najbliže poređenje – bijeli dan, bijela zora)
❖*Bijelo ko behar.* (poređenje sa bjelinom beharom koristilo se samo kad je nešto u izuzetnoj bjelini)
❖*Bijel ko sir.* (ovo porđenje se koristilo i još se koristi u slikovitom predstavljanju bjeline nečijeg tijela, naročito u proljeće pri prvim sunčanjima i kada neko nema uopće osunčano tijelo)
❖*Biser u blato, biser iz blata.* (kad je nešto dobro, dobro je u svakoj situaciji)
❖*Birali ko Šijani trešnje.* (narodno predanje donosi priču da je jedna grupa šijačkih mladića najedevši se prijepodne

trganih trešanja ostatak trešanja iz povelike korpe su prosuli te ih uneredili, a kad su poslijepodne izgladnili, a ručak im nije došao, vratili su se prosutim i uneređenim trešnjama; probirajući ih i jedući ih izgovarali su: po jednima *ova piš, ova nedopiš*, a po drugima *ova srana ova popišana*, ali na kraju su sve trešnje bile pojedene)

❖*Blehno ko tele u šarena vrata.* (kad neko gleda u nešto a to nešto totalno ne razumije)

❖*Bobak ko bobak, bobak ko brabonjak, brabonjak ko i ostala govna.* (sve je isto, ako nismo u stanju uočiti razlike u vrijednostima)

❖*Bogatog je teško darivat, a i sita častiti.*

❖*Bogu gurumluk činiti.* (Bogu nažao činiti)

❖*Bog pa doktor.*

❖*Bog i svi sveci.* (kad je nekom sve naklonjeno i sl.)

❖*Bog dao, Bog uzeo.*

❖*Bog ti dao i dolova i volova.* (blagosiljanje nekoga kad taj daruje neku materijalnu vrijednost; ova rečenica blagosova se mogla čuti od majstora, koji *viče* sa novog šljemena za doneseni dar)

❖*Bog s tobom!*

❖*Bog ti pomogo!*

❖*Bog te (ne) ubio!*

❖*Boja truhle višnje.*

❖*Boj se Boga, ali i onoga koji se Boga ne boji.*

❖*Bolesnom se nudi, a zdravom se daje.*

❖*Bolje biti i poprdljiv, nego li govorljiv.*

❖*Bolje ikad nego nikad.*

❖*Bolje je znati, nego imati.*

❖*Bolje je vjerovati svojim očima, nego tuđim ušima.*

❖*Bolje je u kolibi pjevati, nego u dvorcu plakati.*

❖*Bolje je imati u glavi, nego u nogama.*

❖*Bolje je kad kapa, nego kad teče.* (duže će trajati kad kapa)

❖*Bolje je vrabac u ruci, nego soko na grani.*

❖*Bolje je zlo trpjeti, nego zlo činiti.*

❖*Bolje i na zubači, nego pod zubačom.*

❖*Bolji se kopaju.* (kad je neko slabašan, iznuren, beskrvan)
❖*Božija bogda.* (kad je nešto nezamislivo malo)
❖*Bos po glavi.* (ćelav, ali i u prenesenom smislu kad se neko ponaša čudno)
❖*Božiji emer, Božiji dar.* (kad je nešto izuzetno, natprosječno, veoma rijetko, osobena nadarenost)
❖*Brigo moja pređi na drugoga.* (kad nekome prigovaramo neodgovornost; kada neko dio svoje odgovornosti prebacuje na drugog)
❖*Brze huje, kratke nafake.* (kad se neko lahko naljuti ostaje bez dobitka, ostaje bez koristi bilo koje naravi)
❖*Brže-bolje.* (uraditi nešto na brzinu dok se nisu okolnosti, isto za tren, promijenile; uradio je to brže-bolje jer je to jedva dočekao da uradi)
❖*Budala se uči na svojim greškama, a pametan na tuđim.* (naravno da se greške plaćaju posljedicama, pa je uvijek bolje i pametnije učiti na tuđim greškama)
❖*Budala pamti, pametan piše.* (otud i izreka: *olovka će sve kazat;* ma koliko čovjek htio nešto zapamtiti uvijek postoji mogućnost zaborava, a kad se zapiše zapamćeno je gotovo zauvijek)
❖*Budali je more do koljena.*
❖*Budalu ne ruži, već mu savjet pruži.*
❖*Budi bez brige.* (nemoj da se sikiraš, biće sve i svega, samo nas neće; kad nekoga želimo rasteretiti brige za nešto, i da ćemo mi to sigurno uraditi što on traži ili očekuje od nas)
❖*Budi bog s tobom!* (Bože, ti (tebi) pomozi!)
❖*Bujrum Musa kupusa.* (izvoli, sjedi i jedi, ili nešto drugo čini, dopušteno ti je)

C

❖*Cura pod nićahom.* (isprošena djevojka, djevojka pod zarukom, samo još i svadba nije bila)
❖*Crn ko noć. Crn ko mrkla noć.* (kad je neko ili nešto crno da crnje ne može biti)
❖*Crn ko Arap.*

❖*Crven ko paprika.* (paprika je u narodnom poimanju metafora huje, ljutnje i crvenila na licu koje manifestuje ljutnja)
❖*Crveni se ko johovo teknje!* (oguljeno johovo drvo se zaista crveni i johovina je dosta mekano drvo i pogodno je da se u johovom trupcu izdubi tekne za vodu i koje se dugo, dugo crveni i divna je metafora za momka koji se rumeni i puca od zdravlja)

Č

❖*Čabar leti lonce tare.* (kad neko nešto slučajno sruši a onda to poruši mnogo drugih stvari pa nastane veliko čandrkanje i načini se veliki nered)
❖*Časti mi! Časti ti?* (zaklinjanja)
❖*Čast svakom, veresije nikom.*
❖*Čemera bi se napio.* (kad je neko ogorčen životom da bi otrov popio)
❖*Čeka ga ko ozebo sunca.*
❖*Čekaj magarče dok trava naraste.*
❖*Čija ne prdi travom je porasla.*
❖*Čijim se kolima voziš, toga i konje hvali.*
❖*Čini dobro ne kaj se, a čini zlo nadaj mu se.*
❖*Čista ko riblje oko.*
❖*Čist račun, duga ljubav.*
❖*Čovjek čistih ruku.* (pošten čovjek)
❖*Čovjek bez zanata je isto što i kuća bez hajata.*
❖*Čovjek da ne umre, crko bi!*
❖*Čovjek ostruga.* (čovjek kome sve smeta i za svaku se riječ i događaj kači)
❖*Čovjek snuje, a Bog određuje!* (čovjek planira a Bog zna hoće li se to ostvariti)
❖*Čovjek na svoju ruku.* (čovjek osobenjak)
❖*Čovjek se uči dok je živ, i opet budala umre.*
❖*Čovjek čovjeku treba da govori ko da mu u ustima šećer stoji.*
❖*Čuva guju u njedrima.* (bez srca, bez imalo ljubavi, zlonamjeran čovjek)

❖*Čuvaj bijele pare za crne dane.* (dakle, da se štedi sitan novac; u drugoj polovini 20. vijeka jedan dinar i dvodinarka su bili aluminijske boje, pa se može pretpostaviti da je ova mudrost nastala u to vrijeme)
❖*Čuvaj se tihe vode i psa koji ne laje.*
❖*Čuva on hatura nekoga drugog (tuđeg).*

Ć

❖*Ćaćevićka/ćaćević.* (kad neko u manirima liči na oca, može se upotrijebiti i u hipokorističnom, ali i u omraženom smislu)
❖*Ćage će kazati.*
❖*Ćage trpi sve.*
❖*Ćelava je lahko obrijati.*
❖*Ćorav kod očiju.*
❖*Ćoravu namigivati i gluhom šaptati nema fajde.*
❖*Ćuko koji laje ne ujeda.*(galamdžija čovjek nema moći, ne napada, samo galami)

D

❖*Dabogda helać bilo!* (dabogda stradalo)
❖*Dabogda kaldak mašio.*
❖*Dabogda mi ostario.* (kad malo dijete oduševi svojim pametnim postupkom ili riječju, stariji bi rekli djetetu)
❖*Dabogda te stigla majčina kletva!*
❖*Dabogda te stigli majčini uzdasi!*
❖*Dabogda te stigla majčina suza!*
❖*Dabogda ti se ognjišće ugasilo!* (kletva da nemao poroda)
❖*Dabogda ti kola uvijek išla uzbrdo!* (svojevrsni blagoslov, uvijek išao u napredak, za razliku od *kad kola krenu nizbrdo*)
❖*Da Bog haje što pas laje, sve bi mrljina po putu bilo.* (Bog ne prima kletve loših ljudi)
❖*Daj drugome pa ćeš i ti imati.*
❖*Da je pamet do kadije ko od kadije.* (bilo bi dobro, čovjek se spametuje kad shvati grešku)
❖*Daje zdrave za bolesne.*

❖*Daju i šakom i kapom.* (daju nemilice)
❖*Daj mi gola ženo košulju.* (metafora - ne može se dati ono što se nema)
❖*Daleko mu kuća bila.* (kad nekog smatramo lošim čovjekom i ne želimo s njim imati nikakvu blizinu niti saradnju)
❖*Danas sam ko nenabijeno kolo; poteci tam – poteci am.* (kad smo u velikoj trci za mnogo poslova po cijeli dan)
❖*Dan i komad.* (živi dan za dan, radi onoliko koliko mu treba za jedan dan života)
❖*Dan hoda.* (metafora koja je u narodu značila veliku razdaljinu; razdaljinu koju pješak pređe za jedan dan, od jutra do mraka)
❖*Dan po dan mota nestaje života* - rekao je Ibrahim Hota. (izvjesni Ibrahim Hotić iz Dobropolja je u svom govoru veoma često izgovarao datu maksimu)
❖*Da se zec nije pouzdo u noge ne bi išo u polje.* (bio je siguran u sebe, čistina polja je velika opasnost za zeca)
❖*Da se (op)kladimo po guzicu krušaka i nek je tvoj o(p) klad.* (stariji bi s nekim radoznalim djetetom šaleći se s njim a kladeći se za nešto izgovarali ovu izreku)
❖*Dati u hair.* (dati nešto u dobrobit zajednice)
❖*Da vidimo šta ćitabi kažu.* (provjeravanje neke tvrdnje u knjigama)
❖*Dever dunja-ahir zeman.* (stalno deveranje, trpljenje dunjalučkih, ovozemaljskih, teškoća, sve, kao u krug, do zadnjega trena)
❖*Deverli glave.* (onaj kome se stalno događaju neke nesreće)
❖*Deveta rupa na svirali* - biti. (znači biti nevažan)
❖*Digo je nos.* (kaže se kada se neko drži preponosito pa ne vidi nikoga)
❖*Dijete mnogo milovano - nikad dobro vaspitano.*
❖*Di si bio kad je grmilo?* (kasno si došao, gdje si bio kad se nešto događalo)
❖*Di (gdje) se vi kopate?* (riječ *kopati* ima smisao *sahranjujete*)
❖*Djeca i pijanci govore istinu.*

❖*Dobar je čovjek ne faleći mu zakona.* (govorilo se za dobrog čovjeka druge vjere)
❖*Dobar savjet zlata vrijedi.*
❖*Dobar glas se daleko čuje, a zao još dalje.*
❖*Dobar ko bara.* (znamo da je bara ustajala mirna voda pa se kaže za nekoga ko je izuzetno miran i dobroćudan čovjek)
❖*Dobar ko kruh.*
❖*Dobar ko žito.* (žito, kukuruz u košu je veliko dobro, pa se i za čovjeka govorilo kad je dobre duše da je dobar ko žito)
❖*Dobar konj* (koji dobro vuče) *će ili oheraviti ili oćoraviti.*
❖*Dobar i budala su isti.*
❖*Dobar i budala su na istoj deredži.*
❖*Dobiće u limburgu mjesecu.* (dakle, neće dobiti nikad, jer ne postoji mjesec koji se zove limburg)
❖*Dobio korpu.* (kad djevojka odbije mladića da se s njim zabavlja, ašikuje, ili neko drugo odbijanje od nekoga)
❖*Dobiti šup-kartu.* (znači nekoga odbaciti, obezvrijediti, šutnuti u prenesenom smislu i sl.)
❖*Dobra ovca ne bleji, a mnogo vune daje.*
❖*Dobar/a/o je vam taki/a/o.* (metafora kojom se nešto naročito ističe)
❖*Dobroj curi iz sela ne daju.* (govorilo se da se dobra cura, fina, lijepa, poštena, uvijek uda u svoje selo)
❖*Dobro mi je i boljem se nadam.*
❖*Dobro sam, samo što ne vladam.*
❖*Dobro se čuje daleko, a zlo još dalje.*
❖*Dočekati da pljune kroz svoj prozor.* (da napravi kuću)
❖*Dočekati na lakat.* (nekome se iznenada grubo suprotstaviti, bolno kao udar laktom pod rebra)
❖*Dočekao je da izađe iz šećergraha.* (šećergrah je proljetna sirotinjska hrana, rano s prvim jugom u proljeće isklijava iz zemlje i rano prispije i u gladno proljeće sirotinja s njim preživljava; u narodu *dočekati da se izađe iz šećergraha* ima značenje da je neko izašao iz krize, da je stao na svoje noge)
❖*Dokopo se nogu.* (kaže se tek prohodalom djetetu koje nestašno samo hoda, pendža se, hoće sve da dohvati, sruši itd.)

❖*Dok ima para ima i drugara.*
❖*Dok je leđa biće i semara.*
❖*Dok se nekome ne smrkne, drugome ne svane.*
❖*Dok dijete ne zaplače majka sise ne daje.*
❖*Dokon pop i goveda krsti.*
❖*Dok trepneš, gotovo.*
❖*Doliva ulje na vatru.*
❖*Došla mu žuta minuta.*
❖*Došo pameti.* (kad se neko spametuje)
❖*Dotjeralo cara do duvara.*
❖*Dopodne mrzi sebe, a poslijepodne cijeli svijet.*
❖*Drag ko poreznik.* (mrzak)
❖*Drobonja je srkonju za plot zavalio.* (onaj koji jede udrobljeno mlijeko jači je od onoga ko ga samo srče - snaga na usta ulazi)
❖*Éršće ko paluza.* (kad se neko trese od straha)
❖*Drugi dan druga nafaka.*
❖*Drven pas na potoku laje.* – zagonetka - odgonetka: ***lupača***. (naime, nekad su se prethodno poparene haljine u parenici nosile na obremači na potok na pranje i uz rub vijera na oblom kamenu pralja bi naizmjenično drvenom lupačom lupala po haljinama i iste ispirala u vodi; veš je bio od lanenog grubog sukna - sofrice, peškiri, debeljače košulje i gaće, ponjave, dušeci, jastuci, deke i sl. - pa se pozamašno lupačom lupalo i to *lajanje lupače* se unaokolo dobro čulo; danas takva zagonetka ne bi mogla biti odgonetana jer pranje veša već dugo više tako nije)
❖*Državi ne duguj, sa žandarima ne druguj, a ženi tajne ne kazuj.*
❖*Državu čuvaj od neprijatelja, a ženu od prijatelja.*
❖*Drži jezik za zubima.* (da šuti)
❖*Drži ko vrbov kolac.* (veoma slabo)
❖*Drži ga naoku.* (pazi na njega)
❖*Drži pare u jastuku.* (ima dosta para, štedi, siguran je da ih lopov neće ukrasti, bogat je, ne vjeruje državi)
❖*Drži se ko pijan plota.* (uporno, tvrdoglavo, insistira na

svojemu)
❖*Drži riječ ko rešeto vodu.*
❖*Drži tajnu ko sito vodu.*
❖*Došo mu je glave.*
❖*Dug ko teravija.* (teravija je namaz u mjesecu ramazanu i sa jacijom ima 33 rekjata i njeno klanjanje se oduži)
❖*Dura u bikin karamut.* (za nešto iznenada porušeno, za promašenu tvrdnju ili konstataciju šezdesetih i sedamdesetih godina 20. vijeka često se data izreka koristila)
❖*Duše mi! Duše ti?* (zaklinjanje)
❖*Dušu Bogu teslimiti.* (umrijeti)
❖*Dva bez duše, treći bez glave.*

DŽ

❖*Džabe je gluhom šaptati i ćoravom namigivati.*
❖*Džabe je dobro sjeme, kada je plitko oranje.*
❖*Džabe ni u stare babe.*

Đ

❖*Đah potput, đah naput.* (promjenljiv)
❖*Đe brat brata ne voli, tu sreće nema.*
❖*Đe ima mala ima i zijana.*
❖*Đe niko tu obiko.* (gdje si se rodio i odrastao tu se osjećaš najprirodnije, najobičnije)

E

❖*E, njima ću se ja pomustafiti.* (njima će se posebno pozabaviti, prema njima će zauzeti oštriji kurs, s njma će se obračunati)
❖*Eomiti.* (iskazivanje nečega pogolemog) *Eomiti na.* (iskazivanje suprotnosti, pa i s pokazivanjem lakta kao ljutnje prema sagovorniku)
❖*Evo ti od šake do lakta.* (ništa)
❖*Evo ti narame.* (ništa)

F

❖*Fin (dobar) ko majka.*

❖*Fin, nikome da rekne - ni crno ti u oku.* (nikoga ne bi uvrijedio niti sitnicom)
❖*Fin, nikome da rekne - ni pomakni se tam.* (nikoga ne bi uvrijedio niti sitnicom)

G

❖*Gdje dvoje diše i treće se piše.* (očekuje se novorođenče, ili gdje se dvoje dogovara ili nešto čini nešto kao treće biva)
❖*Gdje ima mala ima i zijana.* (gdje ima imanja mora biti i štete)
❖*Gdje ima stida ima i poštenja.*
❖*Gdje je puno baba kilava su djeca.*
❖*Gdje nevolja ruča tu i tuga večera.*
❖*Gdje se stariješina ne sluša, tu Bog ne pomaže.*
❖*Gdje se trud ulaže tu i Bog pomaže.*
❖*Glava ko u bumbara.*
❖*Glad nema očiju.* (kad siromaštvo obuzme, onda se svašta može desiti, ali ova izreka može da znači i kad nekog obuzme nezajažljivost u nečemu, on opet zaslijepi)
❖*Gledaj majku, ženi ćerku.*
❖*Gluho bilo, daleko se čulo.* (neka tajna, koja se ne bi trebala govoriti, govori se potiho, od uha do uha, pa se ipak daleko čuje)
❖*Gluh kod ušiju.*
❖*Gluh ko top!* (ova metafora znači da je neko dobro, gotovo potpuno gluh, a kakvog ima poredbenog značenja osim da je top moćno i teško oruđe koje djeluje hladno kao da ne čuje naše dodire, naša udaranja po njemu, ili pak da zagluši uši kad top pukne, *gluh ko top kad pukne*)
❖*Glup ko točak.*
❖*Go ko lipić.* (kad je neko bukvalno go, ali i u prenesenom smislu kad neko nema novaca, kad je iz nekog biznisa sa nekim izšao kao gubitnik)
❖*Goni mi se s očiju!*
❖*Gori ko u šišu.*
❖*Goveda se vežu za rogove, a ljudi za riječi.*

❖*Gradi kule u oblacima.*
❖*Grom te (ne) ubio.*
❖*Grom gromova torba svetaca.* (kaže se u šali kad je nešto napokon dobro ispalo)
❖*Gurnuo mu do balčaka.* (kad neko nekog podobro zafrka, prevari, obmane)

H

❖*Hajde, majčin sine.* (ako smiješ)
❖*Haj za muhom pa ćeš na govno.* (ako slijediš beznačajnu osobu ili ideju loše ćeš proći)
❖*Halal ti vjera.* (kad nekog gotiviš zbog učinjenog dobrog djela, ali može imati i ironično značenje kad je neko loš, učinio nešto loše, iznenađujuće loše)
❖*Hića je šejtanski poso.* (šejtan te nagovara požuri, požuri; ko žuri vrat slomi)
❖*Hitio se na dajdžu. Hitio se na djeda. Hitila se na tetku.* (ponio, ponijela, nasljedne osobine)
❖*Hoda ko muha bez glave.* (besciljno, dezorjentirano držanje)
❖*Hoda ko po jajima.* (hoda polahko)
❖*Hoće se.* (kad se neko preponosito drži)
❖*Hoćeš - evo ti šiš.* (šaljiva doskočica koju uputimo nekome dragom ko hoće nešto olako da ostvari)
❖*Hoćeš mudo Marijanovo.* (nećeš, ne dam)
❖*Hoćeš puno - hoćeš malo.* (obično se događalo onome ko hoće previše da se stvari iskomplikuju pa dobije malo)
❖*Hoću uz kapric.* (hoću u inat)
❖*Hoće obruč da nabije na dunjaluk.* (kaže se za onog ko pokazuje da mu je sve malo, htio bi sve)
❖*Hop Šije, Medakovo - Ševarlije, Vukovo - Jevadžije, Jab-lanica-Kardaglije, Drinčići - Piljužići, Kraševo - Matuzići!* (ovo je jedna kratka nabrajalica ili poskočica sela tešanjsko-dobojskoga kraja, a koja su jedna na druga direktnije naslonjena, a najčešće su je razdragani momci glasno izgovarali poslije otpjevane pjesme *bećarac*)

❖*Hranim te ko goluba, a pjevaš mi ko svraka.* (ja te gotivim, a ti mi lošim uzvraćaš)
❖*Htio bi kruha bez motike.* (obično se kaže nekome ko je lijen, ko neće da radi)
❖*Hvata ga bolja.* (određeni napadi padavice i sl.)
❖*Huja mu je u dnu guzice.* (neko ko se brzo naljuti)

I

❖*I caru je hedija draga.*
❖*I ciganka bi kupila svašta da ima zašta.*
❖*Ide đon-đonu odgovara.*(ide žurno, ne osvrće se, čim prije)
❖*I dan-dani.* (i dan-danas)
❖*Ide ko halva.* (kad se nešto prodaje lahko i brzo rasproda)
❖*Ide ko hule.* (ide pokunjeno, htio bi da bude neviđen i da ne vidi nikoga)
❖*Ide ko po loju.* (ide sve dobro)
❖*Ide ko simplon.* (metafora nastala po nazivu brzog voza Simplon-orijent-ekspres, koji je saobraćao London-Carigrad prolazeći i kroz našu zemlju - poslije 93 godine saobraćanja ukinut je 1976. godine; a Simplon je ime 20 kilometarskog tunela u švicarskim Alpama)
❖*Ide (doći će) tabanovća fijakerom.*
❖*Idi pravo i ne boj se.*
❖*Ide kako ga noge nose.*
❖*Ići grlom u jagode.* (raditi nešto bez provjeravanja, bez educiranja o tome, bez konsultacija i sa kime)
❖*I ćorava koka uvariše zrno.* (kad neko ko je nesposoban ostvari jednog trena značajniji rezultat)
❖*I fertik.* (tako je, ja kad kažem, i fertik; šta ima još jesti? ima fertik; njem. *fertig*-gotovo)
❖*Ima toga* (ih) *na pasija priskakala.*
❖*Ima taslaka.* (taslak je predmet od drveta grubo pripremljen za pravljenje sikirišća, trnokopišća, za štijalicu ili za neku drugu poljoprivrednu alatku; ova sintagma ima preneseno značenje a znači ima sposobnosti, znanja, snage, ljudstva...

neke dobrote od koje se može očekivati nešto)
❖*Iskesio zube ko kobila na mraz.*
❖*Išo u Tešanj ko Aljo paraj čakmaka.* (uzrečica koja se upotrebljava kad neko ili nešto nepotrebno dugo traje - *Priča o čakmaku* - Muhamed Omić, Šije; zabilježio M. Spasojević, *Legende pousorja*)
❖*Izgleda ko pokisla kokoš.* (kad je neko neraspoložen, tužan)
❖*Izgleda ko trokrilni ormar.* (krupna, ova metafora se najčešće pripisivala krupnoj djevojci ili krupnoj ženi uopće)
❖*Izgore, ko u šišu.* (prženje kahve ili puranje puraka u šišu je propraćeno pucketanjima od prevelike vatre, nekom uzbunom u šišu, tako se kaže i za nekoga ko je izložen velikoj kritici zbog nečega a on pocrvenio i pobjesnio, ili kad je riječ o nekoj živahnoj i bučnoj zabavi u nekoj unutrašnjosti a koja se sluša spolja)
❖*I zidovi imaju uši.*
❖*Iz jednoga žmire dva šejtana vire.*
❖*Izljubili se kroz čibuke.* (izmirili se kao, izmirili se ali su i dalje u zahlađenom odnosu - S.G.
❖*Iz ove se kože ne može.*
❖*Iz prazne kuće i miševi bježe.*
❖*Iz tvojih usta u Božije uši.*
❖*Izuti ga iz opanaka.* (dobro ga udariti)
❖*Izudarati ga na mrtvo ime.*
❖*Izvuko se ko prda iz gaća.* (kad se neko iz društva ili neke situacije izvuče nečujno, izdajnički, bez da se suprotstavi a što bi trebao, jednostavno se povuče, kukavički i sl.)

J

❖*Ja mahnita čojka.* (ja budale čovjeka)
❖*Ja u klin, ti u ploču.*
❖*Jak ko međed.*
❖*Jede ko džomba.* (džomba znači bezdan, kaca bez dna, ponor; jede toliko kao da je kaca bez dna, nikad je napuniti)

❖*Jedi ako mariš.* (jedi ako ti se jede, ako ti se šmiga)
❖*Jedini ko Mujo u majke.* (sam ili nešto samo, jedino, nema više ni jednoga primjerka nečega)
❖*Jedna za hiljadu.* (čovjek od riječi, kad rekne nešto onda je to rečeno, čovjek koji ne priča puno, nečijih hiljdu riječi njegova je jedna)
❖*Jedno dijete odgojiti je kao iglom bunar iskopati.*
❖*Jedno krivo drvo cijeli tovar raspe.*
❖*Jedna glava, hiljadu jezika.*
❖*Jesi faca ko truhla kaca.*
❖*Jesi smotan ko teljig.*
❖*Jesmo/jeste se zaholcali.* (zanijeli se u poslu, ide efikasno)
❖*Jesu li tebi sve ovce na broju?* (jesi li pri pameti)
❖*Jesi kenjac.* (jesi magarac)
❖*Jesi li ti bos po glavi?* (jesi li pametan)
❖*Jezikom se vrata i otvaraju i zatvaraju.*
❖*Jezik ti je brži od pameti.* (ne misliš šta govoriš)
❖*Jezik parla, a guzica plaća.* (kad neko puno priča i na svaku odgovara suprotno, onda često i dobije batine)

K

❖*Kad bude od po piva.* (Ovo se, zapravo, nas ne tiče i mi ostajemo prema tome indiferentni, pa kad bude od po piva mi g. Pitneru i čestitamo. - Memoari - A. Mešića)
❖*Kad čovjek nema svoga dobra, tuđe zlo premeće.*
❖*Kad kola krenu nizbrdo.* (kad ti posao slabo ide, ili bilo šta drugo kad krene naopako)
❖*Kad je šenluk, nek i hala gori.*
❖*Kad je džabe i sirće je slatko.*
❖*Kad pas pred kućom laje, treba vidjeti šta je.*
❖*Kako došlo tako otišlo.*
❖*Kako god - mora kruška biti u njegovom.* (mora biti uvijek u njegovom interesu)
❖*Kakva mati takva kći, kakav otac takav sin.*
❖*Kaldak mašio, dabogda.*

❖ *Kahpijo jedna.* (lopužo, vrtirepko jedna)
❖ *Kandi – pandi.* (od postanka do nestanka)
❖ *Kašalj, šuga i ljubav ne mogu se sakriti.*
❖ *Kiša ljeva ko iz kabla.* (kaže se kad kiša obilno, pljuskom pada)
❖ *Ko bolest krije, lijeka mu nije.*
❖ *Ko čeka, dočeka.*
❖ *Ko da ga je krava ižvakala.* (pogužvane odjeće, neočešljan, nezaobrijan)
❖ *Ko da ga je perava zalizala.* (kad se neko začešljao namazavši kosu uljom a to mu nije baš navika pa izgleda neobično i ružno)
❖ *Ko da ga je perava mlatnula repom po glavi.* (kad je neko neuredan, zapušten)
❖ *Ko da je na buretu jahala.* (obično se kaže za djevojku koja ima krive noge na O)
❖ *Ko da je pao s tavana.* (ponaša se nenormalno,budalasto)
❖ *Ko dobro čini bolje dočeka.*
❖ *Ko probijeno rašeto je.* (tračara, ne zna čuvati tajnu)
❖ *Ko uoči kjameta.* (udarila kiša ko uoči kijameta)
❖ *Ko bezguzna tikva.* (kad se osjećamo teško, samo bi umjesto sjedili poliježali)
❖ *Ko Božija praška.* (nešto presitno)
❖ *Ko maca oko vruća mlijeka.*
❖ *Ko mnogo govori malo kaže.*
❖ *Koga begenišem, s njim englendišem.*
❖ *Koga fale toga i prifale, koga kude istom bude.*
❖ *Koga ti u zdrav mozak.*
❖ *Koga je moliti nije ga srditi.*
❖ *Koga ne zna skupo bi ga platio.*
❖ *Koga zmija ujede i guštera se plaši.*
❖ *Ko kome jamu kopa, sam u nju pada.*
❖ *Ko jednom slaže, drugi put mu se ne vjeruje i kad istinu kaže.*
❖ *Ko je jači taj i tlači.*
❖ *Koji puno prijeti, slabo osvećuje.*

❖*Koji pravo gude, gudalo im po glavi bude.*
❖*Koji se pas silom u lov vodi, taj zeca ne hvata.*
❖*Koju vodu moraš piti, nemoj je mutiti.*
❖*Kola se slomila na meni/na njemu/na nama/na njima.*
❖*Kola zime. Kola žita.* (ona je u stanju iznijeti kola smrada; zatvorite, djeco, vrata, kola zime mi uđe u sobu; dakle, kola su bila neka mjera i metafora neke veličine)
❖*Koliki nos toliki ponos.*
❖*Koliko imanja, nije toliko i znanja.*
❖*Koliko je od moje kuće do tvoje, toliko je i od tvoje do moje.*
❖*Koliko ljudi, toliko ćudi.*
❖*Ko lupeža krije, bolji ni on nije.*
❖*Ko ljeti hladuje, zimi gladuje.*
❖*Ko laže za tebe, lagaće i protiv tebe.*
❖*Ko krade taj i laže. Ko laže taj i krade.*
❖*Ko nema u glavi, ima u nogama.*
❖*Ko ne drži brata za brata, on će tuđina za gospodara.*
❖*Ko ne čuva malo, ne može ni dosta imati.*
❖*Ko nokat i meso* (zajedno). *Ko nokat od mesa odvojiti.* (bolno je)
❖*Konju rep može iščupati.*
❖*Ko o zlu radi, dobru nek se ne nada.*
❖*Ko oženi Maglajku zaboravi i oca i majku.*
❖*Ko zlo čini neka mu se nada.*
❖*Kopati se, kopaju se.* (su sintagme koje su se upotrebljavale, a sporadično i danas kad je riječ o ukopu umrlog, ili ukapanju jedne familije, ako je neko umro pitalo se *gdje će se kopati? ili gdje se oni kopaju?* – misleći u kojem mezarju)
❖*Koplje se u vreću ne može sakriti.*
❖*Ko po tuđem selu luta,ili će ga pas ujesti ili će konak naći.*
❖*Ko prosi, ne dijeli.*
❖*Ko purak.* (ošerbetila je kuću pa je ko purak)
❖*Ko rakije večera, vode doručkuje.*
❖*Ko radi ne boji se gladi.*

❖*Kora lubenice na put - na leđa kaput.* (mijenja se vrijeme)
❖*Koristi ljubav imaćeš sreću.*
❖*Ko sa djecom spava, upišan se budi.*
❖*Ko se hvali, sam se kvari.*
❖*Ko s vragom tikve sadi, o glavu mu se lupaju.*
❖*Ko se sam čuva i Bog ga čuva.*
❖*Ko se ne namuči, taj se ne nauči.*
❖*Ko se Boga ne boji i ljudi ne stidi, bježi od njega.*
❖*Ko se seli taj se ne veseli.*
❖*Ko se ljuti govna muti.*
❖*Ko sam - ja sam.*
❖*Kosti su moje, a meso je tvoje.* - tuci (roditelj bi znao reći učitelju koji uči njegovo dijete šezdesetih godina 20. vijeka)
❖*Ko umije, njemu dvije.*
❖*Ko uz vjetar piša bude popišan.*
❖*Ko u krčmu ide, tuđu djecu hrani.*
❖*Ko visoko leti, nisko pada.*
❖*Koza krep - brdu rep!* (kad se neko nazor hoće pa pokazuje da je još neko i nešto, ne da se, neće da prizna ni sebi ni drugima da je njegovo/njeno prošlo, kao kad koza krepa, rep joj i dalje zavrnut gore)
❖*Ko zna bolje, široko mu polje.*
❖*Ko žuri vrat slomi.*
❖**KRK-KVRK!** (je izraz narodnog iskustva kojeg je potvrdila medicinska nauka; čim čovjek napuni 40 godina - tzv. *krkuša*, tur. *krk,* počinje mu organizam fizički i psihički brže opadati, pa se kaže: *pukla je krkuša, što si uživao, uživao si, sad je krk-kvrk!)* S.G.
❖*Krivda pravdu zamela.*
❖*Krpež kuću čuva.* (štedljivost u kući je važna)
❖*Krpi rupu dok je manja.*
❖*Kuću (kuda ću) drvetu-kamenu?* (kada se nema rješenja, kada se je u nekoj beznadežnoj situaciji)
❖*Kud si navro, stani.* (kud si navalio)
❖*Kud si navalio ko vlah u džehenem.*
❖*Kurisati sahat.* (navijati sahat)

❖*Kvarta se u Božije.* (miješati se u Božije, ono što je domen Božije svemoći)

L

❖*Lahko je gotovom dijetu biti bika.*
❖*Lahko je osedlana konja pojahati.*
❖*Lakše je čuvati vreću buha, nego li jedno dijete!* (ova duhovita narodna tvrdnja ima poredbeni smisao - kolika je teškoća, brižnost i odgovornost u čuvanju djeteta)
❖*Lakše je nahraniti stomak, nego li očio.*
❖*Lakše je iglom iskopati bunar, nego li odgojiti dijete.*
❖*Lakše je konju rep iščupati nego njemu nauditi.*
❖*Lakše je kamenje uzbrdo valjati, nego s ludim razgovarati.*
❖*Lakše je steći, nego sačuvati.*
❖*Lajući na potoku, svo selo oprala.* (lupača)
❖*Langsam, abber zicher! Polahko, ali sigurno!* (poruka je zaživjela u narodnom govoru u njemačkoj leksici)
❖*Laže ko pas.* ❖*Laže ko tvor.*
❖*Led me bije otkud se i ne nadam.*
❖*Lego je na rudu.* (propao je, nije više ono što je bio; kljuse, kad iznemogne i ne mogne više vući kola, padne ili legne na rudu)
❖*Leti ko čunak.* (leti brzo tamo-amo, kao čunak što leti kroz zijev pri tkanju)
❖*Lijen ko ćuskija.* (ćuskija je teška željezna poluga služi za podizanje tereta)
❖*Lijep ko upis.* ❖*Lijep ko san.* ❖*Lijep ko slika.*
❖*Lijepa kolo vodi, a ružna kuću kući.*
❖*Lijepa žena ko vinograd kraj puta.* (svako bi da je čopne)
❖*Lijeva ruka desni džep.* (lopovluk; lijeva ruka se stavlja u tuđi desni džep, krađa)
❖*Lopov ko Arap!* (Arapi u osmansko doba kod muslimana u Bosni i Hercegovini nisu uživali respekt, a slično je i sa Turcima *Turkuše* kako su ih pogrdno zvali, ali su Turci ipak bili cjenjeniji; i danas 2013. godine u Tešnju kod muslimana, kad hoće da kažu za nekoga da mu ne treba vjerovati, da taj

može čovjeka prevariti i sl. kažu: *Arap je to!* zbog čega je kod bosanskih muslimana Arap došao na zao glas, teško je znati, možda je to iz iskustava sa Arapima sa davnih putovanja na hadž kada su hodočasnike često pljačkale nomadske beduinske bande - S.G.)

❖*Lud pokazuje novac, a dijete guzicu.*

❖*Lud u 100 gradi.*

❖*Lupio od ledinu! Puko od ledinu!* (kad je neko umro zdrav čitav, mlad i iznenada)

❖*Lupio je glavom od zid.* (shvatio je napokon kad je načinio grešku)

LJ

❖*Ljubav nije kiseli paradajz.* (narodna izreka metaforički definira ljubav, da to čovjeku kad se dogodi nije nešto obično, najobičnije, no naprotiv)

❖*Ljut ko paprika.* (paprika je simbol huje, ljutnje i simbol crvenila na licu koje manifestuje ljutnja)

❖*Ljut ko pas.*

❖*Ljut ko ris.* (ris je veoma opasna životinja)

M

❖*Mahniti se ćorava posla.* (proći se posla koji je neizvjestan i rizičan)

❖*Mahnitu ili se ukloni ili se pokloni.*

❖*Malan ko pinde.* (*pinde* je dijete nedorašče, dijete kržljavog rasta)

❖*Majkavićka/majkavić.* (kad neko u manirima liči na majku, može se upotrijebiti i u hipokorističnom, ali i u omraženom smislu)

❖*Mart odnosi škart.* (uvriježeno je mišljenje u narodu da u martu mjesecu najviše poumire onih ljudi koji su narušenog zdravlja)

❖*Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.* (kad se neko ne mijenja bez obzira na promjenjene okolnosti i drugo vrijeme)

❖*Ma on je talašika.* (on je slabić u svakom smislu)
❖*Ma on je košćunac.* (škrt ili tvrd kao orah košćunac)
❖*Mati jednom rukom bije, a drugom miluje.*
❖*Mati udaje stariju kćerku, a starija udaje mlađu.*
❖*Metnuo se na daidžu. Metnuo se na djeda. Metnula se na tetku.* (ponio, ponijela, nasljedne osobine)
❖*Milost je i caru draga.*
❖*Mlad delija, star prosjak.*
❖*Mlad se nada, a star zna!* (mlad čovjek, pred kojim je život, je pun nada u srećnu budućnost, pun lijepih snova, planova i najboljih htijenja; star čovjek je život proživio, pjes. *dosta je što se diše,* spoznao je sve svoje nade, lijepe sne i sva svoja htijenja)
❖*Mlad ko rosa u podne.*
❖*Mlada kurva – stara kokošarka.* (stara mudrost, za staro vrijeme, kaže za one mlade žene koje se u mladosti bave prostitucijom i dok su mlade poželjne su i nešto zarade, ali kada ostare da bi preživjele moraju da se bave prosjačenjem, sitnim krađama, kokošarenjem)
❖*Mlatnulo ga mokrom krpom po glavi.* (šuti, nešto je nehoran, ljut je, namrgođen)
❖*Mnogi znaju mnogo, niko sve.*
❖*Mnogo je mačku goveđa glava.*
❖*Moja mati i njegova mati na istom se suncu grijale.* (rođaci smo, kao)
❖*Moj si pa da si pun búha.* (moj si bliži rođak, iz mog si kraja, pripadaš meni po bilo kojem osnovu, ako ni po čemu drugom možeš mi biti drag, drug, prijatelj i možeš nevaljati, ali si moj)
❖*Momak na bobak, bobak ko brabonjak, brabonjak ko i ostala govna.* (kad nekog momka dobri glasovi hvale da je lijep, lijepo dotjeran, *momak ko bobak,* a bobak je dio curskog nakita - đerdana, oni što mu zavide na dobrom glasu posprdno tako kažu)
❖*Momak ko zlatna jabuka.* (lijep i mlad momak)
❖*Može bubanj i od tvoje kože biti.*

❖*Može on i naput i potput.* (sad ovako, sada onako; sad jest, sad nije)
❖*Možeš kako hoćeš, ali nećeš dokle hoćeš.*
❖*Mrcino jedna!* (stariji bi pri galami na neposlušnu djecu često izgovarali ove riječi)
❖*Mrka kapa, zli biljezi.*
❖*Mrtav se u grobu prevrće.* (kad djeca čine poslije smrti roditelja nešto s čime se roditelj ne bi složio)
❖*Mrva kruha kune.* (mrvu krušnu nije dobro nogom gaziti, niti je miješati sa izmetom)
❖*Muško je za ženidbe sve dok okom može namigivati.*
❖*Muhleta ti mogu dati koliko hoćeš, ali para ne mogu.* (kad je susjed od susjeda zatražio u zajam para da bi ga udobrovoljio rekao mu je da mu posudi para a rok vraćanja novca -*muhlet*- nije važan, misleći na što kraći rok)

N

❖*Nadrljo je ko žuti.*
❖*Nagazio na sugreb.*
❖*Navalio ko sivonja.* (kad neko nešto želi ostvariti samo snagom pa je zapeo, navalio kao vo sivonja)
❖*Na tuđim leđima lahko je breme.*
❖*Naiskano – nepodano.*
❖*Nalet te bilo! Nalet te ne bilo!* (nálet, nálit *ar.* nevaljalac, zapušten, ters. *nalet te bilo, šta to radiš* - izreka ima prizvuk kritike i prizvuk kletve u smislu *nevaljalče jedan* ili *nevaljalac ne bio;* ali ako se razgovara u šaljivom tonu može imati šaljivog značenja)
❖*Na ljutu ranu ga priviti.*
❖*Nadrljo je ko žuti.* (nabelajio)
❖*Najeo se na irende kora.* (za onog ko se pravi gospodin, važan, pa i imućan, ili je to stvarno postao, a mi ga znamo da je bio niko i ništa, siromah, i sl. mi mu iz pakosti ili iz razloga ismijavanja istog, kažemo: *najeo se on na irende kora* – šta se pravi, itd.)
❖*Na vrata ulazi, na iglene uši izlazi.* (bolest)

❖*Nađe slika priliku, a vreća zakrpu.*
❖*Na prosjaka i psi laju.*
❖*Na malu ribu se velika hvata.*
❖*Naš je, pa da je crni Ciganin.*
❖*Na silu poštovan, na kraju popljuvan.*
❖*Nategli ga ko Radušani balvan.* (kako su Radušani nategli balvan? ova dosjetka vezana je za, kažu, stvarni događaj - gradnju mosta na rijeci na prijelazu iz pravca Raduše u Tešanj, kod danas TOŠK-ovog stadiona - jedne predaje govore da je to bilo poslije Drugog svjetskog rata, a druge da je to bilo možda i iza Prvog svjetskog rata; trebalo je da po razrezu Građevinskog odbora, sva sela, ili zaseoci, koja gravitiraju tom prijelazu rijeke, doveze po hrastov balvan tačno određene dužine i debljine koliko je zahtijevala dužina mosta, međutim Radušani su dovezli balvan malo kraći i to je bilo sporno – trebalo je da dovezu drugi balvan odgovarajuće dužine – što su Radušani i obećali već sutra ili do sutra a i taj kraći doveženi neka stoji; međutim, Radušani su noću krišom testerom sve ostale balvane potkratili na dužinu svoga balvana i pri tome sklonili sve otpiljene komade i piljotu - tako su Radušani svoj balvan "*nategli*" na dužinu svih ostalih balvana)
❖*Na tebi je krčma.* (nestanak pića ili nečega drugog čime se je častilo, te je onaj na kome je krčma kao obavezan je da časti)
❖*Na vrat-na nos.* (iznenadno zbivanje; nagli događaj; ubrzano nešto raditi; brzopleta situacija)
❖*Na volu bodaču najviše parnica.*
❖*Ne budi primijenjeno.* (kad bi ljudi međusobno razgovarali o nekoj bolesti ili nečemu drugom zlu koristili su datu izreku, moleći tako boga da se njima ne desi)
❖*Neću tuđeg haka, ni da je tanka dlaka.* (pošten)
❖*Ne da Bogu duše.* (kaže se za nekoga ko je izuzetno škrt)
❖*Ne daj mi bože, što glava može izdeverati.* (čovjek nije svjestan šta sve može izdržati, zapravo svoje granice izdržljivost čovjek pomjera spram muka koje ga zadese)
❖*Ne daj mi, bože, što mi misli majka - a daj mi, bože, što mi misli žena!* (ovu mudrost narod je smislio na brižnom mišljenju majke za sinom bojeći da mu se ne desi neko zlo, i

na sumnjičavom mišljenju supruge, kojoj je prvo na misli kad muža nema na vrijeme kući da je negdje sa nekom drugom ili negdje u društvu provodi se i sl.)

❖*Ne daj mu žita i drži ga sita!* (ovom izrekom se upućuje na kontradikciju između pokušaja da se nešto postigne, a da se u tom pravcu ništa ne učini ili da se stekne neka dobit, a da se ništa ne potroši - S.G.)

❖*Ne ispiraj sa svakim usta.* (ne pričaj tajne sa svakim)

❖*Ne laje pas zbog sela, nego zbog sebe.*

❖*Ne vidi se prst pred okom.* (kaže se za veliku pomrčinu)

❖*Ne vodi brige. Ne beri brige.* (nemoj da se sikiraš, biće sve i svega, samo nas neće; kad nekoga želimo rasteretiti brige za nešto, i da ćemo mi to sigurno uraditi što on traži ili očekuje od nas)

❖*Ne bi uzeo ni crno iza nokta.* (pošten, prepošten)

❖*Ne bi ti reko ni pomakni se tamo.* (riječ je o prefinjenom čovjeku)

❖*Nedam nama, pa nek ide glava.*

❖*Nedo Bog!* (ovo je izraz čuđenja na neku vijest da se nešto desilo, ili na prijetnju da će neko nešto loše, strašno učiniti)

❖*Nedo ti Bog zle šefije.* (šefija je susjed u posjedu i zlom šefiji uvijek zemlje fali i međa nije gdje jest, već uvijek malo-pomalo uvijek u komšijinom)

❖*Neće čuna računa.* (nar. anegdota: Primjetio aga a malo i načuo da ga mlada aginica vara sa mladim slugom. Kako aga da riješi taj problem bez velike prašine i da sačuva aginicu? Ode aga kod mudraca po savjet. Ispričavši aga svoj problem mudra glava mu savjetova da zovne slugu na razgovor, da ga kao pohvali za vjerno služenje i da slugu nagradi, kazavši mu: – Ona najveća kaca pekmeza u podrumu, jest malo postara, je od sada tvoja, darujem ti je. Od tada sluga svaku noć brine da mu ne iscuri pekmez, a u narodu vlada mišljenje da pekmez može iscuriti kuda voda ne može. Brižnom slugi ne bi više do aginice, kažu)

❖*Neće iver daleko od klade.* (kakav otac takav sin, kakva mati takva kći)

❖*Neće maca mlijeka.* (znači hoće ukrasti, kao što voli maca mlijeko)
❖*Neće u jol.* (jol znači pravi put, ispravan put, kad neko neće u jol – neće na pravi put, neće kako mu se kaže)
❖*Neće on zvijezde s neba ni vagona sa stanice.* (lopov je)
❖*Nek mete uzasobu.* (prije se bunišće po sobi melo metlom, smetalo se bunišće sve do za vrata i tu je obično po dan-dva stajala kamarica sitnog, sobnog, smeća zaklonjenog metlom; ako je neko strasno želio oženiti neku curu on je onima koji su mu je kudili govorio *ja je hoću nek mete uzasobu*! – nek ne zna ništa)
❖*Neka svoga i u gori vuka.*
❖*Neko zja, a neko zna.*
❖*Neko mi je gladan.* (je praznovjerica i izgovara se prilikom objeda, kada nekome ispadne dio zalogaja iz usta, onaj koji jede pomisli da mu je neko gladan)
❖*Neko te/me spominje.* (je obavezan komentar kada neko počne da štuca jer po praznovjernom vjerovanju kad god neko ko nije prisutan spomene dotičnu osobu ova štucne)
❖*Ne kudi konja kojeg nisi jahao.*
❖*Ne jede pitu ko ima, već ko je naučio.*
❖*Nejse, Havo, nije Alija pjan.* (čekaj, znam ja to; nejse, zapamtiću ti to)
❖*Nema brata dok ne rodi majka.*
❖*Nema ni žute banke. Nema ni prebijene pare.*
❖*Nema drveta bez grane i čovjeka bez mane.*
❖*Nema dlake na jeziku.*
❖*Nema džabe ni u stare babe.* (nema ništa džabe)
❖*Nemam oraha u džepovima.* (pošten sam; sve sam pošteno radio)
❖*Nema ga ni na zvizgu.*
❖*Nema kruha bez motike. Ti bi hljeba bez motike.* (nema ništa bez rada)
❖*Nema ni koliko nokat.* (nema ništa)
❖*Nema ni habera.* (nema ni glasa, nema ni pojma za nešto, nema ni nagovještaja ni na šta...)

❖*Nema rane što sliči rani od jezika.*
❖*Nema hrane bez duboke brazde.*
❖*Nemoj biti previše sladak da te narod ne ispijuče, niti gorak da te ne ispljuje.*
❖*Nemoj mi zahaturiti.* (nemoj mi zamjeriti)
❖*Nemojte ni mene bacati na okorak.* (nemojte ni mene zanemarivati, omalovažavati)
❖*Ne možeš ga uhvatiti ni za glavu, ni za rep.* (kad je neko nepouzdan, prevrtljiv, nestabilan)
❖*Ne može se glavom kroza zid.*
❖*Ne padaju iz neba pečene kokoši.*
❖*Ne može prije zore svanuti.*
❖*Ne može joj ni na ruke politi.* (kad neko ili nešto nije nekome ili nečemu ni približne vrijednosti, da se ne može ni porediti, najčešće se to odnosi na ljude, naprimjer, kad je neka znana djevojka od druge poznate djevojke ljepša ili čestitija od druge)
❖*Nesređeno ko tursko greblje.* (uvriježeno je mišljenje da su muslimanska groblja, bar u Bosni, bila zapuštena i neuređena i otuda data metafora)
❖*Nesta para - nesta i drugara!* (drugarstvo iz interesa)
❖*Ne teče potok kud babo kaže.* (u smislu ne može sve biti kako mi hoćemo)
❖*Ne trči pred rudu.*
❖*Ne tuci štapom po košnici, ako misliš med lizati.*
❖*Ne vjeruj ti svijetu.* (kad se želi neko utješiti zbog loše priče o njemu koja se pripovjeda po komšiluku, selu, gradu)
❖*Ne zna se ni ko pije, ni ko plaća.*
❖*Ne valja pljuvati pa lizati.*
❖*Ne vjeruj mjesecu aprilu, ni djetetu u krilu, ni ženi na piru.* (vrijeme je nestabilno u aprilu - sad sunce, sad kiša, sad snijeg; dijete uvijek može da nas upiški dok je u krilu; a žena na piru da ode s drugim)
❖*Ne zamahuj ako ne smiješ da udariš.*
❖*Ne zovi Boga samo u nevolji.*
❖*Nezvanom gostu mjesto za vratima.*

❖*Ne vrijedi ni lule duhana.*
❖*Ni darove ne primaj od svakoga.*
❖*Nigdje lijeka srce da izliječi.*
❖*Ni luk jeo, ni lukom smrdio!* (nisam kriv)
❖*Ni traga, ni glasa.* (kad se neko izgubi)
❖*Nije bogat onaj ko ima puno volova i dolova, već onaj ko ima puno sinova.*
❖*Nije kuća tijesna, ako nisu čeljad bijesna.*
❖*Nije ni njegovo maslo za ramazana.* (ramazan je vrijeme posta kada treba najpoštenije, najbezgrešnije živjeti, otud i hranu ili maslo najčišće, najhalalnije, treba jesti; neki bi znali nekvalitetno maslo pretapati, praviti, te otud izreka *nije njegovo maslo za ramazana*; otud se i u prenesenom smislu upotrebljava kad se želi za nekoga čovjeka reći da nije za pohvalu, da ima nečega lošeg u njegovom ponašanju, radu i sl.
❖*Nije ostao ni kamen na kamenu.* (sve je uništeno, nije ništa kao što je bilo)
❖*Nije ovo Alajbegova slama.* (rasuta, ko ničija i svačija)
❖*Nije obraz đon.*
❖*Nije mi krava na trbuh stala.* (nije mi podmoranje nešto)
❖*Nije meni dokle je tebi.* (nismo mi isti)
❖*Nije ni mukajet.* (nije zainteresovan)
❖*Nije ni gavran crn koliko vele.* (ništa nije onako kako i koliko se priča)
❖*Nije roba za rafe.* (ova maksima se odnosi i na ženski polni organ i najčešće se s nekim povodom u šali govorilo kako ona stvar nije za rafe, za čuvanja, već za vođenje ljubavi)
❖*Nije svaka muka dovijeka.*
❖*Nije važno kolika je kašika, već kolika je ćasa.*
❖*Nije zet džomba da izjede jaje čimbura!* (džòmba, tur. *džombos* – bezdan, ponor, kaca bez dna, jede ko džomba; utješna šaljiva izreka kad se, zaista, malo jela stavlja pred čovjeka – ne mora biti zet)
❖*Nije šljeme palo na tjeme.* (nije nešto velika nužda, nije došlo dotle)
❖*Niko ne zna šta nosi dan, ašta nosi noć.*

❖*Niko se nije naučan rodio.*
❖*Niko ne zna šta se iza brda valja.*
❖*Ni prsti jedne ruke nisu isti.*
❖*Nisam se ja navadio na lijep život.* (nisam naučio na lijep život)
❖*Ni sahačija ga neće sastaviti - ako ga udarim.*
❖*Niti se stidi, niti se guzici boji.*
❖*Noć nikada nije sama.* (il' bez vuka il' bez hajduka).
❖*Noć ima i oči i uši.*
❖*Noćas će zec i lisica zajedno spavati.* (želeći kazati kako je noć hladna da će se zanemariti svoje neprijateljstvo)
❖*Noge su mu nad jamom!* (kad je neko slab, samo što nije umro)
❖*Noge su joj ko u rode.* (tanke, duge i mršave, ružne)
❖*Novo kao ispod čekića.*

NJ

❖*Njemu je obraz đon.* (bezobrazan, ne preza ni od čega, ne stidi se)
❖*Njega ni za glavu ni za rep.*

O

❖*Obećanje teško dugovanje.*
❖*Obio se ko švapski horoz.* ("Kada se neki čovjek previše fizički istroši u poslovima, u nekim dugotrajnim brigama, pa fizički omršavi i biva sjenka svog izgleda i ako se sva ta njegova situacija komentariše s prizvukom kritike, ljutnje, pa i mržnje, onda se kaže *obio se ko švapski horoz;* pretpostavlja se da je tvrdnja došla sa Austro-Ugarskom, ili možda prije kada je u Bosnu donesena vrsta kokoši koje su golovrate, ružne i djeluju otrcano i odbojno, odnosno ratoborni švapski horoz kojeg su, zbog neke različitosti i njegove želje za dominacijom, drugi bosânski horozi nagrdili, obili."- S.G.)
❖*Objesio je oči ko bisage.* (drijema mu se)
❖*Oborio nos.* (kad je neko nezadovoljan, kriv, poražen, srami

se)
❖*Obrali smo bostan!*
❖*Obrijo ga do kože.* (obmanuo ga)
❖*Obro nafaku.* (umro, preselio)
❖*Oči iskolačio.* (kad je neko učudu a pri tome ga ne volimo)
❖*Oči ko findžani.*
❖*Oči pokrvavile.* (kad je neko neispavan, dugo opijen pićem)
❖*Oči što vide ruke urade.* (čestit čovjek)
❖*Oči su ti gladne.* (kad je neko popašan, da mu je samo sebi)
❖*Ode u Hankino strnjišće!* (šaljiva izreka koju bi neki izgovarali u pripovijedanju trenutka, najčešće, šaljive nezgode, koja se događala njemu ili drugome; izreka je vezana prema predanju za izvjesnu Hanku i njeno nedodirljivo strnjišće, ukoliko bi neko na bilo koji način povređivao njenu njivu strnjišća Hanka bi dizala veliku viku i galamu)
❖*Odgod-dogod.* (od godine do godine, ali i ne znači uvijek samo bukvalno, najčešće znači rijetko, veoma rijetko; dođemo odgod-dogod – od dogodovštine do dogodovštine, od prigode do prigode)
❖*Odnijeti gaće na štapu.* (izgubiti, štetovati)
❖*Od inata nema goreg zanata.*
❖*Od muhe pravi magarca.*
❖*Od rane trešnje i lijepe žene čovjek malo koristi ima.*
❖*Od zla oca od gore matere.*
❖*Od zle ćudi nema većeg zla.*
❖*Od pete.do perčina.* (nešto cjelovito; obukao ga je od pete do perčina)
❖*Od usta otkinuti (otkidati).* (štedjeti, čuvati pa uštedjeti)
❖*Odužilo se ko teravija.* (teravija je namaz u mjesecu ramazanu koja ima sa jacijom 33 rećata i njeno klanjanje se oduži)
❖*Oj rakijo, rako, ja te pijem jako, a ti mene, rako, u hendek polahko.* (narodna pjesma)
❖*Okolo kalajli, unutra belajli.*
❖*Okolo kole pa na mala vrata.*
❖*Okreće ga ko oko prsta.*
❖*O medu raditi a med ne lizati nije moguće.* (ko radi s pa-

rama ili nekim drugim materijalnim vrijednostima teško može biti da ne uzme)

❖*Omuđio se.* (za mladoženju u medenom mjesecu u šali se kaže kako se *omuđio - smršao*)

❖*On je tu bog i batina.*

❖*On ima oraha u džepovima.* (sumnja se da je nešto nečasno radio)

❖On je dvica. (on je tanak, jedva prolazi, bezvrijedan čovjek)

❖*On je kaca bez dna.* (nezasit)

❖*On je haran čovjek.* (uvijek raspoložan)

❖*On je Božije melaiće.* (ko Božiji melek)

❖*On je kimetli čovjek.* (on se uporno na nekoga žali, lahko mu sve i svako zasmeta)

❖*On je ko bezguzna tikva.* (kaže se za nekoga ko je lijen, ko nepravilno sjedi, zapravo se izležava)

❖*On je ko probijeno sito.* (ne drži tajne ko ni sito vode)

❖*Ono je hairli dijete.* (dobro, poslušno, pametno, vaspitano dijete)

❖*On je na svoju ruku.* (on je malo svojeglav, osobenjak)

❖*On je slika i prilika. To je slika i prilika.* (to je čist dokaz)

❖*On je stara kajla.* (pri služenju vojske u JNA stariji vojnici, starija klasa, oni koji su došli prije u vojsku, su za sebe govorili da su *stara kajla*, a onda se to prenosilo i u civilni život, pa su oni koji su se oženili prije nekih već za njih *stare kajle* u braku, itd.)

❖*On nema kantara u jeziku.* (zna se da je kantar stara sprava za mjerenje težine, vaga, ali i stara mjera težine – 44 kg u ovom značenju ona se odnosi na one koji ne paze šta će i kako će nešto reći, koji ne vagaju riječi, ne mjere ih spram ljudi, vrijeđaju, psuju i sl. - S.G.)

❖*On je vìhor dúše.* (teško bolestan, beskrvan, blijed, veoma mršav)

❖*On se ukamenio, kad mu reče.*

❖*Orala kráva pa posrala oje.* (ludo i nezrelo za očekivati je da nešto ne bude kako treba)

❖*Ori, ori – odjednom ćeš pozubiti.* (kad neko uporno ne

sluša pa na kraju bude za kaznu i bjen)
❖*Ori vole kad nemaš škole.* (uvriježeno je mišljenje u narodu da rad za koji treba škola nije težak i sl., fizički teške poslove rade oni koji nemaju škole)
❖*Osjeću ti glavu ko horozu.* (u smislu olako i jednostavno; metafora koja se upotrebljavala u teškim svađama i prijetnjama)
❖*Ostati bez gaća.* (u nekom poslu i s nekim izgubiti)
❖*Osto je sam ko prst.* (kad neko izgubi ženu, čeljade ili mu se raspu čeljad pa ostane sam u kući)
❖*Osušio se ko zdabo.* (zdabo je veći orah kojim su se gađale kuće oraha u dječijoj igri *kúćā* i on se dugo čuvao tako da je bio potpuno suh i otud ova narodna izreka koja se upućivala osobi sa kojom niste baš u dobrim odnosima, na koju se ljute)
❖*Otac drven kolac.* (otac kao tvrđeg srca prema djetetu)
❖*Otvoren je ko vratnice.*
❖*Ovce bleje kad su žedne, a ljudi kad se napiju.*
❖*Ovo je moj hairlija.* (moj dobri sin)
❖*Ovo je moje hise.* (ovo je moj dio)

P

❖*Padali su ko ljese.* (ginuli su u većem broju)
❖*Pala hora.* (pala kiša)
❖*Pala muha na međeda.*
❖*Pao mi mrak na oči.* (*pren.* trenutak nerazumnog postupka)
❖*Pametan će naučiti i od budale nešto, a budala od pametnoga ništa.*
❖*Pametan popušta, magarac ne dopušta.*
❖*Pametna kosa bježi sa budalaste glave.*
❖*Pao mi kamen sa srca.* (velika tuga, veliki teret, velika briga se završila iznenada)
❖*Para na paru – uš na fukaru.* (dakle, ova mudrost je proistekla iz spoznaje da se bogati lakše, opet i više bogate, a siromašni ostaju siromašni i svaka ih muka, pored siromaštva, spopada još, kao nečistoća, bolest i sl.)
❖*Pare vrte što burđija neće.*

❖*Pasiji sine!*
❖*Pazarili su baš za baš.* (pazar - roba za robu i bez da ko kome daje prid).
❖*Peta prtinu pometa.* (kad nastupi peta hevta/hefta po Božiću - pravoslavnom -7. januara, a to je druga sedmica u februaru, dan je duži, sunce je jače i prtina tj. utabana staza u snijegu, ma koliko da je do tada bila stabilna počinje da se topi i snijeg bljuhavi, propadaju noge pri hodu)
❖*Piša uz vjetar.* (kad neko nije svjestan, da to što radi i njemu škodi)
❖*Piši kući po odijelo.* (kad je nešto gotovo)
❖*Piši kukom po ledu.* (džaba ti je sve što činiš)
❖*Pitat će te starost gdje ti je bila mladost.*
❖*Pjana glava ne nosi barjaka.*
❖*Pjeva ko zil.* (pjeva glasno i lijepo; riječ *zil* se jedino upotrebljavala u ovoj metafori, pojedinačno se nije koristila niti u nekom drugom rečeničkom skolopu)
❖*Plahe huje – tanke nafake.* (onaj ko se brzo naljuti ostaje uskraćen)
❖*Plače ko godina.* (obilno plakati)
❖*Platiti kožom.* (platit ćeš mi kožom, platio sam kožom)
❖*Pljunuti djed.* (isti djed, nalik na djeda)
❖*Po volji ti ko šokcu post.* (hoćeš-nećeš)
❖*Podaj se hesabu.* (dozovi se razumu, svjesnosti)
❖*Podero ga ko Panto pitu.*
❖*Podvio je rep.* (ušutio se, gubitnik je, pomirio se sa porazom)
❖*Pokiso ko miš.*
❖*Pokri se ponjavom po glavi.* (šuti, nek te je sramota, pokri se i viri kroz ponjavu)
❖*Pokvario bi givit.* (kaže se šaljivo za nekoga ko je sklon da kvari naprave i ko je nespretan)
❖*Polahko se dalje ode.*
❖*Popazi se Fajzo.* (kaže se kad neko sebi očito i izrazito ugađa i priušćuje pažnju, prije sebi no ikom drugom; bila je izvjesna žena imenom Fajza koja je, eto, sebe, prije no bilo koga drugog, u svakoj prilici pazila)

❖*Poranila ko šijačka mlada.* (kasno ustala; ova se poslovica tumači u Šijama na jedan način, a u Trepču i drugim šijačkim susjednim selima drugačije: naime, u Šijama je šijačka mlada rodom iz nekog drugog susjednog sela, a u Trepču i drugim selima mlada je porijeklom iz Šija)
❖*Pošalji ludo u vojsku pa sjedi i plači.* (riječ ludo znači mlado i neiskusno, nesnalažljivo, nepouzdano i sl., a narodna maksima bi se izgovarala onda kada neko i ne ispuni očekivanja koja su bila već prožeta sumnjom)
❖*Poštena čovjeka je lahko prevariti.*
❖*Poštenja mi! Poštenja ti?* (zaklinjanje)
❖*Postati čovjek je teže, nego postati kralj.*
❖*Potegnuti curu.* (sintagma koja se upotrebljavala kada bi neki momak na silu djevojku primoravao da se uda za njega)
❖*Poteke Muho, potlje ćeš suho!* (obično se ova maksima u šaljivom duhu izgovarala za sofrom, pri objedu, kada bi neko dijete, od više djece, popašnije jelo, halapljivije kusalo, umakalo po 2-3 puta istim komadićkom kukuruze ili pogače u irendani suhi sir na sred sinije; ali znači i da sve drugo treba trošiti sa mjerom)
❖*Po tuđim leđima stotinu kolaca.*
❖*Po tuđoj guzici stotinu šćapova.*
❖*Poznajem ga i glavom i bradom.* (svestrano ga poznajem)
❖*Požuri polahko!* (poruka je da se požuri toliko da se ne spetljaš)
❖*Požutio/la ko guzica.*
❖*Pravi od muhe medvjeda.*
❖*Pravi kuću u svakom selu.* (da imaš prijatelja u svakom selu)
❖*Pravo rijet pa umrijet.*
❖*Prav se smije, a kriv se krije.*
❖*Prazan ko šišana.* (šišana je suha šišarka iz koje je ispalo sjemenje)
❖*Prazna ne puca. Iz prazne ne puca.*
❖*Prela baba lan da joj prođe dan.* (da protrači vrijeme, da vrijeme nekako prođe)

❖*Prelomti jezik.* (kazati nešto kako je pravo, pa ma kome da bude krivo)
❖*Prevesti žedna preko vode.*
❖*Pričā od Kulina bana.* (priča nadugo i naširoko)
❖*Prijatelja se treba držati blizu, a neprijatelja još bliže.*
❖*Prijeko preče okolo (naokolo) bliže.*
❖*Prodo je to bud zašto. Dao je bud zašto.* (dao jeftino, skoro džaba)
❖*Prodaje muda za bubrege.*
❖*Prođe dok dlan o dlan.*
❖*Proklet bio.* (kletva)
❖*Promeće se ko miš kroz ponjavu.* (znači nekako, skromno, posiromašno)
❖*Prošo je i sito i rašeto.* (prošao sve moguće životne škole)
❖*Propast ćeš od ićramluka.* (kad neko provodi ljudsku dobrotu, veliko gostoprimstvo pa mu se u šali tako kaže)
❖*Proveo se ko bos po trnju.* (loše)
❖*Proveo je svoj ićramluk.* (kad neko provodi ljudsku dobrotu, veliko gostoprimstvo i slično)
❖*Prpa ti je.* (neka teška situacija; gusto ti je; vuna ti je)
❖*Psovka je moćna riječ nemoći.*
❖*Puko od ledinu.* (umro)
❖*Puna šaka brade.* (zadovoljstvo ishodom)
❖*Pune ruke posla.*
❖*Pune se boji jedan, prazne dvojica.*
❖*Pupa hava, dupe glava!* (nezreo, vjetropirast, ne zna ništa ko dupe)
❖*Putravac je njega othranio.* (selo i seoski život)
❖*Prvi je farz, za sebe znat!* ("farz je Božija zapovijed; u narodu vlada mišljenje kako se valja najprije pobrinuti za sebe; svojevrsni je to egoizam; najpreči sam ja sebi; niko se drugi za mene neće pobrinuti kao ja sam, pa i pored svih obaveza i dužnosti prema drugima i Bogu, ipak sam ja sebi najvažniji - ova izreka se obično govori u šali" - S.G.)

R

❖*Radi ko crv.* (neumorno, stalno radi)
❖*Radi ko hamal.* (radi ko rob)
❖*Radi ko rob.*
❖*Radi ko ni sebi ni svom.* (radi lijeno, bezvoljno)
❖*Radi ko sivonja.* (radi puno i naporno i ne zna nizašto drugo osim za rad)
❖*Radi po tabijatu.* (radi temeljno, smireno)
❖*Radio, ne radio – nafaka gilta.* (giltati *njem. gelten* – po Rječniku Bratoljuba Klaića znači: vrijediti, važiti, valjati; tipovati; u upotrebnoj leksici tešanjskoga kraja znači: napredovati, rasti, uvećavati; razmišljajući kako je mogla ova narodna mudrost nastati i sa ovim tešanjskim značenjem riječi *giltati* pitam se, može li se vezati za prve zakupe (kesime) zemljišta drugome i za prve kamate za posuđeni novac?; zanimljivo je razmišljanje mr. Smaila Galijaševića, poznatog tešanjskog spisatelja:"to je dugo bila deviza neradnika u tzv. socijalističkom društvu u bivšoj Jugoslaviji, po kojoj ne moraš vrijedno raditi, u socijalizmu ćeš dobiti ono što ti pripada!)
❖*Ravan (ravno) ko dlan.*
❖*Razletila/razletio se ko Tahirova pita.* (izraz koji se pripisuje onome ko se od neke nenadane sreće i zadovoljstva oraspoložio pa se sav raskopnio i razletio na sve strane i ne zna šta bi i kud bi prije i sve bi odjednom)
❖*Razbacano ko po selu kuće.*
❖*Razbiću ti njušku.*
❖*Razbijati glavu.* (razmišljati kako riješiti neki problem)
❖*Razbiti 100 KM ili 1000 KM.* (znači usitniti krupnu novčanicu)
❖*Razguliti mačku.* (*ti njoj odmah razguli mačku* - bio je to dobronamjeran šaljivi savjet mladoženji njegovih prijatelja i starijih ljudi; to je podrazumijevalo da joj odmah pokaže nekim svojim postupkom ko je starješina, ko je muško, čija je zadnja, ko se ima slušati; to *razguljivanje mačke* moglo je značiti i pokazivanje svoje muškosti prvu bračnu noć, ali i ne-

ke druge postupke muževljeve samovolje, odlaženje sa starim društvom u kafanu, na prela, bacanje oka na druge cure i sl.)

❖*Razlika u pet deka.* (bez obzira što je riječ o mjeri za težinu ovo je bila metafora za svaku malu razliku koja se želi istaknuti)

❖*Razvuko je ko teraviju.* (kad nešto dugo traje - *teravija* (20 rećata) je namaz koji se klanja uz ramazan u sklopu namaza *jacije* 13 rećata) i ukupno ima 33 rećata te klanjanje dugo traje)

❖*Riba od glave smrdi.*

❖*Riječ mu je dukat.* (kad je neko škrt na riječima, malo govori)

❖*Rijetko ko po selu kuće.*

❖*Rospijo jedna!* (žena zavodnica, kurva, bludnic; ova sintagma se upućivala pri svađi dviju žena, ali imala je i šaljivu dimenziju u šaljivom razgovoru dviju žena)

❖*Robe, dođi tobe.*

❖*Rugala se rúga pa dobila druga.* (dakle, rugati se nekome za njegove neke nedostatke, mahane, na neke defekte koji su nastali prirodnim putem, nije lijepo, i griješno je, i kad-tad mu se istim vrati)

❖*Ružan ko lopov.* ❖*Ružan ko porez.* ❖*Ružan ko poreznik.*

❖*Rumen ko jabuka.* ❖*Rumen ko rujnica.*

S

❖*Sabur, saburom je dženet pokriven.* (strpljenje, strpljenjem se u dženet može dospjeti)

❖*Saća posla ne viđa.* (kad neko odgađa da uradi svoje poslove sa *saću* i to stalno čini)

❖*Sam ko odsječena grana.*

❖*Sam pao sam se ubio.*

❖*Satjerati u mišiju rupu.* (nekoga obezvrijediti, dovesti ga u bezizlaznost, u poslušnost)

❖*Savio se ko srp.*

❖*Selam ćeš dupi na putu.* (isprazna stvar, od toga nema ništa)

❖*Seljače, goljo!*
❖*Samo oštro i na prvu.* (nedaj se)
❖*Sipa snijeg ko iz rukavice.*
❖*Sirotinjo, i Bogu si teška.* (niko ne voli sirotinje)
❖*Sišao s pameti.* (pobudaliti, ponašati se neracionalno)
❖*Sita mačka miševe ne lovi.*
❖*Sit ko puška.* (dobro se najeo)
❖*Sit se gladnu ne vjeruje.*
❖*Slijep kod očiju.*
❖*Složna braća nove dvore grade, a nesložna i stare prodaju.*
❖*Slušaj šta ti hodža govori, ali ne radi šta hodža radi.* (kako i zašto je narod, ne samo tešanjskoga kraja, smislio ovu maksimu? - moguće da je uočio neku kontraverznost između onoga šta neki hodža vazi -govori- i onoga kako se u životu ponaša, kako i šta radi)
❖*Sjaji se ko ispod čekića.* (nešto što je kao novo)
❖*Sjesti jednom guzicom na dvije stolice.* (kad neko ne zna šta bi, i tamo bi i ovamo bi)
❖*Skuplja pita nego tepsija.* (kad nešto nemaš računa raditi)
❖*Skinuti mrak s očiju.* (znači: napokon otkloniti zablude; voditi ljubav poslije duže apstinencije; popiti alkohola poslije duže apstinencije)
❖*Skinuti peču s očiju.* (početi shvatati, poimati život i slično, doživjeti neki otklon u pogledu, gledanju)
❖*Skreso sam mu sve u brk.*
❖*Skupio/la/lo se ko frtalj soli.* (so je prlično teška i još ako je malo vlažna i kad je se nekada kupovala po frtalj onda bi to bilo u fišeku zaista malo - otud ova metafora u narodnom govoru)
❖*Smrdi ko tvorić.*
❖*Smrko se ko Crni vrh na kišu.* (ova izreka se naročito čula u Trepču i kada crni oblaci obuzmu, smrače Crni vrh velika kiša je sigurna)
❖*Smio bi mu krvave ruke pokazati.* (ova izreka se koristi kad se za nekoga kaže da čuva tajnu)

❖*Smotan je/si ko sajla.* (sedamdesetih godina dvadesetog vijeka u tešanjskome kraju bila je česta izreka za nekoga ko je nesnalažljiv, nesposoban i sl.)
❖*Snijeg je stariji od mraza.* (dakle, narodna uočavanja da u proljeće sve dok ima mraza biće i snijega rezultirala su ovom tvrdnjom)
❖*Spjevala/lo mu je zadušu.* (kad je neko uzrokom nečije propasti)
❖*Spolja uj, iznutra fuj.* (ljepota čovjeka spolja i iznutra mogu biti u kontraverzi)
❖*Srce puknuti hoće.* (kad je srce obuzela teška tuga)
❖*Stekao je kapital, misli da je i pamet.*
❖*Stidan ko djevojka.*
❖*Spasti s konja na magarca.* (onom ko je bio materijalno dobar ili je stajao finansijski dobro, pa je loše poslujući oslabio kaže se da je spao s konja na magarca)
❖*Spor je ko puž.* (kad je neko krajnje spor u hodanju, u poslu)
❖*Spremio sam ja njemu hapicu.* (neko ko nam je nešto skrivio, naškodio, pa mu želimo istom mjerom uzvratiti onda smo nešto smislili čemu će se iznenaditi)
❖*Spusti se na zemlju.* (kad neko nerealno govori, nerealno nešto hoće, mašta)
❖*Srest ćemo se u tijesnom sokaku.* (biće prilike da ti vratim, obračunati ćemo se)
❖*Sretni su oni koji ne žele puno.*
❖*Stani, nije smak svijeta.* (ako neko želi nešto po svaku cijenu sad i odmah, onda mu kažemo, savjetodavno da se smiri, polahko, biće, sabur)
❖*Stani malo od Doboja, Mujo, i mi konja za trke imamo.* (kad je Mujo nešto navalio i samo svoje benda, samo svoje interese tjera a tuđe ne vidi, neće da vidi, ne priznaje, onda ga upozorimo)
❖*Stajati na istom kararu.* (znači da se nešto ne mijenja, stoji na istom, stoji na istoj mjeri, na pravoj mjeri)
❖*Stavila mu je peču na oči, samo u nju gleda.*
❖*S tobom ću u goru – u vodu.* (obično to kažu zaljubljeni

jedno drugom; i prijatelji koji su se tek sprijateljili, govoreći o svojoj vjernosti u ljubavi, prijateljstvu, odanosti)

❖*Stoji ti ko bibčetu kamiš.* (znači smiješno i loše)

❖*Stavi je mačku pod rep.* (kad nije nizašta)

❖*Sto sela sto adeta.*

❖*Strmu krép brdu rép.* (kad neko i pored toga što je propao pokazuje da je neko i nešto, kao koza kad krepa rep je i dalje gore)

❖*Strmu vodica, brdu curica.* (izgovara se pri kupanju ženskog djeteta uz posljednji zaoblitak vodom)

❖*Suče na dolove.* (laže na veliko)

❖*Svaka je noć trudna!* (iza svake tajne se nešto rađa)

❖*Svaka koka je na svom bunišću jača.*

❖*Svaka muka za vremena, a sramota zavijeka.*

❖*Svaki ugursuz nađe svog dženabeta!* (*ugùrsuz* tur. – zapušten čovjek, nesretnik, nevaljalac, lupež; *dženábet* ar. – spadalo, poganac, nevaljalac, bitanga - ova izreka se upućivala uglavnom nekom tek oženjenom bračnom paru kad se vidi da su i mlada i mladoženja gori od gorega; ali i onima koji se druže a svaki je *od zla oca od gore matere*)

❖*Svaki ćeif ima svoj mahmurluk!* (*ćèjf* tur. – dobra volja, dobro raspoloženje, užitak; svaki pretjerani užitak ima i neke svoje negativne posljedice – *mahmùrluk* – ar.-tur. bolesno stanje poslije uživanja alkohola)

❖*Svakog gosta tri dana dosta.* (da ne treba pretjerivati u boravku u gostima i da su tri dana neki maksimum)

❖*Svako djelo izađe na vidjelo.*

❖*Svako zašto ima svoje zato.* (ovo je filozofska maksima koja govori o tome kako je sve zasnovano na uzročno posljedičnoj vezi)

❖*Svako kuje rešetke svoga zatvora.*

❖*Svariti nekome poparu. Zapržiti nekome poparu.* (*gleda ga poprijeko pa će i njemu po § 14. pakračkog štatuta svariti poparu* - Memoari - A.Mešića)

❖*Sve bi strpo u guzicu.* (kaže se za onoga ko ne štedi, ne gradi i sve vidi u iću i piću)

❖*Sve ćeš ti to iskihati.* (sve ćeš svoje neke postupke, neke grijehe, svojim ispaštanjem, mukom, platiti)
❖*Sve je proćero kroz šišu.* (sve je popio, ništa nema)
❖*Sve je to luk i voda.* (sve je to loše, beznačajno, i bez značajnog uticaja; ustvari kombinacija luka i vode je nikakva, loša kombinacija za jesti)
❖*Sve je to vrbovina.* (metafora koja se koristi kao poređenje za nešto što je loše, slabo, bezvrijedno)
❖*Sve je to talašika.* (sve je to nevažno, beznačajno, vinjavo)
❖*Svekrva ne zna da je i ona snaha bila.*
❖*Sve su to trice i kučine.* (trice su ostatak od isijavanja kukuruznog ili pšenišnog brašna i nisu ni zašta osim za stočnu hranu; a kučine su najlošiji poluproizvod od lana)
❖*Sve što se iz svijeta namiruje ne treba žaliti.* (stariji muškarci bi u šali umjeli kazati kada umre nekome žena, ali šalili bi se kada nekome po rodbini daljem umre žena)
❖*Sve ubij, ali jezika ne možeš.* (kad je neko sklon priči koja izaziva batine i isti mnogo puta zbog priče dobije batine)
❖*Sve voljno i nevoljno, samo kilavi Brajo zdrav!* (kaže se kada fizički najslabiji član porodice mora da obavi/obavlja teške ili najteže fizičke poslove ili poslove koje neće niko drugi, dok se ostali članovi izvlače zauzetošću, bolešću i sličnim izgovorima; Brajo znači brat - S.G.)
❖*Svi vuci siti i sve ovce na broju.* (kad su svi zadovoljni)
❖*Svira mu kroz glávu.* (kaže se za nekoga ko čini neke postupke koji su nerazumni, loši, nezreli, neprimjereni za njegov uzrast)
❖*Svuda bi svoj nos turio.*
❖*Svuda pođi, kući dođi.*
❖*Svake se ptice meso ne jede!* (ova tvrdnja je proistekla iz mnogih životnih situacija; nije svakom vjerovati, nije sa svakim prijateljovati...)
❖*Svako djelo izađe na vidjelo.*
❖*Svakom njegovo govno najmanje smrdi.* (metafora za sebičnost i svaki subjektivizam)
❖*Svezo šuhvu/šubhu.*

❖*Svoje se ptice meso ne jede!* (svoje treba zaštititi; vrana vrani oči ne vadi)

Š

❖*Šćerino unuče, divlje pače, nabi mu volje, ode niz polje!* ("Patrijarhalni djedovi i nane često su manje cijenili i voljeli djecu svojih kćerki od sinovljeve djece, pa je ova izreka prirodan izraz tog odnosa, osim toga kćerke su i živjele sa muževima odvojeno od svojih roditelja, dok su sinovi i njihova djeca živjeli u istoj kući, pa su i njihova djeca po svemu bila bliža nanama i djedovima, koji su u njima vidjeli svoje biološke nastavke, zaštitu i hranitelje, dakle, nahraniš kćerkino dijete i ono ode niz polje ne hajući više za djeda i nanu." - S.G.)
❖*Šejtanska posla.* (kad neko pravi vragolije; čini vradžbine)
❖*Škola se ne da napatiti.* (uvriježeno je mišljenje u narodu da rad za koji treba škola nije težak i da je dobro plaćen i sl.)
❖*Škola neće izdati.* (u vrijeme čestih gladnih godina, kada ljetina izda, oni rijetki školovani ljudi su radili i imali redovne plate, njima godina nije mogla izdati u mišljenju je zemljoradnika i seljaka)
❖*Šljeme ti palo na glavu.* (kad mlad mora da brine o kući i ukućanima)
❖*Šta je babi milo to joj se i snilo.*
❖*Šta ćitabi kažu?* (ova se sintagma ustalila zahvaljujući onima koji su uvijek htjeli nešto ostvariti po svom mišljenju govoreći kako je to moguće, a onda im ljudi od knjige, zakona, dokumenata, moraju dokazivati kako to i tako nije moguće)
❖*Šta zna koza šta je sijeno!* (kad nekome hoćemo reći da nije dorastao nečemu, nekoj spoznaji, kad ga želimo malo duhovito omalovažiti)
❖*Što bešika zaljulja, to lopata zakopa.*
❖*Što li tam - što li vam.* (uobziriti sve)
❖*Što mačka koti to i miše lovi.*
❖*Što na umu to na drumu.* (za one kod kojih je jezik brži od pameti, koji brzo nešto kažu, koji ne razmisle prije no što kažu; u trenutku što im je napameti to i kažu ne vodeći računa

hoće li se to što kaže koga ticati, hoće li kome zasmetati i sl.)
❖*Što pamet uspije, to često ćud pokvari.*
❖*Što u muz, to u guz.* (što mlijeka pomuze to sve pojede, što god zaradi to potroši, ništa ne štedi)
❖*Šućur Alahu!* (hvala Bogu!)
❖*Šućur pa u džep.* (kad neko uzima mito, poklon; kad neko iznenada dadne nekome zahvalnost za nešto)
❖*Šuma ti mati, brda se lati.* (pobjeći, pobjeći u šumu poslije neke krivnje)
❖*Šuplja minuta.* (tajac, kad se ništa ne događa a posljedica je nekog iznenađenja)
❖*Šuplja priča.* (prazna priča, isprazni razgovori, kad je nešto o čemu je riječ nerealno i nemoguće)
❖*Šuti ko zaliven.*

T

❖*Tačan ko švicarski sahat.*
❖*Tako ti grah pao.*
❖*Tandara-mandara.* (s brda s dola, bez reda i smisla)
❖*Taze iz magaze.* (poznato je da u magazama voće, povrće i druga hrana može da duže stoji a da se ne kvari, da se voće ne suši, traje duže taze, friško)
❖*Tebi je šljeme palo na tjeme.* (kad je neko postao starješina kuće i preuzeo odgovornost za vođenje domaćinstva)
❖*Teško domu u kom sloge nema.*
❖*Teško ko tuč.* (*tüč* tur. - je nešto što je teško kao tučeno, *prim.* tučena-*gusena* peć je daleko teža nego li obična limena peć)
❖*Teško ko đumle.* (teška željezna kugla, topovska kugla, đule, je adekvatno u narodu poređenje za nešto što je baš teško)
❖*Teško ko zemlja.*
❖*Teško kući koja puta nema.* (u kojo niko ne živi; čija čeljad nisu dobri ljudi; kuća koja nema prijatelja; kojoj niko ne prilazi)
❖*Teško nogama pod ludom glavom.*
❖*Teško onom ko pameti nema.*

❖*Teslimiti dušu Bogu.* (predati dušu Bogu; kako ćeš teslimiti dušu Bogu? – kad neko griješi puno)
❖*Teže je prijateljstvo održati, nego započeti.*
❖*Tiha voda brijege valja.*
❖*Tjerajući lisicu istjerao vuka.*
❖*Tko voli ružu, mora se naviknuti i na trn.*
❖*To je lanjska pamet.* (kad hoćemo nečiju pamet, govor, degradirati, omalovažiti, da *kasno pali*, kasno misli)
❖*To je pripišaj hoda.* (karikiranje neke razdaljine koliko je blizu i kad se hoće kritički i ironično prikazati)
❖*To je na dugom štapu.*
❖*To ne bi pas s maslom pojo.*
❖*Top puče, Bajram prođe.*
❖*To ti je stambolska hanuma!* ("To nije velika gospođa iz Stambola ili drugog velikog grada ili žena koja glumi, izigrava takvu gospođu. To se kaže za nježnu, fragilnu, gracilnu, osjetljivu ženu, koja nije za posao, pogotovo za teži rad ili ona neće da ga obavlja. *Stambolska hanuma je žena koja, kada uzme u ruke onu mušku stvar odmah dobije žuljeve!"*- S.G.)
❖*Trampili su.* (pazarili su baš-abaš)
❖*Traži kruha (kukuruze) preko pogače.* (pogača je bila značajnija hrana od kukuruze, mogla je duže držati sitim stomak, bila je jača, pšenica je bila skuplja od kukuruze i kad neko hoće nešto što drugi vide da mu je to lošije, ali on to ne vidi)
❖*Tražiti iglu u plastu sijena.* (beznadežno nešto činiti)
❖*Trbuhom za kruhom.*
❖*Treba za to imati muda.* (donijeti tešku odluku koja može imati i teške posljedice, treba za tu odluku imati odlučnosti, smjelosti, muškosti)
❖*Tresla se gora, rodio se miš.*
❖*Trešnja je rodila ko radiš.* (mnoštvo nadjevenih trešanja, plodova trešanja, na drveni štap veličine 20-40 santimetara; dvonje, tronje ili četveronje i tako sve dok se ne popune trešnjama rascijepljene tri četvrtine štapića koje se na kraju svežu debljim koncem, a nerascijepljeni dio štapa je drška za koju se radiš drži; radiš zrelih trešanja je lijepo izgledao i bio je obično

dječiji poklon za nekoga dragog; radiš je bio čin dječije igre: za trešnju, krušku, jabuku i sl. koja je izuzetno dobro rodila kazalo bi se da je - *rodila ko radiš*)

❖ *Trpi tijelo, pati dušo.*

❖ *Trun u oku.* (metafora da nešto ili neko smeta kao trun u oku - to je njemu trun u oku; on je njemu trun u oku)

❖ *Tvoj gazapluk ti ne da naprijed.* (gazapluk je nečija nevaljalština, ukupna i svaka neurednost)

❖ *To je drugi par opanaka.* (to je druga situacija, to je nešto drugo, to nije to)

❖ *To je ko na vrbi svirala.*

❖ *Tup ko sikira.* (sjekira se vaktile znala teško istupiti i istrošiti, brusova nije nekih bilo za oštrenje, oštrilo se samo egetom i sličnim i samo klepanjem se mogla sjekira dovesti u oštro stanje, ali i klepanje se plaćalo; sjekira je i jednosmijerna alatka kojom se samo sijeku drva i samo zamahuje, udara – sve bi to moglo dovest da tupost sjekire bude sinonim za glupog, tupog, čovjeka)

❖ *Tuk na utuk.*

❖ *Tukne na kanafu.* (kad neko odiše na primitivizam, seljaštvo, a hoće da nije to)

❖ *Tup ko kleba.* (kleba je stari otupjeli nož bez kamzi, koji se istrošio i sve je osim što je oštra)

❖ *Tuđa ruka svrab ne češe.*

❖ *Tuđe brigu brine a svoj kruh jede.* (loš je čovjek koji tuđu brigu brine, koji se interesuje za tuđe zlo, probleme i sl.)

❖ *Tuđem se zlu ne radujem.* (nisam loš čovjek)

U

❖ *Ubija vrijeme.* (provodi ga niušta)

❖ *Ubio ga na mrtvo ime.* (dobro ga izudarao)

❖ *Ubio boga u njemu.* (izudarao ga toliko da je jedva ostao živ)

❖ *U drva što dalje, po djevojku što bliže.*

❖ *Udarilo ga mokrom krpom (mokrom čarapom) po glavi.*

❖ *Udario joj na obraz.* (nanio joj moralnu povredu, osramotio je)
❖ *Udario na vilinsko kolo.* (naopako proći; razboljeti se na psihičkoj osnovi)
❖ *U dobar čas i bolji sahat.* (svojevrsni blagoslov za nešto što se dogodilo u jednom pomali i iznenadnom trenutku)
❖ *U gluho doba.* (noćno, ponoćno doba, kad svi spavaju, kad se ništa ne čuje)
❖ *U haberi im.* (prenesi im vijest)
❖ *U kakvo kolo se hvataš, onako i igraj.*
❖ *Ukočio se ko Haskića direk.* (Haskići su živjeli u selu Lepenici desetak kilometara sjeverno od Tešnja i za vjerovati je da su svoje posjede ograđivali dobrim i duboko udarenim direcima i kada bi vrljike iz njih poispadale, nestale, direci bi godinama ispravno odvažno stajali. I otuda se kaže za onoga ko je umišljen, uobražen, ko se pravi važan, ko teško hoće poslušati, kaže - *ukočio se ko Haskića direk*)
❖ *U jeziku je i med i jed.*
❖ *U jeziku nema kosti.*
❖ *U majstora kuća najtroljavija.* (majstor bi svoje poslove na kući uvijek odgađao dok završi poslove na gradnji kod drugih i onda na kraju krajeva ne stigne popraviti svoju kuću, naravno ova tvrdnja se i u prenesenom smislu odnosi i na sve druge smislenosti)
❖ *Umiljato jagnje dvije ovce sasne.*
❖ *U po bijela dana.* (kad se nešto događa neki lopovluk, krađa, obijanje banke i sl. na očigled svijeta po danu i ne mora biti u pola dana)
❖ *Upo ti je grah u kašiku!* (u vrijeme gladnih poratnih godina iza Drugog svjetskog rata, moguće da je ova izreka nastala, grah se kuhao porijetko, često bi se još i raščínjao tj. zapрženom vodom s malo luka i brašna, pa se sticao dojam da samo nekoliko grašaka graha lijeće čitavom ćasom graha i prava je sreće ako kome upadne grašak u kašiku – tako je nastala izreka koja znači pravu sreću, dobitak, korist)
❖ *Upoznaj majku pa ženi djevojku.*

❖*Upala kašika u med! Upala sjekira u med!* (znači neko iznenadno dobro)
❖*U radiše svega bijaše, u štediše ponajviše.*
❖*U snu se ne snilo.* (snovi znaju biti strašni i kad se nešto sanja u narodu znači da se može desiti zlo kad se to baš sanja, otud – *u snu se ne snilo*)
❖*Usukala se ko Hasakova Kula.* (znači smršala, utanjila, propala; u Lepenici i danas živi familija prezimena Hasak čiji je pradjed imao izvjesnu kobilu koja se zvala Kula i svojevremeno je odnosila trke, na drugomajskim jelaškim proslavama i pijerskim teferičima tešanjskoga kraja - kada je na istim odjekivalo *haj Kula*!, ali kasnije je ostarila i usukala se, propala, omršavila i nije bila za trke, ali eto, ostalo je sjećanje na nju i iz vremena slave i iz njene starosti)
❖*Ustanite lijeni, Bog sreću dijeli!*
❖*U strahu su velike uši. U strahu su velike oči.*
❖*U suru Mumine.* (kaže se nekome ko svojeglavi sam, ko ne pita druge, ko neće s društvom, strši izvan sredine, a onda se nađu oni koji ga dovode ured)
❖*U svakom žitu ima kukolja.*
❖*Ušarao je (očima) ko mačak.* (kad neko nešto čeka da se okoristi ili kad je nešto kriv, a nastoji da se izvuče iz krivnje)
❖*Uščuo se ko kupus u kaci.* (naročito u proljeće kupus se uščuje i ima karakterističan miris za koji neki kažu da se čuje, smrdi; a onda u prenesenom smislu narod tu sintagmu kaže i za one ljude koji prenose laži, smrad – loše priče o nekome)
❖*Ušima, a ne očima, ženiti se valja.*
❖*Uši mu se istanjile! Vidi mu se kroz uši!* (za mladoženju u medenom mjesecu u šali se kaže kako je prosvjedio, vidi mu se kroz uši, smršao)
❖*U škrta oca, kradljiva djeca.*
❖*Ušto/ušta si ostario?* (kaže se starijoj osobi kada napravi nepromišljen postupak, postupak koji se od nje ne očekuje)
❖*Ušutio se ko prda u gaćama.* (kad neko ne želi da bude uočen, kad se kukavički ponese, kad hoće da nešto prođe mimo njega, ne želi da se miješa...)

❖ *Utjeraće ona njega u šišu.* (da će ga dotjerati u red, u poslušnost)
❖ *U velikoj vodi se love velike ribe.*
❖ *Uvrno se ko oputa.* (oputa je nasumično osušeni komad životinjske kože, uvrnuo se ko oputa kaže se za nekoga koga baš ne volimo a još je i mršav)
❖ *Uzdaj se use i u svoje kljuse.*
❖ *Uzela je ona dizgine u svoje ruke.* (kad žena preuzme da stariješini u kući)
❖ *Uzeo ga je nazub.* (samo ga kritikuje)
❖ *Uzeo ga je naoko.* (pazi na njega s lošim namjerama)
❖ *Uz kuću se prodaje komšija, uz njivu šefija.*
❖ *Uz suha drva i sirova gore.*

V

❖ *Vadili doktori iz tebe, dabogda!*
❖ *Valja Bogu teslimiti dušu.* (predati dušu Bogu; kako ćeš teslimiti dušu Bogu? – kad neko griješi puno)
❖ *Valja nogama furinu oboriti!* (ova izreka ima šaljivi ton i obično se kaže hasti koja je pri smrti da se razgovori, kako neće umrijeti, kako nije lahko umrijeti, kako treba *nogama furinu oboriti* pa umrijeti, ali ova izreka se govorila i kad bi neko da se ženi, pa kažu da će furunu oboriti na veselju i to se zaista događalo, furuna - u narodu se čulo i *furina*, je zemljana peć sa zemljanim lončićima i jednim malo jačim udarcem bose noge ona biva srušena)
❖ *Vela havle - vela kuvete!* (pobožno čuđenje, *Bože moj! Bože, snage!*)
❖ *Veži konja đe aga kaže.* (uradi ono što ti šef kaže, čini ono što ti pametniji savjetuje)
❖ *Vidjeti golim okom.* (kad je nešto očito)
❖ *Vidi belaja.*
❖ *Vidjećemo kome opanci, a kome obojci.* (kad nastupi teška situacija, stvarno stanje, odlučujući trenuci, onda će se vidjeti šta će biti čije)

❖ *Vihor duše.* (kad je neko bolestan i mršav da je lagan kao povjetarac ili vihor)
❖ *Voda sve opere, sem crna obraza.*
❖ *Vo koji beuče, ne pobjeđuje.* (onaj koji najviše galami on je najmanje u pravu i najmanje je moćan, najmanje su njegovi argumenti jaki)
❖ *Vratiću ti milo za drago.* (tvoje zlo za moje zlo)
❖ *Vrana vrani oči ne vadi.* (svoj neće protiv svog)
❖ *Vrijedan je ko mrav.* (to je divna narodna metafora za vrijedna, marljiva, radišu čovjeka)
❖ *Vrijeme vremenu odgovori.* (dakle, narod je upratio da se vremenske prilike nadomještaju, izjednačavaju, veliku sušu mora nadomjestiti kišni period, ili blagu i bez padavina zimu mora nadomjestiti kišno proljeće, itd.)
❖ *Vrijeme teče ko mutna voda.*
❖ *Vrti ga oko prsta.* (pren. ophoditi se prema nekome kako hoćemo)
❖ *Vuci, vole, kad nemaš škole.* (u narodu je dugo bilo uvriježeno mišljenje da posao koji rade školovani ljudi nije težak posao, a posao koji rade neškolovani ljudi je uglavnom fizički i težak posao)
❖ *Vuci ne jedu meso po preporuci.* (sam se pobrini za sebe; neke poslove ne očekuj da ti drugi uradi)
❖ *Vuče ga zemlja k sebi.*

Z

❖ *Zagulio ko budala.* (kaže se nekome ko je neumoljiv, slijepo hoće nešto)
❖ *Zagulio ko sivonja.* (kad neko nešto želi ostvariti samo snagom pa je zapeo, navalio kao vo sivonja)
❖ *Zaigraće i njemu mečka pred vratima.*
❖ *Zakopo je kuću.* (u značenju da je započeo praviti kuću, počeo kopati temelje za kuću)
❖ *Zaljubljen do ušiju.*
❖ *Zametnuo se repom preko leđa pa put pod noge.* (kad neko hoda besciljno, bez obaveza ikakvih i želje za korisnim)

❖*Zametnuo se glavom ko maljem.* (kaže se onome ko bezglavo ide i čini grešku za greškom, ne misli)
❖*Zapeo ko đavo.* (uporan u zloj namjeri)
❖*Zapet ko puška.* (teško čeka da nešto čini)
❖*Zapetljo se ko pile u kučine.* (radeći nešto zapetlja se da posao ne ide)
❖*Zaradio je ko Fejzo na smoli.* (znači da je loše prošao, da je slabo zaradio, gotovo propao; izvjesni Fejzo je prodavao smolu kao lijek ili za neke druge potrebe i veoma malo je prodao, nije zaradio ništa)
❖*Za uhar je kad čovjeku siromahu i muha u guzicu uleti.* (sitni šićar, ko prosjaku sadaka)
❖*Za umrlim se ne umire.*
❖*Zavadio bi dva oka u glavi.* (kad je neko loš čovjek, smrad čovjek koji uspije između ljudi baciti zavadu)
❖*Zavidne izjeda njihova zavist.*
❖*Zaveži tu labrnju. Zatvori tu labrnju!* (ušuti!)
❖*Zaveži taj jezik!* (ušuti!)
❖*Zavro ko sivonja.* (kad neko nešto želi ostvariti samo snagom pa je zapeo, navalio kao vo sivonja)
❖*Zdravo za zdravo, a sir za pare.* (poznanstvo je jedno, a računi su nešto drugo)
❖*Zdrav ko drijen.*
❖*Zehmeruja, ako ne ujede zubima, onda ošine repom.*
❖*Zehmeruja* je obično najhladniji dio zime, traje 40 dana, od 21.decembra do 31.januara, poslije slijedi dio zime - hamsin koji traje 50 dana, od 1.februara do proljeća 21.marta; u narodu postoji zapamćeno kako je hamsin kazao: *Da me nije stid starije sestre zehmerije u mene bi lonac vode uz vatru s jedne strane vrio, a sa druge ledio;* (hamsin se zime 2011/2012. godine nije stidio sestre, zehmerija je bila blaga i bez snijega, a hamsin snijegom zaveo i ledom okovao istočnu Evropu, Balkan, Mediteran a u Tešanjci se živa spuštala i do -25°C, u jutro 9. februara 2012.)
❖*Zemlja mu kosti izmetala, dabogda!* (kletva)
❖*Zid ruši vlaga, a čovjeka briga.*

❖*Zima gizde (mode) ne gleda.*
❖*Zna Bog za Husu svog.*
❖*Zino ko pekara.* (poređenje ima negativan smisao, može li proizilaziti iz činjenice da je pekara najranije otvorena ili da su na pekaru zinuli očima i ustima oni koji su gladni)
❖*Zna on đavola potkovati.*
❖*Zna on šta car večera.*
❖*Znam te ptico kad si jaje bila.* (ova sintagma se upućuje onome ko pokušava da nam se predstavi u nekom izuzetno lijepom izdanju, a mi ga znamo malo drugačijeg)
❖*Zovi me loncem, ne udri me drenovcem.*
❖*Zub za zub, oko za oko.* (vraćanje jedno za drugo – milo za drago i obrnuto – zlo za zlo)

Ž

❖*Žali, Bože, truda.* (džaba rad)
❖*Žao mu ga je ko lanjskoga snijega.* (nije mu ga uopće žao)
❖*Žena mu je nabila rogove.* (žena ga je prevarila s drugim muškarcom)
❖*Žena je zlo bez kojeg se ne može.*
❖*Žito hvali u hambaru, a ženu u mezaru.* (uvijek postoji mogućnost da ljetina strada, nemoj se hvaliti da ti je ljetina rodila dok ne bude zbrinuta, a i žena uvijek postoji mogućnost da iznevjeri sve dok je živa, ova maksima sadrži šaljivu dimenziju i uglavnom se i koristila u produhovljenim razgovorima)
❖*Žuti žutuju rumeni putuju!* (u narodu se uvriježilo mišljenje da oni koji izgledaju slabašno, bolesničavo, uvijek se žale da ih nešto boli, u licu su nekako kao žuti, nisu rumeni, ipak duže žive od onih koji su rumeni i izgledaju zdravo; riječ *putuju* je u značenju *umiru;* moguće da ovdje ima i psihološkog dojma – kada umre mlad, rumen, što se kaže *zdrav, čitav* čovjek, veća je žalost i iznenađenje nego li boléšljiv i iznuren čovjek, ali vrlo često ovom narodnom tvrdnjom i tješimo one koji su prilični za smrtni put)

RJEČNIK U SLICI

ZAŠTO I RJEČNIK U SLICI

Zašto i rječnik u slici: zato što je pojmove cjelishodnije bilo objasniti objavljivanjem njihove slike.

Bila je velika dilema da li u RJEČNIKU imati i ovaj prilog, da li jedan broj leksema, pojmova, objasniti i njihovom fotografijom? Kažu da: *Ono što ispriča jedna fotografija, to olovka ne može*! I zaista, bilo je veoma teško tekstualno objasniti, i često je ostajalo i nedostatno objašnjeno, mnogo leksema određenih predmeta. Niz je razloga da je lakše i cjelishodnije bilo objasniti predmet objavljivanjem njegove fotografije. Jer, čime lakše objasniti nego fotografijom i kako izgleda i čemu služi: *ćìmbār, žbìca, kȓpuša, lùpača, óje, dízma, tèljig, zàvoranj, tȑlica, čùvalduz, òtīk, bȕca, póla, stŕnjāk, pàjtak, jàrmica, nìte, gȍrogan, obrèmača*…itd. Dakle, u ovom prilogu uz fotografiju predmeta stoji njegova leksema, a tekstualno pojašnjavanje je u samom RJEČNIKU, kako bi se izbjeglo ponavljanje.

Ovo je, zapravo, prilog u vidu maloga lokalnog "etnorječnika u slici", bolje reći "etnografskog rječnika". Svi predmeti ovoga poglavlja pripadaju kulturološkom biću tešanjskoga kraja i Bosne i Hercegovine a kojeg više nema, osim u etno-muzejskim zbirkama. Neka ovo bude pokušaj uzajamnoga približavanja muzeja i knjige i približavanja i samih predmeta našim vizuelnim predstavama.

A

àlmāz/àlmās

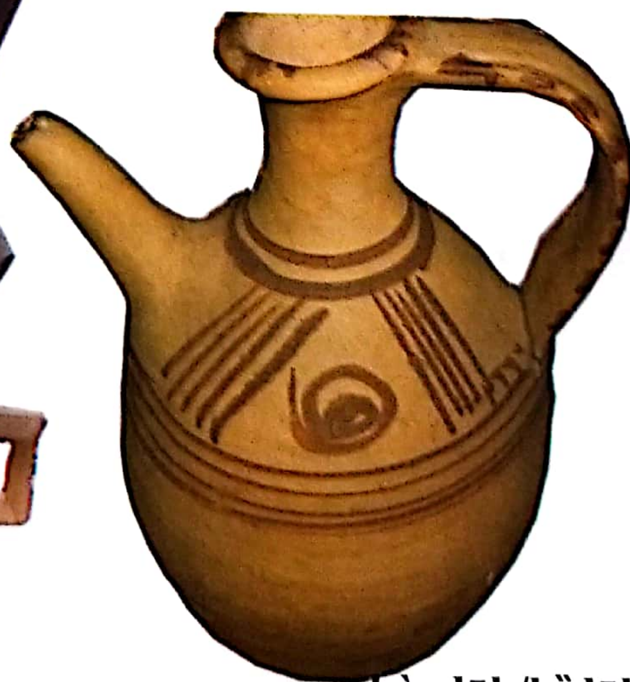
àmper
(limena kanta)

àvan

B

bàrdāk/bȑdāk

bàšluk
(na preli za predenje vune ili kudjelje)

bàkrāč

bȁdanj (željezni, nekada je *badanj* bio samo drveni, danas ga više nema u tešanjskome kraju)

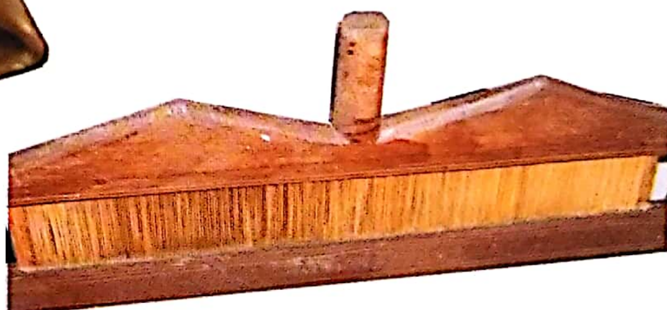
belègija

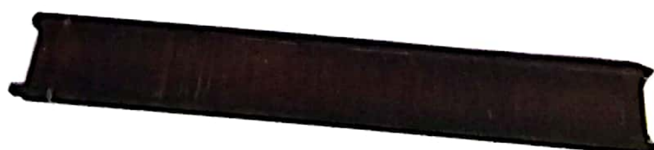
brônza

bèšika

bȑdilo
(nosač brda kod razboja/stana)

bȑdo

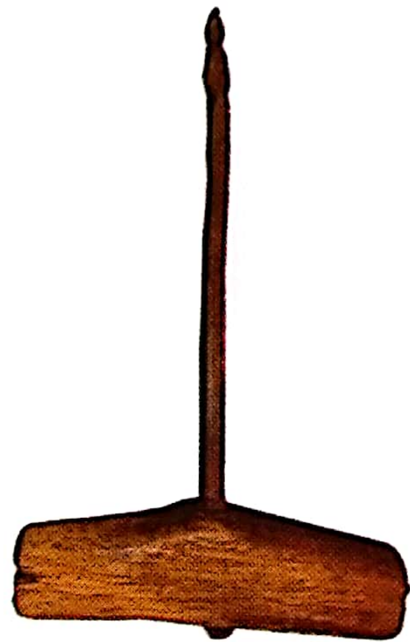
bȕca (za vodu)

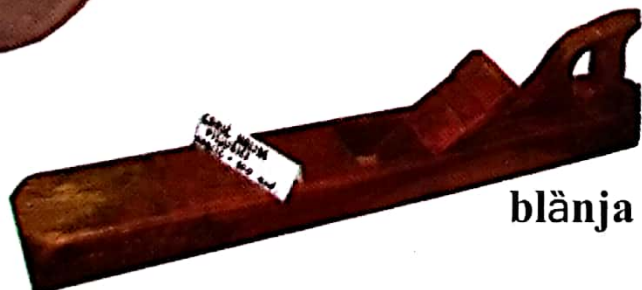
bȁbica

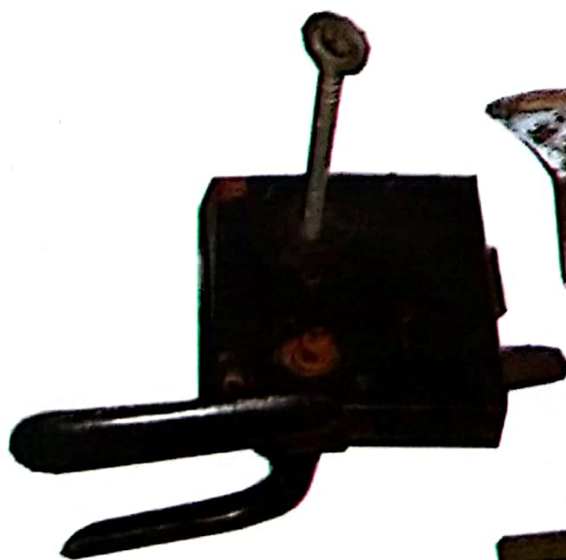
bìsage

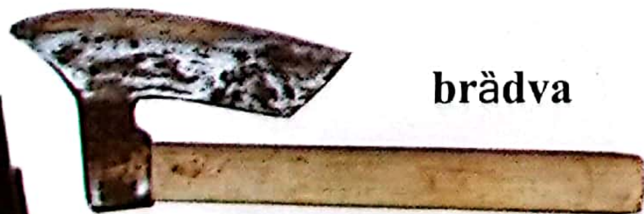
bùrđija

blȁnja

brȁva cìganjuša

brȁdva

bât (veliki čèkić)

bùbnić/ bùbnjić/sòbica/ tròljesa/tròljesica (za sušenje šljiva)

brèzovača

C

cjévka

bùralo (u stapu)

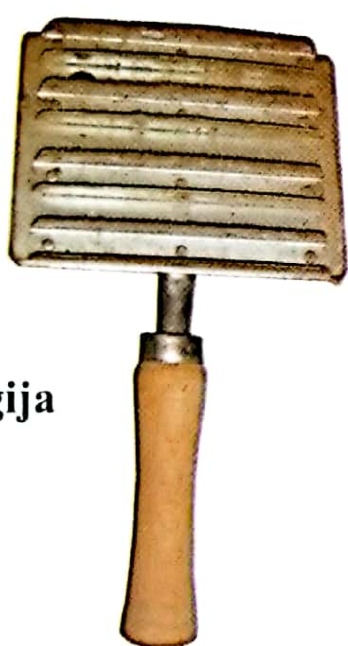

cvìter (ženski)

cigàruša (kutija za motanje cigara)

Č

češàgija

čàbar

čànak

čìvija (drvena)

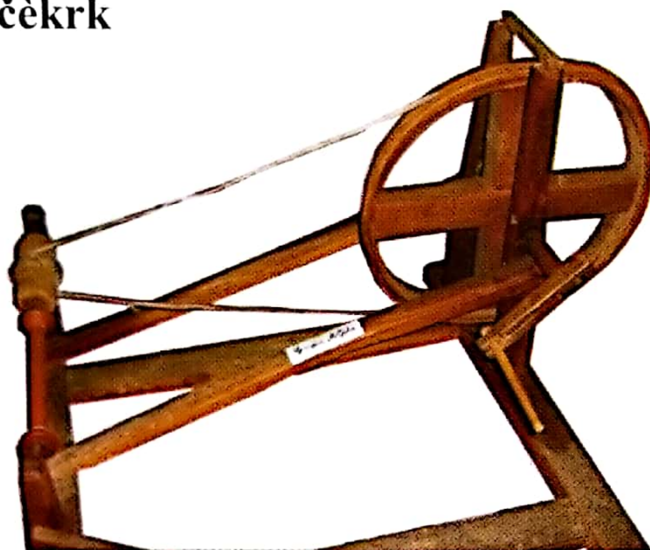

čuvàlduz (velika igla)

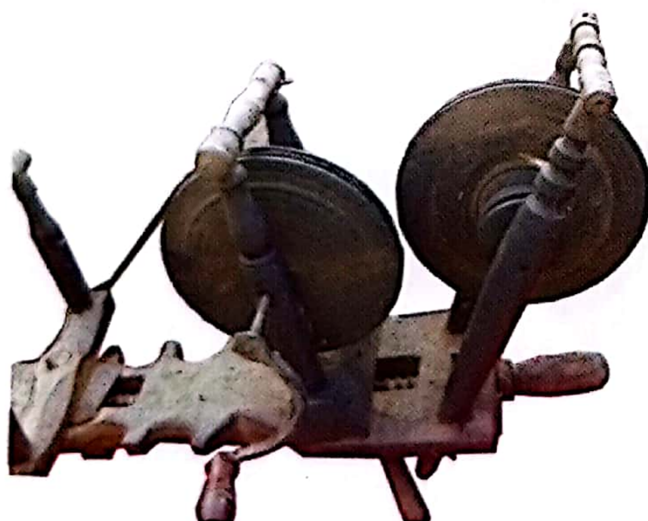
čèkmedža

čèkrk

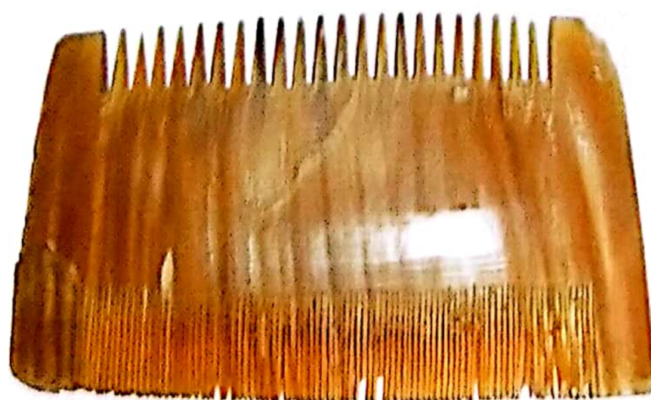
čȅšalj
(drveni, za iščešljavanje kudjelje)

čekȑklija

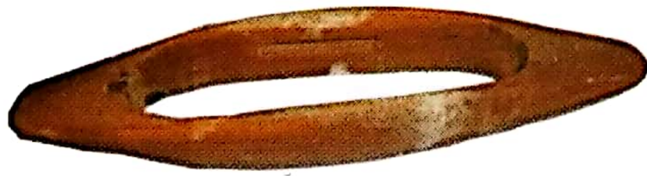
čàkija/čáka

čȅšalj
(za kosu, od roga)

češâlja

čûnak

čùturica (vojnička)

Ć

ćása (zemljana)

ćása (bakrena, kalajsana)

ćútak

ćȕp (za pekmez)

ćèpenak

ćȕp glazirani (za maslo)

ćìlim

ćìmbār

ćùskija/ štánjga

D

dìmije/gáće

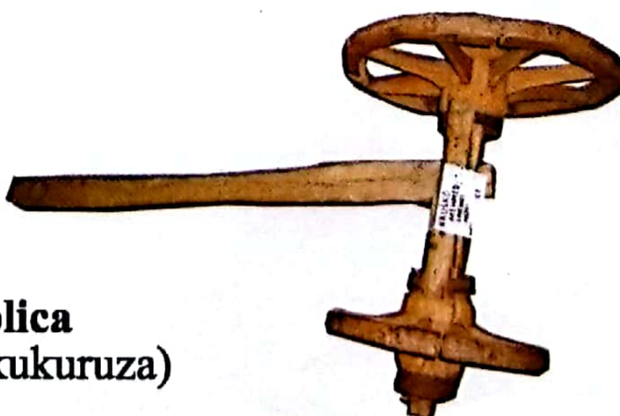
demírlija
(velika tepsija bakarna)

demírlija
(velika tepsija emajlirana)

kopàran

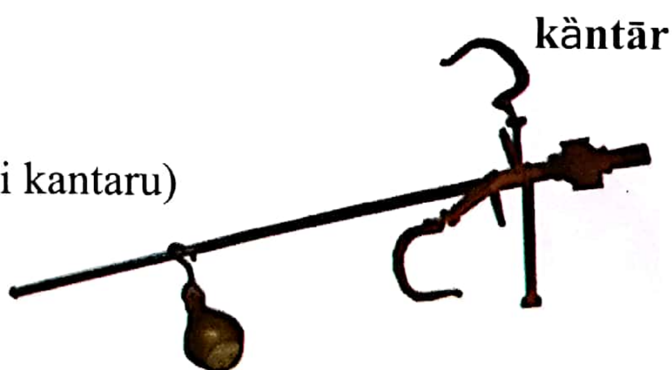

dvòkolica
(za sijanje kukuruza)

dízma
(veza između
direka i makaze)

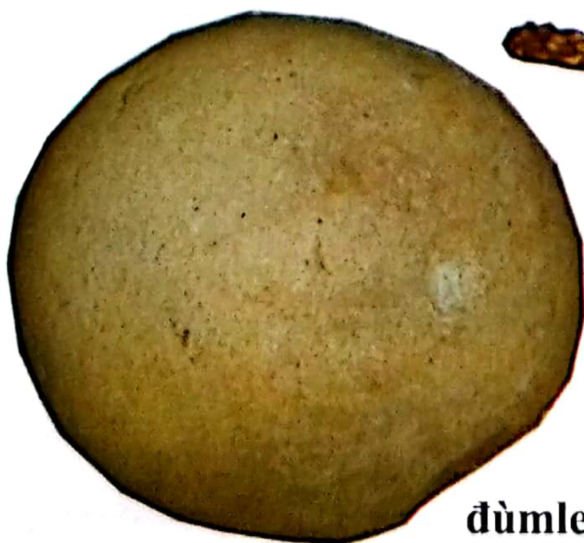
kȁntār

dìvčik
(šipka na tereziji ili kantaru)

Đ

DŽ

đùmle

džȅzva

đéram

đùgum

đerdáni

E

èrza
(središnji kružić na metku)

F

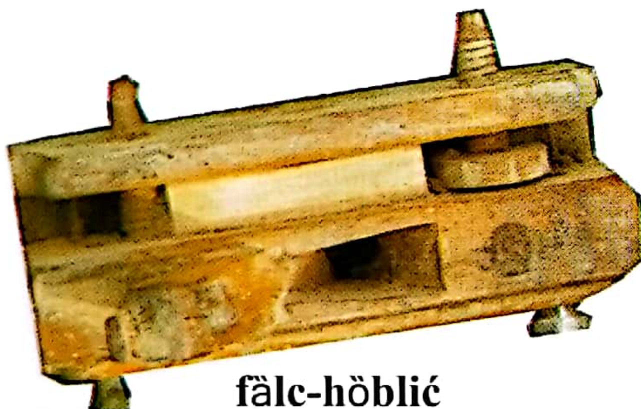

fȁjcāk

fìtīlj

(fitīlj u lampi fitiljuši)

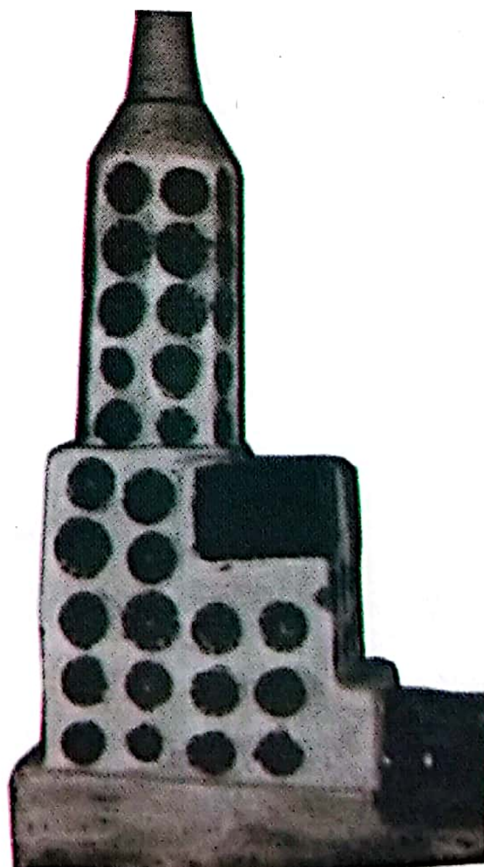
fȁlc-hȍblić

frùla/svìrala

frùla (dvójnica)

fùrina/ fùruna (zemljana peć)

fènjer (limeni)

fènjer (drveni)

fȅs (ženski)

fȅs i **kìćānka** (muški)

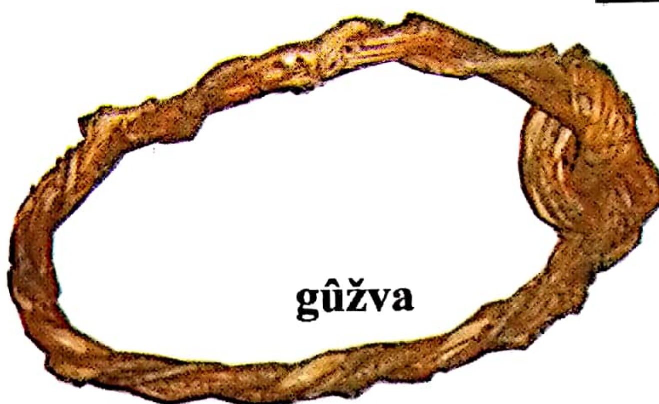

fùčija

furùnskī, zemljeni lònčić

G

gûžva

grèbača/grèbālja (okrugla i poprečna)

grȁmofōn

grîvna (za kosu)

grȉf
(od malog
bosanskoga konja)

gójđa (kàšika)

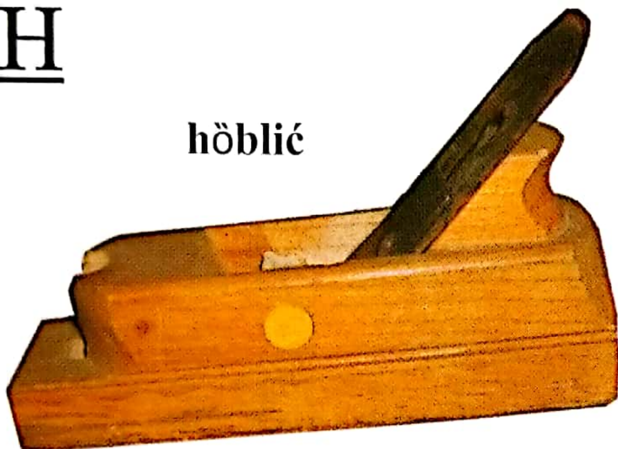
čàrapa

gìvit (od 1kg)

H

hȍblić

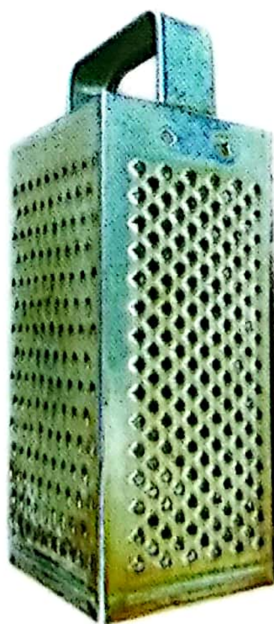
hȓg

hála/záhod/ćenífa

I

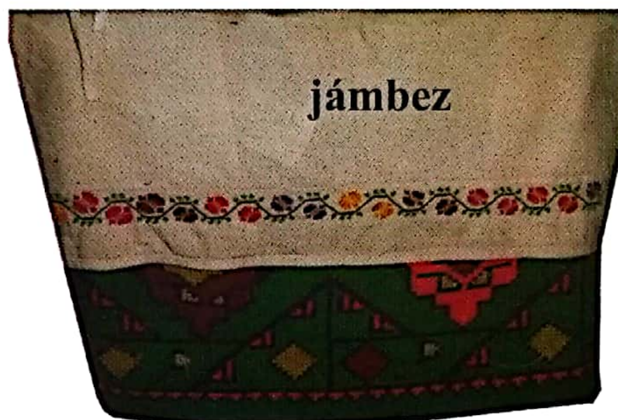
ìbrīk

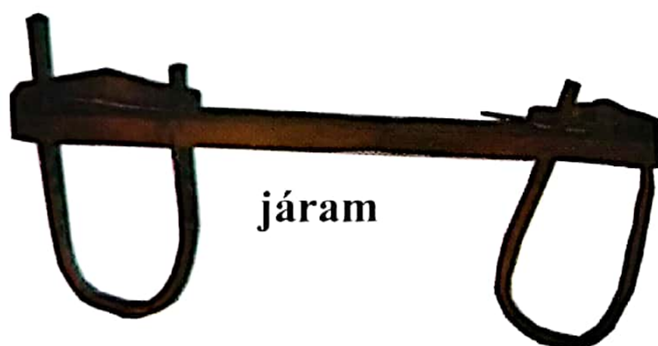

ȉrende/rȅnde

J

jámbez
(na jastuku, koji je slamnati, prošivani i tvrd)

jàstuk (oko sobe)

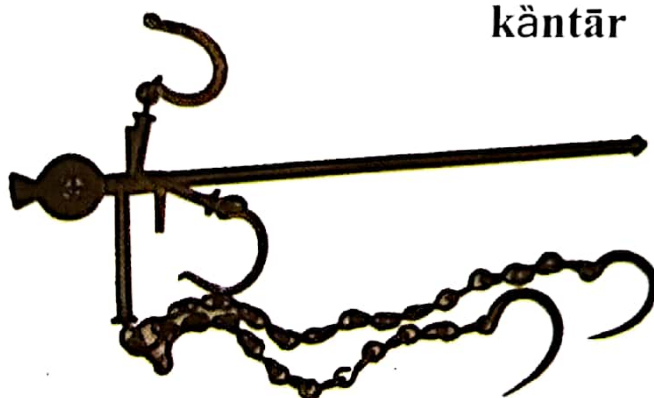

jùlār

K

kalàuz/kljûč

kȁntār

kèser

kère

karabìtnjača/karabìtuša (lampa)

klépac

kȕlāk (muški dio direka, makaze, dizme)

kàmze

kréja/čegȑtāljka (dječija igračka)

kotùrāljka

kȑpuša (spojnica kad zaprege)

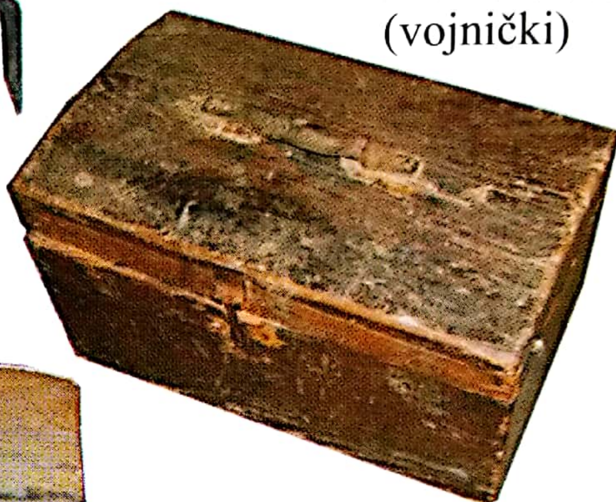
krèdenac

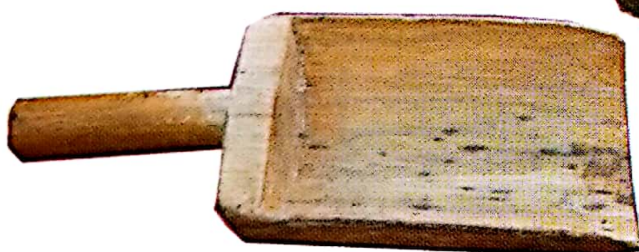

klâmfa

kùfer/kòfer (vojnički)

kàšika (za brašno u mlinu)

ključ (za izvlačenje sijena, slame iz stoga, kladnje)

kràmpa

kònapac/kònopac

kòprena (gusto sito)

kòsijēr (za živice)

krȍšnje/ kȑplje

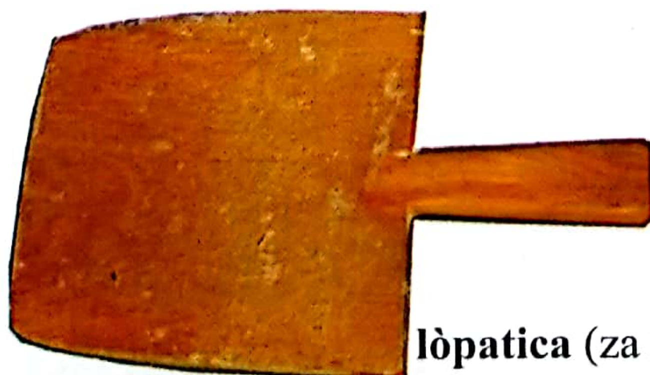

L

kùpac (sanduk za mlivo u mlinu)

lòpatica (za mlivo)

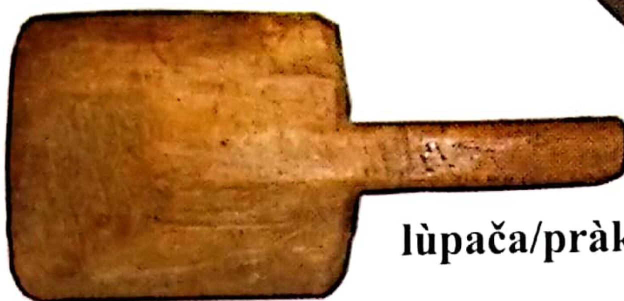
làmba/làmpa (broj 3, 5 i 8)

lùla

lònac

lùpača/pràkljača

LJ

lègenj/lègen/lèđen

ljësa (za sušenje voća)

M

màngal/mȁngala

màkaza i dìrek

màsūr

mlȉn (za kahvu)

mukàdem

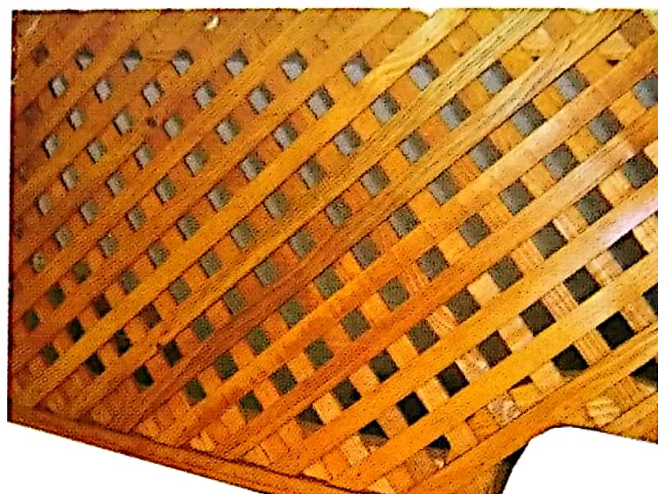
mȁše/mȁšice

mòtika

(muška bošnjaška narodna nošnja)

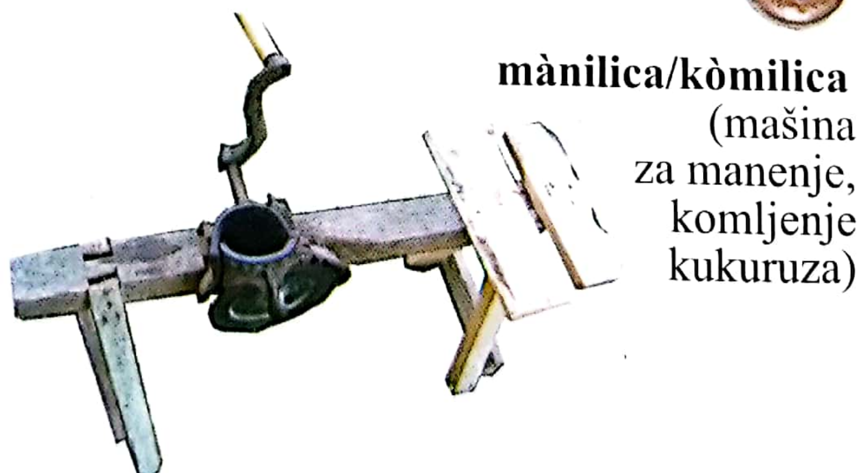

mùšepci

mèljac (za kahveni mlin)

mànilica/kòmilica (mašina za manenje, komljenje kukuruza)

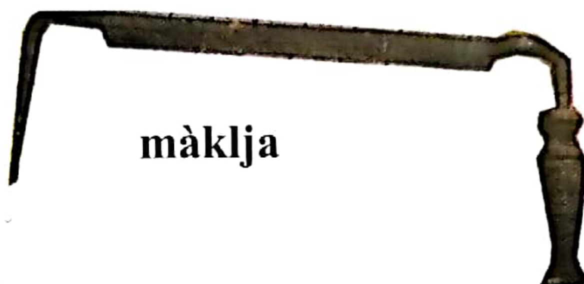
macóla

mâlj

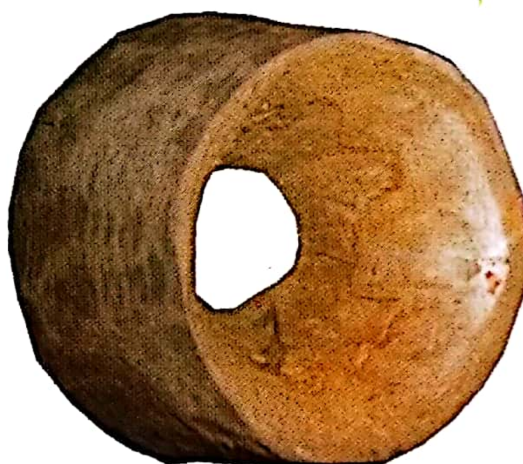

mišòlōvka

màklja

mláznica
(drvena za badanj)

N

nàćve

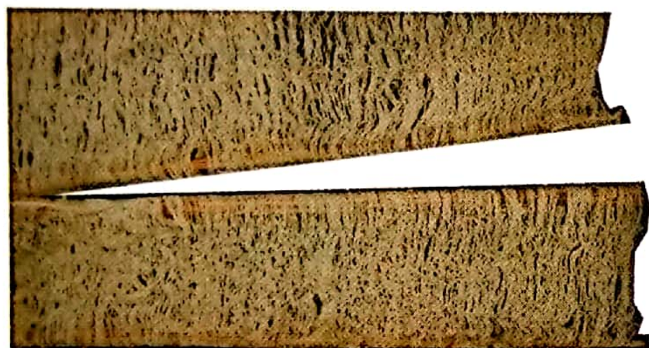
nâlča/naôča,
(potkovica
za cipele)

bȁlčak

nôž hàndžār

nìte

òžeg

òglavina
(za konja)

óje

obrèmača/obrànovca/ȍbramuš

òtučak

òbašva
(na dimijama za
ućkur ili svitnjak)

P

òtīk

póla

plànkāč/šlipèruša (sjekira kojom se tesala građa i šliperi)

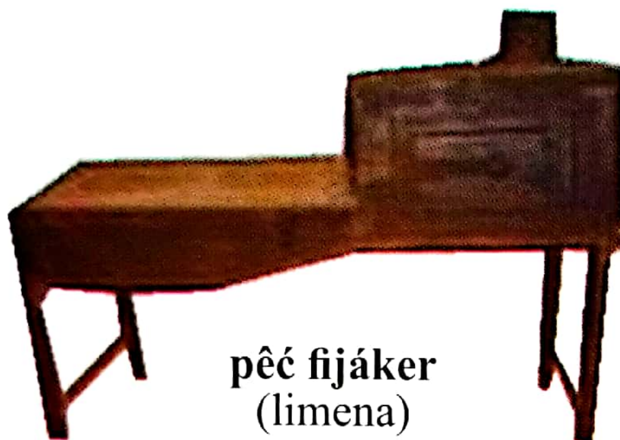
pàjtak (u zapréžnih kola)

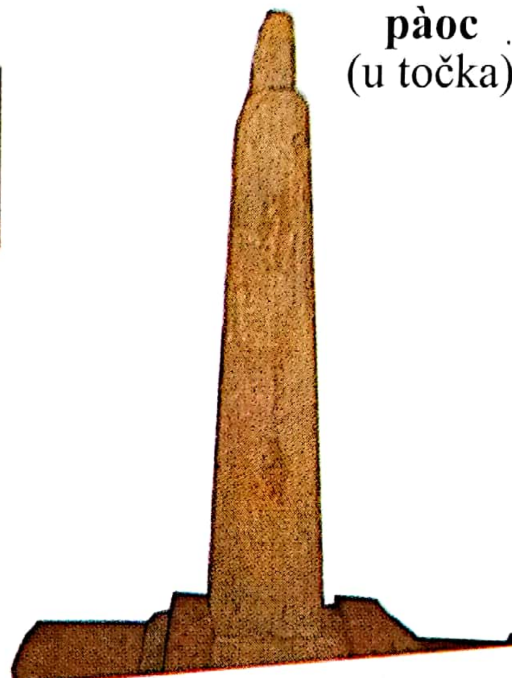

pràcijēp (u volujskih zapréžnih kola)

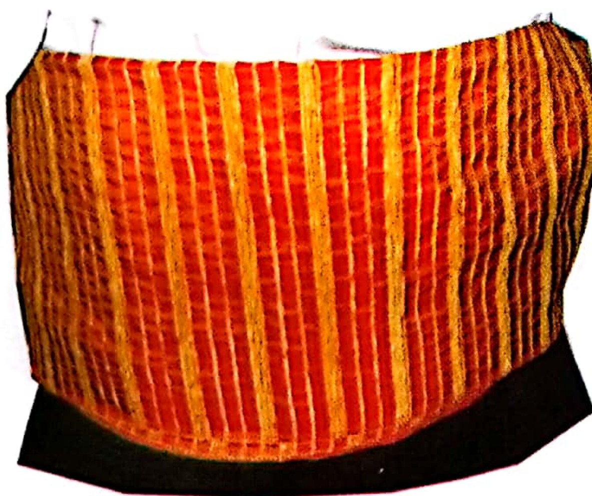
páha (za pahanje žitarica)

pêć fijáker
(limena)

pàoc
(u točka)

pâs (muški)

pégla (na žar)

pòsjek

pèškīri
(vezeni svilom po broju ili vezeni brojem)

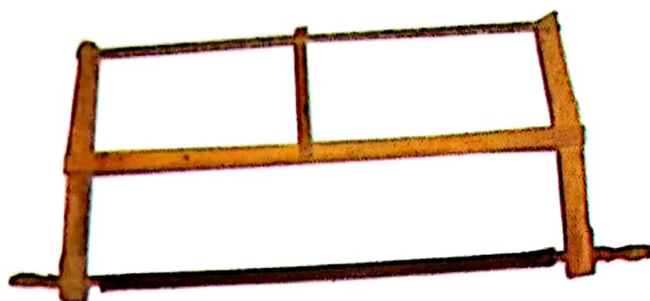
plètenice s **uplètnjācima**

pulíjār/políjāš (klin kojim se povezuju vjenčanice)

pònjava

pùcara (testera)

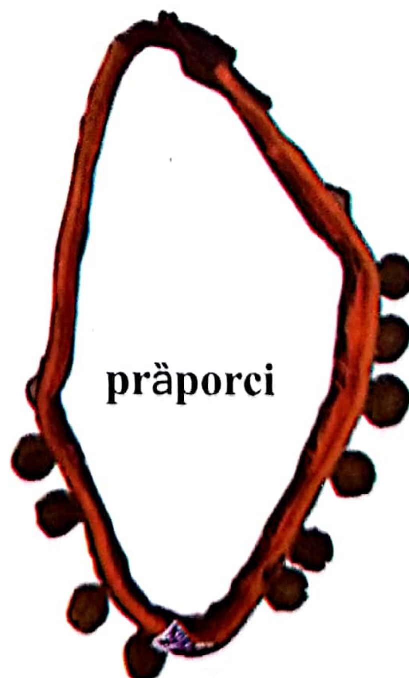
píljak

pòkovac (za brokvičare opanke)

príglavci

prȁporci

pùtravci

plètara/plètenka

R

ránīk/ráonīk i **sȑtalo/cȑtalo**

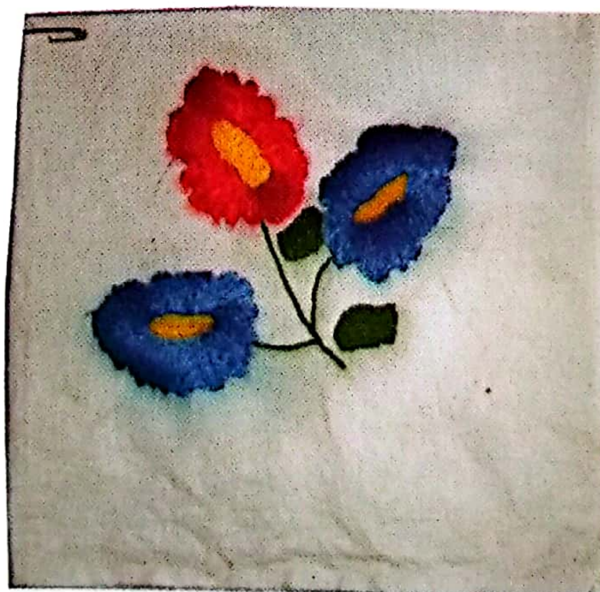
rȕčica lána

ràšpa

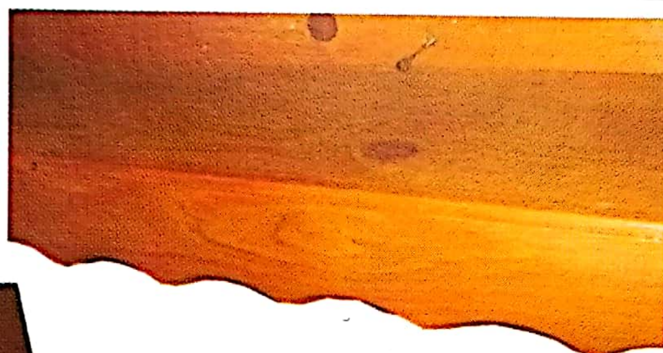
rògulje

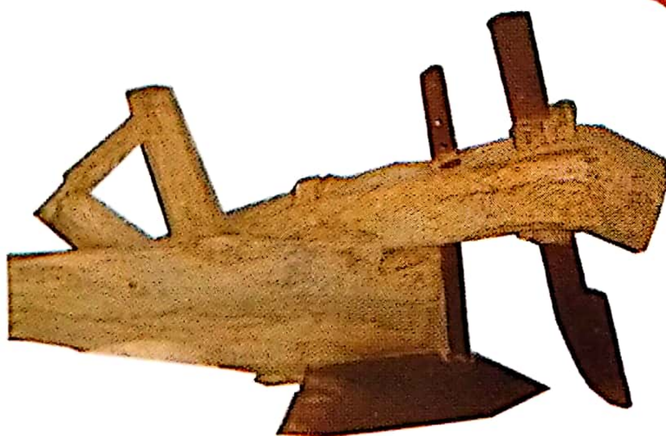
rúbac (vezeni), **màramica**

rèza

ràlica (drveni plug)

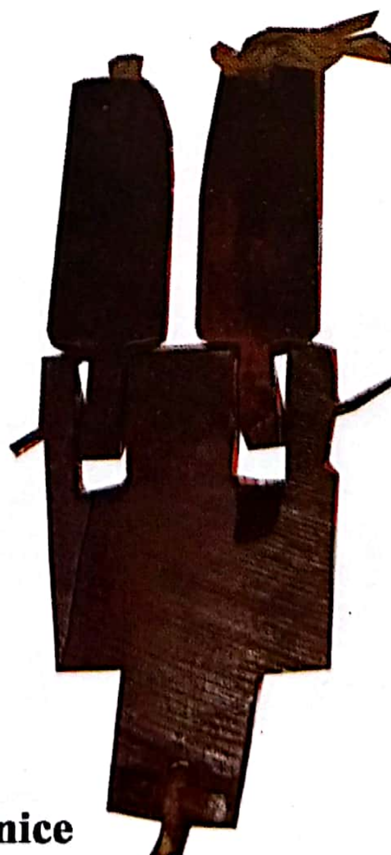
ràfa

ràšak (sa predivom)

ràšeto/rèšeto

raspìnjače ili postúpanice

S

sàčica sa **ožegom**

sȁč sa obručom (držačem supre)

sȁdžāk

sàmār/sèmār

sehára

sàhone

sólka

stálak

sìnija

stüpa (za lan)

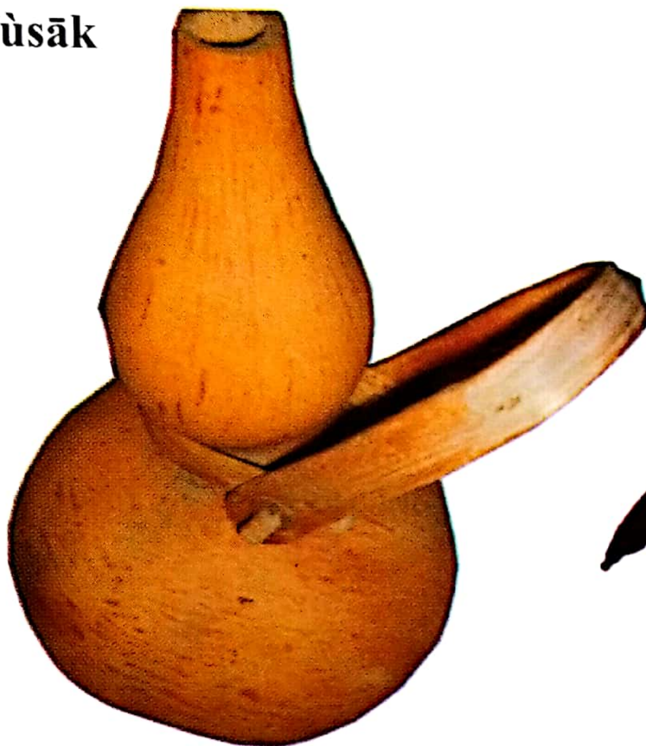

sȓp

stüpa (za jabuke)

sùsāk

svȑdō/svȑdlo

stȁp

stân/rázboj

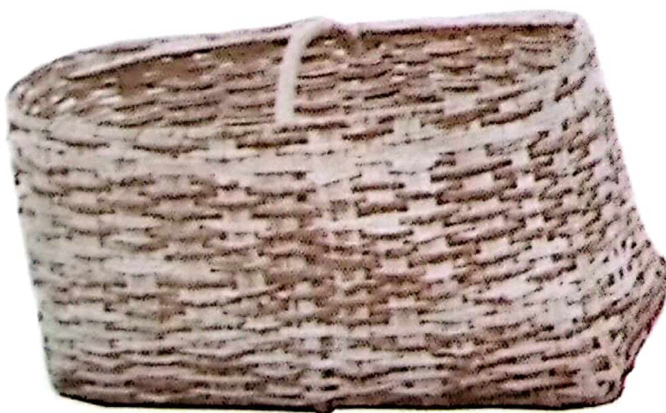
sȁz

sjèčivica
(za klepanje mlinskog kamena - žrvnja)

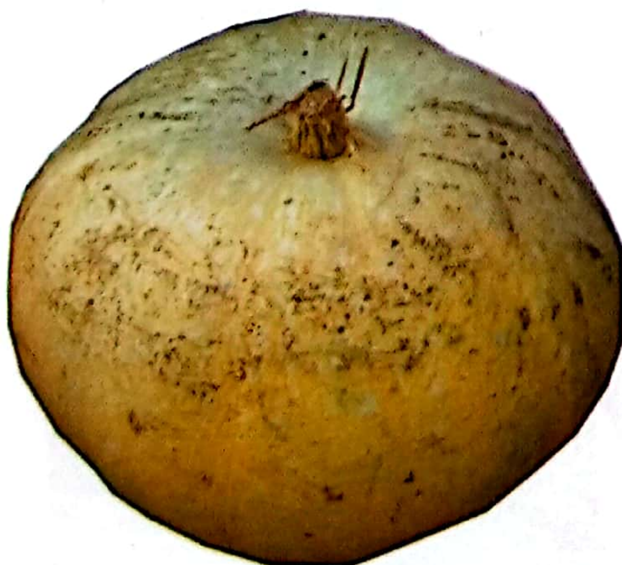

sèdlo (sa bisagama)

str̀njāk (stràžnjak)

stàmbolka

sèpet

Š

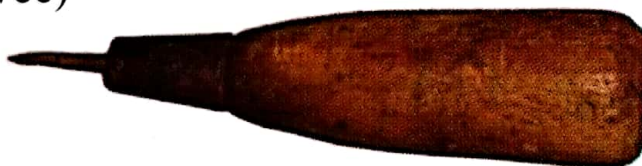
škàre
(makaze kojim su se najčešće šišale ovce)

šàrgija

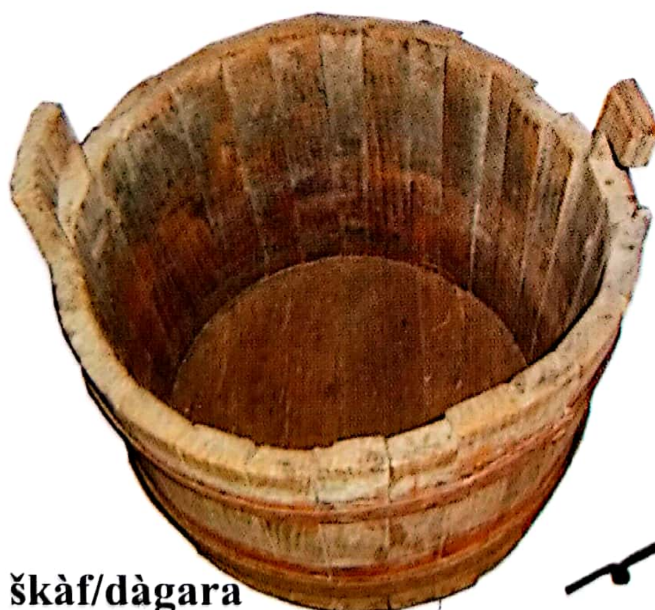
šàlić

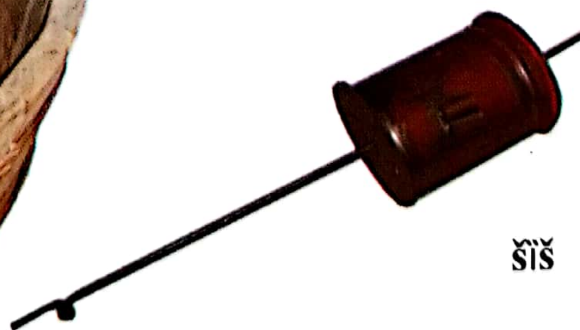
šȉlo

šćâp/štâp
(ručna izrada)

škàf/dàgara

šȉš

šćâp/štâp
(fabrički)

štòkrla/štòkrlja

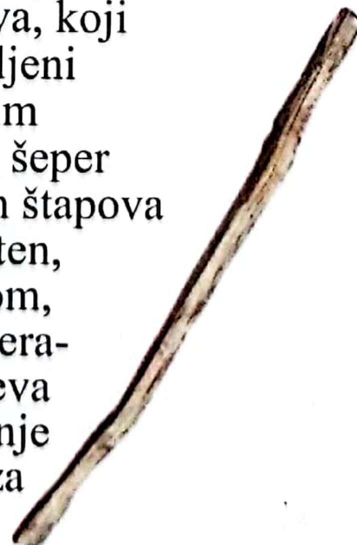

šíljak
(za završetak kladnje sijena, ševarike i sl.)

šȉndara/šȉndra
(po krovu)

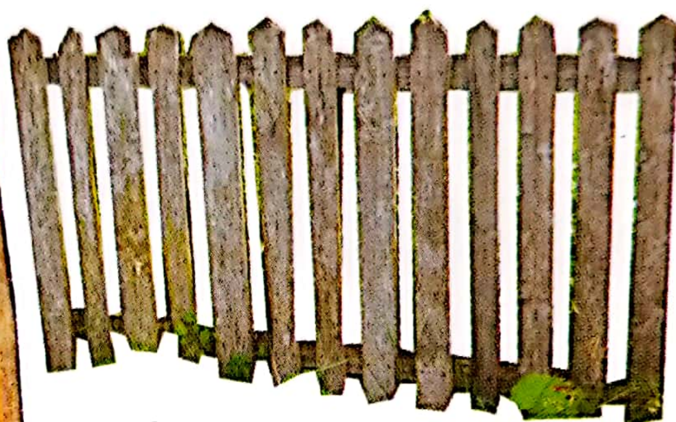
šéper/šèperika
(cijepani šeper se koristio u šeperanju duvarova, koji su lijepljeni ugaženim blatom; šeper od oblih štapova je korišten, uglavnom, kod šeperanja koševa za čuvanje kukuruza u klipu

T

tèljig

lèpirice/tàrabe

tànjīr

préla
(imaju dvije)

òvan
(imaju dva)

tòrkulja

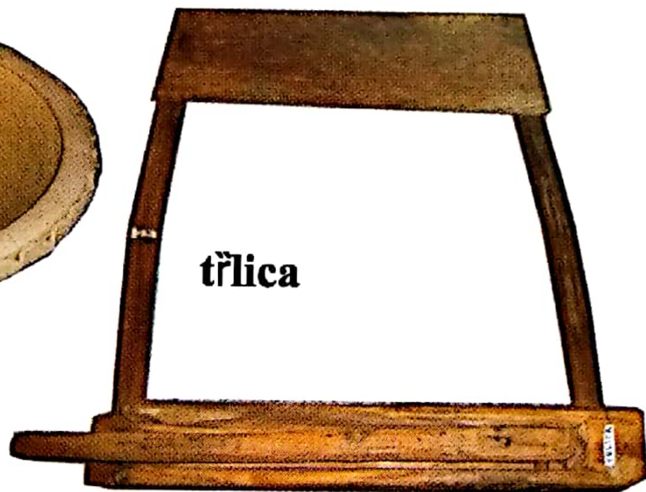
rájnika

tùcalo (za jabuke)

tèndžera

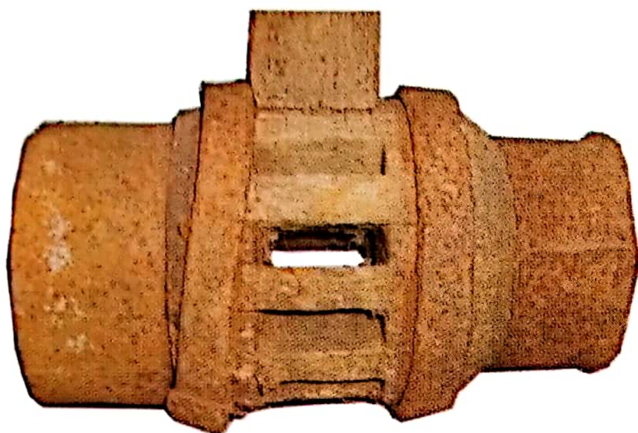
tȑlica

terèzija

tèstija

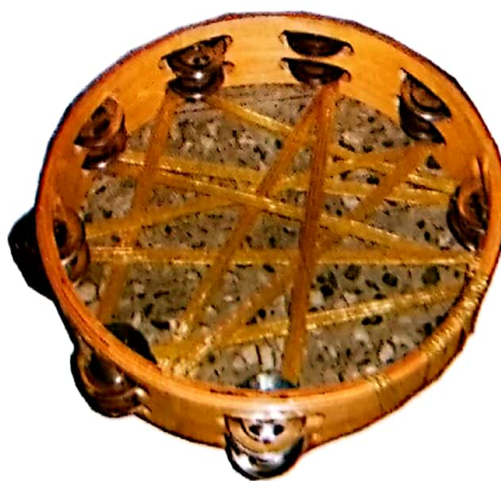
trùpina (u tòčku)

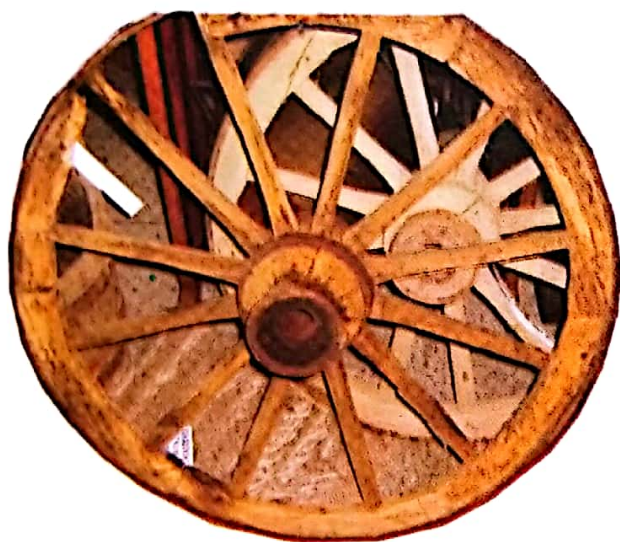
tìkva

tŕnjka/tŕnka

trèmpe/dèf

tòčak

tèsla

trnòkop

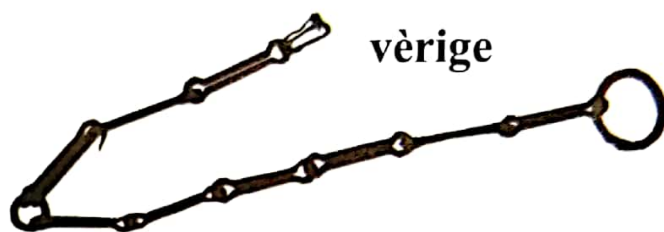
tàgara

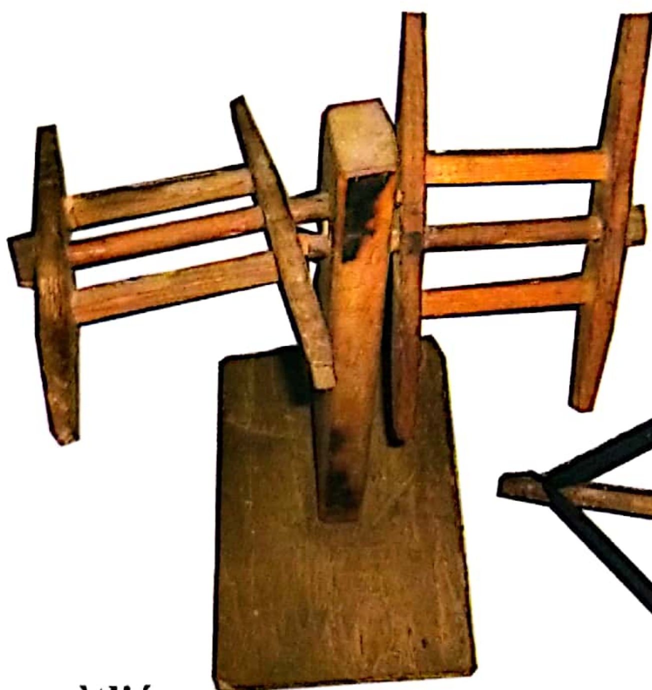
testèra/žága
(pòprečna i sitnog zuba
zv. naša, domaća)

U (nema predmeta)

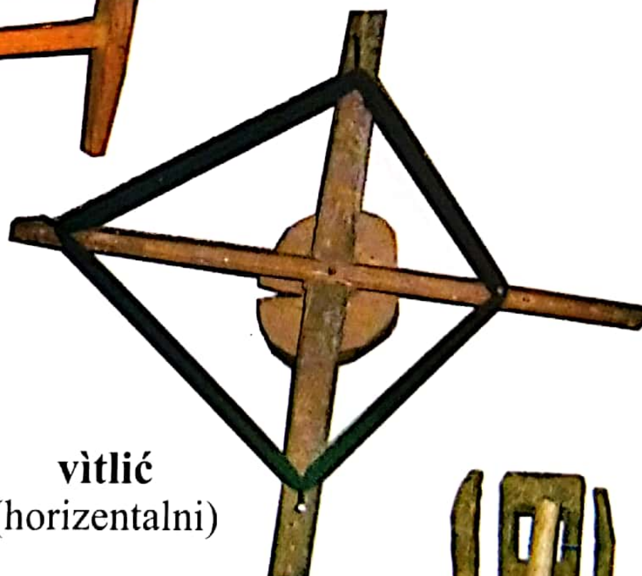
V

vèrige

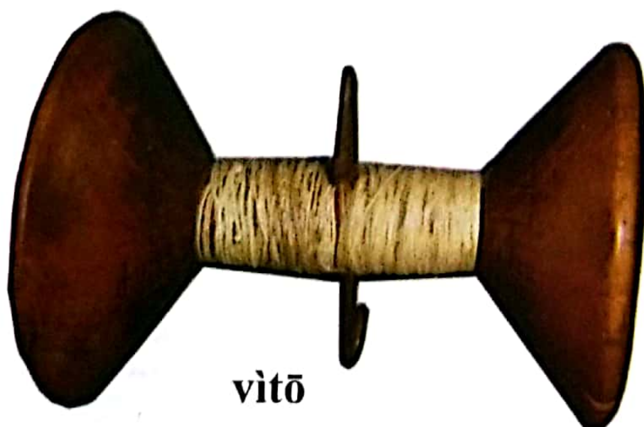

vìtlić
(vertikalni)

vìtlić
(horizentalni)

vìtō

vòdijēr

vrèteno

vràtilo sa zàpinjačom

vàgīr

Z

vòdeničnō kòlo

zòbnica

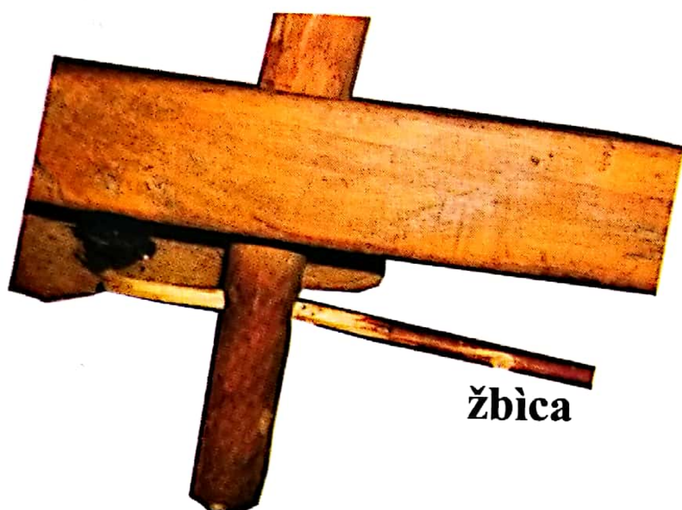
zùbačnī klȉn

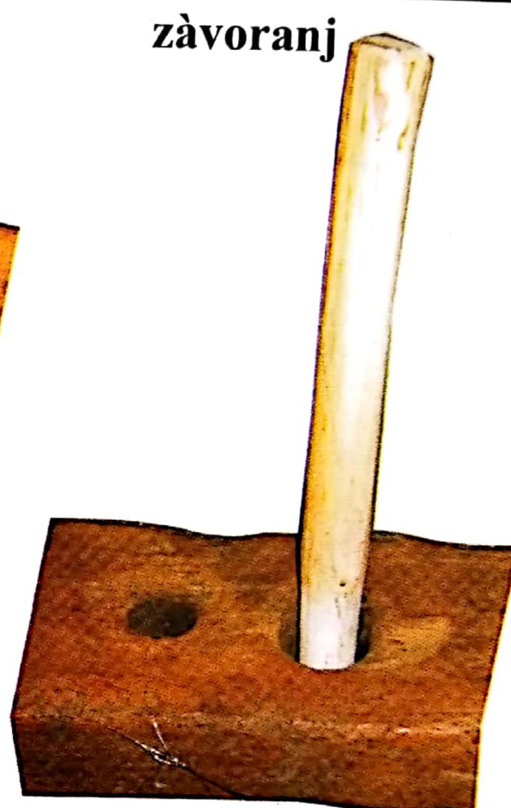
zvȍno

Ž

zàvoranj

žbìca

žága/testèra
(pòprečna, dvòzuba
zv. švabulja)

žàbica

zâprežna kȍla

IZVORI I LITERATURA

RJEČNICI

1. Ibrahim Čedić, Hadžem Hajdarević, Safet Kadić, Aida Kršo, Naila Valjevac, *RJEČNIK bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo, 2007.
2. Muhamed Hevaije Uskufi, *Tursko-bosanski rječnik*, *Potur-Šahidija*, 1631.
3. Bratoljub Klaić, *RJEČNIK stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988.
4. Mario Vukić, *Njemačko-bosanski i bosansko-njemački rječnik*, Svjetlost, Sarajevo, 1996.
5. Branko Ostojić, *Englesko-bosanski i bosansko-engleski rječnik*, Svjetlost, Sarajevo, 1998.
6. Željko Klaić, *RJEČNIK stranih riječi*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1970.
7. Krsto Splatina, *Peterojezični rječnik europeizama,* Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1990.
8. Alija Isaković, *RJEČNIK karakteristične leksike bosanskoga jezika*, IK Svjetlost, Sarajevo, 1993.
9. Prof. dr. Slavoljub Đinđić, doc. dr. Mirjana Teodosijević,

prof. dr. Darko Tanasković, Turkudil Kurumu, *TURSKO-SRPSKI RJEČNIK*, 1985.
10. *REČNIK srpskohrvatskog književnog jezika*, Matica srpska i Matica hrvatska, Novi Sad i Zagreb, 1967.
11. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku,* Biblioteka "Kulturno nasljeđe", Sarajevo, 1965.
12. *RJEČNIK hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža,* Zagreb, 2000.
13. Dževad Jahić, *Školski rječnik bosanskog jezika*, Izdavačka kuća Ljiljan, Sarajevo i Izdavačko preduzeće Ze-Company, Zenica, 1999.
14. Milan Vujaklija, *LEKSIKON stranih riječi i izraza,* Prosveta – Beograd, 1986.
15. Ivan Klajn i Milan Šipka, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, IV izdanje, Prometej, Novi Sad, 2008.
16. *Školski RJEČNIK terminoloških višestrukosti*, Institut za jezik i književnost, Sarajevo, 1979.
17. Ratko Zelenika i Helga Pavlić, *RJEČNIK kratica u ekonomiji*, Ekonomski fakultet, Rijeka, 2004.
18. Fadil Nuhić, *RJEČNIK arabizama i turcizama i drugih termina odomaćenih u bosanskom jeziku*, Sarajevo, 2009.
19. Kurtes Aguši, *TURSKO–SRPSKI RJEČNIK i SRPSKO–TURSKI RJEČNIK*, IP"TEKIN", Istambul, 1993.
20. Dževad Jahić, *RJEČNIK bosanskog jezika*, tom I i II, Sarajevo, 2010., tom III, Sarajevo, 2011., te tom IV i V, Sarajevo, 2012.
21. Dr. Radomir Aleksić, *Rečnik stranih reči i izraza,* Prosveta, Beograd, 1978.
22. Ismet Smajlović,
Muslimanaska imena orijentalnog porijekla, 1977.

OSTALI IZVORI I LITERATURA

23. Senahid Halilović, *Pravopis bosanskog jezika*, Priručnik za škole, Sarajevo, 1999.
24. Dr. Ljudevit Jonke i dr. Mihailo Stevanović, *Pravopis hrvatskosrpskog jezika*, Matica hrvatska i Matica srpska, Zagreb i Novi Sad, 1964.
25. Pravopisna komisija, *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika sa prvopisnim rečnikom*, Matica srpska i Matica hrvatska, Novi Sad-Zagreb, 1960.
26. *GRAMATIKA bosanskoga jezika,* Nakladom zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 1890, Bosanska riječ, Wupertal, 1994.
27. Milan Rešetar, *Der štokavische Dialekt*, Wien, 1907.
28. Gojko Ružičić, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, 1936, 16, 236-254.
29. Ivan Brabec, *Istraživanje govora stanovništva na lijevoj obali Bosne,* Ljetopis JAZU, 1959, 63, 421-422.
30. Miloš Okuka, *Neke osobenosti vokalizma današnjeg govora donjeg toka Usore*, Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu, knjiga VII, Sarajevo, 1973, 83-100.
31. Miloš Okuka, *O fonetskim osobenostima današnjeg govora donjeg toka Usore*, Sarajevo, 1973, 118.
32. Refik Bulić, *Jedna narodna hipoteza o porijeklu ekavizama u govorima tešanjsko-maglajskoga kraja, IZ BOSANSKE DIJALEKTOLOGIJE*, Sarajevo, 2004, 105-120.
33. Refik Bulić, *Ekavsko-jekavski govori u Bosni i Hercegovini,* Bosanskohercegovački slavistički kongres I, Zbornik radova, Sarajevo, 2012, 153-165.
34. Đulba Ćeman, *Govor tešanjskoga kraja,* Seminarski rad, Pedagoška akademija, Zenica, 1998.
35. Meho Ćorović, *HRONIKA JEDNOG ODŽAKA*, Bosanska

riječ Tuzla, 2004.
36. Edhem Mulabdić, *Zeleno busenje*, Zagreb, 1898.
37. Adem-aga Mešić, *Memoari*, I i II dio, (neobjavljeni), JU Opća biblioteka, Tešanj.
38. Mustafa Ćeman, *Kronologija i bibliografija Tešnja i okolice,* Tešnjak: Privredno-kulturni informator, Tešanj,1989, 97-136.
39. Dr. Luka Marijanović, Uredio *Junačke pjesme (muhamedovske)*, Knjiga III, Zagreb, Izdanje Matice hrvatske, 1898.
40. N. F. Pavković, nav. *Delo*, 131-132.
41. *Glasnik,* Zemaljski muzej u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo, 1987.
42. Momčilo Spasojević, *Legende Pousorja*, Tešanj, 1992.
43. Subašić S. Hasan, *Priče iz mahale*, 2011.
44. Enver Čolaković, *Legenda o Ali-paši*, Islamska zajednica, Zagreb, 1989, 416.
45. Andrija Zirdum, Iz *najstarije komušanske matice 1708-1723.*
46. Sakib Brkić, *Tešanj - zapisi i sjećanja*, Tešanj, 2005.
47. Mustafa Mućo Bešlagić, *Konjanici*, Tešanj, 2012.
48. Halil Danović, *Miljanovci u dva sistema*, Tešanj, 2007.
49. Hatidža Čar-Drnda, *Sidžil Tešanjskog kadiluka 1740-1752.*

SUMMARY

Why to choose this dictionary?

This Dictionary of words spoken in Tešanj area is an attempt to enrich the lexicography of Bosnian language. This is an attempt to offer Bosnian lexicography a more complete dictionary of one particular area, therefore the local dictionary, or the dictionary of the local language, with no tendency to impose or enliven the lexemes and its semantics, but by their fossilization at one place to ensure that they, eventually, serve in some linguistic excavations of future linguistic researchers and lexicographers. This is a try to research among the continuity of the language of the human being and partially a try to enter the life of the cultural well-being of the Bosnian region. Especially, since it is known, that Alija Isakovic in his Dictionary of the Characteristic lexis of the Bosnian Language, from 1993, containing 13500 words, emphasized only thirteen words typical for the Tešanj region. These words are such as: (čéjrečiti, čùst, jàbukovača, kòšćen, kŕndija, làpiti – brzo uhvatiti, landòhan, ohròniti – oronuti, smršaviti, òkruga – bijela povezača, šćùka – riba štuka, tàgara, tùzluk, vùhko). So, it is inadmissible that, besides so many other rich expressions typical for the Tešanj region, only those thirteen words can be found in any other books of lexicology. This is a dictionary with an authentic background on the primary and faithful native lexicology.

As a child and a primary school student, then as a grammar schoolar, and finally as a graduated teacher, I had a chance to listen to the language my parents, grandparents, uncles and neighbourhood used in everyday life in my beloved village Zlatici and my Trepce as well as in the centre of the

triangle form area, consisting of three cities Doboj-Tešanj-Maglaj and their villages. While I was working, for forty years, as a teacher of the mother tongue (firstly having its name as the Bosnian Language, then as the Serbian/Croation-Croation/Serbian, and again as the Bosnian Language) and as a History teacher, I used to take notes about some of the characteristic lexical phenomena and I noted it into a notebook in a form of a dictionary, and I kept it till my older ages and till the end of my work experience as a teacher. I have also preserved the memory of that pure native speech: the native language of one Tuesday-market day in the centre of Tešanj, native language of one village, one neighbourhood, which was rich in wonderful, now archaic and obsolete words and word forms, localisms, syntagmatic relations as well as wise words typical for Tešanj. Therefore, I decided to write this Dictionary, which can be named also as the dictionary of almost forgotten words and word forms.

Today, in spring 2013, taking into consideration the language spoken 100 years ago, and even longer according to the maintainance of the lexicology of the native language, the majority of the native words and forms of the words have not been used orally in the village Trepče, or any other villages around Trepče. They gradually disappeared from the language, because they are being suppressed by standard speech (sophisticated generations and schoolars) as well as by words from other language origins and borrowed words, especially in last time we come up to many English words used in our language. Taking into consideration all my notes I was taking during my lifetime as well as my memories and memories of people from Trepče, Moševac, Jablanica, Lepenica, Mrkotić, Miljenovci, and regading also the authentic background of the language, I decided to write the Dictionary and issue the words to bring back the memories and to motivate future linguists-fanatics for further studies and projects. It is therefore

obvious that the valuable Bosnian native language expressions gradually disappear in use.

For example, the name of the village Trȅpče, in the mid nineteenth century, was pronounced as *Trȅvče*, and even older during the Austro-Hungarian period and according to the Deed books from the 1882.nd, the village was named as *Trȅbče;* but today, affected by some grammar rules it is pronounced as Trȅpče. As for the names of other villages, it is almost the same: in the native speech Jȁblanica was pronounced as *Jȅblanica*, Kȁradaglije as *Kȁrdaglije*, Nòvo Sèlo as *Nósovci*, Àlibegovci as *Àlbegovci*, Ljȅtinić as (*Lȅtinić, Lȅtinjić, Lȉtinić*), Žȁbljak as *Žȁbjak*, Sívša as *Šívša,* Dòbōj as *Dòbūj*, Tȕgavići as *Tȕgovići* i *Vȕkovil* itd.

The word is the smallest meaningful and partially independent unit realized as a separate in a speech in the sentence. The word, due to this, could be said to disappear, to be used, to change, and again disappear. The word in use sometimes expresses its autonomy in the language system to whom it refers. It does not always follow the grammatical forms and the rules for the written forms. The fact for the previous statement is that many people use the same words differently, they pronounce them refering to the region where they live, the living curcumstances, and the periods of time.

The language is considered to have a living characteristic, since it is a real phenomena. The language appears, improves, is used, maintains, gets older, is elivened, and again it gets older and then disappears. Professor Dževad Jahić claims that the language has a historic touch. He also mentions that the language gives a lot of truthworth evidence in the human life about what has happened with the society, countries/states and people throughout the centuries so far. According to him the word could be understood as a living form of the culture.

This Dictionary presents words and phrases that in our today's society have mostly become:
-archaic words (words and expressions that are not used in the spoken language-generally said) archaic words – (Greek archaios = ancient) words that have become part of the passive lexicology because of intralanguage reasons. They should be differed from the obsolete words, which are still not the part of passive lexicology. Are the following words registered in Turkish-Bosnian dictionary Potur-Šahidija by Muhamed Hevaije Uskufi, in 1631, archaic or obsolete: héjbet, jògurt, jèmek, hàsta, sàbur, kòlijevka, bèšika čàkmak, jàzuk, púnac, kùčka, dèmet, tèžāk, nèvjesta, kàhpija…etc?
- localism words- words that were spoken only in the region of Tešanj and only by its inhabitants, but are not spoken anymore (ćunt, cagara, bezec, košćen, okrugača, najam...)
- historical words – words that due to the changes in social, historical and developing curcumstances failed to be used (blatari, sjenari, piljači, tesari, bunardžije, kalajdžije).
Words and forms of words of this dictionary name phenomena, objects, actions, events, properties, origin… and those are mostly lexical meanings of these words which belong to widespread use. Therefore, they were used very frequently by generations.

From this dictionary it can obviously be concluded that there has been the openness in our language, especially if we take into account words taken from German, English, Romanian, Hungarian, Latin, Greek, Oriental languages...

The language of one region, one nation is like one continuity, one rope with two ends (the beginning and the end). But we see the end very well and we see that its end is not the end but it continuous. It continous due to the improvement of technology, technical equipments people use, as well as the new words and forms of words. The beginning of the rope gets almost invisible due to the fact that the human being does not use the old items, technical equipments and technology. The words that encompass all this gradually fail to be used

orally and in the written form. Therefore, although they are mentioned somewhere in the literature, it is necessary to sublime them at one place, fossilize them into the dictionary using pictures and illustrations whenever it is possible. This is of great importance especially when it comes to the easier way of observation and understanding of words when you come across them, and last but not least to enliven them again if neccesary. Every word is a cultural good of a single nation and this is a slight try to stop the disappearance of lexical cultural goods in one region. Therefore, according to the number of the words and phrases, like any other dictionary, this one holds the rests of the past and the lexical past. It hands in the words to the future generations and gives the present and the future, and this is all for the understanding of the cultural life. It is its own transmitter and maintainer of the works of the spiritual culture of the Tešanj region, as well as the region of Bosnia and Herzegovina. In this Dictionary, many lexems that our grandparents used are kept. It is questionable wheather the words that our grandparents used, will be used at all in the future or not, as well as wheather someone will implement them in their syntetic forms. In this Dictionary they are not only offered to the public, but they are saved for the purpose of some kind of collective memory.

The first chapter of this Dictionary deals with some characteristics of native speech of Tešanj region. In the second chapter there is a synthesis of Tešanj region language studies done so far. As for the third and the largest chapter, it deals with forgotten or words likely to be forgotten in everyday speech. The fourth chapter contains phrases which have been expressed in the popular wisdoms through the native lexicology. And the last one, the fifth, partially contains ethnological dictionary with photos.

This is a single evidence of the earth-dweller who keeps the memory on the part of the lexical treasure of the Bosnian language.

Edita Spahić i Almir Ljevaković

REGISTAR LIČNIH IMENA

RECENZIJA
RUKOPISA
„Rječnik tešanjskoga kraja"
autora Kemala Ljevakovića

Rukopis „**Rječnik tešanjskoga kraja – prilog leksikografiji bosanskog jezika**" primili smo sa radošću i zanimanjem iz najmanje dva razloga.

Prvi razlog je što smo već i pri površnom pregledanju mogli vidjeti da se radi o praktički prvom kompletnijem dijalekatskom rječniku bosanskog jezika, što je za sadašnju fazu bosanske leksikografije vrlo važna stvar.

Drugi razlog je što je to rječnik sa jednoga i inače dijalekatski posebno zanimljivoga prostora ekavsko-jekavskoga govora tešanjsko-maglajskoga tipa, o kojem je dosad u literaturi dosta pisano i koji je, kako je poznato, jedna od „zagonetki" i bivše srpskohrvatske i sadašnje bosanske dijalektologije, da tako kažemo.

Nakon ovih početnih povoljnih utisaka o samoj pojavi ovog rječnika, nakon detaljnoga iščitavanja rukopisa, možemo dati sljedeća svoja zapažanja:

Prvo. Rukopis iznosi ukupno 428 stranica, a podijeljen je na nekoliko dijelova: Predgovor (str. 7-13), Neke osobenosti u narodnom govoru tešanjskoga kraja (str. 14-23), Iz dosadašnjih jezičkih istraživanja (str. 24-42), Rječnik (str. 43-308), Život zastao u narodnom izrazu (str. 309-362), Rječnik u slici (str. 363-412), Izvori i literatura (str. 413-416).

Drugo. U cjelini Rječnik sadrži vrlo pouzdano zabilježenu leksičku i frazeološku građu govora tešanjskoga kraja, zabilježenu i leksikografski obrađenu od strane čovjeka čiji je to zavičaj i čovjeka koji je profesionalno vezan za jezik, koji je, dakle, i stručnjak maternjeg jezika, ali u isto vrijeme i čovjek

koji se okušava u književnom radu. Te njegove šire sklonosti u rukopisu su zapravo došle do punog izražaja i možemo već sada slobodno reći da je Kemal Ljevaković uspio dati svoj vrlo značajan doprinos ovoj grani bosnističkih istraživanja. Mi se u bosnisticu zapravo nalazimo u intenzivnoj leksikografskoj fazi izrade, da kažemo, i većih rječnika bosanskog jezika, pa će nam ovaj „lokalni" rječnik dobro doći u ovim našim poslovima. U tom smislu jeste i najveći značaj ovoga rukopisa i njegovo pojavljivanje je u pravo vrijeme.

Treće. Kad smo rekli da je građa u njemu pouzdano zabilježena, dodajmo tome i da je ta građa solidno leksikografski obrađena, tako da se ovdje ne radi ni o kakvom „ljubiteljskom" ili amaterskom rječniku, već rječniku urađenom pouzdano i stručno. Vrlo je značajno to da je autor akcente izbilježio pažljivio i precizno i da je u tom smislu njegova građa pouzdan izvor za daljnja naučna istraživanja govorne zone kojoj Tešanj, kao značajan bosanski kulturnohistorijski punkt, pripada.

Četvrto. Što se tiče glavnoga dijela rukopisa, samoga Rječnika, njegova sadržina u potpunosti odgovara tipu lokalnoga dijalekatskog rječnika i u njemu je dat veliki broj tzv. lokalizama, koji nisu mogli biti žabilježeni ni u jednome od postojećih rječnika bosanskog jezika. Vrlina je Ljevakovićevog rukopisa što on pomno prati svoju građu u odnosu na građu postojećih rječnika, što je uspješno kontrastira i time daje jasne signale i samoj našoj leksikografiji u kojem smjeru u budućim istraživanjima treba više da se okreće, sakupljajući ovakvo neprocjenjivo blago naših narodnih govora.

Peto. Značajna odlika samoga rječničkoga dijela rukopisa u tome je što su natuknice u njemu leksikografski solidno uobličene, tj. struktura natuknice je, da kažemo, „srednje složenosti"; sastoji se od same riječi, kratkoga „gramatičkoga opisa", zatim vrlo pomno i pouzdano datoga opisa značenja i,

na kraju, sa potvrdama iz neposrednih govornih izvora, kojih primjera je najviše, a manjim dijelom potvrdama i iz pisanih izvora. Sve to ovome Rječniku daje leksikografsku ozbiljnost i naučnu iskoristivost.

Šesto. Poglavlje o frazeologiji vrlo je interesantno, za nauku posebno korisno. Ta građa nije data strogo leksikografski iz razumljivih razloga, jer je Rječnik ipak dobrim, zapravo možda i većim dijelom, namijenjen „lokalnoj", „zavičajnoj" upotrebi, pa se autor odlučio za pojednostavljenu frazeološku metodologiju, kako je, uostalom, i u čitavome Rječniku. Unatoč tome, ova građa će i za nauku biti vrlo korisna. Poznato je da je uopće u dijalektologiji i leksikografiji frazeologija još uvijek slabije istraženi dio. Ljevaković i u tome smislu daje značajan doprinos našoj leksikografiji.

Sedmo. Metodološka originalnost rukopisa ogleda se u njegovom dijelu naslovljenom „Rječnik u slici", u kojem se na vrlo konkretan način predočavaju mnogi predmeti narodne materijalne kulture tešanjskoga kraja i, naravno, njihovi nazivi pouzdano zabilježeni, sa akcentima. Ne samo za lingvistiku, već posebno i za etnologiju, ovo je vrlo dragocjen materijal, koji kompletnome rukopisu daje i neku vrstu posebnoga „šmeka", da žargonski kažemo.

U zaključku o rukopisu možemo reći da je ovo vrlo vrijedan doprinos leksikografiji i dijalektologiji bosanskog jezika, ali i daleko šire, balkanistici i slavistici uopće. Bez obzira na to što on nije rađen sa pretencioznim naučnim ambicijama, njega je ipak uradio stručnjak za jezik i čovjek „od književnoga pera", što je sve uticalo na to da i mi možemo zaključiti kako se radi o dobrom rukopisu koji svesrdno prihvatamo i preporučujemo ga, također svesrdno, za štampu.

U Sarajevu, 24. januara 2014.

Akademik prof. dr. Dževad Jahić

RECENZIJA

*RUKOPISA „**Rječnik tešanjskoga kraja**"*

autora Kemala LJevakovića

RJEČNIK ZAVIČAJNE LEKSIKE

Iščitavajući „**Rječnik tešanjskoga kraja** – prilog leksikografiji bosanskog jezika" autora Kemala Ljevakovića ne možemo a da se ne sjetimo rasprave S. Težaka o sudaru dijalekata sa standardom u kojoj autor pomalo nostalgično zaključuje: "Dijalekti će biti pokopani u povijesnim rječnicima, znanstvenim raspravama, starim knjigama i arhivskoj građi medija. Izumiru li dijalekti? Ako dijalekti još uvijek žive koje im mjesto pripada u školskoj nastavi?

"Rječnik tešanjskoga kraja" autora Kemala Ljevakovića je odgovor na ovo često postavljano pitanje. Dijalekti ne žive samo u porodičnoj i zavičajnoj upotrebi izvornih govornika, nego i na širim prostorima, u književnosti, u znanosti i u stvaralaštvu. Djalekti, sasvim sigurno, neće biti „pokopani" u nekoj arhivskoj građi, zatureni u starim knjigama i znanstvenim raspravama, dokaz tome je i ovaj rječnik zavičajne leksike koji se sasvim uklapa u intenzivnu bosnističku leksikografsku fazu.

S obzirom na jezički kredibilitet autora ovo leksikografsko djelo će prihvatiti, prije svega, prosvjetna javnost jer od ovakvih djela, **koja bi mogla postati sastavni dio diferencijalne gramatike određenog školskog područja, nastava jezika ima najviše koristi.**

Nastavno područje leksikologije i leksikografije posljednje se ugnijezdilo u nastavne planove i programe, ali kada je stidljivo ušlo u ovo predmetno područje, ostalo je nekako neprimijećeno i nikada mu se nije davao dostojan značaj. Rječnika baš kao i riječi nikada nam nije dosta.

"Rječnik tešanjskoga kraja" strukturiran je iz nekoliko dijelova: *Predgovor, Osobenosti govora tešanjskoga kraja iz njihovih istraživanja, Rječnik, Život zastao u narodnom izra-*

zu, Rječnik u slici, Izvori i literatura. Slična leksikografska ostvarenja mogu nam poslužiti za uvođenje učenika u zavičajnu leksičku problematiku, iz njih možemo učiti i poučavati o dijalektizmima, žargonizmima, frazeologizmima, tuđicama, raznim stručnim terminima koji su danas dobili neko novo značenjsko ruho. Neki lingvodidaktičari smatraju da bi programe pojedinih usmjerenja trebalo razlikovati ne samo po strukovnom rječniku nego i po tome što će se u nekim školama učenici upoznavati s kolokvijalnim, žargonskim, dijalektnim i regionalnim nazivima. Naprimjer budućeg automehaničara, kuhara, trgovca... bi trebalo upoznati sa supstandardizmima. Bilo bi dobro kada bi učenici imali rječnik svoje struke, u kojem bi imali sigurne obavijesti ne samo o tačnom značenju naziva nego i o njihovoj stilskoj vrijednosti, o raznim sinonimima koji su davno potisnuti, a posebno o njihovoj pripadnosti standardnom bosanskom jeziku. Težište bi bilo na praktičnim vježbama usmjerenim na rječnik. Naravno, i u ovakvim nastavnim okolnostima rječnici u kojima je zavičajna leksika obuhvatila razne sfere upotrebe mogu nam pomoći u realizaciji brojnih sadržaja. Rječnik Kemala Ljevakovića može biti veoma koristan za izvođenje leksikografskih vježbi koje obuhvataju rad sa rječnicima: upoređivanje vrsta rječnika, proučavanje metodologije izrade raznih rječnika i kritički osvrt na pojedine rječnike i njihove dijelove. Osim što mogu sastavljati svoje male rječnike tuđih i nepoznatih riječi te razlikovne rječnike opće ili posebne (rječnik zavičajnih jela, zavičajnih toponima, zavičajnog bilja), oni mogu sastavljati i rječnik nekog teksta u kojem ima dosta stilski markiranih riječi, a s ciljem određivanja stilske pripadnosti tih riječi. Naravno, takva upotreba bit će regulirana zahtjevima konteksta, pa se smatra da su i dijalekti, odnosno njihovi govori koji i ne ulaze u osnovicu standardnog jezika, jedan od izvora za bogaćenje standardnog jezika. Nadam se da će ovaj rječnik potaknuti mnoge nastavnike i učenike da urade maturske radove u kojima će bljesnuti neke

nove leksičke mikrostrukture koje su, eventualno, promakle pronicljivom oku autorovom.

Posebna vrijednost ovog rječnika je u tome što je usmjerio pažnju na polje semantike, svjestan činjenice što leksikograf više zna o značenjskim obilježjima riječi da će bolje obavljati ovaj složeni posao. Ono što predstavlja značaj ovog leksikografskog djela nije samo raznovrsnost riječi već opservacija vezana za zaštitu nemjerljivog bogatstva koje se na ovaj način čuva od zaborava. Ovdje se radi o djelu koje svjedoči o bogatstvu bošnjačkog kulturnog blaga i o borbi Bošnjaka da sačuvaju ono najljepše što jedno društvo ima a to je jezik. Od ovog rječnika će imati koristi i one generacije koje budu proučavale ovo vrijeme i sublimirale povijesna iskustva borbe za bosanski jezik, vrijeme u kojem se težilo da se iz jezika i iz stila izbiju nove ekspresivno-impresivne vrijednosti koje će snažnije izražavati nove pojave i jače djelovati na izmijenjeno društveno biće onih kojima se riječi upućuju. Kada nam postojeća jezička sredstva postanu pretijesna da izrazimo nove sadržaje, onda oslobađamo riječi od njihovog ustaljenog značenja. Zbog toga ima punu težinu pitanje brojnih leksikologa: Šta znači učiti rječnik jednog jezika? Autori Larousseova udžbenika *Kako učiti rječnik* odgovaraju:"To znači, s jedne strane, učiti poznavati odnose između riječi i stvari, i to jest razumjeti značenje i vrijednost riječi i biti sposoban riječima označiti predmete ili pojmove."

Autor ovog rječnika je pokazao da poznaje odnose između riječi i stvari, da razumije značenje i vrijednost riječi i da je sposoban riječima označiti predmete i pojave.

Na kraju, sasvim je sigurno, da u ovom vrijednom leksikografskom ostvarenju prepoznajemo značajan doprinos brojnim predmetnim područjima nastave bosanskoga jezika te ga sa zadovoljstvom predlažemo za štampanje.

Zenica, 3. marta 2014.

Van. prof. dr. Hazema Ništović i
Mr. Muhamed Arnaut

RECENZIJA
RUKOPISA „*Rječnik tešanjskoga kraja*"
autora Kemala Ljevakovića

POVRATAK ZABORAVLJENOG JEZIČKOG BLAGA

Stiže nam evo još jedna knjiga čiji nam je autor dobro poznat i sa čijim smo se, vrlo, vrlo razuđenim stvaralaštvom već susretali, jer radi se o vrijednom stvaraocu koji uporno pokušava da za sebe i svoje savremenike daje odgovore na mnoga pitanja. Uz taj njegov naučni i publicistički rad imali smo priliku o njemu doznavati i kao vrsnom pjesniku i prozaisti.

Riječ je o Kemalu Ljevakoviću čije novo djelo *Rječnik tešanjskoga kraja* je u prilici da ugleda svjetlost dana a u kome je sakupio i obradio zaboravljene riječi tešanjskoga kraja, ili preciznije – riječi koje su bile na putu da budu zaboravljene. Akcenat u knjizi autor daje na sabiranje riječi koje nisu pominjali drugi leksikografi, autori aktuelnih rječnika bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika; te riječima koje rječnici bilježe, ali ne bilježe njihovo značenje u tešanjskome kraju; i na kraju, riječima koje rječnici bilježe ali su u sve rjeđoj upotrebi u svakodnevnoj komunikaciji. Autor konstatuje da to nisu učinili ni oni najznačajniji stvaraoci rječnika kod nas. Kemal se sa tim uhvatio u koštac i uspio da uradi što drugima nije uspijevalo, stoga mu za učinjeno, za pohranjeno, u ovaj Rječnik, leksičko kulturno blago, pripada zahvalnost tešanjskoga kraja.

Radeći na ovome Ljevaković se iskazao kao vrsni poznavalac jezika i jezičkih zakonitosti. Oduševio me Ljevakovićev filing u obradi ove materije, naročito u akcentovanju što čak mnogim dobrim poznavaocima jezika ne polazi baš za rukom. Rječnik u Rječniku, nije jedino što čini sadržaj ove knjige. Obrađene su karakteristične osobenosti narodnog govora tešanjskoga kraja kao što su oblici šćakavštine, karakteristične eka-

vice u govoru Bošnjaka, karakterističnost govora katoličkog i pravoslavnog stanovništva i dr.

Autor je napravio i pregled dosadašnjih jezičkih istraživanja koja su vršili: Milan Rešetar, Gojko Ružičić, Ivan Brabec, Dalibor Brozović, Miloš Okuka i Refik Bulić, a ta istraživanja uglavnom su se odnosila na iznenađujuću upotrebu ekavice u ovom kraju.

Autor Rječnika, međutim, težište svoga rada stavlja na razgovornu narodnu leksiku, na književno "sumnjive" riječi koje su nepravedno, gotovo sve bez izuzetka, bile protjerane iz našeg svakodnevnog "pravopisanja" i "pravogovora". Neke od njih su i osramoćene, izolovane, čak, i anatemisane.
Ovaj Rječnik je zato i nastao da ih, u prvom redu, sačuva od izumiranja, a neke, eventualno, i povrati u njihovo rečeničko saživljavanje, jer su lijepe, gotovo nezamjenjive, jer diraju u dušu čovjeka i bolje izražavaju, svaka pojedinačno, više nego što može skupina drugih. Takvih riječi unutar Rječnika je puno, puno. Pomenimo kao primjer samo nekoliko riječi navedenih pod slovom *T*: *talašika*, recimo, pa *taslak, tekečuk, teslim, tilisum, trešeljak, trneće, tumbak, tunjo, tuk na utuk, tuzluk* i dr. Pa gdje su te riječi bile svih ovih silnih godina? Ko ih skloni i marginalizira? Zna se, to su činili oni koji su se bahato odnosili i prema našem bosanskom jeziku. Opće je poznata stvar da jezičke stručnjake Bošnjake, kad god se o jeziku raspravljalo, oni drugi nizašto nisu pitali niti zvali. Nijedan Bošnjak nije bio uključen kada se raspravljalo o pitanju pravopisa na čuvenom *Novosadskom dogovoru o jeziku.*
Sada znamo da bi značajna leksika i nadalje bila sklonuta i u nestajanju da nije bilo ljudi poput Škaljića, Isakovića, u tešanjskome kraju Ljevakovića i dr. Bile bi sklonute baš od onih koji su nam skrivali naš bosanski jezik, njegovu osobitost, melodičnost, ljepotu, leksičku vrijednost.

Dugo su u bosanskim dnevnim novinama riječi: aga, beg, hanuma, Bog, Allah, paša, dženaza i dr. bile potpuno iz-

općene. Riječi kakve su: *kahva, mehlem, promaha, truhnuti* i druge smatrane su neknjiževnim, a riječi: *rđa, rvati, urma, proja, promaja, prnuti* – bile su knjževne. Dobro je rekao Alija Isaković "kako je to, ustvari, ironija, klasična ironija, jer su ove 'neknjiževne' riječi bile 'književnije' od ovih 'književnih'."

Eto, zbog toga mi je drago što se Ljevakovićev Rječnik pojavljuje i ja duboko vjerujem da će on zauzimati središnje mjesto u kućnim bibliotekama mnogih Tešnjaka, ali i na policama, ili ako hoćete rafama, u školskim, narodnim i gradskim bibliotekama, ali i na institutima za jezik kod nas i u inostranstvu.

U Rječnik autor je unio i preko hiljadu poslovica, kojima je narod ovoga kraja iskazivao svoje životne spoznaje, mudrosti ili smisao za humor. Neke izreke, nema dvojbe, su samo tešanjske a neke, opet, mogu pripadati bilo kojoj lokalnoj ili široj zajednici. Sjećamo se izreka: *Smrko se ko Crni vrh na kišu, Poranila ko šijačka mlada, Nategli ga ko Radušani balvan, Popazi se, Fajzo, Ukočio se ko Haskića direk,* i mnoge druge, zasigurno su samo tešanjske. Primijetit ćete, da one nisu grube, smrtne, ni krvave, već, naprotiv: humane i humorne i ne idu dalje od pošalice.

Želim reći da je ovo Ljevakovićev veliki istraživački rad i da je urađen tako stručno da bi komotno mogao biti dobar magistarski rad.

I na kraju, dobro je da se pojavio Ljevakovićev ***Rječnik tešanjskoga kraja*** ne samo zato što je to dobro kao prilog leksikografiji bosanskog jezika, već je Rječnik dobro i što trezoriše dio duhovnog blaga ovoga kraja, i kao dobro kakvo u bogatoj kulturnoj povijesti tešanjski kraj nije imao i koje nam je nedostajalo.

Tešanj, 12. februara 2014. godine

Ramiz Brkić

BILJEŠKA O AUTORU

Kemal (Munib) Ljevaković, rođen 10. jula/srpnja 1948. godine u Trepču, općina Tešanj. Osnovnu školu je završio u svom rodnom Trepču i Tešnju, te Gimnaziju Musa Ćazim Ćatić u Tešnju. Na studijskoj grupi srpskohrvatski jezik s južnoslavnskom književnošću i historija završava Višu pedagošku školu 1970. godine u Mostaru, te se zapošljava kao nastavnik u Osnovnoj školi *Kulin ban* Tešanjka. Cijeli svoj radni vijek posvetio je odgoju i obrazovanju mladih u čemu je ostvario značajne rezultate i priznanja. Objavljivao je više literarnih radova i radovi istraživačkog karaktera. Pisao je recenzije, predgovore i druge osvrte za mnoge knjige. Objavio je sljedeće knjige:

- RAT-RANE MOJE DUŠE, 2005. godine;
- OD TREBIĆA DO TREPČA, 2006. godine;
- 100 GODINA ŠKOLE U TEŠANJCI 1909-2009 (monografija), 2009. godine;
- koautor je publikacije DRUM - JUČER, DANAS, SUTRA, 2010. godine;
- S I D D I K, zbirka pjesama, 2011. godine;
- ALEJA BIJELIH DUŠA, legende, 2012. godine i
- RJEČNIK TEŠANJSKOGA KRAJA ~ PRILOG LEKSIKOGRAFIJI BOSANSKOG JEZIKA~, 2014. godine.

Kemal Ljevaković

R J E Č N I K
TEŠANJSKOGA KRAJA
~ PRILOG LEKSIKOGRAFIJI BOSANSKOG JEZIKA ~

IZDAVAČ
JU Opća biblioteka Tešanj

ZA IZDAVAČA
Mr. Esmir Bašić

ŠTAMPA
Štamparija PLANJAX

ZA ŠTAMPARIJU
Medina Planjac

TIRAŽ
500 primjeraka

Štampanje završeno marta 2014.

tešanjska gradina

9 789958 792991